ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
1
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
1er JUIN
1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9116 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՎԱԽՃԱՆԸ

Դեմոկրատ կուսակցութեան գլխաւոր աշխատանքն էր եղած ամբողջովին «լուծարք»ի ենթարկել Հալք կուսակցութիւնը, որ երկրին մէջ խոր արմատներ ձըգած էր :

«Հալք Ճիւմհուրիյէթ Փարթիսի»ն հիմնած էր Մուսթաֆա Քեմալ, իբրեւ աջակից ունենալով Իսմէթ Ինէօնիւն, իր վաղեմի զէնքի ընկերը: Րէուֆ, Ֆէթհի եւ Ճէլալ Պայար նոյնպէս իր գլխաւոր գործակիցներն էին եղած :

Հալքի մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին նախկին Իթթիհատականները: Աթաթիւրք Իթթիհատի կարեւոր պարագլուխները կախած էր՝ մրցակիցներ չունենալու համար: Սակայն Հալքի մէջ առած էր չարքայինները, մեծ թիւով :

Իթթիհատական մտայնութիւնը առաջնորդող գիծն էր եղած Հալքին, որուն ղեկավարութիւնը անցաւ Իսմէթ Ինէօնիւին 1937ին, երբ մեռաւ Մուսթաֆա Քեմալ :

Ճէլալ Պայար, Մենտերէս, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ եւ ուրիշ կարեւոր դէմքեր անձնական հաշիւներով բաժնուեցան Հալքէն եւ կազմեցին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

Թէ՛ Հալքի եւ թէ Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ տիրապետողը իթթիհատական մտայնութիւնն է: Բոլոր Թուրքերը նոյն ձեւով կը մտածեն եւ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին: Անուն միայն կը փոխեն: Գլուխները կը մնան նոյնը: Եղածը աթոռի կռիւ է պարզապէս: «Դուն ելիր, որ տեղդ ես նստիմ»:

Հակառակ իր բոլոր ջանքերուն, Մենտերէս չկրցաւ հրապարակէն ամբողջովին քշել Հալքը, որ 1957ի ընտրութեանց մէջ երկու հարիւր աթոռ շահեցաւ, ամրապնդելով իր դիրքերը երկրին եւ խորհրդարանին մէջ :

Այսօր Սահմանադիր Ժողովի 275 անդամներուն 225ը Հալքի անդամներ են : Կիւրսէլի ամէնէն մօտիկ խորհրդականն է Իսմէթ Ինէօնիւն, որուն հանդէպ մեծ յարգանք ունի :

Եւ ինչպէս որ Դեմոկրատները չկրցան Հալքին մահացու հարուած տալ, այնպէս ալ Կիւրսէլ չկրցաւ բոլորովին արմատախիլ ընել Դեմոկրատները, հակառակ իր ճիգերուն:

Մէկ տարիէ ի վեր բանտարկուած եւ Եասը Ատայի մէջ դատի ենթարկուած են նախկին կառավարութեան նախարարները ու երեսփոխանները, թիւով 500 հոգի: Անվերջանալի դատավարութիւն, որ շատոնց սկսած է «դդումի համ տալ»:

Յեղափոխական կառավարութիւնը չէ յաջողած տակաւին բնականոն կացութիւն ստեղծել երկրին մէջ: «Պաշարման վիճակ»ի դրութիւնը երեք ամիս եւս երկարաձգուած է : Պատճառն այն է, որ անպակաս են ներքին խլրտումները :

Կը թուի թէ Դեմոկրատ կառավարութեան կողմնակիցները հանգիստ չեն կենար : Պարագլուխները բանտարկուած են, սակայն անոնց «պոչ»երը դուրսն են մնացած :

Վերջերս երեւան հանուած էր դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն է եղեր տապալել ներկայ կառավարութիւնը, ազատել Եասը Ատայի բանտարկեալները եւ կրկին իշխանութեան գլուխ բերել Դեմոկրատները :

Դաւադիրները Պոլիսէն եւ Անգարայէն դուրս մեղսակիցներ ունին եղեր նաեւ Պրուսայի, Իզմիրի, Ատափազարի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Հարիւրաւոր մարդիկ ձերբակալուած են :

Ըստ զօրավար Կիւրսէլի, «պոչ»երը յանդգնած են սպրդիլ զինուորական վարժարաններէ, միութիւններէ եւ մթերանոցներէ ներս, երկրին մէջ յեղափոխութիւն յարուցանելու համար: Թուրքիոյ նոր մենատէրը խիստ ազդարարութիւն ուղղած է անոնց, ինչպէս նաեւ նորակազմ կուսակցութեանց, որոնք երեսկուտան եղեր բացասական տարրերու, վճռաբար յայտարարելով, որ ներողամտութեամբ պիտի չնայի ծուղակ լարողներուն եւ անոնց, որ «չեն կրնար սանձել իրենց կիրքն ու վրէժխնդրական զգացումները եւ չեն քաշուիր երկիրը խռովութիւններու եւ արիւնահեղութեան ճամբաները քշկռտելէ ...» (Մարմարա, 13 Մայիս) :

Յեղափոխութենէն մէկ տարի վերջ մըտահոգ է տակաւին Կիւրսէլ, որ խաչխափումի մէջ է եւ չէ գտած իր ճամբան :

Յաջորդական «մաքրագործում»ները դժգոհներու բանակ մը ստեղծած են իրեն դէմ՝ զինուորականութեան եւ համալսարանի մտաւորականութեան մէջ : Դժգոհ են նաեւ փոքրամասնութիւնները, որոնց Լօզանի դաշնագրով ճանչցուած իրաւունքները ոտնակոխ ըրաւ :

Ի՞նչ վախճան կը սպասէ իրեն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԿԱՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

ԳՆԴ. ՊՈՒԱՍԻԷՕ ԿԸ ՅՈՒԶԷ ԲՈԼՈՐԸ

Պատմական դատավարութիւնը շարունակուեցաւ երեքշաբթի ամբողջ օրը, վկաներու ունկնդրութեամբ : Նախ լսուեցան ամբաստանութեան նշանակած վկաները, որոնց մէջ առաջինը եղաւ, Ալժերիոյ ընդհանուր պատուիրակ՝ Ժան Մորէն : Երդման արարողութենէն ետք, Մորէն պատմեց թէ Ապրիլ 22ի գիշերն էր, առաջին անգամ որ կը տեղեկանար թէ բան մը կը պատրաստուի, շատ չանցած արդէն, վայրաշուները կուգան եւ հսկողութեան տակ կ'առնեն զինքը, Զօր. Կամպիէն ալ նոյն վիճակին ենթարկուած է: Մորէնի կը յաջորդէ վաշտի զօրավար Հերիթիէ: Կը պատմէ թէ Շալի եւ Զելլէրի գլխաւոր եւ հիմնական մտահոգութիւնն էր Ալժերիան ֆրանսական պահել: Ինչ կը վերաբերի Մայր Հայրենիքին, վկան կ'ըսէ թէ իր խօսակիցները (իմա՛ Շալ, Զելլէր եւն.) կը կարծէին թէ 8 – 10 շաբաթ պէտք է որպէսզի տը Կոլ տեղի տայ: Յաջորդ վկան է գնդ. Փիէր Կուպար, ան ալ կը հաստատէ թէ Շալ ոչ մէկ քաղաքական նպատակ ունեցած է, միտք չունէր կառավարութիւնը տապալելու.— «Կառավարութիւնը կ'ուզէ ձգել Ալժերիոյ մեծ բեռը «ԱՀԱԿ»ին միայն : Ժամանակ է որ գործի անցնինք երկրին պահպանումին եւ բանակին պատուին համար: Երկու լուծում կայ.— Յաջողութիւնը կամ զոհողութիւնը», այս եղած է Շալի յայտարարութիւնը, այնպէս ինչպէս կը վկայէ գնդապետը, որ կը հաստատէ նաեւ թէ Շալ օտար օժանդակութեան չէր սպասեր: Պաշտպան փաստաբան, Առիկի կը հարցնէ վկային թէ ի՞նչ է իր կարծիքը Փարիզի վրայ վայրաշուներու յարձակումի մը հաւանականութեան մասին, որուն շուրջ այնքան խօսուեցաւ.— «Կատակ մըն է» կ'ըսէ գնդապետը, աւելցնելով «ոստիկանական վէպ է» :

Յաջորդաբար կը ներկայանան միւս վկաները: Օդային զօրաբաժնի զօրավար Միշէլ Ֆուրքէ կը պատմէ թէ ինչպէս մերժած է շարժումին միանալ: Իրեն ըսուած է նաեւ թէ գրաւէ այն օդանաւը որ կը փոխադրէր նախարար Ժոքսը եւ Զօր. Օլիէն, բայց կրկին կը մերժէ : Զօրավար տը Փույի, որ հրամանատարն է Օրանի բանակին կը յայտնէ կառավարութեան հանդէպ հաւատարիմ մնալու իր որոշումը եւ պատճառները: Շալ, ապրիլ 22ին, կը հեռաձայնէ իրեն յայտնելով թէ Ալժէ եկած է, համաձայն այն խոստումին զոր ըրած է ալժերացի ժողովուրդին, կը դիմէ իրեն որ միանայ շարժումին, բայց տը Փույի կը մերժէ: Հաւատարիմ կը մնայ կառավարութեան: Վկան կը պատմէ այդ երկու օրուան անցուդարձը, Ժոքսի հետ խօսակցութիւնները: Տը Փույի հետզհետէ կ'անդրադառնայ թէ վտանգը կը մեծնայ, զինքը ձերբակալելու որոշում տրուած է, շարժումը կը ծաւալի, եղբայրասպան կռիւները անխուսափելի են, ուրեմն ձեւ մը կ'ուզէ գտնել որ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունենայ Շալի հետ: Կը յաջողի, կը հասնի Ալժէ, Երկուշաբթի ժամը 14ին, կը բացատրէ Շալին թէ բանակը իր կողքին չէ, իրեն տրուած տեղեկութիւնները սխալ են: Տը Փույի կ'ըսէ Շալին.— «Եթէ նոյնիսկ յաջողիք ամբողջ Ալժերիան ձեռք ձգել եւ փորձել յետոյ ցամաքահանում մը կատարել Մայր Հայրենիքի հողին վրայ, քաղաքացիական պատերազմի դուռ պիտի բանաք»: Շալ կը պատասխանէ թէ երբեք նման նպատակ չէ ունեցած, ինք կ'ուզէր երեք ամիս դիմանալ որպէսզի Փարիզի իշխանութիւնը տեղի տայ : Շալ կ'ըսէ թէ մեկնելէն առաջ պէտք է Զելլէրի հետ ալ տեսնուի, այս վերջինն է որ կ'ըսէ տը Փույիի թէ ձերբակալուած է: Կ'ամբաստանէին զինքը որ Մարոքը օգտագործած է տեղեկութիւններ տալու համար Փարիզի կառավարութեան: Տը Փույի հերքած է «որովհետեւ, կ'ըսէ, այն ատեն չէի գիտեր թէ նման յարաբերութիւն մը ստեղծուած էր եւ ան ալ Փարիզէն»:

Յաջորդ վկան է զօրավար Փերոթա որ կը պատմէ իր գիտցածը, գնդ. Արկուի հետ ունեցած խօսակցութիւնները :

Եւ կարգը կուգայ պաշտպանութեան վկաներուն, առաջինն է գնդ. տը Պուասիէօ :

Նախագահը.— Կանչուած էք պաշտպանութեան կողմէ: Չեմ գիտեր ի՞նչ է ձեր ներկայ կացութիւնը եւ ձեզի պիտի ընեմ այն նոյն դիտողութիւնը զոր պիտի ընէի բոլոր վկաներուն, իրենց խօսքերուն համար եթէ ամբաստանուած ըլլային:

Առիկի (Շալի պաշտպան փաստաբանը).— Կը յուսամ թէ վկաները յետադայ ամբաստանեալներ չեն: Իմ գիտցածըս այն է թէ գնդ. տը Պուասիէօ ամբաստանուած չէ :

Գնդ. Պուասիէօ.— Իմ գիտցածս ալ այդ է :

Առիկի.— Գնդ. տը Պուասիէօ, եթէ չեմ սխալիր, զօրավար Շալի սպայակոյտի պետը եղած է երկար ժամանակ: Լաւ կը ճանչնայ զինքը: Մասնակցած է նաեւ այն պարագաներուն որոնց մէջ տեղի ունեցաւ Զօր. Շալի կամովին յանձնումը իշխանութեան :

Եւ գնդ. տը Պուասիէօ կը սկսի խօսիլ Շալի մասին, շեշտելով մանաւանդ թէ ամէն բանէ առաջ Շալ զինուորական մըն է ոչ քաղաքային մը եւ կը խորշի ամէն ինչէ որ քաղաքային է :

Գնդ. տը Պուասիէօ.— 1958ի վերջերը ճանչցայ Զօր. Շալը, ճանչցայ խորքով եւ յարգեցի զինքը : Իր նպատակն էր, համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին (մէկ – երկու տարի) ճզմել ըմբոստութիւնը. որպէսզի բնականոն կեանքը վերսկսի: Ըսի ձեզի թէ զօրավար Շալ քաղաքական հաւակնութիւն չունէր: Այնքան միամիտ չէր կարծելու համար թէ Ալժերիոյ հարցը կը լուծուի միայն զինուորական գետնի վրայ, բայց կը կարծէր թէ զինուորական յաղթանակը, անհրաժեշտ նախապայման մըն է եւ կը մտածէր թէ այդ նախապայմանէն ետք, նոր հիմնարկութիւններ պէտք են, բայց այդ իր գիտնալիքը չէր: Զօր. Շալ այն տպաւորութիւնն ունի թէ ըմբոստութիւնը, Ալժ. Ազատ. Ճակատը միշտ կը յուսան թէ Ֆրանսա օր մը պիտի ձանձրանայ :

Վկան կը պատմէ թէ Շալ շատ փորձած է համոզել բոլորը ինքնորոշման քաղաքականութեան սկզբունքին վրայ եւ կը յիշէ Շալի խօսքերը.— Պէտք չէ վիճիլ պետութեան նախագահին ճառին շուրջ : Այդ ճառը իրականութիւն մըն է, պէտք է գիտնանք թէ ինչ պիտի ընենք, մեկնելով այդ ճառէն: Նախ կարգը պահել :

Յետոյ, տը Պուասիէօ, որ բարեկամը եղած է Շալի անոր պատկերը կը գծէ, յուզելով բոլորը : Կ'ըսէ թէ Շալ կը տառապէր, որովհետեւ «բան մը չէր կրցած ընել», գիշերը քուն չունէր, կ'ըսէ տը Պուասիէօ :

Իրմէ վերջ, նոյն ձեւով կը խօսի զօրավար Քաղընավ, որուն պետը եւ բարեկամը եղած է Շալ: Ենթասպայ Ժագ Ֆավրօ կ'ըսէ թէ շնորհիւ զօր. Շալի է, որ մաքուր ձեռքերով կը ներկայանայ ատեանին առջեւ: Այս վկաներու յայտարարութեանց ատեն միջամտած է ընդհ. դատախազը, որ կը խորհի թէ կարգ մը յայտարարութիւններ կրնան կարծել տալ թէ պարտականութեան զանազան ձեւեր կան եւ շփոթութիւն կրնայ ստեղծուիլ մտքերու մէջ 1958ին Շալի տրուած հրահանգներուն շուրջ :

Ենթասպայ Ժան – Մարի Կիյօմի կը յաջորդէ Ալժէի երեսփոխան Ֆիլիփ Մարսէ որ կ'ըսէ.— Մահմետականներու վերամիացումը այնպէս ինչպէս կը տեսնէին Շալ եւ Զելլէր պատրանք մը չէր :

Յուզիչ պահ մը եւս, երբ կը ներկայանայ Անրի Զելլէր, ամբաստանեալին եղբայրը: Կը յայտնէ թէ եթէ բոլորովին համաձայն չէ իր եղբօր ըրածին ձեւին շուրջ, բոլորովին համաձայն է խորքին մէջ:

Վերջապէս Ատեանին եւ ամբաստանեալ կողմի համաձայնութեամբ որոշուեցաւ չխօսիլ վիլլայա 4ի մասին եւ ջնջուեցաւ դռնփակ նիստի որոշումը :

× Էվիանի ժողովը կը շարունակուի, բայց կը թուի թէ անել կացութիւն մը պիտի ստեղծուի ի մօտոյ: Կողմերը կը մնան իրենց դիրքին վրայ, Ֆրանսա կը պնդէ որ նախ փոքրամասնութեանց հարցը ծեծուի մինչ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կ'ուզէ ինքնորոշման եւ անկախ Ալժերիոյ մասին միայն խօսիլ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

«ԿՈՒԳԱՄ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԶԱՒԱԿԸ»

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Օրլիի օդակայանը ժամանեց Միացեալ Նահանգներու երիտասարդ նախագահը Ճոն – Ֆից ճերըլտ Քենըտի որուն կ'ընկերանան կինը եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Բարի գալուստի խօսքին մէջ, Նախագահ տը Կոլ շեշտեց թէ Ֆրանսա Ամերիկան ճանչցած է միշտ իբրեւ զինակից եւ բարեկամ : Իր խօսքը վերջացուց Ֆրանսայի շատ սիրալիր ողջոյնը յայտնելով Միացեալ Նահանգներու նախագահին :

Իր պատասխանին մէջ, Քենըտի ըսաւ թէ կուգայ Ամերիկայէն, Եւրոպայի զաւակը: Ապա յիշեց թէ Ֆրանսայի ամերիկեան առաջին դեսպանը Պենժամէն Ֆրանքլին յայտարարած է թէ ամէն մարդ երկու հայրենիք ունի.— Իրը եւ Ֆրանսան: Քենըտի շեշտեց նաեւ թէ Ֆրանսայի անցեալ մեծութիւնը չէ միայն զոր կը պանծացնէ, այլեւ ներկայ մեծութիւնը, որուն քսան տարուան «հրամանատարը» նկատեց նախագահ տը Կոլ :

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՅՔԱՐԸ
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմ. Դաշն. Հանրապետութեան կառավարութիւնը Սեպտեմբեր 17 թուականը նշանակած է Պունտըսթակի (խորհրդարան) երեսփոխանական ընտրութեանց համար: Կուսակցութիւնները իրենց արտակարգ համաժողովներուն մէջ յայտարարեցին ընտրական պայքարին պահանջին համապատասխան ծրագիրները, ուրոնցմով կը շեշտեն իրենց ուղեգիծը ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերմամբ: Երկու մեծ կուսակցութիւնները, քրիստոնեայ – ժողովրդավար եւ ընկերային – ժողովրդավար, կը յուսան մեծամասնութիւն ձեռք ձգել, բայց Սոցիալ – Դեմոկրատները, իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն, բացի մեծ քաղաքներու եւ կարգ մը նահանգներու մէջ շահած քուէի մեծամասնութիւններէ, տասը տարուան մէջ չեն յաջողած Դաշնակցային կառավարութիւնը կազմելու չափ մեծամասնութիւն ունենալ երեսփոխանական ժողովին մէջ: Սոց. Դեմ. կուսակցութիւնը հակառակ իր հիմնական ծրագրին փոփոխութեան եւ աջ հակումին չկրցաւ նաեւ նախագահական ընտրութեան առթիւ իր թեկնածուն, Փրոֆ. Գառլօ Շմիթը, նախագահ ընտրել տալ: Տոքթ. Ատընաուըր քրիստոնեայ ժողովրդավարներու պետը եւ պետական ղեկավարը ոչ միայն իբր կաթողիկէ համակրութիւն կը վայելէ կաթողիկէներու հասարակութեան այլեւ աւետարանականներու, ռամկավար միջակ դասակարգին եւ գիւղացիութեան մէջ: Ատընաուըրի տասնամեայ կառավարութեան շրջանը քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական վերազարթնումի շրջան մը կը համարուի, հետեւաբար Ատընաուըր համարձակօրէն կը մերժէ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան հետ գործակցութիւնը եւ միւս քաղքենի կուսակցութիւններէ կ'առնէ գործակիցներ կամ նախարարներ կառավարութեան մէջ թէեւ անոնք ալ կը նկատէ «մասնագէտ նախարարներ», ոչ թէ ուղղակի իրենց կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Ատընաուըր կը տանի չեշտուած անհատական քաղաքականութիւն մը նոյնիսկ իր կուսակցութեան հանդէպ, որ իրականին մէջ երկու կուսակցութիւններու երեսփոխանական խմբակցութեանց կցումէն յառաջացած է գործակցական ուղիով. այդ կուսակցութիւններն են «Քրիստոնեայ ժողովրդավար Միութիւն»ը եւ «Քրիստոնեայ ընկերային Միութիւնը». վերջինը մանաւանդ զօրեղ է Պավարիոյ մէջ, որ մեծամասնութեամբ կաթողիկէ նահանգ մըն է դաշնակցային հանրապետութեան մէջ:

Ատընաուըրի անձնաւորութեան դէմ, իբր թեկնածու կառավարական վարչապետի պաշտօնին, Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը յայտարարած է արեւմտեան Պերլինի երիտասարդ քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ: Այս օրերս Պերլինի քաղաքապետը շաբթուան մէջ մէկ – երկու օր միայն կը մնայ Պերլին, եւ միւս օրերը կը յատկացնէ ընտրական պայքարի, արեւմտեան Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ բանախօսութիւններ ընելով:

Երկու ախոյեան կուսակցութիւններուն եւ իրենց գործօն անձնաւորութիւններուն գործնական ուղղութեանց մէջ սակայն մեծ տարբերութիւն մը կարելի չէ գտնել ներկայիս, որովհետեւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ հիմնապէս կ'ընդունին երկուքն ալ արեւմտեան քաղաքականութեան հակումը, ներքին քաղաքականութեան մէջ երկուքն ալ կողմնակից են ռամկավար եւ ընկերային չարունակական նուաճումներու: Քրիստոնեայ – ժողովրդավար կուսակցութիւնը արդէն կ'իրականացնէ այն ընկերային բարեփոխութիւնները, որոնց համար Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը մօտաւորապէս դար մը պայքարած է Ֆերդինանտ Լասալի օրերէն ի վեր՝ ի խնդիր ընկերային հաւասարութեան եւ բարօրութեան: Ահա այս պատճառով ալ նկատելի է որ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան հակամարտութիւնը ծանրակշիռ հիմունքներ չի ներկայացներ ներկայիս: Կուսակցութեան ծրագրային Գոդեսբերգեան վերջնագոյն ուղեգիծը այլեւս չի պարունակեր ընկերվարական նախկին «լոզունգ»ները եւ «Սոցիալիզմ» բառն իսկ փնտռելով կը նշմարէք տեղ մը երկուք: Թէ դրամագլուխին եւ թէ եկեղեցիին հետ համակերպութիւն մը աչքի կը զարնէ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան ծրագրին մէջ: Բանուորական դասակարգի եւ դրամատիրական դասակարգի հակոտնէութիւնը շարք մը մարզերու մէջ վերջ գտած է. գերման բանուորը, 42 – 45 ժամ շաբաթական աշխատանքի ժամ ունի, լաւ կը վճարուի եւ մասնակից է «գերման տնտեսական հրաշքի» ընծայած առաւելութիւններուն, ունի հեռատեսիլ եւ ինքնաշարժ: Վերջին ամիսներուն կրցաւ նաեւ ըլլալ բաժնետէր Ֆոլքսվակըն ինքնաշարժի ծանօթ արդիւնաբերական ընկերութեան . . . (բաժնեթուղթը որ կառավարական ընծայած դիւրութիւններով եւ լոկ նախավճարով կրնար գնուիլ 350 մարքի, երկու ամսուան մէջ բարձրացած է հազար մարքի):

Շատ մը տեսակէտներով, Արեւմտեան Գերմանիոյ կուսակցութիւններու քաղաքական եւ ընկերային կարելիութիւնները կը յայտնաբերեն «երկու կուսակցութեան սիստեմի» հաւանականութիւն մը, ճիշդ ինչպէս է Անգլիոյ մէջ: Այս կամ այն կուսակցութեան գործի գլուխ անցնիլը իրականին մէջ մեծ փոփոխութիւն պիտի չկրնայ յառաջացնել եթէ սահմանադրութեան յօդուածները յարգուին եւ հայրենիքին շահը միշտ աւելի բարձր համարուի քան կուսակցութեան մը մենատիրութիւնը: Բայց «հիմնական օրէնքը», որ սահմանադրութիւնն իսկ է, ունի հինգ առ հարիւրի սեղմումը, այսինքն ընտրողներու քուէներուն հինգ առ հարիւրը չշահող կուսակցութիւնը ոչ իսկ մէկ ներկայացուցիչ կրնայ ունենալ Պունտըսթակի մէջ, ուրեմն ինչքան մեծ յեղաշրջում պէտք է խոստանայ փոքր կուսակցութիւն մը որպէսզի մեծամասնութիւն շահի վեց հարիւր հոգինոց երեսփոխանական ժողովին մէջ: Այսուհանդերձ կուսակցութեան մը հիմնարկումը բոլորովին ազատ է հիմնական օրէնքին 21րդ յօդուածին համաձայն, պայմանով որ կուսակցութեան կանոնագրութիւնը եւ գործունէութիւնը համապատասխան ըլլան «ռամկավարական եւ ընկերային դաշնակցային հանրապետութեան» հիմնական սկզբունքներուն:

Բացի վերոյիշեալ երկու մեծ կուսակցութիւններէն կը գործեն ութ կուսակցութիւններ կամ քաղաքական խմբակցութիւններ, որոնք քիչ թիւով երեսփոխան կրնան ունենալ հինգ առ հարիւրի օրէնքին պատճառով եւ համայնավարական կուսակցութիւնը օրէնքով լուծարքի ենթարկուած է բարձրագոյն դատարանով հաստատուած ըլլալով այդ կուսակցութեան հակասահմանադրական գործունէութիւնը: Նոյն պատճառով եւ սահմանադրութեան 9րդ յօդուածին համապատասխան իրաւունքով Մայիս 25ին լուծուեցաւ «Լուտենտորֆ – Միութիւն» կոչուած քաղաքական – հակակրօնական (հակահրէական, նոր կրօնաբանութեամբ ոգեւորուած) ընկերակցութիւն մը, որուն գլխաւոր դերակատարներն եղած են 1937ին մահացած Զօր. Լուտենտորֆի 83 տարեկան այրին եւ աղջկան ամուսինը:

Ի թիւն գործօն կուսակցութիւններու հարկ է յիշել Ա) «Ազատական ժողովրդական կուսակցութիւնը» որ առաջաւոր մտաւորականութիւնը եւ միջակ դասակարգը կը ներկայացնէ եւ կրնայ այս կամ այն կողմին յարելով կառավարական կազմին մէջ դեր մը խաղալ, որոշ հակակշիռ մը մտցնել քաղաքական եւ տնտեսական գործերու մէջ եթէ շատ զօրաւոր չըլլայ տիրող պետական կուսակցութիւնը: Թէոտոր Հօյս, նախկին նախագահը Դաշն. Հանրապետութեան եւ ուրիշ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ կը պատկանին այս կուսակցութեան: Բ) «Գերմանական կուսակցութիւնը» կարելի է համարել նախկին ազգայնամոլ քաղաքականութեան գաղափարաբանութեան ներկայացուցչութիւնը, բայց որովհետեւ անցեալ տարուան հակահրէական «Կեռ – Խաչ» գծողներուն մէջ այս կուսակցութենէն մարդիկ կային, այս կուսակցութեան հետեւողներու թիւը շատ պակսած է եւ երեսփ. ժողովի խմբակցութիւնը պառակտուելէ ետք այս կամ այն կուսակցութեան միանալու շարժումներ կը կատարէ: Գ) «Դաշնակցութիւն ծննդավայրէ քշուածներու եւ իրաւազրկեալներու» անունով կուսակցութիւնը, ինչպէս որ անունէն կը հասկցուի, կը ներկայացնէ արեւելեան Գերմանիայէն Դաշն. Հանրապետութեան մէջ հաստատուած գաղթականութիւնը եւ անոնց լուրջ պահանջներ, բայց ակնյայտ է որ սահմանափակ է իր գործունէութեան դաշտը պետական տեսակէտով, [illegible] նի որ 54 միլիոն բնակիչ ունեցող երկիրը հակառակ իր հարստութեան հսկայական նուաճումներուն [illegible] Մեծն Գերմանիոյ 2/3ը միայն կը ներկայացնէ եւ բաժանեալ Գերմանիոյ վիճակը բարւոքելու համար վերամիացման եւ ապահովութեան դժուարին պայմաններու մէջ կը գտնուի: «Ծննդավայրի իրաւունք»ի պահանջը դնող կուսակցութեան վարիչները պէտք կը զգան յաճախ [illegible] զարկուած արտայայտութիւններ [illegible] րովհետեւ պետութեան խոհեմ եւ [illegible] հաշտեցողութեան քաղաքականութեան չի համապատասխաներ այդ կարգի [illegible] հանջ դնել կամ նոյնիսկ յիշատակել [illegible] պայմաններուն մէջ այս կուսակցութիւնը ալ փոքր թիւով կրնայ ներկայանալ երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ [illegible] նախարարներ տալ կառավարութեան [illegible] միահեծան պետին հետ գործակցելու [illegible] մար միայն:

Եզրակացնելով հարկ է ուրեմն [illegible] գծել թէ Պունտըսթակի Սեպտեմբեր[illegible] ընտրական պայքարին ախոյեանները [illegible] քրիստոնէական կուսակցութիւնը եւ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի ըլլան:

Փ. ՖՐՈՒՆՑ[illegible]

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒ[illegible] ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Քաղաքական պայմաններու բերում[illegible] ասկէ տասնեակ տարիներ առաջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունէին ոչ գիտական հիմնարկութիւններ եւ ոչ ալ [illegible] բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն: Հասկնալի է, որ այդ պայմաններուն տակ կարելի չէր բաւարար չափով զարգացնել գիտական պրպտումներ ընդհանրապէս եւ գիտութիւնը առհասարակ:

Միայն անձնական նախաձեռնութեամբ է, որ հատ ու կենտ գործեր կը կատարուէին, որոնք բնականաբար, չէին կրնար ապահովել եղած բազմաթիւ նիւթերու համակողմանի ուսումնասիրութիւնը եւ գիտական ընդհանրացումը:

1943ին է միայն, որ Երեւանի մէջ [illegible] մը կը դրուէր Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային, ու այս ձեւով գործնական քայլ մըն է որ կ'առնուի հայ գիտնականներ պատրաստելու [illegible] ղութեամբ:

Ակնյայտնի է արդիւնքը: Գիտութ[illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէլեանի ձեռագիրներէն)

—o—

× Ներսէս Արք. Վարժապետեան. — 1871 – 74 թուականներուն, դեռ պատրիարք չընտրուած Պոլսոյ, հոդ կը տանի եկեղեցիին եւ վարժարանին բարեզարդութեան: Հանգանակութեան ձեռնարկելով՝ կը վերաշինէ գիւղին Ս. Թադէոս եկեղեցին, իբր ուխտատեղի: (Սոյն ուխտատեղւոյն մասին ունիմ գրուածքներ՝ մանկական յիշատակներէս՝ «Արեւելք» օրաթերթի եւ «Մասիս» շաբաթաթերթին մէջ, — Անանիա վարդապետ):

× Ստեփանոս Արք. Յովակիմեան. — Այժմու բարեջան Առաջնորդն վիճակիս: Զեռնասուն Ներսէս Արք. Վարժապետեանի:

Ծնեալ 1846 Յունիս 12, Սարկաւագ՝ 1871 Մայիս 21, վարդապետ՝ 1872 Փետրուար 10, Առաջն. փոխանորդ՝ 1872 Մայիս 20. Առաջնորդ՝ 1880 Հոկտեմբեր 17. Եպիսկոպոս էջմիածին՝ 1886 Յունիս 8. Արքութիւն՝ 1903ին. վախճանի՝ 1930ին (Պուլկարիա):

× 1850: Բողոքականութիւնը մուտ կը գտնէ մեր մէջ: 1852ին պաշտօնական տամարով կը զատուին, յետոյ կը շինեն «ժողովարանը»:

× 1857 Մայիս 16ին, Տ. Գրիգորեան Կարապետ հանգուցեալ քահանան, կըտակով՝ եկեղեցիին եւ վարժարանին կը թողու 41 կտոր գիրք: Այս քահանան է նաեւ որ կը հաստատէ մկրտութեան տոմարը՝ կանոնաւոր յառաջաբանով մը:

× 1858 Մայիս 15. «Գիւղիս բարեհամբաւ իշխանապետը Մեծ. Կարապետ էֆ. Մկրեան, ամսոյս 12ին, Երկուշաբթի կաթուածահար հիւանդութեամբ առ Աստուած փոխեալ ի հասակի 63ամոց, ի խոր սուգ տրտմութեան ձգեց առ հասարակ ժողովուրդն, որոնց վրայ ազդ ազդի երախտիքները ակներեւ յայտնի ըլլալով մեզ, մանաւանդ եկեղեցւոյ եւ դըպրատան վրայ, որոշեցինք հանդերձ քահանայիւք եւ երեւելեօք գիւղիս՝ առաջի Տ. Ստեփանոսի Ծ. Վ.ի, բարեխնամ Առաջնորդ հօր մերում, որ այս հանգուցեալ իշխանապետի մարմինն Ս. եկեղեցւոյ բակը ամփոփուի, ինչպէս որ փառաւոր կերպով կատարուեցաւ: Հանգուցեալին բարեյիշատակ որդիքը՝ յօժարութեամբ նուէր մատուցին մեր Ս. եկեղեցին հինգ հազար ղրուշ, որ միաբան հաւանութեամբ գիւղիս Գօնագ անուանեալ տեղն, դպրոցի արդիւնք ըլլալու համար խանութներ շինելու յարմար դատուեցաւ: Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»: Ստորագրութիւն՝ Առաջնորդ, քահանաներ եւ «ժողովականք»:

× 1864: Պապականութիւնը մուտ կը գտնէ ի Պարտիզակ: Նախ Ակունեանց տունը կը վարձուի: Հետզհետէ քանի մը վարդապետներ կուգան: Կարելի չըլլար հոսանքին առջեւը առնել: Քուտիկեան Հաճի Յարութիւնին տունը — մեր եկեղեցիին վերի փողոցին մէջ, մատուռի կը վերածեն եւ մէկ քանի սենեակները կը մնան լաբիւրինթոսային վիճակի մը մէջ: Գործօն դեր կը կատարէ Հ. Յովսէփ Վ. Այվազեան, (յետոյ դարձաւ ի ծոց մայրենի եկեղեցւոյ, ու վախճանեցաւ Եգիպտոս, ուր Առաջնորդ էր): Բաժնուողներէն շատեր, քիչ ժամանակ ետքը՝ կը վերադառնան Հայ. եկեղեցիին գիրկը:

× 1865: Քոլերա կոչուած սարսափելի ախտը նաեւ գիւղիս մէջ ճարակիլ սկսելով, բժշկաց խորհուրդով՝ գերեզմանատունը գիւղէն քիչ մը հեռացնել յարմար կը դատուի: Ուստի նախորդ (հին) գերեզմանը նուիրական պահելով հանդերձ, նոր գերեզմանատեղի մը կը հաստատուի «Տանձի Պրուն» ըսուած տեղը, հաճութեամբ բոլոր քահանայից եւ ժողովրդեան: Այս մասին վաւերագիր մըն ալ կայ տոմարին մէջ:

× 1879: Դեկտեմբեր 24, Խորհուրդին նախագահ՝ Իտարէի ժողովին անդամ, ազնուաշուք Սարգիս էֆ. Մկրեան, կը կնքէ իր արդիւնալից կեանքը: Նիկոմիդիայէն պաշտօնեաներ ներկայ կ'ըլլա[illegible] ժողովրդեան բուռն փափաքին համաձայն, կ'ամփոփուի իր հանգուցեալ [illegible] շիրմին մօտ, (եկեղեցիին հրշա[illegible] մէջ: Կը խօսին Խորէն Եպիսկ. Աշըգեան [illegible] (յետոյ պատրիարք), Արմէն Լուսին[illegible] տնօրէն Ազգ. վարժարանին եւ ուրի[illegible]

× 1901: Ազգ. երկսեռ վարժարան[illegible] հասոյթները բազմացնելու համար, Թոր[illegible] Խորհուրդը շուկայի երեսը գտնուող [illegible] շէնքերը, — կառավարական պաշտօնա[illegible] տունը, սրճարանը, խանութները եւ առաջնորդարանը ի դիմաց նորոգ կառու[illegible] ցանելու աշխատեցաւ, նախաձեռնու[illegible] թեամբ առաջնորդը սրբազանին (Յովհ[illegible] կիմեան արք.), որ ամէն զոհողութիւ[illegible] ըրաւ՝ քարոզներով եւ հանգանակու[illegible] թեամբ: Այս ձեռնարկը պիտի ծառայէր կրթական գործին աւելի մղում տալ[illegible] (Այս ընդարձակ եւ բազմածախս շէնք[illegible] րուն իբրեւ յիշատակարան ամփոփ ա[illegible] մութեամբ մը գրած եմ արձանագրու[illegible] թիւն մը — կիսով գրաբար, զոր [illegible] գետեղեցինք եկեղեցւոյ մեծ պարիսպ[illegible] սկիզբը բացուած դրան կից՝ նոր Առա[illegible] նորդարանի շէնքին մարմարեայ [illegible] պատուանդանին ներքեւ, փորուած [illegible] մը մէջ, հետեւեալ վերջաւորութեամբ[illegible] «Եթէ ոչ Տէր շինէ զտուն, ի նանիր [illegible] տակին շինողք նորա, 1901–1317 (Թվ[illegible] (Անանիա Վրդ.):

(10 Շար.)

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱ[illegible]

զանազան ճիւղերու հետեւած չորս հազար անձեր գիտական եւ մանկավարժական բեղնաւոր աշխատանքներ կը տանին Հայաստանի գիտական եւ բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ: Ասոնցմէ 156ը գիտութիւններու տոքթոր է, իսկ 1431ը՝ թեկնածու:

Ինչպէս կը պատրաստուին գիտական վարիչ կադրերը Հայաստանի մէջ:

Գոյութիւն ունին զանազան ձեւեր: Այդ ձեւերէն մէկը գործնական աշխատանքն է: Այդ պարագային ապագայ գիտութեան մարդը արդէն ձեռք ձգած ըլլալով բարձրագոյն կրթութիւն, կ'ընդունուի իր մասնագիտութեան համապատասխան գիտական հետազօտութեան հիմնարկութիւն եւ կը նշանակուի կրտսեր գիտական աշխատող: Աշխատելով փորձառու գիտնականներու ղեկավարութեան տակ, կը խորացնէ իր հմտութիւնը տեսական գիտելիքներու մէջ եւ ձեռք կը ձգէ աշխատանքի փորձառութիւն: Ապա թեկնածու ըլլալու քննութիւն կ'անցընէ իր մասնագիտութեան մէջ, փիլիսոփայութեան եւ այն օտար լեզուին, որ անհրաժեշտ է իր գիտական աշխատանքներուն համար:

Քննութիւններէն ետք պէտք է մշակէ տուեալ գիտութեան հիմնական խնդիրներէն որեւէ մէկը: Այս ուղղութեամբ եւ ի հարկին անհրաժեշտ ցուցմունքները կ'ըլլան աւագ գիտնականներու կողմէ: Պէտք եղած պարագային պետութեան հաշւոյն կ'երթայ գիտական կարեւոր կեդրոններէն մէկը:

Ընդհանրացնելով իր կատարած գիտական եւ հետազօտական աշխատանքը, զայն կը ներկայացնէ՝ իբրեւ ատենախօս, որեւէ մէկ հիմնարկութեան մը մէջ:

Գիտական վարիչ մասնագէտներ պատրաստելու միւս ձեւը աւելի տեսական է: Թեկնածու կ'ընդունուին բարձրագոյն կրթութիւն ունեցողները, որոնք առնուազն երկու տարի աշխատած են իրենց ճիւղին մէջ, հրատարակած գիտական յօդուածներ կամ ըրած յայտնագործումներ: Թեկնածուներուն համար սահմանուած են անհրաժեշտ բոլոր նախապայմանները, որպէսզի կարենան դառնալ բարձրորակ գիտնականներ: Այսպէս, օրինակ, ընդունելութեան քննութիւններուն ատեն, անոնք որոնք կ'աշխատին, իրենց հերթական արձակուրդներէն զատ կը ստանան մէկ ամսուան յաւելուածական արձակուրդ մը, լրիւ աշխատավարձքով: Իսկ անոնք որոնք թեկնածու կ'ըլլան գործէ հրաժարելով, երեք տարի շարունակ պետական թոշակ կը ստանան (մինչեւ հազար ռուբլի) եւ պետութեան հաշւոյն կը ստանան անհրաժեշտ գիրքերը եւ գրենական պիտոյքները:

Թեկնածուներուն օգնելու համար կը կազմակերպուին դասընթացքներ, անուանի գիտնականներու կողմէ:

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

—o—

Մայիս 13ին, Շաբաթ երեկոյ Ժընեւի մէջ տեղի ունեցաւ հայկական երեկոյթ մը գրական, գեղարուեստական եւ պարանցիկ, կազմակերպուած Ժընեւի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ: Այս ձեռնարկը քաջալերական էր կրկնարկ պատճառներով: Նախ անոր համար, որ տարիներէ ի վեր մեր գաղութը չէր տեսած այսպիսի գեղեցիկ ձեռնարկ մը, որուն յաջողութեան գործակցած էին ձեռք ձեռքի Տիկնանց Միութիւնը, Ուսանողական Միութիւնը, Գաղութահայ վարչութիւնը եւ Եկեղեցասիրաց Միութիւնը: Միւս կողմէ բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին Լօզանէն, նոյնիսկ Թոնոնէն:

Ներկայ էր Հայրապետական Պատուիրակը՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, Փարիզէն:

Երեկոյթը սկսաւ ժամը եօթին, ճաշով մը, որ տեւեց մինչեւ ժամը ինը: Օրուան խօսնակը՝ Պ. Վահան Վարժ (Վարժապետեան) բացաւ հանդէսը եւ յաջորդաբար խօսք տուաւ գաղութահայ վարչութեան նախագահ՝ Պ. Փիլիպպոսեանի, որ բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, չմոռնալով նաեւ շնորհակալութիւն յայտնելու, ապա Տիկնանց Միութեան նախագահուհի՝ Տիկին Կոտելի, որ բացատրեց միութեան նպատակն ու ծրագիրը՝ օգնել ծերերուն, հիւանդներուն եւ կարօտեալներուն: Կոչ ըրաւ գաղութի տիկիններուն եւ օրիորդներուն անդամագրուիլ եւ նուիրուիլ բարեսիրական այլ ազգօգուտ այս աշխատանքներուն:

Նախագահին հրաւէրով վերջին խօսքը եղաւ Սերովբէ Եպս. որ իր կարգին շեշտեց կնոջ դերը հանրային կեանքին մէջ եւ անոր բերած նպաստը ընդհանրապէս մշակոյթի զարգացման եւ յատկապէս ազգապահպանման գործին մէջ: «Ուր կայ հայ կնոջ մասնակցութիւնը, հոն կայ յաջողութիւն, որովհետեւ հայ կինը իր ժրաջան գործունէութեան առընթեր կը դնէ իր սիրտը»:

Այնուհետեւ գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը: Յաջորդաբար դաշնակի վրայ նուագեցին Օր. Արաքսի Փէյհիրեան, հայկական երկու երգեր եւ Օր. Ստակեան, եւրոպական կտորներ, երկուքն ալ շատ յաջող: Վալս մը պարեց Օր. Տէրտէրեան, սլացիկ եւ ճկուն շարժումներով: Ապա հայկական պարեր պարեց երկսեռ ուսանողներէ կազմուած պարախումբը, որմէ ետք՝ երգչախումբը, նոյնպէս երկսեռ, ղեկավարութեամբ Օր. Թումասեանի երգեց ժողովրդական երգեր, ստեղծելով խանդավառութիւն եւ զուարթ տրամադրութիւն: Վերջապէս ներկայացուեցան երկու կարճ կատակերգութիւններ, հեղինակութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Պ. Վահան Վարժի: Դերեր ստանձնած էին հեղինակը, պարոններ Փիլիպպոսեան, Կ. Փափազեան եւ ուրիշներ, Տիկիններ Մ. Զէնկինեան եւ Վ. Կարապետեան:

Կէս գիշերէն ետք սկսան եւրոպական պարերը: Յաջող ձեռնարկ մը ամէն տեսակէտով:

Գ. ՏԻԼԵՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԵՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

Այս տարի բացառիկ համեմատութիւններ ստացաւ Մեծ Եղեռնի զոհերուն եւ հերոսներուն ոգեկոչումը Պուէնոս Այրէսի մէջ:

Ապրիլ 22, 23 եւ 24ը խորապէս ապրուած յուզումի, խոկումի եւ ներհայեցողութեան օրեր եղան համայնքիս անխտիր բոլոր անդամներուն համար: Յիշեալ օրերուն տեղի ունեցան հրապարակային հինգ ձեռնարկներ, որոնց բոլորին ալ հոծ թիւով ազգայիններ ներկայ գտնուեցան:

Բոլոր ձեռնարկներն ալ լայն արձագանգ գտան տեղական մամուլին, ձայնասփիւռին եւ պատկերասփիւռին մէջ, որուն համար խորապէս երախտապարտ ենք Արժանթինի ազատասէր եւ վեհանձն մեծ ժողովուրդին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 22ին Համալսարանականներու Միութիւնը յուշ երեկոյ մը կազմակերպեց նահատակ մեծ իրաւաբան, Օսմանեան Խորհրդարանի անդամ եւ նորավէպի իշխան համարուող անզուգական գրագէտ Գրիգոր Զոհրապի յիշատակին: Կեանքն ու գործը սպաներէնով ներկայացուց իրաւաբան Փ. Օհանեան, իսկ հայերէնով՝ Յ. Տէվէճեան:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յաջորդ օրը՝ Ապրիլ 23ին տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Յուշարձանին խորանին սրբագործումն եւ օծումը, ի ներկայութեան ազգային մարմիններու, մամուլի ներկայացուցիչներուն եւ կոթողը իրականացնող բարերարներուն՝ Պ. Պօղոս եւ Օր. Միրանոյշ Արզումանեան հարազատներուն:

Այս առթիւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Բարգէն Եպիսկ. Ապատեան պատարագեց եւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատոյց վեհանձն բարերարներու նահատակ ծնողքներուն՝ Անդրանիկ եւ Նարդուհի, ինչպէս նաեւ Հայկանոյշ եւ Խաչիկ Արզումանեան եղբայրներու հոգւոյն համար: Սրբազան Հօր պատշաճ քարոզէն յետոյ Կեդր. Վարչական Խորհուրդի փոխ նախագահ Պ. Գէորգ Սարաֆեան յուզիչ ճառով մը անդրադարձաւ Հայութեան ապրած սարսափներուն, կոթողի նշանակութեան և նուիրատուներու ժեստին գեղեցկութեան: Հոծ բազմութիւնը խոր թախիծով եւ տամկացած աչքերով հետեւեցաւ բացօթեայ սրբազան արարողութիւններուն, որոնք պատկերասփիւռով նոյն երեկոյեան ներկայացուեցան Արժանթինի ամբողջ ժողովուրդին:

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Երկուշաբթի, 24 Ապրիլ, Պուէնոս Այրէսի ամբողջ Հայութիւնը, շատ աննշան բացառութեամբ, գործը ձգելով մասնակցեցաւ հրապարակային երեք արտայայտութիւններու.

Մայրաքաղաքի հայկական բոլոր եկեղեցիներուն, ժողովարաններուն մէջ տեղի ունեցան հոգեհանգստեան պաշտամունքներ: Բացառիկ շուքով հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ բակին մէջ կառուցուած Յուշարձանին առջեւ, ուր դարձեալ հազարաւորներ արտասուալի աչքերով հետեւեցան արարողութիւններուն, որոնք կրկին նոյն երեկոյեան ձայնասփռուեցան ամբողջ երկրին մէջ:

ՋՕՐ. ՍԱՆ ՄԱՐԹԻՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Կրօնական արարողութիւններէն յետոյ ժողովուրդը ամէն կողմերէ ուղղուեցաւ դէպի Արժանթինի Ազգային մեծ հերոս Զօրավար Սան Մարթինի հրապարակը, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Մխիթարեան վարժարանի սկաուտները ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Ազատարար Զօրավարին արձանին վրայ:

Խորապէս տպաւորիչ էր պահը, երբ զինուորականներու պատուոյ ջոկատը փողի ղօղանջներու եւ սարսռազդեցիկ հնչիւններով ասպնջական վեհանձն Արժանթինի մեծարանքի արտայայտութիւնը բերաւ Անոնց՝ որոնք Ազատութեան, մարդկային արժանապատուութեան համար Գողգոթաներուն ամէնէն տաժանելին բարձրացան:

Կրօնական Դասուն ներկայացուցիչներով շրջապատուած Ապատեան Սրբազանին հոգւոցով եւ ներկաներուն մասնակցութեամբ երգուած Հայր – մերով փակուեցաւ սոյն յուզիչ արարողութիւնը:

ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյն օրը ժամը 18ին Հայ Կեդրոնի մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէսը, ուր խօսեցան հայ մամուլի ներկայացուցիչները ու Կաթ. Պատուիրակ Սրբազան Հայրը: Բոլոր խօսողներն ալ օրուան խորհուրդին համապատասխան հոգւով եւ համահայկական եղբայրութեան զգացումով արտայայտուեցան:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Հ. Թէրզեան (արտասանութիւն), Կոմիտաս երգչախումբը եւ երգչուհի Տիկին Վիքթորիա Սեւեան:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՄՈՒԼԻ ԴԻՒԱՆ

Մայիս 1961

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Մ. Ռ. Ն. Ա.»Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ բացառիկ շուքով, Մարսէյլի Քլէօպ սրահին մէջ, Մայիս 13ին: Երեկոյեան ժամը 10էն սկսեալ, հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը կը փութար ողջունելու այս երկրորդ ձեռնարկը: Շրջանիս ծանօթ նուագախումբերէն Խաչ Թուրնէյի խումբը արդէն տեղ գրաւած էր շքեղ սրահին մէջ:

Նուագախումբը իր նորութիւններով, փանքէզիստի մը զուարթ կատակաբանութիւնները, բացառիկ փայլ տուին պարահանդէսին, որուն յաջողութեան համար ջանք չէին խնայած վարչութիւնն ու անդամները:

Մխիթարեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան ընթացիկ տարուան երկրորդ ձեռնարկն էր, որուն համար միայն գովեստով կարելի է արտայայտուիլ: Մանաւանդ մեր նոր սերունդի նկատմամբ առիթ մը հանդիսացաւ այս պարահանդէսը, ի մի բերելով բոլորը առողջ ու հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (210)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Հրաւիրէք,— կարգադրեց Արշակը բեմադարար ուղղուելով գահի վրայ եւ արքայական գաւազանը բռնելով այնպէս, որ նրա ոսկեղունդ գլուխը վրայի արծուազանդակով տեսնուի պարզորոշ:

Պարսիկները ներս մտան հանդարտ, դանդաղաքայլ, որ նշան էր յարգանքի, երբեմն մէկ – երկու քայլ հեռաւորութեամբ, ինչ նրանք համարում էին կիրթ պատշաճաւորութիւն: Ներս եկան, իրենց սովորութեան համաձայն, երկար գլխանոցները դրած, ուսներին երկարաքղանց վերարկուներ առած, մորուքները անուշահոտ փայլուն իւղով օծած: Այս ամէնը նրանց նմանեցնում էր միմեանց, եթէ չլինէր տարիքի եւ հասակների տարբերութիւնը:

Ներս մտնելով, նրանց գլխաւորը, որ գալիս էր առջեւից եւ որն ամէնից երկարն էր ու տարեցը, գլուխ իջեցրեց, կուրծքը առաջ թեքելով. Նրան հետեւեցին միւսները՝ նոյն խոնարհումները կատարելով: Ապա առաջնորդը, խոնարհած գլուխը հանդարտ բարձրացնելով, ասաց հանգիստ, բայց չեշտով.

— Ողջոյն եւ արեւշատութիւն Հայոց արքային մեծ:

Այս ասելով՝ նա նորից գլուխ իջեցրեց եւ, կրկին դանդաղօրէն բարձրացնելով, շարունակեց հանդարտ.

— Իմ արեգնափայլ տէրը՝ արեւաց արքայից – արքայ, վսեմաշուք եւ աստուածընտիր Շապուհը մեծ՝ ողջունում է քեզ, արքայ Հայոց, եւ ցանկանում է բարեբաստիկ ու խաղաղ կեանք քեզ եւ քո երկրին: Նոյնը ցանկանում է նաեւ քո բարեազնիւ թագուհուն, թագաժառանգին եւ արքունիքին...

Այս խօսքերի հետ նա շրջուեց աջ ու ձախ գլխի խոնարհումով, որ նշանակում էր, թէ ողջունում է բոլորին եւ նորից կանգնեց ձգուած:

— Միաժամանակ իմ մեծափառ տէրը պատուիրել է ինձ՝ խնդրել նաեւ, որ ընդունես իր եղբայրական ու հայրական բարեկամութեան հաւաստին եւ բարեմաղթութիւններ բարօր կեանքի եւ երջանկութեան համար...

Վերջացնելով իր խօսքը՝ նա նորից մի վարժ խոնարհում արաւ, որից յետոյ Արշակը, գաւազանը ամուր բռնած ոտքի կանգնեց: Նրա հետ ոտքի կանգնեցին եւ բոլոր աւագները: Նստած մնաց միայն Փառանձեմ թագուհին:

— Արքայից արքայի ողջոյնների եւ բարեմաղթութեանց համար մեր շնորհակալութիւնը եղբայրական,— խօսեց Արշակը պարսկերէն, յարգանքի համար բառերը ձգելով, ծոր տալով, ինչպէս ընդունուած էր Պարսիկների մօտ:— Նոյն բարիքները աստուածային ցանկանալով Երանի եւ Աներանի հզօր արքային, կը խնդրէի տէր դեսպան, եղբայրական ողջոյնս եւ բարեկամութեանս հաւաստին մատուցանես քո աստուածային տիրոջը:

Արշակի համառօտ խօսքերից յետոյ Պարսից դեսպանները — հինգն էլ — խոնարհում արին միասին: Ապա երբ ուղղուել էին, նրանց առաջնորդը ետ նայեց. Նրա այդ ակնարկից՝ ծայրում կանգնած, տարիքով բոլորից փոքր դեսպանը դուրս գնաց եւ, մի բոպէ անց, հետը բերաւ երկու նոր պարսիկ՝ ոտից գլուխ կապոյտ հագած: Դրանք բռնել էին մի – մի արծաթ սկուտեղ՝ վրաները ինչ որ բաներ դարսած եւ ամէնը մետաքս քօղերով ծածկած:

— Թոյլատրիր, արքայ բարի,— խօսեց գլխաւոր դեսպանը՝ ձեռքը դէպ սկուտեղները մեկնելով,— մատուցանել քեզ արքայից արքայի եղբայրական սիրոյ նուէրները...

Ու, բանալով առաջին սկուտեղի քօղը, մատնոցով արաւ ոսկեզօծ գինու մի գաւ՝ թանկ պարանոցով, որի կողքին շարուած էին նոյնպէս ոսկեզօծ գաւաթներ: Ապա արծաթ դաշոյն՝ ոսկէ կոթով եւ ոսկէ գօտի՝ թանկարժէք քարերով ելուած:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ու-սումնասիրացը ցաւակցութիւն կը յայտնէ տէր եւ Տիկին Լուտֆիկ Գաչըգեմանեանի եւ իրենց պարագաներուն, իրենց մեծ մօր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Բ. Տամլամեանէ 50 Ն. Ֆ., Օր. Նորա Տամլամեանի նշանախօսութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սանոյեանէ յիսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղիկի երէցկին՝ Վեհանոյշ Մէրճանեանի մահուան առթիւ, Տիկին Աղաւնի Աբրահամեանէ տասը Ն. Ֆ.:

×

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Ե. Բըլտօնեան տասնական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյս եւ տեղւոյս դպրոցին, Այրի Տիկին Մ. Կաղինեան տասը Ն. Ֆ. տեղւոյս դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ե. Մելքոնեան քսան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պետրոսեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Խրիմեան տասնական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյս:

Այս առթիւ Կրօն. Ընկերութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Պօղոսեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ԺՈՂՈՎ

Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 17·30ին, 12 Րիւ Քատէ, Գ. Աճէմեանի ճաշարանը:

Օրակարգ. — Համարատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԹէՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտ եւ հաճելի անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ իրենց ընտանիքներով եւ բոլոր Թաղեցիները անխտիր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Մարիամ Յովսէփեան Սեբաստիոյ Տէնտել գիւղէն, կը փնտռէ իր երկու տղաքը, Միսաք, ծնած 1923ին, կօշկակար, եւ Նարպէյ ծնած, 1921ին, որոնցմէ լուր չունի 1940էն ի վեր: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՏՕՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐ. — Քամփանեը Պուլվար, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ:

Կամ Յովսէփեան Գարեգինի, 20 Րիւ տէ Թրավայէօր, Իսի լէ Մուլինօ (Սէն), հեռաձայն՝

MIC. 99.01

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարգեւ քհնյ- Մէրճանեան, Ժիրայր Մէրճանեան, Տիկին Մ. Թարագճեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր, աղջկան եւ ազգականին՝ ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՄԷՐՃԱՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵԱՐ ՏԵՂԱԲԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՆՈՐԱԲԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Սալ Մազընօ 90 ՌԻՒ Տ'ՕՊԱՆԵԸ

Ներկայ կ'ըլլայ՝

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը նախագահէ՝

Պ. ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

Թատերական ներկայացում

Խմբերգ, արտասանութիւն մանկապարտէզին սան-սանուհիներուն կողմէ:

Հայկական պարեր մեծերու եւ պզտիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Շահմիրեանի:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Ս. Պօղոսեան, Օր. Ս. Թիւթէլեան, Պ. Էճզէրճեան, Ա. Ակինեան:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Լիոնահայ գաղութը, ընդհ. ժողովի Յունիս 4-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահը:

ՕՐԱԿԱՐԳ. — 1) Համարատուութիւն տասնամեայ գործունէութեան, բարոյական թէ նիւթական: 2) Հաւաքական հրաժարական Ազգ. միութեան կեդրոնավարչութեան: Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը մնայ իր պարտականութեան, իրաւասութեան եւ պատասխանատուութեան հանգամանքին մէջ, մինչեւ նոր ընտրութիւն: 3) Կազմութիւն ընտրողական յանձնախումբի, որ պիտի ունենայ ընտրութեան առընչութեամբ նախապատրաստական աշխատանքի եւ քըուէարկութեան հսկելու պարտականութիւն: Հաշուեքննիչ մարմնոյ կազմութիւն որուն տրամադրութեան տակ պիտի դրուին Ազգ. Միութեան, Եկեղեցական յանձնախումբի, Աղքատախնամ մարմնոյ հաշուետետրերը, առ ի քննութիւն եւ իր եզրակացութիւնը պիտի յայտնէ յառաջիկայ գումարուելիք Բ. ընդհ. ժողովին, ի հարկին մամուլով: Կը յանձնարարուի այս առթիւ ըլլալ կարգապահ եւ մանաւանդ ճշդապահ:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. —

Կը մասնակցին. — Օր. Օր. Ս. Կարապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Պ. Մ. Զափարեան (արտասանութիւն), Օր. Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն, մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին:

Օրուան խօսնակ՝ ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն. Ֆ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20·30ին, ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն, խնջոյքով մը ժամը 20·15, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբին:

Կը նախագահէ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ թարիստ ԳԱՐԵԳԻՆԻ:

Ճոխ պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբին:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 5էն մինչեւ 10, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ: Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ն. Ֆ.: Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք: Ժամը 15·30ին, Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Սալ Առլաք Սօլֆերինօ, 237, Րիւ Մունէռա, Պորտօ,

Կը նախագահէ Ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15·30-ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կլոպի սրահը:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Կը խնդրուի վարչութենէն որ իր բոլոր անդամներով ներկայ ըլլայ այս կարեւոր ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիի անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիս. Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻԹՆԷՐԵԱՆի

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՋԱՒԵՇՏ, մասնակցութեամբ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

Հաղորդակց. միջոցներ. — Էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Ժէօնէս է Աքսիոն» Հայկ. Ընկերութեան կազմակերպած բանակումներուն արձանագրութիւնները սկսած են: Առաջին շրջան՝ Յուլիս ամիս, 7 – 15 տարեկաններու համար, երկսեռ, երկրորդ շրջան՝ Օգոստոս 1–12, 14էն վեր եղողներուն համար, երկսեռ: Բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի գիւղակին մէջ (Իզեռ):

Արձանագրութեան համար դիմել, ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ,

6, Place de la Rotonde

St-Jérôme . MARSEILLE, 13

Tél. : 62-85-10

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէօ Քաշանի տարեվերջի դպրոցական հանդէսը այս Կիրակի ժամը 3ին, Պանեէօյի ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ (Սալ Բրեօ):

Կը նախագահէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Զափահաս աշակերտները պիտի ներկայացնեն

ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զանազան հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեանի:

Տոմսերը ապահովել կանուխէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »,
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 2 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9117 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4918

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԵՆԸՏԻԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկայի պատմութեան մէջ յիշատակելի անուն մը ձգած է Ճէյմս Մընրօ, որ Հանրապետութեան հինգերորդ նախագահն եղաւ, 1817 – 1825 :

Ըստ «Մընրօյի վարդապետութեան», Միացեալ Նահանգները պէտք չէ խառնուին Եւրոպայի գործերուն : Փոխադարձաբար Եւրոպան ալ պէտք չէ հետաքրքրուի Ամերիկայի խնդիրներով :

Ամբողջ դար մը խստիւ գործադրուելէ վերջ, այս վարդապետութիւնը Թանգարան դրուեցաւ 1917ին, երբ Միացեալ Նահանգները պատերազմի մտան դաշնակիցներու կողքին՝ ընդդէմ Գերմանիոյ եւ իր զինակիցներուն : Ամերիկայի մասնակցութեան շնորհիւ է, որ այս վերջինները չարաչար պարտուեցան :

Յաղթանակէն վերջ, 1919ին Փարիզ եկաւ Մ. Նահանգներու նախագահ Ուտրօ Ուիլսըն, որ կարեւոր դեր մը կատարեց հաշտութեան դաշնագիրներու բանակցութեանց մէջ :

Առաջին աշխարհամարտէն ետք կեդրոնի պետութեանց հետ կնքուած բոլոր դաշնագիրներուն սկիզբը արձանագրուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը :

Միջազգային այս առաջին արիսպագոսին գաղափարը յղացողն էր եղած Ուիլսըն, որուն նշանաւոր տասնեչորս կէտերու հիման վրայ էր խմբագրուած անոր Ուխտը :

Հակառակ պատերազմին եւ հաշտութեան դաշնագիրներուն բերած իրենց այնքան մեծ նպաստին, Միացեալ Նահանգները մերժեցին ստորագրել Վէրսայլի դաշնագիրը եւ չմտան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ : Գոհացան պարզ «դիտող» մը ղրկելով Ժընեւ : «Ամերիկեան դիտող» բացատրութիւնը այնուհետեւ անցաւ միջազգային դիւանագիտութեան բառարանին մէջ : «Մընրոյի վարդապետութեան» կողմնակիցները տարին յաղթանակը, ի հեճուկս նախագահ Ուիլսընի :

Մընրօյական մտայնութեան զոհ եղաւ նաեւ Հայաստան, որուն հողատարածութիւնը սահմանելու իրաւարար էր նախագահը, սակայն ամերիկեան խորհրդարանը մերժեց բացարձակապէս :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Գիտութեան նուաճումները մեծ դեր խաղացին այս փոփոխութեան մէջ : Շնորհիւ օդանաւերուն ջնջուած են այլեւս ո՛չ միայն ցամաքային, այլ եւ ծովային սահմանները, որոնք անանցանելի կը նկատուէին : Ատլանտեան ովկիանոսը արգելք մը չէ հիմա Եւրոպայէն գալիք յարձակումներուն դէմ :

Ամերիկա իր ճակատագիրը կապած է ո՛չ միայն Եւրոպայի, այլեւ շնորհիւ Ատլանտեան Ուխտին եւ անոր արբանեակ Սէնթօյին (կեդրոնական դաշնագրի կազմակերպութիւն, նախկին Պաղտատի Ուխտը) եւ Օթասին (Հարաւային Ասիոյ Ուխտ), իր պաշտպանութեան սահմանները կ'երկարէն մինչեւ Թուրքիա եւ անկէ անդին մինչեւ Փաքիստան ու Ծայրագոյն Արեւելք :

Համաշխարհային չափանիշով պարտաւորութեանց տակ մտած է Ամերիկա երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր : 1944ին հիմը դրաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ), փոխարինելու համար Ժընեւի Հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը : 1947ին Մարշըլի ծրագրով օգնութեան հասաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ եւրոպական ուրիշ երկիրներու, որոնք մեծ վնասներու էին ենթարկուած պատերազմի ընթացքին : Թրումընի վարդապետութեամբ նիւթական օժանդակութիւն հասցուց — եւ կը շարունակէ հասցնել — Թուրքիոյ եւ Յունաստանի : 1949ին ստեղծեց Ատլանտեան Ուխտը, ճակատ յարդարելով խորհրդային ծաւալապաշտութեան դէմ :

Մեծապէս օժանդակեց նաեւ իր նախկին թշնամիներուն՝ Ճափոնի ու Գերմանիոյ վերելքին :

Այսօր աշխարհի առջեւ կը ներկայանայ իբրեւ անվիճելի առաջնորդը «ազատ աշխարհ»ի, վճռած՝ թումբ կանգնելու բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան եւ նոր գաղթատիրութեան դէմ :

Ճոն Քենըտիի դէպի Եւրոպա կատարած շրջապտոյտը պատմական դէպք մըն է : Երիտասարդ նախագահը Մաքմիլընէն եւ Ատընաուըրէն վերջ անհրաժեշտ նկատեց տեսնուիլ նաեւ Զօրավար տը Կոլի հետ, նախ քան Խրուշչեւի հետ իր հանդիպումը, ամրապնդելու համար ազատ աշխարհի միացեալ ճակատը :

Խաղաղասէր մարդկութիւնը անկեղծ կը սպասէ լոյսին, որ պիտի ծագի իր առաքելութենէն :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

15 ՏԱՐԻ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԻՒՆ ՇԱԼԻ ԵՒ ԶԵԼԼԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԴԱՏԱԽԱԶԸ ՑԿԵԱՆՍ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒՄ ՈՒԶԱԾ ԷՐ

Մորիս Շալ, 56 տարեկան, օդային բանակի զօրավար, ընդհանուր հրամանատար Ալժերիոյ մէջ մինչեւ 1960, ընդհանուր հրամանատար Ատլանտեան Ուխտի Կեդրոն-Եւրոպայի, 15 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ զինուորական այն յատուկ ատեանին կողմէ, որ կազմուած էր զինք դատելու համար : Նոյն պատիժին ենթարկուեցաւ Զելլէր, 63 տարեկան, սպայակոյտի պետ, որ 1959ին մերժած էր Պատուոյ Լեգէոնի Մեծ Խաչը : Դատախազը առաջարկած էր ցկեանս արգելափակում, հասկցնելով թէ քսան տարիի դատապարտութիւն մը նոյն նշանակութիւնը պիտի ունենար նկատի առնելով ամբաստանեալներուն տարիքը, որոնց փաստաբանները չահեցան մնացեալ հինգ տարիները :

Նախքան այս վճիռը, դատավարութիւնը իր ամէնէն երկար օրը ապրած էր : Առաջին խօսքն առնողը եղած էր դատախազը : Խիստ բայց խորքին մէջ զգայուն, Պեսոն, երկու ժամ յիսուն վայրկեան տեւող ամբաստանագիր մը կարդաց, որուն ընթացքին կարելի չէր չնկատել թէ, թէեւ Օրէնքի մարդ, ունեցած է խղճի տագնապներ, տառապած է իբրեւ մարդ եւ ուզած է մնալ ամբասիր եւ կատարել իր պարտականութիւնը «իր ամբողջ պատուիրակութիւնը», ինչպէս ինք կ'ըսէ. — «Պարտաւորութիւնը որ ինծի կ'իյնայ, պարտադրուած է օրէնքին կողմէ : Պարտականութիւնս պիտի կատարեմ, ամբողջ պարտականութիւնս : Մի կարծէք որ դժուար չէ : Խղճի տագնապները զինուորականներու մենաշնորհը չեն : Մենք, դատաւորներս, մենք ալ ունինք խղճի մեր տագնապները : Հաւատացէք նաեւ թէ ես ինքս ալ սպայ, Ալպեաններու եւ Ափրիկէի նախկին ռազմիկ, ունէ մէկուն չափ, ես ալ կը հասկնամ զինուորական ծանր պարտաւորութիւնները : Այս դատավարութիւնը ծանրակշիռ է, կարեւոր է, իբրեւ նախարան պիտի ծառայէ ուրիշ խնդիրներու : Իրաւական գետնի վրայ, պարզ է. — Յատկանշական ըմբոստութիւն մը կը ներկայացնէ, ոճիր մը, որ, ըստ մեր օրինագրքին, մահապատիժ կը նախատեսէ : Զօրավար Շալը գիտէր այդ, քանի որ փուչին ժամանակ ըսած էր մտերիմի մը. — «Եթէ ձախողիմ, կը գնդակահարուիմ» :

Ապա, ընդհանուր դատախազը կը ծանրանայ դէպքերուն վրայ, կը խօսի Թըլթածրարին մասին որ վեց հարիւր վաւերաթուղթեր ունի որոնց մէջ՝ հարցաքննութեանց եւ ժապաւէններու երկու հարիւր ատենագրութիւններ : Կը պատմէ թէ ինչ անցած – դարձած է Ուրբաթէն Շաբաթ (Ապրիլ 21 – 22) : Անշուշտ բազմաթիւ մեղսակցութիւններ նպաստած են շարժումին սկզբնական յաջողութեան, բանակը դէմ դրած է եւ Պեսոն մասնաւոր յիշատակութեամբ վեր կը հանէ Զօր. Կամպիէի կեցուածքը : Ընդհանուր դատախազը կը դատապարտէ «վարիչ ժողովին» (տիրեքթուար) յայտարարութիւնները ինչպէս. — «Ալժերացիներ, կ'ուզէ՞ք որ Ալժէ եւ Մերս Էլ Քէպիր խորհրդային կայաններու վերածուին» :

Դատախազը ցոյց կուտայ նաեւ թէ ապստամբական շարժումին իշխանութեան գլուխ եղած օրերուն, անիշխանութիւն կը տիրէր Ալժէի մէջ, յետոյ կ'աւելցնէ. — «Անշուշտ, խռովարար պետերը «համայնավար գործակալ» անուանեցին բոլոր անոնք որոնք կ'ընդդիմանային իրենց ձեռնարկին : Ըստ իրենց, մեր զինուորները, շատ հաւատարիմ, ծայրայեղ — ձախ կազմակերպութեանց կողմէ պատրաստուած էին, մինչդեռ, պարզապէս իրենց թրանզիսթորին (ձայնասփիւռի ձեռքի գործիքներ) մտիկ ըրած էին Զօր. տը Կոլի կոչը : ... Անշուշտ Շալ ընդդիմացաւ որեւէ արիւնահեղութեան բայց վանապան մը սպաննուեցաւ վայրաշուրի մը կողմէ եւ կը մնան այրի մը եւ որբ մը» :

Դատախազ Պեսոն կը յիշէ նաեւ թէ ժապաւէններ ցոյց տուին թէ ալժեցի ամբոխը կը ծափահարէր այս մարդոց : Ի՞նչ կ'ապացուցանէ : Քանի՞ հոգի էին այդ ծափահարողները. — Հարիւր հազար : Ի՞նչ կը կշռէ այն հարիւր հազարաւորներուն կողքին, որոնք, հանրաքուէով, վաւերացուցին Զօր. տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը : Հաշակաւոր դաւադիր մը, Զօրավար Մալէ, կրցաւ պատասխանել իր դատաւորներուն երբ իրեն կը հարցնէին թէ որո՞նք եղած են իր մեղսակիցները. — Բովանդակ Ֆրանսան, եթէ յաջողած ըլլայի» :

Հանրապետութեան դատախազը կը ծանրանայ յետոյ ընդհանուր կարգապահութեան զինուորականներու ոսկէ օրինագիրքին վրայ որուն եօթներորդ յօդուածը կ'ըսէ. — Ներկայանալ դրօշին առջեւ. — Նախկին պետը դրօշակին աջ կողմը կը կենայ եւ կ'ըսէ զօրքին. — «Յանուն Հանրապետութեան նախագահին, պիտի ընդունիք իբրեւ ձեր պետը գնդ. Ք., հոս ներկայ» : «Յանուն Հանրապետութեան նախագահին» ան է, ցնոր տնօրինութիւն, բանակներու պետը :

Դատախազ Պեսոն կ'ընդունի որ Շալի եւ Զելլէրի արարքները մահապատիժի արժանի են բայց կ'ուզէ խուսափիլ երկու ծայրայեղութիւններէն. — «Կան անոնք որ մահ կը պոռան, կան միւսները. որ կ'ուզեն սրբացնել ամբաստանեալները, երկուքին մէջտեղ, տեղ մը կայ մարդու մը համար, պիտի ջանամ անոր ձայնը լսելի դարձնել : Ինծի կը պատկանի փնտռել թէ մեղմացուցիչ պարագաներ կա՞ն : Այս պարագային միայն կրնամ մահապատիժ չուզել : Այն բոլոր եւ զանազան սպառնալիքներու եւ վտանգներու ներքեւ որոնք ինծի կը հետեւին, այս վերջին շաբաթները, ինչպէս պատուոյ պահակախումբ մը, հարցը քննեցի իր բոլոր երեսներով : Պատրաստ եմ : Այսօր գիտեմ թէ անկարելի է որ մահապատիժ ուզեմ» :

Եւ ծանրանալէ ետք, Շալի եւ Զելլէրի անձերուն վրայ առանձին, առանձին դատախազը ցկեանս արգելափակում առաջարկեց երկու ամբաստանեալներուն համար, կ'ըսէ նաեւ թէ քսան տարուան դատապարտութիւն մը նոյն իմաստը կ'ունենար նկատի առնելով ամբաստանեալներուն տարիքը. եւ կը վերջացնէ, խօսքն ուղղելով դատաւորներուն. — Պարտականութիւնս կատարեցի, պարոններ, դուք ալ ձերը կատարեցէք» :

Կարգը կուգայ պաշտպան փաստաբաններուն՝ Առնիկ, Շալի համար, եւ Մաուրէն Զելլէրի համար : Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ Թուլուզի պաշտպանողականը զոր յուզիչ եւ քաջ կը նկատեն :

Առնիկ յիշեց նախ ամբաստանեալ Շալի փառաւոր անցեալը. — Առնիկ կը խօլի փառաւոր անցեալը : Առնիկ կը խօզրս կառավարութիւնը ըրած է 1959ին եւ որուն ամփոփումը, մէկ նախագասութիւն է. — Ալժերիան ֆրանսական պիտի մնայ : Նկատի առնելով այս յայ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԵՆԸՏԻ ԵՒ ՏԸ ԿՈԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Քենըտիի եւ կնոջ փարիզեան առաջին օրը անցաւ ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ : Երկու ճաշեր Էլիզէի մէջ, մէկը մտերիմ (40 հոգի), իրիկունը՝ 200 հոգի, որուն կը յաջորդէր 2500 հոգիներու ընդունելութիւն մը : Այս առաջին օրուան ընթացքին երկու նախագահները ունեցան երկու գլուխ գլխի խօսակցութիւններ եւ յայտնուեցաւ թէ կատարելապէս համաձայն են Պերլինի մասին :

Անձրեւին տակ եւ բաց կառքի մը մէջ, տը Կոլ եւ Քենըտի, ժամը 18ին գացին Անծանօթ զինուորին գերեզմանը, մինչ Տիկին Ժագլին Քենըտի կ'այցելէր մանկատածումի կեդրոն մը որ հիմնուած է ամերիկեան Կարմիր Խաչի մէկ նուիրատուութեամբ :

Քենըտի այնքան հաւնած է տը Կոլին, որ Էլիզէի երեկոյեան պաշտօնական ճաշին ընթացքին չխօսեցաւ այն քաղաքական ճառը զոր պատրաստած էր այլ յանպատրաստից, բաժակ մը առաջարկեց տը Կոլի կենացը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան մենատէրը Թրուխիյօ սպաննուեցաւ առջի օր : Ծանօթ էր իբրեւ կեդրոնական Ամերիկայի «հակաքասթրիստ» մենատէրը : Քենըտի հրահանգեց արտաքին նախարար Ռըսքի որ Ուաշինկթըն մնայ եւ հետեւի կացութեան : Նախարարը Փարիզ պիտի գար, միանալու նախագահին : Վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուած է Ամերիկայի համար որ զինուորական կայաններ ունէր եւ ծանօթ չէ Թրուխյօն սպաննողներու նպատակներուն : Թրուխյօ ընտանեկան ձեռնարկի վերածած էր երկիրը, իր եւ իրեններու ձեռքն էր ամբողջ տնտեսութիւնը : Ինք իրեն «պենեֆաքթոր տէ լա Փաթրիա» անունը տուած էր (հայրենիքի բարերար) :

ԱԼԺԷՐ ոստիկանապետ Կավորի զանուհաշար եղաւ առջի գիշեր : Իրեն յանձնուած էր ապրիլ 22ի շարժումին պատասխանատուները հետապնդելու եւ գտնելու աշխատանքը :

ԷՎԻԱՆԻ եւ Ժընեւի մէջ երկու պատուիրակութեանց պատուիրակներուն բանբերները մամուլի ասուլիսներ տուին : Կը յայտնուի թէ ժողովը կը զբաղի գլխաւորաբար Սահարայով եւ Ալժ. Ազատ Ճակատը կը մնայ իր դիրքին վրայ :

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Ֆրանսացի հրապարակագիր Ռէմոն Քարթիէ ամիս մը առաջ հրատարակեց «19 Եւրոպաներ» գործը, նախապէս հրատարակուած յօդուածաշարք մը։ Եւրոպայի անկումը նախատեսողներու մօտ հեղինակը կը մնայ լաւատես, հաւատացած է որ «սպիտակ մարդուն առաքելութիւնը վերջացած չէ» եւ համակիր է եւրոպական միութեան։

Միայն՝ Նահանգներու մեծ քաղաքի մը քաղաքապետը, որ մասնակցած էր պատերազմին, հեղինակին կ՚ըսէ․ «Եւրոպա այլեւս պիտի չապրի, մեռած է, ինքնասպան եղած է։ Համակերպելու էք իրականութեան, Եւրոպա այսուհետեւ բեռ մը պիտի ըլլայ մեր ուսերուն։ Քաղաքակրթութեան առանցքը այլեւս չերկարիր Ախեւելքէն Արեւմուտք, այլ Հիւսիսէն Հարաւ, մէկ բեւեռէն միւսը, արեւմտեան կիսագունդին վրայէն։ Ապագան հոս է միայն»։

Տասներեք տարի առաջ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի փարիզեան թղթակիցը կը գրէր ամերիկեան մեծ թերթին․ «Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ երկոտասնեակ մը մարդիկ կան, լիազօր իշխանութեամբ, եւրոպական մեծ դրամատուներու վարիչները, որոնք եթէ ուզեն, կրնան քանդել տուլարը»։

Երկու յայտարարութիւններն ալ ճիշդ էին ժամանակին։ Պատերազմի վաղորդայնին Եւրոպա ընկճուած էր, մահամերձ իսկ։ Աւերութիւնները խորացած էին, երկիրներ սովամահ ըլլալու վտանգին առջեւ կը գտնուէին, բայց այս մահամերձը ներքին ուժ մը գտաւ, վերականգնեցաւ, Եւրոպա վերածնունդ մը ունեցաւ եւ գերազանցեց նախապատերազմեան տնտեսութիւնը, գարմանք պատճառելով քաղաքապետին հայրենակիցներուն։ Մոռնալու չէինք ամերիկեան օժանդակութիւնը, Մարշալի ծրագրին գործադրութեամբ Արեւմտեան Եւրոպայի վերականգնումը։ Ամերիկացիները միշտ կը յիշեն թէ շնորհիւ իրենց օժանդակութեան՝ Եւրոպա կրցաւ ոտքի կենալ եւ կը գանգատին թէ այժմ աժանագին ապրանքներ արտադրելով կը մրցին Ամերիկայի հետ։ Այսօր փոքրիկ Եւրոպան կ՚արտադրէ Ամերիկայի արտադրութեան հաւասար պողպատ։ Դիւցաբանական Անթէոս իր ուժը կը վերստանար գետին դպչելով, Եւրոպա վերստացաւ իր բարգաւաճումը սեփական հողին հպելով։

Մարշալի ծրագիրը փրկեց Եւրոպան, քաղաքական մեծ գործ մը եղաւ, բայց միանգամայն Ամերիկայի օգտին համար։ Առանց Եւրոպայի վերականգնումին Ամերիկա պիտի մնար առանձին Խորհրդ. Միութեան դէմ։ «Խլեակ մըն էինք, սեւն մըն ենք այսօր»։

Ֆրանսայի արեւմտեան կողմը Անգլիոյ չափ տարածութիւն ունի եւ միայն եօթը միլիոն բնակիչ, մինչդեռ կրնար քառապատիկը ունենալ։ Կլիման նպաստաւոր է մարգագետիններու մշակութեան եւ խոտը այսօր երկրագործական ամէնէն կարեւոր հարստութիւնն է։ Մասնագէտներ համաձայն են որ կարելի է տասնապատկել խոտին արտադրութիւնը, այն ատեն Արեւմուտքը պիտի ըլլայ Եւրոպայի մէջ ամէնէն մեծ կեդրոնը միսի եւ կաթնեղէնի։ Ֆրանսացիները քիչ կաթ կը սպառեն, բայց շատ գինի կը խմեն, իւրաքանչիւր Ֆրանսացի միջին հաշուով տարեկան երեսուն լիտր ալքոլ կը սպառէ, ինչ որ կը պատճառէ ազգային թունաւորում։

Հարաւ-Արեւմուտքի նահանգներուն բնակչութիւնը նուազած է, ընդհակառակն քաղաքներու բնակչութիւնը յաւելում կրած է, մասնաւորաբար Փարիզ եւ Լիոն։ Իւրաքանչիւր տարի հազարաւոր գաւառացիներ քաղաք կը խուժեն։ «իսկական քաղցկեղ մըն է սակայն որ կը լափէ նահանգներու մարդկային մարմինը»։ Քարթիէ կը կրկնէ տարիներ առաջ բժիշկ Պերթիյոնի կողմէ յայտնըւած իրողութիւն մը․ «Փարիզցիներու մեծ հայրերը գաւառացիներ են, իւրաքանչիւր տարի քսան հազար հոգի կը գաղթեն Փարիզ»։ Քաղաքները մարդակուլ են։

Երկու պատերազմներէն ամէնէն աւելի տուժող երկիրն է, սակայն ճարտարարուեստը իր նախկին թափը գտած է, պողպատի արտադրութիւնը՝ աւելցած եւ նախագահը քաղաքական գետնի վրայ սերտօրէն միացած է հասարակաց շուկայով Գերմանիոյ։ Հեղինակը աւելցնելու էր որ ունի յատակատես վարիչներ եւ պատկառելի հոյլ մը գիտուններու, մատենագիրներու, ճարտարարուեստի վարիչներու։

Եւրոպա պէտք ունի բանուորներու, Ֆրանսա ամէնէն աւելի, օտարականներու թիւը որեւէ երկրէ աւելի էր եւ մեծահոգութիւն կը պատճառէր ժողովրդագիրներու։ Ժագ Մորկան պատմաբանը կը գրէր․ «Հայրենիքի դէմ ոճիր մըն է հեշտիւ ազգայնութիւն տալը։ Եթէ այսպէս շարունակուի՝ օտարները պիտի խուժեն Ֆրանսա եւ քիչ ատենէն բարոյական եւ իմացական Ֆրանսան պիտի անհետանայ, պիտի դառնայ տեսակ մը միջազգային երկիր մը, որ ուրիշ աւանդութիւն չունենալով՝ պիտի հետապնդէ նիւթական շահ առանց իտէալի։ Որպէսզի օտարները մեր տունը չգան, իրենց ալ տուն մը տալու է»։ Կը յանձնարարէր որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ տուն մը ունենայ բայց չափաւորելու էր անկախութեան ձգտող ժողովուրդներու ախորժակները, ապա թէ ոչ նոր պատերազմներու պատճառ կրնային դառնալ»։ Կը յիշէր ազատագրուած ժողովուրդներու

ՙՙՀԱՅՐԵՆԻՔ՚՚Ի 63-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մայիս 1ին, «Հայրենիք» օրաթերթը թեւակոխեց իր 63րդ տարուան սեմին։

Թերթի մը տարեդարձը հանրային նըշանակութիւն ունի, որովհետեւ թերթ մը աւելի շատ իր ընթերցողներուն կը պատկանի, քան անոր հրատարակիչներուն։

Անցած 62 տարիներուն, հայ ժողովուրդի եւ մասնաւորաբար ամերիկահայ գաղութի պատմութիւնը խտացած է «Հայրենիք» օրաթերթի էջերուն մէջ, իր ազգային, քաղաքական եւ մշակութային երեսներով։

Դիւրին չէ օրաթերթի մը հրատարակութիւնը։ Դիւրին չէ, որովհետեւ առաքելութեամբ մը ճամբայ ելած է։ «Հայրենիք» հրատարակուած է եւ կը հրատարակուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի կազմակերպութեան գաղափարական հովանիին տակ եւ անոր զոհողութիւններով։ Անցեալ տարիները կուգան վկայելու, թէ ինչ զոհողութիւններ եղած են, նիւթական ու բարոյական, որպէսզի «Հայրենիք» արժանի դառնայ հայ ժողովուրդին ձգտումներուն եւ հովանաւոր կազմակերպութեան ազգային ու ազատագրական բարձր նպատակներուն։ Պարզ թերթ մը չէ եղած, շահակցական նպատակներով, այլ եղած է պայքարի օրգան մը, գաղափարական մարտկոց մը, անզիջող մարտիկ մը, իրականացնելու համար Հայութեան արդար ու վեհ ձգտումները։

Հայ ժողովուրդի եւ Հայոց հայրենիքի ազատագրական պայքարը եւ պատմութի՞ւնը կ՚ուզէք ճանչնալ, — բացէք «Հայրենիք»ի հին հաւաքածոները, որոնք կը պատմեն մեր հին սերունդներուն, ընկերներուն եւ, առհասարակ, այս պատուական գաղութին խանդավառութիւնները, ուրախութիւնն ու տրտմութիւնը, յաջողութիւններն ու ձախողութիւնները և անընդհատ և լայն զոհողութիւնը։

Այս առթիւ յարգանքի ու երախտագիտութեան խօսք ունինք նախկին սերունդին մասին, որմէ շատ քիչ, այլ թանկագին դէմքեր մնացած են, պահելով իրենց հաւատքն ու համակրանքը։

Ժամանակները փոխուած են եւ «Հայրենիք»ն ալ փոխուած է․ այսինքն՝ ժամանակի պահանջին հետ քայլ նետած է։ Հետզհետէ նոր ճիւղեր արձակելով, յաջորդաբար հրատարակուած են «Հայրենիք» ամսագիրը, անգլերէն շաբաթաթերթը եւ եռամսեայ («Ուէքլի» եւ «Ռիվիու»), որոնք նոր զոհողութիւններ կը պահանջեն։ Հայ կեանքի մէջ որեւէ թերթ երբեք ինքնաբաւ չէ եղած, մանաւանդ երբ ան գաղափարական առաքելութիւն մը հետապնդած է։ «Հայրենիք» իր նոր ու անհրաժեշտ ճիւղերով, նիւթական նոր բեռներ ստանձնած է։ Եւ մեր ժողովրդանուէր կազմակերպութիւնը ընդառաջ գացած է եւ նոր զոհողութիւններ ստանձնած, առանց տրտունջի։

Եկող - գացող բոլոր խմբագիրները, զոհողութեան լայն ոգիով, շատ քիչով գոհացած են։ Վարչութիւնները իրենց լաւագոյնը ըրած են թերթին նիւթական վիճակը բարւոքելու համար։ Կազմակերպութիւնը նոր յատկացումներ ըրած է, միշտ կոթնած ընկերներու եւ համակիր հասարակութեան զոհողութեան ոգիին վրայ։ Եւ պէտք է ուրախ ըլլալ, որ հասարակութեան լայն խաւերը իրենց նըկատած են «Հայրենիք»ը եւ անոր յարակից հրատարակութիւնները, եւ իրենց խանդավառ մասնակցութեամբ ապահոված են անոնց հրատարակութիւնը։

Դժուարին օրերու մէջ կ՚ապրինք եւ, ինչպէս ըսած ենք այլ առիթներով, այս բոլոր հրատարակութիւնները վեր են կազմակերպութեան մը ուժերէն։ Սակայն անոնք կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնեն, միշտ հաւատք ունենալով ընթերցող հասարակութեան վրայ։

«Հայրենիք» ծառայած է Հայ Դատին, հայ մշակոյթին եւ հայ լեզուին ու գրականութեան։ Հա՞րկ է ըսել, թէ գնահատել այս բոլորին կարեւորութիւնը չեշտել, այլ անհրաժեշտ է գործով ապացուցանել մեր համակրանքն ու գնահատանքը։ Կան գիտակից ընկերներ ու հայրենակիցներ, որոնք յաւելեալ նուիրատուութիւններով կը թեթեւցնեն մեր բեռը։

Շա՞տ կ՚ըլլայ մեր պահանջը, եթէ «Հայրենիք»ի տարեդարձին առթիւ հրաւիրենք մեր ընթերցողները, որ աւելցնեն իրենց աջակցութիւնը, տարածեն մեր հրատարակութիւնները, մտածեն նոր սերունդին մասին եւ պաշտպանեն նաեւ «Հայրենիք»ներուն։

Զմոռնանք, որ այն հայ տունը, որուն ներս կը մտնէ «Հայրենիք»ը, այդ տունը հայ շունչով կը լեցուի․ հայրենիքի կարօտը կը ծաղկի հոն եւ ազգային ոգին կ՚արծարծուի, ամէն կողմ հայկականութեան ճառագայթներ արձակելով։

«Հայրենիք»ը Հայութեան հարազատ ձայնն է, եւ մեր պարտքն է, որ այդ ձայնը հնչէ շարունակ՝ մեր սրտերուն մէջ։

Հայրենասէր Հայութեան օրգանն

ապերախտութիւնը ազատարար ժողովուրդներու դէմ։

Աշխատաւորուհիներու թիւը գզալի յաւելում կրած է պատերազմէն ետք։ Այր եւ կին կ՚աշխատին աւելի հանգստաւէտ կեանք մը ունենալու համար։ Վիճակագրութեան մը համաձայն ամէն առաւօտ 7.246.000 կիներ կը մեկնին պաշտօնատուն, գործարաններ, առեւտրական հաստատութիւններ։ 776.000 կիներ խանութ եւ վաճառատուն ունին։

(Շար. 1)

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

× 1902ին կը կառուցուի բաղնիքը, նախաձեռնութեամբ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանին՝ ժողովրդային հանգանակութեամբ։ Եկեղեցասէր «Տիկնանց Միութեան» պատրաստ գումարը, հարիւր ոսկին, կը յատկացուի այդ նպատակին։ Բաղնիքին շինութեան կը մասնակցին բոլոր գիւղացիք անխտիր, «այրերն ու կիները, ծերերն ու տղամարդերը, որոնք քար բերին, աշխատանք թափեցին»։ Նոր առաջնորդարանի եւ բաղնիքի շինութեան վրայ ծախսուած է մօտ երեք հազար ոսկի։

×

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

(Անոնք որ ունին յիշատակարան-քար, աւանդական պատմութիւն, եւն.)։

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

«Կառուցաւ նորաշէն աղբիւրս ի դուռն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Պաղչէճիկ գիւղիս, արդեամբ բարեպաշտօն Մ. Կարապետի փեսայի Տ. Կարապետ քահանայի Տ. Գրիգորեան, ի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ ծնողացն եւ տոհմին, եւ ի փառս միոյն Աստուծոյ։ Յամի Տեառն 1866 Յունիս 30»։

×

ՄԵԾ ԱՂԲԻՒՐ

(Ս. Մինասէն եկած ջուրը)

«Այս աղբուրըս սէրէ էզօղ շընէլ տը վօղաց Աստուած ողորմի նիշնէլօց Հոգուն. 1183» (Տաճկաց)։

×

ՎԱՐԻ ԱՂԲԻՒՐ

(Տէր Կարապետենց)

«Որ բաժակ մի ցուրտ ջուր
. . . .
Ջրմուղս այս ձեզ հրաւիրէ
Ցուրտ ջուր ըմպել բաժակաւ
Մաղթել ազերս սուրբ աղօթից,
Տ. Գրիգորեան Տէր Կարապետ
Արդ նորոգման քաջ աշխատեց
Տրովք իւր Հարց պայծառ կանգնէ։
1846

Սկիզբն շինութեան աղբերս եղեւ յամին 1770. Նորոգ շինեցաւ արկղս ջրոյ՝ աշխատութեամբ Տ. Կարապետ քահանայի Տ. Գրիգորեան.

Յամի Տեառն 1846, Տաճկ. 1262»։

×

ՏԷՄԻՐՃԻ ՔՈՒՍՏԻԿԱՆՑ ԱՂԲԻՒՐ

«Տէմիրճի Քուստիկ Օհաննէսին, Կարապետին, Աբրահամին, Սարգիսին։ — Հայոց ՌՄՀԲ. Թուին»։

×

ՏԷՐԷ ՄԱՀԱԼԼԷԻՆ ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐԸ

«Աղբիւր սիրոյ եւ Միութեան՝ արդեամբ Թաղեցիներուն․1909, Պարտիզակ»։

×

«Վարի կալեր» կոչուած թաղի աղբիւրը շինած է Կոքկուռ Մ. Մինաս անուն անձը։ Պատուական ջուր մըն է, արձանագրութիւն չունի։

× «Շիրին - Գալիկենց աղբիւր», թաղեցւոց ծախքով շինուած։ Բժիշկներէն յանձնարարուած ջուր։ Արձանագրութիւն չկայ։

× «Տէլլէճէկ Հաճի Աստուածատուրի աղբիւր»։ Տունին քով գտնուած գետնի մէջէն։ Բաւական լաւ ջուր մը։

× «Ս. Թադաւոր» ուխտատեղիին գետնին աղբիւրը։ Ի սկզբան աշխատութեամբ Փանոս սարկաւագի։ Այժմ ոչ այնքան խնամեալ վիճակի մէջ։

× «Փալազենց աղբիւր», Ս. Թադաւորի վարի թաղին մէջ։ Օհաննէս - Օղլու արտին մէջէն բխած, առողջարար ջուր մը, որուն մէկ մասը վարժարանին հաւզոյն մանարան կը վազէ, մաս մը աղդ. բաղնիքը, մաս մը «Վերի արտ»երու տուներուն մօտ, մնացեալը Փալազին (Անտոնեան Ուստա Կարապետի) տան առջեւ։

× «Աչճեանց աղբիւր» Ապուչէխցի բարեպաշտ կնոջ մը նուէրով շինուած։ Առաջ արձանագրութիւն կայ եղեր։ Թաղեցիներ հանգանակութեամբ մը նորոգած են։

× «Պետիկանց աղբիւր»։ Ջանիւք Պետիկեան Մ. Աստուր եւ Մ. Մերկերիոս եղբարց։ Ակը Աչըգեանց տան ետեւը գտնուած ձորին մէջ։ Գնահատուած ջուր մը։ Յիսուն եւ աւելի տարիներ է ծախքը, նորոգութիւն եւն, թաղեցիին ձեռքով կը կատարուի։ Արձանագրութիւն անընթեռնլի։

× «Ճորկ կամ Ժուկ աղբիւր», ... եւ սակաւ ջուր։ Տէրվիշեան Մ. Մի... եւ իր որդին Խալիլ քէհյ. կ՚ըլլան բ... րողները։

× «Լոյս - աղբիւր»։ ... (դումլուխ) բուսած տեղը։ ... Կուճուկեան Յովհ. եպիսկոպոսի, ... ւոր միաբանին Կտուց Անապատի։ Արձանագրութիւն կայ, բայց անընթեռնլի է։

× «Այազմայի, որ եւ Մկրեանց աղբիւր»։ Ունի հետեւեալ յիշատակարանը․ «Աղբիւրս անուշակ ընդմէջ Պարտիզակ եւ Տօնկալի, յիշատակ է նախահօր Մկրեանց տոհմին ի Պաղչէճիկ Մհտի. երանեալ պապուն, զոր վերանորոգեց երկաթեայ խողովակօք Թոռնորդի ... Տ. Յովհաննէս աւագ - քահանայ Կ. Մկրեան, ի փառս միոյն Աստուծոյ։ ՌՄԱ. — 1902 ՌՅԾԱ»։

× Սահմանադրութեան հռչակման յիշատակ՝ «Հէօքիւմէթին աղբիւրը», հին ժամանակներէ ի վեր գոյութիւն ունի եւ «Աղային աղբիւրը» անունով յորջորջուէր, նորոգուեցաւ կճեայ թող մը կանգնուելով։ Ունի սա յիշատակարանը՝ Թուրքերէն տառերով․ բիյէթ չէշմէսի, օն բէմուզ 1324 տէվրիյէսի խաթըրասը, 1325։

Ա. ՀԱՔԷԼԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

ՀԱՅԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ). — Հայաստանի անկախութեան 43րդ փառապանծ տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 27 Շաբաթ գիշեր, քաղաքապետարանի շըքեղ թատրոնին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի: Բեմը զարդարուած էր Ա. Ահարոնեանի, Արամի եւ Զօր. Անդրանիկի մեծադիր նկարներով, որոնց կողքին էին հայկական եւ ֆրանսական զոյգ դրօշակները:

Հանդէսը բացուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ «Մարսէյեզ» եւ «Յառաջ նահատակ» փառերգներով:

Օրուան նախագահ ընկեր Ա. Գույումճեան իր բացման խօսքով բացատրեց Մայիս 28ի տօնակատարութեան նշանակութիւնը:

— «Հայ ժողովուրդը կորսնցուցած էր իր ազատութիւնը, վեց դարերու չարունակ տառապանքէ վերջ ամբողջ Հայութիւնը, Արամ Մանուկեաններու առաջնորդութեամբ, կռուեցաւ ճակատ առ ճակատ, կուրծք տալով Թուրք Թշնամիին եւ ստեղծեցին Մայիս 28ը: Այսօր ըմփիւռքի մէջ դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ նոր սերունդին ձուլման առաջքն առնելու համար կը հսկէ որպէս արթուն պահակ, եւ անդրդուելի կը մնայ իր արդար գաղափարին վրայ»: Ընկերը իր այս խօսքերէ վերջ, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգելու յիշատակը բոլոր անոնց որոնք իրենց արեան գնով ստեղծեցին Մայիս 28ի ազատութեան պատմական այս Թուականը, եւ որ կորիզը կազմեց այս օրուան Հայաստանին:

Գեղարուեստական բաժինին ընթացքին մեներգեցին Տիկին Սիրարփի Բըրզիկեան «Առաւօտ արշալոյսին» եւ «Տըլէ եաման», Օր. Էլիզապէթ Սարգիսեան «Պըլպուլ», Պ. Յակոբ Քէչէճեան «Ես ցանկացի»: Արտասանեցին Քաջայր Բըրզիկեան եւ Օր. Ժանէթ Խաչիկեան «Ափ մը մոխիր» (Սիամանթոյի), կիթառի վրայ նուագեցին Ա. Ղազարոսեան եւ Ա. Շահինեան: Ֆրանսերէն ուղերձ մը ըրաւ Նոր Սերունդի կողմէ Ժիրայր Խաչիկեան:

Խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին իրենց մենապարերով օրիորդներ Մակի Խաչերեան եւ Ժանէթ Խաչիկեան, ու նաեւ պատանի Շաւարշը: Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ժ. Միրիճեան որ անգամ մը եւս իր ճառով ոգի եւ կեանք ներշնչեց ներկաներուն, ցատրելով հայ ժողովուրդին կորովի կամքը, ու նաեւ անոր ստեղծագործ տաղանդը:

Ընկերը իր ճառը սկսաւ, օրինակ բերելով Հռոմէյցի Զօրավարը, որ Հռոմի հրապարակին վրայ կանգնեցուցած իր բարձր սիւնին վրայ արձանագրած էր պարտեալ ազգերու անունները եւ որոնց կարգին կար նաեւ Արմէն անունը: — Հին աշխարհակալները կորսուեցան, ամէն ինչ աւերակ դարձաւ, սակայն Հայու կորովի կամքը ունեցաւ իր երկիրը, իր մշակոյթը, իր լեզուն ու վերջապէս պահեց իր գոյութիւնը: Հայ ժողովուրդը դարեր առաջ հասկցած էր ազատութեան իմաստը, ուզեց չինել իր հայրենի օճախը, տէր դառնալ Հայու խնկական հանճարին եւ ահա համայն Հայութիւնը ոտքի կանգնեցաւ հնազանդելու համար Արամներու եւ ուրիշ հերոսներու, որոնք կերտեցին ազատ, անկախ Հայաստանը: Այսօր երբ կը մեկնինք այս սրահէն, յիշենք որ քառասուն տարիներ առաջ մեր Հայրերը սուրի ենթարկուեցան, որպէսզի մենք հայ ապրինք, ուխտենք հազարներով ճամբայ ելլել հասնելու համար Մասիսի կատարին զետեղելու համար արեան գնով ձեռք բերուած պաշտելի եռագոյնը: Բուռն ծափահարութեան տակ վերջացաւ հանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ան, կանթեղը եւ ով որ կաթիլ մը իւղ կը լեցնէ անոր մէջ, վառ կը պահէ զայն, կենդանի եւ աշխոյժ՝ Հայութիւնն ու հայ ոգին:

Այս իմաստով պէտք է դիտել «Հայրենիք»ը, որ միայն թերթ մը չէ, այլ ազգային ոգի է. միայն գաղափարական մը չէ, այլ չօշափելի ձեռնարկ մը դէպի մեր ազգային գաղափարականին իրագործումը առաջնորդող:

Զգալու համար անոր ազգային կարեւորութիւնը, պահ մը ենթադրեցէք, որ գոյութիւն չունի, — Ինչ թշուառութիւն ամերիկահայ գաղութին համար, որ գաղափարական ու զոհաբերող գաղութ մըն է եւ ցարդ պահած է ինքզինք շնորհիւ իր այս զոյգ առաքինութիւններուն:

Չի բաւեր բեմերէն յայտարարել, թէ հայ ժողովուրդը ստեղծագործող, մշակոյթի տէր ժողովուրդ է: Չի բաւեր պարծենալ, թէ Վարուժաններու եւ Սիամանթոներու նման դէմքեր ունեցած ենք: Ասոնք խօսքեր են, որոնք անարժէք կը դառնան, եթէ անոնց գործն ու ոգին չշարունակուին:

Նախ պիտի զոհենք, որպէսզի յետոյ շահինք. պիտի ծախսենք, որ յետոյ վաստակ ունենանք: Չենք կրնար միշտ անցեալի փառքերով պարծենալ, եթէ չկարենանք ստեղծել նորերը: Եւ չենք կրնար գոհանալ միշտ հին գործիչներուն, նոյն գրողներուն կամ անոնց գործերուն դրուատիքով: «Հայրենիք» եւ իր ճիւղերը կը ձգտին նոր պտուղներ տալ եւ նոր դէմքեր հասցնել:

Մեր անգլերէն հրատարակութիւնները կը ձգտին անգլիախօս սերունդը կապել հայ կեանքին եւ՝ հայ ժողովուրդի նպատակներուն: Ո՞ր հայը դէմ պիտի ըլլար: Կրնա՞յ մէկը դէմ ըլլալ եւ դժուարութեան մատնել անոնց հրատարակութիւնը, եթէ հայ է հոգիով:

Վստահ ենք, որ մեր զոհաբերող հայրենակիցները նկատի պիտի ունենան այս շատ կարեւոր պարագան:

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՆՈՒՇ»Ի 700ՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Երբ Յովհաննէս Թումանեանի հանճարը հանդիպեցաւ Արմէն Տիգրանեանի բիւրեղի պէս յստակ, ջերմ եւ հոգեբուխ մեղեդիին, ծնաւ մեր յաւերժ անթառամ «Անուշ»ը: Ծնաւ Լոռիի եւ Շիրակի, բովանդակ Հայաստանի բարբեր հողէն, թեւ ու թռիչք առաւ բանաստեղծական խօսքէն ու երգէն եւ անմիջապէս գրաւեց ժողովրդին սիրտը: 1912 Օգոստոս 4ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ սիրող արուեստագէտներու խաղարկութեամբ ան առաջին անգամ բեմին լոյսերը տեսաւ եւ այնուհետեւ մնաց ամէն Հայու սրտին եւ շրթունքին վրայ:

Օփերայի բեմէն, արուեստավարժ դերասաններու մասնակցութեամբ «Անուշ»ը առաջին անգամ հնչեց 1935 Մարտ 27ին: 26 տարիներ անցած են այդ օրէն ի վեր եւ «Անուշ»ը նոյն թատրոնին մէջ երեք անգամ (1940, 1950, 1956) վերամշակուած է. միայն փոխած է իր հանդերձանքները, բայց ծերացած չէ, մնացած է նոյնքան թարմ եւ գեղեցիկ, որքան իր «հարսնութեան» օրերուն:

Եւ ահա Օփերայի բեմին վրայ 700րդ անգամ ըլլալով ներկայացուեցաւ «Անուշ»ը, ինչ որ յիշատակելի երեւոյթ մըն է: Արդարեւ, աշխարհի վրայ չկայ օփերա մը, որ ոչ շատ մեծ քաղաքի մը մէջ, նոյն բեմին վրայ, մէկ երկու տասնամեակի ընթացքին ներկայացուած ըլլայ 700 անգամ...

«Անուշ»ի մէջ դերերը կատարած են փայլուն արուեստագէտներ Հ. Դանիէլեան (Անուշ), Ս. Կարատով (Սարօ), Պ. Լիսիցեան (Մոսի) եւ անոնց կողքին ու անոնց հետքերով 700րդ ներկայացումին մասնակցող մեր նոր վարպետները՝ անզուգական երգչուհի Գ. Գասպարեան (Անուշ) եւ Պարիթոն Վ. Գրիգորեան (Մոսի):

«Անուշ»ի մէջ կարեւոր դերեր ըստանձնած բոլոր արուեստագէտներն ալ իրենց «նախկինները» ունեցած են բացի Շարա Տալեանէն... քանի որ ինքը «նախկին» է: Արդարեւ, առաջին Սարօն ինքը եղած է (1912ին) եւ այսօր «Անուշ»ի յոբելեանը ձեւով մըն ալ իր յոբելեանն է: Մեծ բարեբախտութիւն է, որ հայ բեմի լաւագոյն Սարօն (Շարա Տալեան) հակառակ իր առաջացած տարիքին, երիտասարդի խանդավառութեամբ ու իրեն վայել արուեստով հրապարակ եկաւ «Անուշ»ի 700րդ ներկայացումին մէջ:

Նոյնքան խանդավառ եւ անկեղծ էին դահլիճին ծափերը Շարա Տալեանին, Գոհար Գասպարեանին, Վահրամ Գրիգորեանին, ղեկավար Ռուբէն Ստեփանեանին եւ ներկայացումին մասնակցողներուն, որոնց ջանքերով հայ բեմին վրայ կ'ապրի ու միշտ պիտի ապրի այս սքանչելի, իրապէս ժողովրդական օփերան:

«Ս. ԱՐՈՒԵՍՏ»

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Լենինկրատի ձեռագիրներու ֆոնտին մէջ կը գտնուի քերթուածներու հաւաքածոյ մը, ուր ամփոփուած են մեծ մասամբ պարսկերէն բանաստեղծութիւններու հատընտիրներ, ինչպէս նաեւ արաբերէն, թուրքերէն, հնդկերէն, աֆղաներէն, քիւրտերէն, վրացերէն եւ հայերէն բանաստեղծութիւններ եւ ժողովրդական երգեր: 460 թերթէ բաղկացած ձեռագիրը զարդարուած է մօտ հարիւր գունաւոր մանրանկարներով: Ձեռագիրը գրուած եւ նկարազարդուած է Պարսկաստանի մէջ: Գրողն է Իսլն Մուհամէտ Ռիզա — Մուհամէտ Բաղեմ, որուն վկայութեամբ հաւաքածոն կազմուած է ութ տարուան ընթացքին՝ 1778էն — 1786:

Հաւաքածոյին մէջ զետեղուած են պարսիկ մօտ 250 բանաստեղծներու գործերէն հատուածներ, որոնց շարքին՝ Ֆիրտուսի, Նիզամ, Սաատի եւ այլ յայտնի կամ անյայտ հեղինակներ:

Հաւաքածոյին մէջ զետեղուած են նաեւ հայերէն երկու բանաստեղծութիւններ, որոնք ներկայացուած են «Հայերէն քանի մը ոտանաւորներ» խորագրին տակ: Ասոնք սիրաբանական երգեր են եւ գրի առնուած են պարսկերէն տառերով: Ընթերցումէն կ'երեւայ, որ գրողը լաւ հայերէն չէր գիտեր:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Գրեթէ ամէն օր Երեւանի Երկրաբանութեան հիմնարկութեան հասցէով ծրարներ կը հասնին, աշխարհի այլեւայլ վայրերէ՝ Անգլիա, Քանատա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Չինաստան եւայլն: Գիտնականները այս ձեւով իրարու կը հաղորդեն իրենց փորձերուն եւ աշխատանքներուն արդիւնքները:

Արտասահմանի գիտնականները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին հայ երկրաբաններու աշխատանքին: Վերջերս Գերմանիոյ մէջ լոյս տեսնող երկրաբանութեան նուիրուած պարբերաթերթի մը մէջ լոյս տեսաւ ակադեմիկոս Ի. Մաղաքեանի երկու աշխատասիրութիւնները: Յառաջիկային գերմաներէն լոյս կը տեսնէ նաեւ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի անդամ՝ Կ. Պաֆենկոլցի մենագրութիւնը, Կովկասի երկրաբանութեան վերաբերեալ:

Հայ երկրաբանները հանդիպումներ կ'ունենան օտար երկիրներու գիտնականներուն հետ: Անցեալ տարի Ի. Մաղաքեան մասնակցեցաւ Միջազգային երկրաբանական համաժողովի 21րդ նստաշրջանին, որ տեղի ունեցաւ Կոփենհակի մէջ: Հայ ակադեմիկոսին կարդացած զեկոյցէն զատ, կարդացուեցան զեկուցումները ակադեմիկոս Ս. Մկրտչեանին եւ Գ. Բաղդասարեանին: Նոր Տելհիի մէջ գումարուած ուրիշ համաժողովի մը մասնակցեցաւ՝ գիտութիւններու թեկնածու Գ. Տէր – Ստեփանեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (211)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ապա դեսպանը, երկրորդ սկուտեղը իր ձեռքն առնելով, յարգալիր քայլերով մօտեցաւ Թագուհուն եւ, նուէր խոնարհումով, դրեց նրա առջեւ ու քօղը վերցրեց: Սկուտեղի մէջ փայլում էին ոսկի եւ արծաթ զարդեր՝ պէս-պէս գոյնի քարերով, որ շողում էին ակնախտիղ, հազարէ ցոլքերով: Կային այդտեղ գոհարազարդ բազպաններ, ադամանդակուռ, զմրուխտաքար մատանիներ, կարմիր, դեղին ու սեւ սաթի շարեր, եւ մանեակներ, ականջի ու գլխի զարդեր...

Նուէրները մատուցանելուց յետոյ դեսպանութեան գլխաւորն անցաւ այնուհետեւ իր առաքելութեան բուն նպատակին:

— Այժմ, Հայոց Աշխարհի մեծ արքայ, թոյլատրիր ծառայիդ՝ կատարել իրեն յանձնարարուած պարտքը:

— Խօսիր, դեսպանդ արքայից արքայի,— ասաց Արշակը, լարուած սպասելով այն կարեւորին ու էականին ինչ հետաքրքրում էր իրեն դեսպանութեան եկած օրից:

Եւ դեսպանը, կրկին ակնածալից խոնարհում անելով, սկսեց.

—Իմ ողորմած տէրը՝ արքայից արքայ եւ աստուածորդի Շապուհը մեզ յղելով քեզ, արքայ Հայոց, իր ողջոյնները հայրական, միաժամանակ խնդրում է քեզ՝ շնորհ բերել իր մայրաքաղաքը՝ Տիզբոն, երկու հարեւան երկիրների հասարակաց օգուտի մասին բարեկամաբար խօսելու, եւ ուղարկել է ահաւասիկ ... իր կնքած հրաւէրը ...

Այստեղ դեսպանը, խօսքն ընդհատելով, թագաւորին մատուցեց մի նամակ եւ արծաթեայ մի տուփ, որի մէջ աղ էր՝ կնքած առիւծաքանդակ մատանիով:

«Ի՞նչ է նշանակում այս», — մտածեց Արշակը եւ, ձեռքը երկարելով, ընդունեց կնքած աղի տուփը:

Կնքած աղը զրադաշտականի համար համարւում էր երդման ամենաբարձր ու նուիրական ձեւը: Արշակը, որ միշտ կասկածով էր վերաբերւում Շապուհին, համարելով նրան խորամանկ ու խաբեբայ, կնքած աղը տեսնելով՝ զգաց, որ հրաւէրն իրօք անկեղծ է եւ կարեւոր գործի համար:

— Սիրով ընդունում եմ արքայից արքայի նուէրները, յարգոյ դեսպան, եւ յայտնում եմ շնորհակալութիւնս, — ասաց Արշակը: — Ինչ կը վերաբերի արքայից – արքայի հրաւէրին՝ ես պիտի խորհեմ տակաւին, թէ ե՞րբ կը ներեն երկրիս գործերը եւ ե՞րբ ի վիճակի կը լինեմ ընդունելու մեծ արքայի հաճելի հրաւէրը ... եւ իմ պատասխանը դու կը ստանաս երկու օրից,— ասաց նա դարձեալ պարսկերէն: — Իսկ առայժմ կը ցանկայի, որ հանգիստ առնէք երկար ճանապարհի խոնջէնքից, իբրեւ հիւրեր Թանկագին:

Դեսպանները գլուխ խոնարհեցին եւ, նոյն կարգով ու նոյն քայլքով պատշաճաւորութեան, դուրս եկան դահլիճից:

Արշակը ելաւ գահից:

Ընդունելութիւնը վերջացաւ: Հայոց աւագները նոյնպէս հերթով դուրս եկան դահլիճից, կարծես խորհելով, թէ ի՞նչ է նշանակում այդ հրաւէրը եւ ի՞նչ պիտի լինի նամակում:

Նոյն մտքերն էին զբաղեցնում նաեւ Արշակին: Երբ դահլիճում այլեւս ոչ ոք չմնաց՝ նա բացեց Շապուհի նամակը եւ կարդաց.

«Ես արքայից արքայ, արանց եւ անարանց երկրների տէր, աստղերի ընկեր, արեգակի եւ լուսնի եղբայր Շապուհս՝ յղում եմ Հայոց արքայ Արշակին, իմ որդուն, ողջոյն:

«Ուրախ եմ եւ հաւան միանգամայն, որ պատժել ես անհնազանդ ծառաներիդ, որոնք նկրտում էին խախտել իրաւունքներդ եւ հանգիստդ արքայական:

Այո, պատժել պէտք է խստագոյնս, երբ մի ծառայ, թէկուզ եւ իշխան, յանդգնում է ելնել իր տիրոջ՝ իր թագաւորի դէմ»...

Ապա Շապուհը ցանկութիւն էր յայտնում, թէ կ'ուզէր շուտափոյթ հանդիպել եւ խօսել երկու հարեւան երկիրների բախտի ու ապագայի մասին, որից յետոյ շարունակում էր:

«Այնուհետեւ թող լինի մեր մէջ սէր, խաղաղութիւն ու բարեկամութիւն: Իսկ մենք լինենք հայր եւ որդի:

Սրան հետեւում էին հրաւէրի խօսքերը, գրեթէ այն ամէնը, ինչ ասաց դեսպանութեան գլխաւորը:

Կարդաց Արշակը եւ ուրախացաւ: Այն, ինչ ցաւ ու վէրք էր նրա սրտում մինչ այդ՝ այժմ դարձաւ իրագործելի յոյս: Առաջին միտքը, որ ունեցաւ Արշակը նամակն ընթերցելիս, այն էր, թէ ահա լաւ առիթ Մերուժանին եւ Վահան Մամիկոնեանին ձեռք գցելու եւ պատժելու: Հընարը գտնուեց վերջապէս ... Հիմա նըրանք այլեւս չեն կարող խուսափել իրենից:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

տարարութիւնը · Զօրավար Շալ կ'երդնու մահմետականներուն առջեւ որ Ֆրանսական բանակը զիրենք պիտի չլքէ «այն ատեն, կ'ըսէ պաշտպան փաստաբանը, բանակին եւ իշխանութեան մէջ, ներդաշնակութիւնը կատարեալ էր»: Առիկի, ապա կը կարդայ այն նամակը· զոր ստացած է սպայէ մը որ ծառայած է Ալժերիոյ մէջ.— «Այս վկայութիւնը, բովանդակ բանակին վկայութիւնն է, կ'ըսէ Առիկի: Նամակագիրը կ'ըսէ՝ սպայի մը խօսքը· անվերադարձ պայմանագրութիւն մըն է»: 1960 Ապրիլին Շալ կը հեռանայ Ալժերիայէն և նամակ մը կը ստանայ տը Կոլէն, ուր նախագահը կ'ըսէ.— «Ալժերիան կը ձգէք երբ այլեւս յաջողութիւնը կասկած չի վերցներ»: 1960 Նոյեմբերին, «ալժերական Ալժերիոյ» մասին կը խօսուի, Շալ այլեւս երդնմադուրժ կը նկատէ ինքզինքը եւ կը խորհի հեռանալ բանակէն, կը ներկայանայ Մեսմերին, կը պատմէ իր անձկութիւնները, կ'ուզէ քաշուիլ հրաժարելով Ատլանտեան իր պաշտօնին պատիւներէն: Ապա, Առիկի կը հասնի ապրիլեան դէպքերուն: Շալ կը հաւատար որ բանակը պիտի կարենայ հրաշք մը կատարել, «իր միակ եւ ազնիւ նպատակն էր»: Եւ վերջապէս· փաստաբանը կ'եզրակացնէ կոչ ընելով որ դատաւորները դատեն բարոյական հիմերու վրայ եւ ոչ օրէնքին, կը յիշէ Վօվընարկը.— «Օրէնքը պէտք է խիստ ըլլայ եւ մարդիկ ներողամիտ», կը դրժէ թէ ապստամբական շարժումը իշխանութիւնը ձեռք առնելու նպատակ ունէր եւ կը վերջացնէ.— «Աւելորդ է որ աւելցնեմ թէ սրտով իրեն հետ էի, բացարձակին մէջ չէ որ կը դատէք: Կը դատէք երկու մարդ: Խորհրդակցեցէ՛ք, քիչ ետք, յիշեցէ՛ք Պերնանոսի հետ միասին որ գիշերը կը դարմանէ օրը եւ օրը կը դարմանէ գիշերը եւ որ նախորդ գիշերուան մեղքերը ներուած են արդէն, երբ առաւօտեան արշալոյսը կը ծագի»:

Փաստաբաններ Մատըլէն եւ Թուլուզ կը պաշտպանեն Զելլէրը:

Փաստաբանապետ Թուլուզ խիստ, յանդուգն եւ քաջ է իր պաշտպանողականին մէջ: Կը յայտնէ թէ այն տպաւորութիւնըն ունի թէ բուն գործէն աւելի, անոր ձախողութիւնն է որ կը դատապարտուի, որովհետեւ. — «երբ շարժում մը ձախողի, անունը խռովութիւն կը դրուի, երբ կը յաջողի՝ յեղափոխութիւն կ'ըլլայ»:

«Բանակին վստահեցաւ բացատրել ֆրանսական քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն: Նախ Ֆրանսացի էին, յետոյ կրնային ըլլալ, ապա կրնային ալժերացի ըլլալ: Այլեւս չենք կրնար անոնց աչքերուն մէջ նայիլ, այս է որ տագնապներ ապրող այս սպաները եկան ըսելու, երդում ըրած էին մեռնիլ ֆրանսական Ալժերիոյ համար: Ցնո՞րք կ'ըսէք: Կը սիրեմ ցնորքները երբ գեղեցիկ են: Երբ դրօշակն է: Երբ Ֆրանսան է»:

Դատավարութեան սկիզբը կարդացուած էր նախկին պատուիրակ Տըլուվրիէի մէկ նամակը ուր, ան որ իմ հրամանին տակ ունեցած էր Շալը կ'ըսէր թէ միշտ կը պահէ իր յարգանքը եւ գնահատումը որովհետեւ Շալի դրդապատճառները միշտ ազնիւ եղած են:

Այս բոլորէն ետք, Զորեքշաբթի ժամը 21·05ին Շալ եւ Զելլէր, օգտուելով մեղմացուցիչ պարագաներէ, 15 տարուան բերդարգելութեան կը դատապարտուէին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտ եւ հաճելի անակնկալներ:

Միրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ իրենց ընտանիքներով եւ բոլոր Թաղեցիները անխտիր:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին քառաձայն Ս. պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Կաթուղիկէ Ս. Էջմիածնի տօնին առթիւ պիտի կատարուի մասնաւոր մաղթանք:

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, Ժիրայր Մէրճանեան, Տիկին Մ. Թարագճեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր, աղջկան եւ ազգականին՝

ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՄԷՐՃԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Սերոբեան եւ Կազրիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԵՐԺ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Երէցկին Իսկուհի Ճորթոյեան եւ զաւակները՝ Ստեփան եւ Տէր եւ Տիկին Քոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ՃՈՐԹՈՅԵԱՆԻ

վախճանման տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալ քահանային յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 17էն – 23 Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կըընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճըշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 17 Րիւ Պլէօ, Թէհլիրեան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, 7 Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կլոպի սրահը:

Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Կը խնդրուի վարչութենէն որ իր բոլոր անդամներով ներկայ ըլլայ այս կարեւոր ժողովին:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Լիոնահայ գաղութը, ընդհ. ժողովի Յունիս 4ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահը:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Համարատուութիւն տասնամեայ գործունէութեան, բարոյական թէ նիւթական: 2) Հաւաքական հրաժարական Ազգ. միութեան կեդրոնավարչութեան: Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կը մնայ իր պարտականութեան, իրաւասութեան եւ պատասխանատուութեան հանգամանքին մէջ, մինչեւ նոր ընտրութիւն: 3) Կազմութիւն ընտրողական յանձնախումբի, որ պիտի ունենայ ընտրութեան առընչութեամբ նախապատրաստական աշխատանքի եւ քըուէարկութեան հսկելու պարտականութիւն: Հաշուեքննիչ մարմնոյ կազմութիւն որուն տրամադրութեան տակ պիտի դրուին Ազգ. Միութեան, Եկեղեցական յանձնախումբի, Աղքատախնամ մարմնոյ հաշուետետրերը, առ ի քննութիւն եւ իր եզրակացութիւնը պիտի յայտնէ յառաջիկային գումարուելիք Բ. ընդհ. ժողովին, ի հարկին մամուլով: Կը յանձնարարուի այս առթիւ ըլլալ կարգապահ եւ մանաւանդ ճշդապահ:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ս. Կարապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Պ. Մ. Զափարեան (արտասանութիւն), Օր. Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն, մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին:

Օրուան խօսնակ՝ ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն. Ֆ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20·30ին, ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն, խնջոյքով մը ժամը 20·15, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդանենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբին:

Կը նախագահէ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ թարիստ ԳԱՐԵԳԻՆԻ:

Ճոխ պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբին:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 5էն մինչեւ 10, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի: Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ն. Ֆ.: Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք: ժամը 15·30ին, Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Սալ Առլաք Սօլֆերինօ, 237, Րիւ Մունէոա, Պորտօ,

Կը նախագահէ Ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և ԼիվրիԿարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՋԱԻԵՇՏ, մասնակցութեամբ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

Հաղորդակց. միջոցներ.— էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիի անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիս. Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի:

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ: Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթերանոց մը: Յարմար պայմաններ:

Հեռաձայնել .– 495158 (Տէսին – Իզերի նահանգ):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Ազգ. Տան մէջ:

Կը խօսի ՀԱՅՐ ԱԴԱՄԵԱՆ:

Նիւթ.— Լեզուներու միասնական ծագումը եւ հայ լեզուաբանութեան կարեւորութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 3 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9118 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4919

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Դժուարին առաքելութիւն մըն է, որ կը փորձէ Ամերիկայի երիտասարդ նախագահը իշխանութեան գլուխ անցնելէ չորս ամիս վերջ :

Բազմաթիւ բարդ խնդիրներ լուծումի կը սպասեն տարիներէ ի վեր : Միջազգային չափանիշով առաջնակարգ հարցեր, որոնք եթէ փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ խաղաղ միջոցներով չկարգադրուին, կրնան պատճառ դառնալ զինեալ բախումներու, վտանգելով աշխարհի խաղաղութիւնը :

Մեծ յոյսեր կային վերջին տարիներու ընթացքին արեւելք – արեւմուտք հակամարտ երկու ճակատներու փոխ – յարաբերութիւններու բարւոքումին մասին :

Անաստաս Միկոյեանի եւ Խրուշչեւի գէպի Ամերիկա կատարած ճամբորդութիւնները մեծ չափով հալեցուցեր էին սառոյցները : 1960 Մայիս 16ի վեհաժողովը Փարիզի մէջ պսակումը պիտի ըլլար մերձեցումի փորձերուն : «Խաղաղ համակեցութեան» սկզբունքը պիտի նուիրագործուէր :

Ամիսներով պատրաստութիւններ տեսնուեր էին չորս մեծերու գլուխ գլխի տեսակցութիւնը յաջողցնելու համար : Օրակարգի խնդիրները մանրակրկիտ ուսումնասիրութեանց ենթարկուեր էին չորս պետութեանց արտաքին նախարարներուն կողմէ : Ու ճիշդ այն վայրկեանին, երբ կը յուսացուէր թէ «մօտ է գարունը», Խրուշչեւի անսեղի յարձակումը Այզընհաուըրի վրայ՝ ջուրը ձգեց ամէն բան, ընդհանուր զարմանք ու զայրոյթ պատճառելով :

Տարի մը վերջ ի՞նչպէս կը ներկայանայ կացութիւնը :

Ո՛չ մէկ բարւոքում՝ երկու ճակատներու յարաբերութեանց մէջ : Ընդհակառակն որոշ հարցերու մասին տարակարծութիւն ու անհամաձայնութիւնը աւելի սուր հանգամանք են ստացած :

Խորհրդային Միութիւնը վերջին մէկ տարուան ընթացքին շարունակեց պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ : Հրահրեց դժգոհութիւնները արեւմտեան պետութեանց դէմ բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր բնականոն վիճակ սաեղծուած չէ տակաւին :

Մոսկուա միաժամանակ երկու ճակատի վրայ կը կեդրոնացնէ իր ուշադրութիւնը, փութացնելու համար «համաշխարհային յեղափոխութեան» իր հիմնական ծրագրին իրականացումը :

Ջինաստանէն վերջ, իր ազդեցութեան տակ կը պահէ միշտ հիւսիսային Քորէան, ջանալով միանգամայն յեղափոխական խռովարարական վիճակ ստեղծել հարաւային մասին մէջ :

Ցորմէհետէ Ֆրանսացիները լքեցին Հնդկաչինը, Ծայրագոյն Արեւելքի այս հարուստ երկիրը մրցադաշտ դարձաւ Խորհրդային Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ :

Ֆրանսական նախկին գաղթավայրի ընդարձակ հողամասերուն վրայ կեանքի կոչուած նորաստեղծ պետութիւնները ենթարկուեցան կողմերու ճնշումին : Հիւսիսային մասին մէջ գերակշիռ է համայնավարական ազդեցութիւնը :

Հարաւ – արեւելեան Ասիոյ Ուխտին (Օթաղ) նպատակն է սահմանափակել խորհրդային թափանցումը 17րդ զուգահեռականէն դէպի հարաւ :

Լաոսի վրայ բոլշեւիկեան ճնշումը օրակարգի հարց է Ժընեւի մէջ :

Կրէմլին որոշ յաջողութիւններ արձանագրեց նաեւ արեւմուտքի մէջ, ուր Ամերիկայի քթին տակ Քուպան կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ Ֆիտէլ Քասթրոյի : Հինգ շաբաթ առաջ Միացեալ Նահանգները մեծ ձախողութիւն մը կրեցին այնտեղ, ամրապնդելով Մոսկուայի կողմնակիցներուն դիրքը :

Պերլինի կնճիռը ցաւոտ հարց մըն է Եւրոպայի սրտին վրայ : Կողմերը վճռած են տեղի չտալ :

Քենըտիի գլուխ գլխի տեսակցութիւնը Զօր. տը Կոլի հետ յանգեցաւ կատարեալ համաձայնութեան՝ վիճելի գլխաւոր խնդիրներու շուրջ : Արեւմտեան ճակատը վճռած է տեղի չտալ Պերլինի խնդրին մէջ, ի հարկին պատերազմելու գնով :

Ազատ աշխարհի միացեալ ճակատի ամրապնդումն է միայն, որ պիտի փրկէ խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ՏԸ ԿՈԼ ՄԻՇՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԻԷՆՆԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Չորեքշաբթի իրիկուան ճաշը յիշատակելի պիտի մնայ շատերուն մտքին մէջ : Ցարդ չէ հասկցուած թէ ինչո՞ւ, վերջին պահուն, Նախագահ Քենըտի յարմար նըկատեց փոխել իր ճառը եւ մանաւանդ ջընջել անոր գլխաւոր մէկ մասը : Անշուշտ նման պարագայի մը մէջ, չըսածը ըսածէն աւելի կարեւոր է, եւ տեղական մամուլն ալ կը ծանրանայ Քենըտիի ճըսածին վրայ,— « Մեր երկու երկիրները գիտեն, չըսաւ Քենըտի, թէ ձեր ճակատագիրը մեր ճակատագիրն է, ձեր ապահովութիւնը մեր ապահովութիւնն է եւ թէ ամերիկեան ուժերը Եւրոպա պիտի մնան ցորչափ անհրաժեշտ ըլլան, պատրաստ դէմ դնելու որեւէ սպառնալիքի : Եւ գիտենք նաեւ, մէկս թէ միւսը, թէ դաշնակիցներէն ոչ մէկը պիտի փորձէ ասպարէզ կարդալ, պատերազմի մը վըտանգն աչքի առնելով, նահանջելով կամ առանձին գործելով» : Առաջին անգամն է որ քաղաքական այսքան կարեւոր ճառ մը, վերջին պահուն կը փոխուի, տեղ տալու համար յանպատրաստից «Թոսթ»ի մը : Քենըտիի պատրաստած եւ չարտասանած ճառին մէջ, կային նաեւ մասեր որոնք այնքան գովասանական էին տըկոլի համար որ քիչ մը ձախող տպաւորութիւն կրնային թողուլ, եւ Միացեալ Նահանգներու երիտասարդ նախագահը նախընտրեց գոհանալ կրկնելով իր սիրած «գիտը» «բաժակս կը վերցնեմ Արեւմուտքի մեծ նաւապետին կենացը» (իմա՛ տը Կոլ) :

Հինգշաբթի օր, Քենըտի ընդունուեցաւ Փարիզի Թաղապետութեան կողմէ, գլուխ գլխի ուրիշ տեսակցութիւն մըն ալ ունենալով տը Կոլի հետ : Պերլինէն ետք, երկու նախագահները խօսեցան նաեւ Ատլանտեան Ուխտի մասին եւ Քենըտի յըստակ բացատրեց Ամերիկայի տեսակէտը : Քենըտի կրկնեց թէ Ամերիկա պատրաստ է Պերլինը պաշտպանելու բայց այդ նպատակին համար, Ֆրանսա պէտք է օդանաւային կայաններ տրամադրէ ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերու որոնք հիւլէական զէնքերով զինուած են : Ծանօթ է, որ 1960 Յունուարին Զօր. Նորսթատ պարպել տուաւ այս կայանները իրբեւ հետեւանք տը Կոլի դրած պայմանին.— Ֆրանսա պէտք է հակակշիռ իրաւունք ունենար ռմբաձիգ օդանաւերու հիւլէական օգտագործումին վրայ : Ուրեմն, խորքին մէջ, Ատլանտեան Ուխտի բարեփոխման մասին է որ խօսեցան Քենըտի եւ տը Կոլ :

Այս տեսակցութենէն ետք, Քենըտի այցելեց Ատլանտեան Ուխտի կեդրոնը, ուր, բարի գալուստի խօսքերով զինքը ընդունեցաւ հերթական ատենապետը՝ Սթիքքըր :

Փոխանակուած ճառերու ընթացքին, Քենըտի շեշտեց թէ իր երկիրը չի կրնար իրեն համար ազատ գոյութիւն մը ապահովել եթէ Արեւմտեան Եւրոպան ազատ չըլլայ :

Նոյն իրիկունը, շքեղ ընդունելութիւն մը պատրաստուած էր Վերսայլի պալատը : Կալըրի տէ կլասի մէջ, 235 հոգիի ճաշասեղան մը կը սպասէր հիւրերուն :

Ճաշէն ետք սուրճի սպասարկութիւնը կը կատարուի Լուտովիկոս ԺԵ.ի յարկաբաժնին մէջ եւ թատերական ներկայացում մը վերջ կը դնէ երեկոյթին :

Ուրբաթ օր, նախագահ Քենըտի ներկայ կ'ըլլար Դիւանագիտական Մամուլի ճաշին (որուն նկարագրութիւնը պիտի ընէ մեր ներկայացուցիչը՝ վաղը), ապա Վիէննա կը մեկնէր, ուրշաբաթ կը տեսնուի Խրուշչեւի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ դատ բացած է երգիծական Քանար Անշէնէ թերթին դէմ : Մարտ 1ի իր թիւով, Քանարը յօդուած մը հրատարակած է «Զօրավարնեբու տղաքը իրենց անկողնին մէջ չեն մեռնիր» խորագրին տակ որ նախատական կը գտնուի բանակին համար : Թերթը որ էջ մը նուիրած է այս «աննախընթաց դէպքին» կ'ըսէ թէ երբ «նախկին զօրավարներ կը դատուին, կառավարութիւնը ուզած է նաեւ հետապնդել ձախակողմեան թերթ մը եւ Քանարը ընտրած է » :

ԱԼԺԷՐԻ ապստամբական շարժումին ըստեղծած «պարապը» գոցելու համար, 8 գնդապետներ վաշտի զօրավարի աստիճան ստանան :

ԹՐՔԱԿԱՆ ձկնորսական երեք նաւեր գրաւուեցան պուլկար ծովային ուժերու կողմէ, Սեւ Ծովի մէջ : Թուրքերը, ըստ պուլկար իշխանութեան, մուտք գործած էին պուլկար ջուրերէն ներս : Պոլսէն դիտել կուտան, թէ այս քայլը հակազդեցութիւն մըն է վերջերս նոյն ամբաստանութեամբ պուլկար նաւերու գրաւումին, Թուրքերու կողմէ : 17 Թուրք նաւաստիները ձերբակալուած են, իսկ պուլկար տասը ձկնորսները պիտի դատուին Թըրքական ատեանին կողմէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ արտաքին նախարարը Տին Ռըսք, Փարիզ կը հասնի Շաբաթ օր, Քենըտիի հետ մեկնելու համար Վիէննա : Թրուճիլոյի սպանութենէն ետք, կացութիւնը փոխուած չըլլալով, Ռըսք որոշեց Ուաշինկթըն չմնալ : Դոմինիկեան հանրապետութեան նախագահը հանդարտութեան կոչ ըրաւ ժողովուրդին : Քուպայի արտաքին նախարարը Քենըտիի կը վերագրէ Թրուճիլոյի սպանութեան կազմակերպութիւնը : Ծանօթ է որ Քասթրօ վերջերս դադրեցուցած էր իր յարձակումները Թրուճիլոյի վրայ որովհետեւ «ամէն ինչ որ հակամերիկեան է մերն է» կ'ըսէ Քուպայի պետը եւ Ամերիկա վերջերս խզած էր իր յարաբերութիւնները Դոմինիկեան հանրապետութեան հետ :

ԻԶՄԻՐԻ եւ Ուշաքի մէջ, 21 հոգի ձերբակալուեցան : Ասոնց մեծ մասը դեմոկրատ կուսակցութեան անդամներ են : Իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ քարոզչութիւն ըրած են Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին դէմ : Արգելափակուածներէն մէկն ալ մեռաւ Եասը Ատայի մէջ, սրտի տագնապէ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Առաջնորդը՝ Կարդինալ Վիշինսկի 125 հազար հաւատացեալներու կոչ մը ըրաւ, հակառակ կառավարական արգելքին : Շեշտեց թէ իշխանութիւնները կը բռնաբարեն Լեհաստանի առաջնորդին իրաւունքները :

ԻՍԻԻ ԵՒ ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԸ

17 ՄԵՌԵԱԼ, 55 ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աննախընթաց աղէտ մը ցնցեց ամբողջ շրջան մը՝ Քլամար – Իսիի հայաշատ մէկ թաղը : Զոհերուն մէջ կան չորս Հայեր՝ Գրիգոր Պէրպէրեան, Գրիգոր Մուրատեան, Էօժէնի եւ Ժագլին Քէհեայեան, չորսն ալ երիտասարդ, վերջին երկու քոյրերը 19 եւ 13 տարեկան : Վիրաւորներու մէջ ալ կան Հայեր (Մինասեան Մոնիք եւ Տանիէլ), իսկ նիւթական վընասները շատ ծանր են եւ հոս ալ բազմաթիւ Հայեր կորսնցուցած են իրենց տուները եւ ունեցած – չունեցածը :

Ի՞նչպէս պատահեցաւ այս աղէտը .—

Ամէն ինչ սկսաւ քանդիչ պայթումով մը, որ կարծել տուաւ շատերուն, թէ օդանաւ մը վար ինկած էր : Իրականութեան մէջ հողի կքում մըն էր : Արդարեւ, Հինգշաբթի ժամը 10.30ին, նախկին հանքերու ներքնուղիներուն մէջ առաջ եկաւ բացուածքներ եւ օդի հոսանք մը աւլեց – տարաւ պատեր, երկաթեայ դուռներ եւայլն :

Պատճառը վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւները կը նկատուին : Արդարեւ 16էն 20 միլիմեթր անձրեւ եկաւ Չորեքշաբթի Փարիզի վրայ, երբ 500–600 միլիմեթրի կը հասնի անձրեւներու տարեկան քանակը Փարիզի մէջ : Ջուրը խուժած է կիրէ շերտերուն մէջ, որոնք կը գտնուին հանքերու նրբանցքներու վըրայ : Ասոր հետեւանքով հողը կքած է եւ տուները փլած են, իրենց աւերակոյտներուն մէջ թաղելով տան բնակիչները :

Երկրորդ պայթումը՝ հետեւանք ելեկտրական թելերու խզումին, առաջ եկաւ առաջին պայթումէն քառորդ ժամ ետք : Այս Բ. պայթումին ընթացքին է որ մեռան Հայերը :

Թաղապետարանը, ոստիկանութիւնը, հրշէջները եւ հարիւրաւոր կամաւորներ գերմարդկային ճիգեր կը թափեն երկու օրէ ի վեր, փլած տուներու աւերակներէն ազատելու համար մարդիկ, երախաներ եւ կիներ, որոնց մէջ դժբախտաբար կան նաեւ դիակներ :

Ամբողջ գիշերը, ձայներ լսուած են փլատակներու տակէն ուր կան նաեւ ողջեր, որոնք «օգնութիւն» կը պոռան : Այս ձեւով ազատեցաւ Պաքլը եւ Մուլէն յախճապակիի գործարանին քարտուղարը, որ ժամերով թաղուած մնաց վեց մեթր խորութեան մէջ, փլած գործատան տակը :

Աղէտի ենթարկուած շրջանն է Քլամար – Իսիի այն մասը որ կը գտնուի Փերսիի հիւանդանոցին եւ Իսիի մարզադաշտին մէջտեղը .—

Ռիւ Լըպլան, Ժեներալ Նեկրիէ, Քուրպարիէն, Սանթիէ տէ Մոն :

Ամբողջ գիշերը հարիւրաւորներ աշխատած են փրկելու համար ինչ որ կարելի է, բայց առաւօտը արդէն անձրեւը կը վերսկսէր դժուարացնելով բոլոր աշխատանքները : Աւելի քան երեսուն տուներու փլատակներուն տակ կան տակաւին մարդիկ որ կ'ապրին բայց չեն կրնար երկար դիմանալ :

× Ներքին Նախարարը անմիջապէս Իսի գնաց, տեղւոյն վրայ քննելու համար վընասները : Առաջին առթիւ 700.000 Ն. ֆրանքի, գումար մը յանձնուեցաւ քաղաքապետութեան, անմիջական օգնութիւններու համար :

× Այս աղէտին պատճառով Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն յետաձգած է Մայիս 28ի խնջոյքը որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի :

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

—o—

Բ.

Մեծահարուստ օրիորդներ կ'աշխատին չձանձրանալու համար, զբաղում մը ունենալու համար: Զաւակները աշխատանքի արգելք են, պիտի աշխատէին՝ եթէ մանկանոցներ ըլլային: Մայրերը ազատ են շաբաթ օր, զաւակները՝ Հինգշաբթի: Կը գրաւեն դիրքեր ազատ ասպարէզներու մէջ: 1875ին Թերթեր էջեր յատկացուցին երբ Տիկին Պրեսի բժշկուհի եղաւ, 1890ին ալ՝ երբ Օր. Շովեն իրաւաբանի վկայական ստացաւ: Այսօր կան հազար փաստաբանուհիներ եւ երեք հազար բժշկուհիներ:

Տասնեւհինգ տարիէ ի վեր աւանդապաշտ Անգլիան կը կատարէ լուռ յեղափոխութիւն մը տնտեսական եւ ընկերային եւ կը դիմէ հիւլէական ճարտարարուեստի: Լոնտոն կը մնայ աշխարհի ամենէն բազմամարդ քաղաքներէն մէկը, ամենէն բանուկ նաւահանգիստներէն մէկը շնորհիւ Թայմզ գետին:

Անգլիական ազնուականութիւնը կը բաղկանայ այսօր 966 լորտերէ, վերջին տարիները ազնուականացած: Երեք դասակարգեր կը կազմեն անգլիական ընկերութիւնը՝ աշխատաւոր, բարձր եւ միջին: Վերջին դասակարգին կը պատկանին ուսուցիչներ, պաշտօնեաներ, առեւտրականներ, երկրագործներ: Բարձր դասակարգը կը կազմեն ճարտարարուեստի վարիչներ, բժիշկներ, եկեղեցականներ, զինուորականներ, շուրջ 3էն 4 միլիոն հոգի: Քաղքենի այս դասակարգը կը ստանար 1938ին ազգային եկամուտին 35 առ հարիւրը, այժմ իրեն կը մնայ 22 առ հարիւրը: 15.000 սթերլին եկամուտ ունեցողը 49 առ հարիւրը կը վճարէր որպէս տուրք, այսօր այդ եկամուտին 30 առ հարիւրը կը մնայ իրեն, մնացածին գնելու կարողութիւնը նուազած է:

Քաղքենի դասակարգը նուազած է ըղձալի կերպով, պատերազմէն առաջ 706 հազար սպասուհիներ ունէր, այսօր 178 հազար: Անգլիական ընկերութեան հիմն էր, աւանդապահ էր եւ նպաստեց կայսրութեան յառաջդիմութեան եւ մեծութեան: Ժամանակ պէտք է հասկնալու համար թէ կորիզին շուրջ աճող ընկերային նոր ուժերը պիտի կարենա՞ն դարմանել տկարացումը:

Շահողը եղաւ աշխատաւոր դասակարգը: Ազգային եկամուտին 47.1 առ հարիւր կը տրուի այս դասակարգին, օրավարձքերը եռապատկուած են: Աշխատաւորին կեանքը ապահովագրուած է ծնունդէն մահ: Ազգային ապահովագրութիւնը օգնութեան կուգայ հիւանդութեան, անգործութեան, մայրութեան, այրիութեան, ծերութեան, այսպէս աշխատաւորը մտահոգութիւն չունի ներկային համար, ստացած գումարը կը ծախսէ աւելի հանգստաւէտ կենցաղի մը համար:

Ութ միլիոն ընտանիքներ հեռատեսիլ ունին:

Բարի՞ք մը եղաւ արդեօք քաղքենի դասակարգին տկարացումը ի նպաստ աշխատաւոր դասակարգի: Երեւոյթները նոյնըն են ամենուրեք: 1937ին աշխատաւորական կուսակցութեան արձանագրուողներուն 77 առ հարիւրը վճարում կը կատարէր կուսակցութեան, այժմ 30 առ հարիւրը: Երկրորդ ընկերային յեղափոխութիւնը հարթեց ընկերութիւնը, աշխատանքի նուիրապետութիւնն ալ քանդեց բարձրանալու փափաքը, քաջալերեց միջակութիւնները: Ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու մէջ բանուորներ չեն աշխատիր եռանդով, հանքերու մէջ հանքագործներ յաճախ կը բացակային, կեղծ անհանգստութիւններ պակաս չեն: Փոյթ չունի թէ անգործ կը մնայ, վճարումը կայ եւ փաթթոնը չի կրնար արձակել բանուոր մը, առանց միութեան հաւանութեան:

Անգլիա երկրագործութիւնը զոհեց ճարտարարուեստին: Այս ալ եղմտական կացութեան: Ազգային վարկին համար ամէն ճիգ թափեց նախորդ պատերազմէն ետք սթերլինի արժէքը բարձրացնելու համար, արտածումները նուազեցան, մինչդեռ ներածումները կը մնային նախապատերազմեան շրջանի քանակով: Հասարակաց Շուկայի երկիրներու բնակիչներու թիւը 173 միլիոն է, 72 միլիառ սթերլին ամբողջական եկամուտով: Այս Շուկային դէմ Անգլիա կը հաշուէ 53 միլիոն բնակիչ եւ 27 միլիառ եկամուտ: Հաւանական է որ երկար վարանումներէ ետք Անգլիա մերձենայ վեց երկիրներուն՝ մասնաւոր համաձայնութեամբ:

Երեսուն տարիէ ի վեր Անգլուհիները հաւասար վճարումներ կը պահանջէին այրերու հետ հաւասար աշխատանքի համար: Վերջապէս յաղթանակը շահեցան, տարւոյն սկիզբէն ի վեր կը ստանան թոշակներու բարձրացում: Ուսուցչուհին պիտի ստանայ այնքան ամսաթոշակ որքան ուսուցիչը, տնօրէնուհին՝ ինչպէս տնօրէնը: Այսպէս տարեկան վճարումները պիտի հասնին յիսուն միլիոն սթերլինի: Արդէն երկու եւ կէս միլիոն աշխատաւորուհիներ աշխատաւորներու հաւասար վճարումներ կը ստանային:

Վճարումներու բարձրացումը աշխատանքի կը մղէ ընտանիքի մայրն ալ, օրիորդներն ալ: Երեք միլիոն մայրեր, ամուսնացածներ կ'աշխատին տունէն դուրս եւ աշխատանքի կ'երթան «բարելաւելու համար ընտանիքին կենցաղի մակարդակը»: Մոռցուած է Վիլհելմ կայսեր բանաձեւը՝ քինտեր – տղաք, քիւխէ – խոհանոց, քիրխէ – եկեղեցի, ահա կնոջ զբաղումները: Ընտանիքը կը փոխուի, ամուսինը կը զրկուի ընտանեկան կեանքէ, տղան մայրական հոգածութենէ: Գործարանատէրը ստիպուած է գործաւորուհին եւ պաշտօնէուհին ազատ ձգելու՝ երբ երախան հիւանդ է:

Գերմանիոյ հիւսիսային նահանգը Շըլեզուիկ պահպանողական եղած էր միշտ: Նախկին հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ պատերազմէն ետք: Միլիոնաւոր տարագիրներ ապաստանեցան Արեւմըտեան Գերմանիա, հաւանաբար 18 միլիոն հոգի կազմեցին կուսակցութիւն մը եւ փոխանակ սպառնալիք մը դառնալու, վերակազմութեան ազդակ մը եղան:

Արեւմտեան եւ Արեւելեան Պերլինները հակասութիւն մը կը կազմեն, մէկ կողմը բարգաւաճում, միւս կողմը տխրութիւն եւ աղքատութիւն: 1953 Յունիս 16ի Արեւելեան Գերմանիոյ ըմբոստութիւնը ջղային տագնապի մը հետեւանք էր, համայնավար վարչաձեւը բռնութեան հետ թշուառութեան անհանդուրժելի կացութիւնը պարտադրած էր: 1951ին այդ հողամասին բնակչութեան թիւն էր 18.388.000, եւ 1959ի վիճակագրութեան համաձայն 17.385.000: Արեւելքը կորսուած է բնակչութեան մէկ մասը, Արեւմուտքը շահած է աշխատաւորներ, որովհետեւ արեւմտեան մասը փախչողներ երիտասարդներ են եւ որակեալ գործաւորներ, ուսանողներ, ճարտարագէտներ:

Աշխատաւորներ լռութեամբ աշխատեցան արտադրութիւններն աւելցնելու, քանդուածները նորոգելու: Տասնեակ տարիներու ճիգով Գերմանիա վերագտաւ իր տնտեսութիւնը, դարձաւ արտածող երկիր մը: Կը մնայ սպառել արտադրութեան համեմատութեամբ:

Աշխատաւորականներու կարգապահութիւնը, վերանորոգելու ճիգը՝ առանց վճարումներու բարձրացում պահանջելու, տնտեսական առողջ քաղաքականութիւն մը, Արեւմտեան Գերմանիան դարձուցին նախանձելի երկիր մը: Ջեռնհաս վարիչ դասակարգ մը, կարգապահ ժողովուրդ մը գործակցաբար առաջ բերին «Գերման Հրաշքը»:

×

Եւրոպայի ամէնէն հանդարտ, յառաջդէմ երկիրն է Զուիցերիան: Բնակիչները իրար կը հասկնան չորս լեզուներով, չունին նաեւ դաւանանքի միութիւն: Երկիրը զուրկ է հանքածուխէ, երկաթէ, բայց աշխատութեամբ կը գերազանցէ ուրիշ երկիրներ:

Քաղաքականապէս կը մնայ չէզոք, բայց բարոյապէս ոչ: Դժկամակութեամբ մտաւ Ազգերու Ընկերութեան մէջ, մերժեց անդամակցիլ Ազգերու Կազմակերպութեան: Մինչեւ այսօր դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունի Խորհրդ. Միութեան հետ եւ համայնավար կուսակցութիւն մը չի կրնար կազմուիլ Հանրապետութեան մէջ: Հակառակ ասոր երբեք չուզեց միանալ ազատ ազգերու միութեան եւ չուզեց որ Արեւմուտքը օգտագործէ երկրին ռազմական սքանչելի դիրքը:

Զուիցերիա միակ երկիրն է ուր զինուորները իրենց մօտ կը պահեն զէնքերը եւ ուր դրամատուներու գաղտնապահութիւնը պարտաւորիչ է: Միակ երկիրը, որուն դրամը հաստատուն է, կառավարութիւնը մնայուն եւ միակ երկիր ամէնէն աւելի ժողովրդավար:

Աւստրիա կայսրութենէն անցաւ հանրապետութեան, ակամայ ընդունեց գերման լուծը, մասնակցեցաւ պատերազմին եւ կրեց հետեւանքները: Յաղթականները գօտիներու բաժնեցին փոքր երկիրը: Ռուսերը խլրացուցին գերման կալուածները, դրամատուներու պահեստի գումարները, վեց հարիւր վայրաշարժեր եւ երեսուն հազար հեռաձայներ փոխադրեցին Խորհրդ. Միութիւն:

1945ի Զատկին, Երեքշաբթի նախկին վարչապետ Ռեններ հետիոտն գնաց խորհրդային հրամանատարին մօտ: Բարեբաստիկ ճան սպայ մը ծանօթ էր իր անունին, գիտէր թէ հեղինակն էր Աւստրիահունգար կազմակերպութեան ծրագրի մը, որ ուսումնասիրութեան առարկայ եղած էր Սթալինի կողմէ մարքսիզմի եւ ազգութեանց մասին 1913ին հրատարակած գործին մէջ: Ռեններ ինքնաշարժով փոխադրուեցաւ Խորհրդ. ընդհ. հրամանատար Մառէշալ Թոլպուխինի մօտ, որ յայտնեց թէ պիտի յարգէր Եալթայի համաձայնութիւնը, պիտի հեռանար երկիրէն եւ այն ատեն Աւստրիա կրնար ազատօրէն ընտրել վարչաձեւը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Շաբաթ գիշեր Փարիզի վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 43րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, տեւելով մինչեւ լոյս, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Բացումը կատարուեցաւ նուագախումբի մը կողմէ «Մեր հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Հրանտ – Սամուէլ, որ բացատրեց օրուան տօնին իմաստը, հետեւեալ խօսքերով –

«Սրտառուչ հաւատարմութեամբ, խանդակաթ զուրգուրանքով եւ խորունկ հաւատքով հայրենակարօտ Հայութիւնը ամէն տարի ի մի կը հաւաքուի տօնելու համար իր պատմութեան ամէնէն փառապանծ թուականը, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը:

«Համազգային տօն է «Մայիս 28»ը: Անիկա կը պատկանի ամբողջ Հայութեան: 1918ի բախտորոշ օրերուն՝ մեր դարաւոր թշնամիին դէմ միացեալ ճակատ էին կազմած բոլոր դասակարգերը, անխտիր: Վտանգին առջեւ մոռցուած էին ներքին վէճերը: Ինքնապաշտպանութեան, տոկալու, ապրելու բնազդը զը[...]

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՄԻՏԸ

—o—

Ի՜նչ մեծ դժբախտութիւն, ըմ Սելիմ (*):

Տղաս՝ Մանսուրը, ծառեր խնամելու գործին մէջ առաջին գիւղացին է, կարծես դպրոցը սորված ըլլայ: Մէկ օրուան մէջ. առանց պատառ մը բան բերանը դնելու՝ երեք հասակ բարձրութեամբ պատ կը կանգնեցնէ, եւ ինչ պատ... չփ – չիտակ՝ թելով քաշուածի պէս: Ղրուշը որ գրպանը մտնէ, ալ ետ դուրս չի գար անկէ, կը մնայ ցկեանս բանտարկուած: Երէկ, երբ եղբայրը իրմէ հինգ ղրուշ ուզեց՝ փոթորիկ փրցուց ըսելով՝ «Ո՞վ իր լծկան եզին դրամը կը ծախսէ. եզներուն դրամը վաքըֆի (**) դրամին պէս սուրբ է, ատոր ձեռք դըպցնել չըլլար...

Ըմ Սելիմ պատասխանեց.

— Երանի քեզի, Ըմ Մանսուր, պատուական տղայ մը ունիս, մեր տղուն պէս հազար դպրոցական կ'արժէ: Մեր տղան մազերէն զատ ուրիշ հոգ չունի, երկու ժամ հայելիին առջեւ կեցած, մազերը հեղ մը աջ, հեղ մը ձախ կը սանտրէ եւ լմնալիք ալ չունի: Երբ իրեն ըսեմ՝ ոչխարը արեւին տակէն աղէն բեր, աչքերը խոշոր բացած երեսս կը նայի, կարծես գլխս ուտել ուզէ:

Եւ Ըմ Սելիմ, իր դրացի Ըմ Մանսուրի կռնակը ուժգին մը թըխկացնելով՝ յաւելեց.— Հոգ մի՛ ըներ, քոյրս, տղադ պատուական է. ուսումին այնքան ալ կարեւորութիւն մի տար, արդէն իր հայրն ալ անուս մարդ էր, բայց ատով մէկտեղ գիւղին կէսին տէրն էր:

— Բայց ինչ ըսել, Ըմ Սելիմ, որ ամենափոքր երախան իսկ վրան կը խնդայ: Կը հաւատայ ամէն լսածին. կը խրատեմ եւ չի խրատուիր: Կը հաւատա՞ս եթէ ըսեմ որ աչքս վրայէն անպակաս է: Կը վախնամ որ լակոտները գլխուն փորձանք մը բերեն:

— Քանի որ իր ղրուշին տէրն է, բնա՛ւ մի վախնար անկէ, — պատասխանեց Ըմ Սելիմ:

— Հապա մարդոց ծաղրա՞նքը, — Հառաչելով ըսաւ Ըմ Մանսուր — «Խողի ձագը եկաւ, խողի ձագը գնաց» կ'ըսեն միշտ:

Ըմ Սելիմ հազիւ բերանը բացած էր պատասխանելու, երբ Ապու Մանսուր հսկայի մը պէս դրան առջեւ ցցուեցաւ՝ կրկնելով կնոջը խօսքերը եւ կապկելով անոր շարժումներն ու ձայնին շեշտերը՝ «Հապա՞ մարդոց ծաղրանքը... Խողի ձագը եկաւ, խողի ձագը գնաց...»: Խողի ձագը գործ չունի մեծին ու պզտիկին հետ: Փառք տուր Տիրոջ, որ ունիս Իպրահիմը. ան մինակը բանակի մը դէմ կը դնէ: Ունիս նաեւ Խալիլը, որ տըպսը թաւիլէն կը զատէ: Իսկ Ճեմիլդ՝ լուսնի կտոր է: Գիտե՞ս Ըմ Սելիմ, Ըմ Մանսուրը կ'ուզէ՝ որ իր բոլոր տղաքը իրարու նմանին, իսկ մարդիկ գործարանի ապրանք չեն: Եթէ Մանսուրը դիւանատուն չի յարմարիր, մէկ հատիկ է սակայն եզներ քշելու մէջ... տուն ըսածդ ամէն տեսակ ձեռքի պէտք ունի:

— Մանսուրը որոշած է մինակը եզ գնելու երթալ —, հառաչելով ըսաւ մայրը:

— Ինչ կ'ըլլայ որ, թող առեւծի պէս երթայ եւ գայ, — պոռաց Ապու Մանսուր:

— Համոզէ զինք որ միասին երթաք:

— Եթէ պաղատի եւ ձեռքս վրայով եւ տակով համբուրէ՝ կ'երթամ, այլապէս, թող մինակը երթայ: Ի՞նչ է, երթալիքը Ամերիկա՞ է: Մարդիկ զինք կը ճանչնան, ինք ալ՝ մարդիկը:

— Փորձանքը ճիշդ ատոր մէջ է, ա՛յ մարդ, Աստուծմէ վախցիր:

— Իսկ եթէ ես մեռնիմ, նորէ՞ն մէկը պէտք է իրեն ընկերանալու... ձգէ [...] երթայ, մարդ ըսածդ ինքնիրեն կը [...]վի:

Մինչ հայրն ու մայրը եւ դրացին [...] պէս կը խօսակցէին, անդին դրան [...] Մանսուր բանաստեղծական երազ[...] տարուած էր: Կը խոկար արտի եզն[...] րուն մասին, կը գծէր ծախսած ըլլա[...] համար իր եզը, որուն տեղ մինչեւ հիմ[...] չկրցաւ նոր մը գնել՝ զայն լծելու համար [...] մինակ մնացած կովուն հետ: Շատ [...] հեցաւ, խնդիրը բազմաթիւ կողմեր[...] քննեց – զննեց եւ ի վերջոյ յանգեցաւ [...] տեւեալ եզրակացութեան, — կամ ծախել մնացած կովն ալ եւ անոր տեղ [...] յարմար նոր ջուխտ մը, կամ ալ շարունակել լծակից եզի մը փնտռտուքը: [...] սուր օ՜ֆ մը քաշեց եւ ինքնիրեն [...] տաց, — «Ուչ մնացինք, բանը [...] անցաւ. գիւղին բոլոր արտերն ու այգիները կը խնդան, մինչ մեր այգին [...] մնայ խոժոռադէմ: Հողը [...] արօրն է: Մարդիկ բարիքը միայն [...] րու կռնակէն կրնան ստանալ: [...] գլխս խարեց եւ եզը ձեռքէ [...] «Ամբողջ յանցանքը քեռիիս է»: Եւ [...] ռաները կրճտացնելով բառերը [...] կրկնեց — ամբողջ... յանցանքը [...] ռիիս է:

ՄԱՐՈՒՆ ԱԲԲՈՒՏ

(1 Շար.)

(*) Արաբներուն մօտ սովորութիւն է, խօսակցութեան պահուն այր մարդը կամ կինը կոչել իր աւագ զաւակին անունով, ինչպէս՝ Ըմ Սելիմ (Սելիմի մայրը) եւ Ապու Մանսուր (Մանսուրի հայրը):

(**) Վաքըֆ վանքապատկան կալուածներուն կ'ըսեն:

հած էր հողինները, ազատութեան կրակը, հայրենիքի սէրը բոցավառած էր բոլորը, արիւնը կ'եռար երակներու մէջ: Երիտասարդ, ծեր, պատանի, կին, կանանաւոր զինուոր ու կամաւոր, ամէնքը զէնքի փարած ճակատ էին նետուած՝ անզուգական Արամի եւ անձնազոհ հայ զօրավարներու հրամանատարութեամբ: Եւ օրհասական ճակատամարտներու մէջ տարին յաղթանակը: Ծունկի բերին յոխորտ թշնամին եւ անոր պարտադրեցին Հայաստանի անկախութիւնը: Վեց դարու վրէժը խտացած էր Արարատեան դաշտին վրայ օրհասական կռիւ մղող հայորդիներու բազուկներուն մէջ:

« Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ մեր մտածումները կ'երթան բոլոր այն անուանի եւ անանուն հերոսներուն, կանոնաւոր եւ կամաւոր զինուորներուն ու մեր մէկ միլիոն նահատակներուն, որոնք դիւցազնօրէն ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ եւ իրենց արիւնով հիմը դրին ազատ եւ անկախ Հայաստանի:

« Փա՜ռք ու պատիւ անոնց անմոռանալի ու խնկելի յիշատակին »:

Մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութենէ վերջ, ընկերը աւելցուց.

« Այսօր 41 տարիէ ի վեր ազատութենէ զրկուած է մեր հայրենիքը՝ ենթակայ օտար, խորթ վարչաձեւի մը: Կորիզը կը մնայ այն նեղ սահմաններուն մէջ, որ մեզի պարտադրեցին հարաւի թշնամին եւ հիւսիսի չակերտաւոր «բարեկամ»ը: Երկաթէ վարագոյր մը կը շարունակէ իրարմէ զատել հայրենիքի եւ սփիւռքի զաւակները:

« Անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանայ այս օրերուն, երբ մեր աչքերուն առջեւ կը տեսնենք Ասիոյ եւ Ափրիկէի բազմադոյն եւ բազմալեզու ժողովուրդներու ազատագրումը: Ո՛չ մէկը անոնցմէ Հայուն չափ արիւն թափած է յանուն ազատութեան: Դժբախտ ճակատագիր մըն էր վերապահուած մեզի: Շատ կարճ տեւեց մեր ուրախութիւնը:

« Երկու հակամարտ ճակատներ դէմ դէմի կանգնած են տարիներէ ի վեր: Հորիզոնին վրայ սեւ ամպեր կուտակուած են: Զինարշաւը սանձարձակ մրցակցութեան ձեւ է ստացած: Աշխարհ կ'ապրի անստոյգ օրեր:

«Բազմաթիւ բարդ հարցեր իրենց լուծումին կը սպասեն: Հայկական Հարցն ալ տակաւին չէ լուծուած: Հողային պահանջներ ունինք մեր հարեւաններէն: Օրէ օր աճող մեր ժողովուրդը «կենսական տարածութեան» պահանջ ունի:

« Մենք կը պահանջենք «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան», որ ճանչցուած էր աշխարհի մեծերէն իբրեւ Հայոց արդար իրաւունքը: «Միացեալ»ի մասին մեզի տրուած յոյսերը երկիցս յօդս ցնդեցան: 1945 – 47 օրօրեցին մեզ ոչ միայն Կարս – Արտահանով, այլեւ Ուիլսընեան սահմաններով: Իսկ մէկ տարիէ ի վեր կ'ըսուէր թէ խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը պիտի միացուին Հայաստանի, կրկին յուսախաբութիւն:

« Մեր սրտագին ողջոյնները կը ղրկենք Հայաստանի մեր եղբայրներուն, որոնք 41 տարիէ ի վեր իրենց քրտինքը կը թափեն վերաշինելու համար հայրենիքը, դժնդակ պայմաններու տակ: Հաւատացած ենք, որ անոնք ալ հողային ու քաղաքական նոյն պահանջներն ունին: Անոնք ալ իրենց աչքերը ուղղած են սահմանէն անդին եւ կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ առիթ պիտի տրուի իրենց իրականացնելու միացեալ Հայաստանը:

« Հաւատացած ենք, որ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ անպայման: Ու հայ ժողովուրդը պիտի հասնի իր նպատակին: Պիտի ծագի ազատութեան արշալոյսը: Ու մենք մեր պաշտելի եռագոյնը պիտի տնկենք ո՛չ միայն Հայաստանի վրայ, այլեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան շէնքին առջեւ, ազատ ազգերու շարքին:

« Այդ օրը նաեւ Հայաստանի ժողովուրդը օտար բռնակալներու արձաններուն տեղ մեր անմահ հերոսներու յիշատակը անմահացնող կոթող մը պիտի կանգնէ մայրաքաղաքի բարձունքին վրայ: »

Ցաջորդաբար խօսեցան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչները, բերելով հայ երիտասարդին եւ հայ ուսանողին խօսքը, հայրենիքի անկախութեան այս տարեդարձին առթիւ:

Նոր Սերունդը եկած էր ըսելու թէ տարակարծութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ Մայիս 28ի շուրջ, որ տօնն է բովանդակ Հայութեան: Այսօր երբ Երեւանն իսկ կը խօսի Սարտարապատի, Բաշ Աբարանի մայիսեան հերոսական կռիւներու մասին, ինչո՞ւ արտասահմանի մէջ, այսօր Դաշնակցութեան կողքին չեն՝ պանծացնելու համար Մայիս 28ը:

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութիւնն ալ եկած էր իր խօսքն ըսելու.— « Պատգամ մը, խորհրդածութիւն մը եւ խոստում մը, լաւագոյն կրնան արտայայտել մեր դիրքը »: Եւ ընկեր Ճիվան Թավլըեանի բերնով, Հ. Յ. Դ. Ուսանողութիւնը կը բացատրէր պատգամը, խորհրդածութիւնը եւ կը հասնէր եզրակացութեան, իր խոստումով.— « Գալով մեր խոստումին, պարզ է ըմբռնել որ ինչ կրնայ ըլլալ ան:

Հանդիսաւոր կերպով, յանուն բոլոր հայ ուսանողութեան, ուր որ ալ ըլլայ ան, ըլլայ հոս Ֆրանսայի մէջ, թէ Պէյրութ, Լիբանան կամ Պոստոն, Ամերիկա, մենք, Դաշնակցական ուսանողներս կ'երդնունք հաւատարիմ մնալ նախորդ սերունդներուն եւ որեւէ ջանք ու զոհողութիւն չխնայել, ըլլայ ազատագրական, ըլլայ ազգապահպանման զոյգ պայքարներուն մեր արդար մասնակցութիւնը բերելու: Կ'երդնունք յանուն Մայիս 28ին, դարձեալ նոր մը կերտել »:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Աշոտ Իսահակեան, որ ծանրացաւ գըլխաւորաբար ռուս եւ հայկական յարաբերութեանց վրայ փաստելով թէ ցորչափ Հայը ցոյց տուած է իր բարեկամութիւնն ու սէրը հանդէպ Ռուսին, այս վերջինը այնքան գէշ վարուած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հետ: Ընկերը կարդ մը մէջբերումներ ըրաւ Նիքիթա Խրուշչեւի Երեւան արտասանած ճառէն, ապացուցանելով թէ խորհրդային վարչապետին յայտարարութիւնները խոտոր կը համեմատին իրականութեան հետ: Յիշեց Պուշկինի նշանաւոր գրութիւնը, որուն մէջ ռուս բանաստեղծը իբրեւ «վատ» կը ներկայացնէ Հայերը, զորս «Արմեաշկա» նախատական բառով կ'որակէին Ռուսերը: Սակայն այն օրերուն, երբ հայ ժողովուրդը օրհասական կռիւ կը մղէր իր դարաւոր թշնամիին դէմ, ռուս զինուորները վատաբար կը լքէին կովկասեան ճակատը եւ տուն կը վերադառնային, հպատակելով բոլշեւիկեան իշխանութեան կոչերուն: 1918ի Մայիսեան կռիւներուն առեն ոչ մէկ ռուսական բանակ կար Հայերու կողքին: Ոչ մէկ հայ բոլշեւիկ գնդակ արձակած է Թուրքին դէմ, որովհետեւ բոլշեւիկեան կազմակերպութիւն չկար այն առեն: Իսկ հիմա բոլշեւիկները առանց ամչնալու կը յայտարարեն թէ՝ Դաշնակները Թուրքին հետ գինակցած կը կոտորէին հայ ժողովուրդը: Խրուշչեւ Երեւանի մէջ հանդիսաւորապէս կը յոխորտայ, որ հայ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ըմբոստացաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան դէմ եւ հաստատեց խորհրդային վարչաձեւ:

Հայը անկախ պետութիւն էր եւ բարձր մշակոյթ ունէր, երբ տակաւին Ռուսը գոյութիւն չունէր աշխարհի երեսին: Ինչո՞ւ համար չեն ուզեր, որ Հայաստան անկախ ըլլայ. ի՞նչ վախ ունին փոքրիկ ժողովուրդէ մը, որ ազգութեամբ, լեզուով ու եկեղեցիով ոչ մէկ կապ ունի Ռուսին հետ: Տաղանդաւոր ազգ է Հայը եւ իրաւունք ունի ազատ ու անկախ պետութիւն ըլլալու:

Վերջացնելով, ընկեր Իսահակեան կոչ ուղղեց հայ նոր սերունդին, որ արժանաւոր աւանդապահն ըլլայ Մամիկոնեաններու ոգիին: Պատմութիւնը պիտի անիծէ անոնք, որ պատճառ պիտի դառնան Հայերու ձուլումին ու կորուսելուն՝ օտար հողերու վրայ: Նոր սերունդը պէտք է ապրի հայկական շունչով, այն հաստատ հաւատքով, որ անպայման պիտի իրականանայ հայ ժողովուրդի երազը, անկախ ու միացեալ Հայաստանը:

Ճառերէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Խօսնակ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան հետզհետէ բեմ հրաւիրեց Օր. Ֆարշիեանը (դաշնակ), Օր. Շաքէ Պէնկեանն ու Ա. Քիւփէլեանը (երգ), ընկեր Բարսեղ Հայպէշեանը (արտասանութիւն): Բոլորն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց բաժինը, ծափեր խլելով: Քառեակ մը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Աւետիս Մեսումենցի կ'ընկերանար երգողներուն: Քառեակը նուագեց նաեւ Մեսումենցի մէկ կտորը: Օր. Թարոն, Պ. Պ. Աչըգկէօզեան եւ Ճէրահեան խանդավառութիւն ստեղծեցին հայկական պարերով: Պ. Քիւփէլեանի «Հայաստան»ով վերջացաւ գեղարուեստական բաժինը:

Օրուան նախագահ Հրանտ – Սամուէլ իր փակման խօսքին մէջ կրկին վեր հանեց օրուան տօնին իմաստը, յուսադրելով հանդիսականները:

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս: Քովընտի մեծ սրահին մէջ երկսեռ երիտասարդները սեղաններու շուրջ բոլորուած օդը կը թնդացնէին ազգային – յեղափոխական երգերով:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ (Սուտան) այս տարի եւս ոգեկոչուած է Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը: Հանդէսը բացած է, գաղութահայ վարչութեան ատենապետը՝ Պ. Տիգրան Յարութիւնեան: Գլխաւոր բանախօսը եղած է տեղւոյն վարժարանին տնօրէնը՝ Պ. Յովհաննէս Եթէմէկեան: Գործադրուած է օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը, հուսկ ուրեմն Ջաւէն վրդ. Զինչինեան փակած է հանդէսը:

ԼԻՊԵՐԻՈՅ մայրաքաղաք Մոնրավիոյ մէջ, խումբ մը Հայեր կ'ապրին (35 հոգի) որոնք վերջերս ձեռնարկ մը կատարած են գրադարան մը կազմելու համար: Այս ուղղութեամբ նուիրատուութիւններ եղած են: Նոյն քաղաքին մէջ լիբանանեան հիւպատոսարանի շէնք մը շինելու համար, գործի անցած են խումբ մը Հայեր: Նախորդ հանգանակութիւն մը ձախողած ըլլալով, այս անգամ Պ. Ս. Ապոնայեան, հազար տոլարի նուէրով մը կը բանայ նուիրատուութեանց ցանկը, իրեն կը հետեւին բազմաթիւ ուրիշներ, մասնաւոր յուզում պատճառելով Լիբանանի դեսպան Խոմոն Խալաթի որ կը գովաբանէ հայ ժողովուրդին արժանիքները:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Մայիս 28ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը: Նախագահած է ընկեր Լեւոն Յովհաննէսեան, օրուան բանախօսը եղած է Պէյրութէն Տոքթ. Ատուր Գապաքեան: Հանդէսին պաշտօնական եւ գեղարուեստական բաժիններէն ետք, ընտանեկան խրախճանք եւ պարեր տեղի ունեցած են: Աղեքսանդրիոյ մէջ, նախագահած է ընկեր Կէօնճեան, խօսած է ընկեր Զէյթլեան:

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) Հ. Յ. Դ. Յառաջ պատանեկան միութեան շարքերը մտած են քառասուն պատանիներ, որոնց երդման արարողութիւնը կատարուած է Բարդէն Սիւնի ակումբին մէջ: Յառաջ պատանեկան միութիւնը ներկայիս 120 անդամ ունի:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մայր տաճարին մէջ, հոգեգալուստի պատարագին, ներկայ եղած է Հանրապետութեան Նախագահ Զօր. Ֆուատ Շեհապ: Պատարագիչն էր Լիբանանի Թեմի Առաջնորդ Խորէն Արք.:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տօնուած է Մխիթարեան Ս. Միութեան պարբերաթերթին (Սան) տասնամեակը, շատ ինքնատիպ ձեւով եւ սովորական հանդէսութիւններէ բոլորովին տարբեր: Որոշուած էր հրապարակաւ թիւ մը խմբագրել, այդ նպատակով Տիկին Ս. Աճէմեան բեռնաւորուած թուղթերով, գրքերով եւ հանդէսներով բեմ բարձրացած է եւ սկսած թերթին խմբագրութիւնը: Նախ պէտք ունեցած է խմբագրականի մը, զոր միութեան ատենապետը, բեմ բարձրանալով կարդացած է, ապա բեմ հրաւիրուած են աշխատակիցները եւ այսպէս բեմին վրայ իսկ կազմուած է Սանի մէկ թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (212)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Բաւական է ինք համաձայնի գնալ եւ պահանջել նրանց — Շապուհը չի մերժի երբեք: Ցանուն բարեկամութեան նա յանցագործին անմիջապէս կը յանձնի իրեն, մանաւանդ որ Շապուհն ինքն եւս զայրոյթով է խօսում ապստամբների մասին:

Ճշմարիտն ասած, Արշակը Իրան գնալու ցանկութիւն չունէր բնաւ, ոչ էլ նըպատակ կամ յոյս Շապուհի հետ բարեկամանալու, բայց երբ նա կնքած աղ է ուղարկել — կռահեց, որ Շապուհի իրօք բարեկամանալու կարիք է զգում, մանաւանդ նախարարների պարտութիւնից յետոյ: Այո, աշխարհում յարգում են ուժը, — մտածում էր Արշակը, — եւ Շապուհն այժմ, նախարարների պարտութիւնից յետոյ, անշուշտ զգացել է իր ուժը, ուստի հրաւիրում է բարեկամանալու... Եւ ինքը, ինչու չէ, կ'երթայ, որպէս ապստամբ նախարարներին յաղթող կ'երթայ, յատկապէս Մերուժանի համար. Նրան առնելու եւ բերելու համար ... Բերի, որ այստեղ պատժի ամէնքի առաջ... ի խըրատ եւ ի ցոյց ամբարտաւան նախարարների:

Եւ Արշակը դարձեալ վստահ էր, որ Շապուհը սիրով կը յանձնի նրան, որպէսզի Հայոց Աշխարհի բարեկամութիւնն իր հետ լինի ամուր:

Այո, Մերուժանը, միայն Մերուժանը...

×

Շապուհի դեսպանութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերեց թէ պալատում եւ թէ մայրաքաղաքում. ամէնքը խօսում էին նրանց բերած մեծագին նուէրների եւ մանաւանդ անակնկալ հրաւէրի մասին: Ինչո՞ւ է արդեօք հրաւիրում Շապուհը, ի՞նչ կարեւոր տեսակցութիւն է դա, որ հրաւիրելու համար ուղարկել է մի այդպիսի մեծ դեսպանութիւն: Ի՞նչ է նշանակում այդ. միթէ՞ Իրանը պատերազմի վտանգ է զգում, եւ արդեօք Բիւզանդացիների՞, թէ քուշանների կողմից... Երկար խորհելով՝ ամէնքը գալիս էին մի եզրակացութեան, որ, այո, միայն պատերազմի վտանգը կարող էր Շապուհին ստիպել կնքած աղ ուղարկել հըրաւէրի համար, այլապէս նա հազիւ թէ դիմէր այդ միջոցին:

— Պէտք է խորամուխ լինել, — ասում էր Հայր – Մարդպետը: — Արքայից արքան կամենում է բարեկամութիւն հաստատել մեզ հետ, եւ դա օգտակար է յոյժ:

Ոչ միայն պալատականները, ինքն Արշակը եւս մտածում էր այդպէս. միայն պատերազմի վտանգի դէպքում Շապուհը կարող էր ուղարկել այդքան առատ նուէրներ եւ ... կնքած աղ՝ լիակատար անարատ աղ՝ լիակատար անկեղծութեան ապացոյց: Անշուշտ, դարձեալ պատերազմի վտանգն է, որ հարկադրել է նըրան՝ սպարապետ Վասակին նոյնպէս հրաւիրել Տիզբոն ...

Եւ այդ հրաւէրը Արշակին հպարտութիւն էր պատճառում. ուրեմն Շապուհն զգում է Հայոց օգնութեան կարիքը եւ ցանկանում է բարեկամանալ իրեն, եւ այդ իսկ պատճառով հրաւիրում է յատուկ բարձր պալատականի միջոցով, այսինքն՝ մեծ յարգանքով:

Երեկոյեան Արշակը աւագներին հրաւիրեց խորհրդի, ուր անհրաժեշտ էր համարում կարդալ Շապուհի նամակը եւ իմանալ նրանց կարծիքը: Եկան Վասակ սպարապետը, Հայր – Մարդպետը, Գընունիները, Մեհենդակ իշխանը, մինչեւ իսկ դրանիկ գնդի պետ Վահան Խորխոռունին: Երբ ամէնքը հաւաքուել էին գահասրահում եւ նստել իրենց բարձերին՝ Արշակը եկաւ գլխաբաց, վրան միայն թիկնոց, որ ճարմանդել էր անրակի վրայ: Աւագները ոտքի կանգնեցին եւ գլուխ իջեցրին: Երբ Արշակը նստեց գահին՝ նրանք նոյնպէս գրաւեցին իրենց տեղերը:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Վարսենիկ Թէրզեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Ասորեան եւ Տէր եւ Տիկին Վահէ Բամպուքճեան տասնական Ն.Ֆ.կը նուիրեն Յ. Օնպաշեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Ազգ. Տան մէջ:

Կը խօսի ՀԱՅՐ ԱԴԱՄԵԱՆ:

Նիւթ.— Լեզուներու միասնական ծագումը եւ հայ լեզուաբանութեան կարեւորութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԺՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՆՈՐԱԲԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Սալ Մազընօ 90 ՌԻՒ Տ'ՕՊԱՆԵԸ

Ներկայ կ'ըլլայ՝

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը նախագահէ՝

Պ. ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

Թատերական ներկայացում

Խմբերգ, արտասանութիւն մանկապարտէզին սան-սանուհիներուն կողմէ:

Հայկական պարեր մեծերու եւ պզտիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Շահմիրեանի:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Ս. Պօղոսեան, Օր. Ս. Թիւթէլեան, Պ. Էֆէնտեան, Ա. Ակինեան:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին քառասուն Ս. պատարագ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Կաթողիկէ Ս.Էջմիածնի տօնին առթիւ պիտի կատարուի մասնաւոր մաղթանք:

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 17էն – 23 Մշակոյթի Տան մէջ:

17 Րիւ Պլէօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 17 Րիւ Պլէօ, Թէհլիրեան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ ժողովին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արժանաւորել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻՍԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն):

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20·30ին, ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է աղէտին պատճառով:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն, խնջոյքով մը ժամը 20·15, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Կամսարեան խումբին:

Կը նախագահէ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ քարիստ ԳԱՐԵԳԻՆԻ:

Ճոխ պիւֆէ:

Տախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք: ժամը 15·30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Սալ Աոլաք Սօլֆերինօ, 237, Րիւ Մունէտա, Պորտօ,

Կը նախագահէ Ընկ. Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE DE GAULLE, MONTMORENCY

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ

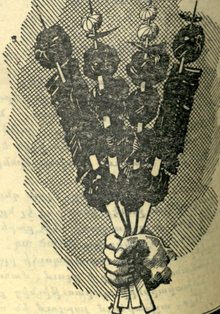
Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՋԱԽԵՇՏ, մասնակցութեամբ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ եւ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՅՈՒՆԻՍ — DIMANCHE 4 JUIN 1961

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9119 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4920

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Բոլոր անոնք, որ քանի մը տարի առաջ սկեպտիկ էին դեռ եւ յուսահատական ակնարկներ կը նետէին Պլէօ փողոց թիւ 17ի հին ու խարխուլ շէնքին վրայ, այսօր չեն կրնար զսպել իրենց հիացումն ու մաքնաչացումը ի տես այն գեղեցիկ ու մաքուր սրահներուն, որոնց վերածուած են երէկի աւերակները :

Հայ Մշակոյթի Տունը շօշափելի իրականութիւն է արդէն եւ ոչ թէ երազ կամ հեռաւոր նպատակ :

Ծրագիրը շատոնց կար : Սակայն դժուար էր Փարիզի կեդրոնին մէջ գտնել շէնք մը, որ օժտուած ըլլար պահանջուած յարմարութիւններով : Կարելի չէր նոյնիսկ գնել հող մը, վրան կառուցանելու համար Մշակոյթի Տունը :

Կեդրոնական յանձնախումբը տարիներու փնտռտուքներէ վերջ միայն գտաւ ներկայ շէնքը, հայկական Փարիզի կեդրոնը, Մէթրօ Քատէի քով, գլխաւոր երեք կայարաններուն — Կար տիւ Նորի, Կար տը լ'Էսթի եւ Կար Սէն Լազարի մօտիկ, համեմատաբար խաղաղ փողոցի մը մէջ, բակին խորը, զուրսի աղմուկէն ու ժխորէն հեռու :

Նախաձեռնող մարմինը առաջին օրէն իսկ քաջալերուեցաւ Հայութեան բոլոր դասակարգերէն, Փարիզի ու գաւառի մէջ : Ժողովրդական լումաները տարիներու ընթացքին հասան կարեւոր գումարի մը, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ մասնավճարներով գնել շէնքը :

Սակայն ամբողջովին աւերակ էր անիկա : Գետնայարկէն կարելի էր տեսնել մինչեւ տանիքը, որովհետեւ բոլոր յարկերու տախտակամածները քանդուած էին ու վերցուած, ծեփերը թափած, մեծ ճեղքեր բացուած վերէն վար : Ճիշդ ու ճիշդ ռմբակոծուած շէնքի մը տեսքն ունէր :

Անհուն զոհողութիւն եւ անսահման համբերութիւն անհրաժեշտ էին չյուսահատելու համար : Բարեբախտաբար անոնք չպակսեցան կեդրոնական յանձնախումբին, որուն աջակցեցան օժանդակ յանձնախումբեր Փարիզեան արուարձաններու եւ գաւառի մէջ :

Մեր հայրենակիցներն ալ մեծապէս օգնեցին մեզի — ու կը շարունակեն օգնել : Ուրախ կամ տխուր առիթներով նուիրատուութիւններ կ'ընեն Հայ Մշակոյթի Տան համար : Յառաջի էջերուն մէջ միշտ կը հանդիպինք սրտաբուխ նուէրներու :

Այսօր մեծ հաճոյքով կը տեսնենք, որ աւերակները երեք քառորդ մասով շէնցած են : Երեք սրահներ սալայատակուած ու ներկուած են, ու նաեւ ելեկտրականութեամբ օժտուած : Չորրորդ յարկը, — ամէնէն վերինը — որ խարխուլ վիճակի մէջ էր, տանիքը ծակած, անձրեւի ջուրը մինչեւ գետնայարկ կ'իջնէր, — ամբողջովին քանդուելով տեղը շինուեցաւ նորը, աւելի բարձր ձեղունով :

Պաշտօնական բացումը կատարուած չէ դեռ : Սակայն Շ. Միսաքեանի եւ Ա. Թէքէեանի նուիրուած սրահներուն մէջ արդէն իսկ դասախօսութիւններ, ժողովներ ու հանդէսներ տեղի կ'ունենան : Մեր զանազան միութիւններն ու կազմակերպութիւնները այլեւս ազատեցան սրահներու անհրապոյր եւ ոչ հաճելի մթնոլորտէն եւ գտան պատշաճ ու ներկայանալի սրահներ :

Սակայն ամէն ինչ կատարեալ չէ տակաւին : Չեն նորոգուած եւ բարեզարդուած վերի երկու յարկերը :

Իսկ ամէնէն կարեւորը՝ կեդրոնական ջեռուցում չէ հաստատուած դեռ : Առանց տաքութեան, կարելի չէ ձմրան եղանակին օգտագործել սրահներն ու գրասենեակները :

Կեդրոնական Յանձնախումբը յոյսը դրած է մեր հայրենակիցներուն վրայ անոնցմէ ակնկալելով նոր զոհողութիւն մը եւս, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուի իրեն, ամառուան ամիսներու ընթացքին, ձեռնարկելու կեդրոնական ջեռուցման զետեղումին :

Վստահ ենք, որ իր յոյսերը ի դերեւ պիտի չելլեն : Մշակոյթի Տունը պիտի օժտուի ամէն յարմարութիւններով, դառնալու համար ժամադրավայրը ոչ միայն Փարիզահայութեան, այլեւ գաւառէն ու արտասահմանէն Ֆրանսայի մայրաքաղաքը եկող մեր հայրենակիցներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՃԱՇԸ

ՆԵՐԿԱՅ ԷՐ ՆԱԵՒ «ՅԱՌԱՋ»

Մեկնումէն քանի մը ժամ առաջ, ինչպէս գրած էինք երէկ, նախագահ Ճոն Ֆիցճերըլտ Քենըտի ներկայ եղաւ այն ճաշին զոր Դիւանագիտական Մամուլի ընկերակցութիւնը կազմակերպած էր, մասնակցութեամբ Անգլեւամերիկեան Մամուլի ընկերակցութեան : Շայօյի շքեղ հիւրասրահին մէջ, քառասուն սեղաններու շուրջ հաւաքուած էին մօտ 600 լրագրողներ, մեծամասնութեամբ ֆրանսացի եւ ամերիկացի ինչպէս նաեւ միջազգային բովանդակ մամուլի աշխատակիցները որոնց կարգին նաեւ թերթիս տնօրէնուհին :

Պատուոյ սեղանին մէջտեղը նստած էր Քենըտի, իբրեւ անմիջական դրացի ունենալով Դիւանագիտական եւ Անգլեւամերիկեան Մամուլի ընկերակցութեանց նախագահները, քիչ անդին տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թերնուար, Քենըտիի անձնական բանբերը՝ Սալինկըր արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, գրագէտ Անտրէ Մօրուա, վեթերան լրագրուհի Ժընըվիէւ Թապուի եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ :

Քենըտիի ժամանակացոյցը շատ խճողուած ըլլալով, ճաշին կէսին արդէն ձուկին եւ կանկառին միջեւ խօսքը տրուեցաւ Միացեալ Նահանգներու նախագահին .—

«Կարծեմ ինքզինքս ներկայացնելու պէտք չունիմ, գիտէք թէ ո՞վ եմ, ես ան եմ, որ կ'ընկերանայ Տիկին Ժագլին Քենըտիի» : Ամերիկեան այս սրամտութենէն ետք, Քենըտի խօսեցաւ Ֆրանսայի մասին ուրուն յայտնեց իր երախտագիտութիւնը այն ջերմ ընդունելութեան համար զոր կատարեց իրեն : Ինք տեսած է Ֆրանսան փողոցներու մէջ եւ հոն է որ կրցած է գտնել ժողովուրդին առաքինութիւնները : Շեշտեց թէ առաքելութիւն մը ունի կատարելիք Եւրոպա, որովհետեւ Ուիլսընէն ի վեր Եւրոպա եւ Միացեալ Նահանգները հասարակաց շահեր ունին : Ուրախ է Եւրոպայի վերածնունդէն, զոր ամէնէն լաւատեսները չէին կրնար նախատեսել 1946 – 47ին : Եւրոպայի ուժը իր միութեան մէջ է :

Կարգը եկաւ հարցումներուն .—

ՀԱՐՑՈՒՄ .— (Ա. Ֆոնթէն) Եթէ Էվիանի խօսակցութիւնները ձախողին, Միացեալ Նահանգները միտք ունին միջամտելու, մանաւանդ եթէ Խորհրդ. Միութիւն եւ Չինաստան միջամտեն :

ՔԵՆԸՏԻ .— Լաւ է որ ներկայի մասին մտածենք միայն : Պատճառ չկայ որ ձախողութեան մը հաւանականութեան մասին խորհինք, հիմա, երբ յոյս ունինք թէ խօսակցութիւնները յաջողութեամբ պիտի պսակուին :

ՀԱՐՑՈՒՄ (Տը Սեկոնզաք) .— Տը Կոլի հետ խօսեցա՞ք ֆրանսական հիւլէական փորձերու մասին : Մաք Մահոնի օրէնքը կրնա՞յ բարեփոխումներու ենթարկուիլ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Այդ հարցերը քննեցինք : Մաք Մահոնի օրէնքը ենթակայ է Գործադիրին օրէնսդրութեան : Յետոյ ըսեմ նաեւ, որ մամուլի այս ասուլիսը տեղի կ'ունենայ երբ այցելութիւնս վերջացած չէ եւ միացեալ զեկոյցը չէ հրատարակուած : Քիչ ետք, կրկին պիտի տեսնեմ նախագահ տը Կոլը, այնպէս որ չեմ կրնար շատ բան ըսել եւ կը խնդրեմ որ ներողամտութեամբ ընդունիք պատասխաններս :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Հարկ եղածին չափ զէնքեր ունի՞ք ձեր ձեռքը Խրուշչեւի հետ տեսնուելու համար :

ՔԵՆԸՏԻ .— Միացեալ Նահանգները եւ այն ընկերները, որ իր կողքին կը գտնուին պէտք եղած քաջալերականը կը ներկայացնեն : Մեր տեսակցութեան հեռանկարն է ճշգրիտ դատողութիւն մը ստեղծել Միացեալ Նահանգները եւ Խորհրդ. Միութիւնը շահագրգռող հարցերուն շուրջ : Պէտք է հասկնալ մեր տեսակէտները : Պատերազմները իշխանութեանց սխալներուն հետեւանքներն են, օրինակ՝ Քորէան : Կարծեմ նման օրինակներ դուք ալ ունեցած էք, Եւրոպայի մէջ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ի՞նչ է ձեր բուն համաձայնութիւնը Պերլինի մասին, նախագահ տը Կոլի հետ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Հարկ չկայ որ մանրամասնեմ մեր դիրքը : Պերլինի գոյավիճակը պէտք չէ փոխուի ոչ վտանգի ոչ ալ վտանգի մը սպառնալիքին առջեւ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Լաոսի մասին : Կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան գալ, Ժընեւի մէջ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Չէզոք Լաոսի մը հեռանկարին պայմանները շատ փայլուն չեն, բայց ցորչափ յոյս մը կը մնայ, պէտք է ամէն ինչ փորձել :

ՀԱՐՑՈՒՄ (Ժ. Թապուի) .— Ի՞նչ է Ֆրանսայի դերը Եւրոպայի մէջ, ձեր տեսակէտով, ի՞նչ կը մտածէք Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ աւելի յաճախակի եւ սերտ խորհրդակցութեանց մասին :

ՔԵՆԸՏԻ .— Եւրոպայի դերը շատ կարեւոր է : Խորհրդակցութիւններ միշտ կը կատարուին, աւելի սերտ յարաբերութիւններ պահելու համար, խօսեցանք տը Կոլի հետ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Շատ խօսուեցաւ Ամերիկեան Գաղտնի Սպասարկութեանց յարաբերութեանց մասին Ալժէի զօրավարներուն հետ : Ի՞նչ արդիւնք տուաւ քննութիւնը : Բան մը կա՞յ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Իմ քաղած տեղեկութեանց համաձայն, չեմ կարծեր : Կ'ենթադրեմ թէ եթէ նման բան մը ըլլար, լուր կ'ունենայի : Մեր այս ճամբորդութիւնն ալ ապացոյց մըն է թէ լաւ յարաբերութիւններ ունինք Ֆրանսական կառավարութեան հետ :

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Գլխաւորաբար ի՞նչ բան ձեր ուշադրութիւնը գրաւեց Ֆրանսայի մէջ :

ՔԵՆԸՏԻ .— Հին ցեղի մը կենսունակութիւնը : Իսկ տը Կոլ գործի գլուխ միակ անձնաւորութիւնն է, որ դրական դեր մը խաղցած է Բ. Աշխարհամարտին : Չըրչիլ, Սթալին, Ռուզվելթ քաշուած կամ մեռած են, տը Կոլ կը մնայ :

ՀԱՐՑՈՒՄ (Լըրուա – Թոփաքեան) .— Ի՞նչ պիտի մտածէիք Քենըտիի քաղաքականութեան մասին, եթէ Խրուշչեւը ըլլայիք :

ՔԵՆԸՏԻ .— Եթէ Խրուշչեւ ըլլայի, իմ կեանքը ունեցած կ'ըլլայի եւ աշխարհը իր աչքով տեսնելով, պիտի մաղթէի որ Արեւմուտքը կորսնցնէ իր միասնականութիւնը : Համաձայն չեմ համայնավարներուն հետ իրենց քաղած եզրակացութեանց մասին, վերջին տասը տարիներու դէպքերէն, այսինքն այն կարծիքին՝ թէ հոսանքը իրենց ի նպաստ է :

Քիչ մը տարօրինակ կրնան թուիլ Ռուսաստանի, Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ եւ Չինաստանի յարաբերութիւնները :

Ինչպէս կ'երեւի, Նախագահին պատասխանը չի համապատասխաներ Պ. Ժ. Թոփաքեանի հարցումին, որ կ'ուզէր Քենըտին խօսեցնել տալ Քենըտիի մասին :

× Նոր տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք տը Կոլի հետ (ամբողջը՝ 8 ժամ) միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, որ կը շեշտէ թէ երկու նախագահները բացարձակապէս համաձայն են բոլոր հարցերուն շուրջ :

× Նախագահ Քենըտի շաբաթ առտու Վիէննա մեկնեցաւ ուր պիտի տեսնուի Խրուշչեւի հետ, եթէ կրնայ բացօթեայ վայր մը : Այս առթիւ ֆրանսական ձայնասփիւռը շեշտեց թէ երկու ղեկավարներու խօսակցութիւնը կը կոթնի բրինձի հատիկի մը վրայ, արդարեւ հայ արձանագործ մը բրինձի հատիկի մը վրայ գծած է Ազատութեան արձանը, Պերլինի նեղուցը եւ ռուսերէն ու անգլերէն երկու պետերու անունները, ուզած է նաեւ տէր եւ տիկին Քենըտիի նկարները գծել բայց պարզապէս ժամանակ չէ ունեցած ... :

× Թուղթիկներ կը բաժնուին որոնց մէջ գրուած է .— Ռուզվելթը արեւելեան Եւրոպան ծախեց Խորհ. Միութեան, Քենըտին ալ Արեւմտեա՞ն Եւրոպան պիտի ծախէ » :

ԻՍԻԻ ԱՂԷՏԸ

ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ, ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ, ԹԱՂԵՐ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻՆ

Իսիի աղէտին զոհերուն վերջին թիւն է՝ 19 մեռեալ եւ 48 վիրաւոր :

Աղէտեալներուն նիւթական վնասները շատ մեծ են եւ անդարմանելի :

Քլամարի քաղաքապետին կարծիքով «մեծ սխալներ գործուած են» եւ «պատասխանատուներ կան» : Շէնքեր եւ տուներ շինելու արտօնագիրներ տրուած են, առանց նկատի առնելու վայրին անապահովութիւնը : Քաղաքապետը աւելցուց նաեւ, թէ կը վախնայ, որ «աղէտը տարածուի», այսինքն նոր պայթումներ կամ հողի կքումներ տեղի ունենան : Ասոր համար, արդէն իսկ, պարպուեցան շրջակայքի տուները :

Տեղական մամուլը շատ կը զբաղի Հայերով, տեսակցութիւններ կ'ունենայ գրեթէ միշտ Հայերու հետ եւ կը պատմէ եղերական դէպքեր .— Պետրոսեան, որ ժամերով փլատակներու տակ կը փնտռէ իր եղբօր դիակը, իսկ քիչ անդին փոքրիկ տղայ մը, թուխ գանգուր մազերով, հազիւ 11 տարեկան, խումբէ – խումբ կը պտըտի աղերսագին :

— Մանաւանդ չըսէք որ աղէտին զոհ գացած են երկու քոյրերս (Ժօժէնի եւ Ժագլին Քէհեայեան) : Զաւակի սպասող ուրիշ քոյր մը ունիմ, չըսէ ... :

× Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն յանձնախումբ մը կազմուած է, Իսի, քաղաքապետութեան վաւերացումով, որ նուէրներ պիտի ժողվէ աղէտեալներուն համար : Այս մասին ուրիշ մանրամասնութիւններ կուտանք յետագային :

× Նախագահ տը Կոլ 20.000 Ն. Ֆ.ի անձնական նուիրատուութիւն մը ըրած է, Պապը ցաւակցութիւն յայտնած է բայց կը թուի թէ վտանգը դեռ բոլորովին չէ հեռացած :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Խմբագրատուն այցելեց Շահան Շահնուր, մեր արդի գրականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը, որ քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուէր : Կարգ մը շփումներ ունենալէ ետք ֆրանսական գրական շրջանակներու հետ, Սէն – Ռաֆայէլ վերադարձաւ Շաբաթ առաւօտ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ակադեմականներ Յ. Մանանդեան եւ Յ. Օրբէլեան պատրաստեցին հայ պատմաբաններու այժմու ճամբերը: Շնորհիւ Յ. Մանանդեանի Հայոց պատմութեան բազմահատոր աշխատութիւններուն («Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան») Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի պատմութեան կաճառը կրցաւ հրատարակել Հայոց պատմութեան դասագիրքեր: Հայ պատմաբաններու հին սերունդէն մնաց ամէնէն երիտասարդը, ակադ. Աշոտ Յովհաննիսեան, որ տուաւ կարեւոր ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս իր երկհատոր աշխատութիւնը, «Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան», որու մէջ հեղինակը կը հետազօտէ Ե.— ԺԵ. դարերու աւատապետական Հայաստանի գաղափարախօսութիւնը, եւ դարձեալ երկհատոր մեծածաւալ աշխատութիւն մը՝ կապուած Միքայէլ Նալբանդեանի գործունէութեան հետ: Այս աշխատութեան մէջ Աշոտ Յովհաննիսեան կը հետազօտէ ԺԹ. դարու Հայութեան ազատագրական շարժումը:

Ներկայ բոլոր հայ պատմաբանները երիտասարդներ են պատրաստուած Պատմութեան Կաճառին կողմէ: Իր այժմու կազմակերպութեամբ: Պատմութեան Կաճառը ունի հետեւեալ բաժանումները: 1) Հայոց հին ու միջնադարեան պատմութիւն, 2) Հայոց նոր պատմութիւն, 3) Խորհ. Հայաստանի եւ 4) Խորհ. Միութեան ու արբանեակ երկիրներու պատմութիւն: Կաճառին տնօրէնն է պատմական գիտութեանց Տոքթ. Փրոֆ. Ա. Բ. Յարութիւնեան, իսկ գիտական քարտուղար՝ Վ. Բ. Բարխուդարեան:

Կաճառը իր բաժանումներուն պարտականութիւն տուած է ուսումնասիրել վեց մեծ խնդիրներ, որոնք կը բովանդակեն Հայոց պատմութիւնը մինչեւ մեր օրերը: Առաջին խնդիրը կը ներկայացնէ հին եւ աւատապետկնա Հայաստանի պատմութիւնը, երկրորդը՝ վերջին շրջանի Հայաստանի պատմութիւնը մինչեւ Հոկտեմբերեան պետական հարուածը, երրորդը՝ արդի Հայաստանի պատմութիւնը: Չորրորդը կը վերաբերի հայ-ռուսական յարաբերութիւններուն եւ Հայերուն ունեցած կապերուն՝ արբանեակ երկիրներու հետ: Կարեւոր է Հայաստանի հին եւ միջնադարեան ընկերային կարգերու ուսումնասիրութիւնը եւ հայ ժողովրդի պատմութեան վերաբերեալ աղբիւրներու հրատարակութիւնը: Այս խնդիրներէն իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ կարգ մը հետազօտութիւններ, մենագրութիւններ եւ աշխատասիրութիւններ՝ բաժնուած կաճառի գիտնականներուն վրայ:

Հին միջնադարու Հայաստանի պատմութեան բաժանումը պատրաստեց որակեալ պատմագէտներ, որոնք անցան Մատենադարանի ղեկավարութեան գլուխը, ինչպէս՝ գիտնականներ Լեւոն Խաչիկեան, պարսկագէտ Յակոբ Փափազեան, Վ. Գրիգորեան եւ ուրիշներ:

1) Հայոց պատմութեան աղբիւրներուն խնդիրը. — Այս խնդրի շրջանակին մէջ կ՚աշխատի Վազգէն Յակոբեան, որ ցարդ հրատարակեց հայ ժամանակագրութիւններու երկու հատորներ եւ տպագրութեան յանձնեց նոր աշխատութեան մը առաջին հատորը, «Կանոնագիրք Հայոց» (Հայերու օրէնքներու հաւաքածոն), որու Բ. հատորը պատրաստութեան մէջ է: Այս հաւաքածոն կը բովանդակէ Հայաստանի եկեղեցական եւ աշխարհական ժողովներու որոշումները: Տրուած ըլլալով որ հին ու միջնադարեան պատմութեան բաժանումը կը զբաղի նաեւ պատմական աղբիւրներու հրատարակութեամբ, որոնք կը գտնուին Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջ, գոյութիւն ունի համագործակցութիւն մը անոր եւ Պատմութեան Կաճառին միջեւ:

Մատենադարանի տնօրէն Լեւոն Խաչիկեան ցարդ հրատարակեց երեք մեծ հատորներ ԺԴ. դարու հայ. ձեռագիրներէն քաղուած յիշատակարաններէ, ապա ԺԵ. դարու յիշատակարաններու վերաբերեալ Ա. եւ Բ. հատորները, եւ յետագային հրատարակելի «ԺԵ. դարու հայերէն ձեռագիր յիշատակարանները» խորագրուած աշխատութեան Գ. հատորը: 600 – 800 էջերէ բաղկացած սոյն հատորները պատիւ կը բերեն հայ գիտնականին: Նշենք, նոյնպէս, որ ԺԳ. դարու յիշատակարանները հրատարակուած են հանգուցեալ Գարեգին Յովսէփեանի կողմէ, իսկ ակադեմիկոս Աշոտ Յովհաննիսեան կը պատրաստէ «Հայաստանի ընկերային մտքի պատմութիւնը» խորագրով ԺԸ. դարու յիշատակարաններու հատորը: Հրատարակութեան համար ծրագրուած է տասը հատորով ուրիշ մեծարժէք աշխատութիւն մը, որմէ 1959-ին լոյս տեսաւ աւելի քան վեց հարիւր էջերէ բաղկացած Ա. հատորը, «Հայ Մատենագիտութիւն», որ Յակոբ Անասեանի Հայաստանի պատմութեան լիակատար մատենագիտութիւնն է: Լոյս տեսած հատորը կը ներկայանայ մշակման եւ թէքնիք լաւ պայմաններու մէջ: Պատմութեան Կաճառի շրջանակին մէջ հեղինակը ներկայիս կը պատրաստէ երկրորդ հատորը:

2) Հայ ժողովրդի պատմութիւնը ութը հատորով. — Այս աշխատութեան առաջին երեք հատորները, որոնք կը բովանդակեն Գ. դարէն (Ք. Ա.) մինչեւ ԺԷ. դարը (Ք. Ե.) կը պատրաստէ հին եւ աւատապետական պատմութեան բաժանումը: Դ. եւ Ե. հատորները, որոնք կը բովանդակեն Հայոց պատմութիւնը ԺԷ. դարէն մինչեւ Ի. դարը, իսկ Խորհրդային Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ Զ. եւ Է. հատորները պիտի պատրաստուին միւս բաժանումներուն կողմէ: Այս բաժանումի ուսումնասիրութեան ենթակայ այլ խնդիրներու կարգին կը գտնուի նաեւ Հայերու ցեղային ծագումը, (որ արդէն պատրաստուած է ակադեմիայի թղթակից անդամ Սուրէն Երեմեանի կողմէ), ապա Հայաստանի ստրկատիրական հասարակակարգի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնը, զոր կը պատրաստէ երիտասարդ գիտնական Գագիկ Սարգիսեան, «Հայաստանի պատմութիւնը Գ. – Ա. դարերուն» (Ք. Ա.) աշխատասիրութեան մատենաշարին մէջ:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՅԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նախկին վարչապետ Ռէննըր կը յայտնէ թէ պաշտօն մը կրնար ստանձնել եթէ ժողովուրդէն ընտրուած ներկայացուցիչները հաւանութիւն տային: Ռուսերը ընդունեցան առաջարկը, ղրկեցին Վիէննա, ուր յաջողեցաւ կազմել կառավարութիւն մը: Ռուս հրամանատարը ճանչցաւ կառավարութիւնը եւ 29 Ապրիլին, Կիրակի, կիսաքանդ խորհրդարանին մէջ յայտարարեց Գերմանիոյ կցումին ջնջումը եւ աւստրիական ժողովրդավար պետութեան վերածնունդը:

Արեւմտեան դաշնակիցները կասկածեցան Ռէննըրէն, պարտադրեցին ընդհանուր քուէարկութիւն 1945ի վերջերը: 30 Նոյեմբերին ընտրութիւնները տեղի ունեցան 93 առ հարիւր ընտրողներու մասնակցութեամբ: Ժողովրդական կաթողիկէ կուսակցութիւնն ստացաւ 1.600.000 քուէ, ընկերվարականներ՝ 1.400.000, համայնավարներ՝ 174 հազար: Ռէննըր ըսաւ. «Սթալին երկու սխալ գործեց՝ Կեդրոնական Եւրոպան ցոյց տուաւ Ռուսերուն եւ Կեդրոնական Եւրոպայի ալ ցոյց տուաւ Ռուսերը»:

Երկու կուսակցութիւններ համերաշխաբար կը կազմեն կառավարութիւնը, առանց փոփոխութեանց ենթարկուելու, դրամը կայուն է, պիւտճէն հաւասարակշռուած:

Ճարտարարուեստի երկիրները որակեալ գործաւորներու պէտք ունին: Զուիցերիոյ աշխատաւորներուն 17 առ հարիւրը օտարներ են մեծամասնութեամբ իտալացի, որոնց մասնագիտութիւնն է շինութիւնը: Անգործներ չկան, պիտի չմնան, աշխատաւորներու պէտքը հետզհետէ զգալի պիտի ըլլայ: Գործաւորներու թիւին նուազումը արտադրութեան նուազում պիտի պատճառէ, տնտեսական ծաւալման արգելք պիտի ըլլայ:

Աւստրիա նոյնպէս տասը հազար օտար աշխատաւորներ ունի: Երկու երկիրներուն համար դժուարութիւնը մասնագէտներու պակասն է: Հարուստ երկիրներ, Ամերիկա մանաւանդ Եւրոպական մասնագէտներ կը հրաւիրէ բարձր թոշակով: Իտալիա պէտքերուն գոհացում տալու չափ մասնագէտներ չունի, մինչեւ երկու միլիոն գործազուրկներ ունի, ո[illegible] րոնք որակեալ չեն: Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ աշխատութեան ժամերը նուազեցնելով, աւելի աշխատաւորներ առնելու պէտքն ունեցան արտադրութեան քանակը պահելու համար:

Զուիցերիոյ կառավարութիւնը յանձնախումբ մը կազմեց ուսումնասիրելու համար օտարներու ներկայութեան, աշխատութեան ընկերային, տնտեսական, մշակութային, ժողովրդագրական հետեւանքները: Ժընեւի մէջ արգիլուած է իտալացի բանուորներուն ընտանիքներն ալ բերել եթէ երեք տարի անընդհատ աշխատած չեն երկրին մէջ: Տեղական գործաւորական միութիւնները կ՚ընդդիմանան վճարումներու հաւասարութեան օտարները չունին ապահովագրութիւն. Օտար գործաւորներն ալ կը պահանջեն իրաւունքներու հաւասարութիւն եւ բանուորական կազմակերպութեանց մասնակցութիւն: Պետութիւնը, ընկերութիւնները արդար կը գտնեն պահանջը, բանուորները մրցակցութիւն կը նկատեն: Պրոլետարներու եղբայրութիւնը, հարիւրամեակէ մը ի վեր բաղձալի կը մնայ:

Փոքրիկ Հոլանտա Եւրոպայի ամէնէն խիտ բնակչութիւնն ունի: 1900ին հինգ միլիոն էր, այժմ տասնեւմէկ միլիոն է եւ 1980ին տասնեւհինգ միլիոն պիտի ըլլայ: Հեղինակը կը յիշէ, թէ բողոքականները կ՚ընդունին ծնունդներու հակակշիռը, կաթողիկէները կը մերժեն բայց քննած չէ երկու խումբերուն ծնունդներու համեմատութիւնը: Բազմածնութեամբ Հոլանտա կը գերազանցէ կաթողիկէ Պելժիան:

Հոլանտական գաղթավայրերն ալ անկախութիւն ստացան, վաթսուն անգամ աւելի տարածութիւն ունէին քան մայր երկիրը եւ ութ անգամ աւելի բնակչութիւն: Հոլանտացիներ հոգածու եղան [illegible] նիկներուն, որոնց թիւը երկու միլիոն [illegible] երբ գրաւեցին երկիրը, այժմ եօթանասուն միլիոն են: Բնիկները Հոլանտացիներու հանդէպ ապերախտ գտնուեցան, չարժեցան սպիտակ ցեղին հանդէպ ա[illegible] տելութեամբ:

Այս փոքրիկ երկիրը երեք հսկայական ընկերութիւններ ունի, երկուքը անգլօ-հոլանտական հինգ հարիւր մասնաճիւղերով, 330 հաստատութիւններով եւ 5[illegible] հազար աշխատաւորներով: Տարեկան պիւտճէն կը հասնի չորս միլիառ տոլարի: Հոլանտացի Տեթերթինկ «քարիւղի Նափոլէոն» կը կոչուէր, վարիչը Թագ[illegible] Տոյչ Շել ընկերութեան: Երրորդ մեծ ընկերութիւնն է Ֆիլիփս, որ ունի 41.5[illegible] բանուոր երկրին մէջ եւ մասնաճիւղեր 3[illegible]

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՄԻՏԸ

Երբ տուն մտաւ, հայրը ըսաւ.

— Երէկ յանցանքը հօրեղբօրդ էր, այսօր քեռիիդ, իսկ վաղը որո՞ւն...

Մանսուրը չպատասխանեց հօր հեգնանքին, այլ մօրը դառնալով ըսաւ.

— Այսօր ճիշդ ըսածիդ պէս ըրի.

— Վայ գլխուս, ով գիտէ նորէն ինչ փորձանքի հետ գործ ունեցար... բարին ըլլայ, պատմէ նայիմ, — ըսաւ մայրը:

— Ձիթենիին մեծ ծառին տակ երկնցած էի եւ քովս ալ մեր շունը՝ Պարուտը, երբ վրայ հասաւ «խելքդ գլուխդ փողվէ»ն, այսինքն՝ ծառաստանի պահապանը:

— Բարեւ Մանսուր:

— Բարեւ, էմմի Ֆինիանոս, բարեւ հրամմէ նստէ:

Շունչ մը քաշելէն եւ երեսին քրտինքը սրբելէն ետք՝ ըսաւ.

— Օրհնած, ոչխարդ խղոտ է, հա:

— Ի՞նչ ոչխար, — հարցուցի.

— Ասիկա, — ըսաւ, ցոյց տալով մեր շունը:

— Ասիկա ոչխա՞ր է միթէ, էմմի Ֆինիանոս, ըսի:

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, Մանսուր, ամօթ է, դեռ ոչխա՞րն ալ չես ճանչնար:

— Բայց ասիկա մեր Պարուտ շունն է, լակոտ էր դեռ, ես ձեռքովս մեծցուցի զայն:

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, Մանսուր, ի՞նչ պիտի ըսեն մարդիկ, երբ իմանան, թէ շունը ոչխարէն չես գիտեր զանազանել:

Պահ մը վարանեցայ եւ քիչ մնաց որ հաւատայի եթէ չյիշէի պատուէրդ «Նախ փորձէ, յետոյ հաւատա» եւ անցայ փորձի՝ հարց տալով Ֆինիանոսին:

— Այս ականջները ինչի՞ ականջներ են:

— Այդ ալ հարցո՞ւմ է... ոչխարի ականջներ են:

— Իսկ այս ժանիքնե՞րը:

— Ոչխարի ատամներ են:

— Հապա այս բո՞ւրդը:

— Ոչխարի բուրդ է, — ըսաւ՝ անփութօրէն ուսերը թօթուելով:

Ասոր վրայ համբերութիւնս հատաւ, բռնեցի պոչը մեր շունին, որ սկսաւ մռլտալ եւ ցոյց տալով գոչեցի.

— Հապա ասիկա ի՞նչ բանի պոչ է:

— Ոչխարի դմակ է, Մանսուր, քեզի ըսի, որ խելքդ գլուխդ ժողվէ:

Տեսնելով որ զինք համոզելու համար ընելիք չէր մնար, եւ այլեւս ինծի կ՚իյնար չան ոչխար ըլլալուն հաւատալ՝ ինքնիրենս ըսի, — «Միայն մէկ քար մընաց, ծօ եկուր այդ ալ զարկ ընկոյզին»: Կարծես Ֆինիանոս կռահեց միտքս, ոտքի ելաւ, շալվարին փոշին թօթուեց ու քալեց: Հազիւ քանի մը քայլ առած էր, երբ ձայն տուի մեր շունին.

— Քեզ տեսնեմ, Պարուտ, բռնէ:

«Խելքդ գլուխդ ժողվէ»ն սկսաւ վազել, շունն ալ ետեւէն, իսկ ես կը պոռայի.

— Խելքդ գլուխդ ժողվէ, մի փախիր, ետեւէդ վազողը ոչխար է: Երանի թէ աչքովդ տեսնէիր, մայրիկ, խնդալէն կը ճաթէիր:

Եւ մայրը սկսաւ կուշտ ու կուռ խընդալ. գոհ էր տղուն յաղթանակէն: Հայրըն ալ խնդաց, ուրախ էր Մանսուրի առջեւէն Ֆինիանոսի փախուստին համար:

— Աչքդ լոյս, կնիկ, այլեւս Մանսուրի մասին մտահոգուելու պատճառ չունիս, կրնայ մինակը անվտանգ երթալ եզ գնելու:

Նոյն օրը, յետմիջօրէին, Մանսուր տունէն դուրս եկաւ, ձեռքին ալճի ճիւղէն շինուած կոշտ գաւազան մը, որուն չունի գաւազան անունը կուտար: Գիւղէն դուրս գալէ վերջ, սկսաւ դիմացը եկող իւրաքանչիւր գիւղացիին ծախու եզ հարցնել՝ ճշդելով անոր հասակը եւ, այլ բարեմասնութիւնները: Իսկ գիւղացիները կը թելադրէին հօս կամ հոն հարցնել: Մանսուրի առաքելութիւնը դժնդակ էր, քանի որ դարնանամուտին դժուար թէ իրենց եզը ծախող գիւղացիներ գըտնուէին: Միայն պակասութիւններ ունեցող եզներն են, որ կը ծախէին: Մանսուր ճիշդ ատկէ էր, որ կը խուսափէր: Ան ինքնիրեն կ՚ըսէր, — «Մեր եզը ծախեցինք, որովհետեւ դունչով [illegible] բախաններուն վրայ կը փռշտար, իսկ [illegible] գիտէ, եթէ վաղը նոր գնելիք եզներս [illegible] կոտոշներով մեծերուն վրայ գրո՞հ [illegible] Իսկապէս որ եզ գնելու գործը փափուկ խնդիր է:

Կանգ առաւ պահ մը Մանսուր եւ սկսաւ խորհրդածել իր չար բախտին վրայ եւ ապագայի մասին հազար ու մէկ [illegible] չիներ ընել, ապա քալեց մրթմրթալով — «Աշխարհը բախտ է, քալէ [illegible]

Աստուած ինչ որ տայ ան է»: Քանի մը ժամ վերջ հասաւ հանդոյցի մը, ուր [illegible] յին ճիւղաւորուած բազմաթիւ ճամբաներ. չկրցաւ որոշել իր երթալիք [illegible] դէպի Ճէ՞վ թէ դէպի Մուշմուշ: [illegible] ակին մօտ նստաւ եւ մօրը տուած ծրարը քակելով պատառ մը բան կերաւ, ապա փորձեց ումպ մը ջուր խմել, [illegible] հասակը շատ կարճ ըլլալով չկրցաւ [illegible] չեւ ակին մեծ տաշտը ծռիլ: Աջ ու ձախ նայեցաւ՝ տեսնելու համար թէ զինք [illegible] տող կա՞յ, եւ երբ հաստատեց որ չ[illegible] աւազանէն խմեց ու քալեց:

ՄԱՐՈՒՆ ԱԳԳ[illegible]

(2 Տար.)

երկիրներու մէջ, ուր կ'աշխատին հարիւր հազար բանուորներ :

Երկիրը նեղ է, գաղթավայրեր չունի, անոր մտահոգութիւն կը պատճառէ չաբերուն, թէեւ Ընկերային Նախարարը ուրախութիւն կը յայտնէր՝ երբ նորածին մը տասնեւմէկ միլիոն թիւը կը լրացնէր :

Տագնապալի է Պելժիոյ վիճակը, կորսնցուց հասութաբեր Քոնկօն, հանքածուխ հանքերը սպառելու մօտ են, երկիրը փոքր է, Ֆլամաններ եւ Վալոններ հակամարտ են, առաջինը պահպանողական եւ արքայական, երկրորդը ընկերվարական եւ հանրապետական :

Փոքրիկ Լիւքսենպուրկը հարուստ է հանքերով : Միանալով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ կազմեց տնտեսական միութիւն մը եւ ճամբայ բացաւ վեցերու հասարակաց շուկային : Երեքին տնտեսութիւնը կը գերազանցէ Ֆրանսայինը, թէեւ քսան միլիոն բնակիչ ունին : Միաց. Նահանգներու արտաքին առեւտուրը 21·000 միլիոն տոլար է, Անգլիայինը 19·000 միլիոն, Գերմանիայինը 14·000 միլիոն, Պենելիւքսինը (Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ) 13·000 միլիոն, Ֆրանսայինը՝ տասը հազար միլիոն :

Շուէտ ընկերվարական երկիր մըն է, մինչեւ 1900 աղքատ էր, ելեկտրական ուժի գործածութեամբ ճարտարարուեստական երկիր մը դարձաւ, գործարաններ հաստատուեցան շնորհիւ երկաթի հանքերուն : Պետութիւնը այժմ միակ փաթրոնն է, բոլոր քաղաքացիները թոշակաւորներ են, ներկան և ապագան ապահովուած :

Պետական վարչութիւնը ջլատեց քաղաքացիին ձեռներէց ոգին, աշխատելու կարողութիւնը, ճիգ կատարելու պէտքը : Ի՞նչ պէտք աւելի աշխատելու, խնայելու՝ երբ առօրեայ կեանքն ու ապագան ապահով են : Բնակչութեան մտայնութիւնը փոխուած է, ծնունդները կը նուազին, ալքոլամոլութիւնը ընդհանրացած է, ապագան ապահոված քաղաքացին յուսահատ է կեանքէն եւ անձնասպան կ'ըլլայ :

Նորվեկիա կ'ապրի ձկնորսութեամբ : Ձկնորսներ տարեկան 1·700·000 թոն ձուկ կ'որսան : Իւրաքանչիւր Նորվեկիացի տարեկան 42 քիլօ ձուկ կը սպառէ : Այս փոքրիկ երկիրը աշխարհի երրորդ առեւտրական նաւատորմն ունի, 8·200·000 թոն տարողութեամբ :

Դանիա երկրագործական երկիր մըն է միայն, հանքերէ զուրկ՝ չունի ճարտարարուեստ : Կը հայթայթէ Անգլիոյ կաթնեղէն, հաւկիթ, միս : Երկրագործները փոքրիկ կալուածատէրեր են միացած երկրագործական համագործակցականներով : Չկայ հողային խնդիր, չկան ընկերային հարցեր, թագաւորը նախագահ մըն է, հեղափոխական ժողովը գերագոյն օրէնսդիր մարմինը :

Դանիոյ կալուած Իսլանտան անկախ դարձաւ, կազմեց փոքրիկ պետութիւն մը, 1930ին տօնեց խորհրդարանին հազարամեակը : Երբ Եւրոպա աստուածային իրաւունքով դահակալող վեհապետներ ունէր, օրէնսդիր ծխապետներ, Իսլանտա ներկայացուցչական ժողով ունէր, որ կը միացնէր օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնները :

Ֆրանսացի հրապարակագիրը վերջին տեղը կուտայ տարածութեամբ ամէնէն փոքր Վատիկանին, 42 հեկտարի վրայ հաստատուած եւ 1025 հոգի բնակչութեամբ : Լաթրանի դաշինքը կնքող Քահանայապետը կ'ուզէր իր աշխարհիկ իշխանութիւնը սահմանափակել կարելի թիւով քիչ անձերու վրայ : «1958ին կը կարծուէր թէ ոչ – իտալացի մը պիտի ընտրուէր Ս. Պետրոսի Աթոռին դահակալ, որովհետեւ 53էն 18 Ծիրանաւորներ իտալացի էին : Արեւելեան ծէսով հայ կարտինալ Աղաճանեան, բարձր իմացականութեան եւ լայն զարգացումի տէր եկեղեցական մը, կը թուէր յաղթական : Իր ընտրութիւնը խոր անդրադարձումներ պիտի ունենար Արեւելքի եւ նոյն իսկ Խորհրդ. Միութեան մէջ : Եկեղեցիներու միութիւնը, որ ութ դարէ ի վեր ընդունայն փորձերու առարկայ եղած է, վճռական քայլ մը առած պիտի ըլլար : Յանդգնութիւն եւ երեւակայութեան կորով պէտք պիտի ըլլար սակայն, որոնք հազուադէպօրէն կը գտնուին տարիքոտ մարդերէ բաղկացած ժողովի մը մէջ» :

Հեղինակը կ'ենթադրէ թէ իտալացի ծիրանաւորները ազգայնական զգացումով կը մօտենան ընտրութեան եւ ոչ – իտալացիներն ալ մեծամասնութիւն ունենալով՝ շեղում մը կրնային կատարել աւանդութենէն, բայց չեն ունեցած «յանդգնութիւն եւ երեւակայութեան կորով» : Շատ աւելի իրազեկ համաշխարհային իրադարձութեանց քան հրապարակագիրը, ընտրողները զուրկ չէին իմացականութեան բարձրութենէ եւ ապահովաբար համոզուած չէին ենթադրական «անդրադարձումին» :

Կուտայ վիճակագրութիւն մը՝ 2300 եպիսկոպոսներ, 350·000 քահանաներ եւ հինգ հարիւր միլիոն հաւատացեալներ : «Իսլամին հետ կաթողիկէութիւնը մեծ կրօններէն միակն է որ պահած ըլլայ ծաւալման ուժ մը եւ արձանագրէ շարունակական եւ աղմկալի դաւանափոխութիւններ» : Տրուած թիւերը ճշգրիտ ըլլալու չեն, միսիոնարներու թիւը կը պակսի, որովհետեւ իւրաքանչիւր քահանայ կ'ունենայ 1428 ծուխ : Թեմերու բաժանումներն ալ հաւատացեալներու թիւին համեմատ չէ : Ամէնէն փոքր թեմն է Ապերտըն, Անգլիոյ մէջ, ամէնէն մեծն է Պուէնոս Այրէս : Յիշուած չեն բարեսիրական հաստատութիւնները :

Հրապարակագիրը կը վերադառնայ նախաբանին :

Ամերիկա հաւատացած էր թէ Եւրոպայի ժամը վերջացած է : Մարշալի ծրագրով օգնութեան հասաւ, իսկ շատ մը Ամերիկացիներ ալ կը վախնային որ Եւրոպա բեռ մը պիտի մնայ իրենց ուսերուն վրայ եւ պիտի ըլլայ մակաբոյծ մը : Այսօր սակայն Եւրոպա ընկերակից մըն է Ամերիկայի եւ այժմ շատ մը Ամերիկացիներ կը վախնան որ մրցակից մը ըլլայ : Ամերիկա կ'երաշխաւորէ Եւրոպայի ազատութիւնը եւ իր մեթոտները, օրինակը, կը կազմեն եւրոպական տնտեսական առաջդիմութեան խարիսխը :

Հարկ է որ միանան եւրոպական երկիրները եւ ապահովեն իրենց պաշտպանութիւնը :

Անդրադարձած չէ վարչաձեւերու տարբերութեան, տնտեսական միութեան մը կարելիութեան : Միութեան մէջ դասակարգեր պիտի կազմուին, պիտի ըլլան հարուստ եւ բարեկեցիկ ազգեր, աղքատ եւ թշուառ ազգեր, պիտի ըլլան ազատական եւ ընկերվարական պետութիւններ : Հիւսիսի պետութիւնները ընկերվարական են : Դանիա նորութիւն մը մտցուց վարչութեան մէջ : Երեսփոխանական ժողովը կ'ընտրէ վերահսկող մը լիազօր իրաւասութեամբ, որուն կրնան դիմել քաղաքացիները՝ եթէ գանգատներ ունին կառավարութենէն : Աւստրիա կուսակցավարական կառավարութիւն եւ վարչութիւն ունի : Կաթողիկէ եւ ընկերվարական կուսակցութիւնները համաձայնած են համեմատական թիւով մասնակցելու կառավարութեան եւ վարչութեան : Երբ կաթողիկէ պաշտօնեայ մը առնուի, տեղ մը տալու է նաեւ ընկերվարականի մը :

Բաղձանքին իրականացումը ժամանակի պէտք ունի :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՇՆԱՆԱՎԵՐՋ

—o—

Պուրակին մէջ թախիծ ու կոծ ,
Փոշոտ երկար ճամբուն վրայ՝
Զոր քայլերն են գծած մարդոց,
Լքուած, չնչին ու դուզնաքեայ
Մարմինն անկենդան
Մեռած թռչնըկան :

Երբեմն երազ այերաթիռ,
Խոյանք տուող մեզ թեւաբաց ,
Երկնից ծոցէն անկեալ յերկիր՝
Այժմ ոտքերուս ներքեւ յոգնած ,
Մարմինն անկենդան
Մեռած թռչնըկան :

Վիզը ճնճուշ մէկ կողմին թեք՝
Վատուժօրէն, կտուցը բաց ,
Գեղգեղելու համար կարծէք ,
Շաղով թաթախ, ցեխով պատած ,
Մարմինն անկենդան
Մեռած թռչնըկան :

ՀՈՒՐԻ ԻՓԻՔԵԱՆ

Թարգմանութիւն ֆրանսերէնէ
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի Արուեստի աշխատողներուն տան մէջ տեղի ունեցաւ սփիւռքահայ նկարիչներ՝ Բիւզանդ Թօփալեանի (Ֆրանսա), Խաչիկ Դամադեանի (Ռումանիա) եւ Ռամոս Մեխիայի (Արժանթին) նկարներուն ցուցահանդէսը՝ աւելի քան 70 նկարներով, որոնց շարքին դիմանկարներ, նաթիւր–մորթեր, ծաղրանկարներ եւայլն :

Բացման օրը ներկայ գտնուած են ականաւոր արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ :

Հայաստանի նկարիչներու միութեան նախագահ՝ Ռ. Պարսամեանի բացման խօսքէն ետք, երեք նկարիչներուն արուեստը ներկայացուցած են գեղարուեստական ակադեմիայի անդամ՝ Ա. Սարգսեան եւ նկարիչներ Մ. Աբեղեան եւ Գ. Խանջեան :

ՀԵԾԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

Անդրկովկասի երեք երկիրներու՝ Վրաստան, Ազրպէյճան եւ Հայաստան հեծանւի մրցաշարքին — Սոխումէն՝ Երեւան եւ Թիֆլիզ — առաջին հանդիսացաւ Ազրպէյճանի խումբը : Երկրորդ տեղը գրաւեց Վրաստան, իսկ երկրորդ տեղը՝ Հայաստան : Անհատական գիծով առաջնութիւնը շահեցաւ Տ. Աւագեան : 1350 քիլոմեթր երթուղին վազած է 38 ժամ 49 վայրկեան 42 երկվայրկեանէն :

ՄԱՆՈՒԿ ԲԱՐԻԿԵԱՆ

Երեւանի մէջ երկու համերգներ տուած է Լոնտոնաբնակ ծանօթ ջութակահար՝ Մանուկ Բարիկեան : Նուագած է դասական կտորներ եւ Կոմիտասի «Քելէ – Քելէ»ն, մեծ յաջողութեամբ : Մոցարթի ջութակի 5րդ քոնչերթոյին ընկերակցած է Հայաստանի համանուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Օհան Դուրեանի :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Բազմաթիւ ընթերցողներ մեզի կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ դադրած են Եւրոպացիի տոմսերը : Թիւրիմացութեանց տեղի չըտալու համար, կը ճշդենք թէ այդ տոմսերը կ'արտատպէինք Պոսթընի Հայրենիք օրաթերթէն, ուր եւս դադրած են այդ տոմսերը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԱԼՈՒ ՀԱՒԱՒ ԳԻՒՂԻ», հեղինակ՝ Տիգրան Ս. Փափազեան (Ամերիկահայ) : Տպարան Մշակ, Պէյրութ 1960 : Բազմաթիւ նկարներով : Գին՝ 6 Ն. Ֆ. : Դիմել՝ Պարսամեան գրատունը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (213)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Խորհրդակցութիւնն սկսուեց Շապուհի նամակի ընթերցումով, որից յետոյ Արշակը հետաքրքրուեց, թէ ինչ են մտածում աւագները Շապուհի այդ հրաւէրի մասին :

Առաջինը խօսեց Հայր – Մարդպետը :

— Արքայից – արքայի հրաւէրը պատեհ եւ երջանիկ առիթ է, արքայ, մեր եւ Պարսից բարեկամութիւնը ամրապնդելու : Հրաւէրը յոյժ բարեկամական է, արքայ : Ապացոյցը՝ կնքած աղը : Պէտք է խորամուխ լինել ...

« Հայր – Մարդպետը դարձեալ խորհում է իր կալուածների ապահովութեան մասին », — մտածեց Արշակը, նայելով նրա բազմածալ պարսկական թիկնոցին, որի փէշերը ծածկոյթի պէս բռնել էին նրա բարձի շուրջը :

— Հրաւէրը, անտարակոյս, յարգալից է, — խօսեց Հազարապետ Գնունին :

Սակայն հրաւէրի առիթը եւ նպատակը պարզ չէ, արքայ : Որքան եւ խորհում եմ՝ հասու չեմ լինում, թէ ի՞նչը կարող էր ստիպել Շապուհին հապճեպ հրաւիրել քեզ տեսակցութեան : Արդեօք պատերա՞զմ է սպասում Բիւզանդիայից, թէ այլ մի երկրի կողմից, ուստի եւ կամենում է ապահովել իրեն Հայոց բարեկամութեա՞մբ, թէ ... Որքան իրազեկ եմ սակայն՝ Բիւզանդիան առայժմ չունի նպատակ պարսից դէմ ելնելու :

Թերեւս այդօրինակ մի վտանգ սպառնում է Քուշանաց աշխարհից — Յամենայն դէպս, արքայ, խորհում եմ, որ լաւագոյնս է՝ Հայոց Աշխարհը մնայ չէզոք ... Ի դէպս, ի հարկէ, պատերազմի, — շեշտեց նա վերջին բառերը :

— Առաւել ցանկալի չէ՞ արդեօք, տէր հազարապետ, դառնալ բարեկամ եւ ընդմիշտ ապահովել մեզ Պարսից վտանգից, — ընդհատեց Հայր – Մարդպետը :

« Դարձեալ իր կալուածների հոգսը », — մտածեց Արշակը :

— Իսկ պարսից բարեկամ չէ՞ր նշանակի՝ Բիւզանդիայի թշնամի, — լսուեց սպարապետի հեղնական հարցումը :

— Հայր – Մարդպետը չշփոթուեց .

— Հարկաւ : Սակայն առաւել ցանկալի պիտի համարենք բարեկամանալ Պարսից, քան հռոմայ. վտանգի ...

Արշակին հաճոյք էր պատճառում Հայր – Մարդպետի ճիգը, որի նպատակը պարսից սահմանի երկարութեամբ ընկած իր կալուածների ապահովութիւնն էր, եւ դա այնքան թափանցիկ էր, որ հասկանում էին ամէնքը : Ասենք պալատում ոչ միայն թագաւորը, այլեւ շատերը գիտէին, որ երբ Հայր–Մարդպետը լսում էր, թէ հայ եւ պարսից յարաբերութիւնները կարող են վատանալ, մտածում էր առաջին հերթին, թէ պարսիկը կը մտնի իր կալուածները, պէտք է ուրեմն կանխել յարաբերութիւնների վատթարացումը :

— Քո ցանկութիւնը յայտնի է ինձ, Հայր – Մարդպետ, — նորից խօսեց ծեր հազարապետը : — Բարեկամութիւն հարեւանների հետ ցանկալի է հանապազ : Սակայն խորհում եմ, որ մեր աշխարհի համար գերադասելի է մնալ չէզոք ըստ ամենայնի :

Լսելով աւագների վէճը՝ Արշակը մտածում էր . «Եթէ Շապուհը Մերուժանին յանձնի ինձ՝ ես բարեկամութիւն է ցանկանում՝ ես կ'ասեմ . «Մեր երկուսիս բարեկամութիւնը խանգարում են Մերուժանի նման մարդիկ, որ յօրինածոյ լուրերով պղտորում են մտքերը . եւ ահաւասիկ, որպէսզի ամրանայ մեր բարեկամութիւնը՝ յանձնիր Մերուժանին բանտարկելու, եւ մենք կը լինենք բարեկամ » :

Մինչ աւագները վիճում էին վայելչութեան սահմաններում՝ Արշակը թէ լսում էր եւ թէ միաժամանակ խորհում իր մտքերը . բայց երբ խօսել սկսեց Վասակ սպարապետը՝ նա լարուեց եւ սեւեռուն նայեց իր զօրավարի պիրկ կազմին ու մանր, բայց սրահայեաց աչքերին :

Սպարապետն ասում էր .

— Ճշմարիտ է, Շապուհը նենգ է, նրա ամէն խօսքին դժուար է հաւատալ, բայց երբ նա հաւաստիացում է տալիս զրադաշտականի համար նուիրական կնքած աղով՝ մենք այդ հրաւէրը մերժել չենք կարող հարկաւ... Բարեկամութիւնը, տիարք, լինում է տարբեր . կարելի է լինել եւ չէզոք – բարեկամ եւ չենք պարտաւորուի զինակցութեան ...

Խօսեցին աւագները երկար . յիշեցին անցեալի շատ փաստեր պարսից պատմութիւնից, դաւերից, եւ այնուամենայնիւ գտան, որ հրաւէրը, մանաւանդ կնքած աղով հրաւէրը մերժել չի կարելի : Վերջապէս, բարեկամութիւնն ստեղծւում է հանդիպումներով, բանակցութիւնների եւ տեսակցութիւնների միջոցով : Հարեւանները յաւիտեան թշնամի պէտք չէ մնան : Ակնարկ եղաւ եւ այն մասին, թէ կարելի է անգամ բարեկամ ձեւանալ առերես ու յանձն չառնել եւ ոչ մի պարտաւորութիւն ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ։
Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը ։
Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհինե-րը։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Խաչիկ Պէրպէրեանի մահուան առ – թիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հե-տեւեալ նուէրները Պոմոնի մէջ.—

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Արութեան (աղ-քատներու) քսան Ն. Ֆ., Կարապետ Յարութիւնեան (Հայաստանի թերթին) տասը Ն. Ֆ., Կարապետ Յարութիւնեան (Հայ Արիներու) տասը, Յովհ. Նուբի – ճանեան (Աղքատներու) տասը, Սանտալ-եան (Աղքատներու), տասը, Այրի Տիկին Գուլումեան եւ զաւակունք (Եկեղեցիին) տասը, Պոմոնի հոգեւոր քոյրեր (Աղքատ-ներու) տասը, Յովհ. Յակոբեան (աղ – քատներու) տասը, Յար. Ղազարեան (աղքատներու) տասը, Յար. Ասլանեան (աղքատներու) տասը Ն. Ֆ.։

Պ. Պարէեան (աղքատներու) տասը, Բիւզանդ Վարդերէսեան (աղքատներու) տասը, Յար. Նիկողոսեան (Ֆ. Կ. Խա – չին) տասը, Տիկին Սիրանուշ Մաղաք – եան (աղքատներու) քսան, Պոմոնի Կրոն. Ընկերակցութեան (Կապոյտ Խաչ) տասը, կնքահայրը Պ. Թադէոս (աղքատներու) յիսուն, Պոմոնի Կրօն. Ընկերակցութիւն (աղքատներու) տասը Ն. Ֆ.։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱ-ՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փա – փաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժա – րան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին ։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայա-կանները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակա-լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր – ները իր կրթական ձեռնարկներուն հա – մար, Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեան քսան Ն. Ֆ., Տիկին Աղաւնի Աբրահամեան 10 Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մաքրուհի Տէօքմէ – ճեան քառասուն Ն. Ֆ., Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ։ Պ. Ար-տաշէս Փամպուքճեան քսան Ն. Ֆ. Պ. Հայրապեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏ – ԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն)։

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱ ՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

խօսնակ՝ ԱՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը ։

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոմոնի ՁԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ։ Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին ։

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգ. սրահին մէջ,
(8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Զէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալբագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւ-թէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ծօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախում-բին կողմէ ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածա-նօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին ։

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հե-տեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբին-եան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան ։ Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE DE GAULLE, MONTMORENCY

Մանրամասնութիւնները յետաղայն ։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն ։

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին ։

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր ։

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ .—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – ժերմէն – ան – Լէյի կա-յարանը (ՌՁ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել երմիթաժ ։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ ։

ՅԱՌԱՋ

ԹՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 6 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9120 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4921

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԺՈՒԱՐԻՆ ՀԱՐՑԸ՝ ՍԱՀԱՐԱ

Էվիանի բանակցութիւնները թէեւ միշտ կը շարունակուին, բայց Սահարայի հարցին պատճառաւ տեղ քայլէ վրայ են: Ժոքս եւ Պումենճըլ խօսք առնելով պաշտպանած են իրենց տեսակէտները, որոնցմէ կը մերժեն շեղիլ: «Լը Մոնտ», Սահարայի մասին սկսած բանավէճը «խուլերու խօսակցութիւն» կ'որակէ: Արդարեւ, ինչպէս ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը, Թիպօ բանաձեւած էր, «ինքնորոշման իրաւունքին օգտուող շրջանները սահմանուած են Զօր. տը Կոլի 1959 Սեպտեմբեր 16ի ճառին մէջ. կ'ընդգրկեն ալժերական տասներկու նահանգները, որոնք այսօր տասներեք են»:

Այլ խօսքով, Սահարայի երկու նահանգները՝ Սաուրան եւ Օվասիսը, ինքնորոշման քուէարկութեանց պիտի չմասնակցին, քանի որ Ալժերիոյ մաս չեն կազմեր: Ֆրանսացիք միշտ կը կրկնեն, որ Սահարան Ալժերիոյ հետ ոչ մէկ կապ ունի, բացի այն նմանութենէն, որ այս երկու հողամասերն ալ ֆրանսական իշխանութեան տակ կը գտնուին:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի բանբերը, Մալէք, ժամուլի իր վերջին ասուլիսին մէջ պատասխանեց, որ «Ալժ. Ազատ. Ճակատն ու Ալժերիան ոչ մէկ ատեն պիտի համակերպին ազգային հողամասին չորս հինգերորդին (Սահարայի) անդամահատման»: Բանբերը աւելցուց նաեւ՝ «Երբեք պիտի չհանդուրժենք, որ Սահարան նոր Քաթանկա մը ըլլայ: Ալժերիոյ մէջ նոր Զոմպէ մը մէջտեղ պիտի չգայ»:

Այս խօսքերը շատ խիստ չեշտով մը արտասանած էր: Ապա, չեշտը մեղմացնելով, շարունակեց՝ «Բայց եւ այնպէս կանազանութիւն կը դնենք Սահարայի վրայ ալժերական գերիշխանութեան եւ այս շրջանին հարստութեանց շահագործման միջեւ: Այս հարստութիւններէն առաջին օգտուողը պէտք է Ափրիկէն ըլլայ: Ափրիկէի համար այս պէտք է ըլլայ մեր մղած պայքարին նշանակութիւնը»: Բացատրեց, թէ Սահարայի տնտեսական շահագործման համար կարելի է գատ համաձայնութեան գալ Ֆրանսայի հետ:

Երկու պատուիրակութեանց այս տեսակէտները նորութիւն մը չեն. ակիզբէն ի վեր ծանօթ էին բոլորին: Սակայն Ալժ. Ազատ. Ճակատը այժմ սկսած է հանդիսաւոր յայտարարութեանց խողովակով «երրագան սկզբունք» հռչակել «ալժերական հողամասին ամբողջականութիւնը», հողամաս, որ, ըստ իրենց յայտարարութեանց, բաղկացած է Ալժերիայէն ու Սահարայէն:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի ներկայ պահանջկոտ քաղաքականութիւնը կարելի է ուրեմն հետեւեալ ձեւով ամփոփել. 1) Ֆրանսա թող ընդունի Սահարայի վրայ ալժերական գերիշխանութիւնը, ապա ուրեմն կը քննենք թէ ինչ պայմաններու տակ պիտի շարունակուի Սահարայի հարստութեանց շահագործումը: 2) Ֆրանսա իր իշխանութիւնը թող «քաշէ» Ալժերիայէն, ապա ուրեմն կարելի կ'ըլլայ հանրաքուէն կազմակերպել: 3) Ֆրանսա թող համակերպի մեր անկախութիւնը ողջող քուէարկութեան արդիւնքին, ապա ուրեմն ալժերական կառավարութիւնը պաշարինով եւ իրատես կերպով կրնայ քննել Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն կացութիւնը:

Այս պահանջկոտութեան հետեւանքով, Էվիանի մէջ մթնոլորտը չափազանց պաղած է: Ըստ շատերու կարծիքին, բանակցութեանց շարունակման կամ ընդհատման համար ճակատագրական պիտի ըլլան եկող քանի մը օրերը: Դիրքերը ճշդուած եւ ամրապնդուած են. երկու կողմերէն մէկն ու միւսը եթէ տեղի չտայ՝ դժուար թէ ելք մը գտնուի:

× Այս ուղղութեամբ, յատկանշական կը դառնայ այն պարագան, որ «ԱՀԱԿ»ի մասնաւոր բանագնացը՝ Ապտէլ – Համիտ Մէհրի, Ժընեւէն մեկնած է Թունուզ՝ «ԱՀԱԿ»ի ժողովին մասնակցելու համար: Միեւնոյն այս ժողովին ընթացքին ռազմամթերքի «նախարարը», Պուսուֆ, պիտի զեկուցանէ եուկոսլաւ ու եգիպտական իշխանութեանց հետ ունեցած իր վերջին շփումներուն մասին:

× Փոխադարձ համաձայնութեամբ, Էվիանի ժողովը ընդհատուած էր Կիրակի եւ Երկուշաբթի: Ժոքս Փարիզ եկած էր համարատուութեան եւ նոր հրահանգներ ստանալու համար:

Ժողովը իր աշխատանքներուն պիտի սկսէր այսօր՝ Երեքշաբթի: Կը կարծուի թէ այժմ ալ պիտի քննուի Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն պարագան, որ ուրիշ փշոտ հարց մըն է:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ ամբողջ հողամասին վրայ կը շարունակուին ահաբեկումները: Օրանի մէջ չորս ռումբեր պայթեցան Շաբաթէն Կիրակի լուսցող գիշերը: Մասկարայի, Սիտի – Պէլ – Ապէսի, Կոնստանդինի, Ֆիլիփվիլի, Պլիտայի եւ Ալժէի մէջ պայթած ռումբեր խլած են զոհ մը, տասնըչորս հոգի վիրաւորած եւ նիւթական կարեւոր վնասներ պատճառած:

× Ալժէի մէջ շրջան կ'ընէ Սալանի կողմէ ստորագրուած թռուցիկ մը, որուն մէջ նախկին ընդհ. հրամանատարը կը յայտնէ՝ «Յորդորեցի բոլոր հայրենասէրները խմբել «Ֆրանսական Ալժերիա կամ մահ» նշանաբանին համար պայքարող ճակատի մը վրայ: Այս ճակատը արդէն իսկ ունի զինուորական եւ քաղաքական ազգային կոմիտէ մը, որուն ղեկավարը ես եմ: Օգային բանակի զօրավար Ժուհօ գիս պիտի փոխարինէ ինքնաբերաբար, եթէ պարագաները բերմամբ չկարենամ առաջնորդութիւնս իրագործել... Գործօն բոլոր խումբերուն կը հրահանգեմ ենթարկուիլ իմ նշանակած ղեկավարներուս հրամաններուն, որոնք պատասխանատու են իմ տուած հրահանգներուս գործադրութեան: Այն բոլոր խմբակցութիւններն ու անհատները, որոնք չեն ենթարկուիր իմ հեղինակութեանս, իրենք զիրենք բարոյապէս դրած կ'ըլլան այն անձերու խմբակին մէջ, որոնք ամէն ճիգ կը թափեն ֆրանսական Ալժերիան լքելու Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ համայնավարութեան»:

× Միւս կողմէ, «ԱՀԱԿ»ի «Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը» բողոքած է, թէ ֆրանսական ուժերը կը շարունակեն յարձակողական պայքարը:

Այս՝ զուտ քարոզչական բնոյթ կրող բողոք մըն է: Արդարեւ, կռիւները դադրեցնելու ֆրանսական որոշումը սահմանային շրջանին համար չէր: «ԱՀԱԿ»ը կը բողոքէ, մինչ միւս կողմէ կը շարունակէ բազմաթիւ առիթներով յարձակումներ կատարել Մարոքի եւ Ալժերիոյ սահմանին վրայ:

× Ալժէի ոստիկանապետ Րոժէ Կավուրիի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Կիրակի օր՝ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

× «ԱՀԱԿ»ի Տեղեկատուութեան «Նախարար»ը, Մուհամմէտ Եազիտ, «Նոր Զինաստան» լրագրական գործակալութեան յայտնած է, թէ կռիւները ընդհատելու ֆրանսական որոշումը չի նշանակեր թէ պատերազմը վերջացած է, եւ անկախ Ալժերիան չէզոք քաղաքականութեան պիտի հետեւի:

ՔԵՆԸՏԻ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Աշխարհի երկու մեծերուն երկու օր տեւող խօսակցութիւնները վերջացան հաղորդագրութեամբ մը, որուն միակ յատկանշական մասը այն է, թէ Քենըտի եւ Խրուշչեւ որոշած են իրարու հետ «շփման մէջ մնալ»: Հաղորդագրութիւնը, որ զգայացունց ոչ մէկ լուր կուտայ, հետեւեալն է. «Նախագահ Քենըտի եւ վարչապետ Խրուշչեւ աւարտեցին երկու օր տեւող օգտաշատ ժողովները, որոնց ընթացքին քննեցին Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան փոխ – յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրները: Ծրջապատուած իրենց խորհրդականներով, քննեցին հիւլէական փորձերու, ապազինման եւ Գերմանիոյ հարցերը:

«Մ. Նահանգներու նախագահն ու Խ. Միութեան վարչապետը անգամ մը եւս շեշտեցին թէ համաձայն են չէզոք եւ անկախ Լաոսի մը ստեղծման, որուն կառավարութիւնը պիտի ընտրուի Լաոսցիներուն կողմէ: Շեշտեցին նաեւ թէ կ'ուզեն միջազգային համաձայնութիւններով ապահովել այս անկախութիւնն ու չէզոքութիւնը: Այս ուղղութեամբ, կարեւոր է որ զինադուլը իրական եւ ամբողջական ըլլայ:

«Մ. Նահանգներու նախագահը եւ Խ. Միութեան վարչապետը համաձայն գտնուեցան, որ պէտք է իրարու հետ շփման մէջ մնան՝ երկու երկիրները եւ ամբողջ աշխարհը շահագրգռող բոլոր հարցերուն համար»:

Կարելի է եզրակացնել, թէ Խրուշչեւ – Քենըտի այս հանդիպումը զգայացունց մասնաւոր արդիւնք մը չէ արձանագրած: Զափազանց լաւատեսներն ալ, յոռետեսներն ալ յուսախաբ են:

× Նախագահ Քենըտի եւ Տիկինը Վիէննայէն մեկնելով հասան Լոնտոն: Այս այցելութիւնը պաշտօնական հանգամանք չունէր թէեւ, բայց եւ այնպէս Քենըտի եւ Մաքմիլըն խորհրդակցութիւն մը ունեցան երէկ:

× Աւստրիոյ նախագահն ու կառավարութիւնը ճիգ չէին խնայած, որպէսզի իրենց հիւրերը լաւագոյն տպաւորութիւններ պահեն Վիէննայէն:

Շաբաթ իրիկուն պատուոյ ճաշ մը կազմակերպած էին Շօէնպրունի պալատին հայելիներու սրահին մէջ: Նախագահ Շաէրֆ շաբաթներէ ի վեր մեծ մտահոգութեան մէջ էր. չէր կրցած որոշել, թէ սեղանին շուրջ ի՞նչ ձեւով պիտի նստին, որպէսզի առաջնութեան եւ երկրորդութեան խնդիր չծագի երկու հիւրերուն միջեւ: Ի վերջոյ որոշուեցաւ Խրուշչեւը տեղաւորել Աւստրիոյ նախագահին ձախ կողմը. Քենըտին՝ աջ կողմը. բայց, որպէս փոխարինութիւն, տիկին Խրուշչեւ տեղաւորուեցաւ տանտիկնոջ վերապահուած աթոռին վրայ:

× Մ. Նահանգներու Արտ. նախարարը, Տին Րըսք Փարիզ եկաւ՝ Վիէննայի խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները ու արդիւնքները նախագահ տը Կոլի յայտնելու համար:

ՓԱՐԻԶԻ Զինուորական Բարձր. Ատեանը սկսաւ դատել հազարապետ Սէն Մարքը, որ Ալժէի վերջին ըմբոստութեան մասնակցած էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանային ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի օր: Ձեռնպահներու համեմատութիւնը շատ մեծ էր, գրեթէ յիսուն առ հարիւր: Ֆինիսթէրի չորս գիւղերու մէջ, դժգոհ հողագործներ կրակի տուած են քուէատուփերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԼԱՄԱՐ – Իսի լէ Մուլինոյի աղէտին զոհերուն վերջնական թիւն է՝ քսան: զոհերուն թաղումը տեղի պիտի ունենայ այս առաւօտ: Ամէն կողմէ նիւթական օգնութիւնները կը հասնին՝ վերապրողներուն համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ աշխատաւորական ընկերակցութիւնները բուռն բողոք բարձրացուցած են Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դէմ՝ «Հայրենասէր, ժողովրդավար եւ բանուորական շարժման շարքային բանտարկեալներուն վերապահուած հետապնդումներուն եւ չարչարանքներուն համար»: Ակնարկութիւնը գլխաւորաբար Սուրիոյ կ'երթայ, ուր, աշխատաւորական ընկերակցութեանց յայտնի պարագլուխ Ֆարժալլա Հելու, իբր թէ չարչարանքներու հետեւանքով մեռած է բանտի մէջ:

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ զինուորական բռնատիրութիւնը օրինականացնող օրէնքը վաւերացուած է եւ որպէս նոր Սահմանադրութիւն շուտով պիտի յայտարարուի պաշտօնապէս: Օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնները կախուած պիտի ըլլան Վերականգնման Ազգային բարձրագոյն խորհուրդէ մը, որուն նախագահը՝ Զօր. Փաք Զունկ, նշանակուած է չորս տարուան համար:

ՔՈՆԹ ՏԸ ՓԱՐԻՆ Ատիս Ապէպայէն Պէյրութ հասած է: Նախագահ տը Կոլի կողմէ մասնաւոր առաքելութեամբ ուղարկուած է Մերձ. Արեւելք:

ԼԱՈՍԻ զանազան կառավարութեանց վարիչները բանակցութեանց մէջ են՝ ժողով մը գումարելու եւ Լաոսի ապագան ճշդելու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ» թերթը կը գրէ, թէ Բ. Աշխարհամարտին առաջին տարիներուն խորհրդային բանակներուն արձանագրած ձախողութեանց պատասխանատուն Ստալինն էր:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գաղտնի Սպասարկութեանց բանբերը հերքեց այն լուրերը, թէ Ալէն Տըլըս պիտի հրաժարի այս սպասարկութեանց վարիչի իր պաշտօնէն:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ կառավարութիւնը պահանջած է, որ Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութիւնը անմիջապէս քննութիւն բանայ Տոմինիկեան կառավարութեան ղեկավար Թրուխիլոյի սպանութեան հետեւող ձերբակալութիւններուն մասին: Ըստ Վենեզուէլայի կառավարութեան, Տոմինիկեան հանրապետութեան արդի վիճակը սպառնալիք մը կը հանդիսանայ ամերիկեան ամբողջ աշխարհամասին համար:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը առաջարկած են, որ չէզոքամէտ երկիրներու ժողովը գումարուի Հնդկաստանի մայրաքաղաքին մէջ: Այս ժողովը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոսին:

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ամբաստանած է Մոսկուան, թէ քարոզչական իր սպասարկութիւններով միջամուխ կ'ըլլայ արաբական երկիրներու ներքին գործերուն: Այս լուրը հաղորդեց Միջին Արեւելքի լրագրական պաշտօնական գործակալութիւնը:

ՄՈՆԱՔՕ շահեցաւ ոտնագնդակի ֆրանսական ախոյեանի տիտղոսը՝ մէկի դէմ զերօ պարտութեան մատնելով Վալանսիէնի խումբը:

ՀԷՄԵԼԱՆԻԻ Պորտօ – Փարիզ մրցումը շահեցաւ Հոլանտացի Վան Էսթ: Երկրորդ հասաւ Լուիզոն Պոպէ:

ՊՈՒՐԺԷԻ օդանաւային ցուցադրութեանց ընթացքին, ամերիկեան Պէ – 58 օդանաւը կրակ առաւ և պայթեցաւ: Մէջը գտնուող երեք օդանաւորդներն ալ սպաննուեցան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

3) Հայաստանի ստրկատիրական եւ աւատապետական ընկերութեան խնդիրը․— Միջնադարեան Հայաստանի ուսումնասիրութիւնը խորացնելու համար ծրագրուած են բազմաթիւ գործեր, օրինակ՝ Հայաստանի Դ․— Է․ դարերու աւատապետական ընկերութեան ծագումին եւ զարգացումին վերաբերեալ աշխատութիւնը, զոր կը պատրաստէ Հայաստանի լաւագոյն պատմաբաններէն մէկը, Սուրէն Երեմեան։ Պատմաբանները զբաղեցնող ուրիշ խնդիր մըն է Մոնկոլներու ներխուժումը Հայաստանի մէջ, իր անխուսափելի հետեւանքներով ։ Այսպէս, Հայ աւատապետութիւնը այլեւս չզարգացաւ, անկումը արձանագրուեցաւ կեանքի բոլոր բնագաւառներուն մէջ, ընդհատուեցան պատմական աւանդութիւնները, իսկ գլխաւոր հետեւանքը եղաւ հոծ թիւով Հայերու արտագաղթը եւ գաղութներու կազմակերպումը աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ։ Այս խնդրով կը զբաղի Լեւոն Բաբայեան, որ կը պատրաստէ «ԺԳ․ – ԺԴ․ դարերու Հայաստանի տնտեսական – քաղաքական պատմութիւնը», խորագրով աշխատութիւն մը։

Կարեւոր խնդիր մըն է Ե․–Ը․ դարերու բիւզանդական Հայաստանի խնդիրը, որով կը զբաղի Հրաչեայ Բարդիկեան ։ Այս ժամանակաշրջանին Հայաստանի մէջ տեղի կ'ունենան աղանդաւորական կոչուած խմորումները, որոնք Պաւղիկեան եւ Հայ Թոնդրակեցիներու շարժման միջոցով ոտքի կը հանեն զանգուածները ընկերային կարգ մը պահանջներու համար ։ Հայաստանի մէջ այս շարժումները խոր արմատ ձգեցին ։ Ակադեմիկոս Աշոտ Յովհաննիսեան ուսումնասիրութեան մը մէջ ցոյց կուտայ, թէ Թոնդրակեցիներու շարժումը ընդլայնուելով իր ընկերային խորքով, կը ձգտէր աւելի արդար ընկերային կառուցուածքի մը, դէպի բոլորի հաւասարութիւնը, դէպի ընկերային ճնշումին վերացումը, իսկ գիւղացիական ապստամբութիւններու միջոցաւ Թոնդրակեցիներու շարժումը դարձաւ վտանգաւոր Հայաստանի ընկերային կառուցուածքին համար։ Այս շարժումով զբաղեցան բազմաթիւ հայ գիտնականներ, որոնցմէ նշենք Կ․ Տէր–Մկրտչեան, Աշոտ Յովհաննիսեան, Լեւոն Խաչիկեան, Ա․ Մնացականեան, Հրաչեայ Բարդիկեան, Ստ․ Մելիք – Բախշեան, Կ․ Եուզբաշեան եւ ուրիշներ։ Խօսեցայ այս շարժումին մասին, որովհետեւ բիւզանդական կայսրերը հայ Թոնդրակեցիները զանգուածաբար փոխադրեցին պուլկարական Մակեդոնիա, ուր շարժումը զարգացաւ։ Մեր պատմութիւնը հետազօտողներուն կը մնայ ցոյց տալ թէ այս աղանդները որքան տարածեցին իրենց ուսմունքը նաեւ Դանուբէն անդին, մեր երկիրներուն մէջ, ուր ունեցած ենք միեւնոյն խորքով Պոկոմիլներու շարժումը ։

Հոս պէտք է նշել նաեւ Փրոֆ․ Սուրէն Երեմեանի շատ կարեւոր մէկ աշխատութիւնը, այն է՝ կազմութիւնը հին Հայաստանի պատմական քարտէսին, որուն վրայ հայերէն տեղանունները կը նոյնացուին ասորական, ուրարտական եւ հիթիթական բնագիրներու տուեալներուն հետ։ Այս աշխատութիւնը, զոր տեսայ մանրամասնութեամբ, կը հանդիսանայ դժուար աշխատանք մը կատարուած այս պատմաբանին կողմէ, որ շատ գնահատուած է Հայաստանի մէջ։ Նշուած բնագիրներուն մէջ նոյնացուած իւրաքանչիւր տեղանունը պիտի կրէ նաեւ համապատասխան արձանագրութեան տուեալները։ Քարտէսը շինուած է թէ՛ մասնակի, ըստ հին Հայաստանի աշխարհագրական բաժանումներուն եւ թէ կեդրոնացուած ձեւի տակ ։ Այս քարտէսները մեծ օգուտ պիտի բերեն հայկական բարձրաւանդակի վրայ Հայերու բնակութեան, տեղաւորման խնդիրներու հետազօտութեան գործին ։

3) Նոր Հայաստանի պատմութեան խնդիրը․— Հայ ժողովուրդին պատմութեան Դ․ – Ե․ հատորներու կապակցութեամբ, Հայոց պատմութեան նոր ժամանակաշրջանով կը զբաղին պատմական գիտութիւններու դոքթոր Թ․ Աղայեան եւ Ս․ Տէր Աւագիմովա, որոնք կը պատրաստեն «Հայաստանը ԺԹ․ դարու չորրորդ տասնամեակէն մինչեւ երրորդ տասնամեակ» աշխատութիւնը, մինչ Գ․ Մուրատեան կը պատրաստէ «Հայաստան ռուսական առաջին յեղափոխութեան տարիներուն» գործը ։

5) Խ․ Հայաստանի պատմութեան խնդիրը․— Հայ ժողովուրդի պատմութեան շրջանակին մէջ, քանի մը հեղինակաւոր պատմաբաններ՝ պատմական գիտութիւններու դոքթորներ՝ Ա․ Յարութիւնեան, Ա․ Մնացականեան, Ա․ Յակոբեան եւ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Ա․ Ելչիբէկեան կը զբաղին Խ․ Հայաստանի ժամանակաշրջանով ։

6) Հայ – ռուսական եւ արբաննեակ երկիրներու հետ յարաբերութիւններու խնդիրը․— Այս խնդրով զբաղող բաժանումը կը գտնուի Վազգէն Կ․ Կոստանեանի ղեկավարութեան ներքեւ ։ Այս բաժանումը ունի 11 աշխատակիցներ, որոնք կը զբաղին Եւրոպայի զանազան երկիրներու հայ գաղութներով ։

Ռումանիոյ հայ գաղութին վերաբերեալ աշխատութիւն մը կը պատրաստէ Մատենադարանի աշխատակից՝ Սուրէն Գոլանճեան, աշխատակցութեամբ Պատմութեան Կաճառէն Ս․ Յարմանդարեանի։ Ս․ Գոլանճեան պիտի գրէ Ռումանիոյ հայ գաղութին պատմութիւնը՝ անոր հիմնադրութենէն մինչեւ ԺԹ․ դարու վերջաւորութիւնը ։ Նշենք, նոյնպէս, ուրիշ հետազօտող մը, Սուրէն Վ․ Յովնանեան, որ պիտի հետազօտէ հայ – պուլկար պատմական կապերը։

Այս խնդրին շրջանակին մէջ, 1959ին, Կաճառը Երեւանի մէջ կազմակերպեց գիտական միացեալ նստաշրջան մը Ուկրանիոյ Գիտութիւններու ակադեմիայի Պատմութեան կաճառին եւ այլ կաճառներու մասնակցութեամբ, ուր ներկայացուեցան 18 խիստ հետաքրքրական զեկուցումներ Ուկրանիոյ եւ Կալիցիոյ հայ գաղութներուն վերաբերեալ ։ Այս զեկուցումները, զորս ուսումնասիրեցի, ցոյց տուին ինծի, թէ որքան կարեւոր են այն աղբիւրները եւ որքան կարեւոր պիտի ըլլայ միացեալ նիւթի մը գումարումը, մեր երկրի պատմաբաններուն մասնակցութեամբ, ուր կը գտնուին մօտաւորապէս 50·000 հայկական փաստաթուղթեր՝ պահուած պետութեան դիւաններուն մէջ ։

Ընթացիկ տարուան համար նախատեսնուած է հայ – պուլկար գիտական նստաշրջան մը՝ Պուլկարիոյ հայ գաղութ[…] ներուն եւ հայ – պուլկար փոխադ[…] յարաբերութիւններուն մասին։ Նստա[…] ջանը տեղի պիտի ունենայ Երեւանի մէ[…] Յունիս ամսուն ։

Յառաջիկայ տարուան համար մի[…] պէտք է պատրաստուին հայ – ռում[…] յարաբերութիւններու եւ Ռումանիոյ հ[…] գաղութներուն վերաբերեալ հարցեր[…] Արդէն Հայաստանէն Ռումանիա եկ[…] Սուրէն Գոլանճեան, որ կատարեց հետա[…] զօտութիւններ ։

Իմ զրոյցները Հայոց ամէնէն [...] պատմութեամբ եւ անոնց ցեղային ծա[…] գումով, ինծ առիթ տուին յարաբեր[…] թեան մտնելու Երեւանի Պատմութ[…] Կաճառին հետ, մանաւանդ Հայոց պատմութեան ճիւղի պատմաբաններ[…] հետ։ Կարելիութիւն ունեցայ [...] շրջանակին ներկայացնելու զեկուցում մը մեր երկրի հայ գաղութներուն մասին եւ ունեցայ երկու շատ արդիւնաւէտ հանդիպումներ Կաճառի աշխատակիցներուն հետ ։

ՓՐՈՖ․ Վ․ ՊԸՆԸՅԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ... ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

…30 տարուց աւելի է, ինչ Նորաշէնում կոլտնտեսութիւն է ստեղծուել։ Սակայն նոյնիսկ տարիքաւոր Նորաշէնցիները չեն յիշում, թէ Զարիկ Ֆահրադեանը երբեւիցէ որեւէ գործ կատարե՞լ է, մասնակցե՞լ է հանրօգուտ աշխատանքի ։ Նա միշտ յայտարարել է, որ ինքը հիւանդ է, աշխատելու անընդունակ։ Այնուամենայնիւ, հետաքրքիր է թէ ինչպէ՞ս է նա անցկացնում իր ժամանակը, ինչո՞վ է զբաղւում։ Պարզւում է, որ, յատկապէս վերջին 6–7 տարիներին, ինչպէս ինքն է ասում, երբ նա «դարձի եկաւ», , իրեն ամբողջովին նուիրել է Աստծուն, «Աստծոյ գործերին»։ Չէ՞որ դա էլ «զբաղմունք» է։

Դուք երեւի հիմա կը կարծէք, թէ նա, որպէս կրօնամոլ, իր ամբողջ ժամանակը սպառում է եկեղեցիներո՞ւմ։ Բոլորովին էլ ոչ։ Դուք սխալւում էք։ Նա եկեղեցիներում չի լինում, «բողոքականները», ինչպէս եւ բոլոր մկրտչականները եկեղեցի չեն յաճախում ։ Ի՞նչ կարիք կայ Աստուծու հետ «կապը» պահպանել եկեղեցական սպասաւորների միջոցով, քանի որ այդ բանը աւելի յարմար է ու «վըստահելի» անել ինքնուրոյն։ Եւ ահա՛, Զարիկ Ֆահրադեանը ու մէկ – երկու ուրիշ կանայք ամէն շաբաթ հաւաքւում են Համադիւղացի Նունուֆարենց տանը ու սկսում իրենց «խօսակցութիւնը» Աստծու հետ, ծունկի եկած նրա «զօրութեան» առջեւ ժամերով աղօթում, հատուածներ ընթերցում Աստուածաշնչից ։ Նրանց ընկերակցում է նոյնիսկ մի երիտասարդ օրիորդ, որ գալիս է Արտաշատաւանից ։

«Աշխատել, նշանակում է աղօթք անել»․ սա մկրտչականների նշանաբ[…] է։ Ահա թէ ինչու, չբաւարարուելով […] րաշէնով, երբեմն այս խումբը լինում […] նաեւ Երեւանում, մեծացնելով համ[…] խոհ «ժողովականների» թիւը ։

Զարիկ Ֆահրադեանի գործունէութի[…] նը, սակայն, սրանով չի սահմանափակ[…] ւում ։ Եթէ այդպէս լինէր, նրա անձ[…] յիշատակելու անհրաժեշտութիւն չէր զ[…] գացուի ։

Վերջերս նրա մէջ ցանկութիւն առաջ[…] ցաւ ոչ միայն Նորաշէնցիներին, այլ[…] հարեւան Վերին Արտաշատ գիւղի բնա[…] կիչներին ապացուցել, որ նա Աստծու եւ Քրիստոսին շատ մօտ կանգնած անձ[…] նաւորութիւն է եւ որ նրանց օրհնու[…] թեամբ ընդունակ է նոյնիսկ հրաշքներ գործել։ Նա երկար մտածեց այն մասին թէ ինչ հնարամտութեամբ կարող է «հր[…] րաշագործ» կնոջ համբաւ վաստակել։

Պատահեց, որ Օգոստոսի վերջին, Վերին Արտաշատում կարճատեւ հիւանդու[…] թիւնից յետոյ մահացաւ Սամուէլ Աղա[…] բեկեանը ։ Հանգուցեալը հողին յանձն[…] ւեց մահուանից չորս օր յետոյ, երբ տարբեր վայրերից եկան նրա մի քանի հարազատներն ու բարեկամները։

Երկու օր անց Զարիկ Ֆահրադեանը ծե[…] ծում է այն տան դուռը, որտեղ դեռ չ[…] մեղմացել մարդկանց վիշտը ։

Եղիսաբէթ մայրիկը, որ […] մեծն էր, չէր ճանաչում անծա[…] նօթ այցելուին։ Նա, ի հարկէ, անսա[…] ուած չէ։ Աւելին՝ հաւատում է Աստծու[…] Սակայն նրա գոյութեան կամ չգոյու[…] թեան մասին երբեք չի մտածել։ Հաւա[…] տում է, եւ ուրիշ ոչինչ։ Օգտուելով […] րանից, Զարիկն սկսում է ճարտար լեզ[…] թափել՝ որդու կորուստը սգացող մօ[…] համոզելու համար, թէ իրեն «Տէրն է ա[…] ղարկել» նրա մօտ, եւ որ նա կարող […]

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՄԻՏԸ

Հազիւ հեռացած էր, երբ մէկէն, քահքահ մըն էր փրթաւ։ Առանց կարեւորութիւն տալու քալեց։

Իրիկնադէմին մտաւ ճէք գիւղը եւ ըսկըսաւ ծախու եզ փնտռել։ Միջնորդը քանի մը եզներ ցոյց տուաւ իրեն, անոնցմէ մէկը հաւնեցաւ, բայց ուզած գինը սուղ գտնելով՝ ճէգը ձգեց եւ ուղղուեցաւ դէպի Թարթաճ գիւղը ։ ճէճի գիւղացիները նստած սկսան խօսակցիլ ։ Մէկը ըսաւ,— Վաղը մեր բարեկամը կը վերադառնայ հետը բերելով Միխայէլ Պուէթրոսի եզը։ Գնող եւ ծախող զիրար կ'արժեն ։ Մենք չկրցանք բան մը ծախել, թող գոնէ չահերնիս խնդալն ու զուարճանալը ըլլայ։ Վաղը արդէն կիրակի է, ոչ զբաղում, ոչ գործ ունինք ։ Մեզմէ ոեւէ մէկուն որ հանդիպի, թող անոր գնած եզին՝ «ձի է» ըսէ եւ գովէ եւ շնորհաւորէ ։

Կիրակի առաւօտ սպասեցին խողի ձագին վերադարձին։ Կէսօրուան մօտ երեւցաւ, առջեւը ձգած սեւ եզ մը՝ ծուռ կոտոշներով եւ ճակատը սպիտակաբիծ ։ Մանսուր պարծանքով ու հպարտութեամբ կը քշէր իր նոր եզը, որ կարծես ազնուազգի ձի եղած ըլլար եւ ոչ թէ սովորական գոմի անասուն մը։ Առաջին դիմացը ելլողը անտարբերութեամբ բարեւեց զինք եւ ըսաւ ․

— Վայ քեզ ճարպիկ, չըսէ՞ր որ ձիու պէտք ունիս, մենք հոս քեզ քսան ձի ցոյց կուտայինք՝ մէկը միւսէն աւելի լաւ։ Բերածդ Միխայէլ Պուէթրոսի ձին է։

Մանսուր անտարբեր շարունակեց քալել, հազիւ քանի մը քայլ առած էր, երբ ուրիշ մը զինք կեցուց՝ ըսելով ․

— Բարով վայելես, Միխայէլ Պուէթրոսի ձին պատուական է։ Մենք նախ կարծեցինք, որ ուզածդ եզ է եւ ոչ թէ ձի ։ Մեղադրելի չես, քանի որ մարդ ըսածդ մէկ ժամուան մէջ քսան անգամ միտք կը փոխէ ։

Մանսուր քմծիծաղով շարունակեց քալել։ Այս անգամ կին մըն էր, որ դիմացը ելաւ ։

— Վրան չհեծնե՞ս, երիտասարդ, ձին հեծնելու համար ստեղծուած է։ Յետոյ, ընդոստ արթնցողի մը պէս աւելցուց,— իրաւունք ունիս, հեծած գիւղին մէջէն անցնիլը յարգանքի պակասութեան նշան է։ Որքան ազնիւ էք․ երթաս բարով ։

Գիւղի հրապարակին վրայ ծերերու եւ երիտասարդներու բազմութիւն մը զինք կեցուց․ հարցումներու տարափ մը սկըսաւ տեղալ ։ Ամէն մարդ կարծիք մը կը յայտնէր։ Մէկը կ'ըսէր, երանի թէ Մուհրիճի ձին գնած ըլլար՝ աւելի լաւ էր եւ աժան։ Իսկ ուրիշ մը կը յարէր,— Բախտ է, գաղտնիքը յաջողութեան մէջ է։ Եւ սկսան եզան շուրջը դառնալ, քննել ու գննել զայն։ Մէկը կը գովէր, ուրիշ մը պակասութիւնները կը մատնանշէր․ ի վերջոյ արձակեցին իրենց հանրածանօթ վճիռը՝ «ոչ դէշ, ոչ լաւ»։ Ի սրտէ շնորհաւորեցին Մանսուրը, որ գլուխը առած քալեց ։

Գիւղին ծայրը՝ դարանակալ սպասեցին, տեսնելու համար, թէ հեռանալէն յետոյ ի՞նչ պիտի ընէ։ Իսկ Մանսուր, ճամբու ընթացքին մաղէլէ ետք բոլոր ըսածները՝ եզրակացուց,— Անկարելի է, որ բոլորն ալ ստեն ։ Ապա, կանգ առնելով՝ սկսաւ քննել եզը եւ ինքնիրեն ըսել,— պատուական այս եզը իրապէս ճիշդ ձիու կը նմանի, բայց ․․․ ձի ըլլալէ հեռու է։ Յետոյ, ձեռքը անոր կոտոշներէն մէկուն երկարելով ըսաւ,— կեանքիս մէջ դեռ չտեսայ ձի մը, որ կոտոշներ ունենայ ։

Պատի մը ետեւէն ծերուկ մը գլուխը բարձրացնելով՝ ըսաւ,— կեանքիդ մէջ քանի՞ ձի տեսած ես որ ․․․ ձիերուն տեսակները շատ են տղաս, չըլլայ որ խաբուիս եւ ձիուդ «եզ է» ըսելով ծախես ։ Ունեցածդ ձի է, ձին ալ եզան պէս հերկի կը ծառայէ ․․․ գնա մի զղջար ։

Մանսուր քալեց, ձգելով որ վեր[…] Աստուած բարին ընէ ։ Յիշեց մօր պա[…] ուէրը՝ «Նախ փորձէ, յետոյ հաւատա[…] եւ եզրակացուց , — Փորձելով բան […] կորսնցներ ։

Յիշեց նմանապէս «խելքդ գլ[…] ժողվէ»ին, այսինքն՝ ծառաստանի պա[…] հապանին հետ պատահած ծիծաղ[…] դէպքը եւ սիրտ առաւ ու խնդաց։ Ա[…] շուրջը նայեցաւ եւ ապահով ըլլալէ ետ[…] որ զինք տեսնող մը չկայ՝ եզը մօտեց[…] ճամբու եզերքի պատին եւ ցատկեց […] Սակայն եզան կռնակին վրայ իյ[…] տեղ, ոտքերուն տակ ինկաւ։ Կոտոշ[…] սկսան հարուածել զինք ։

Վրայ հասան դաւադիրները՝ ցաւակ[…] ցութիւն յայտնելու համար իրենց […] Գիւղերն ալ տէրութիւններուն նման […] նին իրենց Կարմիր Խաչը ։ Մարդ[…] խումբերու բաժնուած գործի […] Ոմանք փութացին ջարդուփշուր Մանսու[…] րին օգնութեան, ուրիշներ սկսան […] խրտչած եզան ետեւ։ Միայն մէկը […] ղէն չշարժեցաւ, այլ կեցած խողի […] գլխուն վրան՝ յայտարարեց — […] իրաւունք ունէր․․․ ասիկա ձի չէ, […] եզ․․․ փորձը մեծագոյն փաստն է ։

ՄԱՐՈՒՆ ԱՊ[…]

(3 եւ վերջ)

յարութիւն տալ, կենդանացնել նրա տըղային :

— Եթէ ես քո տղային չկենդանացնեմ, — «Տիրոջ կամքով» ինձ էլ հետը կը թաղէք, — ասում է նա :

Եղիսաբէթ մայրիկը իր ապրած մօտ 70 տարիների ընթացքում չէր յիշում գոնէ մի դէպք, որ մեռած մարդը նորից կեն-դանանար, չէր հաւատում այդ բանին : Բայց այդ սեւազգեստ կինը նրան խոր-հրդաւոր թուաց, շատ խորհրդաւոր : Իսկ յետոյ ո՞ր մայրը ամէն ինչ չի տայ կոր-ցրած զաւակին նորից կենդանի տեսնելու համար : Եւ, զոհ դարձած այդ զօրեղ ցանկութեանն ու Աստծու հաւատքին, համաձայնւում է Զարիկի առաջարկու-թեանը : Որքան էլ անհաւատալի է, հան-գուցեալ Սամուէլի եղբայրները նոյնպէս հնազանդուեցին իրենց մօր ցանկութեա-նը :

Ասում են, որ Սեպտեմբերի 2ին դէպի գերեզմանատուն է շարժւում միամիտ մարդկանց մի բազմութիւն :

Կարճ կտրենք : Վեց օրուան մահացած մարդու դիակը երկու օր հողում մնալուց յետոյ գերեզմանից հանում են : Ինչպիսի ծամածռութիւններ ասես, որ չի անում Զարիկ Ֆահրադեանը՝ մէկ քաշելով հան-գուցեալի քիթն ու ականջները, մէկ շարժելով նրա ձեռքերն ու ոտքերը : Այդ այլանդակ ու պիղծ արարողութիւնը մի ժամից աւելի է տեւում : Տեսնելով, որ իր ջանքերը ապարդիւն են անցնում, եւ մեռելը «յարութիւն» չի առնում, Զա-րիկ Ֆահրադեանը դիմում է խորամանկութեան :

— Հեռացէք, ճանապարհ բացէք, ձեր տղան հիմա վեր կը կենայ ու կը փախչի, — հրամայում է նա :

Մինչ մարդիկ բացում էին ճանապար-հը, հանգուցեալի փոխարէն փախուստի է դիմում ինքը՝ «հրաշագործ» կինը :

Այդ դէպքից յետոյ Զարիկ Ֆահրադ-եանը մի քանի օր չերեւաց գիւղում : Բայց նա արդէն ինկալէս համբաւ վաս-տակեց, սակայն ոչ թէ «հրաշագործ կը-նոջ», այլ «հրէշտաւոր» կնոջ :

Մենք ծանօթացանք Զարիկ Ֆահրադ-եանի հետ, եղանք նրա տանը : Զարիկի ամուսինը՝ Գաբրիէլը, որ խանութի պա-հակ է, երեւի անզօր լինելով կնոջը «խել-քի բերելու», իր ցաւերը ամոքում էր գինի խմելով : Ճիշդ այդ գործողութեան ժամանակ էլ մենք նրան հանդիպեցինք :

— Գրագէ՞տ էք, — հարցրեցինք Զա-րիկին :

— «Երեք դասարան գնացել եմ», պատասխանելով նա սեղանի վրայից վերցրեց մի փոքրիկ գիրք եւ մեկնեց մեզ : (Աստուածաշունչ Մատեան) :

Սա է Զարիկ Ֆահրադեանի «հրաշա-գործութիւնների» աղբիւրը :

Մեր այն հարցին, թէ նա ինչպէ՞ս է իրեն զգում այդ դէպքից յետոյ, պատաս-խանում է՝ վատ, քանի որ ... ամուսինը շատ է ծեծել : Իսկ ինչ վերաբերում է «յարութիւն տալու» անյաջող ընթացքին, ասում է .

— «Տէրը չկամեցաւ» : Բայց նա բա-ւարարեց իմ աղջկայ խնդրանքը մխիթա-րեց ու հանգստացրեց ինձ :

Մեր զրոյցին ներկայ էր Զարիկի դուս-տրը՝ Մաղլենան : Երկար, թափթփուած մազերով, գունատ դէմքի վրայ սառած խոշոր ու սեւ աչուկներով այդ աղջկան դժուար է մոռանալ : Ցածր ու դողդո-ջուն ձայնով նա կարճ պատմեց իր մի երազի մասին .

— Տեսայ սպիտակ շապիկով, երկար ու ճերմակ մօրուքով մի ծերուկի, նա ինձ ասաց՝ «Յայտնիր մօրդ, որ ես նրան ներում եմ, թող չարտնջայ» :

Յետոյ Մաղլենան ասաց, որ մայրն էր իրեն յանձնարարել այդպիսի երազ տես-նել : Այդ գիշեր Մաղլենան շատ էր վա-խեցել, տեղից վեր թռել, իր մօտ էր կանչել մօրը : Նա այնպէս կակազելով ու վախկոտութեամբ էր խօսում, կարծես նոր էր սթափուել այդ երազից : Անհողի ծնողը ինչպէս է թունաւորել խեղճ ման-կան սիրտն ու հոգին :

... Այս օրերին Վերին Արտաշատի եւ Նորաշէնի կոլտնտեսականները յաջողու-թեամբ աւարտելով տնտեսական տարին, իրենց քրտնաջան աշխատանքի դիմաց ա-ռատ վարձատրութիւն են ստանում : Ա-մէնուրեք աշխուժութիւն է զգացւում, տնային տնտեսուհիները տեղաւորում են ձմեռուան նախատեսուած պաշարը, կարգի բերում բնակարանն ու բակը (մօ-տենում է նոր տարին), դպրոցներում հն-չում է կայտառ երեխաների զիլ ծիծաղը :

Իսկ Զարիկ Ֆահրադեա՞նը : Այս առօր խաբեբայից երես են թեքել թէ Նորաշէն-ցիները եւ թէ Արտաշատցիները :

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Սով. Հայաստան, 21/12/60)

ՌՈՒՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ. Միութիւնը օտար բազմաթիւ լեզու-ներով կը հրատարակէ ռուս եւ խորհրդա-յին հեղինակներու գործերը : Փարիզեան «Լը Կլուպ» գրավաճառատունը աժան գի-ներով կը ծախէ այս գործերուն ֆրանսե-րէն թարգմանութիւնները :

Անցեալ տարուան վերջերը հրատարակ-ուած գիրքերէն մաս մը կարդացի եւ ան-գամ մըն ալ հաստատեցի թէ Խորհրդ. Միութեան մէջ գրողը, գիտունը, եւ ար-ուեստագէտը կ'ապրին ու կը գործեն բոլորովին տարբեր կերպով : Անծանօթ չէ այս կերպը, բայց առարկայական օ-րինակներով վերստին բացատրել աւե-լորդ չէ թերեւս :

Պիտի խօսիմ երեք վէպերու եւ գիտա-կան ուսումնասիրութեան մը մասին, ո-րոնց ընթերցումը կը թողու հետեւեալ ընդհանուր տպաւորութիւնը :

Խորհ. գիտունն ու արուեստագէտը ի-րենց ստեղծագործութեանց որոշ պաշ-տօն մը կուտան : Ամէն գործ պէտք է օ-գուտ մը բերէ թէ՛ ընթերցողին եւ թէ՛ Խորհրդ. վարչաձեւի գաղափարականին տարածման :

Խորհրդ. երաժշտութիւնը աւելի ծա-նօթ է ինծի քան գրականութիւնը : Ե-րաժշտական ստեղծագործութեանց մէջ կարելի չէ գաղափարական տարածել : Ատոր համար ալ խորհրդ. երգահանը կը բաւականանայ ժողովուրդին հաճելի գործեր ստեղծելով եւ մերժելով դրամա-տիրական երկիրներէ ծնունդ առած «ֆորմալիսթ» նորութիւնները : Կ'երեւի թէ տարբեր է գրականութեան պարա-գան : Գրողը ամէն ստեղծագործութեան մէջ կրնայ յարդել գաղափարական մը տարածելու կամ պաշտպանելու սկզբուն-քը : Թէ ինչ կը շահի կամ կը կորսնցնէ գրականութիւնը այս սկզբունքին կիրար-կութեամբ, ընդհանուր հարց մըն է՝ ո-րուն մասին վէճը կը շարունակուի ամէն տեղ : Այժմ քննենք մեր ձեռքը հասած չորս գիրքերը :

La cause que tu sers

Եուրի Կերման «Խորհ. բժիշկներու վէ-պը» կոչած է իր այս գործը, որ ուսա-նողի մը կեանքն ու գործնական ասպա-րէզի մէջ առաջին քայլը կը պատմէ :

Հեղինակին նպատակն է միայն ցոյց տալ թէ խորհրդային վարչաձեւը միակն է ժողովուրդին առողջութեամբ շահագր-գռուող, թէ դրամատիրական վարչա-ձեւերու տակ գիտական ու մարդասիրա-կան գործերը կը կաղան :

Գրքին հերոսը բժշկական կոչումին գիտակցելէ ետք հին ճգնաւորներու մո-լեռանդութեամբ կը նուիրուի աշխատան-քի եւ կը յաջողի պանծալի դերքի մը հասնիլ՝ տարբեր հանրապետութեան մը մէջ համաճարակի մը վերջ տալով :

Յայտնի է թէ Եուրի Կերման վարժ գրող է եւ շատ լաւ ուսումնասիրած է բժշկութիւնը, բայց իր գործը պատանե-կան «վարդագոյն» վէպ մըն է, եթէ նոյնիսկ ընթերցողը մոռնայ քարոզչական մասերը : Արուեստը կը բացակայի :

Aux confins de l'œcumène

Իվան Էֆրեմովի այս վէպը պատմու-թիւն է առանց որոշ քարոզչութեան : Ըն-թերցողը հետաքրքրական տեղեկութիւն-ներ կը ստանայ հին Եգիպտացւոց, Հել-լէններու, եւ Ափրիկէի հին ժողովուրդ-ներուն մասին :

Արկածախնդրական վէպ մըն է գրական որոշ շնորհքով :

Հելլէն երիտասարդ արձանագործ մը կատարելագործուելու փափաքով Կրետէ կ'երթայ : Ծամբան ծովահէններու ձեռ-քը կ'իյնայ, որոնք զինք Եգիպտոսի ափե-րը կը թողուն : Հոն գերի կը դառնայ եւ երկար ատեն կ'աշխատի Ափրիկեցի եւ Սկիւթացի գերիներու հետ, մինչեւ որ կը յաջողի փախուստ տալ ի գին անհամար դժուարութեանց եւ կը վերադառնայ իր երկիրը : Փախուստի ընկերներուն հետ եղբայրական կապ մը կ'ունենայ :

Վէպին բուն նպատակն է մարդոց մի-ջեւ եղբայրական զգացում, հաւասարու-թիւն եւ ազատութիւն հաստատել : Պա-տանիներու համար օգտակար եւ հաճելի ընթերցում մը :

La nébuleuse d'Andromède

Իվան Էֆրեմովի այս երկրորդ գիրքը երեւակայական ապագան կը պատմէ :

Մարդիկ գիտական նոր միջոցներով աստղերը կ'այցելեն եւ կը ջանան ժամա-նակն իսկ նուաճել : Բայց այս երջանիկ արդիւնքին հասած են շնորհիւ համայնա-վարական վարչաձեւի ընդհանրացումին, — մէկ պետութիւն, բացարձակ հաւա-սարութիւն եւ անխառն երջանկութիւն :

Թոչող սկաւառակներու եւ ջերմարդե-րու սիրահարները հաճոյքով պիտի կարդան այս գործը, որ անջրպետի խոր-հուրդները կը լուծէ եւ ապագայի մար-դուն կը վերագրէ հիանալի կատարելու-թիւն մը : Ուշադրութեան արժանի է որ նման վէպերու մէջ գրեթէ միշտ հրէշա-յին գուշակութիւններ եւ չափազանց յո-ռետես վախճաններ կ'երեւակայեն, մինչ-դեռ Էֆրեմով հիանալի լաւատեսու-թեամբ մը կը դիտէ մարդուն ապագան : Ապագայի ընկերութիւնը, ըստ խորհ. գաղափարականին՝ կը վերածուի ընդհա-նուր եղբայրակցութեան մը, որ մոռցած է կրօնքի եւ բարոյականի հին սկզբ-բունքները, ինչպէս ամէն նեղմտութիւն, ամէն ինչ որ վնասակար է մարդուն յա-ռաջդիմութեան : Իր սեռին մէջ չափա-զանց շահեկան է այս վէպը :

L'origine de l'homme

Միխայիլ Նեսթուրխ ակադեմական գիտուն է եւ հեղինակ «Մարդն ու իր նախնիքը» նշանաւոր գործին : Այս նոր գործը կը ձգտի Տարվինի տեսակէտը պաշտպանել նոր փաստերով եւ բնական ու սեռային ընտրանքի տեսութիւններուն վրայ աւելցնել նաեւ աշխատանքի դերը : Կարեւոր մաս մը յատկացուցած է ժխ-տելու համար արարիչ Աստուծոյ գաղա-փարը : Օգտակար եւ ընդարձակ տեղե-կութիւններով գիրք մըն է որ չի համո-զեր մեզ, ինչպէս են ցարդ հրապարակ նետուած բոլոր տեսութիւնները, որոնք մեր ծագումը կը ջանան բացատրել :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

Editions en langues étrangères : Moscou 1960

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

Ամառնային աղուոր գիշեր մը, կայծո-ռիկը կը խաղար կանաչութեան մէջ : Գորտ մը, որ ճիւղի մը վրայ նստած էր, իր թոյնը նետեց անոր վրայ :

— Ի՞նչ չարիք ըրի քեզի, որ այսպէս կը վարուիս ինծի հետ, հարցուց միջա-տը վշտալի ձայնով :

— Ինչո՞ւ կը փայլիս, պատասխանեց գորտը .

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (214)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Արշակն այդ ամբողջ խորհրդաժողո-վից իմացաւ մի հաստատ ցանկութիւն, թէ պէտք է զգոյշ լինել, չտալ խոստում-ներ շանել եւ վերադասել Հայոց Աշխար-հի չէզոքութիւնը ... Իսկ ընդհանրապէս աւագների մեծ մասը կողմնակից էր դը-նալուն : Լաւ առիթ հարեւանի հետ բա-րեկամանալու : Ապահով է այն երկիրը, որ բարեկամ է հարեւանի հետ :

Նոյն կարծիքի էր եւ ինքը Արշակը, բայց առաջ ու առաջ նրան հետաքրքրում էր Մերուժանը. գնալ եւ «կապանօք բե-րել առամբակին» :

Բայց այդ ամէնից յետոյ թագուհին բացարձակ դէմ եղաւ Տիզբոն մեկնելուն : Լսելով աւագների կարծիքը՝ Փառանձե-մը յուզուեց .

— Ոչ, արքայ : Մի գնար : Շապուհը խարդախ է : Կարող է կաշկանդել քեզ ծանր պարտաւորութիւններով : Երեւի չի մոռացել եւ քո փոքրիկ օգնութիւնը Բիւզանդացիներին : Յիշիր, ինչպիսի չա-րութեամբ կործանեց Տիգրանակերտը՝ իշխան հօրս չէզոքութեան համար ... Ոչ, արքայ ...

Արշակը ջանաց բացատրել գնալու կա-րեւորութիւնը .

— Ճշմարիտ է, Փառանձեմ, Շապուհը նենգ է, խարդախ, բայց պատերազմի վտանգի հանդէպ՝ պիտի ձգտի բարեկա-մանալ, մանաւանդ ապիրատ նախարար-ների պատմից յետոյ՝ զգում է երեւի մեր ուժը, այլապէս չէր ուղարկի մեծ դեսպանութիւն, կնքած աղ եւ այնքան նուէրներ, ինչ ապացոյց են նրա անկեղ-ծութեան :

— Արքայ, չեմ կարող ասել ինչո՞ւ, սակայն սիրտս վկայում է, որ պէտք չէ մեկնել :

— Ոչ, Փառանձեմ : Թւում է՝ Շապուհն այժմ Հայոց Աշխարհի բարեկամութեան կարիքը ունի. եւ ես կամիմ օգտուել այդ առիթից բարեպատեհ եւ ստանալ Մերու-ժանին անխծեալ, որ այնքան աղէտ բե-րեց մեր ազգին եւ Աշխարհիս Հայոց : Դարձնելով նրան անվնաս՝ դաւադիր նախարարները ինքնակամ կը գալեն ի-րենց, եւ ես կարող կը լինեմ հասնել նը-պատակիս, քանի տարի է Մերուժանը խռովում է մեր երկրի խաղաղութիւնը եւ խուսափում պատժից : Այժմ, վերջա-պէս, գտնուած է նրան կալանելու եւ պատժելու հնարը : Պէտք չէ թողնել ա-ռիթը ...

— Իսկ քաղա՞քը, արքայ, — յանկարծ յիշեց Փառանձեմը, մտածելով, որ մի-այն դա կարող է սթափեցնել Արշակին, որպէսզի նա ետ կանգնի իր մտադրու-թիւնից : — Ո՞վ պիտի վերականգնեցի քո վնասուած քաղաքը : Կարելի՞ է միթէ թողնել աւերակ եւ ... վերջապէս, ո՞վ պիտի սկսի Հայոց բերդը :

— Մի կարծիր, Փառանձեմ, թէ մո-ռացել եմ քաղաքը : Ես մինչեւ իսկ խոր-հում էի, թէ անհրաժեշտ չէ՞ արդեօք նոր կառավարիչ կարգել Նահատակ Վա-րազ Գնունու փոխարէն, որպէսզի նա սկսէր աշխատանքը մինչեւ վերադարձս : Սակայն խորհեցի, որ անփորձ կառավա-րիչը չի կարող գործել առանց ցուցում-ների, ուստի եւ ամէնը կը սկսեմ վե-րադարձիս ... Դա պիտի լինի իմ միակ հոգսը — կառուցել եւ աւարտել : Բայց նախ անվնաս դարձնենք Մերուժանին ...

Փառանձեմը լսում էր եւ գլուխն օրօ-րում, յետոյ չհամբերեց եւ ընդհատեց ամուսնու խօսքը .

— Վախենամ, արքայ, Մերուժանի պատճառով վնաս բերես քեզ. ճանապար-հը երկար է, վտանգալի ... զգուշ եւ ցուրտ :

— Աշունը տակաւին նոր է :

— Այսուամենայնիւ, արքայ, ցանկալի է յետաձգէիր մեկնումդ գէթ առժամա-նակ, մինչեւ կը պարզես, թէ ինչ նպա-տակով է կանչում Շապուհը : Եթէ մեկ-նես, առանց հրաւէրի նպատակը պարզե-լու, ես տագնապի մէջ պիտի լինեմ շա-րունակ :

— Ես կ'ուղարկեմ քեզ սուրհանդակ-ներ, Փառանձեմ, — խոստացաւ Արշակը քնքշաձայն, աւելացնելով, որ կանայք միշտ երկնչում են ամէն բանից, լինելով հոգով անարի եւ վախկոտ : — Մեկնու-մըս վճռուած է, Փառանձեմ : Արիացիր ... Մերուժանը ... Մերուժանը ...

Երկու օր յետոյ Արշակը ճանապարհեց Շապուհի դեսպաններին, նախապէս ըն-դունուած կարգով, պարգեւներ բաշխե-լով նրանց եւ պատուիրելով յայտնել ար-քայից արքային, թէ ինքը եւս կը գայ շուտով :

Եւ մի չաբաթ անց իրօք թագաւորը մեկնեց իր թիկնապահ գնդով, վասակ սպարապետի ուղեկցութեամբ : Պայծառ առաւօտ էր. թւում էր արեւն իր ամբողջ շողերը թափել է մեկնողների հագուստ-ների եւ զէնքերի վրայ. փայլում էին նը-րանց ոսկեթել բանուածները. պղնձի սա-ղաւարտները, տէգերն ու նիզակները :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Օր. ՎԵՐԺԻՆ ՍԱՐԿԱՒԱԳԵԱՆ
Պ. ՌՈՊԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած
3 Յունիս, 1961

Շուազի լը Ռուա Ալֆորվիլ
կնքահայրութեամբ՝ Պ. ԱՐՄԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի :

ՆՈՒԷՐ

Փոքրիկն Գլոտ Տէր Ղուկասեան իր մեծ հայրիկին եղբօր՝ Արմենակ Գապաքճեանի յիշատակին տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ:
Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը :
Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհինե – րը:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Զաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ:
Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՖԷԿԵԱՆ – ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ :
Կը հրաւիրուին անդամուհիներ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երջանկայիշատակ ազգային բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի, կտակակատար Կարապետ Եզեանցի եւ նախկին տեսուչներ Գ. Աբալեանի, Ս. Սողիկեանի, Յ. Մատաթեանի, բոլոր ուսուցիչներուն եւ սաներուն ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:
Կը հրաւիրուին սաները եւ բարեկամները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են .ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արեւելեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն):
Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)
Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :
ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի : Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ,
(8 էնփաս տը Մոն)
Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ
Պիտի խօսին Ընկ. ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալբագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւթէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ծօչկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածանօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին :

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբինեան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան : Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները. ժամը 10–12 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցական Տարեշրջանի փակման եւ Բարերարներու Օրը
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 25
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն :
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11
Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ
ԼԸ ՓԷՔ
3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին
Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13էն՝ ընթրիք ժամը 19ին :
Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով:
Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :
Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն
Հաղորդակցութեան միջոցներ .—
ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՈՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ :
ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 7 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9121 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4922

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Բոլորովին անակնկալ ու զարհուրելի աղէտ մը Յունիս 1ի առաւօտուն սուգի ենթարկեց բազմաթիւ ֆրանսացի եւ հայ ընտանիքներ Փարիզի մօտիկ արուարձաններէն Քլամարի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ:

Մայիսի վերջին շաբթուան ընթացքին տեղացող յորդառատ անձրեւները հողի կլում առաջ բերած էին այդ շրջանի մարգագաշտին եւ շէնքերուն տակ, որոնք կառուցուած են նախկին քարահանքերու վրայ,— մէջը պարապ:

Վերջին պատերազմի ընթացքին օդային ռմբակոծումներու դէմ պաշտպանուելու համար լաւագոյն ապաստանարանը կը նկատուէին այդ անծայրածիր քարահանքերը, ուր սովորական ժամանակ սունկ կը մշակեն:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Փարիզի երեք քառորդ մասին տակը նախկին քարահանքեր են, ետքէն լեցուած առաւել կամ նուազ չափով: Այդ պատճառով քաղաքապետարանները մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ միայն բնակարան շինելու արտօնագիր կու տան:

Քլամարի եւ Իսի լէ Մուլինոյի պարագային մէջ որոշ թերացումներ կատարուած են: Բացի քաղաքապետութենէն՝ պատասխանատու կը նկատուին նաեւ ճարտարապետները:

Ներկայիս քննութիւններ կը կատարուին թեքնիք - վարչական եւ դատական գետիններու վրայ, ճշդելու համար պատասխանատուութիւնները:

Փլատակներուն տակէն հանուած են քսան դիակներ եւ քանի մը տասնեակ վիրաւորներ:

Երէկ առաւօտ Փըթի Մէնաժի հիւանդանոցին մէջ, պաշտօնական անձնաւորութեանց ներկայութեան, տեղի ունեցաւ քսան զոհերու համախումբ հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը, որմէ վերջ մեռելներու ընտանիքներուն յանձնուեցան դագաղները՝ թաղման համար, իւրաքանչիւրը իր ուզած գերեզմանատան մէջ:

Զոհերուն մէջ են երկու հայ ընտանիքներ (Քէհեայեան քոյրեր) եւ երկու երիտասարդներ: Քանի մը վիրաւոր Հայեր ալ կը դարմանուին հիւանդանոցներու մէջ:

Տակաւին ամբողջովին չեն պարզուած աղէտին բուն պատճառները: Մարդագետին մէկ անկիւնը փլած է՝ հսկայ խոռոչի մը վերածուելով: Անոր հետեւած են օդային կազի երկու պայթիւններ, պատճառ-դառնալով քանի մը տասնեակ տուներու փլուզումին:

Փլած տուներէն մաս մը Հայերու կը պատկանին: Աղէտեալներու ընդհանուր թիւն է — ըստ վերջին վիճակագրութեանց — Քլամարի մէջ 45 ընտանիք (107 հոգի), Իսիի մէջ 18 տուն (55 հոգի):

Քաղաքապետարաններն ու կառավարութիւնը աղէտի առաջին օրէն իսկ անմիջական օգնութեան փութացին աղէտեալներուն՝ բնակարան եւ նպաստ հայթայթելով:

Քլամարի քաղաքապետին եւ Ֆրանսական ձայնասփիւռի կոչերուն ընդ առաջ երթալով, դրամական օժանդակութիւններ կը հասնին ամէն կողմէ:

Մեր բարեսիրական կազմակերպութիւններն ալ գործի պէտք է լծուին: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին կողմէ արդէն իսկ օգնութիւն հասցուած է ամէնէն չքաւոր մնացողներուն: Իսիի մեր հայրենակիցներն ալ Յանձնախումբ մը կազմած են՝ օգնելու համար կարօտեալներուն:

Կը յուսանք որ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը եւս կարեւոր գումար մը պիտի տրամադրէ Քլամարի եւ Իսիի աղէտեալներուն, ինչպէս տրամադրած էր քանի մը տարի առաջ Պելժիոյ հանքագործներու ընտանիքներուն եւ Ֆրէժիւսի աղէտեալներուն:

Մարդասիրական պարտականութիւն կը ծանրանայ բոլորիս վրայ, օգնելու անխտիր, աղէտի զոհերուն, հայ թէ ֆրանսացի: Ցոյց տալու համար մեր համերաշխութիւնը, համակրութիւնն ու եղբայրական զգացումները՝ հանդէպ դժբախտներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՀՐԱՑԱՆԱՁԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

*

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻ ՄԷՋ

Ալժ. Ազատ Ճակատը ահաբեկումներու նոր շարանի մը սկսած է Փարիզի մէջ: Առջի գիշեր զինեալ ահաբեկիչներ, որոնց առաջին անգամ ըլլալով կ'ընկերանային նաեւ ֆրանսական բանակի ալժերացի զօրագիրներ, կրակ բացին ոստիկանական կառքերու վրայ: Առաջին յարձակումը տեղի ունեցաւ 13րդ թաղամասին մէջ: Երբ ոստիկանները կեցնել ուզեցին ոստիկանական կառքի մը մօտեցող կասկածելի ալժերացի մը, այս վերջինը փախուստ տուաւ դէպի իր ընկերներուն կառքը, որմէ կրակ բացուեցաւ օգնութեան փութացող ոստիկաններուն վրայ: Այս վերջիններէն հինգ հոգի վիրաւորուեցան: Սակայն նշմարած էին, որ ահաբեկիչներուն կառքին մէջ ալժերացի զօրագիրներ ալ կը գտնուէին: Փարիզի բոլոր ոստիկաններուն անմիջապէս հրահանգուեցաւ կեցնել եւ խուզարկել ալժերացի զօրագիրներ պարունակող բոլոր կառքերը: Այս ձեւով կարելի եղաւ գտնել ահաբեկիչները, որոնք դիմադրութիւն փորձեցին՝ վիրաւորելով երեք ուրիշ ոստիկաններ եւս: Սակայն ոստիկանները, իրենց հերթին դիմադարձելով, սպաննեցին տասը ահաբեկիչներ, որոնցմէ չորսը զօրագիրներ են: Ութ ուրիշ ալժերացի զօրագիրներ եւ նոյնքան մըն ալ քաղաքային ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան յանցանքի վրայ: Ոստիկանութիւնը միւս կողմէ ձերբակալեց ութսունի չափ կասկածելիներ, որոնք հարցաքննութեան համար առաջնորդուեցան Վէնսէնի արգելարանը:

Այս ահաբեկումներուն քննութեամբ զբաղող ոստիկանները համոզուած են, թէ ահաբեկիչները Փարիզի մէջ «բան մը» կազմակերպելու վրայ էին հրացանաձգութեանց գիշերը:

Ձերբակալեալներուն հարցաքննութենէն յայտնուած է որոշապէս, որ այս զինեալ յարձակումներու կազմակերպիչը Ալժ. Ազատ. Ճակատն է:

× Իսկ Երկուշաբթի գիշեր ալ, ֆրանսացի ահաբեկիչներ ռումբ մը զետեղած էին «ԱՀԱԿ»ի անդամներէն Պումենձելի կնոջ տան առջեւ: Ինչպէս յայտնի է, Պումենձելի կինը, որ ֆրանսացի է, իր զաւակներուն հետ կ'ապրի Փարիզ:

ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԷՎԻԱՆԻ ՄԷՋ

Այս բոլոր անշուշտ աւելի եւս ծանրացուցած են Էվիանի բանակցութեանց մթնոլորտը, որ արդէն ինքնին աւելի քան պաղած էր Սահարայի եւ Ալժերիոյ Եւրոպացի բնակչութեան հարցերուն շուրջ «ԱՀԱԿ»ի չափազանց պահանջկոտութեան պատճառով:

Շաբաթ օրուընէ ի վեր ընդհատուած բանակցութիւնները պիտի վերսկսէին երէկ՝ Երեքշաբթի:

«ԱՀԱԿ»ի ներկայացուցիչները կը զլանան Փարիզի հրացանաձգութեանց մասին շատ խօսելէ: Իսկ շատ մը Ֆրանսացիներ իրաւամբ կը սկսին մտածել, թէ միախոհութիւն չի տիրեր «ԱՀԱԿ»էն ներս, որուն անդամներէն ոմանք խաղաղութեան եւ բանակցութեանց թէեւ կողմնակից են, բայց միւսները հակառակ են:

Ըստ շատերու կարծիքին, Էվիանի ֆրանսական պատուիրակութիւնը իր ալժերացի խօսակիցներուն բացորոշ հարց պիտի տայ, թէ արդեօք իրապէս ներկայացուցչական հանգամանք ունի՞ն, քանի որ չեն կրնար իրենց հեղինակութիւնը պարտադրել: Արդարեւ, գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար, որ Ալժ. Ազատ. Ճակատի Ֆրանսայի ճիւղը ուղղակի կապուած է «ԱՀԱԿ»ի ներքին «նախարար» Պէն Թոպալի. իսկ այս վերջինն ալ բանակցութեանց գաղափարին ընդդիմացողներէն է:

Ցամենայն դէպս, Երեքշաբթի կէսօրէն ետք սկսող ժողովը կարեւոր անկիւնադարձ մը պիտի կազմէ: Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը պիտի պահանջէ անկասկած, որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը որոշ կերպով յայտնէ, որ բանակցութիւններն ու խաղաղութի՞ւնը կ'ընտրէ, թէ՝ ահաբեկումներն ու պատերազմին շարունակութիւնը:

× Ալժէի ոստիկանութիւնը կրցած է ճշդել ոստիկանապետ Կավուրիի սպաննիչներուն ինքնութիւնը. երիտասարդ տղաք էին, որոնք ոստիկանապետին դրացի ուսանողի մը սենեակին մէջ պահուըտած կը սպասէին իրենց զոհը մեռցնելու յարմար առիթին: Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը թռուցիկով մը կը յայտարարէր թէ այս սպանութիւնը ինք կազմակերպած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ Գաւառական ընտրութեանց մէջ առաջին անգամէն ընտրուած են 1035 հոգի: 469 աթոռներ համեմատականի մնացած են: Ներքին նախարարութեան տուած պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, առժամեայ արդիւնքներն են.— Ընկերվարականներ՝ 173, Արմատականներ՝ 154, Ձախ կեդրոն՝ 144, Միութիւն Նոր Հանրապետութեան՝ 102, Անկախներ՝ 154, Համայնավարներ՝ 21, Ծայրագոյն աջակողմեաններ՝ 16, Ժողովրդ. Հանրապ. Շարժում՝ 97, Անջատ ընկերվարականներ՝ 9, Ծայրագոյն ձախակողմեաններ՝ 8, տեղական թեկնածուներ՝ 157: Համեմատականի մնացած 469 հոգիներուն ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի:

ՔԵՆԸՏԻ ՄԱՔՄԻԼԸՆ խօսակցութիւնները վերջացան: Քենըտի եւ տիկինը Էլիզապէթ Թագուհիին ճաշի հիւրերը եղան: Նախագահը անգլիական պատկերասփիւռէն յայտարարեց, թէ իր ունեցած տեսակցութիւնները (տը Կոլի, Խրուշչեւի եւ Մաքմիլընի հետ) «շատ օգտակար եղան» իրեն: Քենըտի վերադարձաւ Ուաշինկթըն, ուրկէ պատկերասփիւռուած զեկոյց մը պիտի տայ ամերիկացի ժողովուրդին:

ԼԱՈՍԻ եւ Հիւլէական փորձերու դադարման ժողովները, որոնք Խրուշչեւի եւ Քենըտիի տեսակցութեանց արդիւնքին սպասելով ընդհատուած էին, դարձեալ սկսած են Ժընեւի մէջ:

ԼԵՀ ԵԼՄՏԱԳԷՏ մը, Խոուար Տրոզնիաք, Ուաշինկթընի դեսպան նշանակուեցաւ:

ՍԷՆ-ՄԱՐՔԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ 10 ՏԱՐԻ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Վայրաշուներու առաջին Օտար Զօրամասի հրամանատար էլի Տընուա տը Սէն Մարքի դատապարտութիւնը զարմանք պատճառեց բոլորին: Արդարեւ բոլորը համաձայն էին, 39 տարեկան այս փայլուն զինուորականը փառաւոր անցեալ մը ունի, մաքուր, քաջ, միշտ ծառայած է Ֆրանսայի: Տառապած է Պուխընվալտի արգելափակման կայանը, կռուած է դիմադրութեան մէջ, ապա Հնդկաչին, ապա Ալժերիա, ուրկէ ինքզինք գտած է Սանթէի բանտը: Բոլոր վկաները եկած էն ըսելու թէ Տընուա տը Սէն Մարք, պարկեշտ, քաջ, նուիրուած զինուոր մըն է որ 15 տարի է կը կռուի Ֆրանսայի համար: Առաջին վկան Ռիշէ, խորհրդատու Արտաքին Նախարարութեան կը բացատրէ ամբաստանեալին նկարագիրը.— «Երբեք ձեռնպահ չէ եղած, չէր սպասեր որ նշանակուի, ինք ինքզինքը կը նշանակէր, անոր համար Պուխընվալտ գնաց, անոր համար այսօր Սանթէի բանտն է:

Ինք, Սէն Մարք կը բացատրէ ըրածը.— «Մեր պատիւին կը խորհէի երբ Շալ եկաւ, ըսաւ թէ պէտք է հաւատարիմ մնալ անոնց որոնք վստահութիւն ցոյց տուած են մեզի: Կարելի է պահանջել զինուորէ մը որ մեռնի, բայց կարելի չէ պահանջել որ խօսքին տէր չըլլայ, ստէ, ուրանայ, խօսքը դրժէ: Իմ կեանքէս 20 տարի զոհած եմ Ֆրանսայի, 15 տարի է կը կռուիմ Լեգէոնին մէջ. երբ մտածեցի անոնց մասին որոնք ինկան իմ հրամանիս տակ, այն ատեն, Ապրիլ 21ին, ապստամբել ընտրեցի: Վերջացուցի, պարոն նախագահ»:

Պատասխանելով հարցումներու, հրամանատարը կ'ըսէ թէ հաւատացած է որ եթէ «ուզուէր քանի մը շաբաթէն կարելի էր ամէն ինչ վերջացնել, ինչպէս ըսած էր Շալ»:

Նախագահը կը հարցնէ.— «Ձեր զօրամասը օտարներէ կազմուած էր, այդ մասին չմտածեցի՞ք»:

«Կրնայ ըլլալ որ իմ զինուորներս ֆրանսացի չէին իրենց ստացած արիւնով, բայց ֆրանսացի էին իրենց թափած արիւնով»:

Եւ երբ նախագահ Փաթէն կ'ըսէ.— «Շատ արժէքաւոր սպայ մըն էք, շատ հաւատարիմ, շատ քաջ, անհասկնալի է ինչ որ ըրած էք: Նորէն պիտի ընէի՞ք»:

Շատ յուզուած, Սէն Մարք կը պատասխանէ «հոս եկած եմ ըրածներուս մասին խօսելու համար, աւելցնելիք բան չունիմ»:

Դատախազը խիստ չէ, կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը քսան տարուան դատապարտութիւն մը կը փափաքի բայց ինք հինգէն տասը տարի կ'ուզէ միայն:

Սէն Մարք կը դատապարտուէր տասը տարի բերդարգելութեան, զարմանքի եւ բողոքի ցոյցերու տեղի տալով:

Pour les sinistrés de Clamart

Իսիի աղէտեալներուն համար, բոլոր գումարները պէտք է ղրկուին հետեւեալ հասցէին.

C. C. P. NR. 9001-07

Ներկայիս միայն դրամական առաքումներ կ'ուզուին:

ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Աթէնքէն քաշուած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Սեպտեմբեր 20էն 30 Հռոդոսի մէջ տեղի պիտի ունենայ օրթոտոքս եկեղեցիներու ժողովը մասնակցութեամբ Պոլսոյ, Աղեքսանդրիոյ, Երուսաղէմի, Անտիոքի, Սերպիոյ, Խորհրդ. Միութեան, ինչպէս նաեւ Յունաստանի, Կիպրոսի, Պուլկարիոյ, Ալպանիոյ եկեղեցիներուն ։

Տեսականօրէն օրթոտոքս եկեղեցիներու պետն է Պոլսոյ Պատրիարքը, մինչդեռ միւս պատրիարքները վարչականօրէն անկախ են, ինչպէս Կիպրոսի եկեղեցին Եփեսոսի ժողովէն ի վեր ։ Յունաստանի եկեղեցին ենթակայ է Պոլսոյ պատրիարքութեան, Պուլկար եկեղեցին էկզարխա մըն է 1870էն ի վեր Պոլսոյ պատրիարքութենէն բաժնուած ։ Պուլկարիայէն զատ, Խորհ. Միութեան պատրիարքութենէն անջատ յոյն ժողովուրդներու, կրօնական համայնքներու եկեղեցիներն են որ պիտի մասնակցին եկեղեցական համագումարին, հինգը կը գտնուին համայնավար վարչութեան տակ ։

Ժընեւի Եկեղեցիներու Կազմակերպութեան Խորհուրդին պաշտօնաթերթը վերջերս հրատարակեց Մոսկուայի Պատրիարքին դիմումը ընդունուելու համար այդ կազմակերպութեան Խորհուրդին մէջ ։ Եկեղեցիներու միութիւնը կը հաշուէ չորս հարիւր միլիոն հաւատացեալներ՝ բողոքականներ եւ օրթոտոքսներ ։ Պատրիարքին պաշտօնական դիմումը յիշուեցաւ նաեւ Փենսիլվանիոյ մէջ գումարուած տարեկան ժողովին, ուր Խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարը Ուիլեմ Վայսերթ Հուֆթ յայտարարեց թէ « Նորին Սրբութիւնը Ալեքսիս Բ. Պատրիարք Մոսկուայի եւ բոլոր Ռուսիոյ, պաշտօնապէս դիմած է մասնակցելու 18 Նոյեմբերին Նոր Տելհի գումարուելիք ժողովին» ։ Քարտուղարը աւելցուց որ համագումարը միայն նկատի պիտի առնէ թեկնածութիւնը ։

Հռոմէական Եկեղեցին եկեղեցիներու միութեան առաջադրութեամբ մղում տըւաւ այլ եկեղեցիներու պետերուն չարժումին ։ Առաջինը դաւանական եւ վարչական միութիւն ունի, միւսները բաժնըւած են դաւանանքներով եւ վարչական անկախ կազմակերպութիւններով ։ Յայտնի չէ թէ ուր կը կայանայ միութեան գիծը եւ ինչ հետեւանք պիտի ունենան ժողովներու գումարումները, ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ ընդհանուր յայտարարի մը շուրջ ։

Յոյն պատրիարքները կը մասնակցէին կազմակերպութեան, ռուս եկեղեցին կը մնար չէզոքացած ։ Այժմ Խորհրդ. Միութեան վարիչներու թոյլտուութեամբ անշուշտ՝ կը փափաքի մասնակցիլ Հռոդոսի օրթոտոքս ժողովին եւ Նոր Տելհիի եկեղեցիներու համագումարին ։ Պոլսոյ պատրիարքը հրջեցաւ Մերձաւոր Արեւելք, տեսակցեցաւ պատրիարքներու հետ ։ Իր մեկնումին յաջորդեցին ՌուսՊատրիարքի այցելութիւնները, ամենուրեք գտնելով իր դիրքին համապատասխան եւ վայել ընդունելութիւն ։

Զուիցերական թերթի մը համաձայն Մոսկուայի եկեղեցին խստութեան ենթարկուեցաւ Խորհրդ. Իշխանութեան կողմէ, մէկ քանի վանքեր փակուեցան, հաւատացեալներ հեռացուեցան պատասխանատու պաշտօններէ, փակուեցան նաեւ Քիեւի եւ Սթաւրոփոլի դպրեվանքերը Կրօնից նախարար Քուրոյտով մերժեց պատրիարքին տալ « Ձեր Ամենապատուութիւն » տիտղոսը, մինչդեռ նախորդը ոչ միայն նոյն տիտղոսը կուտար, այլ նաեւ ներկայ կ'ըլլար պատարագի ։ Այս պատճառով գուցէ փոփոխութիւն տեղի ունեցաւ ։ Կրիւնուալտ վերջին գործին մէջ աւելի լաւատես է, թէեւ կը հաստատէ որ «պատրիարքական շրջանակները մտահոգութեան մէջ ինկան Քուրոյտովի անուանումով » ։ Կը հանդիպի նախարարին, կը գտնէ ժպտուն, քաղաքավար, «ոչ մէկ տպաւորութիւն եկեղեցին հալածողի, խօսակցութիւններէս եզրակացուցի որ վերին ատեճանի պահով են եկեղեցիի եւ պետութեան բարւոք յարաբերութիւնները » ։

Յարաբերութիւնները աւելի սեղմ եւ սերտ կրնան ըլլալ եթէ եկեղեցին ծառայէ պետութեան քաղաքականութեան ։ Նախարարի փոփոխութեան համընթաց փոխուեցաւ նաեւ Մոսկուայի Մետրապոլիտը, Նիքոլա, որ խաղաղասէրներու միութեան շարժումին ղեկավարներէն մէկն էր ։ Նշանակուեցաւ Նիքոտին եպիսկոպոս, որ այժմ երեսուն երկու տարեկան է, քսան տարեկանին ձեռնադըրուած ։ Երեք տարի մնաց Երուսաղէմ, որպէս վարիչ Մոսկուայի Պատրիարքութեան Առաքելութեան, որ նպաստ կը ստանայ Խորհրդ. կառավարութենէն ։

Նիքոտիմ եպիսկոպոս ընկերացած էր Մոսկուայի պատրիարքին ։ Իր յայտարարութիւններէն կարելի էր հասկնալ առաքելութեան նպատակը, հետաքրքրուիլ Անգլիքան եկեղեցիի կրօնական պետին Արեւելք այցելութեան եւ հանդիպումներուն հետեւանքներով ։ Իր գործունէութիւնը ի նպաստ կառավարութեան քաղաքականութեան նպաստեցին իր արագ բարձրացման եկեղեցական աստիճաններէն եւ պատասխանատու դիրք տուին Պատրիարքին կողքին ։ Կրիւնուալտ կը յայտնէ որ Մոսկուայի Պատրիարքը բացատրութիւն ուզած է Պոլսոյ Պատրիարքէն երբ լսած է թէ «կը չահագրգռուի Սրբ. Պաւլին հրաւէրով, եւ Աթենակորաս Պատրիարք հաւաստած է թէ գիտողներ պիտի չղրկէ Հռոմ » ։

Նիքոլա մետրապոլիտ կը յայտարարէր. « Եղբայրական յարաբերութիւններ կը պահենք Պոլսոյ, Աղեքսանդրիոյ, Անտիոքի, Երուսաղէմի, Չեխ, Վրաց եկեղեցիներու հետ ։ Յարաբերութիւն կը մշակենք անգլիքան եւ բողոքական եկեղեցիներու հետ» ։ Մետրապոլիտի յիշած ցանկին մէջ հայ եկեղեցին չկայ ։

Մետրապոլիտը կը յայտարարէր. « Ի՞նչպէս կրնանք չհպարտանալ՝ երբ քառասուն տարուան մէջ այս վարչաձեւը հսկայ յառաջդիմութիւններ ըրաւ ։ Ի՞նչպէս կրնանք մերժել մեր աշխատակցութիւնը ընդհանուր խաղաղութեան քարոզչութեան համար» ։

Կրիւնուալտ չի բացատրեր կրօնից նախարարին փոփոխութեան պատճառը, թէեւ կը հաստատէ նախորդին Պատրիարքին Նորին Սրբութիւն տիտղոս տալը, պատարագի ներկայ ըլլալը եւ յաջորդին պատրիարքը սովորական եկեղեցական մը նկատելն ու պատարագի ներկայ չըլլալը ։ Կը ներկայացնէ նաեւ Անաստուածներու Առաջնորդը գիրքը, ուր լայն տեղ տրուած է օրթոտոքս եկեղեցիին, որ կը ջանայ հաշտեցնել կրօնք եւ գիտութիւն ։ Գրքին եզրակացութիւնն է. «Համայնավարութեան նպատակն է ձերբազատել մարդը նիւթական արգելքներէն եւ հոգեւոր կապանքներէն » ։

Մոսկուայի Պատրիարքին մասնակցութիւնը Հռոդոսի ժողովին, թեկնածութիւնը Նոր Տելհիի եկեղեցիներու համագումարին, Նիքոլայի տեղ Նիքոթին եպիսկոպոսի անուանումը, եկեղեցիի բարեկամ, պատրիարքութեան պաշտօնը յարգող նախարարին փոփոխութիւնը համոզուած համայնավար նախարարով՝ ենթադրել կուտան թէ Խորհրդ. Միութեան վարիչները եկեղեցին կը մղեն խանգարելու եկեղեցիներու միութեան աշխատանքը, արգիլելու Հռոմի Քահանայապետին ձեռնարկը, պայքարելու Արեւմուտքի դէմ կրօնական զէնքի վրայ ալ ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԻՍԱՀԱԿ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆ

—o—

Արեւելահայ Թատրոնի պատմութիւնը երբ թղթատենք, անմիջապէս մեր աչքերուն առջեւ կ'երեւին նուիրականացած անուններ.— Աբէլեան – Արմենեան, Զարիֆեան – Սեւումեան ։ Եւ այն տպաւորութիւնը կը ստանանք առաջին իսկ առթիւ, թէ այս երկու զոյգ անունները եղած ըլլան սկիզբնու վախճանը այնհրաշալի կազմակերպութեան որ լոյս աշխարհ եկաւ 1850ական թուականներէն անմիջապէս ետք, եւ որուն նախակարապետները հանդիսացան Գաբրիէլ Սունդուկեան, Գէորգ Չուբար, Գէորգ Չմշկեան եւ տակաւին ուրիշ բազմաթիւ խընկելի անուններ ։

Այս անուններուն քովն ի վեր սակայն, գտնուած են նաեւ շատեր, որոնք իրենց երկար տարիներու տքնաջան աշխատութեամբ. իրենց թատերական արուեստի բարձր ըմբռնողութեամբ եւ կատարողական անստգիւտ յատկութիւններով, մեծապէս օգտակար հանդիսացած են Արեւելահայ Թատրոնի վերելքին ։

Ատոնցմէ մէկն էր մեծատաղանդ դերասան Իսահակ Ալիխանեան ։

Ծնած էր Թիֆլիզ, ուր ստացած էր իր նախնական ուսումը տեղւոյն Ներսիսեան վարժարանին մէջ, ապա անցած էր Ռուսաստան, հետեւելու համար հոն բարձրագոյն ուսման ։

Իր ուսանողական շրջանին, Մոսկուայի մէջ եւ այլուր, Իսահակ Ալիխանեան առիթը կ'ունենայ մօտէն ծանօթանալու ռուսական թատրոնին, անոր հանճարեղ հեղինակներուն, բազմատաղանդ բեմադիրներ՝ Սթանիսլաւսկիի և Վախտանկովի դպրոցներուն, եւ մանաւանդ բախտը կ'ունենայ բազմաթիւ անգամներ ըմբոշխնելու ներկայացումները մեծանուն ռուս դերասան – դերասանուհիներու՝ Քաչալով, Երմոլովա եւն. ։

Այս բոլորը երիտասարդ ուսանողին հոգիին մէջ ծնունդ կուտան նոր սիրոյ մը՝ թատրոնին սէրը ։

Եւ վերադառնալով Թիֆլիզ, կը սկսի շփումներ ունենալ այնտեղ գործող հայ թատերախումբերուն հետ, որոնց մէջ կը գտնուէին արդէն Սիրանոյշ, Աբէլեան, Զարիֆեան եւ ուրիշ անուանի դերասաններ ։

Առաջին իսկ առթիւ Իսահակ Ալիխանեան ուշադրութիւնը կը գրաւէ Թիֆլիզի հայ թատրոնին ղեկավարութեան հոգը ստանձնած անձերուն, որոնք կը սկսին աւելի գուրգուրանք եւ սէր տածել դէպի նորեկ դերասանը, անոր մէջ ակնյայտօրէն տեսնելով ըմբռնումի, մօտեցումի եւ մեկնաբանութեան ինքնուրոյն ոճ մը ։

Իսահակ Ալիխանեանի բեմական յաջողութիւնները արագընթաց կ'ըլլան ։ Երիտասարդ դերասանը կը յարի բեմական որոշ սեռի մը ։ Երիտասարդ սիրահարի տիպարները կը դառնան իր մասնագիտութիւնը եւ հետզհետէ բեմական այդ սեռին մէջ կը տիրանայ անժխտելի համբաւի մը ։

Այդ շրջանին, սակայն, կը պատահի ցաւալի դէպք մը ։ Իսահակ Ալիխանեան յանկարծակի կը հիւանդանայ ։ Իր հիւանդութիւնը ֆիզիքական ըլլալէ աւելի հոգեկան տկարութիւն մը կը ներկայացնէ ։ Ահաւոր թախծոտութիւն մը կը համակէ իր բովանդակ էութիւնը, կը դառնայ հոգեպէս ընկճուած, ջղային նոպաներու կ'ենթարկուի եւ այս դրութիւնը պատճառ կը դառնայ որ երիտասարդ դերասանը երկար ատեն հեռու մնայ հայ բեմէն ։

Այս դժբախտ դէպքը իր ատենին ժողովրդական ընդհանուր կարծիքին մէջ այն կասկածը կ'արթնցնէ թէ՝ տաղանդաւոր Իսահակ Ալիխանեանը ի սպառ կորսուած էր հայ բեմին համար ։

Եւ սակայն, արտակարգ կորովով մը, կամքի անսպառ տոկունութեամբ մը, Իսահակ Ալիխանեան կը մաքառի իր հիւանդութեան դէմ, եւ ատեն մը ետք, կազդուրուած կը վերադառնայ բեմ ։

Հոգեկան այն խռովքը որ կ'անցընէ իր հիւանդութեան շրջանին, իր կնիքը կը դնէ անոր դերասանական խառնուածքին վրայ ։ Կը փոխուի իր բեմական սեռը ։ Ալիխանեան կը սկսի մարմնաւորել հոգեպէս ընկճուած, ջղային տագնապներու ենթակայ եւ չարունակական ողեցնցումներու մէջ տուայտող տիպարներ՝

Այս առթիւ կ'արժէ հոս մէջ բերել Իսահակ Ալիխանեանի մասին յայտնուած հետեւեալ կարծիքը, մեծանուն դերասանուհի Սիրանոյշի կողմէ.—

« . . . Գալով Ալիխանեանին, ուզում եմ ամէնից յետոյ խօսել, որովհետեւ նա հէնց սկսեց թէ չէ, իր առաջին քայլերում, դեղարուեստի փոքրիկ կայծեր եւ թռիչքներ ցոյց տալուց յետոյ, յանկարծ նա, ինչպէս տկար ոստը, իր ֆիզիքական տկարութեան եւ թուլութեան պատճառով թէքուեց եւ հոգեպէս ընկճուելով, հակառակ յառաջդիմելու բուռն ցանկութեան, ուժասպառ եղաւ ։ Նրա խառնուածքը քիչ չատ ուսումնասիրած լինելով վախենում էի որ այդ տաղանդաւոր դերասանը չտոկայ եւ վերջնականապէս կորչի հայ բեմի համար, բայց ընդհակառակն այդ երիտասարդ հոգին կարողացաւ իր ուժերն ամփոփել եւ յամառ կերպով մաքառելով իր հիւանդութեան դէմ՝ ֆիզիքական թուլութիւնն անհետացրեց եւ մնաց հոգեկան թուլութիւնն արժանաւոր դերասանի մէջ եւ կարծես նրա այդ հիւանդ հոգին որոշեց իր ինչ ․․․ լուայի պատկանելն . նա սկսեց հիւա․․․ դերեր ստանձնել . . .» ։ (Արամ Երեմեա․․․ «Հայ բեմի վաստակաւոր արտիստներ․․․ ալպոմէն) ։

Կը տեսնենք ուրեմն, որ Ալիխանեա․․․ հիւանդութիւնը «բարերար» ազդեցու․․․ թիւն մը ունեցած էր իր դերասանակա․․․ ճակատագրին վրայ ։ Վասնզի, տաղան․․․ դաւոր դերասանը, այնուհետեւ սկսած է զմայլելի ճարտարութեամբ մը մարմնա․․․ ւորել հիւանդոտ հոգիներու, խռովարա․․․ նկարագիրներու տիպարներ ։

Այս կարգի տիպարներէն նշանաւոր են Տոստոյեւսկիի «Ապուշը»ին մէջ իշխան Մըշկինի, Իպսէնի « Ուրուականներ »ու Օսվալտի, «Ցար Ֆէտոր»ի՝ Ֆէտորի, Կոկոլի «Վերաքննիչ»ի Խլեստակովի դերերը, որոնց մէջ Իսահակ Ալիխան․․․ եան հանդիսացած է անգերազանցելի, նախանձը շարժելով նոյնիսկ ռուսական բեմերու համբաւաւոր դերասաններու, որոնք հայ դերասանին մէջ տեսած են անպարտելի մրցակից մը ։

Եւ սակայն, Իսահակ Ալիխանեանի բեմական ստեղծագործութիւններուն փառքըն ու պսակը հանդիսացած է Շանթի « Հին Աստուածներուն» Աբեղայի դերը ։

Երբ առաջին անգամ ներկայացուեցաւ այս գործը, Թիֆլիզի մէջ, կը մասնակցէին հայ բեմի գրեթէ բոլոր ականաւոր եւ փորձառու դէմքեր.— Աբէլեան, Զարիֆեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Արամ Վրոյր, Բերոյեան, Սաթենիկ Ադամեան, Օլկա Մայսուրեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ ։

Երիտասարդ Ալիխանեանին վիճակուած էր Աբեղայի բարդ ու խրթին դերը ։ Ձինքը հրջապատող աստեղահոյլին մէջ տաղանդաւոր դերասանը փայլեցաւ իրբեւ գողտրիկ գոհար մը, ու անկէ ետք, այլեւս դասուեցաւ հայ բեմի վարպետներու շարքին ։ Մինչեւ այսօր ալ հայ բեմը տակաւին չունեցաւ Ալիխանեանի մեկնաբանութեան հաւասարող Աբեղայ մը ։ Զարիֆեան, Շահխաթունի, Վահրամ Փափազեան (այս վերջինը շատ տկար) երեւացին բազմաթիւ անգամներ արեւելահայ եւ արեւմտահայ բեմերուն վրայ Աբեղայի դերով, եւ սակայն ատոնցմէ ոչ մէկը, հակառակ իրենց բեմական անվիճելի տաղանդին, չկրցան հասնիլ Իսահակ Ալիխանեանի անձնաւորած Աբեղային ։

Իր տաղանդաւոր դերասանի յատկութիւններուն քով, Իսահակ Ալիխանեան ունէր նաեւ մշակուած միտք ու գրական զարգացում ։

1927 – 28 թուականներուն, Թիֆլիզի մէջ, Իսահակ Ալիխանեան դասախօսութիւններ տուած է երիտասարդ թատերասէրներու, բեմական արուեստի կանոններուն եւ օրէնքներուն մասին ։ Այս շրջանին է նաեւ որ աշխատակցած է Վրաստանի մայրաքաղաքին մէջ գոյութիւն ունեցող Հայպետդրամայի կազմակերպութեան մէջ եւ հոն է որ ստացած է Ժողովրդական Արտիստի պատուաւոր կոչումը ։

×

Արեւելահայ Թատրոնի բոլոր ականաւոր դէմքերը թատերական հրջապտոյտներով բազմաթիւ անգամներ այցելած են Թուրքիա ։

Աբէլեան, Արմենեան, Զարիֆեան, ․․․ ․․․ւումեան արեւմտահայ հասարակութեան ծանօթացուցած են իրենց ստեղծագործութիւնները, զանազան առիթներով ։

Իսահակ Ալիխանեանն է միայն որ ․․․ ծանօթ մնացած է արեւմտահայ թատերասէր հասարակութեան ։

Իսահակեան Ալիխանեան անգամ ․․․ նոյնիսկ ոտքը դուրս չէ դրած իր երկրէն ։

Ապրած է հոն, ծառայած է իր մայրենի բեմին արդիւնաւոր կերպով, մնացած իր ծննդավայրին՝ բազմալեզու եւ բազմացեղ Թիֆլիզի մէջ եւ հոն ալ ․․․ ․․․ած իր հոգին, արժանանալով ընդհանուր համակրանքի եւ գուրգուրանքի ․․․

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷՏԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ֆրանսայի հռչակաւոր վարչապետներէն Քլեմանսօ, վերջին անգամ երբ ․․․ գնաց, իր հին բարեկամին՝ Լերայի ․․․ լութիւնը ընդունեցաւ, Քլեմանսօ տեսնելով գոչեց .

— Ըսել է դեռ չե՞ս մեռած ։

— Պառոն նախագահ, ձեզի կը ․․․ ողպէսզի միասին երթանք, յարեց Լերա ․․․

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, տեղի ունեցաւ 27 Մայիս, շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, մեծ «Ալհամպրա»յի սրահներուն մէջ, մեծ շուքով եւ աննախընթաց խանդավառութեամբ:

Նկատի առնելով օրուան տօնին իմաստը, միւս կողմէ՝ Մարսէյլի Հայութեան գեղարուեստական իրական վայելք մը ընծայելու ցանկութիւնը, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ կազմակերպիչ յանձնախումբը, բարոյական եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններու յանձնառու եղած էին, որպէսզի օրուան պատշաճ, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով եւ անթերի կազմակերպութեամբ ձեռնարկ մը յաջողցնեն:

Գոհունակութեամբ պէտք է ըսել թէ՝ Մարսէյլի Հայութիւնը, արժանի գնահատանքով վարձատրեց կատարուած աշխատանքը, իր կարգին, խուռներամ ներկայ գտնուելով եւ աննախընթաց բազմութեամբ լեցնելով «Ալհամպրա»յի սրահները: Ներկաներուն մէջ, կարելի էր տեսնել ամբողջ Մարսիլիահայութիւնը, առանց դասակարգի, դաւանանքի, սեռի եւ տարիքի խտրութեան: Հոն էին առեւտրականը, արհեստաւորը, բանուորը, տարեցն ու երիտասարդը: Ինչ ըսքանչելի ժողովուրդ, որուն համար կ'արժէ ամէն զոհողութիւն եւ աշխատանք:

Շրջ. կոմիտէն հրաւիրած էր նաեւ Ֆրանսացի բարեկամ անձնաւորութիւններ: Կ'արժէ յիշել հետեւեալները, ծերակուտական Օր. Իռմա Ռափիւզի, Պ.Պ. Ճամոն Պրիօլ, Էտուար Հերօ, Փօլ Առնօ, Մարիուս Մասիաս, Ժան Մաս, Տանիէլ Մաթալօն, Նահանգային խորհուրդի անդամներ եւ միեւնոյն ժամանակ թեկնածուներ նոր ընտրութեանց մէջ: Սեր Ֆրանսացի բարեկամներու ներկայութիւնը ողջունուեցաւ բուռն ծափահարութեամբ հանդիսականներուն կողմէ:

Ֆրանսական եւ հայկական փառերգները ունկնդրուեցան երկիւղած լռութեամբ, յետոյ՝ խօսքը տրուեցաւ հանդիսութեան նախագահ ընկեր Յակոբ Պապիկեանի, որ Ֆրանսերէն լեզուով արտասանած իր բացման խօսքին մէջ, փաստացի տուեալներով, մանաւորաբար անդրադարձաւ Ա. պատերազմին ընթացքին Հայութեան մատուցած ծառայութիւններուն՝ դաշնակիցներու դատին ի նպաստ: Յիշեց Հայութեան կատարած անհուն զոհողութիւնները, մէկ միլիոնէ աւելի զոհերով, Սարդարաբատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսամարտերը, որոնց արդիւնքը եղաւ Հայաստանի Անկախութիւնը: Ընկերը յոյս յայտնեց թէ, ինչպէս անցեալին, նոյնպէս վաղը, Ֆրանսայի ազնիւ ժողովուրդը պիտի կանգնի ազատատենչ հայ ժողովուրդի կողքին:

Նոր Սերնդական Օր. Սեդա Թիւթէլեան խոր զգացումով եւ գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»:

Նոր Սերունդի կողմէ՝ երիտասարդ Կարօ Յովսէփեան, օրուան պատշաճ գեղեցիկ ուղերձով մը, բերաւ երիտասարդութեան հաւատքը, ապագայ Մայիս 28ը վերստեղծելու ուխտով:

Օր. Մարի Սիմոնեան, «Արմենիա» երգչախումբի մենակատարներէն, երգեց Գ. Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ «Նազեր»ը, արժանանալով գեղեցիկ ծաղկեփունջի մը եւ ծափերու:

Ընկեր Առլէն Փափազեան, փարիզաբնակ, որ իբր հիւր Մարսէյլ կը գտնուէր, բեմ հրաւիրուելով, քանի մը խօսքով ներկայացուց Հայաստանի հայ ժողովուրդին դիմադրական ոգին եւ ազատութեան բաղձանքը:

Պ. Էքսէրճեան, նորէն երիտասարդ մը, դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնէն կտոր մը, շատ յաջող կերպով:

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, Վալանսի Թաղապետական խորհուրդի անդամ, բեմ հրաւիրուելով, նախ Ֆրանսերէն լեզուով խօսեցաւ տպաւորիչ ճառ մը, կոչ ընելով պահել հայ ազգային ոգին եւ աւանդութիւնները: Ապա, հայերէն, ծանրացաւ Մայիս 28ի նշանակութեան վրայ, ըսելով թէ Մայիս 28ը անկախութեան տօնն է, իսկ եռագոյնը անոր խորհրդանշանը: Մայիս 28ը, իրականացումը եղաւ ձեր հայրերու երազին: Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի խօսքերը, թէ հայերէն եւ թէ Ֆրանսերէն, կ'ընդմիջուէին երկարատեւ ծափերով եւ կեցցէներով:

Նոր Սերնդական Վահրամ Ծառայեանի արտասանութիւնը —Զարենցի «Ես իմ Անուշ Հայաստանի» անգամ մը եւս յուզեց ներկաները, հայրենաբաղձութեան կարօտով:

Ծերակուտական Իռմա Ռափիւզի, Ֆրանսացի հիւրերուն կողմէ խօսք առնելով նախ շնորհաւորեց հայ ընկերները այս յաջող տօնակատարութեան համար: Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց այն ջերմ ընդունելութեան համար, որ վերապահուած էր Ֆրանսացի ընկերներուն: Պարտք սեպեց, հաղորդել Մարսէյլի քաղաքապետ, ծերակուտական Պ. Կասթոն Տըֆէրի ողջոյնները յայտնելով թէ հիւանդութեան պատճառով չէր կրցած անձամբ ներկայ գտնուիլ: Մասնաւոր գոհունակութեամբ խօսեցաւ հայ դպրոցական աշակերտներու մասին, որոնք իրենց ուշիմութեամբ եւ յառաջդիմութեամբ Ֆրանսական դպրոցի հպարտութիւնը կը կազմեն:

Փարիզէն հրաւիրուած էր սիրուած երգիչ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան, որ ընկերակցութեամբ երաժշտագէտ Պ. Կարպիս Ափրիկեանի դաշնակին՝ երգեց հինգ երգեր, — «Ալվարդին երազը», «Անուշ Երեւան», «Աղջի Անաստուած» (Անուշէն), «Պճինկօ», «Մայրս», բոլորն ալ յաջող, ինքզինքը գերազանցելու աստիճան: Հանդիսականները, հայրենի երգի շունչին տակ մագնիսացած, խելայեղ կը ծափահարէին երիտասարդ երգիչը: Պ. Մկրտիչ Պօղոսեանի յաջողութեան մէջ, անշուշտ կարեւոր բաժին մը ունէր նաեւ երաժշտագէտ Պ. Կարպիս Ափրիկեան, եւ հանդիսականները, գիտնալով ատիկա, իրենց համակրանքը յայտնեցին նաեւ Կարպիս Ափրիկեանի:

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան գլխաւոր բանախօս ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան (Փարիզէն): Ընկերը հայերէն լեզուով արտասանած իր խօսքին մէջ, նախ կանգ առաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքներուն եւ անոր ունեցած անդրադարձումներուն՝ հայ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ: «Դէպի տուն» նշանաբանով, ռուս յեղափոխութիւնը կը քայքայէր ռազմաճակատը Հայութիւնը ձգելով մէն-մինակ իր ճակատագրին եւ թշնամի գերազանց ուժերուն հանդէպ: Ստեղծուած պայմաններուն մէջ, Հայութեան կը մնար կամ կռուիլ՝ իր գոյութիւնը պահելու համար, եւ կամ ոչնչանալ պատմութեան թատերաբեմէն: Հայ ժողովուրդը ընտրեց առաջին միջոցը եւ քաջաբար կռուեցաւ եւ ստեղծեց իր անկախ պետութիւնը 1918, Մայիս 28ին: Մայիս 28ը նուէր մը չեղաւ, այլ հայ ժողովուրդը զայն գնեց իր հարազատ զաւակներուն արիւնով:

Իր Ֆրանսերէն խօսքին մէջ ընկերը նախ անդրադարձաւ հայ-ֆրանսական բարեկամութեան պատմական եւ զգացական կապերուն:

Երէկուան փոքր դաշնակիցը, այսօր, սակայն մոռցուած է մեծերէն: Այսուհանդերձ, տարագրութեան մէջ ապրող Հայութիւնը երբեւ դատախազ կը ներկայանայ իր իրաւունքներուն եւ կը պահանջէ մարդկայնօրէն ընդունելի եւ արդար լուծում մը իր դատին: Հայ Դատը պիտի լուծուի իր զաւակներուն աշխատանքով եւ զոհաբերութեամբ: Ընկերոջ խօսքերը խոր տպաւորութիւն գործեցին:

Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը մասնաւոր նուագախումբի ընկերակցութեամբ, տեւելով մինչեւ առաւօտ:

Առանց տարակոյսի կրնանք ըսել թէ երկար ժամանակէ ի վեր նման յաջող եւ տպաւորիչ տօնակատարութիւն չէր տեսած Մարսէյլը:

Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ···

Գարեջուրը ծանօթ էր հին Եգիպտացիներուն եւ կը յիշատակուի «Մեռելոց Գիրք»ին մէջ, աւելի քան 3500 տարիէ ի վեր:

×

Առաջին իրական ձայնասփիւռային հեռարձակումը կատարուեցաւ 1920 Նոյեմբեր 22ին, ՔՏՔԱ ամերիկեան կայանէն:

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ուրբաթ (26 Մայիս) կէսօրէն ետք ժամը ճիշդ 3ին, օդի ճամբով Լոնտոն ժամանեց մեր սիրելի գրագէտ Շաւարշ Նարդունին:

Խումբ մը երիտասարդ ընկերներ ընկերուհիներ, ինչպէս նաեւ համակիր ուսանողներ եւ մեր «դեսպանը», ընկեր Յ. Զալըգեան, մեխակի գեղեցիկ ծաղկեփունջով մը դիմաւորեցինք զինքը օդակայանին մէջ: Ողջագուրուելէ եւ բարի գալուստ մաղթելէ ետք, երիտասարդներով շրջապատուած, գրագէտը իրեն սպասող ինքնաշարժով առաջնորդուեցաւ դէպի իր իջեւանը:

Յաջորդ օրը, ընկերը ինքնաշարժով շրջեցաւ Լոնտոն քաղաքը:

Երեկոյեան ներկայ գտնուեցաւ Մայիս 28ի տարեդարձին, ուր ըրաւ իր բանախօսութիւնը: Լոնտոնահայ գաղութը նման հոծ բազմութիւն չէր տեսած: Անոնք եկած էին տօնելու Անկախութեան տարեդարձը եւ լսելու մեծ գրագէտին խօսքը:

Կիրակի առաւօտուն, Շ. Նարդունի այցելեց Հայոց եկեղեցին: Երեկոյեան տեղի ունեցաւ հանդիպում մը, «Նաւասարդեան» կեդրոնը: Ներկայ էին երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Տեղի ունեցան հարցումներ, գրական եւ ազգային նիւթերու շուրջ, որոնց կը պատասխանէր վերլուծական ձեւով: Թէյի եւ խմորեղէնի սպասարկութենէ ետք, ներկայ երիտասարդներէն եւ ընկերուհիներէն ոմանք արտասանեցին եւ երգեցին: Հանդիպման մտերմիկ այս երեկոն վայելք մը եղաւ բոլորին համար:

Երեքշաբթի, Մայիս 31ին առաւօտուն, սիրելի Նարդունին, միշտ երիտասարդներով շրջապատուած, օդային ճամբով մեկնեցաւ Փարիզ: Մեզի կը մնայ կրկնել մեր ջերմ մաղթանքները սիրելի գրագէտին, որպէսզի իր կուռ գրիչով եւ գաղափարներու թարմութեամբ առաջնորդէ հայ երիտասարդութիւնը: Մեզի կը մնայ նաեւ արտասանել սիրելի գրագէտին խօսքերը, այս անգամ մեր ձեւով, ամէն մէկ հայ գրագէտի անուն յիշելու ժամանակ՝ ըսել «Պարծանք Հայութեան ...»:

× Փարիզի Մշակոյթի Տան համար, Անկախութեան տարեդարձի տօնակատարութենէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Եղան նուիրատուութիւններ: Նուիրատուներուն անուանացանկը պիտի տանք մամուլին, գոյացած այս գումարին հետ, Յուլիսի կէսերուն, երբ տեղի պիտի ունենայ չքեղ երեկոյթ մը՝ անմահ Սողոմոն Թէհլիրեանի յիշատակին նուիրուած: Անկախութեան տօնակատարութենէն գոյացած գումարը, արձանագրուած նուիրատուութիւնները, Ս. Թէհլիրեանի նուիրուած հանդէսին հասոյթը բոլորը միասին պիտի յատկացուին Մշակոյթի Տան:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (215)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Պալատական աւագներից շատերը եւ նախարարներ, նաեւ Փառանձեմ թագուհին եւ Վասակի Կարապետ տիկինը ճանապարհեցին նրանց մինչեւ Արաքսը: Բոլորը զինուած էին նժոյգներ հեծած: Հասնելով Տափերական կամուրջին՝ ամենքն իջան ձիերից եւ սկսեցին հրաժեշտի արարողութիւններ: Մնացողները մաղթում էին «բարի երթ եւ բարի վերադարձ»: Գնացողները «ցանկութիւնդ ի բարին» ասելով փարւում էին իրար... Թիկնապահ գնդի զինուորները միայն չունէին բարեմաղթող. Նրանք տխուր նայում էին կատարուող տեսարաններին եւ սպասում, թէ ե՞րբ պէտք է ճանապարհուեն:

— Արիացէք, եւ արի կացէք ...

— Անհամբեր սուրհանդակի պիտի ըսպասեմ,— ասաց, Թագուհին արցունքները սրբելով:

— Բարի է, Թագուհիս: Տիզբոն ժամանելուն պէս՝ քեզ լուր կը բերեն իմ քաջավազ սուրհանդակները:

Ու մեկնողները՝ ամէնքը նորից նստեցին նժոյգները եւ սմբակների բազմատրոփ անցան կամուրջը. իսկ մնացողները կանգնեցին այնքան, մինչեւ որ նրանք թաքնուեցին աչքից: Նրանք գնալու էին ոչ թէ Նախիջեւանով, այլ լեռների վրայով պիտի իջնէին Հեր գաւառը՝ ճանապարհը կարճելու համար:

×

Վերադառնալով մայրաքաղաք՝ Փառանձեմի համար սկսուեցին նոր օրեր, ծանր սպասողութեան ու տագնապի օրեր: Ի՞նչ է լինելու, ինչո՞ւ յանկարծ Շապուհը ցանկացաւ բարեկամանալ Հայոց թագաւորի հետ... մտածում էր նա, շրջելով Արշակունիների ընդարձակ պալատում մէն-մենակ՝ իր մտքերի ու կասկածների հետ:

Չնայած հազարապետի կինը՝ պառաւ Նանան, սպարապետի Կարապետ տիկինը եւ միւս պալատական կանայք ամէն օր այցում էին նրան եւ զրուցում երկար, այնուամենայնիւ նա չէր հանգստանում եւ գրեթէ ամէն օր հետաքրքրւում էր, թէ ուղեւորներն այժմ ո՞ւր հասած կը լինեն արդեօք: Տալիս էին ենթադրական մի տեղի անուն:

— Իսկ քանի՞ օրուան ճանապարհ է մինչեւ Տիզբոն:

— Տասը, զուցէ եւ տասնուհինգ, նայած ինչ արագութեամբ են գնում, Թագուհի:

Երբ տասն օրն անցաւ՝ Փառանձեմը մտածեց, թէ այժմ արդէն հասել են, Շապուհը այսօր կամ վաղը կ'ընդունի Արշակին: Իսկ յետոյ կը գայ սուրհանդակը... Չնայած ամէն օր նրա մօտ լինում էին եւ նրա սպասին էին կանգնում պալատականներն ու նրանց կանայք, բայց եւ այնպէս Փառանձեմը, չգիտես ինչու, փափաքում էր «մէկ մի հարազատ լինէր մօտս՝ Հայրս, մայրս կամ Պապս, իմ միակը, որ ցանկանում է գալ միայն գարնանը»... Մտածում էր անվերջ եւ ըսպասում սուրհանդակի:

Վերջապէս քսան օրից եկաւ առաջին սուրհանդակը: Դա մի զինուոր էր՝ թագաւորի թիկնապահ գնդից: Ներս բերեց նրան Զենոն Գնունին: Զինուորը խնամքով մաքրել էր վրան-գլուխը, բայց արեւախանձ ու քամահար դէմքը մատնում էր, որ նա երկար ճանապարհ է կտրել, եւ չնայած իրեն պահում է առոյգ, սակայն յոգնած էր ի սպառ:

Փառանձեմը սկսեց մանր հարցուփորձել. ինչպէս գնացին առաջին օրը. ո՞րտեղ գիշերեցին. ի՞նչպէս էր զգում արքան ճանապարհին. չունեցա՞ւ յոգնածութիւն, գլխացաւ ... Սուրհանդակը նկարագրեց ճանապարհը, իրենց գիշերելու տեղերը եւ թագաւորի ինքնազգացումը:

— Այժմ պատմիր, տղաս, ի՞նչպէս մտաք Տիզբոն եւ ի՞նչպէս ընդունեցին թագաւորին եւ ձեզ ամէնքիդ: Սիրո՞վ ...

Սուրհանդակը ուշիմ երիտասարդ էր. կենդանի նկարագրեց, թէ ինչպէս պարսից մեծամեծները ձիերով եկել էին ընդառաջ՝ քաղաքից դուրս. իսկ արքային յատկացրին մի ամբողջ պալատ, ծառաներ, ամէն ինչ ...

Այնուհետեւ Փառանձեմը հետաքրքրուեց, թէ արքան կարողացա՞ւ արդեօք մաքրուել ճանապարհի փոշուց:

— Այն շէնքը, Թագուհի, ուր պիտի ապրի արքան, ունի եւ բաղանիս:

Այնքան մանրամասն էին հարցումները, որ Փառանձեմն ինքն էլ յոգնեց, սուրհանդակն էլ:

— Մնացեալի մասին, տղաս, կը հարցնեմ վաղը:

— Հրամանքդ, Թագուհի:

Երբ սուրհանդակը պատրաստւում էր դուրս գալ՝ Թագուհին, նայելով զինուորի ոտքերին, կարգադրեց, որ նրան տան նոր հանդերձանք եւ մի զոյգ մոյկեր:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Անժել եւ Միրհան Մարտի – րոսեան իրենց քեռին Պաղտասար Ման– կասարեանի մահուան տխուր առթիւ (Ա– մերիկա Պրեճփորթ) երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Թէհլիրեան սրահին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր Թովմաս – եան, հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին անուան տօնակատարութեան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերու– հի Խոնարիկ Յակոբեանէ եւ Պ. Յակոբիկ Յակոբեանէ 20 Ն. Ֆ. իրենց զաւկին եւ Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ եւ Պ. Պալեանէ քսան Ն. Ֆ. :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, ի գի – տութիւն Համավասպուրականցիներու, կը ծանուցանէ թէ ի յարգանս մեր յաւէտ ու տարաբախտ ննջեցեալներու յիշատա – կին, հոգեհանգստեան Ս. պատարագի պաշտօն պիտի կատարուի Յունիս 18ին, Կիրակի առաւօտեան, Փրատոյի Ս. Սա– հակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին յաւէտ ննջեցեալներու խնկելի յիշատակը յարգող հայրենակից – ները ու բարեկամները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական տարւոյն փակման առ – թիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դա – լարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանա – կան հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային եր– գերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանա – գրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին : Ճաշագին 17 Ն. Ֆ. :

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշ– խութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ : Բնակա – րան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթե– րանոց մը : Յարմար պայմաններ :

Հեռաձայնել .– 495158 (Տէսին – Իզե– ռի նահանգ) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Անուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտ – նէ Թորգոմեան ընտանիքին, իրենց սի – րեցեալ կնոջ, մօր եւ հարսին, տարա – բախտ Ազատուհի Թորգոմեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս ստա – ցած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մա– րի Շիրինեանէ, Տէր եւ Տիկին Կարա – պետ Սարաֆեանէ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեանէ, Տէր եւ Տիկին Յարու – թիւն Երկանեանէ տասնական Ն. Ֆ. :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ :

Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը :

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհինե – րը :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Զաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Զորեքշաբթի ժամը 20·30ին, Կա – պոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ :

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ – ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին անդամուհիներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱ– ՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փա – փաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժա – րան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայա– կանները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏ – ԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն) :

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի : Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ,

(8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալբագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւ – թէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախում – բին կողմէ : Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածա – նօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին :

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հե – տեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբին – եան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան : Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն :

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին :

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ .—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կա– յարանը (ՈՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ :

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ. : Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները : Դիմել Աղքատախնամի գը – րասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77-73) :

Մուտք 1 Ն. Ֆ. :

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն : Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17 :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Մարիամ Յով – սէփեան Սեբաստիոյ Տենտել գիւղէն, կը փնտռէ իր երկու տղաքը, Միսաք, ծնած 1923ին, կօշկակար, եւ Նարպէյ ծնած, 1921ին, որոնցմէ լուր չունի 1940էն ի վեր : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէներուն—

ՏՕՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐ.— Քամփանեը Գով – վար, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ : Կամ Յովսէփեան Գարեգինի, 20 Րիւ տէ Թրավայէօր, Իսի լէ Մուլինօ (Սէն). Հեռաձայն՝

MIC. 99.01

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 8 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9122 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4923

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԱԾ

Վերջացող շաբաթը յիշատակելի պիտի մնայ մեր օրերու քաղաքական տարեգրութեանց մէջ :

Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահը երկար չսպասեց՝ միջազգային դիւանագիտութեան կրկէսին մէջ նետուելու համար իր ամբողջ ծանրութեամբ :

Արագութեան դարուն մէջ կ'ապրինք : Սակայն աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած դիւանագէտները չեն հետեւիր դարուս ոգիին :

Վիճելի խնդիրներու շուրջ ջուր կը ծեծեն տարիներէ ի վեր, առանց դրական եզրակացութեան մը յանգելու :

Քենըտի տրամադիր կ'երեւայ փոփոխութիւն մտցնելու այս դրութեան մէջ, արագ լուծումներ առաջարկելով :

Եւրոպա իր այցելութեան գլխաւոր նպատակն էր օր առաջ ամրապնդուած տեսնել խաղաղութիւնը, որ ա՛յնքան խախուտ հիմերու վրայ դրուած է եւ որուն ա՛յնքան կարօտ ունի մարդկութիւնը : Մանաւանդ ա՛յն սերունդը, որ երկու աշխարհամասեան պատերազմներու արհաւիրքը ապրեցաւ :

Նախագահը իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Զօր. տը Կոլի : Այս ձեւով մեծ պատիւ մը ըրաւ ոչ միայն Հանրապետութեան նախագահի անձին, այլեւ Ֆրանսայի, որ ներկայիս առաջնակարգ դերք մը կը գրաւէ աշխարհի մէջ :

Հիւլէական մարզին մէջ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ հետ հաւասար դիրծի վրայ ուզեց դնել Ֆրանսան : Ու մերժումի պարագային սեփական միջոցներով ջանաց տիրանալ գիտութեան գաղտնիքներուն եւ յաջողեցաւ մեծ չափով :

Ատլանտեան Ուխտին իր անվերապահ աջակցութիւնը բերելու համար պայման դրաւ, որ Ֆրանսա ի հարկին որոշ ազատութիւն ունենայ իր պնուորական ու ծովային ուժերը օգտագործելու :

Քոնկոյի եւ Լաոսի խնդիրներուն մէջ բացարձակապէս ուղղամիտ դիրք բռնեց, առանց կողմ դառնալու : Նոյնը՝ Քուպայի դէպքերուն առթիւ :

Անկախութիւն շնորհեց Ափրիկէի գաղթավայրերու ժողովուրդներուն՝ Ֆրանսայի բարեկամ դարձնելով զանոնք :

Ամէն կերպով ուժեղ է այսօր Ֆրանսա, որ Եւրոպայի մէջ կարեւոր դեր մը կը խաղայ իբրեւ Գլխաւոր վարիչն ու առաջնորդը «Հասարակաց շուկայ»ին : Ափրիկէի մէջ, Ալժերիոյ հարցին կարգադրութենէն վերջ, իրեն պիտի կապէ ամբողջ Մաղրէպն ու կեդրոնի ֆրանսախօս երկիրները : Մեծ է իր ազդեցութիւնը նաեւ կաթողիկէ աշխարհի մէջ, ինչպէս Լատին Ամերիկան եւ Լիբանանը :

«Դաշնակցային Եւրոպա» մը կարելի է ստեղծել, գլխաւորութեամբ Ֆրանսայի, իբրեւ երրորդ, չէզոք ուժ մը՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ :

Փարիզի մէջ Քենըտի գլուխ գլխի տեսակցեցաւ Զօր. տը Կոլի հետ, ազատ աշխարհը հետաքրքրող գլխաւոր հարցերու մասին : Արդիւնքն եղաւ դրական : Գաղափարի փոխանակութիւնները պարզեցին կարգ մը թիւրիմացութիւններ : Միացեալ ճակատը նոր յառաջդիմութիւն մը արձանագրեց :

Պետական երկու պատասխանատու վարիչները համաձայնութիւն գոյացուցին այն բոլոր խնդիրներուն շուրջ, որոնք պիտի դրուէին Վիէնայի տեսակցութեան օրակարգին վրայ :

Այս առթիւ Ֆրանսա աստիճան մը աւելի ամրապնդեց իր դիրքը միջազգային գետնի վրայ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

«ԵԹԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ Կ'ՈՒԶԷՔ՝ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԷՔ» Կ'ԸՍԷ ԺՈՔՍ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԻՆ

Էվիանի ժողովին բացումէն ի վեր, ֆրանսական պատուիրակութիւնը միշտ սեղանի վրայ կը դնէր զինադուլի հարցը : Սակայն կը թուի թէ, Փարիզի մէջ ծայր տուած ահաբեկումներուն հետեւանքով, Ժոքս առանց այլեւայլի յայտնած է Պելքասեմ Քրիմի .— Ձենք կրնար յաւիտենապէս շարունակել մեր խօսակցութիւնները, եթէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը վերջ մը չդնէ ահաբեկումներուն : Արդ, ոչ միայն ասոնք չեն դադրիր, այլեւ հետզհետէ աւելի կը ծաւալին : Երկու շաբթուան բանակցութիւններէ ետք մենք՝ մեր կողմէ յարձակողական կռիւներուն վերջ դնելու որոշում տուինք եւ կը գործադրենք. իսկ դուք՝ ձեր կողմէ պէտք է ընտրութիւն մը կատարէք. կամ կը յամառիք ահաբեկումներու ձեր քաղաքականութեան վրայ, եւ կամ բանակցութիւնները շարունակել կ'ուզէք :

Կ'ըսուի թէ Ժոքս հարց տուած է նոյնպէս, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ինքզինք պատասխանատու կը նկատէ՞ ահաբեկիչներու գործունէութեան : Ինչ ալ եղած ըլլայ ալժերացի բանագնացներուն պատասխանը, ակներեւ է, որ փափուկ կացութեան մէջ կը դնէ զիրենք : Այս պատճառաւ ալ որոշ եւ յստակ պատասխան մը չեն կրցած տալ : Շրջան ընող հետզհետէ աւելի յամառ զրոյցներու համաձայն, «ԱՀԱԿ»էն ներս կարծիքներու զօրաւոր բաժանում մը կը տիրէ. այս պատճառաւ ալ, կարգ մը ծայրայեղ տարրեր կը մերժեն ենթարկուիլ վարիչ մարմնի մեծամասնութեան որոշումներուն :

Ցամենայն դէպս, խօսակցութիւնները կը շարունակուին, եւ կը կարծուի թէ «կարծիքներու ընդհանուր փոխանակման» շրջանը աւարտած է Երեքշաբթի օրուան ժողովով եւ այժմ պիտի սկսին բուն բանակցութիւնները :

Այս «ընդհանուր հարցերէն» վերջինը, այսինքն՝ Ալժերիոյ մահմետական ու եւրոպական համայնքներուն գոյակցութիւնը դարձած է Երեքշաբթի օրուան խօսակցութեանց գլխաւոր առանցքը : Ալժերական պատուիրակութեան տեսակէտը հետեւեալն է այս մասին. Ալժերիոյ Եւրոպացիները կարելի է բաժնել երկու խումբի. անոնք, որոնք կապուած են Ալժերիոյ, զոր կը նկատեն իրենց հայրենիքը : Ասոնց մասին որեւէ վէճ չի կրնար ծագիլ. կը մնան Ալժերացի, եւ կը մասնակցին երկրին կեանքին՝ համապատասխան իրաւունքներով եւ պարտաւորութիւններով : Մշակութային, կրօնական, լեզուական մարզերուն մէջ կրնան պահել իրենց ինքնուրոյնութիւնը : Սակայն Եւրոպացիներու միւս խումբը շատ աւելի կապուած կը զգայ Ֆրանսայի, քան՝ Ալժերիոյ. կ'ուզէ Ֆրանսացի մնալ : Ասոնցմէ պիտի չպահանջուի, որ Ալժերիայէն հեռանան. սակայն այնտեղ պիտի ապրին որպէս օտարներ՝ համապատասխան օրէնքներով : Իսկ եթէ գտնուին մահմետականներ, որոնք կ'ուզեն Ֆրանսացի մնալ, «զանոնք նուէր կուտանք աշխարհակալութեան. նուէր կուտանք անոր, որ կ'ուզէ զիրենք առնել» :

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը հարցը այս ձեւով չի տեսներ. կ'ուզէ որ ալժերաբնակ Եւրոպացիները զոյգ հպատակութեան իրաւունք ստանան, քանի որ միայն ալժերական հպատակութիւն պահողները առանց որեւէ ապահովութիւն ստանալու անձնատուր եղած պիտի ըլլան Ալժ. Ազատ. Ճակատին, եւ Ֆրանսա ոչ մէկ կարելիութիւն պիտի ունենայ անոնց իրաւունքները պաշտպանելու՝ հարկ եղած պարագային :

× Էվիանի պանդոկապետները անհամբեր կը սպասեն Յունիս 20ին. այս առթիւ խնդրած են Ժոքսէն, որ այդ թուականէն անդին Էվիանի մէջ չերկարաձգուին ֆրանսեւալժերական բանակցութիւնները : Կը կարծուի թէ Յունիս 20էն ետք ժողովները պիտի շարունակուին Թոնոնի մօտերը գտնուող Բիփայի կամ Լա Սափինիէրի դղեակին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ անկախութեան 16րդ տարեդարձին առթիւ, խրախճանքի գիշեր մը ապրեցաւ Մոսկուան : Դեսպանատան մէջ եւ նախագահ Սուքարնոյի ներկայութեան, Խրուշչեւ Ցա - Ցա - Ցա պարած է եւ երբ Միկոյեան լեզկինկա կը պարէր, Խրուշչեւ յայտարարած է «գիտէք, այս մասին Կեդրոնական Կոմիտէի նիստ մը ունեցանք եւ Միկոյեանը իր պաշտօնին գլուխը ձգեցինք սա միակ պատճառով որ այս պարը լաւ կը պարէ» :

ՔԼԱՄԱՐԻ զոհերուն յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի առտու : Տեղական մամուլը կը նկարագրէ ոգակիրներուն վիճակը, մանաւանդ Տիկին Քեհեայեանի, որ հեկեկալով իր երկու աղջիկներուն դագաղներուն վրայ ինկած է քանիցս :

ՔԵՆԸՏԻ ամերիկացի ժողովուրդին ուղղուած պատկերասփիւռ ճառի մը մէջ զեկոյց տուած է դէպի Եւրոպա կատարած իր ճամբորդութեան, եւ ունեցած հանդիպումներուն մասին : Գլխաւոր եզրակացութիւնը այն է, որ կարիք չկայ յոռետես ըլլալու : Նախապէս ընդունած էր նաեւ Քոնկրէսի Դեմոկրատ եւ Հանրապետական խմբակցութեանց պարագլուխները :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պատերազմական փոխ - նախարարը, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է՝ «Եթէ Ատլանտեան կազմակերպութեան ուժերը համայնավար յարձակման մը ենթարկուին դասական զէնքերով, պիտի փոխադարձեն՝ հիւլէական զէնքեր գործածելով» :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ քսան հազար անձերու ներկայութեան յիշատակի հանդիսութիւն մը կատարուած է աշխատաւորական ընկերակցութեանց պարագլուխ Ֆարժալլա Հելուի համար, որ վերջերս Դամասկոսի բանտերէն մէկուն մէջ մեռած էր՝ չարչարանքներու հետեւանքով : Լիբանանի բոլոր շրջաններէն պատուիրակութիւններ, բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ այլ անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուած են : Խօսք առնողները պահանջած են որ քննիչ յանձնախումբ մը կազմուի եւ Հելուի մահուան պատասխանատուները պատժուին :

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ Հանրապետութեան նախագահը, Հուֆուէթ Պուանյի, Զորեքշաբթի օր Փարիզ հասաւ, որպէս պաշտօնական հիւր : Պիտի մնայ մինչեւ Յունիս 10 : Ֆրանսայի այս անկեղծ եւ հաւատարիմ բարեկամին լաւագոյն ընդունելութիւն մը ապահովելու կոչ ուղղուած է Փարիզի ժողովուրդին :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ նախկին Մուֆթին, Համ Ամին էլ Հիւսէյն, մերժած է Այխմանի հետ ունեցած իր յարաբերութեանց մասին գրաւոր վկայութիւն տալ, որովհետեւ կը մերժէ ճանչնալ «Իսրայէլ կոչուած պետութեան մը գոյութիւնը, եւ այս երկրին մէջ ստեղծուած հրէական դատարաններու հեղինակութիւնը» :

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան իշխանութիւնները, որոնք ազգային մեծ յուղարկաւորութիւն մը կազմակերպած էին սպանեալ նախագահ Թրուխիլլոյի համար, պաշտօնապէս յայտարարեցին թէ սպանութեան գլխաւոր հեղինակը՝ զօրավար Տիազ, իր հերթին սպաննուած է ոստիկանութեան կողմէ : Իր մեղսակիցներէն մին ալ, հետապնդման ատեն ստացած վէրքերուն հետեւանքով մեռած է հիւանդանոցին մէջ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը, Պեն Կուրիոն, որ պաշտօնական այցելութեան համար Փարիզ եկած էր, տեսակցեցաւ նախագահ տը Կոլի հետ : Կուգար Քանատայէն եւ Մ. Նահանգներէն :

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը, Հասան Բ., Զեխոսլովաքիա հրաւիրուած է :

ԵՄԷՆ ԱՏԱՅԻ ամբաստանեալներէն նախկին զօրավար մը, Նուրի Եամութ, որ Դեմոկրատ երեսփոխան էր, քաղցկեղէ մեռած է : Ութերորդ ամբաստանեալն է այս, որ կը մահանայ դատավարութեան սկսելէն ի վեր :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Բարձր. Ատեանը, չորսի դէմ հինգ ձայնով սահմանադրականօրէն օրինաւոր հռչակած է Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեան վերաբերող երկու հարցեր. 1) Կառավարութիւնը, եթէ ուզէ, կրնայ պարտադրել համայնավար կուսակցութեան, որ Արդարութեան նախարարութեան մէջ արձանագրուի որպէս «օտար երկրի մը ենթակայ» կազմակերպութիւն : 2) Կառավարութիւնը իրաւունք ունի համայնավար կուսակցութեան անդամները հետապնդելու, քանի որ ասոնց վերջնական նպատակն է՝ բռնի ուժով տապալել կառավարութիւնը :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացուեցաւ չէզոք երկիրներու նախապատրաստական համագումարը : Ներկայացուցիչներ ղրկած են Իրաք, Մալի, Մարոք, Նեփալ, Սէուտական Արաբիա, Սոմալի, Սուտան, Եուկոսլաւիա, Եէմէն, Ինդոնեզիա, Հնդկաստան, Կինէ, Ղանա, Եթովպիա, Քուպա, Սէյլան, Քամպոճ, Պիրմանիա, Աֆղանիստան եւ Արաբ. Միաց. Հանրապետութիւն :

ՆՈՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԻԿՕ՝ 15 ՏԱՐԻ

Փիէր Պիկօ, հրամանատարն էր Ալժերիոյ օդային ուժերուն, ինք կարգադրած է Շալի փախադրութիւնը : Երբ նախագահը կ'ըսէ . «Բացատրեցէք ձեր շարժառիթները», Պիկօ «հաճոյքով» կը պատասխանէ :

Ծնած բանակին մէջ (հայրը ենթասպայ է) 1909, ծնած Ալժերիոյ հողին վրայ, Պիկօ կը պատմէ այն տագնապը զոր ապրած է, 48 ժամ, երբ, Ապրիլ 16ին Ժուհօ կ'առաջարկէ իրեն Շալի փոխադրութիւնը կազմակերպել : Կը մտածէ, կը տատամսի, կը վարանի, կարեւորը պարտականութիւնը կատարելը չէ այլ գիտնալ թէ ո՞ւր է պարտականութիւնը :

Պիկօ, ինչպէս նախորդ ամբաստանեալները, զինուորականի փայլուն անցեալ ունի, 1940էն սկսեալ կռուած է Ֆրանսայի համար : Ապրիլ 20ին, զօրաբաժնի զօրավար էր, Մայիս 1ին բանակի զօրավարի աստիճան պիտի ստանար, բայց նախագահ տը Կոլի Ապրիլ 26ի հրովարտակը աստիճանազուրկ կ'ընէր զինքը :

Փաստաբան Իզորնի մէկ ժամ 10 վայրկեան պաշտպանեց Պիկօն : Պատմեց կառավարութեան փոփոխական քաղաքականութիւնը 1958 Մայիս 13էն ի վեր, բայց Պիկօ 15 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ եւ զրկուեցաւ նաեւ Պատուոյ Լեգէոնի Խաչը կրելու իրաւունքէն :

ԴՈՒՔ ՉԷՔ ՄԵՌՆԻՐ ԵԹԷ ՉՄԵՌՑՆԷՔ ՁԵՐ ՀԱՒԱՏՔԸ

—o—

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք հետեւեալ սքանչելի վերլուծումը, զոր կատարած է Հ. Սահակ Եպ. Կոգեան, իբրեւ քարոզ, Ապրիլեան Սգատօնին առթիւ՝ պատարագելով Աշրաֆիէի հայ-կաթողիկէ աթոռանիստ եկեղեցիին մէջ:

«Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի»: (*Եկէ՛ք, ջարդենք, ջնջենք սա ազգը՝ ազգերու մէջէն, որպէսզի անոր անունը անգամ չյիշուի*):

Երեք հազար տարուան հնութիւն ունի այս ամարդի խօսքը: Վճիռ մըն էր դա, զոր առած էին ազգեր ու ցեղեր, որոնք այսօրուան չափանիշով պէտք է բնորոշենք՝ իբր վայրենիներ ու բարբարոսներ: Երեք հազար տարի առաջ՝ պիտի ըսէք՝ հնարաւոր էր դա, եւ անոր համար կը կոչենք զանոնք՝ վայրենի ու բարբարոս: Եւ այն ինչ որ հնարաւոր էր երեք հազար տարի առաջ, անհնար է, անմատչելի է՝ երեք հազար տարի ետքը, այս դարուն՝ ուր կը պարծին մարդիկ իրենց մշակոյթով եւ քաղաքակրթութեամբ, եւ գիտենք՝ թէ ի՛նչպիսի բարձր ոլորտներու մէջ կը սաւառնին ներկայ մարդիկ՝ իրենց մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ: Ա՞յսպէս կը խորհիք: Սըխալ էք, հաւատացեալներս, մարդ երեք հազար տարիէ ի վեր փոխուած չէ, փոխուած չեն իր բնազդները, իր ցանկութիւնները եւ կիրքերը, եւ երբ անոնք փոխուած չեն, ու մարդուն մէջ կը գըտնենք ատելութիւնը ցեղային ու կրօնական, կը գտնենք զանգուածային եսամոլութիւնը, եւ ամբոխային ընչաքաղցութիւնը, պիտի ըսէք թէ այս վճիռը վայրենի եւ բարբարոս ցեղերու՝ կրնար նաեւ գոյանալ քսաներորդ դարուն եւ գոյացաւ: Մեր դարուն է որ տառացի, բառացի լսուեցաւ այն խօսքը՝ զոր կը գտնենք Ս. Գրքին մէջ. «Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի». *սա մարդիկը ջնջենք, որպէսզի անունը անգամ չյիշուի աշխարհի վրայ: Այո՛, այդպէս վճռուեցաւ այն ժողովին մէջ, որուն անդամներն էին բժիշկներ, փաստաբաններ, դիւանագէտներ: Ըսէք հաւատացեալներ, ո՞ր քով մշակոյթ փնտռենք եւ քաղաքակրթութիւն, եթէ ոչ՝ բժիշկներու եւ փաստաբաններու եւ դիւանագէտներու քով, եւ ճիշդ անոնք էին որ տառացի ու բառացի այդ վճիռը տուին ազգի մը դէմ, որ անհաճոյ էր իրենց, որուն գոյութիւնը իրենց համար պարսաւ մըն էր, որուն յառաջդիմութիւնը յանդիմանութիւն մըն էր՝ իրենց, խաւարակուռ յետադիմութեան: Այո, այդ մարդիկն էին որ ըսին առանց վախնալու եւ առանց ամչնալու, մենք պատմութեան պիտի անցնինք ու մարդկութեան պիտի ներկայանանք՝ իբր զանգուածային ոճրագործներ, իրենց բառն է «արիւնարբու ցեղասպաններ», իրենք է որ այդպէս կ'ինքնորոշեն, եւ, հաւատացեալներս, այդ ազգը՝ որուն մահավճիռը կը տրուէր՝ այդ գաղտնի ժողովին մէջ 1909ին, Հայոց ազգն էր, Հայոց ազգը՝ զոր Թշնամիներն անգամ կը ճանչնան իբր լուսադէմ, իբր օգտակար եւ նպաստաւոր տարր, ուր որ ալ գտնըւին, Հայոց ազգը՝ որ հինէն ծանօթ է իբր պատուար քրիստոնէութեան՝ ընդդէմ Թշնամիներուն խաչին, Հայոց ազգը, նախանձախնդիրը ընտանեկան մաքրութեան, ընտանեկան բերրիութեան եւ հարստութեան, մարդկային հարստութեան. վերջապէս Հայոց ազգը՝ Աստուածապաշտ եւ խաչանուէր, այդ ազգն է, որ կը կորսնցնէր իր իրաւունքը՝ իբր մարդ ապրելու, իբր մարդ ազատօրէն պաշտելու՝ ճշմարիտ Աստուածը, այդ ազգն է՝ որուն համար կ'ըսուէր.* «Եկայք, սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի». *ջնջե՛նք, արմատախիլ ընենք սա ծառը հայկեան, բնաջինջ ընենք, չմնայ աշխարհի վրայ մարդ մը, անհատ մը՝ որ ունենայ անունը Հայ. ջնջենք այնպէս՝ որ աշխարհի երեսէն մաքրուին անոնք, եւ մեր ոճիրը անգամ մոռացուի, մենք անգամ, ցեղասպաններս եւ ոճրագործներս, կարենանք բարձր ի գլուխ պարծիլ՝ թէ աշխարհը ազատեցինք այդ Հայոց ազգէն: Պատուական հաւատացեալներ, ի՞նչպէս պիտի անուանենք, որակենք, այս ծրագիրը՝ ազգ մը ոչնչացնելու, ազգ մը արմատախիլ ընելու, կամ ինչպէս կ'ըսէր այդ վաւերագիրը բժիշկներուն, փաստաբաններուն եւ դիւանագէտներուն, մէկ անհատ չթողլու պայմանով, պիտի ջնջենք Հայութիւնը, պիտի ջնջենք անոնց կրօնը, ոտնակոխ պիտի ընենք անոնց բարոյականը, պիտի պղծենք, քայքայենք անոնց ընտանիքները, հիմը, եւ Հայութիւնը ազգին, ի՞նչպէս պիտի որակէք այս ծրագիրը, պիտի ըսէք, թէ այդ ծրագիրը գազանայի՞ն էր, արդ, գազանները չեն կրնար ծրագրել, եւ այդ կողմանէ առաւել են քան մարդիկ. այս ծրագիրը դիւային ծրագիր էր, ահռելի ծրագիր էր, եւ գիտէ՞ք, ահռելի ծրագիր մը՝ կը պահանջէ համապատասխան միջոցներ, որպէսզի իրականանայ: Եւ ի՞նչ կրնար ըլլալ՝ համապատասխան միջոցը ահռելիին՝ բայց թէ ահասարսուռը եւ այն՝ ինչ որ ծրագրուեցաւ 1909ին, իրագործուեցաւ 1915ին. ահասարսուռ միջոցներով, չխաբուիք եթէ ձեզի ըսեն՝ թէ պարզ տեղահանութիւն մըն էր եղածը. ո՛հ, տեղահանութիւն մը, կրնայ իրապէս ըլլալ ժողովրդական բարւոյն համար, երբ կը հեռացնէք ժողովուրդը՝ վտանգաւոր տեղէ մը եւ կը դնէք աւելի ապահով վայրեր, կամ երբ ձեզի ըսուի՝ պետութեան ապահովութիւնը կը պահանջէր այդ միջոցառումը՝ այդ ալ շատ լաւ, պետութիւնը իր իրաւունքները ունի, այդ իրաւունքները պետութեան՝ աւելի բարձր չեն՝ քան իրաւունքները հըպատակներուն, մանաւանդ երբ այդ պետութիւնը կ'ուզէ ոտնակոխ ընել ու ոչնչացնել հպատակները, որոնց երեսին ուրիշ բան չի կրնար զարնել՝ բայց եթէ իրենց կրօնը, իրենց բարոյականը եւ իրենց արիւնը: Ոչ, հաւատացեալներս, այդ տեղահանութիւն, պետական ապահովութիւն գեղեցիկ բառերը դիմակներ են եւ այդ դիմակին ետեւ կեցած է ժահրատեխ՛ը, դժոխադէ՛մը, ջա՛րդը. կը զգա՞ք ձեր մսին մէջ, կը զգա՞ք ձեր ոսկորներուն մէջ՝ թէ ինչ կը նշանակէ ջարդել, ջարդել այնպէս՝ ինչպէս ոչխարները կը մորթուեն, եւ ոտնակոխ ընել այնպէս՝ ինչպէս մրջիւնները ոտնակոխ կ'ըլլան, այդպէս պիտի ըլլար ոտնակոխ, բնաջինջ, հայ ազգը, որպէսզի կարենար իրականանալ դժոխային ծրագիրը անոնց՝ որոնք ունեցան լրբութիւն եւ անխիղճ գիտակցութիւնը՝ թէ մարդկութեան առջեւ պիտի ելլեն իբր ոճրագործներ, իբր ցեղասպաններ: Ո՞վ պիտի իրականացնէր այդ ծրագիրը: Զարմանալի է, մենք պիտի սպասէինք՝ թէ պետութիւնը բանակ մը պիտի հանէր, բանակին պիտի յանձնէր այդ «վտանգաւոր» թշնամիներուն ոչնչացումը. չէ, ըսաւ այդ նշանաւոր բժիշկը, պատուաւոր բանակի մը գործը չէ այս. մենք չենք կրնար ըսել մեր զինուորներուն՝ գացէք, յարձակեցէք կիներուն վրայ, յափշտակեցէք անոնց ծծկեր մանուկները, ջախջախեցէք զանոնք՝ ժայռերուն զարնելով, չենք կրնար ըսել պատուաւոր զինուորներուն՝ գացէք եւ սուինահար տապալեցէք անզօր, անմեղ ծերունիներ. չէ, բանակը իր պատիւը ունի, զինուորը իր պատիւը ունի, մեր գործը ոճրագործի վայել գործ է, եւ մենք պէտք ունինք արհեստով ոճրագործներու, արհեստով մարդասպաններու. դեհ, բանանք մեր բանտերը ու կազմենք բանակը ոճրագործներու, տասն հազարնոց բանակ, արհեստով ոճրագործներու, անոնք միայն կրնան ի գլուխ հանել ծրագիրը դժոխային: Եւ այդպէս եղաւ: Հաւատացեալներս, խընայեցէք ինծի, մի պահանջէք՝ որ նկարագրեմ՝ թէ ինչ ըրին այդ մարդիկը՝ մարդկութենէ ելած, թէ ինչ ըրին այն մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն, անմեղ մանուկներուն, ի՞նչ ըրին, ըրին ինչ որ երեւակայել չենք կրնար մենք, իրենց ձեռքը՝ ոչ թէ ամէնէն արդիական զէնքերը, այլ ամէնէն տարրական միջոցները, սպաննելու՝ չարչարելով, խոշտանգելով, լլկելով, հաճոյք զգալով՝ որ ան դժուարաւ կը մեռնի, որ հոգեվարքը երկար կը տեւէ, ի՞նչ ըրին, խաչեցին, պայթեցին՝ ինչպէս անասունները կը պայթեն, ծայրակտուր ըրին, խաշեցին եռացած ջուրով, դահավէժ ըրին, գետահոս ըրին, ըրին ամէն բան՝ որպէսզի կարենան՝ ինչպէս հրամանը կ'ըսէր՝ այս Աստուածապաշտ, այս խաչապաշտ ժողովուրդը գաղտնի եւ արագ ոչնչացնեն, բնաջինջ ընեն: Հինգ ամիս տեւեց, հաւատացեալներս: Ինչ որ պատահեցաւ Ապրիլին, ազդանշանն էր, Մայիսին սկըսաւ զանգուածային ջարդը, ու Սեպտեմբերին արդէն վերջացած էր գործը. մէկ միլիոն Հայ այլեւս կորսնցուցած էր իր խաղաղ կեանքը՝ այն հայրենիքին մէջ, զոր շէնցուցած էր իր աշխատանքով, զոր պարարտացուցած էր իր քրտինքով. մէկ միլիոն Հայ, Հայաստան՝ թափուր, քաղաքներ՝ կործան, տուներ՝ թալանուած, եկեղեցիներ՝ աւեր, ամբողջ աշխարհ մը գերեզմանի վերածուած եւ անապատի.* «Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ յիշեսցի», *եւ Թշնամին հասա՞ւ իր նպատակին:*

Տեսէք, հաւատացեալներս, այս տասնըմէկերորդ անգամն է՝ որ այս բեմէն, այս միեւնոյն արիւնալի նիւթին շուրջ կը խօսիմ ձեզի, եւ, հաւատացէք, բան մըն է՝ որ ամէն անգամ հոգեկան տագնապ կը պատճառէ ինծի, սա մէկ հարցումը՝ թէ Թշնամին իրապէս կրցա՞ւ հասնիլ իր նպատակին: Պիտի ըսէք՝ չէ, չկրցաւ հասնիլ, չէ՞ որ կ'ուզէր բնաջինջ ընել հայ ազգը նոյն իսկ մէկ հոգւոյ մը՝ հընարաւորութիւն չտալու պայմանով, որ շարունակէ ապրիլ: Արդ, , մենք երեք-չորս միլիոն Հայեր ենք, որ կ'ապրինք, եւ կ'ապրինք այնպէս, որ Թշնամին իր քունը կը կորսնցնէ, չէ՞ որ ան ըսաւ՝ յիսուն տարի պիտի ազատինք սա Հայերէն, Հայոց հարցէն, Հայոց կապուած խնդիրներէն, եւ սակայն՝ այս 45 տարուան մէջ՝ չունեցան անոնք հանգիստ օր մը, ամէն օր իրենց առջեւը ելաւ զազրելի դէմքը իրենց ջարդարարներուն եւ ... րոպէ մը իրենց խիղճը սկսաւ ... անգամ զարնել՝ երբ յաջորդեցին իրար... յեղափոխութիւնները, ողողումները, երկրաշարժերը: Ըսին, արդեօք ա՞յս է պատիժը՝ որ մեր վրայ բերաւ անմեղ ա...րիւնը՝ ջարդուածներու. չէ՞ որ ըսած էր Թշնամին. «ամենայն ինչ յիշատակ պիտի դառնայ», *եւ սակայն, հաւատացեալներս, այս 45 տարուան մէջ միլիոններ ծախսած է Թշնամին, որպէսզի մեռցնէ յիշատակը, որպէսզի ոչնչացնէ գիրքերը եւ այն վաւերաթուղթերը՝ որոնք ամէնքը միաբերան մէկ բան կ'աղաղակեն, քսաներորդ դարու առաջին քառեակին գըտնուեցաւ ազգ մը, եթէ ազգ կարելի է կոչել, որ ունեցաւ ահաւոր ծրագիր մը՝ բնաջնջումի՝ եւ արմատախիլ ընելու ամէնէն գործունեայ, պարտաճանաչ եւ ընտանեսէր ազգը իրենց երկրին: Պիտի ըսէք, ուրեմն, Թշնամին իր նպատակին չհասաւ, եւ մենք հակառակ մեր ցաւին, հակառակ մեր սուգին, իրաւունք ունինք նաեւ ցնծալու:*

Եւ իրապէս եղան մարդիկ, որոնք ինծի ըսին, դեհ, վերջ տանք սա սգատօն *բառին, գրենք* փառատօն. *չէ, հաւատացեալներս, տակաւին սգատօնը վերջացած չէ, ժամանակը չէ եկած փառատօնին, այդ փառատօնը կախում ունի մեզմէ, մեր կեանքէն, մեր դիրքէն, մեր վճռական կեցուածքէն, ոչ թէ Թշնամիին հանդէպ, այլ մեզի հանդէպ, մեր կրօնին, մեր բարոյականին, մեր ընտանեկան սրբութիւններուն հանդէպ, ու ատոր համար պիտի ըսեմ՝ շատ տարաժամ է ձեր ուրախութիւնը, եւ ցնծութիւնը, որովհետեւ, չմոռնանք, Թշնամին ուրիշ կէտեր ալ ունէր իր ծրագրին մէջ, այդ կէտերէն մէկն էր ջնջել, արմատէն պոկել հայկական լեզուն, եւ ես կը հարցնեմ ձեզի, ձեր զաւակներուն, որ դուք կը պահէ՞ք, հայ մեծասքանչ լեզուն նախ... բականօրէն: Եթէ չէ, յաղթական է Թշնամին: Թշնամին ուզեց ջնջել մեր կրօնը, հեռացնել մեզ՝ մեր Աստուծմէն, Քրիստոսէ, խաչէն, եւ պղծել ուզեց մեր ընտանեկան սրբութիւնները, եւ ես ձեզի կը հարցնեմ, այսօր, ձեզի կը հարցնեմ՝ որ դուք հաւատացեալնե՞ր էք, կը հաւատա՞ք Աստուծոյ, կը հաւատա՞ք Յիսուսի Քրիստոսի Աստուածութեան, կը հաւատա՞ք հոգւոյ անմահութեան, կը հաւատա՞ք դուք, կը հաւատա՞յ հայ ազգը, որուն համար կը պարծին՝ թէ երեք ... կամ չորս միլիոն է: Եթէ չէ՛, ո՛հ, ... սգատօնը հիմա է որ կը սկսի, փառատօնի ժամանակ չէ: Փառատօնը կուգայ ... ատեն, հաւատացեալներս, երբ մենք իբր մարդ, կանգնած կարենանք մեր ... ուաւոր դաւանութիւնը տալ, Աստուծոյ ... Քրիստոսի, հոգւոյ անմահութեան ... գտնենք սէրը ազգային, միութիւնը ... գին. այն ժամանակ սգատօնը կը վերջանայ եւ կը սկսի իսկական փառատօնը ...*

« Եկայք սատակեսցուք զնոսա յազգաց եւ անուն նոցա մի՛ եւս յիշեսցի». ... *դուք հայ ազգը ջնջել չէք կրնար: Մ...*

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂԵԿԻՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Գործաւորներու բնակարանը եղող բարձր տունը այդ գիշեր իր ծոցին մէջ ունի փոքրիկ տղեկ մը որ պիտի մեռնի:

Երկարած է ան իր անկողնին մէջ, տժգոյն եւ խեղճիկ՝ ինչպէս կարկանդակներու մէջ մխրճուած յախճապակիէ թագաւոր մը:

Զի գգուէր իր խաղալիքներուն: Իր եղբայրները շատ պիտի ուզէին ունենալ զանոնք, բայց հայրիկը բարկացած ու ըսած էր:

— Արդէն շատ սուղ կ'արժեն անոնք եւ միայն հիւանդի խաղալիքներ են ...

Խաղալիքները բոլորն ալ ծածկոցին վրայ են, դեղուն առողջութեամբ եւ հըրճուանքով.— Կարմիր ու դեղին հագուած հապլիտ մը, Թաւշեայ կապիկ մը, հռովմէական սաղաւարտ մը, վահան մը, որոնց մէջ կարծես ոսկեայ արեւ մը կը ցոլայ, եւ փոքրիկ սուր մը ...

Երբեմն, երբ մայրիկը, դողդոջուն ու մտահոգ կը հակի իր զաւկին վրայ, պըզտիկը կը մրմնջէ.

— Կարէ մայրիկ, կարէ ...

Եւ խեղճ կինը կոխելով մեքենային ոտքին վրայ, մեղմիկ կը դարձնէ զայն:

Հաւատարիմ կենդանիի մը նման, մեքենան կ'արձակէ միալար շշուկ մը, որմէ մեծ հաճոյք կը զգայ հիւանդ տղեկը ...

Բժիշկին ետեւէն կը հասնի հայրիկը:

Հակառակ իր բոլոր բարեկամեցողութեան չէր կրցած շարունակել աշխատանքը՝ որ կարծես կ'այրէր իր ձեռքերը:

Աշխատանոցին մէջ ընկերները ըսած էին.

— Գնա ...

Եւ ծերունի վերակացուն, աւելցուցած էր:

— Երբ սիրտը տունն է, այլեւս չի կըրնար օգտակար դառնալ գործին ...

Ահա, այսպէս, հոն է հիմա ան, անխօս, վշտահար ու դալկադէմ:

Հիմա, մայրիկը կը սպասէ խոհանոցը:

Դուրսը, նրբանցքին մէջ, դրացիները կը փսփսան իրարու մէջ, աշխատելով լռեցնել միւս երախաները:

Տունին անդրանիկ տղան՝ Պետրոսը, իր փոքրիկ տափատովը, իր լայն ճակատով, իր թխադոյն մազերով եւ իր արդէն ծերացած երախայի մը երեւոյթով, բժիշկին հետ կարողացեր էր աննշմար սահիլ սենեակէն ներս:

Իրեն արգիլուած էին այդ բանը, եւ սակայն տղեկը առանց աղմուկի հասած ... հիմա սենեակին մէկ անկիւնը գտնուող ձկնորսութեան յատուկ եղէգեայ զամբիւ... ներուն քով եւ կծկուած էր հոն:

Սկսած է վախնալ խեղճ փոքրիկ... վասնզի կը տեսնէ հիմա իր հայրը՝ ... բժիշկին քովը կանգնած, մռայլ ու ա... մռունջ կ'արտասուէ:

Եւ յանկարծ կը լսէ բժիշկին խօ... այլ սակայն բարութեամբ լեցուն ձայ... որ կ'ըսէ.

— Էրիկ մարդ էք դուք ... Պատր... տեցէք ձեր կինը ... Այս գիշեր է որ ... պիտի գան առնելու իրմէ իր պզտիկը ...

Պետրոս կը վազէ դէպի խոհանոց, ... կը գտնուի մայրիկը: Հարկաւ ան ... սած ըլլալու է բժիշկին ըսածները: ...

Երբ ներս կը մտնէ խոհանոցէն, ... կը տեսնէ որ մայրիկը գլուխը թաղած է ... դգալ մը մեքենաբար դարձնելով ... թի մը մէջ, ծունկի եկած գետնին ... գրեթէ ածխացած կոճղերու քովիկը ...

Տունին անդրանիկը, իր ... մայրիկին քովիկը կանգնած, ... բազուկները անցնելով անոր վիզին, ... չիկ կը մրմնջէ.

— Ըսէ, մայրիկ, ըսէ, ո՞վ է որ ... տի գայ այս գիշեր ...

ՌՈԺԷ ՏԵՎ...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԵՐԳԷՅ ՓՐՈՔՈՖԻԵՒ

1891 – 1953

—o—

Արուեստագէտները միշտ վիտցած են ականջ դնել իրենց ժամանակաշրջանի եղաներին: Անոնց մաս կը կազմէ Սերգէյ Փրոքոֆիեւ, որուն ծննդեան 70րդ տարեդարձը կը տօնուի այս տարի:

Թուս այս երաժիշտին արուեստին արմատները ուժեղ կերպով հաստատուած են դասական աւանդութեան մէջ: Դեռ երախայ, երբ հազիւ սկսած էր ճանչնալ ձայնանիշները, ան կ'ընտելանայ Պեթհովէնի եւ մեծ դասականներու երաժշտութեան, շնորհիւ իր մօրը, որ դաշնակ կը նուագէր: Ուսման առաջին տարիները եւ աւելի ուշ՝ Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ, Փրոքոֆիեւ ստացաւ ազգային դպրոցին առողջ աւիշը անոր ներկայացուցիչներէն Թանիեւի, Կլիերի, Ռիմսքի – Կորսաքովի, Կլազունովի, Լիատովի միջոցաւ: Անծանօթ չըմնաց նաեւ արեւմտեան արդի երաժշտութեան:

Դաստիարակուած երաժշտական այս հաստատուն մշակոյթով, Փրոքոֆիեւ հետամուտ եղաւ գտնելու հոգեկան վիճակներ եւ արդի մարդուն բարդ խառնուածքը արտայայտելու նոր ձեւեր:

Անշուշտ այս որոնումները զինքը գերծ չպահեցին որոշ չափազանցութիւններէ եւ հակասութիւններէ: Այսուհանդերձ իր գեղարուեստի ըմբռնումը միշտ առաջնորդ հանդիսացաւ ու այս ձեւով պծեց իր ուղին՝ առաջին գիծի վրայ դնելու ոչ թէ առաջին հայեացքով տպաւորութիւն գործող փոքր նորութիւնները, այլ երաժշտութեան միջոցով արտայայտելու իր ժողովուրդին մեծ ձգտումները, զգացափարներն ու զգացումները:

Հայրենիքի սէրը կեանք առաւ Փրոքոֆիեւի աւելի քան կէս դարու գործունէութեան ընթացքին յօրինած ստեղծագործութիւններուն մէջ, ինչպէս են՝ «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» օփերան, «Ալեքսանդր Նեւսկի» եւ «Զօրավիգա» քանթաթները, «Ռոմէօ եւ Ժուլիէթա» և «Մոխրահան կինը» բեմապարերը: Նաեւ երախաներուն եւ երիտասարդներուն հանդէպ իր սէրը, ինչպէս կը տեսնենք «Զմրան ճամբարը» եւ «Դրդ համանուագ»ին մէջ: Քոնչերթօներու, համանուագներու, սոնաթներու եւ նուագային ու ձայնական երգերուն մէջէն կ'անցնի խանդի, հոգեկան բազմապիսի վիճակներու զգացում մը:

Փրոքոֆիեւի իւրաքանչիւր ստեղծագործութիւնը երեւան կը հանէ անոր բարդ անձնաւորութեան մէկ նոր երեսը:

ՄԵԼԻՆԷ ՓՈՒԼԱՏԵԱՆ

հայ ազգը կրնայ ինքզինքը մեռցնել, երբ մեռցնէ իր հաւատքը, մեռցնէ իր սէրը, այն ատեն թշնամին կ'ըլլայ կատարելապէս յաղթական, եւ մենք երբեք պիտի չկարենանք ազատօրը փոխել փառատօնի, բայց այժմ, հաւատացեալներս, կը կրկնեմ, դուք չէք մեռնիր, եթէ չմեռցնէք ձեր հաւատքը, եւ ձեր սէրը՝ Աստուծոյ եւ ընկերին:

Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿ. ԿՈԳԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՓԱՌԱՇՈՒՔ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՎԻԷՆ, (Յառաջ). — Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, Մայիս 28ի պանծալի տարեդարձը տօնեցինք Կիրակի, ճիշդ Մայիս 28ին, քաղաքիս այլեւս մեզի շատ ընտանի դարձած՝ Սէրքլը Կաթոլիք սրահին մէջ:

Հանդէսին կը մասնակցէին Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը:

Վարագոյրը բացուեցաւ, եւ ահա կենդանի պատկեր մը, — Մայր Հայաստան, շղթայակապ, կաշկանդուած, ծունկի, մտածկոտ եւ տխուր կը սպասէ: Հրա՛շք, փէտային զէնքը պայթեցնելով կը հասնի, կը քակէ անարդ գերութեան եւ բռնակալութեան շղթաները, կը փշրէ զանոնք իր ոտքին տակ: Ոտքի կ'ելլէ Հայաստան, ուրախ եւ երջանիկ, կը թնդայ յաղթական բանակին քայլերգը «Մեր Հայրենիքը»: Եւ ապա, յուզիչ եւ խորհրդաւոր «Հայաստան երկիր դրախտավայր» ծանօթ երգը (Տիկին Վ. Ռստիկեան) վերջ կը դնէ կենդանի պատկերին, ողջունուելով սրահին բազմութեան ծափերով:

Հանդէսի պաշտօնական բացումը կատարեց մեր երիտասարդ ընկերը, Աւագ Լուսարեւեան, որ երբ վճռական եւ կտրուկ խօսքերով յայտարարեց թէ «անկուն եւ հաստատ կամքով պիտի աշխատինք, պայքարինք ձեռք ձգելու միացեալ, ազատ եւ անկախ հայրենիքը», սրահը թնդաց խանդավառ եւ ուժգին ծափերով:

Այս հայրենաշունչ մթնոլորտի մէջ, Նոր Սերունդի խումբը, զօրացած՝ հիւր ուժերով, այս անգամ երգեց «Յառաջ Նահատակ»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժինը ոչ միայն ճոխ էր այլեւ որոշ չափով խճողուած, այնպէս որ, մեքենական արգելութեամբ բեմ հրաւիրուեցան փոքրիկ Վանիկ Խոյեան (արտասանութիւն), Պ. Ծիպրանեան (Շաւէն) մեներգելու վարպետօրէն, Օր. Ժանէթ Խաչիկեան (Վալանսէն) արտասանելու անմահ Սիմանթոյի «Ափ մը մոխիրը», Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսք առաւ Կ. Տէրմոյեան:

Երկու դպրոցական աղջնակներ, Նազենիկ Զաքարեան եւ Եւա Ռստիկեան, նախ միասնաբար եւ ապա առանձին առանձին դաշնակի վրայ մէկէ աւելի ընտիր կտորներ նուագեցին յաջող կերպով:

Նոր Սերունդի անունով Օր. Օտէթ Մաղաքեան արտասանեց «Եւ Աստուած բսաւ ...»: Ուղերձ մը կարդաց Պ. Մկր. Մարգարեան Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ, — իսկ Նոր Սերունդի տղաքը, նորէն ամբողջական կազմով, երգեցին Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիքը» եւ ժողովրդական խմբերգը՝ «Ըլեմ ման գամ»:

Օր. Ալիս Ֆաքրիկեան (Նոր Սերունդ) իմաստալից եւ պատմական ուղերձ մը կարդաց – ֆրանսերէն: Շնորհալի օրիորդը, համառօտ գծերու մէջ ամփոփած էր Հայուն տառապանքը, հասցնելով իր խօսքը մինչեւ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը՝ 1918 Մայիս 28ին:

Մեներգեց Պ. Գ. Քէնտիրեան (Ռոմանէն) եւ արտասանեց Օր. Ազնիւ Գինոսեան, միշտ յաջողակ եւ հոգեկան յուզումով հարուստ:

Շատ կարճ դադարէ մը ետքը, Օր. Ա. Գինոսեան բեմ հրաւիրուեցաւ, այս անգամ մեներգելու համար «Հայրենիք»ը, իսկ Պ. Միք. Վարժապետեան (Լիոնէն) ժողովրդական երգեր:

Գեղարուեստական բաժինը, այսպէս սպառած ըլլալով, կարգն եկած էր օրուան պաշտօնական բանախօսին, ընկեր Ժիրայր Միրիճեանի:

Մեր երիտասարդ բանախօսը իր խօսքը համեմեց պատմական եւ նոյնքան խօսուն պատկերներով: Պարտուած, ճնշուած երկիրներու կարգին կը գտնուի եւ մեր հայրենիքը՝ Հայաստան: Դարեր ու դարեր անցեր են: Այսօր կը մնայ, կ'ապրի սակայն պարտուած, գրաւուած Հայաստանը, մեր դրախտային երկիրը, մեր տաղանդաւոր ազգը:

Եւ հասնելով Մայիս 28ին, յիշելէ ետքը տառապանքի երկար շղթաները, մեր երիտասարդ ընկերը ըսաւ. «Մայիս 28ով, Անկախութեան հռչակումով Հայաստան շուտով դարձաւ պետական ազգ, ունեցաւ իր օրինաւոր կառավարութիւնը, իր ազգային դրօշակը»:

Միշտ խոր համոզումով եւ երիտասարդական հաւատքով հաւատաց թէ «այս պատմական, նշանակալից տարեդարձը, Մայիս 28 Թուականը, պատգամ մըն է, որ մեզի կը յիշեցնէ մեր դատը, մեր սրբազան ազգային իրաւունքները, որոնցմէ չենք կրնար հրաժարիլ»:

Եւ այսպէս, խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ սրահին բազմութեան անվերջ ծափերով վերջացաւ Մայիս 28ի նուիրական տօնակատարութիւնը:

Կ. Տ.

ԱՆԱՀԻՏ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Անահիտ Գրական Մրցանակի Յանձնախումբը իր 26 Մայիս 1961ի նիստին որոշեց 1960ի Անահիտ մրցանակը վերապահել յաջորդ տարուան:

Յանձնախումբ

ՏԽՐՈՒՆԻ

•

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ). — Մայիս 31ին, Կարպանեաթէի քաղաքային հիւանդանոցին մէջ, յետ երկարատեւ եւ տաժանալից հիւանդութեան՝ աչքերը փակեց Տիկին Ազգանոյշ Տիրատուրեան – Ճիզմէճեան, Տրապիզոնցի:

Հանգուցեալը, առաջին աշխարհամարտին կորսնցուցած էր ամուսինը, մնալով մինակ իր երկու դեռատի զաւակներով, որոնց երէցը, Արմէնը, 1925ին աւարտելով Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը՝ կ'արձանագրուէր Համալսարան, բարձրագոյն նիշերով աւարտելով հանքաբանութեան ճիւղը:

Այս ազգասէր Հայորդին, հազիւ առաջին քայլերը առած կեանքին մէջ՝ զոհ կ'երթար անողորմ հիւանդութեան մը, տեւական սուգի մատնելով մայրն ու եղբայրը:

Տիկին Ազգանոյշ ապրեցաւ լռութեան մէջ, ոչ ոքի երկարելով երբեք ձեռքը, այսպէս պահելով այն խրոխտ նկարագիրը՝ որ իր ժառանգութիւնն էր, Տրապիզոնի մէջ, երբ իր հօրենական տունը միշտ բաց էր մեր Մխիթարեան Հայրերուն, Ա. Ահարոնեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ Ա. Իսահակեանի նման մըտաւորականներու առջեւ:

Օտարութեան հողը թեթեւ ըլլայ վըրադ, սիրելի տիկին Ազգանոյշ:

Ա. Ս.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Մայիս 27ին անակնկալ մահով մը, առ յաւէտ մեզմէ բաժնուեցաւ, եղբայր Խաչիկ Պէրպէրեանը, բնիկ Պոլսեցի: Մօտ 35 տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Ֆրանսա: Ժամանակ մը Լիոն քաղաքը ապրելէ ետք կ'անցնի Լա Սէյն, ապա Մարսէյլ, ուր կ'ամուսնանայ եւ ընտանեկան բոյն մը կը կազմէ:

Մասնագիտութեամբ էլէքթրիսիէն էր: Անդամ էր Պօմոնի Դպրաց Դասուն, ինչպէս նաեւ վարչութեան ատենապետն էր, մօտ 25 տարիներէ ի վեր կը վարէր Պօմոնի իրերօղն. գանձապահի պաշտօնը: Հմուտ էր: Եկեղեց. արարողութեանց, իր մասնակցութիւնը կը բերէր ամէն կիրակի առանց բացառութեան: Ստացած էր դպրութեան չորս աստիճան: Թաղումը տեղի ունեցաւ Պօմոնի մէջ, ներկայութեամբ հիւրաբար քաղաքս գտնուող Գասպարեան վարդապետի (Ամերիկայէն), Հմայեակ քահանայի, Դպրաց Դասու բոլոր անդամներուն: Դամբանական խօսեցաւ եկեղեցւոյ մէջ վարդապետը, Պօմոնի Թաղականութեան կողմէ Պ. Յ. Նիկողոսեան, իսկ Դպրաց Դասուն կողմէ Պ. Յ. Արսլանեան:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (216)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Սուրհանդակի գալուց անցաւ հազիւ մի շաբաթ՝ Տիզբոնից նորից դեսպան եկաւ՝ այս անգամ Թագուհու մօտ, յայտնելով, թէ արքայից արքայ Շապուհը սիրով իր արքունիքն է հրաւիրում Հայոց տիկնոջը եւ աւագներին՝ պարսից մեծ տօնին մասնակցելու:

Պարսից դեսպանի հետ Շապուհն ուղարկել էր եւ մի հայ իշխանի: Սա պատմում էր, թէ Շապուհը մեծ պատիւների է արժանացնում Արշակ Թագաւորին, խոստանում է նրան հողեր եւ պատիւներ ... բայց ցանկանում է, որ, որպէսզի Թագուհին, նաեւ նշանաւոր աւագները Հայոց նոյնպէս ներկայ լինեն պարսից աշխարհի մեծ տօնին...

Ընդունելով պարսից նոր դեսպանին եւ լսելով նրա հրաւէրը՝ Թագուհին արեց մի քանի զուսպ հարցումներ.

— Սակայն ինչո՞ւ այդ հրաւէրը չեղաւ իմ Թագաւոր ամուսնու հրաւէրի հետ: Այն ժամանակ՝ ես եւ իմ աւագները թերեւս ի վիճակի լինէինք գալու:

— Մեր լուսաճառագ տէրը այնքան ուրախ է իր եւ Հայոց արքայի բանակցութեանց արդիւնքով, որ կամենում է նըշանաւորել այն պարսից մեծ տօնի օրը՝ երկու արքունեաց մեծերի մասնակցութեամբ:

Փառանձեմը յօնքերն ու շուրթերը սեղմեց միաժամանակ եւ ասաց միայն.

— Բարի է: Դուք հանգիստ առէք, մենք կը խորհենք անհրաժեշտը:

Թագուհին խորհելու կարիք չունէր. նրա ժխտական կարծիքը յայտնի էր աւագներին: Այսուամենայնիւ ինքը կանչեց նրանց պարսից հրաւէրի վրայ խորհելու. եւ աւագների մեծ մասը դէմ եղաւ հրաւէրն ընդունելուն. ի՞նչ կարիք կայ տաժանելի ճանապարհորդութիւն կատարել Տիզբոն գնալու՝ մի ինչ որ հանդէսի համար, թէկուզ եւ դա լինի արտաքոյ կարգի: Միայն Հայր – Մարդպետն էր, որ ինչպէս Թագաւորի հրաւէրի ժամանակ, այնպէս էլ հիմա պնդում էր, թէ յանուն բարեկամութեան եւ ապահովութեան պէտք չէ մերժել եւ ոչ մի հրաւէր:

Զենոն Գնունին նկատելով Հայր – Մարդպետի եռանդուն պաշտպանութիւնը, առաջարկեց հեգնանքով.

— Ուղարկենք Հայր – Մարդպետին: Ներքինին չվիրաւորուեց.

— Եթէ ինձ եւս լինէր հրաւէր՝ չէի մերժի: Պատրաստ եմ հայրենի երկրիս բարօրութեան համար:

Փառանձեմը խօսեց վերջում.

— Մենք, — ասաց, — չենք կարող մեր աշխարհը թողնել անտէր: Ես լաւ ոչինչ չեմ տեսնում այդ հրաւէրի մէջ: Եթէ բանակցութիւններ ունեցել են լաւ արդիւնք՝ թող այդ տօնեն իրենք արքաները, Վասակ սպարապետը եւ միւսները: Չկայ հրամայական կարիք եւ ստիպողական անհրաժեշտութիւն յանձն առնել տաժանելի ուղեւորութիւն: Թւում է կարելի է գոհանալ միայն շնորհակալութեամբ ... Ես դոնէ չեմ կարող հաւատալ այն մարդուն, որ խաբեց իմ իշխան հօրս:

Սրանով վերջացաւ հրաւէրի քննարկումը:

Հետեւեալ օրը հազարապետ Դաւիթ Գնունին, պարսից դեսպանին պալատ հըրաւիրելով, յայտնեց Թագուհու մերժողական պատասխանը, բայց այնպիսի խօսքերով ու եղանակով, որ անվայել չթուար. տկար է Թագուհին եւ այլն... Ու քանի որ Թագուհին տկար է, միւսները նոյնպէս չեն կարող բացակայել պալատից...

Իսկ Փառանձեմը պարսից դեսպանին ուղեկցող հայ իշխանին հետ յղեց մի նամակ Թագաւոր ամուսնուն, զգուշօրէն գրելով, որ գալը Տիզբոն աննպատակայարմար է եւ ինքը թող շտապի վերադառնալ... Նամակը յղեց յատկապէս այն նպատակով, որ Արշակը չկարծի, թէ ինք իրօք տկար է եւ ի զուր չմտահոգուի...

×

Այդ օրից անցաւ բաւական ժամանակ եւ ահա մի առաւօտ ծեր Գնունին եկաւ Թագուհու յարկարաժինը սովորականից աւելի դանդաղ քայլերով եւ, գլուխ իջեցնելով, հառաչեց.

— Դու, Թագուհիս, դուստրն ես մեր կորովի Անդոք իշխանի: Խիզախ հայրդ ամէն աղէտի ու դժբախտութեան տոկացել է քաջաբար...

— Տէր հազարապետ, խօսքիդ եղանակը օտարոտի է ինձ: Խօսիր պարզ եւ մէկին:

Իրօք, հազարապետի ձայնը բեկուած էր անչափ:

— Հրամանդ, Թագուհի. կը ջանամ լինել աւելի պարզ, — շարունակեց Դաւիթ իշխանը նոյն ձայնով: — Միայն կը խնդրէի, որ դու, Թագուհիս, զինուես կորովով մեծ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈՐՏՈՅԷՆ Պ. Իչգալացեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջին, երիցուհի Վեհանուշ Մէրճանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

10 Ն. Ֆ. ալ նոյն նպատակին, իր աղջկան՝ Իրմայի բացառիկ յաջողութեան առթիւ: (Օր. Իրմա Իչգալացեան սթենօթելեֆօնիի ախոյենութիւնը շահած է, վայրկեանը 140 բառերով, սթենօտաք - թիլօներու 46րդ համագումարին):

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ:

Նիւթ՝ Լիբանանի հայ գաղութը:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը:

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերները տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél.: TAI. 49-40

(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Avenue Béranger

ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տարացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով

Վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél: RIC. 63-69

PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՌԶ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն):

Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱ. ՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)

Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի: Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ,

(8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ

Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալբագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիւթէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ծօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ պարախումբին կողմէ: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ հանրածանօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին:

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբինեան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան: Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (բուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով վարժարանի տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս դպրոցին Ղեկավարութեամբ Համօ Նաճարեանի: Դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ներկայացուի՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն: Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պար Վիատիւքի սրահին մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 9 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9123 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ

—o—

Մեծ յոյսեր չէին դրուած Խրուշչեւ–Քենըտի հանդիպումին վրայ, մեղմացնելու համար երկու հակամարտ ճակատներու լարուածութիւնը։

Այս անգամ եւս չիրականացան յոյսերը բաղձացուած չափով։

Կրեմլինի մենատէրը շատ սիրալիր վերաբերում ցոյց տուաւ Միացեալ Նահանգներու նախագահին հանդէպ։ Ուշագրաւ տարբերութիւն կար Վիէննայի խօսակցութեանց եւ 1960 Մայիս 16ի փարիզեան հանդիպումին միջեւ։

Մէկ տարին բաւական էր եղած որոշ յեղաշրջում առաջ բերելու Խրուշչեւի մտայնութեան եւ քաղաքականութեան մէջ։

Քենըտիի հետ գլուխ գլխի տեսակցութիւնը առաջին փորձ մըն էր՝ տեսնելու թէ որեւէ փոփոխութիւն կա՞յ Միացեալ Նահանգներու քաղաքական ուղեգծին մէջ հանդէպ Խորհ. Միութեան։

Ազատ աշխարհի համար ամէնէն կարեւոր հարցը Պերլինի գոյավիճակին պահպանումն էր։ Արեւմտեան դաշնակիցները պետական երկու պատասխանատու վարիչներու հանդիպման նախօրեակին ծանուցագիր մը ներկայացուցին Մոսկուա՝ շեշտելով, որ այդ կէտին շուրջ ո՛չ մէկ զիջում պիտի ընեն։

Այս վճռական կեցուածքը ցոյց տուաւ, որ Արեւմուտքը միացեալ ճակատով կը ներկայանայ եւ մտադիր չէ սպառնալիքի առջեւ տեղի տալու։

Վիէննայի մէջ խօսակցութեան առարկայ դարձած է Գերմանիոյ հարցը իր ամբողջութեան մէջ։

Խրուշչեւ այլեւս չի սպառնար անջատ հաշտութեան դաշնագիր կնքել արեւելեան Գերմանիոյ հետ։ Ծրագրած է տարտոյս վերջերը խորհրդաժողովի հրաւիրել բոլոր այն պետութիւնները, որոնք մասնակցած են նացիներու դէմ պատերազմին՝ համախումբ հաշտութեան դաշնագիր մը կնքելու համար Գերմանիոյ հետ։

Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպումի վերջաւորութեան հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը շատ անորոշ է։ Միակ որոշ կէտը Լաոսի մասին է։ Կողմերը համաձայնած են, որ անիկա ըլլայ «չէզոք եւ անկախ» երկիր մը, նոյն ինքն Լաոսցիներու կողմէ ընտրուած կառավարութիւնով մը։ Միջազգային դաշնագիրներով պէտք է ապահովուին Լաոսի չէզոքութիւնն ու անկախութիւնը։ Այս առթիւ անհրաժեշտ կը նկատուի իրական զինադուլ մը։

Հիւլէական հարցը նոյնպէս խնդրոյ առարկայ դարձած է երկու նախագահներուն միջեւ։ Խրուշչեւ կը պնդէ վեթոյի իրաւունքին վրայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ անկարելի պիտի ըլլայ իսկական հակշռի ենթարկել նոր փորձերը։ Ուրեմն Ժընեւի մէջ կողմերու պատուիրակները պիտի շարունակեն ջուր ծեծել, ինչպէս երկուքուկէս տարի ի վեր։

Միջազգային մամուլը խանդավառ չէ Վիէննայի տեսակցութեան արդիւնքէն։ Գերմանիոյ եւ ապազինման հարցերուն շուրջ կողմերը հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ։

Կարելի չէ ըսել անշուշտ չէ բոլորովին ապարդիւն եղած է Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպումը։

Երկուստեք փափաք յայտնուած է յառաջիկային նոր հանդիպումներ ունենալու, ինչ որ յոյս կը ներշնչէ թէ վիճելի խնդիրները պիտի կարգադրուին փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ ոչ թէ պատերազմով։

Այս ալ կարեւոր շահ մըն է։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿՐՆԱՅ ՁԱԽՈՂԻԼ

«ԲՈՒՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆՔ» Կ՚ԸՍԵՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻՔ, ԲԱՅՑ ԱԼԺԵՐԱՑԻՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆ

Տեղական մամուլը, Հինգշաբթի առաւօտ, զանազան խորագիրներով կը մեկնաբանէր Էվիանի ժողովը։ Ոմանց համար, ձախողութիւնը տարակոյս չի վերցներ, մինչ ուրիշներ (գլխաւորաբար ձախ հոսանքի թերթերը) կը յուսան թէ ելք մը պիտի գտնուի։

Տարակարծիք են նաեւ երկու պատուիրակութիւնները, որոնց բանբերները հակասական յայտարարութիւններ ըրին, Չորեքշաբթի օրուան նիստէն ետք։ Ֆրանսական պատուիրակութեան դիրքը յստակ է.– երեք գլխաւոր կէտեր կը կազմեն բանակցութեան հիմը, Ա) Վերադարձ դէպի խաղաղութիւն։ Բ) Ինքնորոշման ձեւակերպութիւններ եւ երաշխիքներ։ Գ) Համայնքներու համակեցութիւնը։

Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը՝ Թիպօ մանրամասնելով այս կէտերը ըսաւ թէ խաղաղութիւնը կը պայմանաւորէ ինքնորոշումը։ Կարելի չէ հանրաքուէ կազմակերպել ցորչափ չեն դադրած կռիւները։ Ֆրանսա իր ձեռք առած միջոցներով կատարեց այդ պայմանները եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ոչ մէկ դրական պատասխան տուաւ։ «Մեր պատուիրակութիւնը, աւելցուց Թիպօ, միշտ կը սպասէ, որ ռազմադաշտը միակողմանի չմնայ եւ ահաբեկչական արարքները դատապարտուին»։ Ինքնորոշման մասին խօսելով, բանբերը կրկնեց թէ Ֆրանսա կը մնայ իր երեք առաջարկներուն վրայ (ընկերութիւն, ֆրանսականացում, անջատում)։ Համայնքներու համակեցութեան մասին, Թիպօ շեշտեց թէ հիմնական եւ կենսական հարց մըն է, պէտք է ներդաշնակ յարաբերութիւններ ստեղծել համայնքներու միջեւ, «բոլոր անոնք որոնք Ալժերիա կ՚ապրին, պէտք է վաղն ալ կարենան ապրիլ, ասիկա բացարձակ իրաւունք մըն է»։ Եւ ֆրանսական պատուիրակութեան եզրակացութիւնն այն է թէ բուն բանակցութիւնը հիմա կը սկսի։

Բոլորովին տարբեր բան կ՚ըսէ ալժերական պատուիրակութեան բանբերը՝ Մալէք։ Ըստ իրեն, «մօտեցումներու փոխանակութեան» այս առաջին շրջանը վերջացած չէ բայց կը յուսան, ի մօտոյ, հասնիլ բուն իսկ բանակցութեանց։ Մալէք յայտարարեց նաեւ թէ խօսակցութիւնները կրնան յետաձգուիլ։ Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, ալժերական պատուիրակութեան բանբերը յայտնեց թէ ահաբեկչական արարքները «մանրամասնութիւններ» են, չուզեց բացատրել թէ ի՞նչ ձեւով Ալժերիոյ Ֆրանսացիները Ալժերացի պիտի ըլլան։

Այս կացութիւնը կարծել կուտայ նաեւ թէ Էվիանի ժողովը ձախողութեան նախօրեակին կը գտնուի ինչ որ շատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Արդարեւ բանակին տագնապը վերջացած չէ։ Փոփոխութիւնները եւ նոր նշանակումները կը շարունակուին։ Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդը Զօր. Այյըրէն նշանակեց իբրեւ «Գերագոյն հրամանատար Ալժերիոյ միջզինային ուժերուն», Զօր. Կամպիէզի տեղ։ Այս փոփոխութեան առթիւ, կարելի է նկատել թէ փոխուած է նաեւ պաշտօնին անունը, արդարեւ Զօր. Կամպիէզ Ալժերիոյ ուժերու ընդհ. հրամանատար էր։ Կը փոխուին նաեւ Ալժէի, Կոնստանդինի եւ Օռանի բանակի հրամանատարները։ Կարգ մը զրոյցներու համաձայն Զօր. Ինկոլտ կրնայ հրաժարիլ «Ազատագրութեան Մեծ Կարգէն» եւ նոյնիսկ չմասնակցիլ Յունիս 18ի հանդիսութեանց, տարակարծիք ըլլալով կառավարութեան հետ։ Զօր. Ինկոլտ արդէն երկու օր է չի մասնակցիր «զինուորական բարձր ատեանին», որովհետեւ համաձայն չէ տրուած վճիռներուն։

Այս ատեանը, Չորեքշաբթի օր, հինգ տարի բերդարգելութեան դատապարտեց նախկին – զօրավար Փըթին։ Ան ալ պատմեց թէ ինչպէս միացած է Շալին, որ իրեն յիշեցուցած Մայիս 13ի իրենց երդումը եւ ծանրացաւ զինուորականի պատիւին վրայ։ Հարց – պատասխանները, ինչպէս նախորդ ամբաստանեալներու ժամանակ յուզիչ են եւ հոգեկան ծանր տագնապներու պատկերը կը ներկայացնեն։ Պաշտպան փաստաբանը կ՚ըսէ.— «Այս մարդիկը խենթութի՞ւն մը ըրին։ Այո, բայց պատուոյ խենթութիւնն էր։ Եւ պատիւը, ֆրանսական գեղեցկագոյն, ազնուագոյն զգացումներէն է։ Մի՛ քանդէ՛ք պատուոյ խենթութիւնը որովհետեւ զոհողութեան խմորն է»։

ՔԵՆԸՏԻԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

*

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇԱՏ ՀԱՒՆԱԾ Է ՏԸ ԿՈԼԻՆ

Ձայն–պատկերասփիւռ ճառով մը, Նախագահ Քենըտի իր ճամբորդութեան հաշուեկշիռը ըրաւ, Ամերիկացիներուն։

Նախագահին առաքելութեան նպատակն էր՝ «ազատ աշխարհի միասնականութիւնը եւ իրագործումը տեւական խաղաղութեան մը»։

ՓԱՐԻԶ.— Զօր. տը Կոլի հետ իր հանդիպումը չափազանց քաջալերական եղած է եւ ամէն մէկ հարցի շուրջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները աննշան դարձած են ազատութիւնը պաշտպանելու իրենց հաւաքական պարտաւորութեան առջեւ։ Երկու երկիրներու բարեկամութիւնը եւ զինակցութիւնը աւելի զօրացած է։ Խօսակցութեանց հորիզոնը լայն եւ ընդարձակ եղած է՝ Պերլին, Թերաճ երկիրներու օգնութիւն, Լաոս եւն.։ Քենըտի մեծ գովեստով խօսած է տը Կոլի անձին եւ գործին շուրջ։ «Զօրավար տը Կոլէն զատ, ոչ մէկուն վրայ վստահութիւն կրնամ ունենալ այլեւս»։

ՎԻԷՆՆԱ.— Խրուշչեւի հետ քննութեան առած է երկու ճակատները բաժնող կարեւոր խնդիրները։ Խօսակցութիւնները եղած են պատշաճ սահմաններու մէջ, առանց սպառնալիքներու։ Ոչ մէկ առաւելութիւն ձեռք ձգուած է երկու կողմերուն համար։

Այսուհանդերձ, Մ. Նահանգներու նախագահը օգտակար եւ գործնական գտած է Վիէննայի հանդիպումը։

Ինչ կը վերաբերի Պերլինի եւ Գերմանիոյ հրատապ հարցերուն, Քենըտի անգամ մը եւս շեշտեց իրենց յանձնառութիւնները պաշտպանելու Արեւմտեան Պերլինի բնակչութիւնը։ Ընդհանուր առմամբ Խրուշչեւ պատերազմի մասին խօսած չէ, գոհացած է մատնանշելով իր երկրին յառաջդիմութիւնները, յատկապէս անջրպետի մարզին մէջ։

Խրուշչեւի տեսակէտով ժամանակը ի նպաստ իրեն կը թաւալի եւ տեղ. փոքր յեղափոխութիւններով ու Մոսկուայի ընձեռած օժանդակութեամբ աշխարհ ի վերջոյ համայնավար կդառնայ։ Քենըտի համոզուած է, որ «ժամանակը պիտի փաստէ Խրուշչեւի սխալը։ Մարդուն ապագան ազատութիւնն է եւ ոչ թէ համայնավարութիւնը»։

ԼՈՆՏՈՆ.— Մաքմիլընի հետ իր ունեցած հանդիպումի ընթացքին աւելի համոզուած է թէ Արեւմուտք միացած կը մնայ։ Իբրեւ եզրակացութիւն յայտարարեց.— «Չեմ վախնար ապագայէն։ Համբերատար պէտք է ըլլանք, ինչպէս նաեւ քաջ, անհրաժեշտ է որ ընդունինք թէ պարտաւորութիւնները, թէ՛ փորձութիւնները։ Սակայն, կամքով եւ աշխատանքով, ազատութիւնը կը յաղթէ»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

''ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ՍՊՈՒՏՆԻԿ ԿԸ ՇԻՆԵՆ''

—o—

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ.— «Յառաջ»ի մէջ կարդացի այս խորագրով յօդուած մը, որ տեղեկութիւն կուտար թէ ի՛նչպէս Պէյրութի մէջ հայ վարժարանի մը աշակերտները, իրենց գիտնական ուսուցիչին ղեկավարութեան տակ, հրթիռ մը պատրաստած եւ արձակած են,— հրթիռը 13 քիլօ, թռիչքին արագութիւնը ժամական 800 քիլոմեթր, հասած բարձրութիւնը 2300 մեթր։

Երբ այս լուրը կարդացի, մարմինս փուշ – փուշ եղաւ։

Հայ տաղանդաւոր ժողովուրդին զաւակները, ահա, առանց պետական օժանդակութեան, յաջողած են հրթիռ մը արձակել, երբ անդին պետութիւններ կան, որ անկարող են նման յաջողութիւն մը արձանագրելու։ Չեմ ըսեր թէ ինչե՛ր պիտի կարենայինք դեռ ընել, եթէ ազատ պետութիւն ունենայինք։ Բայց կ՚ուզեմ յայտնել թէ ցեղային ի՛նչ հանճար է որ գիտէ եւ չմնալ գիտական նուաճումներու ճամբուն վրայ, քալել մեծ պետութեանց յառաջդիմական գրոհին հետ։

Թող իմանան օտարները, թող իմանայ ամբողջ Հայութիւնը եւ հպարտանայ այս յաղթանակով։

Քաջալերելու համար Պէյրութի հայ վարժարանին աշակերտները, նոր սպուտնիկներու շինութեան համար կը նուիրեմ հարիւր գերմանական մարք, այն յոյսով որ ուրիշներ եւս պիտի հետեւին օժանդակութեան այս ձեռնարկին։

Կեցցեն մեր երիտասարդ գիտնականները։

ԱՐՓԻԱՐ ՉԱՐՎԱՁԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ այլեւս վիզայի պէտք պիտի չունենան Իսրայէլ երթալու համար։

ԼԱՈՍԻ ժողովը խզումի նախօրեակին կը գտնուի, ռազմադաշտի ռմբարկումը եւ Փատոնկի (Լաոսի մէկ գիւղաքաղաքը) անկումը ցոյց տուին համայնավարներու չարամտութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեւարները որոշեցին գործադուլ ընել ճափոնական ձեւով։ Արդարեւ այս գործադուլը որուն առաջին փորձը կատարեցին ճափոնական երկաթուղիի բանուորները ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կանոններու տառացի գործադրութիւնը, ինչ որ անտանելի կացութիւն մը կը ստեղծէ, յապաղումներու դուռ կը բանայ բայց չի կրնար պատիժի ենթարկուիլ։ Այս որոշումը տրուած է ընկերակցութեանց կողմէ (Բանուորական Ուժ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն, Քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Դաշնակցութիւն) ի պատասխան կառավարութեան հրովարտակին որուն համաձայն բանթողները բռնի աշխատանքի կրնան ենթարկուիլ։

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երկու յուշագիր յանձնած է Քենըտիի, մէկը՝ ապազինման, միւսը Պերլինի մասին։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ մէջ (Թուրքիա) 12 հոգի ձերբակալուած է «հակայեղափոխական» արարքներու համար։

ՀՈՒՖՈՒԷԹ – ՊՈՒԱՆԻԻ որ հիւրն է Ֆրանսայի, յայտարարեց թէ «իբրեւ բարեկամ եւ եղբայր կը ներկայանայ»։ Տը Կոլ իր կարգին ողջունելով Քոթ տ'Իվուարի նախագահը ըսած էր. «Մեր բացառիկ բարեկամութեան զգացումներուն թափօրը պիտի տեսնէք»։

ԺԸՆԵՒԻ համալսարանը Տոքթէօր Օնորիս Քաուզայի տիտղոս տուաւ ֆրանսացի երկու փրոֆէսէօրներու՝ Քուրիէ եւ Թոմա։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԵՐՋԱՆԻԿ" ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, 1961

—o—

Բագարատ Թեւեանի տարեգիրքերուն եւ նման հրատարակութիւններուն միջեւ բաղդատութիւն մը, մեզ այն եզրակացութեան կը բերէ, որ հեղինակը կը սիրէ այլեւս ոչ մէկ նորութիւն բերել, հակառակ անոր որ գրական, բանաստեղծական բաժինները կը լեցնեն Սփիւռքի գրողները, Իրանէն, Եգիպտոսէն, Թուրքիայէն, Ֆրանսայէն, առատօրէն ստորագրելով քերթուածներ, քիչ անգամ արձակներ: Մեզի ծանօթ տարեգիրքերուն տարազը եւ բովանդակութիւնը չկան հոն: Գրական ժողովածուներ են միայն, առանց անտիպներու, առանց պատմական, գիտական եւ ընթերցողները հետաքրքրող նորութիւններու, որոնք՝ տարիներ ետքն ալ պիտի փնտռուին ու պիտի կարդացուին: Տարազ, որուն ընտելացած էինք մասնաւորաբար Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ներով:

Կը հարցնեմ գրական շնորհ եւ հոտառութիւն ունեցող խմբագրին,— ուրքա՞ն անպատ են նուէրները, որ ամէնուն կը բաժնուին, մանաւանդ անծանօթներուն եւ այդ կերպով բաւական կարեւոր էջեր կը լեցուին վերջին տարուան հատորին մէջ ալ:

«Երջանիկ»ը շահեկան եւ հետաքրքրական դարձնող բաժինը «Համայնքային եւ մշակութային կեանքն» է, տեսակ մը պատմութիւն, գրական եւ բացասական երեւոյթներով: Շինարարական բաժինը Պոլսահայ իրականութեան համարատուութիւնն է: Հին օրերէն աւելի, տեսակ մը մրցակցութիւն կը տիրէ հոն: Կրթական հաստատութիւններու նուիրատուութիւններ, խնամք եւ հոգածութիւն Ազգ. Հիւանդանոցին, դոյզ Որբանոցներուն, Դպրեվանքին եւ Թաղային բոլոր վարժարաններուն, որոնց մէջ հազար երկսեռ աշակերտութիւն մը ցերեկուան ճաշի գուրգուրանքը կը վայելէ:

Երբեմնի գրական հետաքրքրութիւններն ու վայելքը չկան անշուշտ: Երկու օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր եւ ամսագիրներ, սովորական բովանդակութեամբ, կը գոհացնեն ընթերցողները: Մեզի ծանօթ ԹՕ ամսագրին տեղ, որ գրական յաւակնոտ նորութիւններով հրապարակը կ'ողմկէր, մանկական, պատանեկան տետրակներ լոյս կ'ընծայուին, ինչպէս՝ Յովհ. Թումանեանի Գիքորը եւ Փարւանան, արեւմտահայերէնի վերածուած:

Երեք յոբելենական հանդիսութիւններ մասնաւորաբար, 1960 տարուան հանրային կեանքին յատկանիշները կազմեցին, — Եղիշէ Ս. Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակը, Գարեգին Պատ. Տրապիզոնիի ծննդեան ութսունամեակը եւ գրագէտ Վ. Ս. Ծովակի գրական գործունէութեան քառասնամեակը:

Պոլսոյ հայ համայնքին կարեւոր եւ անյետաձգելի խնդիրներէն մէկն էր դասագրքի խնդիրը, յիսուն տարի առաջուան ընթերցանութեան դասագիրքերն էին գործածուողները, եւ «Երջանիկ»ը յաճախ կ'անդրադառնար ատոր: Կը յուսային դէթ այս տարի ունենալ նոր մեթոդով խմբագրուած գիրքեր: Կը կազմուի խմբագրական մարմինը: Ձեռագիրը պատրաստ է, նկարները նմանապէս, եւ սակայն առաջին հատորը տպագրութեան չի յանձնուիր: Բաղում աղմուկ, վասն ոչինչի, ինչ որ կը կարդանք «Երջանիկ»ի մէջ: Ուրեմն մարդիկ կը հասնին, Հիւանդանոցին, Որբերուն, Դպրեվանքին, նոյնիսկ Թաղային վարժարաններուն՝ առանց դասագրքի ...: Չէ՞ որ գիր ու գրականութիւն երկրորդական, երրորդական աստիճանի վրայ են, մոռցուելու համար ...:

Այլապէս շահեկան է տարեգրքին «Յիսնամեայ յիշատակները», խմբագրուած Բագարատ Թեւեանի կողմէն, յիշատակներ, որոնք 1959ի եւ 1960ի հատորներուն մէջ յապաւուած էին: Ժամանակակից դէպքեր ու դէմքեր, երբեմն աւելի հին, կը կազմեն հայ կեանքին կենդանի շարժանկարը: Հեղինակը կը ցաւի, որ ծանօթ դէմքեր յիշատակներու գրականութեան կարեւորութիւն տուած չեն: Եւ սակայն անոնցմէ շատեր մեզի տուած են գրական վաստակ մը, որ գրական քննադատներուն կողմէ վերլուծման չեն ենթարկուած: Շատերը ձգած են անհատական նամակներ, որոնք կուտան անոնց անհատականկեանքին շուրջ կարեւոր մանրամասնութիւններ: Բայց գրական այս սեռը մշակուած չէ պէտք եղած լրջութեամբ: Մեր գրողներէն քանի՞ հոգի փնտռած, գտած եւ ուսումնասիրութեան նիւթ ըրած են օրինակի համար, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի, Տիրան Չրաքեանի, Արտաշէս Յարութիւնեանի, Յակոբ Օշականի բազմաթիւ նամակները, որոնք հատորներ կը կազմեն, եւ որոնք կը պարունակեն նամակագիրներուն հոգեկան տուայտանքները, դժգոհութիւններն ու յուսախաբութիւնները, երբեք ուրախութեան երջանիկ պահերը: Իսկ կարգ մը գրողներէն ընտրուած էջերը նոյնպէս կը կազմեն հեղինակներուն կենսագրական անյայտ եւ անտեսուած դրուագները: Պետրոս Դուրեանի նամակները միթէ քի՞չ նիւթ կը պարունակեն այդ դժբախտ եւ վաղամեռիկ բանաստեղծին մասին: Երուանդ Օտեանի «Տասներկու տարի Պոլսէն դուրս» վէպ մը ըլլալէ աւելի, կենսագրականներու շարք մըն է, հեղինակին ինքնատիպ պատմելու ոճով: Նոյնքան թանկագին տեղեկութիւններ կը պարունակէ Զապէլ Եսայեանի «Սիլիհտարի պարտէզները» որ վէպէ մը աւելի, ինքնակենսագրութեան հարազատ տարրեր կը բերէ մեր գրականութեան:

Պէտք է սակայն զանազանել գրական դէմքերուն իրենց իսկ ձեռքով գրած յուշերը, ուրիշ անձնաւորութիւններուն գրական վերլուծումներէն, որոնք անձնական դրոշմ ու տպաւորութիւններ կը կրեն, առանց կազմելու իսկական կենսագրութիւնները կամ նկարագիրները: Անշուշտ իրաւացի է հեղինակը, երբ դիտել կուտայ թէ «Յուշագրումներու մասին սահմանափակ վերատեսութիւն մըն է» իր ըրածը: Շատ աւելի ընդարձակ գրականութիւն մը գոյութիւն ունի, եթէ յիշելու ըլլանք բոլոր այն հեղինակները, որոնք որեւէ կերպով շօշափած են այս նիւթը, ինչպէս Բագարատ Թեւեան կ'ընէ իր իսկ անձին ու կեանքին յուշերուն առիթով: Հետաքրքրական են մանաւանդ իր տխուր ապրումները, որոնք հայ ժողովուրդին հետ զինքը շփումի կը բերեն, առանց վարանումի արձանագրելով բացասական վերաբերումները երբ՝ կը խմբագրէր «Երջանիկ» տարեգիրքը.— «Ես հոն տեսայ կը գրէ ընկերային սահմանափակ ըմբռնումներով անհատներ, որոնց համար կեանքը տրամադրուած կը մնայ միայն ընտանեկան հոգերու եւ քիչ մըն ալ ողորմասիրութեան պայմաններուն մէջ: Տեսայ միջակօրեար դասակարգէն անհատներ, որոնք յառաջդիմելու զգացողութեամբ խանդավառուած, առտնին ապրուստի հոգերուն մաս նկատած էին իրենց եւ իրեններուն գիրքի պահանջքը: Տեսայ հարուստներ, որոնք իրենց կեանքի ճոխութեան մաս նկատած էին գիրքի եւ գրչի մարդոց վերապահուած ընդունելութիւն մը: Տեսայ նաեւ ունեւորներ, որոնք կ'ապրէին բուսական կեանքով կշտացած, հաճոյքի եւ վայելքի մէջ մխրճուած, քմծիծաղով մը դիմաւորելով գրչի որեւէ աշխատանք: Տեսայ դժբախտ ծնողքներ, որոնք կ'անգիտանային մայրենի լեզուին արժէքը, եւ իրենց զաւակներուն ալ զայն մոռցնելու ջանքով եւ կը հպարտանային անոնց օտար լեզուներու թերխաշ վարժութիւններով: Տեսայ համալսարանաւարտ ճարտարագէտներ, փաստաբաններ եւ բժիշկներ, որոնք այլեւս կորսնցուցած էին մայրենի լեզուին վարժութիւնը, երբեմն նոյնիսկ առանց քաշուելու արտայայտուելով այդ մասին»:

Խանդավառ եւ ոգեշունչ տողեր նուիրուած են իր ուսուցիչներէն Տիգրան Չէօկիւրեանի, Ռուբէն Սեւակի, Եղիշէ Արք. Դուրեանի, Տիրան Չրաքեանի, ինչպէս նաեւ գրագիտուհիներ՝ Զապէլ Ասատուրի եւ Զապէլ Եսայեանի: Յիշատակներու գեղեցիկ փունջ մը, իբրեւ նախատարրեր՝ ապագայ կենսագիրներուն, որուն կը հաւատայ հեղինակը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՆԿՈԼԱ

ՍԱՐՍԱՓԻ, ԱՐԵԱՆ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԿԻՐԸ

—o—

Անկոլա իրապէս սարսափի երկրի մը վերածուած է: Ոչ Քոնկօն եւ ոչ ալ Մաօ Մաօներու գործունէութեան շրջանին Քենիան, ճանչցան սարսափելի այն օրերը, զորս այսօր կ'ապրի փորթուկալեան այս եզերական գաղթավայրը, զոր Փորթուկալցիք կը նկատեն իրենց մայր երկրին մէկ նահանգը: Երեք հարիւր հազար ըսպիտակամորթներ, որոնցմէ շատեր հինգ հարիւր տարի առաջ հոս հաստատուած գաղթարնակներու յաջորդներ, կը դիմագրաւեն խելացնոր մէկ ըմբոստութիւնը բնիկներուն, որոնք լաւ չեն գիտեր թէ ինչու կը կռուին: Տուներու մէջ աշխատող հին ու փորձուած սեւամորթ սպասաւորներ գեղեցիկ առաւօտ մը կ'անհետանան, գիշերը ոճրագործներու խմբակի մը գլուխը անցած վերադառնալու եւ իրենց տէրերը մորթելու համար: Տարիներէ ի վեր փորթուկալեան բանակին մէջ ծառայող սեւամորթ զինուորներ, օր մըն ալ հրացանը կը դարձնեն իրենց սպաներուն դէմ եւ կ'ապաստանին ջունկլային մէջ: Ջունկլայի կիսավայրենի սեւամորթներ, աւազակախումբեր կը կազմեն, ծառեր կը կտրեն, ճամբաներուն վրայ նետելով թումբեր կը բարձրացնեն եւ ինքնաշարժները կեցնելով անոնց մէջ եղող սպիտակամորթները կտոր-կտոր կ'ընեն, շատերն ալ մարդակերական խնջոյքի համար դէպի կաթսան կ'առաջնորդեն:

Եւ զարմանացած այս սեւամորթները չեն զինուիր հրաձգակ զէնքերով: Որովհետեւ, անոնք կը գործեն ազդեցութեան տակ արբեցնող զօրաւոր ըմպելիի մը, որ ինչպէս անոնց կը հաւաստեն կախարդները, զանոնք անխոցելի կը դարձնէ գնդակներուն դէմ: Եւ որպէսզի աւելի համոզիչ դառնայ, կախարդը անոնց վրայ կը կրակէ պարապ փամփուշտներով:

Բնականաբար, երբ առաջին յարձակողները գնդացիրներուն վրայ կ'իյնան, բոլորն ալ կը հնձուին խիտ կրակէն, բայց, միշտ մէկ քանիները կը հասնին մինչեւ իրենց զիրենք պաշտպանող սպիտակամորթները, իրենց հսկայ դանակներով զանոնք «մանրելու» համար: Գալով սպաննուածներուն, կախարդը միշտ կրնայ մնացեալներուն ըսել, թէ դեղը չազդեց, որովհետեւ, պէտք եղած ձեւակերպութեան չհետեւեցան անոնք:

Սակայն, այս հրոսախումբերը ուրիշ միջոցներ ալ կը գործածեն ինքնաշարժները չէզոքացնելու համար: Փիղերու ծուղակներուն նման, ջունկլայէն անցնող ճամբաներուն վրայ մեծ փոսեր կը փորեն եւ ապա զանոնք կը ծածկեն տերեւներով եւ ճիւղերով: Երբ ինքնաշարժները այդ փոսերուն մէջ իյնան, այլեւս փրկութիւն չկայ:

Բայց, սպիտակամորթներն ու իրենց հետ գործակցող սեւամորթներն ալ, շատ անգամ ետ չեն մնար մոլեգնութեան տեսակէտով եւ ինչպէս միշտ, սովորաբար հակապատիժները կը գործադրեն ոչ թէ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂԵԿԻՆ ԵՒ ՍՈՒՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն ատեն, մայրիկը որ այնքան լացած էր ու հիմա թեթեւութիւն մը կը զգար իր հոգիին մէջ, եւ քանի որ իր անդրանիկ զաւակը, իր երկու թեւիկները մօրկանը վզին անցուցած, անոր ծանրախոհ հարցում մը կ'ընէր, կը պատասխանէ.

— Զափազանց խելօք պէտք է մնալ Պետրոսիկ, եւ պէտք է կանուխէն անկողին մտնել: Չար ու անսիրտ մարդ մը պիտի գայ այս գիշեր տանելու համար մեր պզտիկ Միմին ...

Պետրոս կը վերադառնայ միւս սենեակը:

Հայրիկը միշտ հոն է, պատուհանին առջեւ:

Երեկոյեան մեռնելու վրայ եղող արեւը կը սահի ապակիներուն վրայէն ...

Կիսով չափ վեր բարձրացուած վարագոյրներու արանքէն կը տեսնուին դիմացը շարուած տուները ...

Հայրիկը, բոլոր այն մարդոց նման որոնք սովորութիւնը չունին շաբթուան մէջ ազատ ըլլալու, շուարած է ու ինչ ընելը չի գիտեր:

Իր սեւցած մատներով, կը վերցնէ խաղալիքները ու անճարակ ձեւով զանոնք կը ջանայ տեղաւորել կարմիր ծաղիկներով զարդարուած անկողնին ծածկոցին վրայ:

Պետրոս յուշիկ կը մօտենայ հայրիկին, կը սպասէ անոր քովիկը, ու պահ մը յետոյ կ'ըսէ անոր.

— Հայրիկ, թոյլ կուտա՞ս որ առնեմ սա փոքրիկ սուրը: Ինծի տուած էր ան...

Հայրիկը, որ երբեք մտքէն չէր անցուցած այդ տեսակ բաղձանք մը, սարսափելի հայեացք մը կ'ուղղէ իր զաւակին, կարծես թէ սրբապղծութիւն մը գործած ըլլար ան, ու կը գոչէ.

— Կորսուէ, անսիրտ, ու անգամ մըն ալ չտեսնեմ քեզ ...

Ու քանի որ ընթրիքը տակաւին պատրաստ չէ եւ երեկոյեան գործարաններու ելքի պահն է, խեղճ մարդը վար կ'իջնէ, երթալու եւ սրճարանին մէջ պատմելու համար իր ցաւը ...

×

Գիշերը հասած է արդէն:

Տունը թաղուած է խոր քունի մէջ, շրջապատուած սեւ ու մռայլ թաղէն, որ իր կարգին կը քնանայ ...

Սակայն, հայրիկը ու մայրիկը կը հսկեն իրենց հիւանդ հոգեհատորին սնարին գլուխը, կարծես ուզելով պաշտպանել իրենց փոքրիկը այն անտեսանելի գողին դէմ՝ որ պիտի գար:

Ու խեղճերը, երկար հսկումէն պարտասած, հիմա կը մրափեն իրենց աթոռներուն վրայ, անձնատուր՝ մղձաւանջով լեցուն մրափի մը եւ իրենց դէմքերուն վրայ կը դեգերի հոգին երանգը ու իրենց շրթունքները ստացած են լացակումած արարծներու յատուկ կծկում մը ...

Գիշերուան այդ պահուն, երբ ամբողջ տունը, ամբողջ թաղը թաղուած է լռութեան եւ աղջամուղջին մէջ, Պետրոս ոտքի է:

Գիշերանոցը կոնակը, ոտքերը բոպիկ դուրս է սպրդած իր անկողինէն:

Լամբարը կը դողդղայ իր տատամսոտ ձեռքերուն մէջ:

Ոչ ոք շարժած է իր տեղէն:

Կամացուկ մը, ոտքին մատներուն ծայրին կոխելով, կը մօտենայ խաղալիքներուն ու վերցնելով իր այնքան ցանկացած սուրը, յուշիկ դուրս կը սպրդի:

Հիմա, լամբարին արձակած լոյսին դէմ կը շողշողայ փոքրիկ սուրը ...

Կը վերադառնայ իր սենեակը, կը հագնի իր սեւ զգեստը, ոտքին կ'անցընէ իր կօշիկները, կը դնէ գլխուն՝ գդակը, ու դուրս կ'ելլէ:

Տան ելքին դրան նիգը քաշուած է:

Կը բարձրանայ աթոռի մը վրայ, կը ձգտուի, բոլոր իր ուժերը կը լարէ ու կը քաշէ նիգը:

Այդ պահուն, սակայն, իր անութին տակ գտնուող սուրը սահելով կ'իյնայ գետին եւ կ'արձակէ զիլ հնչիւն մը ...

Մայրիկը, որ կը մրափէր, ընդոստ կ'արթննայ, ու չես գիտեր ինչ չար նախազգացումէ մը տարուած, կը յարէ.

— Երթամ տեսնեմ, փոքրիկներուն վերմակները բացուած չըլլան ...

Պահ մը ետք, խենթի մը պէս վերադառնալով, կ'ըսէ ամուսնոյն.

— Ժան, ո՞ւր է Պետրոսիկը... անկողինը չէ ...

Մարդը, դէմքէն ուժգնօրէն զարնուածի մը նման կը ցատկէ իր տեղէն:

— Լաւ նայեցա՞ր, կ'ըսէ ան.

Ու երկուքը մէկ, կը սկսին փնտռել: Կը դառնան բոլոր սենեակները խենթերու պէս, միշտ կրկնելով.

— Պետրոս, եկուր, ո՞ւր ես ...

Յանկարծ, հայրիկը, առանց որեւէ կանխամտածութեան, կը բանայ ելքի դուռը ...

Հոն, սանդուխին գլուխը, ճիշդ դրան դիմաց, Պետրոս կանգնած է հպարտ, խաւարին դիմաց, սուրը ձեռքին:

Երբ կը տեսնէ իր հօրը մօտենալը, [illegible] դեկը ծանրախոհ հպարտութեամբ կ'ըսէ.

— Մի բարկանար, հայրիկ, կը տեսնես որ իրեն կը սպասեմ, արգելք ըլլալու համար որ տանի փոքրիկ եղբայրս ...

Եւ անտեսանելի գողը պահիկ մը [illegible] կանգ կ'առնէ սանդուխին վրայ ...

ՌՈԺԷ ՏԵՎԻՆԷ

...յեղափոխականներուն եւ ահաբեկիչնե –
րուն դէմ, այլ՝ ուրիշ սեւամորթներու ,
որ բնաւ չէն խառնուած ըմբոստութեան :
Դեռ մէկ քանի օր առաջ, Լուանտայի բը–
նիկներու թաղին մէկ մեծ մասը հրոյ
ճարակ դարձաւ , իբրեւ հակապատիժ
այն յարձակումին , զոր Լուանտայէն 106
քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գըտ –
նուող Բուքուա փոքրիկ քաղաքին դէմ
գործած էին սեւամորթ ահաբեկիչները :
Հրդեհի ընթացքին մահացան երկու սեռէ
եւ ամէն տարիքէ երեսուն խաղաղասէր
սեւամորթներ :

Քաղաքի մը, գիւղաքաղաքի մը կամ
ցանքի մը դէմ գործուած ամէն յարձա –
կումէ վերջ, փորթուկալեան սաւառ –
նակներ կը ռմբակոծեն ու գնդացիրի կը–
րակի կը բռնեն սեւամորթներու շրջակայ
գիւղերը, առանց խտրութիւն դնելու ,
մինչ բնականաբար, ահաբեկիչները բա –
ւական հեռացած ըլլալով՝ վտանգի տակ
չեն ըլլար :

Այս անխնայ պատերազմին մէջ, ոչ մէկ
կողմը եւ ոչ ալ միւսը գերի կը բռնէ :
Սեւամորթ ահաբեկիչները անմիջապէս
կը մորթեն ու կտոր – կտոր կ'ընեն իրենց
հակառակորդները, իսկ կառավարական
ուժերը՝ գերիները կը պահեն այնքան
ատեն, որքան ատեն որ պէտք է անոնցմէ
կարելի եղածին չափ շատ թանկագին տե–
ղեկութիւններ կորզելու համար : Յե –
տոյ զանոնք կը յանձնեն իրենց սեւա –
մորթ օգնականներուն , որոնք դանակի
մէկ հարուածով կը կտրեն անոնց գը –
լուխները :

Գերի բռնուած ահաբեկիչները մահէն
չեն վախնար : Սակայն, կը սարսափին
կտրտուելէ : Որովհետեւ, իրենց կրօնա–
կան հաւատքին համաձայն, ով որ կը –
տրտուի (այսինքն , կտոր – կտոր ըլ –
լայ), միւս կեանքին մէջ չի կրնար վե –
րակենդանանալ : Ատոր համար է, որ գե–
րիները յաճախ կը խնդրեն ըսելով .
«Սպաննեցէք մեզ, բայց , կտոր – կտոր
մի ընէք » :

Անկոլայի բոլոր շրջաններուն մէջ չը –
կայ սպիտակամորթ մը, որ զինուած չըլ–
լայ: Լուանտայի մէջ անգամ, այր մար–
դիկն ու կիները կը շրջին՝ ատրճանակը
իրենց գրպանին մէջ, գօտիին վրայ կամ
պայուսակին մէջ պահած: Միայն կը ջա–
նան ցոյց չտալ: Սակայն, երբ քաղաքի
շրջակայքէն դուրս ելլէք, պիտի տեսնէք
որ՝ բոլոր սպիտակամորթները իրենց
ձեռքը բռնած են հրացան, արագահար –
ուած կամ գնդացիր : Միայն այսպէս է
որ կրնան ինքզինքնին քիչ մը ապահով
զգալ: Այս զէնքերով կը պաշտպանեն ի –
րենք զիրենք եւ կը մասնակցին նաեւ հա–
կապատիժներու գործողութեանց : Ա –
նոնցմէ մէկը յայտարարեց . « Հոս պիտի
մնանք, հողին վրայ կամ տակը » :

Ամբողջ գաւառին մէջ, ոչ իսկ մէկ
հատիկ սպիտակամորթ կին մնացած է :
Մեծագոյն մասը մայրաքաղաք Լուան –
տայի մէջ համախմբուած է, մինչ շատեր
ալ վերկուեցան Եւրոպա : Մնացած քիչե–
րը, եթէ ահաբեկիչներուն ձեռքը իյնան ,
պիտի ենթարկուին աներեւակայելի չար–
չարանքներու : Դեռ վերջերս, օդանա –
ւորդ մը յայտնեց թէ՝ երբ սաւառնակով
վար իջած է, գնդացիրի բռնելու համար
խումբ մը ահաբեկիչներ, անոնք իրենց
ձեռքերուն վրայ բարձրացուցած են ըս –
պիտակամորթ երկու մերկ կիներ , զորս
գերի բռնած էին եւ զորս իրենց հետ
քարշ կուտային, որպէսզի օդանաւորդը
զիրենք չռմբակոծէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԱՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

1921ին Երեւան միջքաղաքային հեռա –
խօսով կապուեցաւ Էջմիածնի, Արտաշա–
տի, Հրազդանի, Աշտարակի եւ Հոկտեմ–
բերեանի , իսկ մինչեւ 1931 Հայաստանի
բոլոր շրջաններուն մէջ հիմնուեցան նա–
մակատուներ , ու 1940ին՝ հաստատուե –
ցաւ միջքաղաքային հեռաձայնի կապ :

1927ին շինուեցաւ Երեւան – Թիֆլիզ
հանգոյցը, որուն շնորհիւ հեռաձայնի
կապ հաստատուեցաւ նաեւ Մոսկուայի
եւ կարգ մը կարեւոր կեդրոններու հետ:
Տարի մը ետք շինուեցաւ ձայնասփիւռի
կայանը :

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն
թղթատարական 353 բաժանումներ 1500
պաշտօնեաներով : 1959ի ընթացքին 82
միլիոն թերթ եւ ամսաթերթ, աւելի քան
31 միլիոն նամակ եւ բացիկ, 1·800·000
դրամական փոխադրութիւն եւ մօտ 350
հազար ծրարներ յանձնուած են իրենց
հասցէներուն :

Թղթատարի վարչութիւնը առանձնա –
պէս ուշադրութիւն կը դարձնէ կարելի ե–
ղածին չափ արագ սպասարկելու համար
եւ, այդ նպատակով, լայնօրէն կ'օգտա –
գործուին հաղորդակցութեան արդի մի –
ջոցները, յատկապէս օդանաւերը: Վեր –
ջին հինգ տարիներու ընթացքին 2,7 ան–
գամ աւելցած են օդանաւերու միջոցաւ
կատարուած առաքումները: Ասկէ քանի
մը տարի առաջ կարգ մը շրջաններ՝ Գո–
րիս, Սիսիան, Ղափան, Ստեփանաւան ,
Շամշադին եւ երկաթուղիի հաղորդակ –
ցութենէ զուրկ այլ վայրեր 3 – 4 օրէն կը
ստանային կեդրոնական քաղաքներու
թերթերը եւ նամակները, մինչ, ներկա –
յիս, շնորհիւ օդանաւերուն՝ կը ստանան
նոյն օրն իսկ: 1400 քիլոմեթրի կը հաս–
նի օդային սպասարկութեան ընդհանուր
շրջագիծը: Գիւղական վայրերու փոխա –
դրութիւնը գլխաւորաբար ինքնաշարժե –
րով տեղի կ'ունենայ : 3403 քմ. երկա –
րութիւն ունեցող թղթատարական ճամ –
բաներէն 2900 քմ. կը սպասարկուի ինք–
նաշարժերով :

Նամակատարներուն գործը դիւրացնե –
լու եւ թերթերը, նամակները եւ պաշ –
տօնական գրութիւնները ատենին իրենց
կեդրոնները հասցնելու համար երկու
տարիէ ի վեր, Երեւանի մէջ կազմակեր–
պուած է քաղաքային յատուկ թղթատա –
րական սպասարկութիւն մը, որ օրուան
նամակները առաքելու համար ունի յա –
տուկ մեքենաներ: Ասկէ զատ 130 կեդ –
րոններ հաստատուած են կարեւոր քա –
ղաքներու եւ գիւղերու մէջ :

Բայց եւ այնպէս անբաւարար կը նը –
կատուի թղթատարական սպասարկու –
թեան այժմու մակարդակը: Հայաստանի
մէջ դեռ կան շրջաններ, որոնք քանի մը
քիլոմեթր հեռու են նամակատուներէն :
Կատարելագործուած չեն աշխատանքի ե–
ղանակները:

Մեծ ջանք թափուած է վերջին երկու
տարիներու ընթացքին, բարելաւելու հա–
մար հեռաձայնի կապը, որ արդէն իսկ
կրկնապատկուած է: Ներկայիս Երեւան
ուղիղ գիծով կապուած է կարգ մը կեդ–
րոններու՝ Մոսկուա, Պաքու, Թիֆլիզ ,
Սոչի, Խարքով, Օտեսա, Ռոստով եւն. :
Սկսած բարեկարգութիւնները յառաջ կը
տարուին :

Այսուհանդերձ, առ այժմ , գոհացուցիչ
չէ հեռաձայնի ցանցերուն մակարդակը :
Արդարեւ հարիւր բնակիչի վրայ հազիւ
երկու հոգի հեռաձայն ունի :

Ցարաբերաբար աւելի լաւ պատկեր կը
ներկայացնէ ձայնասփիւռը: Վերջին տա–
րիներու ընթացքին կայաններուն տարո –
ղութիւնը աւելցած է 9 անգամ : Ներկա –
յիս երկրին մէջ կը գործեն ձայ –
նասփիւռի հինգ կայաններ, որոնց օրա –
կան հաղորդումներու քանակը կը հասնի
վաթսուն ժամի: Հայաստան ձայնաս –
փիւռ – հեռագրային կապ ունի Մոսկուա–
յի եւ Թիֆլիզի հետ :

Երեւան ձայնասփիւռի իր կայանը
ունեցաւ 1957ի վերջերը: Ներկայիս Հա–
յաստանի մէջ կան 145·500 ձայնասփիւ–
ռի եւ 34·500 հեռատեսիլի գործիքներ :

Թ. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ) .— Ինքնամփոփ–
ման այս շրջանին մէջ, նոր երկունքի
ճամբուն վրայ, թէեւ տարագիր, սա –
կայն մենք խոր հաւատքով կ'ողջունենք
Մայիս 28ը, անոր տօնակատարութիւնը
համարելով վերակերտութեան ամրապըն –
դում եւ ուժերու խորացում :

Կիրակի երեկոյ Մայիս 28ին, խուռնե –
րամ բազմութեան մը ներկայութեամբ
տօնուեցաւ Հայաստանի հանրապետու –
թեան 43րդ տարեդարձը մեր քաղաքին
մէջ :

Ուշագրաւ էր հայ երիտասարդութեան
ներկայութիւնը, որ եկած էր իր յար –
գանքի տուրքը բերելու այն բոլոր ծա –
նօթ ու անծանօթ հերոսներուն եւ զին –
ուորներուն, որոնք զոհուեցան հայրենի–
քի ազատութեան ճամբուն վրայ :

Բեմին վրայ Ֆրանսականին հետ հպար–
տօրէն կը ծածանէր մեր պաշտելի Եռա–
գոյնը, իսկ կեդրոնը զետեղուած էին Ա–
րամի, Դրոյի, Անդրանիկի եւ Ահարոն –
եանի մեծադիր նկարները:

Հանդէսը բացուեցաւ, «Յառաջ Նահա –
տակով» զոր ներկաները երգեցին յոտըն–
կայս : Օրուան նախագահ ընկեր Ն.
Պետրոսեան մանրամասնօրէն նկարագրեց
մեր մարտիրոս ժողովուրդին դարերէ ի
վեր կրած հալածանքները, ջարդերը, ա–
րիւնարբու Թուրքին բռնակալութեան
լուծին տակ ,որուն գլխաւոր նպատակն ե–
ղած էր ոչնչացնել եւ աւերակ դարձնել
մեր հայրենիքը, եւ այդ դժբախտ իրա –
կանութիւնը մղեց հայ ժողովուրդը ան –
խտիր, զէն ի ձեռին ոտքի կանգնիլ մէկ
սիրտ, մէկ հոգի ,ղեկավարութեամբ Հ.
Յ. Դաշնակցութեան, հաստատելով որ
Հայն ալ գիտէ կռուիլ եւ զոհուիլ իր ա–
զատութեան եւ պատւոյն համար, եւ 1918
Մայիս 28ին, կատարեց անպասելի հը–
րաշքը, հիմնեց Միացեալ, Ազատ, Ան –
կախ Հայաստանի հանրապետութիւնը :
Այս առթիւ ի յարգանս ազատութեան զո–
հերուն , ժողովուրդը հրաւիրեց յոտըն –
կայս մէկ վայրկեան լռութիւն պահել :

Յաջող առողանութեամբ արտասանե –
ցին Է. Մուրատեան, Թ. Ճերմակեան ,
Մ. Իւլրիչ եւ Ա. Կիւմիւշեան : Աւելորդ
է ըսել թէ գեղարուեստական բաժնի բո–
լոր դերակատարները գնահատանքի ար –
ժանացան :

Տէսինէն յատկապէս հրաւիրուած էր
Օր. Անժէլ Կարապետեան (Լիոնի երաժշ–
տանոցէն), մեներգելու համար : Յարգե–
լի օրիորդը իր այնքան հաճելի ձայնով
երգեց Կոմիտաս վարդապետի «Կալին
Երգը» եւ «Քելէ քելէն», Ռ. Մելիքեանին
«Կարմիր Վարդը» եւ Յովհաննէսեանին
«Դէպի Տունը»ու արժանացաւ բուռն ծա–
փերու :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Յ. Եղիա–
զարեան, յատկապէս հրաւիրուած Փա –
րիզէն: Մեր յարգելի ընկերը, որ առաջին
անգամ կը ներկայանար Կրընոպլի գա –
ղութին, իր ինքնայատուկ շեշտով մի առ
մի թուեց այն բոլոր հերոսական կռիւ –
ները, որոնք ծնունդ տուին Մայիս 28ին:

1918 Մայիս 28ին էր որ Հայոց արեւը
նորէն իր լուսաշող դէմքը ցոյց տուաւ
մեր հայրենիքի հորիզոնին վրայ : Այդ
օրն է որ ծածանեցաւ մեր ազատութեան
խորհրդանիշ եռագոյնը : Մայիս 28ը կը
պատկանի ամբողջ Հայութեան: Այսօր –
ուան Հայաստանը կը պարտինք հայ ժո–
ղովուրդին, մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակ –
ցութեան անհամար զոհերուն: Այս տարի
եւս մեր հայրենիքէն հեռու կը տօնենք եւ
պիտի տօնենք Մայիս 28ը, որովհետեւ ան
ազատութեան լուսաշող արշալոյսը բե –
րաւ հայ ժողովուրդի խաւարամած հայ –
րենիքին վրայ: Մայիս 28ով մասամբ ի –
րականացաւ Հայուն դարաւոր երազը :
Այսօր եւս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը
հանդիսանայ դրօշակիրը այն գաղա –
փարներուն, զորս ստեղծեց Մայիս 28ը:
Համոզուած ենք թէ նորէն պիտի պայծա–
ռանայ Հայոց երկինքը եւ պիտի ունե –
նանք նոր Մայիս 28, որուն այնքան ծա –
րաւի ենք: «Փա՛ռք ու պատիւ այն բոլոր
նահատակներուն, որոնք դիւցազնօրէն
ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ
եւ իրենց արիւնով հիմը դրին ներկայ
Հայաստանին: Ոճրագործ Թուրքը պէտք
է վերադարձնէ մեզի մեր պապենական
հողերը, որոնք քառասունըվեց տարինե –
րէ ի վեր աւերակ եւ ամայի են: Թող
տեսնէ որ քանի մը տարիներու ընթաց –
քին շինարար եւ աշխատասէր հայ ժո –
ղովուրդը ծաղկաստանի կը վերածէ զա–
նոնք : Անդրադառնալով հայ ժողովուր–
դի արդար պահանջներուն, ընկերը ը –
սաւ.— Նիքիթա Խրուշչեւ, փոխանակ Ե–
րեւան երթալու եւ ճառ խօսելու մեր
հայրենիքի արդիւնաբերութիւններու մա–
սին, թող նախ կարգադրէ ներքին սահ –
մանները, թող հայ ժողովուրդին վերա –
դարձնէ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը :

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Ղ. Թորոս–
եան :

Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր նախա –
գահին հայրենաշունչ խօսքերով:

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ
ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (217)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Փառանձեմը լռուեց աւելի եւ չհամ –
բերեց .

— Քո դէմքից եւ խօսքից , եղանակից ,
իշխան , զգում եմ , որ դու ինձ աղէտ ես
գուժելու :

— Այո , Թագուհիս , — նոր խոնար –
հում արաւ ծերունին : — Ինձ դժբախտ
դեր է վիճակուել այսօր գուժկան լինե–
լու :

— Խօսիր, տէր հազարապետ: Ես կա –
րող եմ լսել : Պատահե՞լ է հօրս մի բան:

— Ոչ, Թագուհիս. Նա ողջ – առողջ է:

Փառանձեմի դէմքը գունափոխուեց
վայրկենապէս :

— Գուցէ որդո՞ւս՝ Պապին: Ծովային:

— Ոչ , Թագուհիս: Ոչ :

— Հապա այլ ի՞նչ աղէտ :

— Արիացիր, Թագուհիս եւ լսիր. մեր
արքան եւ սպարապետը զոհ են դարձել
մեծ խարդաւանքի, — ծերունու ձայնը
բեկուեց աւելի եւ նա, չգիտես ինչո՞ւ ,
յապաղեց շարունակել :

— Եւ ի՞նչ աղէտ է բերել Շապուհը նո–
ցա, — ձեռները պրկեց Թագուհին :

— Ողբերգական , Թագուհիս: Մեծ
խարդախը բանտարկել է նոցա :

Թագուհին նորից գունափոխուեց. Նրա
կուրծքն սկսեց իջնել – բարձրանալ: Նա
ձեռքը դրաւ սրտին եւ լռեց գլխիկոր ...
Անցան վայրկեաններ, երբ նա, վերջա –
պէս գլուխ բարձրացրեց ընդոստ .

— Մենք խաբուեցինք, իշխան. խաբ –
ուեցինք չարաչար : Ինչպէս մոռա –
ցանք, որ Շապուհը չարաբարոյ է եւ
նենգ : Խաբուեցինք կնքած աղին. իսկ
նա ուխտադրուժ՝ ոտնայարեց իր սրբու–
թիւնը նուիրական : Խաբուեցինք ...

Փառանձեմը նորից լռեց մի առժամ ,
ապա հարցրեց .

— Իսկ ո՞վ է բերել այդ գոյժը, իշ –
խան :

— Սուրհանդակը, Թագուհիս :

— Ի՞նչ սուրհանդակ է դա :

— Մեր արքայի թիկնապահ սեպուհ –
ներից մէկը : Փախել է ծպտեալ :

— Հրամայիր, իշխան , կանչեն նորան:
Կը ցանկանայի լսել անձամբ :

Մի քանի վայրկեան յետոյ սուրհան –
դակը, որ իրօք արքայի թիկնապահ սե–
պուհներից էր, Թագուհու առջեւն կանգ–
նած պատմում էր Թագաւորի եւ սպարա–
պետի բանտարկութիւնը : Պատմեց նախ,
թէ ինչպէս էին տեղ հասել եւ թէ ինչպի–
սի պատւով էին ընդունել Թագաւորին
ու Վասակ սպարապետին:

— Առաջին օրերը, — շարունակեց սե –
պուհը, — Շապուհը մեծ յարգանք ունէր
Թագաւորի հանդէպ, այնքան մեծ, որ մի
անգամ, երբ Շապուհի ախոռապետը իր
լեզուով վիրաւորիչ խօսք էր ասել մեր
արքայի հասցէին եւ Վասակ սպարապե –
տը կտրել էր այդ ախոռապետի գլուխը—
Շապուհը գովեց սպարապետի վարմուն–
քը: Սակայն... Երկու օր յետոյ հրամա–
յեց բանտել թէ սպարապետին եւ թէ
Թագաւորին :

— Պատճա՞ռը, — չհամբերեց Փառան–
ձեմը :

— Պատճառը, Թագուհիս, ինչպէս լսե–
ցի, այս է. Շապուհը բարկացել է եւ ա–
սել. «Բաւական չէ բացայայտ ու ծածուկ
օգնում ես բիւզանդացիներին, այժմ էլ
բերդե՞ր ես շինում սահմաններիս վրայ ,
որ քո բարեկամ բիւզանդացիներին մօ –
տեցնես իմ երկրին »... Բարկացել եւ
հրամայել . «Շղթայել դոցա. Թող Թա –
գաւոր ու սպարապետ զնան միասին
բերդեր շինեն Անյուշ բերդում »...

Թագուհին գլուխն իջեցրեց եւ նորից
լռեց բաւական ժամանակ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական Հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշէն պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,

Tél.: OBS. 18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի, ժամը 3ին, 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պառ տիւ Կլոպի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Հակառակ պարագային ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՀԱՆԴԷՍ · ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէսհացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէսօրին, Լա Վառէն, «Օ Շաթօ տէ զ'Իլ»ի հաճելի շրջավայրին մէջ:

Սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագրուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրոնը եւ զայն ղրկելով մեր հասցէին:

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.:

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
TRO. 03-18

Ուսանողներու եւ մանուկներու համար կէս գին: (Վճարումը կարելի է ընել դրամատան կամ փոսթի չէքով):

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շաթօ տէ զ'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը:

Անուն եւ մականուն
Հասցէ
Մասնակցողներու թիւ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս դպրոցին Ղեկավարութեամբ Համօ Նաճարեանի: Դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ներկայացուի՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկական պարեր, երգ, արտասանութիւն: Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պար Վիատիւէի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը:

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél: RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11
Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ
ԼԸ ՓԷՔ
3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին:
Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով:
Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Ա.— ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Երգախառն ներկայացում հայերէն

Plus de surmenage scolaire

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ ֆրանսերէն

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՈՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունիս 10, ժամը 21էն մինչեւ լոյս,

Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, Rue Voltaire

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Կ. ՄԵՀԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Զ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՍԵԱՆ, Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն):
Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), Վ. ՃԱՊՈՒՐԵԱՆ (ջութակ)
Սօսի պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
խօսնակ՝ ՍՕՆԻԱ ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԱՄԲՈՂՋ ԳԻՇԵՐԸ
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:
ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի ՔԱՌԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի: Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, (8 էնփաս տը Մոն)

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ԱՂԱՅԵԱՆ
Պիտի խօսին Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Փարիզէն) Տիկին ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ եւ Ընկեր Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Խօսնակ Ընկեր Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ս. Ջէօրէքճեան (ջութակ), Օր. Արմինէ Գալբագեան (դաշնակ), Զարեհ Գասեան (երգ), Օր. Սեդա Թիթէլեան, Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ծօշկունեան (ձեռնադաշնակ), Հայկական խմբապարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ համրածանօթ ՍԵՐԺ ԿԱՐՕ նուագախումբին:

Խճողումի տեղի չտալու համար նախապէս ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ ընկերներէն,— Վարդանեան, Նիկողոսեան, Սարգիսեան, Դարբինեան, Տօլպաշեան, Տէրտէրեան: Ճոխ պիւֆէ եւ ըմպելիներ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ (Ամերիկայէն) հիւրաբար քաղաքս գտնուող ՏԷՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆ Վ. ԳԱՐԱՊԱՃԵԱՆ: Ս. պատարագի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան, Թաղիս դպրաց դասու երկսեռ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձում Քէյիշեանի: Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հաւաքոյթը որ սովորաբար տեղի կ'ունենայ Քատէի վերնայարկը, այս Երկուշաբթի տեղի պիտի ունենայ Ռէժանի վերնայարկը ժամը 21ին:

Կը խօսի ՏԷՐ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ: Նիւթ՝ «Քրիստոնեայ եկեղեցիներու վարդապետութեանց հիմնական տարբերութիւնները»:

Իսկ յաջորդ երկուշաբթի պիտի խօսի Պէ էն Սէ Ի դրամատան տնօրէններէն՝ Պ. Նշան Հայթայեան, Քատէի վերնայարկը: Նիւթը պիտի յայտարարուի յետագային:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77–73):

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. · Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. · Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ · SAMEDI 10 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9124 · 37EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Քենըտի Ուաշինկթըն վերադարձին ամերիկեան ժողովուրդին ուղղուած երկար ճառով մը հաշուեկշիռն ըրաւ իր դէպի Փարիզ, Վիէննա եւ Լոնտոն ճամբորդութեան :

Ամէնէն աւելի գինքը տպաւորողն է եղած Զօր. տը Կոլ, որուն մասին մեծ գովեստով արտայայտուեցաւ՝ իբրեւ ուժեղ նկարագրի տէր մէկը, որուն վրայ բացարձակ վստահութիւն ունի :

« Այս կամ այն հարցի շուրջ մեր տարակարծութիւնները նշանակութիւն չունին՝ ազատութիւնը պաշտպանելու մասին մեր հասարակաց յանձնառութեան առջեւ», ըսաւ :

Գովեց նաեւ ֆրանսացի ժողովուրդը, որուն յետպատերազմեան վերականգնումը գտաւ պարզապէս հրաշքանչ : «Արտադրութիւնը կ'աճի եւ Ֆրանսա կանոնաւորապէս կ'ամրապնդէ իր դիրքը Եւրոպայի եւ Ափրիկէի մէջ » :

Քենըտի ամէնէն աւելի ծանրացաւ Խրուշչեւի հետ իր գլուխ գլխի տեսակցութեան վրայ : Յայտնեց թէ իրեն համար վերջին ծայր կարեւոր էր ծանօթանալ անոր հետ, տեղեկանալ անոր քաղաքական ներկայ եւ ապագայ ծրագիրներուն, մանաւանդ հասկցնել անոր յստակօրէն թէ ազատ աշխարհը զօրաւոր է եւ վճռած պաշտպանել խաղաղութիւնն ու ազատութիւնը :

« Այսքան կարճ հանդիպումի մէջ մեր երկուքը իրարմէ բաժնող խրամատը ըզգալի չափով չնեղցաւ, բայց գոնէ հաղորդակցութեան ճամբաները բացուեցան եւ երկուստեք սխալ հաշիւի վտանգները պակսեցան » :

Ամերիկայի նախագահը իրապաշտ մարդ է : Երազներով եւ սին յոյսերով տարուող չէ : Խրուշչեւի հետ խօսած է պատրաստ կերպով : Ու այսօր ալ բացէ ի բաց կը յայտարարէ, որ «բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունինք այն մասին թէ ո՞րն է արդարը, ո՞րը անարդարը, ո՞րը ներքին խնդիր է եւ ո՞րը յարձակում : Ու դեռ աւելին, բացարձակապէս տարբեր մտածումներ ունինք աշխարհի ներկայ եւ ապագայ կացութեան մասին» :

Խրուշչեւի հետ իր տեսակցութիւնը եղբեան հանած է երկու ճակատներու իրարու հակոտնեայ ըմբռնումները : Հիմա կողմերը գիտեն թէ ով ինչ կ'ուզէ :

Նախագահի ճառին մէջ ամէնէն յատկանշական կէտն այն է, ուր անիկա ճշդել կը բնորոշէ կողմերու հիմնական քաղաքական սկզբունքը :

« Մենք կը հաւատանք ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան դրութեան : Անիկա (Խրուշչեւ) կը հաւատայ համաշխարհային համայնավարութեան ծաւալումին եւ ուժականութեան : Խնդիր է գիտնալ թէ այս երկու դրութիւնները կրնա՞ն յոյս ունենալ թէ պիտի ապրին խաղաղութեամբ՝ առանց կորսնցնելու ապահովութիւնը եւ առանց վտանգելու մեր բարեկամներու ազատութիւնը » :

Քենըտի կը դժուարանայ հաստատական պատասխան տալ այս հարցումին :

Խրուշչեւ խօսք չէ ըրած պատերազմի մասին : Իր կարծիքով ամբողջ աշխարհ համայնավար պիտի դառնայ, առանց ուժի դիմելու ... : Կրեմլինի դիկտատորը իր յոյսը դրած է թերաճ երկիրներու վրայ, ուր փոքր թիւով համայնավարներ կրնան ժողովուրդին թշուառութիւնը շահագործելով ապստամբութիւններ սարքել կառավարութեանց դէմ եւ ձեռք առնել իշխանութիւնը, առանց կարմիր բանակի օժանդակութեան :

Քենըտի կը շեշտէ .

« Հաստատօրէն կը հաւատամ, որ մարդուս ապագան ազատութեան, անկախութեան եւ ինքնորոշման մէջ կը կայանայ եւ ո՛չ թէ համայնավարութեան, եւ թէ ազատ մարդիկ անհրաժեշտ կամքն ու միջոցներն ունին շահելու համար ազատութեան ճակատամարտը : Ժամանակը ցոյց պիտի տայ, որ Խրուշչեւ իրաւունք չունի :»

Ազատութեան եւ Համայնավարութեան մրցումին մէջ յաղթանակը անտարակոյս պիտի տանի առաջինը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԷՎԻԱՆԷՆ ՄՈՐԼԷ

—o—

« Հաշտութեան հիւրանոցին » մէջ ինչպէս կ'անուանեն Էվիանի Փարք պանդոկի հիւրասենեակը, նախարար Ժոքս, 45 վայրկեան տեւող զեկուցում մը ըրաւ, երեք շաբաթուան խօսակցութեանց շուրջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակներուն : Այս երկար յայտարարութեան, Ալժերացիք պիտի պատասխանեն Շաբաթ առաւօտ : Իրենց դիրքն ալ որոշ ճափով յստակ է : Սահարան կ'ուզեն, քաղաքական համաձայնութիւնը նախապայման է ռազմադադարի եւ չեն ուզեր վարչական երաշխիքներ տալ եւրոպացի փոքրամասնութեանց : Ալժերական պատուիրակութեան բանբերը, Մալէք յայտարարեց թէ պէտք չէ յոռետես ըլլալ, ժողովին մթնոլորտը կապ չունի այն զրոյցներուն հետ, որոնք կը ձգտին ձախողեցնել բանակցութիւնը : Մալէք անգամ մը եւս յիշեցուց, թէ այս կամ այն ձեւով, Պեն Պելլայի եւ ընկերներուն մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է Էվիանի ժողովին :

× Միլանոյի Իլ Ճիորնօ թերթին թղթակիցը՝ Նիքոլա Քարաջիոլօ, որ Ալժերիա կը գտնուէր հանդիպած է Վիլլայա 4ի պետին, լեռնական շրջան մը : Սի Մոհամէտ, որ Սի Սալահի հետ մաս կազմած է Էլիզէի եկած պատուիրակութեան, « քաջերու հաշտութիւնը » կնքելու համար, յայտարարած է թէ Էվիանի բանագնացներուն չի ճանչնար համաձայնութիւն մը ստորագրելու իրաւասութիւնը, ոչ ալ հեղինակութիւնը :

× Ալժէի մէջ ձերբակալուած են ոստիկանապետ Կավուրիի ոճրագործները, որոնք ֆրանսացի քաղքենի ընտանիքի մը տունը ապաստանած էին :

Ալժէի մէջ, ձեռնառումբեր պայթեցան զօրավար Կամպիէի եւ ծովակալ Քերվիլի բնակարաններուն առջեւ, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով :

Նոյն ատեն, զանազան թռուցիկներ կը տարածուին, բոլորն ալ «կազմակերպութիւն՝ գաղտնի - բանակ » ստորագրուած : Վերջին թռուցիկը կ'ըսէ թէ շնորհիւ բազմացող մեղսակցութեանց Զօր. Սալան կրցած է քննել Օռանիոյ շրջանի մաքիները եւ շփումներ ունենալ հայրենասէր սպաներու հետ : Թռուցիկը կը վերջանայ սա յայտարարութեամբ . — « Դաւաճանները կը սպասեն այն ժամուն երբ որոշած ենք զարնել » :

16րդ յօդուածի հիման վրայ, Նախագահ տը Կոլ կը շարունակէ Որոշումներ հրատարակել Պաշտօնաթերթին մէջ : Ասկէ վերջ, սպաներ եւ ենթասպաներ կրնան «բացառիկ արձակուրդի» ղրկուիլ կամ պարզապէս ջնջուիլ բատրերէն հրովարտակով մը :

Այս առթիւ յիշենք թէ Զօր. Ինկոլտի հրաժարումը որուն մասին գրած էինք երէկ, կը հիմնուի : Յատկանշական է որ Զօր. Ինկոլտ չի մասնակցեր «Զինուորական Բարձր Ատեանին» Սէն - Մարքի դատապարտութենէն ի վեր, իսկ Շալի և Զելլէրի դատապարտութեան յաջորդող նիստին, փոխ-ծովակալ Կալլըրէ փոխարինուած էր :

Զօր. Ինկոլտ առողջական պատճառներ ներկայացուցած է բացատրելու համար իր բացակայութիւնը « Զինուորական Ատեանէն» մինչ ոմանք կ'ըսեն թէ հոգեկան ծանր տագնապներ ունեցած է երբ իր երէկուան փայլուն ընկերները նման դատապարտութեանց արժանացած են : Իրեն կը վերագրուի այն կարծիքը թէ պարզ դատապարտութիւն մը, բանտի, բաւական էր մինչ «ոճրային բերդարգելութիւնը» նախատական է եւ ամբաստանեալները կը զրկէ նաեւ Պատուոյ Լեգէոնի կարգերը կրելու իրաւունքէն :

×

Հինգշաբթի օր, Պրըթանիը իրար անցած էր, արդարեւ Մորլէի նահանգապետարանի շէնքը կը գրաւուէր եւ քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ կ'ապրէր, ամբողջ առաւօտը : Բուն պատճառը գետնախնձորին գինն է, որուն դէմ կը բողոքեն արտադրիչները : Իվերջոյ, 5000 գիւղացիներ ցրուեցան եւ ամէն մարդ տունը գնաց, երեք հոգի ալ՝ բանտը :

" ... ԲԱՅՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ԹԱՓԱԾ ԱՐԻՒՆՈՎ"

—o—

Առջի օր լսած էինք թէ գայթակղեցուցիչ դէպք մը պատահած էր Իսի լէ Մուլինոյի մէջ եւ Պ. Քեհեայեան, Քլամարի աղէտին երկու զոհերուն հայրը, ծեծ կերած էր ոստիկաններէ «Ազատ օտարական» անճոռնի մակդիրին արժանանալէ ետք : Չէինք ուզեր հաւատալ, չէինք ուզած որ ճիշդ ըլլայ այդ պատմութիւնը, չէինք ուզած, որ ֆրանսացի ոստիկանները նման վարմունք ունեցած ըլլան հանդէպ անոնց, որոնք «ֆրանսացի չեն իրենց ստացած արիւնով, բայց ֆրանսացի են իրենց թափած արիւնով » :

Ուրախ ենք, այսօր, որ ֆրանսական մամուլը ինք ալ գայթակղած է եւ Ֆրանս - Տիմանշ տարածուած շաբաթաթերթը, Պ. Քեհեայեանի վիրաւոր դէմքին նկարը հրատարակելով, կ'այպանէ այդ արարքը : Խօսքը կուտանք ֆրանսացի լրագրողին .—

« Քլամարի երկու զոհերու հայրը բըռունցքի հարուածի արժանացած է ոստիկանի մը կողմէ, երբ կ'ուզէր արգիլեալ գօտիէն անցնիլ, ծաղիկներ գնելու եւ իր մեռած զաւակներուն գերեզմաններուն վրայ դնելու համար : Գիտենք թէ ոստիկանութիւնը ինչ զոհաբերութիւն ցոյց տուաւ Քլամարի աղէտին պահուն, պիտի չուզէինք, որ անջատ դէպք մը ամբողջութեան վերագրուի : Բայց թերթ մը, որ ինքզինքին առաքելութիւնը տուած է հանրութիւնը պաշտպանելու զեղծումներու դէմ ուրկէ ալ գան անոնք, չէր կրնար լռութեամբ անցնիլ դէպքի մը վրայէն, որ ցոյց կուտայ մտայնութիւն մը, զոր չենք ուզեր տեսնել Ֆրանսայի մէջ :

« Յունիս 1, Հինգշաբթի Քեհեայեանի աղջիկները, Էօժէնի (12 տարեկան) եւ Ժագլին (19 տարեկան) մեռան՝ երբ կ'ուզէին օգնութեան հասնիլ իրենց մէկ դրացի ընտանիքին՝ Մանուկեաններուն : Իրենց տունը վտանգուած չէր, եթէ սիրտ եւ քաջութիւն չունենային, այսօր ողջ կ'ըլլային : Հիմա խօսքը կուտանք Պ. Քէհեայեանի : Ծանր մեղադրանքներ կ'ընէ .— « Կիրակի առտու, ժամը 7·15ին, դուրս ելայ Պ. Մանուկեանի հետ, որ 100 առ հարիւր աղէտեալ է, ծաղիկներ առնելու եւ գերեզման երթալու համար : Պէտք է դուրս ելլէինք Ռիւ տը լ'Էկալիթէի արգիլեալ գօտիէն : Արտօնագիրները ցոյց տուինք : Պ. Մանուկեան առջեւս էր : Պրիկատիէ մը, բարձրահասակ, նիհար, 14 թիւը կը կրէր իր քեփիին վրայ, արգելք հանդիսացաւ :— « Ծաղիկ գնելու կ'երթանք» : Պրիկատիէն օձիքէն բռնեց եւ հրեց, ապա սոսկալի ապտակով մը գետին նետեց : Պ. Մանուկեան բազմաթիւ հարուածներ ստացաւ կողերուն : Պ. Քէհեայեան միջամտեց, բայց պրիկատիէն իրեն դառնալով ըսաւ .— Կրնաք բոլորդ ալ սատկիլ, աղտոտ ցեղ, գացէք ձեր երկիրը » : Պ. Քէհեայեան բացատրեց թէ ծագումով Հայ, հպատակութեամբ Ֆրանսացի է, 15 տարի զինուորական ծառայութիւն ըրած է եւ մասնակցած է Լիբիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի ճակատամարտներուն, մօտեցաւ եւ ըսաւ ոստիկանին .— « Պարոն, չէք կրնար այդպիսի բաներ ըսել» : Իբրեւ պատասխան քիթին բերնին բռունցք մը ստացաւ : «Կանաչ գտնուող ոստիկան մըն էր, որ այդ հարուածը տուաւ : Հաւանաբար շատ ծանր մատանի մը ունէր, որովհետեւ ձախ երեսս ուռած է, գետին ինկայ, հարուածներ ստացայ ձախ ձեռքիս վրայ, կ'աղաչէի ոստիկաններուն . «դադրեցուցէք, դադրեցուցէք » : Միջադէպին պահուն, տասնեակ մըն էին, բայց շատեր հեռացան երբ տեսան թէ խնդիրը կը փոխուէր : Շուրջս միայն 3 - 4 հոգի մնացած էին, որոնց մէջ պրիկատիէն, որ կը պոռար անդադար, «Աղտոտ ցեղ, աղտոտ ցեղ» :

Պ. Քէհեայեան կը յաջողի Քորանթէն - Սելթոնի հիւանդանոցը հասնիլ, ուր հերթապահ բժիշկը զինքը խնամելէ ետք՝ կը թելադրէ որ շողաքննութենէ անցնի :

Պ. Քէհեայեան բողոք ներկայացուցած է Հանրապետութեան Դատախազին մօտ :

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, որ ամէն օր մեծ քաջութիւն ցոյց կուտայ Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ փլասթիքէօրներու սպառնալիքներուն դէմ, պէտք չէ հանդուրժէ, որ «քոսոտ ոչխարներ» գտնուին իր ծոցին մէջ» :

Մենք աւելցնելիք չունինք :

×

Ֆրանս - Տիմանշ, որ ամէն ամիս մէկ միլիոն Փրանք կը յատկացնէ քաջասիրտ Ֆրանսացիի մը այս ամիս այդ գումարը բաժնած է Տիկին Պետրոսեանի եւ Մուրատեանի միջեւ որ իրենց ամուսինները կորսնցուցին Քլամարի աղէտին ժամանակ եւ կը մնան բոլորովին մինակ, նորածին որբերով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ողնահարի ցաւերէ կը տառապի եւ հաւանաբար անթացուպեր գործածէ որոշ ժամանակ մը : Տիկ. Քենըտի որ Աթէնք կը գտնուէր, ծովապտոյտ մը սկսած է Եգէականի վրայ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, չէզոքավար երկիրներու խորհրդաժողովին նախապատրաստական աշխատանքները վերջացան, կը հաղորդէ եգիպտական ձայնասփիւռը : Տրուած որոշումները պիտի հաղորդուին առանձին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցաւ Կաթողիկէ փիլիսոփայ՝ Ժան Կիթոն, 14 ձայնով (24 քուէարկողի վրայ) : Կը գրաւէ Լէոն Պերարի աթոռը : Ծնած 1901ին, նոր ակադեմականը փիլիսոփայութեան դասախօս եղած է Մոնփէլիէի համալսարանը : Հեղինակն է զանազան գործերու «Նիւմանի փիլիսոփայութիւնը » «Արդի Մտածումը եւ Կաթոլիկէութիւնը » : 1954ին Սորպոն ընդունուած է իբրեւ դասախօս : Կ'աշխատակցի Ֆիկարոյի եւ Գրական Ֆիկարոյի :

ՔԵՆԹԻ երիտասարդ Դուքսը որ Անգլիոյ արքունիքին «անառակ որդին » նըկատուած է ամուսնացաւ իրմէ 3 տարի մեծ ոչ ազնուական բայց շատ հարուստ օրիորդի մը հետ :

"ԱՐՄԵՆԻԱ" ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ...

« Արմենիա » Հարաւային Ամերիկայի Հայութեան սիրուած ու գնահատուած օրգանը, բոլորեց իր երեսնամեակը :

Բոլոր անոնք, որ քիչ թէ շատ ծանօթ են հայ թերթի մը հրատարակութեան նիւթական եւ բարոյական պայմաններուն, անոնք միայն կրնան հասկնալ եւ ըմբռնել թէ ինչ ըսել է թերթ լոյս ընծայել ամբողջ երեք տասնամեակ :

Հրատարակուելով նախապէս իբրեւ շաբաթաթերթ, կիսաշաբաթաթերթ եւ երկօրեայ, «Արմենիա » շնորհիւ իր գտած ջերմ ընդունելութեան, տարուէ տարի յառաջդիմելով, ի վերջոյ դարձաւ օրաթերթ եւ տարիներէ ի վեր կը հրատարակուի իբրեւ այդպիսին, գոհացում տալով հայ ընթերցողին մտաւոր ու բարոյական պահանջներուն :

Ինչով բացատրել սակայն, մեր օրգանին այս վերելքը, գոյութիւն ունեցող դժուարին պայմաններուն մէջ:

Ամէն բանէ առաջ, այդ յաջողութիւնը կը պարտինք թերթին բուռ մը հիմնադիրներուն, որոնք կանգ չառին որեւէ կարգի զոհաբերութեան առջեւ ու տքնաջան աշխատանքով, լոյս ընծայեցին ու ապրեցուցին զայն, իբրեւ վարձատրութիւն ունենալով իրենց աղնիւ եւ օգտակար գործէն բխող գոհունակութիւնը :

Կը պարտինք այն խմբագիրներուն, որոնք յաջորդեցին իրարու եւ որոնք նոյնպէս զոհաբերութեան գնով իրենց աչքին եւ մտքին լոյսը թափեցին, իրենց հոգին տուին, Հարաւային Ամերիկայի այս օտար եւ հեռաւոր ափերուն վրայ, հայ ոգիի եւ մտքի փարոս մը վառելու, ստեղծելու համար հոգեւոր հայրենիք մը, պարտադրօրէն իրենց դարաւոր Հայրենիքէն հեռացած վտարանդի հայութեան համար :

Կը պարտինք այն խմբագիրներուն, որոնք յաջորդեցին կարգին, սիրով, գոբովով, անշահախնդրութեամբ բերին իրենց մտաւոր նպաստը «Արմենիա»ին զայն միշտ կենսունակ եւ բովանդակալից տեսնելու մտահոգութեամբ :

Կը պարտինք՝ մեր օրգանը, հովանաւորող մարմիններուն եւ կազմակերպութեան, որ ինչպէս ամբողջ երեսուն տարի, այսօր ալ կը շարունակէ հովանաւորն ըլլալ եւ ըլլալ նաեւ գաղափարական մղիչ ուժը, որով կ'ապրի ու կը յառաջանայ « Արմենիա»ն, կատարելով իր փրկարար առաքելութիւնը :

Կը պարտինք վերջապէս այն գաղափարապաշտ եւ հայրենասէր բազմութիւններուն, որոնք իբրեւ ընթերցող գնահատեցին ու կը շարունակեն գնահատել «Արմենիա»ն բանիւ եւ գործով, անոր քարոզած սկզբունքներուն եւ գործին մէջ տեսնելով իրենց իտէալներուն, մտածումներուն եւ զգացումներուն հարազատ արտայայտութիւնը :

« Արմենիա»ն սիրուեցաւ ու գնահատուեցաւ, որովհետեւ ան, ամէն բանէ առաջ յուսադրեց եւ հաւատքով զօրացուց տարագիր բազմութիւնները, անոնց ներշնչելով վստահութիւն, հայութեան լուսաւոր ապագային նկատմամբ :

Ան, հեռու պահեց Հայութիւնը լքումէ, ստորակայութեան զգացումէ, ու անոր սրտին մէջ սերմանեց ազգային հըպարտանքի սերմերը, որոնք տարուէ տարի աճեցան ու զօրացան :

Ան, պայքարեցաւ ապազգայնացման վտանգին դէմ, որ կը սպառնար աղճատել Հայուն ազգային, բարոյական դիմագիծը :

Ան, աշխատեցաւ ծանօթացնել իր ընթերցողներուն հայ դարաւոր մշակոյթը եւ ներշնչել անոր սէրը նորահաս սերունդին :

Ան, հետեւողականօրէն ամբողջ երեսուն տարի, քարոզեց, կը քարոզէ ու պիտի շարունակէ քարոզել, հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ պետական կեանքի իրաւունքը եւ ամբողջական Հայաստանի ապատագրումը, ամէն կարգի օտար լուծէ :

Մէկ խօսքով «Արմենիա» թարգմանն հանդիսացաւ բոլոր ճշմարտապէս հայրենասէր Հայերու ազգային դարաւոր իղձերուն, որոնց իրականացման համար ծով արիւն թափած են անթիւ եւ անհամար սերունդներ :

Մեր թերթը անշեղ կերպով, առանց աջէն ու ձախէն եղած խծբծանքներու ականջ դնելու, հետեւեցաւ իր ուղիին, որ ճշմարտութեան, արդարութեան եւ ազատ մտածողութեան ուղին էր միաժամանակ :

« Արմենիա » հաւատարիմ իր կոչումին, պիտի շարունակէ իր համեստ նըպաստը բերել այսուհետեւ ալ, այն մեծ առաքելութեան, որուն լծուած են բոլոր ճշմարիտ հայորդիները, Մայր Հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի երկինքներուն տակ :

Այդ առաքելութիւնը պիտի իր լրումին հասնի այն ատեն, երբ բովանդակ Հայութիւնը իրականացած տեսնէ իր իտէալները, ամփոփուած՝ «Ամբողջական հայրենիք՝ ամբողջական Հայութեամբ » նշանաբանին մէջ :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԱԶԳ ՄԸ ՈՐ ԽՆԴԱԼԸ ՄՈՌՑԱԾ Է

—o—

« Հիւր Վաթան»ի մէջ Խօզեան Էրկիւտեր կը գրէ ·

Այսօր Կիրակի է : Կը հաճի՞ք ըսել թէ կը զուարճանա՞ք միթէ :

Ոչ, չէք զուարճանար : Ձեզմէ ամէնէն զուարթին դէմքին վրայ առաւելն բոնազբօսիկ ժպիտ մը կայ : Չկայ մէկը որ լիահագագ քրքջայ : Ձեր աչքերը յոգնած են եւ աղօտ : Ե՞րբ խնդացած էիք վերջին անգամ, սապէս կուշտ ու կուռ : Մէ՞կ տարի, երկո՞ւ տարի, հի՞նգ տարի առաջ : Ոչ, այնպէս չէ՞ : Ֆաթիհէն Պէյազըտ, Շիշլիէն Թաքսիմ քալեցէք, փնտռեցէք, կրնա՞ք գտնել մարդ մը որ կը խնդայ : Եթէ կ'ուզէք, ամէնէն համբաւաւոր զբօսավայրերը գացէք, դարձեալ պիտի չկրնաք գտնել «խնդացող մարդ »ը : Ամէնէն զուարճալի ֆիլմը անգամ չի յաջողիր խնդացնել ձեզ : Ամենուրեք կախ դէմքեր : Զբօսանքի պահուն, հանդիստի պահուն : Նեղութիւն կը զգանք : « Խնդացող մարդ» մը կը փնտռենք : Եթէ մէկը «ես եմ» պատասխանէ, իրեն պիտի հարցնենք · « Ձեր մտային հաւասարակշռութիւնը տե՞ղն է» :

Եւրոպացի գրողը Թուրքիա այցելելէ ետք այսպէս կը գրէ — « Թուրքերը ազգ մըն են որ չի խնդար» : Այդ գրողներուն մէջէն անխելք մըն ալ ելեր է, սապէս մեկնաբաներ է մեր այս վիճակը · «Թուրքերը Միջին Արեւելքին Անգլիացիներն են : Անգլիացիին ներսիդին կը խնդայ, եւ քրքջալով կը խնդայ » :

« Խնդացող մարդ » գտնելը մէկ կողմ, արդեօք չե՞նք կրնար գտնել մէկը որ մեզ խնդացնէ : Մէկը որ բաներ մը տայ աշխարհէն : Մեծ բան մը չէ մեր ուզածը : «Վաղը» կոչուած բանին երաշխիքը տայ մեզի, կը բաւէ : Այն ատեն նայեցէք իրարու աչքին մէջ, պիտի սկսինք ազգովին խնդալ :

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

●

ԼՈՆՏՈՆ — Այս տարի եւս Հ · Յ · Դ · Լոնտոնի « Նաւասարդեան» ենթակոմիտէն կազմակերպեց Հայաստանի Հանրապետութեան 43րդ տարեդարձին տօնակատարութիւնը աննախընթաց ձեւով : Այս տարի աւելի կազմակերպուած, եւ աւելի եռանդուն թափով մը գործի լծուեցան « Նաւասարդեան»ի բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները, եւ արդարօրէն պէտք է յիշել թէ բոլորին ջանքերը արդիւնաւորուեցան եւ բոլորին ջանքերով անկախութեան տարեդարձը արձանագրեց նոր ու փայլուն յաջողութիւն մը Լոնտոնի հայ համայնքին մէջ :

Տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 27 Մայիսին, Իլինկ սրահին մէջ : Սրահին ճակատը գեղեցկօրէն զարդարուած էր Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանով : Այս գեղեցիկ ձեւաւորումը կը պարտինք « Նաւասարդեան»ի ամէնէն փոքր տարիքը ունեցող մեղուին՝ ընկեր Ստեփան Քէրքէշչէրեանի : Զինանշանի երկու կողմը կը ծածանէր եռագոյնը, իսկ սրահին չորս կողմերէն փոքր եռագոյն դրօշներ կախուած էին : Սրահին մէկ կողմը գրուած էր մեծատառ «Փառք Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձին» եւ միւս կողմը՝ « Փառք ազատենչ հայ ժողովուրդին» : Սրահին կոկիկութիւնը եւ խորհուրդներով լեցուած զարդարանքը խոր տպաւորութիւն մը կը ստեղծէին :

Օրուան նախագահը՝ համայնքիս սիրուած ազգայիններէն Պ · Տիգրան Քաջբերեան բացուած յայտարարեց երեկոն եւ հրաւիրեց ժողովուրդը յոտնկայս երգել « Յառաջ Նահատակ»ը : Նախագահը իր բացման խօսքին մէջ նշեց եւ անդրադարձաւ անկախութեան թուականի մեծութեան եւ անոր բովանդակալից խորհուրդին, եւ յայտարարեց թէ ո՞ւր որ Հ · Յ · Դաշնակցութիւնը ներկայ է կենդանութիւն կը ստանայ հայ ազգային կեանքը :

Ապա անցաւ պատրաստուած յայտագրին գործադրութեան : Արտասանեցին՝ ընկերուհի Թամարա Գրիգորեան « Ցրծութեան ճիչեր », ընկեր Արթօ Դաւիթեան « Ես զաւակն եմ Հայաստանի », եւ ընկեր Ժիրայր Ղարիպեան, ինքնագրութիւն մը՝ «Այս իրիկուն» խորագրով, ընկերակցութեամբ դաշնակի : Մեներգեցին Պ · Շահէն Մովսէսեան՝ «Թէ մարտում ընկնեմ», դաշնակի ընկերակցութեամբ, եւ ընկեր Գէորգ Մահտէսեան՝ « Բարձր Սարերը» : Ընկերուհի Ֆլորա Գրիգորեան դաշնակի վրայ նուագեց « Հունգարական Ռափսոտին» : Դաշնակով ընկերացաւ նաեւ մեներգներուն եւ արտասանութեան : Ներկայ հոծ բազմութիւնը ջերմօրէն ծափահարելով գնահատեց բոլորին շնորհքները :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ գրագէտ Շաւարշ Նարդունի, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն, բանախօսելու օրուան առթիւ : Նախագահը հակիրճ գծերու մէջ ծանօթացուց սիրելի գրագէտը, որ բարձրացաւ ամպիոնին վրայ եւ տուաւ իր կուռ բանախօսութիւնը : Առաջին անգամն է որ Լոնտոնի Հայութիւնը կը լսէ նման խորիմաստ եւ տպաւորիչ ճառ մը :

Ներկաները խանդավառութեամբ, ծափահարութիւններով եւ կոչերով ողջունեցին սիրելի գրագէտին խօսքը : (Ամբողջութեամբ տպուած «Յառաջ»ին մէջ, 27, 28 եւ 30 Մայիս) :

Յետոյ նախագահը ըսաւ իր փակման խօսքը եւ ջերմօրէն շնորհաւորեց, անգամ մը եւս ողջունեց գրագէտ Շ · Նարդունին իր գեղեցիկ եւ տպաւորիչ բանախօսութեան համար : Շնորհաւորեց նաեւ անոնք որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին տօնակատարութեան այս կամ այն ձեւով :

Ապա սկսաւ խրախճանքի եւ ազատ բեմի բաժինը : Ազգային եւ յեղափոխական երգերը շարունակ կը լսուէին : Հայկական շուրջպարով եւ եւրոպական պարերով սրահը կը ցնծար : Տօնակատարութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր : Բոլոր ներկաները հոգեկան խոր ներշնչումով եւ գոհունակութեամբ իրենց ուխտը նորոգեցին՝ կառչած մնալու ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարին : Փառատօնը «Մեր հայրենիք»ով վերջ գտաւ :

Կը նշենք այստեղ թէ մեր սիրելի գըրագէտը միշտ շրջապատուած մնաց երի-

---

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

—o—

(Փոքրիկ Ալզասցիի մը պատմութիւնը)

—o—

Այդ առաւօտ, ուշ մնացած էի դպրոց երթալու համար, եւ շատ կը վախնայի որ պիտի յանդիմանուէի, մանաւանդ որ Պարոն Համել մեզի ըսած էր թէ՝ պիտի հարցաքննէր մեզ քերականական կանոններու մասին, որոնցմէ բառ մը իսկ չէի գիտեր :

Պահ մը խորհեցայ բացակայիլ դպրոցէն եւ շրջագայիլ դաշտերուն մէջ :

Օդը պայծառ էր, տաք ու այնքա՜ն ջինջ ...

Անտառին եզերքը կը լսուէր սարեակներուն ճռուողիւնը եւ մեծ սղոցարանին ետեւը գտնուող մարզադետնին վրայ Բրուսիացիները կը կատարէին իրենց զինուորական մարզանքները :

Այս բոլորը զիս կը գրաւէին աւելի քան քերականական կանոնները, սակայն, փորձութեան դիմադրաւելու ուժը ունեցայ եւ շուտափոյթ դիմեցի դէպի դըպրոց :

Թաղապետարանի շէնքին առջեւէն անցած պահուս, տեսայ որ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ծանուցումներու յատուկ ցուցափեղկին առջեւ : Երկու տարիէ ի վեր այդ վայրէն էր որ մեզի կը հասնէին բոլոր չար լուրերը՝ կորսուած ճակատամարտներու, խուզարկութեանց, Գոմանտանթուրի հրամաններու, եւ առանց կանգ առնելու, մտովի խորհրդածեցի ·

— Ի՞նչ կայ դարձեալ ...

Երբ վազելով կ'անցնէի հրապարակէն, դարբին Վախթիր, որ իր աշկերտին հետ կեցած կը կարդար ծանուցումները, խօսքը ինծի ուղղելով, պոռաց ·

— Այդքան մի աճապարեր, պզտիկս, բաւական ատեն պիտի ունենաս դպրոց հասնելու ...

Կարծեցի թէ կը կատակէր : Հնչահեղձ հասայ Պարոն Համելի փոքրիկ դասարանը :

Սովորաբար, դասընթացքներու սկըզբնաւորութեան, կը տիրէր միշտ մեծ աղմուկ մը, որուն արձագանգները կը հասնէին մինչեւ փողոց : Գրասեղաններուն դարակները կը բացուէին ու կը գոցուէին, աշակերտները՝ միահամուռ կը կրկնէին իրենց դասերը բարձրաձայն, կը խցէին իրենց ականջները՝ աւելի լաւ սորվելու համար, մինչ վարժարապետը երկար քանակը կը զարնէր սեղաններուն ·

— Քիչ մը լռութի՜ւն ...

Այս բոլորին վրայ մտածելով, այդ օրը, աճապարեցի առանց տեսնուելու հասնիլ գրասեղանիս, եւ սակայն, ամէն ինչ հանդիստ էր, ճիշդ կիրակի օրուան մը նման : Բաց պատուհանէն կը տեսնէի ընկերներս, արդէն շարուած իրենց գըրասեղաններուն առջեւ, եւ պարոն Համելը՝ իր ահարկու քանակը անութին տակ, որ շարունակ կ'անցնէր անոնց առջեւէն : Պէտք էր դուռը բանալ եւ այս մեծ լռութեան ընդմէջէն հասնիլ մինչեւ գրասեղանս : Կրնաք երեւակայել թէ որքան շառագունած էի ու ամբողջովին վախով համակուած :

Եւ սակայն, ոչ ... Պարոն Համել առանց բարկութեան ինծի նայեցաւ եւ մեղմօրէն, ըսաւ ·

— Իմ փոքրիկ Ֆրանցս, շուտով տեղդ գնա, քիչ մնաց որ առանց քեզի սկըսէինք ...

Արագ ոստումով մը հասայ ու նստայ տեղս :

Այդ պահուն միայն, երբ քիչ մը փարատեցաւ վախս, նշմարեցի որ մեր դասատուն հագած էր իր կանաչ ու նոր վերարկուն, իր սեւ մետաքսեայ երիզով մը եզերուած ու նրբօրէն արդուկուած տափատը, որոնք կը հագնէր միայն մեծ քննութեանց օրերուն : Մնաց որ, ամբողջ դասարանը, այդ օրը ստացած էր տարօրինակ, արտակարգ, գրեթէ վեհաշուք կերպարանք մը :

Բայց, ինչ որ ամէնէն աւելի զարմացուց զիս, այն էր, որ սրահին խորը, նստարաններուն վրայ որոնք սովորաբար միշտ պարապ կը մնային, նստած էին գիւղին մարդիկը՝ բոլորն ալ լուռ մեզի պէս : Հոն էին ծերունին Հոզերը, եռանկիւն գլխարկով, գիւղապետը, նամակաբերը, եւ ուրիշ կարեւոր անձեր : Այս բոլորը տխուր կ'երեւէին · եւ ծերունին իր հետ բերած էր մեծածաւալ այբբենարան մը որ դրած էր իր ծունկերուն վրայ եւ ակնոցները աչքին, կը նայէր գիրքին էջերուն :

Մինչ ես զարմացած էի ի տես այս բոլորին, Պարոն Համել բարձրացաւ ամպիոնը, եւ նոյն քաղցր ձայնով, որով ընդունած էր զիս, ըսաւ մեզի ·

— Տղաքս, այսօր վերջին դասն է որ կուտամ ձեզի : Պերլինէն վերին հրաման է եկած որպէսզի այսուհետեւ Ալզասի եւ Լորէնի դպրոցներուն մէջ դասաւանդուի միայն գերմաներէն լեզուով : Նոր ուսուցիչը վաղը կը հասնի : Այսօր, ձեր ֆրանսերէնի վերջին դասն է : Կը խնդրեմ որ ուշադիր ըլլաք ...

Այս քանի մը խօսքերը զիս յուզեցին եւ շփոթութեան մատնեցին :

Թշուառականնե՜րը ... ուրեմն, առա՜ջ թէ ի՞նչ էին ծանուցած քիչ առաջ թաղապետարանի ցուցափեղկին վրայ :

Ֆրանսերէնի վերջի՜ն դասը ...

ԱԼՖՈՆՍ ԾՕՏԷ

(1 Շար ·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արուեստի այլ եւ այլ բնագաւառներու վերաբերեալ գիրքեր եւ գրքոյկներ լոյս պիտի տեսնեն, այս տարեշրջանին: Հարուստ է յատկապէս երաժշտութեան վերաբերեալ աշխատութիւններուն շարքը: Ա. Ամրակումեանի գիրքը նուիրուած է գաշնակի երաժշտութեան մեկնաբանութեան եւ քանի մը հարցերու, իսկ Ա. Աթայեանի հանրամատչելի ձեռնարկը՝ հայկական ժողովրդական երգերուն: Հաւաքական հեղինակութեամբ պատրաստութեան մէջ է հայ երաժշտութեան մասին քննադատական ակնարկներու հաւաքածոն, ուր կը շօշափուին Հայաստանի օփերաները, բեմապարերը, համանուագները, ինչպէս նաեւ շարժանկարի երաժշտութիւնները, քննական եւ տեսական ակնոցով դիտուած: Լոյս պիտի տեսնէ «Ինչպէս լսել երաժշտութիւնը» հանրամատչելի երկը, իսկ հաւաքական հեղինակութեամբ «Հայ երաժշտութեան պատմութեան համառօտ ակնարկ» աշխատութիւնը: Կը պատրաստուին նաեւ գրքոյկներ՝ «Արամ Խաչատուրեան եւ հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը» (Է. Կարապետեան), «Առնօ Բաբաջանեան» (Ս. Թաշճեան), «Կոստանդին Սարաջեւ» (Գ. Տիգրանով), եւն.:

Կերպարուեստի գիծով լոյս պիտի տեսնեն Լ. Տուրնովոյի «Հին հայկ. մանրանկարչութիւնը» եւ Մ. Սարգսեանի «Խ. Հայաստանի գրաֆիկան» (գծագրութիւնը): Նաեւ մենագրութիւններ նկարիչ Հ. Կոջոյեանի եւ քանդակագործ Ա. Ստեփանեանի վրայ:

Հայպետհրատը լոյս պիտի ընծայէ «Հայ նկարիչներու գործերուն ռեպրոդուկցաները», ուր ամփոփուած պիտի ըլլան Հայաստանի նկարիչներուն լաւագոյն նմոյշները՝ Յովնաթանէն մինչեւ մեր օրերը: Կը տպագրուին ստուարածաւալ «Սատիրայի ալպոմը» եւ «Բացիկներու փունջը»:

Արուեստի հիմնարկութիւնը պիտի հրատարակէ «Հայ ճարտարապետութեան պատմութեան համառօտ ակնարկը» հաւաքածոն, Է. Յակոբեանի «Արտաշատի շրջանի բնակելի շէնքերուն ճարտարապետութիւնը 19 – 20րդ դարերուն» մենագրութիւնը եւ «Երեւանի ժողովրդական ճարտարապետութիւն» ալպոմը՝ Ա. Մելքումեանի հեղինակութեամբ ու ծանօթագրութիւններով, ինչպէս նաեւ «Հայ թատրոնի պատմութիւն» հաւաքածոն, Բ. Յարութիւնեանի «Խորհրդահայ թատրոնի տարեգրութեան» առաջին գիրքը, «Հայ կերպարուեստի պատմութեան համառօտ ակնարկը»՝ հաւաքական հեղինակութեամբ, Ն. Ստեփանեանի ուսումնասիրութիւնը՝ «Հանրամատչելի ակնարկ հայկական կիրառական արուեստի մասին», եւ «Ի՞նչպէս դիտել կինոնկարը», «Ի՞նչպէս դիտել կերպարուեստի ստեղծագործութիւնը», «Ի՞նչպէս դիտել ներկայացումը» հանրամատչելի գրքոյկները:

տասարդ ուսանող – ուսանողուհիներով, որոնք ուրախութեամբ կը զրուցէին մտերմօրէն իրեն հետ:

«Նաւասարդեան» ենթակոմիտէն իր ջերմ շնորհակալութիւնները եւ բարեմաղթութիւնները կ'ուղղէ սիրելի դրացիին: Նաեւ բոլոր անոնց որոնք բերին իրենց օժանդակութիւնը յաջողցնելու համար անկախութեան տարեդարձը: Վիճակահանութեան, նուէրներուն համար կրկին շնորհակալ ենք ընկեր Ն. Դարայեանին, ընկեր Յ. Ջալըրեանին, ընկ. Վ. Շահպաղեանին, ընկերուհի Զաբէթին, Օր. Մարգրիտին, որոնք կամաւորաբար նուիրեցին մեզի գեղեցիկ առարկաներ:

Այսպիսով Լոնտոնի հաւատաւոր հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս փաստեց իր հոծ ներկայութեամբ թէ ինք կը մնայ հաւատարիմ անկախութեան գաղափարին եւ կը պահանջէ միացնել հայրենիքէն անջատուած եւ բռնագրաւուած հողերը, որպէսզի իրականանայ հայ ժողովուրդին իտէալը, ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ.— Վիէննի մէջ, Կապոյտ Խաչի օրը տօնուեցաւ Մայիս 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, ընտանեկան մտերմիկ խնջոյքով մը: Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան, քանի մը խօսքով խնջոյքին բացումը կատարեց եւ ներկաներուն ներկայացուց օրուան բանախօսը, ընկերուհի Վարդանոյշ Հազարեան (Մարսէյլէն):

Խնջոյքի ընթացքին եղան մեներգներ եւ արտասանութիւններ: Իսկ Տիկին Վ. Հազարեան, իր կարգին հարեւանցի եւ ամփոփ ակնարկով մը պատմականն ըրաւ Կապոյտ Խաչի ազգանուէր գործունէութեան, եւ իր բանախօսութեան վերջաւորութեան յարգելի հիւրը ստիպուեցաւ իր հիասթափութիւնը յայտնել ի տես գաղութիս անտարբերութեան, եւ մասնաւորաբար ծնողքներու դատապարտելի բացակայութեան:

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտին 46րդ տարեդարձը, Մարսէյլէն ետքը տօնուեցաւ Վիէննի մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Վասպուրականի Հայր. Միութեան անդամներուն:

Տօնակատարութիւնը, ճոխ յայտագրով մը, տեղի ունեցաւ Մայիս 20ին, Շաբաթ իրիկուն, քաղաքապետական չքեղ թատրոնին մէջ:

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Ա. Խըլոյեան, իսկ իբրեւ բանախօս հրաւիրուած էր խօսելու Պ. Արսէն Թէրլէմէզեան, Ամերիկայի Համավասպուրականի Կեդր. վարչութեան հրատարակած «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիրը:

Տեղական ֆանֆառի նուագախումբը կրճատուած կազմով շատ յաջող կերպով նուագեց «Բամ փորոտան»ը, «Մարսէյէզը» եւ ուրիշ մի քանի հայկական երգեր: Իսկ Օր. Վազգանէի փոքրիկներու պարախումբը եւ Օր. Անժէլ Կարապետեան (Տէսինէն) ընկերակցութեամբ դաշնակի (Պ. Սիրանոսեան, Լիոնէն) իր հայրենաշունչ երգերով՝ տարեդարձի տօնակատարութեան ընծայեցին փայլ եւ ճոխութիւն:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ.— Լիոնի եւ Վիէննի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ երիտասարդներու միացեալ թատերական խումբը, մեծ պատրաստութեամբ ներկայացուց «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Տրդատ Թագաւոր» չորս արարուած (եւ երեք պատկեր) թատերգութիւնը, 14 Մայիս, Կիրակի, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ: Կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու ի մասնաւորի՝ մեր երիտասարդ դերակատարները, որոնք շատ գնահատելի կերպով իւրացուցած էին իրենց բարդ եւ երկար դերերը:

Գովասանքի խօսքեր ունինք նաեւ հանդէպ կազմակերպիչներուն, որոնք Գրիգորի եւ մեծ թագաւորին Տրդատի կրօնական եւ ազգային սքանչելի արարքները պատկերացուցին մեծ ճշգրտութեամբ եւ լաւագոյն խաղարկութեամբ:

Դերակատարներու երկար շարքին մէջ նշմարեցինք Տ. Քէփչեան, Մարսէյլէն (Տրդատ Թագաւոր) եւ Յ. Պօրանեան (Գր. Լուսաւորիչ), ինչպէս նաեւ Օր. Ազնիւ Գինոսեան (Ս. Հռիփսիմէ), Մկրտիչեան եղբայրները եւ Գուլթուճեանները, որոնք ապրեցուցին իրենց ստանձնած դժուարին դերերը:

× Մեր հայրենակից Օր. Իրէն Փամպուքճեան, կարող դաշնակահարուհի, 22 տարեկան, Փարիզի երաժշտանոցէն վկայեալ եւ մասնակցած միջազգային երաժշտական մրցումներուն, վերջերս, 9 Մայիսին, խնկական յայտնութիւն մը եղաւ Վիէննի օտար եւ հայ երաժշտասէրներուն համար:

Ֆրանսայի երաժշտական երիտասարդութեան կազմակերպած երաժշտական երեկոյթի ընթացքին, քաղաքիս շքեղ թատրոնին մէջ, խոստմնալից մեր աղջիկը վարպետօրէն նուագեց դժուարին կտորներ Սքարլաթիէն, Պախէն, Մոցարթէն եւ Պէթհովէնէն:

Կ. Տ.

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յաւերժացնելով իր պապենական աւանդութիւնները ժողովուրդ մը փաստը կուտայ իր հոգեկան կենսունակութեան եւ հետեւաբար գոյատեւելու կամքին: Դատապարտուած են ուծանալու այն ժողովուրդները, որոնք դադրած են հաւատարիմ մնալէ դարերու ընթացքին նուիրագործուած եւ սերունդէ սերունդ փոխանցուած աւանդութիւններուն:

Գիտակ այս ճշմարտութեան, ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս մեր հայ գաղութը շնորհիւ Ալֆորվիլի հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ կրթական մարմնի անդամներուն, արժանավայել շուքով կազմակերպեց մատաղի օրհնութեան մեր պապենական տօնակատարութիւնը՝ Մայրերու Տօնին առթիւ, Մայիս 28ին:

Ոչ մէկ ճիգ խնայուած էր ապահովելու համար տօնակատարութեան փայլուն յաջողութիւնը: Կարծես ամբողջ գաղութը «զօրակոչի» ենթարկուած էր շաբթուան վերջին երեք օրերուն: Արտակարգ եռուզեռ եւ ոգեւորութիւն կը տիրէր եկեղեցւոյ բակէն ներս: Ամէն Ալֆորվիլցի կը զգար թէ բան մը ունէր «անելիք», սկսեալ նուիրատուներէն՝ Տիկին Ն. Մանուկեան, Պ. Պ. Հ. Քէօսէեան, Հաճի Յովսէփ Սահակեան, Զ. Մուրատեան, Ս. Ճիպիլեան, Խ. Գալուստեան, Ա. Ծունկուրտուեան (մէկական ոչխար) բարեպաշտ տիկին մը եւ տիկնայք Գ. Տէր – Վարդանեան, Վ. Լափաճեան, Ֆ. Ասատուրեան (տասը հազարական ֆր.) եւ վաթսունէ աւելի ազգայիններ՝ հազարական ֆրանք:

Հոգաբարձութեան կազմէն զատ գլխաւոր պարտականութիւնը վիճակուած էր եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան անդամներուն, որոնք Ուրբաթ օրուընէ ըսկսեալ լծուած էին մատաղի եւ ճաշի պատրաստութեան:

Գալով բարեպաշտ ժողովուրդին, ազգային ոգիի փաստը տուաւ՝ մեծով պզտիկով մասնակցութիւն բերելով ութ ոչխարներու զենումին եւ օրհնութեան արարողութեանց, գլխաւորութեամբ Պարգեւ քահանային, որ արեան խորհուրդին խառնեց սաղմոսներու խորհուրդը:

Կիրակի օր հանդիսաւոր պատարագ, զոր կատարեց եւ հոգեշունչ քարոզով վերացուց Կաթ. պատուիրակ Սերովբէ Եպս. Մանուկեան:

Արդարեւ Կիրակի ուխտատեղիի վերածուած էր եկեղեցին: Նեղ կուգար գաւիթը, հեռաւոր արուարձաններէն եւ Փարիզէն փութացած էին հաւատացեալները:

Պատարագէն ետք, կրկին գործի վրայ էին եկեղեցասէր ժրաջան տիկինները, արժանավայել ձեւով մեծարելու համար օրուան հիւրերը եւ դպրաց դասի երկսեռ անդամները: Հոգեճաշի ընթացքին բաժակաճառեր խօսուեցան: Պ. Արա Պարթեւեան ծանրացաւ մատաղի օրհնութեան խորհուրդին եւ մայրերու օրուան նշանակութեան վրայ: Թաղականութեան անունով ճառերուն պատասխանեց եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն յատուկ ոճով եւ սրամտութեամբ Պ. Ոսկ. Գալայճեան:

Մ. ՃԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (218)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Իսկ ի՞նչ եղան արքայից չքախմբի անդամները եւ դրանիկ գունդը:

— Նոյնպէս կալանուած են:

— Իսկ դու մնացիր ազա՞տ, եւ ինչպէ՞ս:

— Ես, թագուհի, պետիս կարգադրութեամբ գնացել էի շուկայ, — եւ թիկնապահ սեպուհը պատմեց, թէ ինչպէս շուկայից դարձին յայտնում են իրեն, որ Հայոց գունդը զինաթափել են եւ բանտել:

— Թագաւորի բանտարկութիւնից յե՞տ, թէ առաջ, — հետաքրքրուեց Փառանձեմը:

— Առաջ, թագուհի: Նոյն օրը, բայց առաջ:

Այնուհետեւ երիտասարդ սեպուհը պատմեց, թէ ինչպէս ինքը անմիջապէս կէս – ճանապարհից հեռացել է գնդի բռնակած շէնքից եւ գնացել մի հայ ընտանիք, զգեստափոխուել եւ պահուել այնտեղ: Ապա երկու օր յետոյ իմացել է նաեւ թագաւորի եւ սպարապետի բանտարկութիւնը: Դրանից յետոյ պարսկի կերպ մտած, շտապել է հայրենիք՝ աղէտը յայտնելու:

— Ամէնը պարզ է,— հառաչեց Փառանձեմը մի երկու վայրկեան անխօս խորհելուց յետոյ: — Ազատ ես, տղաս:

Փախած սեպուհը պատմեց միայն իր լսածը:

Նա չգիտեր սակայն, թէ իրօք ինչ էր անցել – դարձել պարսից արքունիքում, եւ չէր կարող իմանալ հարկաւ:

Իսկ այնտեղ, այդ ամէնից զատ, տեղի էր ունեցել հետեւեալը, ինչպէս պարզուեց յետոյ կամ, լաւ է ասել, ինչպէս պատմեցին ականատեսները:

Այնժամ, երբ Շապուհը յայտնում է Արշակ թագաւորին իր դատապարտութեան խօսքը, պարսից պալատականների հետ ներկայ է լինում եւ Մերուժան Արծրունին, որ Շապուհից յետոյ դառնում է Արշակին:

— Կամենում էիր ոչնչացնել նախարարներին...

— Տիրադաւ, — ասում է Արշակը: — Կը ստանաս պատիժ:

— Ինքդ ստացար արդէն:

— Մատնութեամբդ, սողուն եւ վաճառուած հողի:

Մերուժանը գլուխն իջեցնում է, ապա՝

— Ոչ թէ մատնութեամբս, այլ ջանքերովս:

Շապուհը եւ պարսից մեծամեծները լսում են նրանց խօսակցութիւնը, նկատում են Մերուժանի այլայլումը, բայց ոչինչ չեն հասկանում, որովհետեւ նրանք խօսում էին հայերէն:

Դրանից յետոյ շղթայում են Արշակ թագաւորի եւ Վասակ սպարապետի ձեռքերը եւ տանում նիզակաղէն զինուորներով շրջապատուած:

Նրանց տանում են Անյուշ բերդը, ուր մտնողը մնում է ընդմիշտ:

Այսպէս վերջացաւ Շապուհի հրաւէրը:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Իսկ ի՞նչ եղաւ այնուհետեւ...

Շապուհը կարծում էր, թէ թագաւորին բանտարկելով՝ կ'ընկճի երկիրը... եւ, կարծո՞ւմ էք, թագաւորի բանտարկութեամբ Հայոց Աշխարհը գլուխ իջեցրեց պարսից արքայի առաջ եւ նա կարողացա՞ւ իրագործել իր վաղեմի նպատակը՝ Հայաստանը դարձնել իր նահանգներից մէկը:

Ոչ. Շապուհն ի զուր էր կարծում, թէ Հայոց Աշխարհը միայն թագաւորն է եւ սպարապետը. կար հայ ժողովուրդը, կար Հայոց զօրքը, կային բազում անձնուէր մարդիկ: Երբ թագաւորի եւ ժողովուրդի սիրելի Վասակ սպարապետի բանտարկութեան լուրը տարածուեց երկրում — դա առաջ բերեց տագնապ ու ցասում, եւ աւելի ցասում, քան տագնապ: Պարսից արքայի ստոր խարէութիւնը ամենուր եւ ամէն լսողի մէջ յարուցում էր զզուանք ու զայրոյթ: Միաժամանակ լսողն զգում էր վրէժի պահանջ եւ հայհոյում էր ակամայ.

— Իժի ծնունդ... Աղ ու հաց պղծող աւազակ...

Եւ իրենց վիշտը արտայայտելու համար, բունց էին թափ տալիս անտես, իր հեռու Տիզբոնում նստած Շապուհի հասցէին:

Իսկ Փառանձեմ թագուհին, լսելով երկրին հասած աղէտը՝ թագաւոր ամուսնու եւ սպարապետի բանտարկութիւնը, զգաց ծանր վերահաս վտանգը, զգաց դըրա հետ միաժամանակ, որ երկրի կառավարման բարդ հոգսը ծանրանում է իր ուսերին: Զգաց ու, մենակութեան մէջ, արտասուեց մի պահ, ապա, սթափուելով, ելաւ ոտքի:

— Իգուր չէր սիրտս գուշակում չարը... Ուրեմն անբարոյ Շապուհը արշաւանք է պատրաստում մեր դէմ... Ուրեմն կամեցաւ գլխատել մեզ, որ դիւրաւ տիրէ մեր մարմնին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Դասախօս՝ հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրաբնակ փաստաբան ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՊԱԶ:

Նիւթը՝ Ճշմարտութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հաւաքոյթը որ սովորաբար տեղի կ'ունենայ Ռատէի վերնայարկը, այս Երկուշաբթի տեղի պիտի ունենայ Ռէժանի վերնայարկը ժամը 21ին:

Կը խօսի ՏԷՐ ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆՅ. ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ: Նիւթ՝ «Քրիստոնեայ եկեղեցիներու վարդապետութեանց հիմնական տարբերութիւնները»:

Իսկ յաջորդ երկուշաբթի պիտի խօսի ՊԷ ԷՆ ՍԷ Ի դրամատան տնօրէններէն՝ Պ. Նշան Հայթայեան, Ռատէի վերնայարկը: Նիւթը պիտի յայտարարուի յետագային :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Նաշիտ Գարիպեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Պօմոնի Պատ. Թաղ. Խորհուրդին, Դպրաց Դասուն, Տ. Վարուժան վրդ. Գապարաճեանի, Արժ. Տ. Հմայեակ հօր եւ ներկայ դպիրներու, որոնք բարեհաճեցան ազգային յուղարկաւորութեամբ յարգել յիշատակը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, խնամիին ու ազգականին՝ ողբացեալ

ԽԱՉԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

(Փոխ դպրապետ եւ երէց անդամ Պօմոնի Դպրաց Դասուն):

Ինչպէս նաեւ շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք անձամբ ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին :

ՆՈՒԷՐ

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս·Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պ. Յ. Սամուրեան, Կ. Խոզեան, Հ. Արամեան, Ա. Արզումանեան, Փիէր ըՍտամպօլեան, Ժան Հիւէթ, Պ. Թուլումպաճեան, Ս. Օհանեան, Մ. Սահակեան, Ս. Յարութիւնեան, Ն. Ժամկոչեան, Կ. Մատթէոսեան, Յ. Էսկիճեան, Պ. Ֆրէնկիւլեան, Ալիքսան Արութեան, Ղ. Կաքաչեան, Արմ. Թորոյեան, Մ. Աւետիսեան, Ա. Թէրզեան, Ոմն (Մեռլանէն), Ա. Գալայճեան, Գ. Տէր–Յակոբեան, Կ. Փաստրմաճեան, Ա. Զպլազեան, Կ. Միքայէլեան, Ժան Սէֆէրեան, Ս. Սամանեան, Կ. Էլմայեան, Ա. Թէքնէեան, Յկ. Մարգարեան, Գ. Էլմայեան, Կ. Սվազլեան, Պերճ Միհրդատեան, Տիկին Պէշկէօզեան, Արուսեակ Ասատուրեան, Պ. Պ. Կար. Իբրանոսեան, Ա. Սանտալեան, Յակ. Պիպէռեան հինգական Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՀԱՆԴԷՍ · ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէսհացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէս օրին, Լա Վառէն, «O Շաթօ տէ զ'Իլ»ի հաճելի շրջավայրին մէջ :

Սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագրուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրոնը եւ զայն ղրկելով մեր հասցէին :

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.:

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
TRO. 03-18

Ուսանողներու եւ մանուկներու համար կէս գին: (Վճարումը կարելի է ընել դրամատան կամ փօսթի չէքով):

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շաթօ տէ զ'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը :

Անուն եւ մականուն

Հասցէ

Մասնակցողներու թիւ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը :

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի, ժամը 3ին, 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պառ տիւ Կլոպի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Հակառակ պարագային ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ :

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պարտէզին մէջ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ :

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված :

Մուտք 2·50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ի նպաստ աղէտեալներուն

Առնուվիլէն Տէր եւ Տիկին Նազիկ Եսայեան կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ եւ յիսուն Ն. Ֆ. ալ փոխան հոգեհանգիստի, ի նպաստ Քլամառի եւ Իսի լէ Մուլինոյի աղէտեալներուն Հայ Կարմիր Խաչի միջոցով :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ (Ամերիկայէն) հիւրաբար քաղաքս գտնուող ՏԷՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆ Վ. ԳԱՐԱՊԱՃԵԱՆ: Ս. պատարագի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան, Թաղիս դպրաց դասու երկսեռ խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Համբարձում Քէյիշեանի : Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ այս արարողութեան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 11 JUIN
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9125 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ "ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ"Ը

Ուոշինկթընի իր ճառին մէջ Քենըտի «ազատութիւնը» կը հակադրէ «համայնավարութեան» :

Այս բաղդատութիւնը դասական դարձած է արդէն աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր :

Աշխարհի երկու հակամարտ ճակատներէն արեւմտեանը իբրեւ հիմնական ըսկզբունք կը դաւանի ազգերու ազատութիւնը : Առաւել եւս՝ անհատի ազատութիւնը :

Իսկ արեւելեանը 44 տարիէ ի վեր նշանաբան ընտրած է «համաշխարհային յեղափոխութիւն»ը, որ պիտի յանգի համայնավարութեան տիրապետումին :

Խորհրդային Միութեան անծայրածիր սահմաններուն եւ արբանեակ պետութեանց մէջ ապրող հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ ենթակայ են բոլշեւիկեան բռնակալական վարչաձեւին :

Այդ բոլոր երկիրներուն մէջ համայնավար կուսակցութեան ձեռքն է կեդրոնացած ամբողջ իշխանութիւնը : Տարօրինակ վարչաձեւ, որուն մէջ չնչին փոքրամասնութիւն մը իր կամքը կը պարտադրէ ամբողջ ժողովուրդին՝ շնորհիւ ամենազօր Չեկային :

Համայնավարութիւնը իբրեւ հականիշ ազատութեան՝ կը նշանակէ «ստրկութիւն» : Այս որակումը զուտ վարդապետական — քարոզչական հանգամանք չի ներկայացներ, այլեւ կը համապատասխանէ բուն իրականութեան :

Խորհրդային վարչակարգին ենթակայ երկիրներու մէջ մարդիկ ազատ չեն իրենց ուզած ձեւով շարժելու : Ո՛չ կրնան ազատ մամուլ հրատարակել եւ բեմերէն ազատօրէն ճառ խօսիլ, ոչ ալ կրնան ազատօրէն ճամբորդել կամ յօժար կամքով ընտրել իրենց աշխատանքը :

Մայիս 6ին Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ Նիկիտա Սերգեւիչ Խրուշչեւ Երեւանի մէջ խօսեցաւ երկար ճառ մը : Այդ առթիւ Կրեմլինի մենատէրը ըստ իր հայեցողութեան վերլուծեց նաեւ ազատութիւն եւ ստրկութիւն բառերուն իմաստը :

«Արտասահմանում, ըսաւ, կոմունիզմի թշնամիները ... սովետական մարդկանց անուանում են «կոմունիզմի ստրուկներ» : ... Ստրկութիւնը, եթէ խօսելու լինենք իշխանաւորներից մարդկանց իրօք ստրկական կախման մասին, ոչ թէ մեզ մօտ է, այլ կապիտալիստական երկրներում, որտեղ մոնոպոլիստները անողոքաբար շահագործում են աշխատանքի մարդկանց : Եւ ոչ թէ մենք՝ սովետական մարդիկ ենք ստրուկներ, այլ կապիտալիզմի ստրուկները» (Սով. Հայաստան, 7 Մայիս) :

Այս հինցած տեսութիւններուն ո՛չ ոք կը հաւատայ այլեւս : Ոչ միայն արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ, այլ նաեւ ու մանաւանդ խորհրդային դըրախտին մէջ, ուր համայնավար կուսակցութիւնն ու անոր ենթակայ պետական իշխանութիւնները շարաշար կը կեղեքեն եւ կը շահագործեն բանուորն ու գիւղացին, որոնց անունով սուտ երդում կ'ընեն :

Իր ճառի շարունակութեան մէջ Խըրուշչեւ կը հարցնէ .

«Ի՞նչ է ազատութիւնը բուրժուայի ըմբռնումով, կապիտալիստների, մոնոպոլիստների ըմբռնումով : Նրանց ըմբռնումով ազատութիւնը աշխատաւոր ժողովրդին անողոքաբար կողոպտելու ազատութիւնն է նրանց կողմից, ովքեր կապիտալ ունեն, ովքեր տիրում են արտադրութեան բոլոր միջոցներին : Ահա՛ սա է նրանց «ազատութիւնը» : Իսկ մենք ասում ենք, դա ոչ թէ ազատութիւն է աշխատանքի մարդկանց համար, ժողովրդական զանգուածների համար, այլ ստրկական գոյութիւն է ...» :

Այս ոճով միեւնոյն մտքերը կը կրկնէ «Թանկագին» Սերգեւիչը՝ համոզելու համար Հայաստանի ժողովուրդը :

Զո՛ւր աշխատանք : Հայերը ուրիշ բոլոր ժողովուրդներէն աւելի լաւ գիտեն զանազանել «ստրկութիւն»ը՝ բոլշեւիկեան «ազատութենէն» :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

—o—

ԿԱՎՈՒՐԻԻ ԲՈԼՈՐ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Խուզարկութիւնները, ձերբակալութիւնները, հարցաքննութիւնները կը շարունակուին Մայր – Երկրին ձախ թէ աջ շրջանակներուն մէջ : Առջի առտու մայրաքաղաքին մէջ, բազմաթիւ խուզարկութիւններ տեղի ունեցան ձախ մըտաւորականներու բնակարանը եւ հարցաքննութեան ենթարկուեցան բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր :

Միւս կողմէ, Յունիս 8 Թուակիր վըճռով, Նուվօ – Ժուր աջակողմեան շաբաթաթերթին հրատարակութիւնը եւ տարածումը արգիլուած է : Ֆրանսական Մամուլի Դաշնակցութիւնը խիստ բողոք մը բարձրացուցած է մամուլի ազատութեան այս նոր բռնաբարումին առթիւ, հակառակ անոր, որ ինչպէս գիտել կու տայ Մամուլի Դաշնակցութեան զեկոյցը, մամուլի ազատութիւնը երաշխաւորուած է Սահմանադրութեան կողմէ :

Ալժէի մէջ, ոստիկանապետ Կավուրիի բոլոր սպանիչները եւ մեղսակիցները ձերբակալուած են : Բոլորն ալ լեգէոնականներ են, գերմանացի, հունգարացի եւ չեխ, բայց ասոնց ապաստան տուողները ֆրանսացի երկու ծանօթ ընտանիքներ են, ինչ որ բաւական իրարանցում յառաջ բերած է Ալժէի մէջ :

× Օռանի մէջ միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն Եւրոպացիներու եւ Մահմետականներու միջեւ : Հանրակառքի Եւրոպացի վարողի մը սպանութենէն ետք Մահմետականներու կողմէ, օթօպիւսի վարիչները կը մերժեն մահմետական թաղերը երթալ : Սպաննուած վարիչին յուղարկաւորութիւնը առիթ տըւաւ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» մեծ ցոյցի մը, աւելի քան երկու հազար հոգի ներկայ էին թաղումին :

× Զօր. Կամպիէ, որ հրամանատարն էր Ալժերիոյ ուժերուն հրաժեշտ տուաւ առջի օր եւ Փարիզ վերադարձաւ : Զինքը կը փոխարինէ Զօր. Այըրէ :

× Նախագահ Հուֆուէթ Պուանիի պաշտօնական այցելութիւնը վերջացաւ Շաբաթ առաւօտ : Իր այցելութեան ամբողջ տեւողութեան, Քոթ տ'Իվուարի Նախագահը արժանացաւ բացառիկ պատիւներու : Առջի օր Էլիզէն կը յիշեցնէր Ֆըրանսացի երբեմնի թագաւորական ընդունելութիւնները : Զարդարուած էր նարնջագոյն եւ վարդագոյն մեխակներով որոնց մէջ կանաչ տերեւներ կ'ոգեկոչէին Քոթ տ'Իվուարի գոյները մինչ Միւսէի տաղերը հազիւ կը լուէին աղմուկին մէջ :

Մեկնելէն առաջ, Հուֆուէթ Պուանի երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ տը Կոլի հետ :

× Կարգ մը լուրերու համաձայն «Ա-ՀԱԿ»ի կողմէ դիմում եղած է Մարոքի, որ առայժմ հրաժարի Սահարայի ապագային մասին կարծիք յայտնելէ եւ իր բաժինը ուզելէ : Հաւանական կը նկատուի որ նոյնիմաստ դիմում մը ըլլայ Թունուզի կառավարութեան մօտ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԱՈՍԻ արեւմտասէր իշխանը՝ Պուն Ում տեսակցութիւն մը տուած է Փարի – Փրէսի եւ յայտարարած .— «Երեք ամիսէն համայնավար պիտի ըլլանք եւ դուք էք յանցաւորը» : Չի հաւատար որ իշխան Ֆումայի (չէզոքավար) ազգային միասնականութեան կառավարութիւնը կարելի ըլլայ կազմել, անդրադառնալով ատոր, Պուն Ում ըսած է . «Կաղանդ Պապային կը հաւատայ» : Միւս կողմէ Սուվաննա Ֆումա եւ Սուֆաննուվօվ (համայնավար) Ժընեւ հասան, ուր Լաոսի ժողովը նոր փուլի մէջ կը մտնէ :

ՕՍԼՕԷՆ մեկնելու պահուն, Իսրայէլի վարչապետը՝ Պեն Կուրիոն յայտարարած է թէ այցելած է Քանատա, Միացեալ Նահանգներ, Մեծն Բրիտանիա, բայց ոչ մէկ տեղ այնքան հասկացողութիւն եւ համակրանք գտած է որքան տը Կոլի եւ անոր գործակիցներուն մօտ «ձեր երկրէն կը հեռանամ այն խոր զգացումով, որ Ֆրանսա Իսրայէլի հաւատարիմ բարեկամն է» :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ երկու հարիւր միլիոն մարքի վարկ մը բացած է Թուրքիոյ, յաջորդ երկու տարիներուն համար :

ԻՐԱՆԻ վարչապետը՝ Ալի Ամինի Շահին դիմած է որպէսզի երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ տեղի ունենան առաւելագոյնը երեք ամիսէն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ 35 հոգի ձերբակալուած են համայնավար քարոզչութեան յանցանքով : Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին բժիշկներ եւ ճարտարագէտներ : Նախապէս ձերբակալուած քսան «հակայեղափոխականներ» ազատ արձակուած են :

ՊԱՊԸ յայտարարեց թէ Պելժիոյ Ֆապիոլա Թագուհին զաւակ պիտի ունենայ, աշնան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Նախապէս, Ֆապիոլա բացառիկ արտօնութեամբ ճերմակ հագուած, ընդունուած էր Պապին կողմէ, արդարեւ աւանդութիւնը կը պարտադրէ որ կիները Պապին ներկայանան սեւ զգեստով եւ սեւ քօղով բայց Ֆապիոլա իբրեւ կաթողիկ թագուհի (վերջին կաթողիկէ թագուհին է) կ'արժանանար իր դիրքին վերապահուած առանձնաշնորհումին : Այս տեսակցութեան ատեն է որ Ֆապիոլա յայտնած է Յովհաննէս ԻԳ.ի, իր ապագայ մայրութեան լուրը, որպէսզի օրհնէ զաւակը ծնունդէն առաջ : Պելժիական շրջանակները կը ցաւին որ լուրը հաղորդուած է արտասահմանի մէջ բայց կը մխիթարուին յիշելով որ նախընթաց մը կայ : ԺԵ. դարուն Սպանիոյ Թագուհին, Իզապել Կաթողիկէն նոյնը ըրած էր :

«ՄԵՐ ՆԻՔԻԹԱ ՍԵՐԿԻԵՎԻՉԸ» անունով ժապաւէն մը ներկայացուած է Մոսկուայի օտար թղթակիցներուն : Ժապաւէնը կը ներկայացնէ Խրուշչեւի կեանքը սկիզբէն, երբ դեռ հասարակ շարքային մըն էր, մինչեւ այսօր :

«ԱՖՐԻՔ – ԱՔՍԻՈՆ» եւ Ժիւվէնալ շաբաթաթերթերը գրաւուեցան Ալժէի մէջ :

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԿԵՐԷՆ մեռաւ 89 տարեկանին : Ինք է որ Քալմեթի հետ գտած էր Պէ Սէ Ժէն (թոքախտի պատուաստ) :

ԷՏԻԹ ՓԻԱՖ, 30 ամսուան ընթացքին, ութ ամիս հիւանդանոցը մնալէ ետք, Ուրբաթ օր, 5րդ գործողութեան ենթարկուեցաւ : Անփոխարինելի արուեստագէտուհին, որ նախորդ օրը ելած էր Ամերիկեան հիւանդանոցէն, 4րդ գործողութենէ մը ետք, միշտ յամառօրէն կառչած է կեանքին բայց բժիշկները չեն ուզեր կարծիք յայտնել : Գործողութիւնը (աղիքի կծկում) տեւած է չորսուկէս ժամ եւ յաջորդ մէկ – երկու օրերը ճակատագրական օրեր են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պետական տագնապը կը շարունակուի : Ազգային միասնականու-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

×

Երկու կակաչ տեսայ դաշտում, երկու կակաչ,
Որ նոր էին բացուել, երկուսն էլ նոր,
Ես նայեցի նրանց, ես նայեցի երկար.
Երկու կակաչ տեսայ, երկու ծանօթ :

Մէկը գլխիկոր էր, այնպէս խոնարհ, խոնարհ,
Իսկ միւսը վեհ էր, վեհ ու շիտակ,
Կաթկթում էր մէկից ցօղը գոհար – գոհար,
Իսկ միւսից՝ ժպտում, որպէս սուտակ :

Մէկը կարծես սիրուց մերժուած լաց էր լինում,
Իսկ միւսը՝ մերժած, ժպտում էր գոհ,
Մէկը շուրջն իր նայել կարծես սիրտ չէր անում,
Իսկ միւսը՝ նայում էր հեգնանքով :

Ես նայեցի նրանց ... ցնդեց ինչ որ մշուշ ...
Երկու հայեացք նորից վերադարձան ...
Երկու կակաչ տեսայ դաշտում, եւ երկու յուշ՝
Իմ սրտի մէջ երկու կակաչ դարձան :

×

Ես չեմ ցանկացել, որ դու ինձ համար
Արցունքներ թափես,
Ես չեմ ցանկացել, որ դու ինձ համար
Ճամբաներ չափես,
Ես չեմ ցանկացել լսել քեզանից
Խօսք աղաչանքի,
Ես չեմ ցանկացել քո սիրտը մատնել
Սիրոյ տանջանքի :
Ես երազել եմ քեզ ուրախ տեսնել
Բացուող ծաղկի պէս,
Ես երազել եմ աշխարհի բոլոր
Լոյսերը տալ քեզ :
Ես երազել եմ անհնարինը
Անել քեզ համար,
Ես երազել եմ, իմ երազներն են
Դարձել անհամար :
Եւ ես, աշխարհում արեւից անգամ
Կը լինեմ խնդում,
Եթէ իմանամ ինձ տալու մի կայծ
Ունես քո սրտում :

ԼՈՒԴՎԻԳ ԴՈՒՐԵԱՆ

թեան կոմիտէի անդամներէն՝ զօրավար Մատանօղլու եւ գնդապետ Քօքսալ հրաժարեցան իրենց հրամանատարութիւններէն : Տարակարծութիւն կը տիրէ Կոմիտէի կազմին մէջ, «կարծրերու» եւ «զաղջերու» միջեւ : Կը սպասուի մաքրագործութեան մը : Զօրավար Թանսել վերստին հրամանատար նշանակուեցաւ օդային ուժերու : Հրաժարած էր քանի մը օր առաջ : Թանսէլի հրաժարումը ցոյց կու տար օդային բանակին եւ սպայակոյտի պետ՝ զօրավար Սունէյի միջեւ գոյութիւն ունեցող մրցակցութիւնը :

ՊՈՒԼԿԱՐ «Նովօ Վրէմ» պարբերաթերթին համաձայն կեդրոնական կոմիտէն միջոցներ ձեռք առած է երեւան հանելու եւ դադրեցնելու համար «հակակուսակցական» տրամադրութիւնները :

ՔՈՒՊԱՅԻ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան երբ «իւրաքանչիւր աշխատող հրացան մը ունենայ» յայտարարեց Ֆիտել Քասթրօ :

ԱՆԳԼԻԱ պիտի անդամակցի Հասարակաց Շուկային բայց Քանատայի վարչապետը՝ Տիֆընպէքըր համաձայն չէ :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ, պաշարման վիճակը կը շարունակուի, 150 համայնավարներ ձերբակալուած են, բայց ընկերակցութիւնները կը սպառնան գործադուլի դիմել եթէ չարձակուին :

ՅԱԿՈԲՈՍ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(ԵՐԱԺՇՏԱՊԵՏ)

ԽՄԲ.— Վերջերս Շ. Նարդունի լոյս ընծայեց փոքրիկ հատոր մը, նուիրուած՝ իր հօրեղբօր, երաժշտապետ Յակոբոս Այվազեանի կեանքին (1869 – 1918) ու գործին: Ադկէ կուտանք երկու հատուած իբրեւ նմոյշ.—

Յակոբոս, ընտանիքին մականունով՝ Այվազեան, ծնած է Արմաշ, 1869ին: Հայրը, Աչճի Ստեփան, խոհարարապետն էր դպրեվանքին, այս պատճառով՝ գիւղին մէջ ծանօթ էր առաւելապէս Աչճիենց մականունով:

Դեռ պատանի, ուշադրութիւն կը դը-րաւէ երաժշտական իր ընդունակութիւ-նը: Եկեղեցական երգեցողութեամբ տար-ուած՝ ոչ գիւղին Նախակրթարանէն կը բացակայէր, ոչ ալ ժամերգութիւններէն: Ձմրան գիշերները չլուսցած, անհամբե-րութիւն ցոյց տալով որ աքաղաղները չեն խօսիր տակաւին, բերանը կը դնէր տախտակամածի ճեղքերուն եւ աքաղաղի պէս կը կանչէր, որպէսզի գեղջայար-կէն, հաւնոցէն, աքաղաղները արթըն-նան ու խօսին, լոյսը բացուի եւ սկսի ժամերգութիւնը, որպէսզի ինք եւս կա-րենայ երթալ եկեղեցի եւ երգել իրեն տր-ուած բաժինը: Առաւօտ մը, մութնըլու-սին՝ կարծելով թէ սկսած է ժամերգու-թիւնը, կը վազէ եկեղեցի, կը ծեծէ վանքին դուռը: Դռնապանը կը հարցնէ թէ ինչ պատահեցաւ որ կանուխ է եկած: Կը պատասխանէ թէ երգելիք շարական մը ունի՝ ժամերգութեանց սկիզբը, ուս-տի վախնալով որ կ'ուշանայ՝ կանուխ է եկած:

Այդ շրջանին դպրեվանքին երաժշտու-թեան ուսուցիչն էր, ինչպէս նաեւ Զար-խափան Ս. Աստուածածնին եկեղեցիին դպրապետը, բազմավաստակ երաժշտա-պետ Համբարձում Ջէրչեան, որ ծանօթ է նոյնպէս Պապա Համբարձում անունով:

Հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ կը յիշուին երկու «Պապա Համբար-ձումներ», — մին Համբարձում Լիմոն-ճեանն է, միւսը՝ Համբարձում Ջէրչեա-նը, որոնք երկուքն ալ «Պապա» կը կոչ-ուին՝ այսինքն «վարպետ», ուսուցչա-պետ: Առաջինը ծնած է 1768ին, ու կը համարուի հայկական ձայնագրութեան հայրը, — մեռած է 1839ին: Լիմոնճեանի աշակերտն է Արիստակէս Յովհաննէսեան (1812 – 1878), որ նշանաւորեցաւ որքան հաւատարմօրէն պաշտպանելով իր վար-պետին երաժշտական աւանդութիւնները, նոյնքան հասցնելով նոր աշակերտներ: Յովհաննէսեանի աշակերտներէն հռչա-կաւոր դարձաւ Համբարձում Ջէրչեան, որ ծնած է 1828ին, — նկարագրով ան-հանդարտ, երկար թափառումներէ ետք՝ կ'արմատանայ Արմաշ, ուր, իբրեւ ու-սուցիչ երաժշտութեան, աշակերտ կ'ու-նենայ Յակոբոս Այվազեանը:

Յակոբոս, 1891ին, դեռ 22 տարեկան կը նշանակուի երաժշտութեան ուսուցիչ՝ յաջորդելով իր վարպետին, Արմաշի դպ-րեվանքին մէջ: Այս պաշտօնը կը շարու-նակէ մինչեւ 1915, ընդհատելով երկու տարի միայն (Սահմանադրութենէն ա-ռաջ) մեկնելու համար Անգարա, միշտ իբրեւ երաժշտութեան ուսուցիչ:

Առաջին Մեծ պատերազմին սկիզբը, երբ Թուրք կառավարութիւնը ծրագրեց անյլուխ Թողուլ հայ ժողովուրդը՝ ձեր-բակալելով երեւելիները, Պոլսէն մինչեւ հեռաւոր գաւառները, Յակոբոս եւս ձերբակալուեցաւ եւ աքսորուեցաւ գիւ-ղին մեծերուն հետ: Յաջորդեց ընդհա-նուր տարագրութիւնը, երբ Արմաշ եւս պարպուեցաւ: Ընտանիքը գինքը գտաւ Գոնիայի մէջ, ուր, ապրուստը ճարելու համար կը զբաղէր օճառագործութեամբ, զոր սորված էր յեղափոխական Տիգրան Ծամհուրէն (կեղծանունով՝ Ճէմիլ): Ի վերջոյ կառավարութեան հետապնդում-ներուն զոհ՝ բանտարկուեցաւ ու մեռաւ բանտին մէջ 1918ին:

Աւարտած է գիւղին նախակրթարանը, յետոյ Պրուսայի շերամարուծական վար-ժարանը եւ աշխատած իբրեւ առաջնա-կարգ «հնտաբոյծ», — իրեն յանձնուած էր վանքին խոզակի արտադրութեանց հսկողութիւնը եւ ինք էր որ կը հայթայ-թէր Արմաշի եւ շրջակայ գիւղերու «շե-րամի հունտը»:

Բազմարուեստեան շնորհք ունէր, — կը զբաղէր լուսանկարչութեամբ (Թերի գտ-նելով եւրոպական մեքենան՝ կատարելա-գործած էր զայն, — իր այդ մեքենայով լուսանկարուած են Արմաշի դպրեվանքին ու գիւղին բոլոր լուսանկարները, տես-նել Արմաշի դպրեվանքին քսանեւհինգամ-եայ յոբելեանին նուիրուած գիրքին մէջ): Կը զբաղէր նաեւ ժամագործու-թեամբ: Կարելի է ըսել դեռ թէ առաջ-նակարգ հիւսն էր: Վարժ կը նուագէր ջութակ, ձեռնադաշնակ եւ ուտ:

ԻՐ ՏԵՂԸ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Աւելի քան կէս դար առաջ մեր մամու-լը լեցուած էր երկարատեւ վէճի մը աղ-մուկով:

Հոսանք մը կար, որ կը քննադատէր մեր «հոգեւոր երաժշտութեան» ուսու-ցիչները՝ այն մեղադրանքով թէ շարգի-ներու ձեւ կուտան եկեղեցական երգե-րուն: Օրինակ, «Սէր անուն Յիսուս մի-ածին» կ'երգուի, կ'ըսէին, «գալմատը հիչ աչկընլա» ձեւով:

Հոսանք մըն ալ կը քննադատէր այն ուսուցիչները, որոնք կը ջանային դնել մեր եկեղեցական երգեցողութիւնը՝ փո-խադրելով եւրոպական խաղերու վրայ, — կը փորձեն «ֆրանկացնել» կ'ըսէին ա-ւանդապահները:

Ահաւասիկ յօդուածներու քանի մը խո-րագիրներ, որոնք բաւական խօսուն են՝ վէճը պատմելու տեսակէտով.—

«Եկեղեցական երգեցողութեանց փը-ռէնկացումը», կը գրէ Ս. քահ. Պալըգ-ճեան (Մանզումէ, 1905, թիւ 1333):

«Կը չինե՞նք թէ կ'աւրենք», կը հար-ցնէ Ա. Բժշկեան (Սուրհանդակ, 1901, թիւ 638):

«Կը շինենք, չենք աւրեր», կը պատաս-խանէ Գ. Մէհտէրեան (Անդ, 1901, թիւ 654):

«Կը շինենք ըսելով չաւրենք», կ'ա ռարկէ Ա. Բժշկեան (Անդ, 1901, թիւ 669):

Այս վէճը, տարբեր թուականներու եւ տարբեր թերթերու մէջ, Պոլիս ու Թիֆ-լիզ, քանիցս կ'արծարծի, կը ճարճատի, կը բորբոքի: Յաճախ վէճին կը խառ-նուին տիրացուներ, քահանաներ եւ նոյն իսկ մեծ երաժշտագէտներ: Եւ այսպէս մասնագիտական վերլուծումներ, տղա-յական մտածումներ, անձնական հաշիւ-ներ իրարու կը խառնուին ընդհ. աղ-մուկին մէջ:

Պէտք է արձանագրել նաեւ թէ վէճին մէջ կը յայտնուին կրօնական բաժանում-ներու (լուսաւորչական – կաթոլիկ) ցա-ւեր:

Ամէնէն առողջ հակաճառութիւնը կը կայանար այն տեսակէտին շուրջ թէ հայ-կական երաժշտութիւնը կարելի չէ ա-ւանդել եւրոպական խաղերով: Վասնզի «բնական ձայնի ելեւէջներու մէջ միէն փա եւ սիէն տօ կէս ձայն չկայ ամբող-ջութեամբ, բայց եւ այնպէս գոնէ քա-ռորդ ձայն (շուրի) մը կը պարունակէ իր մէջ, որոյ պակասը զգալի կ'ըլլայ մեր եկեղեցական երգեցողութեանց մէջ, մինչդեռ եւրոպականը բնաւ չունի» (Ա. քահ. Հիսարլեան):

Իր կարգին, Միւհէնտիսեան եւս կը պնդէր թէ կարելի չէ մեր եկեղեցական եղանակները ձայնագրել իսկականին յարեւմման՝ ոչ միայն եւրոպական խա-զերով, այլ եւ յունական ձայնագրու-թեամբ:

Այս վէճին դէմ յանդիման, Յակոբոս Այվազեան, որ կը մնար վերջին վարպե-տը Պապա Համբարձում Լիմոնճեանի դպ-րոցէն, աւանդապահը Լիմոնճեանի լա-ւագոյն աշակերտներուն ժառանգու-թեանց, կը խորհէր նախ կորուստէ փր-կել ազգային հարստութիւնը, պատմու-թեան թողլով այդ հարստութենէն օգ-տուելու կարելիութիւնը, ազգային ոճին որոնումը կամ գտումը, չըսելու համար թէ կը մերժէր ոմանց յաւակնութիւնը նման բանաձեւի մը պաշտպանութեան մէջ: Վասնզի հայկական ձայնագրութիւն չաւանդուիր այլեւս մեր վարժարաննե-րուն մէջ, ու փակ գիրք մը դարձած է հիմա հայկական ձայնագրութեան ար-ուեստը: Անշուշտ կարելի չէ երկար թիավարել հոսանքին դէմ, եւրոպականա-ցումը պիտի խեղդէ ամէն աւանդութիւն, բայց պէտ հարկ է փրկել եւ պատմու-թեան յանձնել աւանդը:

Ատոր համար է որ Յակոբոս Այվազ-եան ուզեց հաւատարմօրէն պահպանել ինչ որ կուգայ աւանդութենէն եւ հին վարպետներէն, այդ աւանդութեան խառ-նելով իր տաղանդին ջերմութիւնը, իր ստեղծագործական բոցին լոյսը:

Երաժշտական ազգային ոճին որոնումը կը կարօտի երկար ու խոր պեղումներու: Նոյնիսկ գտնելէ ետք մեր երաժշտական մետաղին երակը, պէտք է մաքրել հան-քը: Մինչ այդ ... չկորսնցնենք հանքը, — պահպանենք զայն: Ահա Յակոբոս Այ-վազեանի երաժշտական մանկավարժու-թեան ուղին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ԽՄԲ.— Շարունակելով հրատարակել Տպագրական Տառերու Բարեփոխութեան Յանձնախումբին ներկայացուած զեկու-ցումները, այսօր կուտանք Ստ. Մալխաս-եանցի գրութիւնը, — զանց կ'առնենք իր գծագրած տառատեսակներուն պատկերը, թէքնիք դժուարութեանց պատճառով:

Թիֆլիզի «Մարտակոչ»ի երկու համար-ներում (216 եւ 242) ես քննութեան են-թարկեցի մեր գրութիւնը եւ տպագրա-կան տառերը յատկապէս խնայողութեան տեսակէտից եւ առաջարկեցի մի շարք բարեփոխութիւններ, որոնց շնորհիւ կա-րելի կը լինէր մեր տպագրական տառերի տարողութիւնը մինչեւ երեսուն տոկոս աւելացնել, կամ որ նոյնն է՝ այդքան տոկոսով էժանացնել թղթի, տպագրու-թեան, մրի եւայլն ծախսերը:

Նոյն այդ միջոցին, Հայաստանի լուս-ժողկոմ Մռաւեանի առաջարկութեամբ Ե-րեւանում, Հայկ. Ինստիտուտին կից կազմուեց մի յանձնաժողով, որին յանձ-նարարուեց բազմակողմանի քննել մեր ուղղագրութեան եւ տպագրական տառե-րի բարեփոխութեան հարցերը:

Այս ուրախալի նախաձեռնութիւնը, որ կարեւոր նշանակութիւն պիտի ունենայ մեր մշակոյթի համար, անհրաժեշտ է դարձնում նորից քննութեան առնել մեր տպագրական տառերի բարեփոխութեան խնդիրը, բայց արդէն ընդարձակ ծաւա-լով, այսինքն ոչ միայն խնայողութեան տեսակէտից, այլեւ տեխնիկական եւ գե-ղարուեստական գործնական տեսակէտ-ներից, (վերջին արտայայտութեամբ՝ ես հասկանում եմ տառերի պարզութիւնը, որոշութիւնը, համաչափութիւնը եւ դիւ-րընթեռնելի լինելը):

Մեր տպագրական տառերի բազմատե-սակ պակասութիւններն այնքան անգամ են քննութեան տեղիք տուել, այնքան փորձեր են եղել այդ պակասութիւններն այս կամ այն կերպով վերացնելու, որ դրանց նոյնիսկ համառօտ պատմութիւնը մի ընդարձակ գրուածքի նիւթ կը դառ-նար: Դարերի ընթացքում, Ամստերդա-մից սկսած մինչեւ Կալկաթա, Վենետ-կում, Պոլսում (Միւհենտիսեան), ըԶ-միւռնիայում (Տէտէեան), Փարիզում (Արամեան), Թէոդոսիայում (Գաբր. Եպ. Այվազեան), Վիէննայում (Այտըն-եան), Թիֆլիսում (Մարտիրոսեան, Մաղեր), Մոսկուայում (Լեման) եւն., տեսակ տեսակ տառեր են ձուլուել, ո-րոնց ամէն մէկը նպատակ է ունեցել մաս-նակի կերպով շտկել պակասութիւններից մէկը կամ մի քանիսը: Ամէնից աւելի ար-մատական փորձն եղաւ Փարիզում անց-եալ դարի յիսնական թուականներին, — այնտեղ փորագրուեցին Ճանիկ Արամեա-նի անունը կրող տառերը, որոնք նկատ-ուած պակասութիւնները վերացնում էին մեծ մասամբ (ոչ ամբողջապէս): Բայց այդ տառերը չընդհանրացան, երեւի՝ ո-րովհետեւ շատ էին եւրոպականացրած եւ մեր այբուբենի ոճը չէին պահած:

Ես իմ կողմից փորձ արի, Երեւանի յանձնաժողովին զեկուցանելու համար, գծագրել տառերի մի նոր նկար, նպա-տակ ունենալով վերացնել այն բոլոր պակասութիւնները, որ ուրիշների եւ իմ կողմից նկատուած են եղել մեր տառերի մէջ, այսինքն այնպիսի ձեւեր տալ տա-ռերին, որ սրանք բաւարարէին տպագրա-կան տեխնիկայի, գեղարուեստական գործնական եւ խնայողութեան պա-հանջներին, միեւնոյն ժամանակ պահպա-նելով հայերէն տառերի ոճը, (ԽՄԲ.— Մալխասեանցի նկարին մէջ աչքի կը զարնէ գլխաւորաբար տառերի եզերային անկիւններու սրբագրութիւնը):

Տառերն ես գծագրեցի միլիմետրական ցանցաւոր թղթի վրայ մեծ չափով (5 մլ. երկարութեամբ), որպէսզի հնարաւորութիւն ունենամ տառերի տարբեր մէջ ճշդիւ պահպանել համաչափութիւ-նը, ապա փոքրացնել տուի չորս ասոր-ճանով եւ պատրաստել տուի գնկամու կլիշէներ՝ ներկայացնելու համար բա-նասէրների դիտողութեան եւ քննադա-տութեան:

Դժուարանում եմ ասել, ինչ բան այս նոր նկարի մէջ ինքնուրոյն է եւ ինչ բան ուրիշներից արդէն փորձուած եւ առա-ջարկուած: Գուցէ ճշմարտութեան աւելի մօտ լինեմ՝ եթէ ասեմ, թէ ոչ մի նոր բան չկայ այս նկարի տառերի մէջ. ա-մէն մի նորութիւն որ նրանց մէջ կայ, գուցէ պատահում է մեր տպագրական տառերի բազմաթիւ տեսակներից մէկի կամ միւսի մէջ: Ինձ պատկանում է ու-րեմն եղած փորձերից այս կամ այն յատ-կութիւնների ընտրութիւնն եւ այս կեր-պի նրանց զուգադրութիւնը: Նոր նկարի տառերն ամէնից աւելի նման են Ճանիկ Արամեանի տառերին, բայց եւ այնպէս բաւական զանազանւում են նրանցից թէ սիստեմի եւ թէ առանձին գրերի գծա-գրութեան մէջ: Ամէնից ինքնուրոյնը նոր նկարի տառերի մէջ նրանց տնտեսակա-նութիւնն է եւ տառերի ցցուածութեան մեղմացումը: Բայց սա էական հարց չէ. էականն այն է որ մենք ունենանք ամէն տեսակէտից յարմար տպագրական տա-ռեր, որոնք մշակուած են դարերի հա-ւաքական աշխատանքով:

Հարկ եմ համարում բացատրել թէ ի-նչո՞ւմն է զանազանութիւնը այս նոր նը-կարի եւ սովորական տպագիր տառերի մէջ, ուրիշ խօսքով՝ ինչ առաւելութիւն-ներ ունին նոր նկարի տառերը սովորական տպագրի համեմատութեամբ:

1.— Մեր տպագրական տառերը շեղ դիրք ունին, որ թէ դժուարացնում է ըն-թերցումը թէ մանր է ցոյց տալիս տա-ռերը եւ թէ շատ տեղ է գրաւում: Միւս ազգերի տառերը, ինչպէս եւ մեր բոլ... հայկական երկաթագիրը, ուղիղ դիրք ունին: Մեր այժմեան սովորական տպա-գրի տառերը միակ բացառութիւնն են կազմում այս կողմից, իրենց բացասա-կան հետեւանքներով, (իմ գծագրած տա-ռերը ուղիղ դիրք ունին, որով վերաց-ւում են այդ երեք պակասութիւնները):

2.— Մեր տպագրական տառերի իրանը (միջին մասը) համեմատաբար աւելի կարճ է քան ծայրերը(*): Որքան ես կա-րողացայ չափել՝ յարաբերութիւնը իրա-նի եւ ծայրերի միջեւ արտայայտւում է ինչպէս 3:4, (ուրեմն երկարաձիգ տառե-րի մէջ իրանը կազմում է երեք միաւոր, իսկ երկու ծայրերը ութ միաւոր), այ-սինքն տառի հիմնական մասը, իրանը, տառի բարձրութեան 3/11 մասն է կազ-մում, այն ինչ ծայրերը, երկրորդական մասերը, 8/11 մասը: Դեռ կան տառեր, որոնց մէջ իրանի եւ ծայրերի միջեւ յա-րաբերութիւնը հասնում է 3 : 2ի: Սրա հետեւանքը այն է լինում, որ մի կողմից տառերի իրանները շատ փոքր են եր-ւում, ուրեմն եւ դժուարընթեռնելի են, եւ միւս կողմից՝ ծայրերը շատ են ցցուած, որ, մանաւանդ նկատի ունենալով մեր ծայրաւոր տառերի շատութիւնը՝ աչք ծակում, կարծես ցցերի ու սուրենների ծայրերը լինեն, անընդհատաբար իրանների յաջորդող: Իմ նկարի մէջ

(*) Մեր տպագրական տառերը լինում են.

1.— Կարճ, բաղկացած միայն իրա-նից, սրանք են՝ ա, ո, ռ, ս, տ, ւ, օ:

2.— Վերնաձիգ, որոնք ունին իրանից վեր բարձրացող ծայր, սրանք են՝ ե, է, ժ, ծ, հ, ձ, ճ, մ, ն:

3.— Ներքնաձիգ, որոնք ունին իրանից ներքեւ իջնող ծայր, սրանք են՝ բ, գ, զ, ը, լ, ղ, յ, շ, չ, պ, ր, ց, ք:

4.— Երկայնաձիգ, որոնք ունին իրա-նից վեր ու վար ձգուող գիծ, սրանք են՝ թ, ի, խ, կ, ջ, վ, փ, ֆ:

5.— Պոչաւոր, որոնք ներքեւի ծայ-րում տակ ունին հորիզոնական մազաւոր գիծ դէպի աջ ձգուած, սրանք են՝ գ, ը, շ, չ, ջ, վ:

6.— Կտուցաւոր, որոնք վերի կամ վե-րի ծայրի վերջին ունին կեռիկ, որ իրանի հիմից դուրս է գալիս, ինչպէս՝ յ, ն, մասամբ նաեւ ճ, հ:

7.— Մի ատեղնանի, ինչպէս՝ յ, լ

8.— Երկատեղնանի, ինչպէս՝ բ, գ, ր, ց, ւ:

9.— Երեքատեղնանի, ինչպէս՝ ա, խ, պ, ռ, տ, փ:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ամերիկացի զինուորները Թուրքիոյ մէջ.— Գողութիւն, խենէշութիւն, մասնաւորաբար կիներու բշուառութիւնը (թուրք երիտասարդներու յարձակման ենթակայ կամ վիժումներու զոհերը) :— Արեւմուտք միլիոններով տոլար կուտայ Թուրքերուն :

Սինոպէն կը հեռագրեն թէ կռիւ ծագած է ամերիկացի եւ Թուրք զինուորներու միջեւ եւ սպաննուած է Թուրք զինուոր մը, իսկ երկու Թուրք զինուորներ՝ վիրաւորուած :

Ամերիկացի եւ Թուրք զինուորները, որոնք պահակ կը սպասեն Սինոպի ամերիկեան ռատարի կայանին մուտքի մայր դրան առջեւ, կը հակակշեն փոխադրական միջոցները : Երբ տարակարծութիւն մը կը ծագի այս առթիւ, տարակարծութիւնը շուտով կը փոխուի վիճաբանութեան եւ կռիւի : Այն ատեն ամերիկացի վեց զինուորները զէնքի կը դիմեն ու կը կրակեն Թուրք զինուորներուն վրայ : Տեղն ու տեղը կը սպաննուի Թուրք զինուոր մը, Րիֆաթ Աւլան, իսկ երկու ուրիշ Թուրքեր կը վիրաւորուին : Դատախազութիւնը քննութեան կը ձեռնարկէ եւ կը հաստատէ թէ արձակուած գնդակները ամերիկացի զինուորներուն կը պատկանին :

Ըստ Նաթոյի համաձայնութեան մասնաւոր տրամադրութեանց, որոնք որոշ առանձնաշնորհումներ կը պարգեւեն ամերիկացի զինուորականներուն, ոճիրին հեղինակները չեն կրնար դատուիլ Թրքական ատեաններու կողմէ, այն պատճառաբանութեամբ թէ ոճիրը գործուած է պաշտօնի դլուխ :

× Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնը՝ Նեվզաթ Էմրէալի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին հաստատած է թէ անապահովութիւն կը տիրէ Պոլսոյ մէջ : Գլխաւոր պատճառ ցոյց կուտայ անգործներու թիւին յաւելումն ու ոստիկանական անձնակազմին պակասը : « Պոլիս ինքնագլուխ

երկարացրած են ի հաշիւ ծայրերի, պահպանելով յարաբերութիւն 3 – 4 – 3, այսինքն 10 միաւորից չորսը յատկացնելով իրանին եւ միայն վեցը՝ երկու ծայրերին : Սրանով տառերի չափազանց ցցուածութիւնը մասամբ մեղմանում է եւ, որ գլխաւորն է, տառերը աւելի խոշոր են երեւում, այնպէս որ նոր նկարի իրանը մեծութեամբ նմանում է տպագրի սխեղծ կոչուած տառատեսակին, փըթի կոչուած տառատեսակը իրանին, ճոպաբիկ կոչուած տառատեսակը փըթի կոչուածին : Այս հանգամանքը, հեշտացնելով ընթերցումը, աճապէն նշանակութիւն ունի խնայողութեան տեսակէտից, ինչպէս յետոյ կը տեսնենք :

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

(Շար. 1)

քաղաք մըն է, յայտարարած է ոստիկանապետը, երկրին զանազան նահանգներէն ամէն օր բազմաթիւ անձեր կը ժամանեն հոս, որոնք երբ գործ չեն գտներ՝ բաց մնացած (?) դուռներէ ներս մտնելով գողութիւններ կ'ընեն ու անմիջապէս կը հեռանան քաղաքէն » :

Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ միայն 2280 ոստիկաններ կան Պոլսոյ մէջ, որու բնակչութիւնը մօտ երեք միլիոնի կը հասնի :

× Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ կէս գիշերին, Քորտոնին վրայ ձերբակալուած է ամերիկացի զինուոր մը որ պատռած էր Թրքական դրօշը : Ամերիկեան հրամանատարը որ կը գտնուէր Անգարա, օդանաւով Իզմիր գնաց եւ ցաւ յայտնեց կուսակալին եւ ներողութիւն խնդրեց յանուն ամերիկացի զինուորին, որ ըսաւ թէ գինով էր :

× Անգարայէն կը հաղորդուի թէ Պայրամին երրորդ գիշերը, Քըզըլայի հրապարակին վրայ, Թուրք երիտասարդներ կը յարձակին կիներու վրայ : Ֆըրանսուհի մըն ալ կը գտնուի յարձակման ենթարկուած կիներուն մէջ : Թուրք երիտասարդներուն այս քաջագործութիւնը կը կայանար պատռել կիներուն զգեստները եւ մերկացնելու մէջ :

× Պաշարման վիճակ եւ գիշերը տունէն դուրս ելլելու արգելք յայտարարուած է Եոզկատի եւ Պէյփազարի գիւղերուն մէջ, կը գրէ «Քուպրէթ» Թուրքերէն թերթը :

× Անասնաբոյժ Տոքթ. Քոչթիւրք, բանախօսութեան մը ընթացքին՝ որ տրուած է Անգարայի մէջ, կը յայտարարէ թէ « Թուրքիա տասը տարի ետք դէմ առ դէմ պիտի գտնուի անօթութեան հետ, որովհետեւ աճող բնակչութեան համեմատութեամբ չէ զարգացած սնդանիւթերու արտադրութիւնը : Սննդանիւթերու աղբիւրները կը ցամքին հետզհետէ, որովհետեւ անհրաժեշտ կարեւորութիւնը տրուած չէ անասնաբուժութեան » :

× Գարամանի մէջ տօնուած է Թուրքերէն լեզուն պաշտօնական լեզու յայտարարելու 684րդ տարեդարձը :

× Համաշխարհային դրամատան տնօրէն Եուճէն Պէք, յոյժ փափկանկատ նամակով մը՝ ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը, Թուրքիոյ ելմտական նախարարին կը հաղորդէ թէ դրամատունը տրամադիր է քսան միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ Սիհուն գետին ամբարտակին շինութեան եւ ոռոգումներուն համար : Այս վարկը պիտի տրուի շատ ցած տոկոսով եւ 30–50 տարի պայմանաժամով :

Անգարայէն կը հաղորդուի նոյնպէս թէ Նաթօ հինգ հարիւր միլիոն տոլար օժանդակութիւն պիտի ընէ Թուրքիոյ : Աշխարհահռչակ երեք տնտեսագէտներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը պիտի ճշդէ այն մարզերը, որոնց համար պիտի օգտագործուի տրուած այդ գումարը :

× Թուրքիոյ կրօնից տեսչութիւնը պատգամով մը կ'ըսէ թէ « պատշաճ է հակակշռել ծնունդները եւ ձեռք առնել միջոցներ որոնք արգելք կը հանդիսանան յղութեան » :

Այս մասին Առողջապահական Նախարարութեան կողմէ պատրաստուած օրինագիծը Ներկայացուցչական Ժողովին պիտի յղուի մէկ երկու օրէն :

Օրէնքը ընդունուելու պարագային, յղութեան արգելիչ դեղերը ազատօրէն պիտի ծախուին, ծնունդները պիտի հակակշռուին բժիշկներու եւ դայեակներու կողմէ, fիւրթաժը կարելի պիտի դառնայ, պայմանով որ մայրը յօժարի :

Վիճակագրութիւններու համաձայն, մեծ թիւով կիներ կը մեռնին Անատոլուի մէջ՝ վիժումի հետեւանքով : Տարին 10 հազարի կը բարձրանայ վիժումի զոհերուն թիւը :

× Ալաշէհիրէն կը գրեն Թուրք թերթերուն թէ Նաքըշպենտի աղանդին պատկանող Թուրք մը, որ կը ներկայանար իբր շէյխ, հմայեկ կը ծախէր բուժելու համար միամիտ հիւանդները : Մօրուսաւոր այս շէյխը, 41 տարեկան, իր տունը կը կանչէ 14 տարեկան հիւանդ աղջնակ մը՝ բուժելու համար : Շէյխը սակայն սրբութեան գործը ձգած շնութեան կ'անցնի : Կը յանձնուի դատարանի : Երկու հարիւր հոգի կը համախմբուին դատարանին առջեւ լինչի ենթարկելու համար, եւ սատիկ կը ծեծեն խենէշը զոր ոստիկանութիւնը դժուար կը խլէ յարձակողներուն ձեռքէն :

× Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ 13 Թուրքեր ձերբակալուած են Ուշաքի եւ Իզմիրի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ կը դաւէին կառավարութեան դէմ : Նման հակակառավարական շարժումներու մասին շատ կը խօսուի, այժմ, Թուրք թերթերուն մէջ : Ուշաքի շրջակայքը արտաքնոցներու մէջ գտնուած են հակակառավարական բազմաթիւ արձանագրութիւններ եւ թռուցիկներ :

Կարսէն եւս կը հեռագրեն թէ Մայիս 27ի յեղափոխութեան տարեդարձին օրը Իկտիրի նախկին Դեմոկրատ, այժմ Ատալէթ կուսակցութեան վարիչներէն Հաճի Նայտիլի եւ վեց ընկերները հսկողութեան տակ առնուեցան, որովհետեւ թռուցիկներ ցրուած էին Ազգ. Միութեան Կոմիտէին դէմ : Ձերբակալութեանց առթիւ քայմաքամութեան լուր տրուեցաւ թէ ապստամբութիւն պիտի ծագի, ուստի քայմաքամը զինուորական օգնութիւն ուզեց : Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին :

× 18ամեայ կարճահասակ տխեղծ Թուրք տղայ մը, Օրհան Քէօսէ, Ամերիկուհիի մը վրայ յարձակեցաւ անոր անկողինին մէջ եւ օճիքը ձեռք տուաւ ... :

Դէպքը պատահեցաւ Լեվենտի մէջ : Վատահամբաւ Օրհան արտաքնոցի պատուհանէն մտաւ այն տունը, ուր մէկ օր առաջ փոխադրուած էին ամերիկացի այր եւ կին մը եւ իրենց երեք տարեկան զաւակը :

Օրհան մանր մունր առարկաներ գրպանելէ ետք, վերի յարկը ելաւ, ուր Ամերիկուհին, — որու ծովային տասնապետ ամուսինը հերթապահ էր Անատոլու Քավաքի մէջ, — կը քնանար առանձին : Օրհան Քէօսէ ուզեց բռնաբարել 22ամեայ Ամերիկուհին, որ զաւակը առնելով խոյս տալ ուզեց տունէն : Օրհան բռնեց զայն, եւ մէկ ժամ տեւողութեամբ կռուեցան : Կնոջ զգեստները պատառ պատառ եղան, ի վերջոյ գիշերուան ժամը երեքին կինը յաջողեցաւ զաւկին հետ դուրս նետուիլ, երբ արդէն վարտիկէն զատ ուրիշ հագուստ չէր մնացած մարմնին վրայ, եւ մերկ վիճակի մէջ բախեց իրենց դրացի Ամերիկացիներու դուռը, որոնք զէնք ներս առին եւ հալածեցին, յետոյ պահականոց գացին միասին, ուր կը գտնուէր արդէն Օրհան, որ տունէն խոյս տալէ ետք պահապանին հանդիպած եւ կասկածի վրայ խուզարկուելով գրպաններէն գտնուած էին գողօնները :

Օրհան նախ պնդեց թէ կինը զինք հրաւիրած էր, բայց ոստիկանը ըսաւ տղեղ երիտասարդին. — « Սա դէմքիդ անգամ մը հայելիին մէջ չնայի՞ս» : Օրհան ձերբակալուեցաւ :

× Պաքըր – Քէօյի յիմարանոցին մէջ մտային հիւանդները ֆութպոլի մրցում մը կատարեցին ի ներկայութեան կուսակալ Զօր. Թուլկայի, տիկնոջ եւ 66րդ զօրաբաժնի հրամանատար Կիւլէնթիւրքի : Ցիմարներուն Կալաթասարայ խումբը 2–0ով յաղթեց Պէշիքթաշի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ

Մայիս 25ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանքի երեկոյ մը նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի նուիրուած :

Մեծ արուեստագէտին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Վ. Մաթեւոսեան :

Արուեստագէտը ի սրտէ շնորհակալութիւն յայտնած է այս ջերմ ընդունելութեան համար, յետոյ ցուցադրուած է « Մարտիրոս Սարեան» փաստանկար ժապաւէնը :

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Մայիս 24ին եւ 25ին պատուոյ գիրեր յանձնուեցան խումբ մը գիտնականներու եւ մտաւորականներու, ի վարձատրութիւն երկարամեայ եւ բեղուն իրենց գործունէութեան եւ վաստակին :

Պարգեւատրուածներուն մէջ են ակադեմականներ Մ. Կասեան, Ց. Մաղաքեան, Ս. Մկրտիչեան, Ա. Կարինեան, Ա. Մնջոյեան, Ա. Շահինեան, Կ. Ղափատարեան եւ ուրիշներ :

Պատուոյ գիր ստացած է նաեւ Երեւանի Պետական Համալսարանը, գիտութեան զարգացման ասպարէզին մէջ մեծ ծառայութիւններ մատուցած ըլլալուն համար :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (219)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Կանչեցէք Վասակ սպարապետի որդուն :

Զանցաւ մի քանի վայրկեան՝ եկաւ Մուշեղը՝ հօր նման ձիգ ու պիրկ, սեւ կրակի աչքերով եւ տխրութեան կնիքը դէմքին :

Փառանձեմը հասկացաւ, որ նա տեղեակ է աղէտին :

— Եւ այսպէս, սիրելիդ իմ Մուշեղ, — հառաչեց Թագուհին, — ինչպէս ես, այնպէս էլ դու կորցրել ես քո մեծ հարազատին՝ ես իմ Թագաւորին, դու՝ քաջարծիւ հօրդ : Մեծ է մեր կորուստը եւ անհուն մեր վիշտը, զաւակս ... բայց մենք ժամանակ չունենք այժմ մեր վիշտը պալու, քանզի մեր աշխարհի գլխին կախուած է մեծ արհաւիրք : Տոկա, որդիս, եւ Շապուհի այս դաւը սոսր թող սիրտդ լցնի մեծ վրէժով, ինչպէս լիքն է եւ իմ սիրտը : Սակայն ես կին եմ եւ անկարող զէնք առնելու, ինչպէս եւ անկարող եմ զօրավարելու ... իսկ դու, իբրեւ մարտիկ եւ Մամիկոնեան, եղիր անխնայ, մեր ոխերիմ թշնամու հանդէպ :

Մուշեղը խոնարհեց գլուխը :

— Այնուհետեւ, սիրելիդ իմ, — շարունակեց Թագուհին յուզուած, — նշանակում եմ քեզ Հայոց զօրքերի սպարապետ՝ քաջակորով հօրդ փոխարէն, եւ լիայոյս եմ, որ կը պաշտպանես աշխարհը մեր այնպէս, ինչպէս հայրդ էր պաշտպանում ցայդ ու ցերեկ :

Ես իրազեկ եմ, որ զօրքը սիրում է քեզ եւ դու՝ զօրքին : Պահիր բանակը մեր կազմ ու պատրաստ եւ ամրացրու սահմանները հայրենի : Շապուհն անտարակոյս գալու է մեզ վրայ ...

Թագուհու ասածները նորութիւն չէին Մուշեղի համար. երիտասարդ զօրավարը որքան տխրել էր՝ նոյնքան եւ լցուել էր զայրոյթով : Նենգ, ցածոգի Շապուհ, Մուշեղը չգիտէր Թագաւորի՞ն մեղադրի, թէ հօրը, որ միշտ զգաստ էր եւ չէր խաբւում մարդկանց խօսքերից ... Բայց այս անգամ եղաւ դիւրահաւատ. «Երկուսն էլ խաբուեցին կնքած ուխտից » մըտածում էր նա. սակայն չէր կամենում խորանալ առանձնապէս, որովհետեւ իմաստ չէր տեսնում վշտով տարուելու, գիտէր որ վիշտով ոչինչ ուղղել չէր կարելի ... Նա եւս այն կարծիքն էր կազմել արդէն, թէ Շապուհն այժմ չի յապաղի ներխուժել Հայոց աշխարհը, ու կը շտապի, քանի դեռ ձմեռը չի եկել ... Ուրեմն պէտք է լինել կազմ ու պատրաստ :

— Այո, լինենք պատրաստ. պատրաստ ամէն պատահարի, — կրկնեց Թագուհին եւ, յաջողութիւն մաղթելով, արձակեց Մուշեղին :

Պատրաստ ամէն պատահարի ... Թագուհու այս մտահոգութիւնը համակել էր թէ պալատի աւագներին եւ թէ զօրավարներին : Փառանձեմի ցանկութեամբ նոյն օրը եղաւ աւագների խորհուրդ, «սուրհանդակներ ուղարկեցին գաւառները՝ իմացնելու աղէտը եւ զգուշացնելու վտանգից, իսկ զօրականները մեկնեցին զօրաժողով անելու. զինագործները կարգադրութիւն ստացան՝ պատրաստելու ամէն տեսակի զէնքեր՝ նիզակներ, տէգեր, աշտէններ, նետ, աղեղ եւ զրահներ :

Անելով այս կարգադրութիւնները՝ Փառանձեմը միւս օրը, մաղերը հաւաքած սղաւարտանման խոյրի մէջ, գնաց մայրաքաղաքի զօրակայանը, ստուգեց զօրքի վիճակը, թիւը, խրախուսեց զինուորներին, իսկ պետերին խնդրեց «պատրաստ լինել ամէն պատահարի» ... Թագուհուն ուղեկցում էին երկու պալատական եւ Արշակ Թագաւորի թիկնապահ սենեկապահ Եղնիկ իշխանը, որ միշտ երկիւղի մէջ էր, թէ յանկարծ Թագուհին ձիուց չընկնի, չլսի անախորժ խօսքեր կամ ... ինչ իմանաս :

Պալատ վերադառնալով՝ Փառանձեմը կարգադրեց, որ վաղն իսկ Թագաւորական եւ արքունի գանձերը, նաեւ ամէն թանկարժէք բան տեղափոխեն Արտագերս կամ թաքցնեն ապահով տեղեր ...

Նոյնպիսի անհանգստութիւն էր համակել նաեւ հազարապետ Գնունուն. թէեւ շատ ծեր, բայց այդ օրերին առոյգացել էր եւ, իր հերթին, եղբօրորդու՝ Զենոն Գնունու օգնութեամբ, կարգադրութիւններ էր անում, որ արքունի համբարականոցների եւ պահեստների պաշարները կրեն Արտագերս, իսկ շինականներին պարտաւորեցնում էր, որ հորեն հացահատիկն ու ընդեղէնը եւ, հարկը պահանջած դէպքում, իրենց անասուններով հեռանան լեռնագաւառները ... Ծերունին այդ կարգադրութիւններն անում էր կորովի եռանդով, հապճեպ, մեծ վտանգի երկիւղով, բայց եւ այնպէս ամէն անգամ, Թագուհուն ներկայանալիս, հանգստացնում էր նրան .

— Իցէ եւ չպատահի ոչինչ, Թագուհիս : Իցէ եւ չգան ... Բայց պարտաւոր ենք լինել զգոյշ եւ ամէն բանի պատրաստ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ստեփան (Քանէն) եւ Շահան Վահանեան հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Թէհլիրեան սրահին, ընկեր Հրաչ Փափազեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Դասախօս՝ հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրարնակ փաստաբան ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՊԱԶ:

Նիւթը՝ ճշմարտութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեանի աղջկան, (Ամերիկա) ամուսնութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մաթէոսեանէ 25 տոլար պնակ մը կերակուրի փոխէն : Մասնաճիւղը կը յայտնէ իր անկեղծ շնորհակալութիւնները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ. Սերովբէ Գալֆայեան կը նուիրեն տասը Ն. Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկ. Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւֆի անտառին մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Երկուշաբթի ժամը 21ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՃԱՇ
ԵՒ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ - ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77–73):

Մուտք 1 Ն. Ֆ. :

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քառորդ վայրկեանը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 13 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9126 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4927

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ ՔԵՆԸՏԻԻ ՏՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ՊՐԵԺՆԵՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Ամէն ոք կը սպասէր, որ Խրուշչեւ խօսք առնէ Ինտոնեզիոյ Նախագահին ի պատիւ կազմակերպուած հաւաքոյթին ընթացքին եւ կարգ մը մանրամասնութիւններ տայ Վիէննայի մէջ Քենըտիի հետ ունեցած իր խօսակցութեանց մասին: Սակայն Խրուշչեւի փոխարէն Լէոնիտ Պրեժնեւն է, որ խօսք առաւ եւ նախ յայտարարեց, որ Խրուշչեւ-Քենըտի հանդիպումը վերջին շրջաններու ամէնէն կարեւոր եւ քաջալերիչ քաղաքական դէպքերէն մէկն է: Ապա խօսեցաւ այժմ Ազգային Ժողովին պատկանող Թայվան կղզիին մասին, թէ Համայնավար Չինաստանի անբաժանելի մէկ մասնիկը կը կազմէ. ընդգծեց նաեւ, որ անհրաժեշտ է Համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը ՄԱԿին: Անկոլայի մասին, Պրեժնեւ վստահութիւն յայտնեց, որ ժողովուրդին պայքարը յաջողութեամբ պիտի պսակուի: Ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ, «Ալժերացի հերոսական ժողովուրդը մեր անվերապահ համակրութիւնը կը վայելէ: Անկեղծօրէն կը փափաքինք, որ ֆրանսեւալժերական բանակցութիւնները արդիւնքի մը հասնին»: Լաոսի հարցին մէջ, Խ. Միութիւնը կ'ուզէ որ այս երկիրը «անկախութեան» տիրանայ եւ «չէզոք» դառնայ՝ առանց «իր ներքին գործերուն մէջ ուրիշ Պետութեանց միջամտութեան»: Քուպայի վերաբերմամբ ալ, Խ. Միութիւնը կը պաշտպանէ «Քուպայի հերոսական ժողովուրդին դատը» եւ դէմ է օտար որեւէ միջամտութեան:

Պրեժնեւի այս յայտարարութեանց զուգընթաց, խորհրդային կառավարութիւնը հրապարակեց նաեւ Վիէննայի մէջ նախագահ Քենըտիի յանձնուած յուշագիրներուն ամբողջական պատճէնը: Այս յուշագիրները առաւելաբար կապ ունին հիւլէական փորձերու դադարման, Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինքի ստորագրման եւ Արեւմտեան Պերլինի հարցին լուծման հետ:

Ա) Հիւլէական փորձեր.— Խ. Միութիւնը կը փափաքի որ ամէն կարգի հիւլէական փորձերը, առանց բացառութեան, արգիլուին: Յուշագիրը կը բացատրէ, թէ «ամէն կարգի» փորձ ըսելով կը հասկընայ ոչ միայն հողի մակերեսին վրայ կատարուած փորձերը, այլ նաեւ օդին մէջ, ջուրերուն եւ հողին տակ ու անջրպետին մէջ կատարուած եւ ծրագրուած փորձերը:

Յուշագիրը կ'առաջարկէ, որ գործադիր - քննիչ յանձնախումբ մը, որ պիտի ղեկավարուի արեւելեան, արեւմտեան եւ չէզոք խմբակցութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ, տարին երեք անգամ քննական պտոյտ կատարէ Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ մէջ, վստահ ըլլալու համար, թէ հիւլէական գաղտնի փորձեր չեն կատարուիր: Սակայն ըստ յուշագրին, «վճռական ու կենսական հարցը՝ ընդհանուր ապազինման խնդիրն է»:

Բ) Գերմանիա.— Խ. Միութիւնը կը պնդէ, որ անհրաժեշտ է առանց յապաղումի խաղաղութեան դաշինք կնքել Գերմանիոյ հետ: «Ռուսիոյ եւ բազմաթիւ ուրիշ պետութեանց համար ասիկա ազգային ապահովութեան խնդիր մըն է»: Եթէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր մէկ դաշինք ստորագրել երկու Գերմանիաներուն հետ, կարելի է միեւնոյն յօդուածները պարունակող երկու դաշինք կնքել երկու Գերմանիաներուն հետ: Որպէս մեծ գիչում, եւ որպէսզի կարելի ըլլայ խաղաղութեան դաշինքին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնել, Խ. Միութիւնը չի պնդեր, որ Արեւմտեան Գերմանիան անմիջապէս պէտք է քաշուի Ատլանտեան Կազմակերպութենէն: Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաները որոշ ատեն մը կրնան շարունակել այժմ իրենց պատկանած զինուորական խմբակցութեանց մաս կազմել: Ըստ Խ. Միութեան, դաշինքին ստորագրումը համապատասխան չէ երկու Գերմանիաներու Պետութեանց ճանաչման: Յուշագիրը չի բացատրեր սակայն, թէ ի՞նչպէս Մ. Նահանգները կրնան դաշինք կնքել Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, զոր չեն ճանչնար:

Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ անմիջապէս հրաւիրել ժողով մը, որպէսզի ստորագրուի խաղաղութեան դաշինքը: Հակառակ պարագային, կարելի է վեց ամսուան պայմանաժամ մը նախատեսել, որպէսզի երկու Գերմանիաները իրարու մէջ բանակցութիւններ կատարելով համաձայնութեան մը գան, եւ այդ հիման վրայ ալ չորս Մեծերուն հետ խաղաղութեան դաշինք կնքեն:

Գ) Պերլին.— Յուշագիրը կ'առաջարկէ Արեւմտեան Պերլինը հռչակել բաց - քաղաք: Այս կը նշանակէ, որ գրաւման օտար բանակները պէտք է հեռանան Արեւմտեան Պերլինէն:

× Խորհրդային յուշագիրներուն հրապարակումէն քանի մը ժամ ետք, վարչապետ Ատընաուըր յայտարարեց՝ «Գերմանիա երբեք պիտի չընդունի այսպիսի պահանջներ: Ինքնորոշման եւ ազատութեան իրաւունք կը պահանջենք բոլո՛ր Գերմանացիներուն համար»: Վարչապետը թէեւ չեշտեց, թէ «Գերմանիա բանակցութեանց կողմնակից է եւ պատերազմ չուզեր», սակայն դաշնակիցները պէտք է կորովի ընթացք մը բռնեն եւ տեղի չտան խորհրդային նոր սպառնալիքներուն, որոնք այս անգամ չաքարով պատուած դեղահատի երեւոյթ ունին:

× Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մըն ալ ըրաւ Արեւմտ. Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ. «Պէտք չէ տեղի տալ, եթէ կ'ուզենք նոր Միւնիխի մը առաջքն առնել»:

×

ՔԵՆԸՏԻ Եւ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Նախագահ Քենըտի արաբական կարգ մը երկիրներու պետերուն ներկայացուցած է ծրագիր մը, որ կը ձգտի լուծել Պաղեստինի տարագիրներուն փշոտ հարցը: Ինչպէս յայտնի է, Պաղեստինի մահմետական բնակչութիւնը եւ քրիստոնեաներէն ալ կարեւոր մաս մը (որոնց մէջ նաեւ Հայեր), Իսրայէլի պետութեան կազմութեան ժամանակ ձգեցին իրենց տուներն ու հողերը եւ գաղթեցին դէպի դրացի արաբական երկիրները: Հակառակ ՄԱԿի ստեղծած Գաղթականներու Օժանդակութեան կոմիտէին տրամադրած գումարներուն եւ տարագիրներուն ապաստան տուած երկիրներու նիւթական օգնութեան, Պաղեստինցի գաղթականներուն վիճակը շատ հեռու է նախանձելի ըլլալէ: Այժմ անոնց թիւը հասած է մէկ միլիոնի:

Քենըտիի ծրագրին մանրամասնութիւնները թէեւ տակաւին գաղտնիք կը մնան, սակայն ընդհանուր գիծերը երեւան հանուած են: Մ. Նահանգներու Նախագահը կ'առաջարկէ, որ տարագիրներէն անոնք, որոնք կը փափաքին, գաղթեն դէպի Մ. Նահանգներ, Քանատա, Աւստրալիա եւ Հարաւ. Ամերիկա: Մնացեալներուն 25 առ հարիւրը արտօնութիւն ստանան Իսրայէլի մէջ հաստատուելու. իսկ միւսները՝ վերջնական կերպով տեղաւորուին արաբական երկիրներու մէջ: Նախագահը ճշդած է, թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են ստանձնելու այս փոխադրութեանց համար անհրաժեշտ եղող ծախքերուն մեծ մասը:

Սակայն արաբական մամուլը ոչ միայն համաձայն չէ Պաղեստինցի տարագիրներու հարցին այս ձեւի լուծման, այլ նաեւ «տարագիրներու դատին դէմ դաւ» կը յորջորջէ Քենըտիի ծրագիրը: Արաբական Լիկան, որ Գահիրէի մէջ նիստ կը գումարէ այս միջոցիս, օրակարգի նիւթ դարձուցած է այս հարցը եւ իր բանբերին միջոցաւ յայտարարած, թէ «կուռ որոշումներ» պիտի տայ այս ուղղութեամբ:

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ՄՈԱԹԻԻ ԱԹՈՌԸ ԳՐԱՒԵՑ ՔԱՍՓԵՐԼ

Կիրակի օր կատարուեցաւ գաւառական ընտրութեանց եւ 9րդ Թաղամասի երեսփոխանական ընտրութեան Բ. շրջանը: 9րդ Թաղամասին մէջ, թեկնածու մնացած էին՝ Քասփերլ (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար, Իւ էն էռ) Տիկին Ժանին Ալեքսանտր Տըպրէ (անկախ) եւ Պարպէ (համայնավար): Այս երկրորդ շրջանին իրենց թեկնածութիւնը քաշած էին՝ Մոաթի, որուն հրաժարումը պատճառ դարձած էր այս ընտրութեան (Մոաթի նախկին Իւ էն էր, համաձայն չէր կառավարութեան ալժերական քաղաքականութեան), Կարնիէ - Թընոն (ընկերվարական), Ժուպլօ (ինքնավար ընկերվարական): Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան թեկնածուն՝ Քասփերլ ընտրուեցաւ 10.924 ձայնով, մինչ Տիկ. Ժանին Տըպրէ կը ստանար միայն 6.799, իսկ համայնավար թեկնածուն 3.553: Ըսել չէ սակայն, հակառակերեւոյթին, որ այս ընտրութիւնը կը նշանակէ թէ 9րդ Թաղամասը համաձայն է տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան քանի որ քուէարկողներու մեծամասնութիւնը ձեռնպահ մնացած է (62,58 առ հարիւր) եւ 58.000 արձանագրուած քուէարկողի վրայ, միայն 21.700 հոգի քուէարկած են. շահեկան է անշուշտ գիտնալ թէ ի՞նչ է մնացեալ 36.300 հոգիներուն կարծիքը:

Գաւառական ընտրութիւններու պատկերը գրեթէ նոյնն է, ինչ կը վերաբերի ձեռնպահներուն, թէեւ անոնց թիւը նուազած է անցեալ կիրակիի բաղդատմամբ: Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար, Ժողովրդական Շարժումը եւ Համայնավարները աթոռներ շահած են, ընկերվարականներուդիրքը անփոփոխ կը մնայ մինչ Արմատականները, Անկախները եւ Ինքնավար Ընկերվարականները կորուստներ կ'արձանագրեն:

Երկրորդ շրջանէն ետք, 1504 աթոռներու համար, վերջնական արդիւնքը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—

Համայնավար 52 (նախապէս՝ 43):
Ծայրայեղ ձախ 12 (15):
Ինք. ընկերվարական 16 (25):
Ընկերվարական 271 (270):
Արմատական 211 (249):
Ձախ կեդրոն 198 (203):
Մ. Ն. Հանրապետութիւն 166 (92):
Ժող. Շարժում 142 (119):
Անկախ 212 (224):
Ծայրայեղ աջ 21 (34):
Տեղական գործունէութիւն 203 (230):

Այս ընտրութեանց մէջ, իբրեւ անձնաւորութիւն կարելի է յիշել Կանոնիկոս Քիռը (անկախ), Պուրժես - Մօնուրի (արմատական), Պոսոն (Ժող. Շարժում): Միութիւն Նոր Հանրապետութեան պատկանող չորս երեսփոխաններ չեն ընտրուած:

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Տէր Յովհաննէսեան կոտրեց ոստումի իր իսկ մրցանիշը եւ 8 մեթր 17 ցատկելով կը մնայ միշտ Եւրոպայի ախոյեանը:

ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

*

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր, Թուրքիոյ քաղաքական կեանքին ղեկը կը գտնուի ազգային միութեան կոմիտէին ձեռքը: Սակայն այս կոմիտէն բաղկացած էր զանազան հոսանքներու պատկանող անձերէ, որոնք խուլ պայքար կը մղէին իրարու դէմ: Անցեալ Նոյեմբերին, բռնատիրական վարչաձեւի մը կողմնակից տասնըչորս սպաներ դուրս հանուեցան ազգ. միութեան կոմիտէէն, որմէ ետք սահմանադիր ժողով մը կազմուեցաւ եւ Կոմիտէն դարձաւ առժամեայ Երեսփոխանական Ժողովին Ծերակոյտը: Առաջարկուած Սահմանադրութիւնը վաւերացուեցաւ այս «Ծերակոյտին» կողմէ եւ կը կարծուէր թէ Թուրքիա շուտով պիտի վերադառնայ երեսփոխանական նախկին վարչաձեւին:

Այս հեռանկարը, սակայն, նորանոր հակամարտ շարժումներ ստեղծած է ազգային միութեան կոմիտէին ներս: Յատկանշական է այն պարագան, որ Զօրավար Կիւրսէլի ամէնէն հաւատարիմ կարծուած անձերէն զօրավար Մատանօղլու, որ թէ՛ Կոմիտէին անդամ է եւ թէ՛ Անգարայի զօրաբաժնին հրամանատարը, իր այս երկու պաշտօններէն հրաժարիլ ուզած է:

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն ընդունած է Մատանօղլուի Անգարայի զօրաբաժնին հրամանատարութենէն հրաժարումը, սակայն մերժած է Ազգ. Միութեան Կոմիտէէն հրաժարումը:

Մատանօղլու առաջին օրէն իսկ հակառակ էր զինուորական իշխանութեան մը ստեղծման եւ կ'ուզէր որ կարելի եղածին չափ շուտով երկիրը վերադառնայ երեսփոխանական վարչաձեւին: Ինք էր, որ ամէնէն աւելի հակառակած էր կեդրոնական «զօրաւոր» կառավարութեան մը կողմնակից տասնըչորս սպաներու տեսակէտին, եւ պատճառ դարձած, որ այս վերջինները դուրս հանուին Ազգ. Միութեան Կոմիտէէն եւ որպէս զինուորական կցորդներ նուէր ղրկուին արտասահմանի թրքական դեսպանատուներուն:

Սակայն վերջերս լուրեր շրջան ընել սկսան, ըստ որոնց այս տասնըչորս «աքսորեալ»ները ետ պիտի կանչուին եւ դարձեալ ընդունուին Ազգ. Միութեան Կոմիտէին ներս: Եթէ այս լուրը հաստատուի, դիւրաւ կը բացատրուի Զօր. Մատանօղլուի հրաժարումը: Կարելի կ'ըլլայ նախատեսել նաեւ, թէ Զօր. Կիւրսէլի դիրքը չափազանց պիտի տկարանայ, քանի որ «տասնըչորսները» զօրաւոր կողմնակից մը ունին յանուն զընդապետ Թիւրքեշի, որ զինուորական կառավարութեան «ուժեղ մարդ»երէն մէկն է եւ Մատանօղլուի ուզած երեսփոխանական վարչաձեւին հակառակորդներէն գլխաւորը:

Լաւատեղեակներու կարծիքով, յառաջիկայ օրերուն ընթացքին նորանոր փոփոխութիւններ, պաշտօնազրկումներ եւ պաշտօնի կոչումներ տեղի պիտի ունենան ազգային միութեան Կոմիտէին եւ բանակէն ներս, որոնք կրնան նոր ուղղութիւն մը տալ Թուրքիոյ արտաքին եւ մանաւանդ ներքին քաղաքականութեան:

ՔԱ. ԷԼ. ԷՄ. հոլանտական ճամբորդատար օդանաւ մը, որ Ամսթերտամ-Գահիրէ գծին վրայ կը բանէր, Գահիրէի օդակայանին վրայ ջախջախուած է: 29 ճամբորդներէն 17 հոգին մեռած են: Արկածին պատճառները դեռ անծանօթ կը մնան:

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱՅԻ գրաւոր քննութիւնները սկսան երէկ առաւօտ: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 230.000, իսկ Փարիզի մէջ 60 հազար երիտասարդներ կը մասնակցին այս տարուան քննութեանց:

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

—o—

Վերի խորագիրը առի նմանողաբար ֆրանսական ձայն – պատկերասփիւռէն (Օ տըլա տը լ'էգռան)։ Կրնայի գրել նաեւ «բեմին ետեւը»։ Մանրամասնու – թիւններ՝ որոնք կը կատարուին նըր – բանցքներու մէջ, դերակատարներուն մի– ջեւ։ Հետեւաբար անտեսանելի՝ ունկն – դրող կամ դիտող հասարակութեան։ կարճ՝ դրուագներ անհատին ներքին կեանքէն։

Այս տեսանկիւնէն դիտուած, անմրցելի են մեր ծերունի, յեղափոխական դրա – դէտ Մալխասի ապրուած վէպերը՝ գըր – ուած խայթող հիւմուռով։Անոնց մէջ ըն– թերցողը կը ճանչնայ մեր մտաւորական եւ յեղափոխական ծանօթ դէմքերը ի – րենց էութեամբ՝ միս ու ոսկորով։ Ա – նոնց «ապրումներն» ու նաեւ փոքրիկ մեղքերը։ Մարդը վերջապէս։ Մերկացած իրենց չքեղանքէն ու տիտղոսներէն։ Այսպէս անոնք կը դառնան աւելի ընտա– նի, աւելի պաշտելի։

... Աշնան օր մը զիս ղրկեցին Արմաշի դպրեվանքը ուսանելու։ Դպրեվանքին դասընթացքը քանի մը տարիներու ընդ– հատումէ մը վերջ, վերսկսած էր արդէն։ Գաւառներէն ուսանողներ, ընտրու – թեամբ, կը դիմէին այնտեղ, իրենց մտ– քին ջահերը վառելու։

Մեր ճամբորդութիւնը շատ հաճելի էր եւ ես ուրախ էի։ Թէեւ առաջին անգամն էր որ կը բաժնուէի տունէն, բայց ես զիս որբ չէի զգար, — մօրեղբայրներս՝ ի – րենց կիներով կ'ընկերակցէին ինծի։ Բազմութիւն մը հետիոտն ուխտաւորնե – րու, եղնաքարշ սայլերու՝ բարձուած տնական կազմածներով։ Ձիերու, էշե – րու կողերուն մէկ մէկ կողով, որոնց մէջէն դուրս կը կախուէին երախաներուն գլուխները, ինչպէս թռչնիկները իրենց բոյներէն։

Ձեմ կարծեր թէ վանք կ'երթայի, ա – պագայի նշանաւոր եկեղեցական մը կամ կաթողիկոս ըլլալու մտածումներով. (ընտրութիւնը ես չէի կատարած)։ Մե – րիններն այդպէս կը յուսային թերեւս։ Մօմակալ անգամ չկրցայ ըլլալ, աւաղ։ Կը զգայի որ իմ հովուական 'դաւազանս պիտի չունենար Մովսէսի գաւազանին մոգութիւնն ու զօրութիւնը, պատռելու համար հայկական ծովուն պղտոր ալիք – ները։ Ու երկու ամիս վերջ, կամովին կը հեծնէի «կարմիր ձին»։ Դպրեվանքի շըր– ջապատին մէջ այս ասացուածքը կը նշա– նակէր ճամբուիլ։

Շատ յուշեր չունիմ Արմաշի կեանքէս։ Աղօտ կերպով կը յիշեմ ծերունի Յով – հաննէս վարդապետ մը, որուն միակ ըղ– բաղումն էր, բակը նստած՝ վանքին ա– ղաւնիներն ու հնդկահաւը դիտել, ինչ – պէս մեծ մայրս, երբ հաւերը կը քը՛շքը՛– շէր ցորենը հովին տուած ատեն։ Հան – րածանօթ լուսարարապետ Աղջիկ – Մի – նաս որձեւէգը՝ կանգնած խորանին առ – ջեւ։ Երաժշտութեան ուսուցիչը, Յակո – բոս Այվազեան, որուն քաշած լուսանկա– րը՝ վանքին սեւ համազգեստով, գուր – գուրանքով կը պահեմ տակաւին, իբրեւ յիշատակ։ Կուզիկ դեղագործը, զոր տօք– թէօր կը կոչէին։ — Տօքթէօր, փորս կը ցաւի։ — Առ սա քինինը։ — Ակռաս կը ցաւի = քինին։ Ոտքս ուռեր է։ Քինին, քինին։ «Բժիշկին» տուած դեղերը չէի առներ, բնականաբար, բայց իբրեւ «հի– ւանդ» ուշ կ'ելլէի անկողինէս եւ մանա– ւանդ ինծի կը հրամցուէր անմահական ճաշը՝ փոխանակ սոխով լեցուն ա – պուրին՝ զոր յաճախ կը փոխանակէի Յասկալցի Բիւրատին հետ, խոստումով մը թէ զիս պիտի փոխարինէր հերթական փոխասացութեանս օրը։ Ննջարանին գի– շերապահը մանաւանդ մեզ կը կատղեց– նէր իր կաւիճէ կտորներով, որոնք կը թմէր մեր բերանները, բաց մնացած խորունկ թմբիրով։ Նարոյեան եւ Յաչա– տուրեան սրբազանները (վերջինը այժմ պատրիարք) հաճոյքով կ'ունկնդրէին նո– րակազմ երգչախումբին երգերը՝ ղեկա – վարութեամբ քաղցրաձայն Արշամ սար – կաւագին։ Գիւղին գիշերային խաղաղ լռութեան մէջ որքան անոյշ կը հնչէին այդ երգերը.— «Հովիւը սարում տըխ – րեց, հինկալա՛, հինկալա՛, լա՛...»։

Արշամը այժմ Մամբրէ Արքեպիսկո – պոս, առաջնորդ Եգիպտոսի։ Սակայն մեր ամենամեծ ուրախութիւնը կ'ըլլար շաբթուան այն օրը, երբ վանքին անհրա– պոյր պարիսպներէն դուրս կը նետէինք մենք զմեզ, պտոյտի ելլելու համար վան– քին այգին։ Ազատ, բաց օդին մէջ, ձեր– բազատուած վանական կաշկանդումնե – րէն։

Մեռնիմ զօրութեանդ, Զարխափան Ս. Աստուածածին, դուն որ համաձայն տա– րաձայնուած լուրերու, քեզի դիմող հե– թանոսներն անգամ բուժած էիր, ինչ – պէ՞ս թոյլ տուիր, որ վանտալ այդ ե – րախտաւորեալներդ, ամէն տեղ կողոպ– տելէ եւ ջարդելէ ետք, քեզ եւս առե – ւանդէին։ Կանթեղիդ իւ՞ղը կը պակսէր, թէ առջեւդ վառուած հայ ուխտաւորնե – րուն հարիւրաւոր մոմերուն բոցերը ...

Հպարտ ցեղն իմ Հայկեան։ Շինող, արդասաւորող ժողովուրդ։ Հազար, հազար անգամներ մարտիրոսացած ժո – ղովուրդ, քեզի դաւաճանեցին վայրագ թշնամիներ ու նաեւ բարեկամներ։ Դարձեալ կ'աճիս, դարձեալ կը ստեղծա– գործես, կը կերտես, ապրելու եւ տոկա– լու երգը հրթունքիդ։ Դժբախտութեա – նըդ պատճառներէն մէկն ալ ահա այդ։ Ըլլայիր տգէտ, խուժան ու կամակատար քեզի պիտի դարպասէր աշխարհն հա – մայն, որպէսզի քեզ գործածէր իբրեւ հարճ։ Տողիքոտ բերաններով դքեզ լըղ – ուըռտէին։ Երկու սուր փոխարէն ծախու առնէին ինչքդ, ընտանիքդ, սրբութիւն – ներդ։ Հողիդ խաթարէին։ Ձեղար, չես կրնար ըլլալ, վասն զի օժտուած ես Բա– նին զօրութեամբ։ Որպէսզի իմացակա – նութեանդ շողերը սփռես ծագէ ի ծագ աշխարհի։

Անդին, Արեւելքի մէջ, դպրոցական հայ պատանիները կը մրցին աշխարհա – հռչակ գիտուններուն հետ, անջրպետն ի վեր հրթիռ արձակելով։ Անդին միջազ– գային Արիսպագոսներու մէջ քնացող ե– ղեռնագործութեան «մասնագէտ»ները ի վիճակի չեն աթոռ իսկ չինելու, համա – ձայն իրենց իսկ խոստովանութեան։ Քու սեփական երդիքիդ ներքեւ ազատ, ինք– նիշխան ապրելու, Աստուածատուր հան – ճարիդ ի նպաստ մարդկութեան դնելու համար դարերով պայքար մղեցիր, մար– դիկ խուլ ու համր ձեւացան։ Ոճրագործ, վայրագ ցեղեր՝ պատուի, շնորհներու արժանացան։ Փոխանակ չինելու՝ դուն ալ քանդէիր։ Անոնք են հիմա օրուան քաջերը, եւ ով հեղնութիւն, աշխարհը ղեկավարողները։ Արդարութիւն, անկա – խութիւն ճառողները։ Զըրիր ու պիտի չընես ժառանգականօրէն։

... Տարիներու վրայէն խոշոր ոստու – մով մը ինքզինքս կը գտնեմ Փարիզ։ Մե– ղուներու փեթակ մըն ալ ահա Մուրատ – եան վարժարանը։ 115 տարիներու փա – ռապսակով դափնեպարդուած։ Մեր տը – ղաքն այնտեղ Լոյս Քաղաքին լոյսը կը ստանան, որպէսզի յաւելեալ հայկակա – նութեամբ փոխանցեն Հայութեան։ Մեր լքեալ դաշտին ատոք ցորեանն ապագայ։

Ահա Տիրանը Կաւվարենց, որ ինչպէս տեղեկացանք «Յառաջ»էն, «Թոպրուք» շարժապատկերին եղանակը յօրիներ է։ Հանդուցեալ հօր հարազատ զաւակը՝ Հայ։ Սահուն հայերէնով արտայայտուող բացառիկ աշակերտներէն մին։ Իտալա– յէն կուգար եւ բնականաբար դրեթէ ան – ծանօթ Ֆրանսերէնի։ Անհանդարտ, ըմ– բոստ ու միշտ պատժուած։ Երկար սը – րինդ մը բերնին, անախորժ, խժալուր խազեր կ'արտաբերէր, տաղտկալի ըլլա – լու աստիճան։Գրասեղաններուն վրայ զմելիով կը փորագրէր «Վէմ»։ — Ի՞նչ կ'ընես, Տիրան։ = Անունս կը փորագ – րեմ, պարոն։ Տակաւին չեմ հասկցած թէ ի՞նչ կապ ունէր Վէմը Տիրանին հետ։ Բաւական լաւ ալ կը նկարէր։ Աշակերտ– ներ շաբաթական արձակուրդով տուն գա– ցած են։ Դժոխային աղմուկ մը քայլերս ննջարան կ'առաջնորդէ։ — Քանակնե – րու, աթոռներու թամ – թամը արբան – եակներուն, ղեկավարութեամբ «սըրն – գահար» Տիրանին։ Հարկադրաբար վար– ժարան մնալու վրէժը կը լուծէին ... նուագածութեամբ։

Կլորիկ դէմք, խոշոր, խելացի աչքե – րով մանչուկ մը՝ Ծարայեան Վահրամ։ Հոն ուր Վահրամն էր, այնտեղ էր նաեւ Դաշնակցութիւնը։ Գրատախտակին, պատերուն, սեղաններուն վրայ ամէնու– րեք կը գրէր Հ. Յ. Դ.։ Գիրքերն ու տետրակները Հայկ. եռագոյնով զարդա– րուն։

— Ի՞նչ կը նշանակեն այս երեք տառե – րը։ Կը պատասխանէր։ Եղբայրս ու ազ– գականս Պ. Թադոյեանն ալ Դաշնակցա – կան են։

— Դո՞ւն ինչ ես։ = Դաշնակցական, պարոն։

Այսօր ան մեր հանդէսները կը փայլե – ցընէ իր արտասանութիւններով։ Հաճո– յակատար, գիտուն բժիշկը՝ Ֆէրման – եան։ Լռիկ, ինքնամփոփ Յովսէփեան Կարօն կը բանախօսէ եւ յանուն Նոր Սե– րունդին կ'ուխտէ աշխատիլ Հայկ. Դա – տին համար։ Խմբավար, ձեռնադաշնակի վարպետ նուագահար Տէտէճեանը։ Նոր Սերունդի ղեկավար Զէքեանը։ Ժագ Ֆէյտին (մեր յարգելի փրոֆէսէօրին զա– ւակը), որ հակառակ հայերէն գիտնա – լուն, յամառօրէն կը խուսափէր խօսելէ։ Կը վախնար որ սխալ բառ մը կ'ըսէ։ Վարժարանին բոլոր ծածկոցները պիտի չըաւէին գինքը տաքցնելու համար։ Հանդիսութեան օր մը Ֆէյտի, ինքզինքը կորսնցուցած, պարտէզին մէջ հոս ու հոն կը վազվզէր։ Վարդապետը դոյլ մը ու – զած էր իրմէ։ Ու ինք չէր գիտեր այդ բառին նշանակութիւնը.

— Պառօն, fէս fը սա վէօ տիռ՝ դոյլ։

Խոր շունչ մը առաւ։

— Դուրս կրնա՞մ ելլել, պարոն, հար– ցուց Ֆրանսերէն, նորեկ աշակերտը։

Զպատասխանեցի։ Կրկնեց Թուրքերէն։ Դարձեալ լռեցի։ Մտենալով՝ «Ի՞նչ կ'ու– զես», ըսի հայերէն։ Երբ դարձեալ կրկ– նեց նոյն լեզուներով, — Ես այդ լեզու – ները չեմ հասկնար, ըսի՝ սուր բարկու – թեամբ մը։ Պուչաքճեան սկսաւ լալ, ող– բալ։

— Ես ինչ պիտի ընեմ այստեղ։ Այս մարդը ոչ Ֆրանսերէն գիտէ, ոչ ալ Թուրքերէն։ Իսկ ես Հայերէն գիտեր։

Պուչաքճեան դպրոցը չաւարտեց, բայց հայախօս դարձաւ։

Ու շարքը կ'երկարի ...

ՇԱՐԱ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Բ.

3.— Մեր տպագրական տառերը շատ սեւ են։ Տառերի խազերը (վերից վար իջնող) աւելի հաստ են քան խազերի միջի բացատները եւ տառերի միջեւ արանքնե– րը, (մօտաւորապէս՝ սեւ խազերը 3 մի– աւոր, իսկ բացատները՝ 2 միաւոր։ Եւ– րոպական եւ ռուսական տառերի մէջ յա– րաբերութիւնը սեւ խազերի եւ սպիտակ բացատների ու արանքների մէջ՝ բոլորո– վին տարբեր է, միշտ սեւ խազերը (գա– նազան համեմատութիւններով) բարակ են քան սպիտակ բացատներն ու արանք– ները։ Տառերի այս սեւութիւնը, չխօսե– լով աւելորդ վատնուող մրի մասին, ա– ռաջ է բերում գծագրութեան մթութիւն, անորոշութիւն, պահանջում է տեսողու– թեան լարում, ուրեմն եւ ընթերցման դժուարութիւն։ Մանաւանդ այն տառերի մէջ, որոնք իրարից զանազանւում են մի– այն մազային՝ հազիւ նշմարելի գծերով, ինչպէս աա, առ, գդ, գդ) սեւ խազերի հաստութեան եւ բացատների փոքրու– թեան պատճառով՝ այդ մազային գծերը դժուար են նկատւում, ուստի եւ գրերի շփոթութիւն առաջ բերում։ Նոր նկարի մէջ այդ պակասութիւնը վերացուած է նրանով, որ սեւ խազերը բարակացրած են յօգուտ բացատների (տեղների մէջ) եւ արանքների (երկու տառի միջեւ)։ Ընդունուած է յարաբերութիւն 2–3, այ– սինքն տառի ուղղահայեաց խազը երկու միաւոր, իսկ բացատը կամ արանքը՝ ե– րեք միաւոր։ Սրանով տառերն աւելի ո– րոշ են երեւում, հատոր հատոր, ընթեր– ցումն աւելի է հեշտանում եւ տառերի տեսքն աւելի հաճոյական է դառնում։ Սա միայն առաջին քայլն է. պէտք է հետզհետէ աւելի բարակացնել տառերի սեւ խազերն ու աւելի լայնացնել բացատ– ներն ու արանքները, որով ձեռք կը բեր– ուի աւելի մեծ պայծառութիւն եւ ըն– թերցման հեշտութիւն։

4.— Պոչաւոր տառերի պոչերը զանա– զան անյարմարութիւններ են առաջ բե– րում.— Ա.— Դէմ առնում յաջորդ տո– ղի վարի ծայրին, (օրինակ՝ լի), մանա– ւանդ եթէ կտուցաւոր է այդ ծայրը (օ– րինակ՝ լյ)։ Այս չարիքին դէմ հին ժա– մանակ գործ էին ածում ծոցագրեր, ա–

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

—o—

(Փոքրիկ Ալզասցիի մը պատմութիւնը)

Ես որ հազիւ գրել գիտէի ... ուրեմն այլեւս երբեք պիտի չկրնայի սորվիլ։ Ուրեմն, պէտք էր մնայի հոն, ուր որ էի ... Որքան կ'ափսոսայի հիմա կորսուած ժամանակին, պակսած դասերուս վրայ, այն բոլոր օրերը՝ երբ զբաղած էի թըռ – չուններու բոյները քանդելով եւ Սարի վրայ զուարճանալով։

Գիրքերս, որոնք պահ մը առաջ ձանձ– րացուցիչ կը գտնէի ու այնքան ծանր կշռող, քերականութեան եւ պատմու – թեան հատորներս՝ հիմա ինծի կը թը – ւէին ըլլալ հին ու թանկագին բարեկամ – ներ, որոնցմէ բաժնուիլը անդորրոյն վիշտ մը պիտի պատճառէր ինծի։ Նոյնը եւ Պարոն Համելի մասին։ Այս գաղա – փարը՝ որ ան պիտի մեկնէր, որ այլեւս երբեք պիտի չտեսնէի զինքը, ինծի մոռ– ցնել կուտային իր բոլոր տնօրինած պա– տիժները, իր քանակի հարուածները ...

Խե՜ղճ մարդ։

Ի պատիւ վերջին դասին էր որ ան հա– գած էր իր կիրակնօրեայ գեղեցիկ ըղ – գեստները, եւ հիմա կը հասկնայի թէ ինչո՞ւ համար գիւղին ծերունիները ե – կած էին տեղ գրաւելու այդ օրը, սրահին խորը։ Ասիկա կը նշանակէր որ անոնք զղջացած էին թէ ինչո՞ւ յաճախ չէին ե – կած ... Եւ դարձեալ, երախտագիտու – թեան եւ շնորհակալութեան ցոյց մը կը թուէր ըլլալ անոնց ներկայութիւնը, հանդէպ մեր ուսուցիչին քառասուն տար– ուան տքնաջան ծառայութեան։

Այս մտածումներուն մէջ խորասուզ – ուած էի, երբ լսեցի իմ անունս։

Արտասանելու իմ կարգս էր։

Որքան կը ցանկայի կարողանալ արտա– սանել քերականութեան կանոնները ա – ռանց դոյզն սխալի, բարձր, յստակ, ա – ռանց տատամսելու ...

Եւ սակայն, առաջին իսկ բառերուն, շփոթեցայ եւ կեցած տեղս մնացի երե – րուն, սիրտս խոցոտուած, առանց կա – րենալու վեր առնել գլուխս։

Լսեցի Պարոն Համելը, որ կը խօսէր ինծի.

— Պիտի չյանդիմանեմ քեզ, փոքրիկ Ֆրանցս, դուն արդէն ըստ բաւականին պատժուած ես այսպէսով։ Ահա թէ ի՞նչ կը նշանակէ։ Ամէն օր կը խորհինք.«Օ՜հ, դեռ ժամանակ ունիմ, վաղը կը սոր – վիմ»։ Եւ հիմա, կը տեսնէ՞ս թէ ի՞նչ ե– ղաւ ... Ոհ, ամէն օր վաղուան ձգել ուսման գործը, ասիկա է մեր Ալզասին մեծագոյն դժբախտութիւնը։ Հիմա, այս մարդիկը իրաւունք ունին մեզի ըսելու, «Ի՞նչպէս, կը յաւակնիք Ֆրանսացիներ ըլլալ, եւ Ֆրանսերէն ոչ գրել եւ ոչ ալ կարդալ գիտէք ...»։ Այս բոլորին մէջ, խեղճ Ֆրանց, միայն դուն չես յանցաւո– րը, մենք բոլորս ալ մեր պատասխանա– տուութեան լայն բաժինը ունինք։

« Ձեր ծնողքները ըստ բաւականին չէ– հետաքրքրուած ձեր ուսումով։ Անոնք նախընտրած են ձեզ զբաղեցնել հողի եւ կամ հիւսուածեղէնի աշխատանքնե– րով, քանի մը դրամ աւելի ունենալու համար։ Նոյնիսկ ես ինքս, արդեօք պա– տասխանատուութեան բաժին մը չունի՞մ։ Միթէ ես ալ, յաճախ, փոխանակ ձեզ ձեր դասերուն մղելու իմ պարտէզս ջրել չե՞մ տուած, եւ երբ կը ցանկայի երթալ ձուկ որսալ, միթէ տատամսա՞ծ եմ ձեզի արձակուրդ տալու ...»։

Այսպէս, մէկ հարցէն միւսը անցնելով Պարոն Համել սկսաւ խօսիլ Ֆրանսերէն լեզուի մասին, ըսելով թէ անիկա ա– խարհի ամէնէն գեղեցիկ լեզուն էր, ա– մէնէն ջինջ ու ամէնէն տոկուն, որ պէտք էր զայն միշտ պահէինք մեր մէջ ու եր– բեք չմոռնայինք, որովհետեւ, երբ ժո– ղովուրդ մը կը ստրկանայ, այնքան ա– տեն որ ամուր փարի իր մայրենի լեզ– ուին, իր ձեռքին կրնայ ունենալ իր բան– տին բանալիները։

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

(2 Շար.)

…ղխի ներքնաձիգ տառեր, որոնց ծայրերը կարճ էին եւ կարող էին տեղաւորուել նախընթաց պոչաւոր տառի ծոցում, այսինքն պոչից վեր, բայց այս միջոցից վաղուց են ձեռք վերցրել բազմաթիւ տեխնիքական դժուարութիւնների պատճառով: Բ.— Բարակ եւ երկար լինելով՝ յաճախ կոտրւում են: Գ.— Թուղթը եւ մեքենայի գլանը ծակոտում են: Դ.— Պոչի երկարութեան պատճառով հիմը լայնանում է, այնպէս որ յաջորդ տառը սովորականից աւելի հեռու է ընկնում պոչաւոր տառից: Ներկայումս այդ պոչաւոր տառերն այնքան կարճացրած են, (ոչ ամէն տառի համար եւ ոչ ամենուրեք), որ պոչը այլեւս չի ընդհարւում յաջորդ ներքնաձիգ տառի ծայրին, այլ կից կպչում է: Բայց այս դէպքում էլ պոչը հազիւ է զանում նկատելի, ուրեմն եւ տառի պատկերը լրիւ չի ստացւում: Այս կարճացրած պոչերի հետ յաջորդ յ տառն այնուամենայնիւ ընդհարւում է: Իմ գծագրած տառերի մէջ այդ պոչերին այնպիսի ձեւ է տրուած, որ ոչ մի ընդհարում յաջորդ ներքնաձիգ տառի ծայրի հետ, եւ ոչ իսկ յ տառի կտուցի հետ, չէ կարող տեղի ունենալ, մազային բարակութիւնը վերացրած է եւ պոչերը նկատելի են:

5.— Կտուցաւոր տառերն էլ, (մ, ն, յ, մասամբ ի, ն), մի ուրիշ չարիք են մեր տպագրական տառերի մէջ. Նրանց կտուցներն իրենց հիմերից դուրս են գալիս եւ նախընթաց կամ յաջորդ տառի սահմանը մտնում, եւ եթէ այս տառը ծայր ունի՝ ընդհարւում են ծայրին եւ յաճախ կոտրւում: Խուսափելու համար մ տառի ընդհարումից յաջորդ տառի ծայրին, կամ ձուլում էին զոյգ գրեր (ինչպէս մե, մի, մխ), կամ ձուլում էին կտուցաւոր եւ անկտուց մ տառեր: Խուսափելու համար ն տառի ընդհարուելուց նախընթաց վ եւ մ տառերի հետ, ձուլում են զոյգ՝ իրար փաթաթուած տառեր, վն եւ մն: Իսկ յ տառի ընդհարումը նախընթաց տառի պոչի հետ չէ վերացրած, ուստի յ տառի կտուցը շատ յաճախ կոտրւում է, (մանաւանդ այժմ, երբ իւ, եա գրութիւնները փոխարինուած են յու, յա գրութիւններով): Իմ գծագրածների մէջ բոլոր այս կտուցներն ամփոփուած են իւրաքանչիւրն իր տառի հիմի մէջ, ոչ մէկը իր սահմանից դուրս չէ գալիս, այնպէս որ ոչ մի ընդհարում տառերի մէջ չի կարող տեղի ունենալ:

6.— Մեր տպագրական տառերում մի քանի զոյգ տառեր, ինչպէս վերը յիշուեց, զանազանւում են իրարից միայն մի կարճ մազային հորիզոնական գծերով (ատ, ոս, գզ, գդ): Այս մազային գծերը շատ մաշւում են եւ աննշմարելի դառնում, կամ մի սեւ բիծ ընկնելով տառի նեղ բացատի մէջ՝ մազային գծի տպաւորութիւն է թողնում, այնպէս որ շատ անգամ դժուար է լինում որոշել այս տառերը մէկը միւսից, որ նաեւ պատճառ է լինում տպագրական վրիպակների: Իմ գծագրածների մէջ՝ մազային գծերը վերածուած են կիսահաստ գծերի (հիմնական խազերի կէս հաստութեան), եւ միեւնոյն ժամանակ բացատները լայնացրած, այնպէս որ այս կիսահաստ գծերը շատ որոշակի երեւում են նոյնիսկ նոպարէլ կոչուած տառատեսակների մէջ, ուստի եւ տառերի շփոթութիւն չի կարող տեղի ունենալ: Նոյն նպատակով դ եւ ղ տառերի ձախակողմեան խազերը հատուած են շեղակի, այն ինչ նրանց գ եւ ղ տառերի ձախակողմեան խազերը բոլորակացրած են եւ այդպէս միացրած երկրորդ ստեղնին:

7.— Մեր տպագրական տառերը սուր անկիւններ են կազմում՝ իրենց աջ կողմում ներքեւը: Այս սուր անկիւնները յաճախ ծակում են թուղթը եւ մեքենայի գլանը, նմանապէս աչք են ծակում: Իմ գծագրածների մէջ՝ բոլոր անկիւնները թեթեւակի կլորացրած են, որ թէ աչքի համար հաճելի է, եւ թէ տեխնիքապէս նպատակայարմար:

8.— Մեր տպագրական տառերն ունեն 31 հատ ծայրաւոր տառ (9 վերնաձիգ, 14 ներքնաձիգ եւ 8 երկարաձիգ), կամ 38 տառի մէջ 39 ծայր, (կարճ տառերի թիւը շատ աննշան է, ընդամէնը ութ հատ): Այսպիսի քանակութեամբ ծայրաւոր տառեր չունին ոչ լատինական այբուբենը, ոչ էլ ռուսականը: Լատինականին մէջ ծայրաւոր տառերը 11 են, հանդէպ 14 անծայր կամ կարճ տառերի. իսկ ռուսականին մէջ, նոյնիսկ դէ, ցէ, շչա գրերն էլ իբրեւ ծայրաւոր հաշուելով, վերջիններս ընդամէնը 7 են հանդէպ 23 կարճ տառերի: Այդ պատճառով եւրոպական կամ ռուսական տպագրութիւնները դիւրեկան տեսք ունեն, աչքը սահում է տառերի վրայով, այն ինչ մեր տպագրութիւնների մէջ, այն էլ երկար պոչերով, տառերը կարծես խիտ առ խիտ ցցուած ցախեր լինեն, որոնց վրայ աչքը շաղուում է: Այս պակասութիւնը մասամբ փարատելու համար՝ Ա.— Ծայրերը համեմատաբար կարճացրած են, Բ.— Երեք ներքնագիծ տառերի (շ, չ, ը) պոչերն յապաւուած են, տալով բառերին գլխագրի ձեւ, եւ Գ.— Բոլոր երկարաձիգ տառերի վերեւի ծայրերը յապաւուած են եւ տառերին դրուած ներքնաձիգ տառերի ձեւ: Վերջին բարեփոխութիւնն անել ինձ խորհուրդ տուեց իմ բարեկամ Ներսէս Տէր-Միքայէլեանը, որ եւ միանգամայն համապատասխան էր իմ դիտաւորութեան: Այս միջոցներով ծայրերն ընդհանրապէս կարճացան եւ ծայրերից 11ը, ընդհանուրի աւելի քան մի քառորդը, յապաւուեցին, որով տառերի արտաքին տեսքն աւելի սահուն ու մեղմ դարձաւ:

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆԻ ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՅԳԻՆ

Ծովու մակերեսէն 1950 մեթր բարձրութեան եւ Սեւան քաղաքէն երեք քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ՝ բուսաբանական այս այգին ստեղծուած է 1944ին, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի Բուսաբանական կաճառին կողմէ: Հիմնականին մէջ այգին կը սպասարկէ Սեւանի աւազանին բարձր լեռնային գօտիի շրջաններուն, հայթայթելով շրջանի կլիմային յարմարող ծառատեսակներ, թուփեր եւ պտղատու ծառեր:

Սեւանի այգիին մէջ ստեղծուած են ծառի եւ թուփի տեսակներու, միամեայ եւ բազմամեայ ծաղիկներու նախնական կլիմայավարժեցումի հողամասեր, պտղատուներու եւ հատապտուղներու հաւաքական այգի: Ներկայիս աշխատանք կը տարուի մշակելու եւ բազմացնելու վայրի ծառերու եւ թուփերու տեսակները: Ընդհանրապէս գոհացուցիչ են արդիւնքները եւ Սեւանի աւազանի շրջաններուն կանաչապատումին համար յանձնարարուած են ծառերու եւ թուփերու նոր տեսակներ՝ սրատերեւ, լայնատերեւ, թաթարական եւ դաշտային թխկիներ, ժափոնական, եղունտաւոր եւ այլ տեսակ կեչիներ, ձիակասկենի, կովկասեան սեւ, խրիմի սովորական սոճիներ, քանի մը տեսակ բարդիներ, ուռենի եւ վերջապէս նոր տեսակ թուփեր՝ ցախակեռաս, կեղծ յասմիկ, եղրեւանի եւն.:

Յաջողութեամբ պսակուած են նաեւ կարգ մը պտղատու ծառերու մշակումը, խնձորենի, տանձենի, բալենի, սալորենի, ելակ եւայլն: Վերջին 3 – 4 տարիներուն պտուղ տուաւ նոյն իսկ տաքութիւնը սիրող ծիրանի ծառը:

Նկատի առնելով Սեւանի աւազանին հողի եւ կլիմայի պայմանները, յատկապէս ամրան եւ աշնան չորութիւնները եւ ոռոգելի հողերուն սակաւութիւնը, Հայ բուսաբանները յատուկ միջոցներ կիրարկելով անջրդի հողամասերու վրայ աճեցուցած են յիսուն տեսակ ծառեր եւ թուփեր, իսկ, առանձին հողամասերու մէջ փորձեր կատարած են 400 տեսակ միամեայ եւ բազմամեայ ծաղիկներու վրայ:

1948էն ի վեր աշխատանք կը տարուէր ընդեղէն եւ խոտ բոյսեր աճեցնելու համար: Ստացուած յաջող արդիւնքները ցոյց կուտան, թէ Սեւանի աւազանի շըրջաններուն մէջ յաջողութեամբ կարելի է մշակել ոլոռ, լուբիա, սիսեռ, ոսպ, եգիպտացորեն եւ վարունգ:

Վ. ԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՀԱՑՈՒՑԻՉ ՉԷ

Մարտին գումարուած Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը լուրջ թերութիւններ գտած է այգեգործութեան մարզին մէջ: «Սով. Հայաստան» Մարտ 26ի թիւով կը ճշդէ այս պարագան եւ կուտայ թիւեր: Ըստ թերթին. «անցեալ տարի զգալի չափով թերակատարուած է խաղողի արտադրութեան ու վաճառքի ծրագիրը»: Այգիներու խնամքի պակասին եւ աշխատանքի անբաւարարութեան պատճառով 1960ի բերքը, 1959ի համեմատութեամբ, նուազած է եւ սոր հետեւանքով «աշխատաւորութիւնն ու արդիւնաբերութիւնները պակաս ստացան խաղող ու պտուղ»:

Թերակատարուած են նոյնպէս, նոր այգիներ ստեղծելու ծրագիրները:

Ընթացիկ տարուան համար պարտականութիւն կը տրուի գիւղացիներուն արտադրել՝ 111,800 թոն խաղող եւ 29.600 թոն պտուղ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մայիս 20ին հիմնարկէքի արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Հ. Կ. Խաչի «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի: Ներկայ եղած են վեց հաբիւր հոգի եւ արարողութեան նախագահած է Թեմակալ առաջնորդ Սահակ եպիսկոպոս Այվազեան. ներկայ եղած են նաեւ Կաթողիկէ Հայոց փոխանորդ առաջնորդ Յովսէփ Ծ. Թ. Վ. Խանցեան եւ ժողովրդապետ Գույումճեան վրդ., Աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, թաղային մարմինները, կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները եւ միացեալ վարժարաններու տնօրէնները եւ ուսուցիչները: Հայաստանէն բերուած բուռ մը հող ցանուած է հիմնաքարին վրայ: Փորուած հիմին մէջ թաղուած է շիշ մը, ուր դրուած էր մագաղաթ մը, որուն վրայ արձանագրուած էին հիմնարկէքի թուականը, Յունաստանի Փօլ թագաւորին եւ Քարամանլիսի կառավարութեան օրով, ինչպէս նաեւ մեծ բարերարուհի Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի, ամուսնոյն, Հ. Կ. Խաչի Յունաստանի Շրջ. Վարչութեան անդամուհիներուն եւ Շինութեան յանձնախումբի անդամներու անունները: Շիշը կնքուած էր Էջմիածնէն բերուած մոմով մը: Խօսք առած են ընկեր Դանիէլեան, Գերապայծառ Խանցեան, Պ. Ն. Յակոբեան եւ առաջնորդը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յունիս 5ին տօնուած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Պոլսոյ մեծաւոր հայր Յակոբոս Վ. Բոսպըլըքեանի քահանայական ձեռնադրութեան եւ դաստիարակչական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Ներկայ եղած է Պոլսոյ փոխանորդ Պօղոս Արք. Քիրէճեան:

ԹՐԻՓՈԼԻԻ (Լիբանան) հայ եկեղեցւոյ հիմնօրհնէքը կատարուած է, Յունիս 4ին, ձեռամբ Խորէն Արք.ի: Այս եկեղեցւոյ շինութեան համար Գալուստ Կիւլպէնկեան 12.755 սթերլինկ նուիրած էր իր ողջութեան ժամանակ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (220)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Փառանձեմն զգում էր, որ ծերունին այդ ասում է՝ իրեն սիրտ տալու համար, այսուամենայնիւ նկատում էր.

— Այո, իշխան. անենք ամէնը, որպէսզի յետոյ չզղջանք: Ես պատասխան եմ տալու երկրի եւ թագաժառանգ որդուս առաջ: Ես չէի կամենայ, որ Շապուհը պղծի մեր երկիրը ... Լինենք պատրաստ: Շապուհի արարքը մի պարզ դիտաւորութիւն ունի՝ յարձակում եւ նըւաճում: Դատելով իմ լսածներից՝ չյաջողուեց:

Այժմ իր մայրաքաղաքում ապաստան է տուել Մերուժանին եւ Վահան Մամիկոնեանին ... Նրանք են, անշուշտ հրահրել պարսից նախարարների յարձակումը Աւանի վրայ ու այժմ եւս նրանք կամենում են Շապուհին բերել մեր երկիրը ...

Փառանձեմը հազարապետի հետ խօսում էր այնպէս, ինչպէս դուստրը հօր հետ՝ պարզ եւ անկեղծ:

— Այո, Շապուհը խաբեց, տէր Գնունի: Բայց խաբէութիւնը քաջութիւն չէ: Եթէ նա քաջ էր՝ թող ճակատէր եւ ոչ թէ խաբէութեամբ կանչէր եւ բանտարկէր ... Մենք խաբուեցինք՝ ազնուօրէն հաւատալով նրա կնքած աղին: Բայց նա ոտքի տակ տուեց զրադաշտականի այդ սրբութիւնն անգամ: Այժմ գոնէ չխաբուենք ... Թող գայ Շապուհը. եթէ մենք յաղթենք՝ դա կը լինի փառք եւ պատիւ մեզ համար, եւ Շապուհը յաղթուած կը լինի մի կնոջից: Իսկ եթէ յաղթի ինքը՝ նա յաղթած կը լինի մի կնոջ. եւ դա չի լինի մեծ քաջութիւն ...

Փառանձեմը լռեց ծանր խոհերի մէջ, ապա, գլուխը բարձրացնելով, շտապեց աւելի հանգիստ:

— Տէր Գնունի, վտանգը մեծ է. պէտք է կանչել բոլոր ազնիւ նախարարներին. Թող գան եւ պաշտպանեն երկիրը հայրենի ... Կանչիր եւ Սմբատ ասպետին:

Այս զգուշաւոր նախապատրաստութեան մէջ Վաղարշապատում շարունակ լուրեր էին առնում պարսից երկրից, թէ Շապուհը Արշակ թագաւորի դէմ զայրացած է եղել նախ, որ Հայոց թագաւորը չէր օգնել իրեն բիւզանդացիներին դէմ, այլ, ընդհակառակն, թոյլ էր տուել, որ Հռոմներն անցնեն Հայաստանի հողով ...

... Առաւել զայրացած էր, որ Արշակը, ընկճելով դժգոհ պարսկասէր նախարարներին, ամրացնում էր Հայոց Աշխարհը, կամենում է լինել մեծ, երկիրը դարձնել անառիկ ... Պատմում էին, որ Շապուհը մտածում էր, թէ այդ ամէնի հետեւանքը կը լինէր ուժեղ Հայաստան, եւ դա կարող էր մեծ գլխացաւանք պատճառել իրեն ... այնինչ նրան ցանկալի էր, որ հայ երկիրը մնայ խառնակ, անիշխանութեան մէջ, նախարարները լինեն թագաւորից անկախ ... Ուստի եւ ամէնից վտանգաւորը Արշակ թագաւորն ինքն է, որ կամենում է այդ ցրուած, անկախ ուժերը միաբանելով՝ ենթարկել իրեն եւ ստեղծել մեծ բանակ ... Փախածները պատմում էին, թէ Շապուհը զայրացած է, սահմանին մօտ քաղաք հիմնելուց զատ՝ Արշակը հիմք է դնում մի նոր բերդի ... Կարելի՞ էր թոյլ տալ մի այդպիսի բան պարսից սահմանի վրայ ...

Այսպէս էին բացատրում Շապուհին վարմունքը աւագներից ոմանք եւ յատկապէս հազարապետ Գնունին:

— Խարդախ, խարդախ աղուէս, — կրկնում էր ծերունին սրտմտութեամբ: — Եւ ինչպէս մենք խաբուեցինք, — ասում էր նա երբեմն թագուհուն: — Դու, թագուհի, իրաւացի էիր: Արքան պէտք չէ գնար:

Իսկ թագուհին պատասխանում էր.

— Կանայք, տէր Գնունի, բազում խնդիրներ թերեւս չեն ըմբռնում լիովին, բայց նախազգացումը նոցա յաճախ չի խաբում:

Այժմ պէտք է լարենք մեր ուժերը եւ երկիրը փրկենք բոլորից: Պէտք է ամրացնենք բերդերը, հետեւենք, որ դաւաճանութիւն չլինի: Շապուհը կարող է կաշառել նախարարներից ոմանց սուտ խոստումներով եւ ոսկով:

Փառանձեմն այս ամէնը Գնունուն ասում էր առանձին, այնպէս որ Հայր-Մարդպետը չլսի ոչինչ, այլապէս նա երկիւղ ունէր, թէ այդ մոլի պարսկասէրը կարող է փճացնել շատ բան: Այդ էր պատճառը, որ վերջերս թագուհին հըսկողութիւն էր սահմանել նրա վրայ, մանաւանդ այն օրից յետոյ, երբ ներքինին թոյլտուութիւն խնդրեց՝ մի ամսով իր կալուածները մեկնելու: Փառանձեմը մերժեց շատ պատուաւոր ձեւով:

— Քո ներկայութիւնը, քո փորձ խելքը, Հայր-Մարդպետ յոյժ անհրաժեշտ է այս ծանր եւ դժան օրերին: Մնա եւ օգնիր մեզ ... Հայր-Մարդպետ լռել էր եւ գլուխն իջեցրել, որովհետեւ պնդել, անգամ կրկնել ընդունուած չէր: Սակայն, հարկ եղած դէպքում, նա չէր թաքցնում իր պարսկասիրութիւնը եւ ասում էր — Թագուհի, պէտք չէ գրգռել Շապուհին, այլ հարկ է լեզու գտնել:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ե–րեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Դասախօս՝ հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրաբնակ փաստաբան ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՊԱԶ:

Նիւթը՝ ճշմարտութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան իրենց աղջկան Սեդայի բժշկական համալսարանը աւարտելուն առթիւ «Շատ պատուաբեր» յիշատակութեամբ կը նուիրեն երեսուն Ն. Ֆ. «Հայ – Բոյժ»ին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պօղոսեանի եւ Տէր եւ Տիկին Հայաստան Տէրոյեանի, իրենց սիրեցեալ հօրեղբօր Պ. Արշակ Պօղոսեանի կըս–կծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Ն. Ռ. Մ.եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մեծամասնութեան, միութեան կեդրոնատեղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Վարչութեան գործունէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն իվեր:
2) Հաշուեքննիչներու զեկուցում:
3) Մեր զոհերու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ:
4) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:
5) Զանազան հարցեր:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամները, որոնք վճարած են իրենց անդամավճարը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (կնիք)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

(Եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ)

Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. Գիւտի Նշխարաց եկեղեցւոյս հիմնարկութեան 30րդ տարեդարձին առթիւ պիտի քարոզէ եւ պատարագէ Տ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՎՐԴ. ԳԱՊԱՃԵԱՆ:

Ապա պիտի կատարուի հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներ Պալաքեան Ս. Հօր, Գարեգին Շահլամեանի եւ որդւոց, Աղաճան Դարբինեանի, Օսկան Անսուրեանի եւ Սահակ Մեսրոպի արահի բարերար հանգ. Օննիկ Դաւիթեանի եւ եկեղեցւոյ եւ Սահակ Մեսրոպ սըրահի հիմնադիրներուն, նուիրատուներուն եւ աշխատողներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուի Թայիս եւ Մարսիլիոյ Հայութիւնը՝ ներկայ ըլլալ սոյն յիշատակի արարողութեանց:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները. ժամը 10–12:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անձման առափին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՑԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ:

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պարտէզին մէջ:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը մասնակցի ծանօթ երգչուհի ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ:

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված:

Մուտք 2·50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը անխտիր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշէն պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին: (Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական շամփուրով խորոված:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77–73):

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջէն եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքա նչիւր քսան վայրկեանը:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI
14 JUIN
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9127 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4928

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵ՛ՆՔ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Քլամարի եւ Իսի լէ Մուլինոյի արկածեալ շրջանին մէջ տասներկու օրէ ի վեր պեղումներ եւ մաքրագործման աշխատանքներ կը տարուին: Փլատակներուն տակէն կը հանուին ինչ որ անեղծ մնացած է, յանձնուելու համար տէրերուն: Շատ քիչ բան միայն:

Վաթսուներեք ընտանիքներ մէկ վայրկեանէն միւսը մոխիրի վրայ նստան: Տարիներու վաստակով ու խնայողութեամբ մէջտեղ բերուած չէին բոյները քար ու քանդ եղան:

Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն հայ աղէտեալները:

Քաղաքապետարանները բնակարան յատկացուցին արկածեալներուն: Կառավարութիւն եւ ժողովուրդ նիւթական աջակցութիւն փութացուցին բոլորին անխտիր:

Այս շրջանը մէկն է Փարիզի արուարձաններէն, ուր հաստատուեցան Հայերը գաղթականութեան առաջին օրերուն, 1923էն սկսեալ:

Հայրենիքին մէջ լքած իրենց անշարժ կալուածներն ու շարժուն գոյքերը, մեր հայրենակիցները առանց դրամագլուխի հասան այս հիւրընկալ երկիրը: Ու գործարաններու մէջ չարաչար աշխատանքի գնով քիչ ժամանակի մէջ յաջողեցան նոր տնտեսութիւն ստեղծել: Պատառ մը հող գնելով պզտիկ խրճիթներ շինեցին վրան՝ գլուխնին դնելիք տեղ մը ունենալու համար:

Սերունդ փոխուած է քառասուն տարիէ ի վեր: «Գաղթական» չէ այլեւս Հայը Ֆրանսայի մէջ, ստուար մեծամասնութեամբ: Շաղախուած է այս երկրի ժողովուրդին հետ:

Նոյնիսկ անոնք, որ քաղաքացի չեն եւ կը պահեն «հայ գաղթական»ի հանդամանքը, ենթակայ են զինուորական ծառայութեան:

Երախտապարտ Հայութիւնը շատ կանուխէն ցոյց տուած է իր անվերապահ համակրանքը հիւրընկալ երկրին: 1914ին հայ կամաւորներ սրտաբուխ եռանդով մտած են ֆրանս. բանակին մէջ եւ կռուած գերմանական ճակատին վրայ:

Հայկական Լեգէոնը ֆրանսական դրօշին տակ թանկագին մասնակցութիւն բերած է դաշնակիցներու յաղթանակին Պաղեստինի, Սուրիա—Լիբանանի եւ Կիլիկիոյ մէջ:

Վերջին աշխարհամարտին հազարաւոր Հայեր, քաղաքացի թէ «Նանսէնեան», զինուորագրուած են ֆրանսական բանակին մէջ: Ուրիշներ իբրեւ կամաւոր Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Հիւս. Ափրիկէի մէջ կռուած են «ազատ Ֆրանսայի» կողքին:

Այս բոլորէն վերջ, Հայութիւնը պէտք եղած չափով չէ ճանչցուած այս երկրի ժողովուրդէն:

Շատ տկար ենք քարոզչական մարզին մէջ: Օրինակ պէտք է առնենք Հրեաներէն, որ ամէն առիթ կ'օգտագործեն՝ իրենց վրայ խօսեցնել տալու համար:

Այս տողերը կը գրենք այն ցաւալի դէպքին առթիւ, որ տեղի ունեցած էր անցեալ շաբաթ Քլամարի մէջ եւ որուն արձագանգ եղանք Յառաջի Յունիս 10ի թիւով:

Երկու դեռատի աղջիկներու եղերական մահը ողբացող սգաւոր հայր մը՝ Միհրան Քէշիշեան՝ կողիտ յարձակումի կ'ենթարկուի հանրային ապահովութեան հսկելու պաշտօն ունեցող ոստիկաններու կողմէ: Մէկը անարգական խօսքեր կ'ըսէ, ուրիշ մը բռունցքի հարուած մը կու տայ դէմքին: «Բռունցք մը՝ որ կ'ամչցնէ մեզ», կը գրէ Ֆրանս Տիմանշ մեծատառ վեց սիւնակի վրայ:

Ձախը դատական միջոցներու դիմած է արդէն, ինչպէս կը գրէ ֆրանսական թերթը: Վստահ ենք, որ գոհացում պիտի տրուի իրեն:

Անհրաժեշտ է սակայն, որ այս անարդարանալի եւ Հայութեան համար նախատական արարքին դէմ բողոքի նամակներ ուղղուին առ որ անկ է:

Անհրաժեշտ է չարժման մէջ դնել «Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու պաշտպան Լիկա»ն, որուն գործունէութեան գլխաւոր առարկաներէն մէկն է «ցեղապաշտութեան» (Րասիզմ) դէմ պայքարը:

Հակասեմական ամէնափոքր արտայայտութեան մը դէմ բողոք կը բարձրացուի տեղական մամուլին մէջ, զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ:

Ունինք Հայութիւնը ներկայացնող կեդրոնական մարմին մը Ֆրանսայի մէջ, նման պարագաներուն ինքզինքն արժեցնելու համար:

Մեր զանազան կազմակերպութիւններ, նոյնիսկ անհատներ կրնան բողոքի գրութիւններ ուղղել վերոյիշեալ Լիկային՝ յանուն արդարութեան: Հաստատելու համար, որ «աղտոտ ցեղ» չէ Հայը: Եւ ճանչցնելու՝ մեր բուն դիմագիծը:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ Կ'ԱՊՐԻՆ

«ՍԱՀԱՐԱՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ ՄԱՍՆ Է» Կ'ԸՍԵՆ ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԵՒ ՄՈՊԻՏՕ ՔԷՅԹԱ

—o—

ԵՐԵՔ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԻԱԿՈՂՄԱՆԻ ՌԱԶՄԱԴԱԴԱՐԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Անցեալ շաբաթ օրուան ժողովէն ի վեր, Էվիանի մէջ նոր հանդիպում տեղի չունեցաւ: Ժողովականները ցրուեցան՝ Երեքշաբթի օր դարձեալ զիրար գտնելու համար: Սակայն օրէ օր աւելի որոշ կը դառնայ, որ կարելի պիտի չըլլայ եզրակացութեան մը հասնիլ մինչեւ Յունիս 20: Ժողովին վայրը փոխելու պատրուակով, բանակցութիւնները կրնան նոյնիսկ յետաձգուիլ որոշ ատենի մը համար, մանաւանդ որ օրէ օր աւելի կը հաստատուի այն պարագան, թէ «ԱՀԱԿ»էն ներս տեսակէտները շատ բաժնուած են: «Ֆիկառօ» իր խմբագրականին մէջ կը գրէր երէկ, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի բռնած ընթացքը ոչ թէ ամբարտաւանութեան՝ այլ անկարողութեան պէտք է վերագրել: Կը յաւակնին խօսիլ յանուն իրենց բոլոր կուսակիցներուն, մինչդեռ իրենց տուած հրահանգներուն ենթարկուող չկայ: Մինչ ղեկավարները Էվիանի մէջ կը բանակցին խաղաղութեան վերահաստատման համար, անդին՝ Ալժերիոյ մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի անդամները կը բազմապատկեն իրենց ահաբեկչական արարքները:

Էվիանի ալժերացի պատուիրակները կը ջանան այնպէս ցոյց տալ, թէ Սահարայի հարցին պատճառով է, որ անդիմող ընթացք բռնած են: Եւ այս պատճառաւ ալ ամէն ճիգ կը թափեն, որպէսզի Սահարայի սահմանակից պետութիւնները ուղղակի կամ անուղղակի կերպով մասնակցին Սահարայի մասին տրուելիք որոշման:

Այս առթիւ, յատկանշական է Թունուզի եւ Մալիի նախագահներուն յայտարարութիւնը: Արդարեւ, Մալիի նախագահը՝ Մոպիտօ Քէյթա, որ կ'ուզէ հաշտարարի դեր խաղալ Ֆրանսայի եւ «ԱՀԱԿ»ին միջեւ, Ֆերհաթ Ապպասի հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր Թունուզի Նախագահին հետ եւս:

Հրատարակուած պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ ի միջի այլոց, թէ «Սահարան Ափրիկէի անբաժանելի մասը կը կազմէ»:

Այս յայտարարութիւնը բոլորովին կը հակասէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի մինչեւ հիմա կատարած յայտարարութեանց, ըստ որոնց «Սահարան Ալժերիոյ անբաժանելի մասը կը կազմէ»:

Սահարայի հարցին «միջազգայնացումը» «ԱՀԱԿ»ի գիտակցութեամբ եւ կամքո՞վ կը կատարուի, թէ՝ Էվիանի բանակցութեանց արձանագրած տեղ քայլին հետեւանքն է: Ցամենայն դէպս, Թունուզեան կիսապաշտօնական «Ալ Ամալ»ը կը գրէ, որ Էվիանի 13րդ նիստը (Երեքշաբթի օրուան) հաւանաբար վերջինը ըլլայ, քանի որ փաստը ցոյց կու տայ թէ եօթը տարուան կռիւները անբաւարար եղած են երկու կողմերն ալ հասունցնելու:

× Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, բանակցութեանց բացման իսկ օրէն ցոյց տուած էր իր բարեկամեցողութիւնը եւ միակողմանի ռազմադադարի հրահանգ տուած Ալժերիոյ իր բանակին: Ասոր որպէս պատասխան, Ալժ. Ազատ. Ճակատը բազմապատկեց իր ահաբեկումները: Մայիս 20էն մինչեւ Յունիս 8, այս ահաբեկումներուն զոհ գացած են, 133 անձեր որոնց 116ը՝ մահմետական, եւ վիրաւորուած՝ աւելի քան երեք հարիւր հոգի: Այս թիւերուն մէջ չեն մտներ սպաննուած զինուորները:

× Օրանի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատը մահմետական բնակչութիւնը ոտքի հանելու փորձեր կը կատարէ:

× Ալժերիոյ ընդհանուր պատուիրակը, Ժան Մորէն, ինչպէս նաեւ բանակներու վերին հրամանատարը՝ Զօր Այըրէ, խորհրդակցութեան համար Փարիզ կանչուած են: Կը կարծուի թէ այս շաբթու վերջ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին միակողմանի ռազմադադարը շարունակելու կամ դադրեցնելու մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ կէսօրէն ետք: Առաջին առթիւ պիտի քննուի կառավարութեան երկրագործական քաղաքականութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Ֆանֆանի, եւ Արտ. Նախարարը պաշտօնական հիւրերն են Ուաշինկթընի: Ֆանֆանի յայտնած է, թէ իր երկիրը պատրաստ է օգնելու թերաճ երկիրներուն: Ընդգծած է նաեւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Արեւմուտքի միջեւ աւելի արդիւնաբեր ու բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱԿԻ պատուիրակը, Սթիվընսըն, շրջապտոյտ մը կը կատարէ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ: Երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Պրազիլի նախագահ Եանոս Քուատրոսի հետ: Առաւելաբար խօսած են Քուպայի մասին: Սթիվընսըն կը պատրաստէ նաեւ այցելութիւնը, զոր Քենըտի պիտի տայ Պրազիլի՝ Յուլիս 15ին:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՇՈՒԿԱՅԻ նախարարներու խորհուրդը վերջնականապէս վաւերացուց Յունաստանի կցումը «վեցերու Եւրոպային»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Փիլիսոփայական հարցեր» պարբերաթերթը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կու տայ Տաշքենդի մէջ քանի մը ամիս առաջ կատարուած համագումարի մը մասին, որուն քննութեան նիւթն էր՝ «Մահմետականութեան մնացորդները եւ զանոնք անհետացնելու միջոցները»: Համագումարը հաստատած է, որ մահմետականութիւնը «վտանգաւոր» ազդեցութիւն ունի բարքերու վրայ, եւ որոշած է «անխնայ պայքար մղել մահմետականութեան մնացորդներուն դէմ»:

ԼԱՈՍԻ ժողովը, որ հարաչար ձախողանքի դատապարտուած կը թուէր, գոյութիւնը կը քաշքշէ եւ կը ջանայ հակառակ ամէն բանի լուծման մը հասնիլ: Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան Արտ. Նախարարները որոշած են կոչ ուղղել հակառակորդ Լաոսցիներուն, որ միջազգային քննիչ յանձնախումբին հետ գործակցին՝ զինադուլի որոշումը յարգելով: Միւս կողմէ, Լաոսցի վարիչներն ալ ժողով պիտի գումարեն Զուիցերիոյ մէջ (Թեբեւս՝ Ցիւրիխ), որպէսզի համաձայնական կառավարութիւն մը կազմելու փորձ կատարեն:

ԻՐԱՆԻ մէջ մեծ թափով յառաջ կը տարուի արքայական կալուածները գիւղացիութեան բաժնելու գործը: Շահը անձամբ բաժնած է քսան գիւղեր՝ 2300 ընտանիքներու:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մամուլը մեծ ընդվզումով արձագանգ կը հանդիսանայ Խրուշչեւի վերագրուած յայտարարութեան մը: Խրուշչեւ, ԱՄՀի երեսփոխանական մէկ պատուիրակութեան անդամներուն իբր թէ ըսած է Մայիս 3ին՝ «Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ շարունակենք վստահութիւն ունենալ Նասրի վրայ: Ձեր երկիրը չահագրգռող հիմնական բոլոր հարցերու լուծման մէջ ձախողեցաւ: ԱՄՀի մէջ ուրիշ անձնաւորութիւններ կան, որոնք կրնան երկիրը կառավարել՝ առանց համայնավարները բանտարկելու պահանջն զգալու»:

ՉԷԶՈՔ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ համագումարին թուականն ու վայրը ճշդուած են: Սեպտեմբեր մէկին՝ Պելկրատի մէջ: Օրակարգի նիւթ՝ «Ժողովուրդներու իրաւունքներու պաշտպանութիւն, ցեղային խտրականութեան դէմ պայքար, կայսերապաշտութեան դէմ պայքար»:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ խորհրդային երկու հազար գիտնականներ, Խրուշչեւի նախագահութեան տակ համագումարի հրաւիրուած են: Նպատակ՝ վերակազմել գիտական փնտռտուքները, որպէսզի բոլոր մարզերուն մէջ Խ. Միութիւնը առաջնակարգ դիրքի հասնի: Կը կարծուի նաեւ, թէ գիտական աշխատանքներու անմիջական հսկողութիւնը պիտի յանձնուի պետական մարմիններու: Ցարդ, Գիտութիւններու Ակադեմիային յանձնուած էր հսկողութեան այս աշխատանքը:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԻՐԱՆԻ մէջ երկրաշարժի ցնցումներու հետեւանքով յիսուն հոգի մեռած եւ նոյնքան մըն ալ վիրաւորուած են: Տեքուհէ գիւղը ամբողջովին քանդուած է:

ՑԻՒՐԻԽԻ նահանգային իշխանութիւնները հրաման չեն տուած, որ խորհրդային յայտնի ջութակահար Տավիտ Օյսթրախ նուագահանդէս մը տայ այդ քաղաքին մէջ: Ջութակահարը բազմաթիւ այլ նուագահանդէսներ տուած էր Զուիցերիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ լոյս տեսաւ «Լա Տէփէշ տ'Ալժէրի»ի առաջին թիւը: Նախկին «Տէփէշ Քոթիտիէն»ի նոր անունն է այս, որ Ալժէի զինուորական ըմբոստութեան առթիւ փակուած էր «Լ'Էքօ տ'Ալժէ» եւ «Տէրնիէր Էօր» թերթերուն հետ:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ խոստացած է տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւններ ընել Մարոքի:

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՄԱՐԻՆԵԱՆԻ նոր օդակայանին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Հանրային շինութեանց եւ փոխադրութեանց նախարար Րոպէր Պիւրոնի կողմէ:

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ կը գրէ թէ վրիպակի մը արդիւնքով է, որ Նուվօ – Ժուր շաբաթաթերթին համար գրուած է թէ հրատարակութիւնը արգիլուած է. իրականին մէջ այդ շաբաթաթերթին մէկ դաղտնի շրջաբերականին տարածումն է, որ արգիլուած է եւ Պաշտօնաթերթը «ինքզինքը սրբագրեց» կիրակի թիւով:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

—օ—

ԽՄԲ. — Բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակած ենք Երեւանի Մատենադարանին մասին, որ արժանի է ամէն հետաքրքրութեան եւ գնահատութեան : Այս անգամ՝ փրոֆ. Պընըըցեանի տպաւորութիւնները, իր այցելութեան առթիւ :

Մինչեւ հիմա շատ բան գրուեցաւ Երեւանի Մատենադարանի մասին, որ կը հանդիսանայ հայերէն եւ արեւելեան ձեռագիրներու ամենամեծ պահեստը աշխարհի մէջ, Հայաստանի պարծանքը : Այն ճարտարապետական ոճը, զոր անոր վրայ դրոշմեց ճարտարապետ Գրիգորեան, եւ որ կը ձգտի վերարտադրել հայկական հին ճարտարապետութիւնը, կը չեշտէ վեհութեան տպաւորութիւնը, իսկ պազալթէ ամրակուռ սիւները կը յիշեցնեն սիւները ԺԳ. դարու յայտնի եկեղեցիներուն՝ Գեղարդ, Հաղբատ կամ Սանահին, որոնք միջնադարուն ուսման կեդրոններ էին : Ներսի հարուստ որմնանկարները մեզ կը փոխադրեն Հայաստանի պատմութեան միջնադարը :

Բայց հակառակ անոր հնադարեան տաճարի երեւոյթին, այս շէնքը իր ներքնայարկին, երեք յարկանի խորութեան մէջ օժտուած է ամէնէն արդիական միջոցներով անվթար պահելու համար աւելի քան տասը հազար հայերէն ձեռագիրներ եւ մօտաւորապէս հազար ուրիշ մեծարժէք ձեռագիրներ, շատերը՝ եզակի օրինակներ զարդարուած միջնադարու յայտնի նկարիչներու ձեռակերտ մանրանկարներով, որոնք հաճոյք կը պատճառեն հետազօտողներուն : Վերի յարկերուն մէջ, հետազօտողներուն տրամադրութեան տակ դրուած են ընթերցանութեան երկու մեծ սրահներ, իսկ երկարատեւ աշխատանքներու համար՝ հետազօտողներուն տրամադրուած են ուսումնասիրութիւններու առանձին սենեակներ : Դասախօսութիւններու հոյակապ ու շքեղ սրահին մէջ յաճախ կը հաւաքուին բազմաթիւ գիտնականներ, համալսարանական փրոֆէսօրներ, ակադեմիայի հիմնարկութեան հետազօտողներ, լսելու համար ներկայացուած տեղեկագրութիւնները : Այսպիսի հաւաքոյթի մը առջեւ ես ալ պատիւը ունեցայ ներկայացնելու զեկուցում մը : Ընկերակցութեամբ Մատենադարանի տնօրէն գիտնական Լեւոն Խաչիկեանի, որ հեղինակն է մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող կարգ մը գիրքերու, մնայուն ցուցահանդէսի սրահին մէջ տեսայ մեծարժէք ձեռագիրներ, որոնցմէ ոմանք կարեւոր են այն պատճառով, որ կը ներկայացնեն հայկական մանրանկարչական արուեստին ամենահրաշալի նմոյշները. ուրիշներ, որոնք կարեւոր են իրենց հեղինակին անունով եւ որ ծանօթ են Ե. դարու (ոսկեդարու) հայկական մշակոյթի զարգացման շրջանէն : Տեսայ, վերջապէս, ձեռագիրներ, որոնք հայերէն թարգմանութիւններն են գիտական այնպիսի երկերու, որոնց յունարէն, լատիներէն կամ ասորերէն բնագիրները կորսուած են եւ այս հայկական թարգմանութիւնները կը մնան միակ վկաները այդ բնագիրներուն : Ցոյց տալու համար, թէ դեռ այդ դարուն որքան բարձր էր հայ մշակոյթի գիտական մակարդակը, շատ մը նմանօրինակ ձեռագիրներէն կը նշեմ հայերէն թարգմանութիւնները յոյն փիլիսոփայ Զենոնի «Բնութեան մասին» դասագրքին, Աղեքսանդրիացի Թէօնի մէկ աշխատութիւնը, Կեսարացի Եւսեբիոսի ժամանակագրութիւնը, որոնք յայտնի են Ե. կամ յաջորդ դարերէն :

Ինչպէս ցոյց կուտայ Աշոտ Աբրահամեան 1959ին լոյս տեսած իր «Մատենադարանի ձեռագիր գանձերը» աշխատասիրութեան մէջ, այսօր ամբողջ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին մօտաւորապէս 24.000 հայերէն ձեռագիրներ, որոնցմէ 10.000 պահուած են Երեւանի Մատենադարանին մէջ, իսկ իւրաքանչիւրը չորս հազար ձեռագիր պարունակող ուրիշ երկու մեծ հաւաքածոներ կը գտնուին Մխիթարեաններու եւ Երուսաղէմի գրադարաններուն մէջ, մնացեալ ձեռագիրները ցրուած ըլլալով Արեւմուտքի այլ մեծ գրադարաններու մէջ : Մատենադարանին մէջ պահուած են նաեւ արեւելեան տարբեր լեզուներով մօտ հազար ձեռագիրներ, ինչպէս նաեւ մօտ երեք հարիւր հազար հայերէն փաստաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին Հայերու եւ անոնց դրացիներու պատմութեան : Թէ որքան մեծ եղած է գրքի եւ ուսման հանդէպ Հայերու ցուցաբերած սէրը, թէ որքան մեծ եղած է գրական եւ գիտական գործունէութիւնը սկսած Ե. դարէն, այդ կ'ապացուցանեն պահուած մեծ թուով ձեռագիրները : Եւ պէտք է նշել, որ ասոնցմէ զատ, տասնեակ հազարաւոր ձեռագիրներ ոչնչացած են օտար ներխուժողներու կողմէ : ԺԳ. դարու պատմիչ Ստեփան Օրբելեանի նշումներէն յայտնի է, որ ներխուժող սելճուքները (1170ին) Տաթեւի վանքին մօտ ոչնչացուցին մօտ 10 հազար ձեռագիրներ : Իրենց փախուստի կամ գաղթի ատեն Հայերը իրենց հետ կը տանէին, իբրեւ թանկարժէք իր, նախ եւ առաջ ձեռագիրները, այսպէս փրկելով մանրանկարչական արուեստի մեծագոյն գանձեր : Նոյնիսկ աւատապետական ժամանակաշրջանի հայ մշակոյթի եւ գիտութեան բարձր մակարդակը մեզ չի զարմացներ, գիտնալով որ Անիի մէջ գոյութիւն ունեցած է համալսարան մը դեռ ԺԱ. դարէն, իսկ Տաթեւի եւ Գլաձորի մէջ՝ ԺԴ. դարէն, ուր ընդօրինակողներու եւ նկարիչ – մանրանկարիչներու դպրոցներ գոյութիւն ունեցած են Թ. դարէն, ինչպէս նաեւ Նորավանքի եւ Երեւուքի մէջ : ԺԱ. դարէն կը ճանչնանք ընդօրինակող – գեղագիրներու եւ մանրանկարիչներու դպրոցներ Անիի, Հաղբատի, Սանահինի մէջ եւայլն, ԺԲ. դարէն՝ Աղթամարի, Վանի, Խիզանի մէջ, իսկ յետագայ դարեւոն անոնք կը բազմանան Կիլիկիոյ, կամ նոյնիսկ հին Հայաստանի սահմաններէն դուրս, երբ սկըսաւ Սելճուք Թուրքերէն փախչող Հայերու արտագաղթը :

Կրնանք ըսել, թէ Մատենադարանը աշխարհի ամենահին գրադարաններէն մէկն է, որովհետեւ ան շարունակութիւնն է Էջմիածնի մատենադարանին, որուն ձեռագիրներուն պահեստը ստացաւ 1939ին, երբ գրադարանը վերածուեցաւ հին ձեռագիրները ուսումնասիրելու հիմնարկութեան մը : Ե. դարու պատմաբան Ղազար Փարպեցի մեզի կը տեղեկացնէ, թէ ձեռագիրներ հաւաքեցէք Էջմիածնի գրադարանին համար : Այսպէս, Մատենադարանի սկզբնաւորութիւնը 1500 տարուան անցեալ մը ունի :

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ

(ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՄՇԱԿԸ)

Արտասահմանի մէջ ներկայիս հայ բանասիրութեան նուիրուածներուն թիւը շատ քիչ է, որոնց մէջ իր յատուկ տեղը ունի Հ. Ներսէս Ակինեան : Ան իր ուսումնասիրութիւններով ուշագրաւ նըպաստ մը մատոյց Հայ Մատենագրութեան քննութեան գործին, միաժամանակ ըլլալով անկիւնաքար՝ բանասիրութեան բարձրացող նորաստեղծ շէնքին :

Ամբողջ հոգիով եղաւ նուիրուած մը, իր եռանդը չի ճանչնար ոչ մէկ արգելք : Իր աշխատութեան ընթացքին ան չվարանեցաւ մտրակելու նախապաշարուած կարծիքները, հետեւելով միակ ճշմարիտ ուղիին, որուն խորքին մէջ կը պլպլար ճշմարտութեան լոյսը հեռակայ :

Դիւրին յաղթանակները եւ աժան դափնիները չկասեցուցին զինք իր ճամբուն վրայ յաղթական, այլ անոնք եղան մըղում մը դիմելու դէպի բարձունքները :

Դժուար էր արահետը, հետիոտն ու ղեւորին ոտքերը արիւնոտեցան : Այսօր, վաթսուն տարիներու անդուլ պրպտումներն ու տքնաջան աշխատանքներէն ետք՝ կը վերադառնայ մեզի : Իր ուսերուն վըրայ նստած է ձիւնը ալեփառ խաղաղութեամբ :

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական աբբահօր՝ Հ. Արսէն Այտընեանի շրջանին, Հ. Ներսէս Ակինեան անդամակցեցաւ Միաբանութեան ծլաւ ու ծաղկեցաւ Աբբահօր հովանիին տակ : Արդէն իսկ մատաղ հասակէն ցոյց տուաւ սէր եւ հետաքրքրութիւն հանդէպ հայ ոսկեդարեան դրականութեան, եւ դարերու խորերէն եկող հայ Մատենագրութեան : Պատանին, իր ուշիմ մտքով ու քննադատական կարողութեամբ, դպրոցական գրասեղաններուն վրայէն, իր նախամուտքը կատարեց հայ բանասիրութեան կաճառէն ներս : Արդիւնաշատ ու պտղալից դարձաւ Հ. Մեսրոպ Հապոզեանի հոգածու խնամքին տակ :

Անիկա վերստին քննեց Մատենագրութիւնը ամբողջ, ուսումնասիրեց զանոնք մէկիկ – մէկիկ, անցընելով զանոնք քըննութեան խիստ բովէ մը : Կատարեց բազմաթիւ ճամբորդութիւններ, առանց նըկատի առնելու յառաջացած տարիքը, ճամբուն դժուարութիւններն ու քաղաքական պայմանները : Ձեռագիրներու գըլխաւոր կեդրոններուն մէջ ուսումնասիրեց ութ հազարէ աւելի ձեռագիրներ : Գործավաղութ հօր նման իր ճամբուն վըրայ, մատենադարաններու խորշերուն մէջ կորսուած մատեանները երեւան հանեց, ուսումնասիրեց զանոնք, ժրաջան մեղուի մը պէս ամբարեց անոնց հիւթը : Տեղեկութիւններով եւ աւարով հարուստ, վերադարձաւ Մայրավանք, արեւու լոյսին ընծայելու պատմութեան խորշերուն մէջ կորսուած բազմաթիւ դէմքեր ու գործեր :

Այսպէս լոյս աշխարհ եկան աւելի քան յիսնեակ մը հատորներ, իսկ մամուլին մէջ՝ բազմաթիւ յօդուածներ : Հրատարակուած իւրաքանչիւր գիրք, դիմաւորեց քննական լուրջ դրախօսականով մը, վեր առնելով արժէքները եւ ցոյց տալով թերիները : Քանի մը հարիւրի կը հասնին այդ յօդուածները, իրենց խորքին մէջ ըլլալով փոքրիկ ուսումնասիրական յօդուածներ : Հոս իր գործերը թուելը պիտի ըլլար երկար շղթայ մը, վարդաբանի հատիկներուն պէս լուսաւոր :

Մեծայարգ հօր հրատարակած երկերուն, հաւաքած գործերուն փառքն ու պսակը, միաժամանակ համայնապատկերը կոչուած է պատրաստութեան մէջ եղող «Պատմութիւն Հայ Մատենագրութեան» գործը :

Իր աշխատութեան ձեւին մէջ ան չէ եղած նախորդներուն հետեւորդ մը եւ հաւատարիմ մը աւանդութեան : Տըւած է նախ աղբիւրները, անցուցած է զանոնք քննութեան խիստ բովէն, ապա՝ նորագոյն տուեալներու հիման վրայ ծանօթացուցած է յաւելեալ տեղեկութիւններով եւ լուսաբանութիւններով :

Շօշափուած նիւթերը բազմապիսի են, անոնք կ'ընդգրկեն մատենագրական, հայրենագիտական, լեզուաբանական, տաղասացներ, եւ այլ բազմապիսի նիւթեր : Թանկագին լուսաբանութիւններ կու տան մութ մնացած հարցերու եւ շըրջաններու մասին : Հ. Ակինեան մեզի կու տայ միշտ նորութիւններ եւ իր արձակած վճիռներն ու եզրակացութիւնները մինչեւ այսօր գիտականօրէն չեն ժխտուած, ինչպէս է «Եղիշէն» :

Հ. Ներսէս Ակինեան քաջածանօթ է հայ հին եւ նոր մատենագրութեան եւ պատմութեան, որովհետեւ այս երկուքը կ'ընթանան միասին եւ շաղկապուած : Հետախուզած է ամէն ծածուկ ու մութ պատմական անկիւն : Հայաստանէն այցելու գրող մը հետեւեալ բնորոշ խօսքերով կ'արտայայտէր իր հիացմունքը վաստակաւոր բանասէրին հանդէպ – «Վարդապետը շատ գիտուն է, քաջածանօթ է հայկական հին ու նոր պատմութեան, — շրջուն համայնագիտարան մը է ան» :

Հ. Ներսէս Ակինեան իր արդիւնաշատ նախնիքներուն հետ կենդանացուց լուսաւորիչն ու Եղիշէն, Նարեկացին ու Լամբրոնացին, Քուչակն ու Նաղաշը, որոնք իրենց շարականներովն ու տաղերով լուսապսակ մը կը կազմեն իր ալեփառ գլխուն շուրջ : Անոնց հետ ան կը թեւածէ դէպի անմահութեան պանթէոնը :

Ա. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Վիէննա

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԸ

—օ—

(Փոքրիկ Ալզասցիի մը պատմութիւնը)

Ապա, քերականութեան գիրք մը առնելով, սկսաւ կարդալ մեր դասը :

Հիմա կը զարմանայի, տեսնելով որ դիւրաւ կը հասկնայի :

Ինչ որ կ'ըսէր, ինծի կը թուէր ըլլալ չափազանց դիւրըմբռնելի :

Ինծի կը թուէր նոյնպէս որ երբեք այսքան ուշադրութեամբ չէի ունկնդրած, եւ թէ ինքը՝ երբեք այսքան համբերատարութիւն չէր դրած իր բացատրութիւններուն մէջ :

Կարելի էր մտածել նոյնպէս որ խեղճ մարդը իր մեկնելէն առաջ կ'ուզէր մեզի տրամադրել իր ամբողջ գիտութիւնը, մէկ անգամէն այդ բոլորը մեր գլուխներուն մէջ տեղաւորելու արտօրանքով :

Երբ քերականութեան դասը աւարտեցաւ, անցանք շարադրութեան դասին :

Այդ օրուան համար Պարոն Համէլ մեզի պատրաստած էր բոլորովին նոր օրինակներ, ուր գրուած էին. «Ֆրանսա, Ալզաս, Ֆրանսա, Ալզաս...» :

Այս բոլորը մեր ուսուցիչը պատրաստած էր դրօշակներու նման, որոնք փակցուած էր մեր գրասեղաններուն չորս անկիւններուն, եւ որոնք կարծես հիմա օդին մէջ ծածանելու երեւոյթը ստացած էին :

Պէտք էր տեսնել թէ ինչպէս բոլորս, խոր լռութեամբ, խորասուզուած էինք մեր դասին մէջ :

Կը լսուէր միայն գրչածայրերուն թուղթերուն վրայ թողած աղմուկը ...

Յանկարծ, դպրոցին տանիքին վրայէն լսուեցան աղաւնիներու զուարթ կլկլոցները, եւ ես ի լուր անոնց, մտածեցի .

— Արդեօք պիտի ստիպե՞ն անոնց ալ որպէսզի այսուհետեւ գերմաներէն դայլայլեն ...

Մերթ ընդ մերթ, երբ աչքերս վեր կը բարձրացնէի թուղթիս վրայէն, կը տեսնէի դիմացս, ամպիոնին վրայ անշարժ կանգնած Պարոն Համէլը, որ ակնապիշ կը դիտէր զինք շրջապատող բոլոր առարկաները, կարծես ուզելով իր ակնարկին հետ տանիլ իր փոքրիկ դպրոցին ամբողջութիւնը ...

Արդարեւ, քառասուն տարիներէ ի վեր հոն էր ան, նոյն տեղը, իր փոքրիկ դասարանին դիմաց : Գրասեղանները, նստարանները, որոնք տարիներու հոլովոյթին ընդմէջէն մաշած էին, սիրելի էին իրեն համար :

Եւ ինչ սրտաճմլիկ բան էր հիմա խեղճ մարդուն համար, լքել այս բոլորը ու հեռանալ : Դարձեալ, սրտի խոր կսկիծով մըն էր որ ան կ'իմանար դասարանին վերեւ գտնուող սենեակէն եկող իր քրոջ ոտնաձայները, որ զբաղած էր հիմա պատրաստելու համար իրենց մեկնումի պայուսակները, վասնզի պէտք էր որ յաջորդ օրն իսկ մեկնէին, հեռանալով երկրէն ընդմիշտ ...

Այսուհանդերձ, անիկա քաջութիւնը ունեցաւ մինչեւ վերջը շարունակելու դասը :

Շարադրութենէն ետք անցանք պատմութեան դասին : Այնուհետեւ բոլորս միասին սկսանք երգել՝ «պա, պէ, պօ, պիւ» :

Սրահին խորը, ծերունի Հոզեր, ակնոցները աչքին, այբենարանը առջեւը, փոքրիկներուն հետ սկսած էր հեգել այբենդիմը ...

Անոր դողդողացող ձայնը, փոքրիկներուն հետ յարմարուելու ճիգը այնքան տարօրինակ կը թուէր մեզի, որ մեր մէջ կ'արթնցնէր թէ ծիծաղի, թէ լացի փափաքը ...

Ահ, միշտ պիտի յիշեմ այս վերջին դասը ...

Յանկարծ, եկեղեցիին ժամացոյցը հնչեց ցերեկուան, ապա՝ Անժելիւսի պահը :

Նոյն այդ պահուն, հնչեցին թմբուկները Բրուսիացիներուն, որոնք կը վերադառնային իրենց զինուորական մարզանքներէն :

Պարոն Համէլ իր ամբողջ հասակով կանգնեցաւ ամպիոնին վրայ, բոլորովին տժգունած :

Երբեք այդքան մեծ չէր երեւցած ան :

— Բարեկամներս, ըսաւ ան, բարեկամներս, ես ... ես ...

Սակայն բան մը շնչահեղձ կ'ընէր զինք : Չէր կրնար ամբողջացնել իր նախադասութիւնը :

Այն ատեն, Պարոն Համէլ դարձաւ դէպի քարետախտակը, առաւ կաւիճի կտոր մը, եւ իր ամբողջ ուժովը յենլով սեւ տախտակին, որքան կարելի է խոշոր գիրերով, գրեց .

«Կեցցէ՛ Ֆրանսան...» :

Ապա, մնաց հոն, գլուխը յենած պատին, եւ առանց որեւէ խօսքի, իր ձեռքով մեզի նշան ընելով, հասկցուց .

— Վերջացա՛ւ... գացէ՛ք... գացէ՛ք :

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

(3 եւ վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը հոս ալ տօնուեցաւ Յունիս 4ին, կիրակի կէսօրէ ետքը ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղւոյս կոմիտէին։

43 տարիներ ետքն ալ կան տակաւին մարդիկ, որոնք կը յամառին անտեսել այս լուսաշող թուականը եւ անարգել ազատագրութեան պայքարին զոհուող հերոսներու խնկելի յիշատակը։ Բարեբախտաբար, հայրենասէր Հայութիւնը տէր կը կանգնի անոր ու կ'արհամարհէ դասալիքներու, անտարբերներու, համաշխարհային յեղափոխութեամբ տարուած մարդոց ու անոնց կառքին լծուած քծնողներու դասակարգը։ Պատմութիւնը անաչառ է ու անոր էջերուն մէջ. մեր հերոսներուն արեամբ արձանագրուած է այդ ոսկեզօծ թուականը։ Ոչ ոք կարող է զայն ջնջել։

Հանդէսին բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս «Դրօ» խումբը, «Յառաջ Նահատակ»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս ու ծափահարուեցաւ։ Գովելի են մեր երիտասարդները։

Օրուան նախագահ Պ. Կ. Տէրմոյեան, որ սիրով եկած էր Վիէնէն, իր բացման խօսքով շեշտեց թէ պարտականութիւնն է անկախութեան տարեդարձը տօնել։ Այդ տօնակատարութիւնը ոչ ցոյցի մը բնոյթը կը կրէ, եւ ոչ ալ ներկայ Հայաստանի վարչակարգին հակադրելու կը ծառայէ։ Մայիս 28ը մեր ազատագրական արիւնոտ պայքարին տրամաբանական արդիւնքն է։ Պատմական սխալ է ըսել թէ ներկայ Հա՛յաստանով սկիզբ առաւ մեր անկախութիւնը։ Ոչ, 1918 Մայիս 28ին էր, որ նուիրագործուեցաւ այդ անկախութիւնը, յետ օրհասական կռիւներու ժողովրդային միահամուռ դիմադրութեան։ Շնորհիւ Արամներու եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեան։

Հայը, որ պետական երեւելի մարդիկ տուած էր Թուրքին, Պարսիկին, Եգիպտոսին թէ այլ ազգերու, կրցաւ նաեւ պետութիւն կազմել։ Այն ժամանակ ոչ մէկ ազգ ուզեց զօրավիգ հանդիսանալ ազատատենչ Հայութեան իր անկախութեան տիրանալու ջանքերուն։ Մինչդեռ այժմ, քաղաքական ներհակ շահերէ մղուած, հակամարտ ուժեր կը քաջալերեն նոյնիսկ կիսավայրենի ժողովուրդներու անկախութիւնը։

Նախագահը անդրադառնալով Սփիւռքի հայութեան սպառնացող ձուլման վտանգին, թելադրեց միջոցներ խորհիլ զայն չէզոքացնելու համար։ Ապա հրաւիրեց հանդիսականները մէկ վայրկեանի լռութեամբ ոգեկոչել ազատագրութեան հերոսներու յիշատակը։

Գեղարուեստական համեստ յայտագիր մը պատրաստուած էր։

Առաջին առթիւ զգացումով ու մաքուր առոգանութեամբ արտասանեցին դպրոցին աշակերտներէն Գառնիկ Սաղաթէլեան՝ Չարենցի «Գովք Հայաստանի»ն եւ Արսինէ Կարապետեան՝ «Հէյ Ջան Հայրենիք»ը։ Փոքրիկներ Օտէթ, Ալիս եւ Պէաթրիս Քէչէճեան ներդաշնակօրէն երգեցին խմբերգ մը, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելով։

Խոր ըմբռնումով արտասանեցին Օրիորդներ Ժընըվիէվ Պարտաքճեան՝ «Ընջեցէք դուք հերոսներ» եւ Թագուհի Սալլապաշեան՝ «Ով հեռաւորներ»ը։ Երկուքն ալ մեր դպրոցին աշակերտուհիները ու մեր լաւագոյն արտասանողները։

Պ. Յակոբ Քէչէճեան (Միջին Արեւելքէն) յուզումով ու քաղցր ձայնով մեներգեց ու գնահատուեցաւ։ Վերջապէս արտասանեցին նաեւ Օր. Օտէթ եւ փոքրիկն Ալիս Քէչէճեան։ Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափահարութեան։

Ապա խօսք տրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Պետրոս Զպուքճեանի, որուն խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել.— «Վեց դարեր շարունակ գերութեան լուծը կրեցինք եւ ստրկութեան աստիճանին իջանք։ Թուրքին համար րայա էինք եւ ազատութեան մասին գաղափար չունէինք։ Օտարները մեզի կը նկատէին խեղճ քրիստոնեաներ եւ ջարդուելու ատակ ժողովուրդ մը։ Մայիս 28ով Հայը տիրացաւ իր անկախութեան։ Այդ անկախութեան կերտման մէջ Դաշնակցութիւնը մեծագոյն դերը ունեցաւ։ Այս կազմակերպութիւնն էր որ Հայուն ներշնչեց պայքարելու իր ինչքին ու պատուին եւ իր երկրին ազատագրութեան համար։ Եթէ իրմէ առաջ աշխատանք տարուած էր այդ ուղղութեամբ, սակայն Դաշնակցութեան վիճակուեցաւ հայրենի քաղցրահիւթ ծաղիկներով կազմելու լաւագոյն փունջը։ Մեզի նուէր չտրուեցաւ անկախութիւնը։ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատներուն վրայ Հայութեան մղած ճնաժամային կռիւներով էր որ տիրացանք հայրենիքի ազատագրութեան եւ անկախութեան։ Հանրապետութեան հիմնադրութեամբ դարձանք պետական ազգ։

Այսօր Հայաստանի մէջ արձանագրուած յառաջդիմութիւնները արդիւնք են Հայուն ձեռներէց ոգիին, աշխատելու ընդունակութեան ու կամքին։ Պէտք է հաւատքով եւ յոյսով տոգորուիլ ապագային համար»։

Պ. Տէրմոյեանի ոգեւորիչ փակման խօսքով հանդէսը վերջ գտաւ։

Գ. Պ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ.— Մենք եւս տօնեցինք Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձը «Օթէլ Էօրոփ»ի մէջ։ Ազատատենչ եւ հաւատաւոր բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Անոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու բոլոր այն յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքի գնով մեզի պարգեւեցին այսօրուան Հայաստանը։

Ժամը 9·30ին, օրուան խօսնակը հրաւիրեց Նոր Սերունդի երգչախումբը, որ հանդէսին բացումը կատարեց «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով, ղեկավարութեամբ ընկեր Յ. Պէրպէրեանի։ Արտասանեցին Օրիորդներ Սիրանոյշ Կարապետեան (Տէսինէն) եւ Արշալոյս Յարութիւնեան։

Նոր Սերունդի կողմէ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Հայկ Աճէմեան։ Խոր յուզումով արտասանեց Պ. Մովսէս Զափարեան «Բաղնի փառաբանութիւնը», Հայ Ազգային Միութեան կողմէ յարգանքի խօսք ըրաւ Պ. Հ. Թաղէոսեան։

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Առլէն Փափազեան, որ ամփոփ կերպով պարզեց, թէ ինչ է Դաշնակցութեան պայքարին էութիւնը, եւ խօսքը ուղղելով Նոր Սերունդին՝ թելադրեց հաւատարիմ մնալ այն վսեմ գաղափարին, որուն նպատակակէտն է՝ միայն եւ միայն ամբողջական Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ։

Երեք գեղեցիկ երգեր երգեց Օր. Անժէլ Կարապետեան, Լիոնի երաժշտանոցէն։ Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ Տիկին Կարապետեան երգեց «Հայոց Աղջիկներ»ը, դաշնակի վրայ երկու գեղեցիկ կտորներ նուագեց երիտասարդ դաշնակահար Պ. Սիրանոսեան։

Խանդավառ երիտասարդ մը, Շահպարոնեան, որ պայմաններու բերումով չէ կրցած իր մայրենի լեզուն սորվիլ, բեմ գալով թելադրեց երիտասարդութեան որ հպարտ զգան իրենց Հայութեամբ, որովհետեւ մեր ժողովուրդը չորս հազար տարուան պատմութիւն ունի։

Կէս գիշերին սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ առաւօտ։ Մէջ ընդ մէջ հայկական շուրջպարեր եւ խմբերգներ իրարու կը յաջորդէին, խանդավառելով ներկայ հասարակութիւնը։

Այս առթիւ Վարանդեան կոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ Կապոյտ Խաչի տիկիններուն եւ Կէնճեան եղբայրներուն, որոնք օգտակար հանդիսացան պարահանդէսին յաջողութեան համար։

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻ

Առաջին թնդանօթներու ռումբերը քարեր էին, յատկապէս կլորցուած այս նպատակին համար։

×

Սովորական որդը, չորսէն հինգ ամիս կ'ուզէ մեծնալու համար։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը ուրախութեամբ կը յայտարարէ, թէ յառաջիկայ տարեշրջանին համար կը բանայ Լիսէի երկրորդ դասարանը։

Դպրոցը միշտ իր ծրագրին մէջ ունեցած է պաշըլիէներ պատրաստելու նպատակը, սակայն ցարդ անկարելի եղած է այդ պահանջին գոհացում տալ։ Այժմ վարչութիւնը որոշած է ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առնել, գոհացում տալու համար այդ հրամայական պահանջին։ Հազուադէպ եւ բախտաւոր առիթ մը հայ ծնողքներուն համար, որոնք ունին աղջիկներ, այդ դասարանը մտնելու կարողութեամբ։

Դպրոցը ունի բացառիկ առաւելութիւններ զորս կրկին ու կրկին յիշեցնելը աւելորդ չենք նկատեր։

1.— Դասարանները խճողուած չըլլալով, ուսուցիչները կարելիութիւնը ունին իւրաքանչիւր աշակերտուհիի հետ զբաղելու առանձին–առանձին և բծախնդրութեամբ։

2.— Լիսէի վերին դասարաններու համապատասխան կարող ուսուցիչներու մասնակցութիւնը ապահովուած է արդէն։

3.— Աշակերտուհիները իրենց գիտակցութեան տարիքին աւելի երկար մնացած ըլլալով վարժարանին հայկական ու բարոյական առողջ մթնոլորտին մէջ, իրենց նկարագիրը կը կազմուի ծնողքներու ցանկացած կերպով։

4.— Եւ վերջապէս, խնամուած սնունդ եւ անթերի մաքրութիւն։

Այս բոլոր առաւելութիւնները իրաւունք կուտան վարչութեան, յուսալու որ ընդհանուր խանդավառութեամբ պիտի ընդունուի վարժարանին վերելքը, եւ իւրաքանչիւր Հայ իրը պիտի նկատէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, օգնելով անոր բարոյապէս թէ նիւթապէս, իր կարելի միջոցներով։

Աշակերտուհիներուն թիւին աւելնալը խնամակալութեան առջեւ կը դնէ նոր եւ անյետաձգելի պահանջ մը։ Ատիկա շէնքին ընդարձակումն է, ու կը ցանկայ եւ կը յուսայ, որ պիտի գտնուին բարերարներ, մասնակցելու համար այդ կարեւոր ձեռնարկին յաջողութեան, յաւերժացնելով իրենց կորսուած մէկ սիրելիին յիշատակը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (221)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ու, եթէ պատահի դա պատերազմով, լաւագոյնը կը լինի բանագնաց ուղարկել հաշտութեան խօսքով, որպէսզի կանխենք պատերազմը։

Փառանձեմը լուռ էր, մտածելով, որ խորամանկ պարսկասէրը կամենում է, երեւի, առանց կռուի, առանց դիմադրութեան ենթարկուեն Շապուհին, որպէսզի իր՝ Հայր – Մարդպետի, կալուածները մնան անվնաս։ Թագուհին նրա հետ երկար խօսելու ոչ ցանկութիւն ունէր, ոչ ժամանակ։

Իրօք, նա շարունակ զբաղուած էր, առաւօտից երեկոյ։ Նրա եւ Մուշեղի կարգադրութեամբ զօրքի մի մասը գնաց հայ եւ պարսից սահմաններում ամրանալու։ Մի քանի հեծեալ գնդեր գնացին բռնելու այն ճանապարհը, որ Միջագետքից, Տիգրիսի հովիտով, մտնում էր Հայաստան, իսկ միւս հեծեալ գնդերը նոր սպարապետ Մուշեղի առաջնորդութեամբ մեկնեցին Հեր եւ Զարեւանդ գաւառները, որտեղից սովորաբար երկիր էին խուժում Պարսիկները։

Ու մի երկու շաբաթ ամէն ինչ թւում էր հանդիստ։ Սակայն երրորդ շաբաթուայ առաջին իսկ օրը Մուշեղից սուրհանդակ եկաւ, թէ պարսից զօրքը, գլուխ ունենալով Շապուհին, գալիս է դէպի Հեր գաւառը։ Երբ այդ իմացուեց՝ տագնապը համակեց ամէնքին, դրա հետ եւ դիմադրելու վճռականութիւնը։

— Ի զէն, ի զէն,— կանչում էին մունետիկները մայրաքաղաքի փողոցներում։ — Գալիս է Պարսիկը, գալիս է թշնամին ոխակալ …

Այս կարգադրել էր Թագուհին, չկամենալով մայրաքաղաքի բնակիչներից եւ առհասարակ ժողովրդից ծածուկ պահել ոչինչ։ Թող իմանան եւ իրենք եւս միջոցներ խորհեն ինքնապաշտպանութեան։ Նա կարգադրել էր նմանապէս, որ ցանկացողները, յատկապէս զէնքի անընդունակ մարդիկ, կարող են քաշուել լեռնագաւառները … Երկու օր մունետիկները յայտարարում էին Թագուհու կարգադրութիւնները, իսկ ինքը՝ Փառանձեմը, նորից մի սեւ նժոյգ հեծած, երկու պալատականի ուղեկցութեամբ օրը մէկ–երկու անգամ գնում էր դիտելու քաղաքում եւ քաղաքից դուրս գտնուող զինագործարանները, քաղաքապահ զօրքը, պահեստները … Այդ այցելութիւնների հետեւանքը եղաւ այն, որ մի օր էլ նա կարգադրեց, թէ բոլոր զինագործները, զարբինները, արհեստաւորները տեղափոխուեն բերդը։ Այնտեղ տանեն նաեւ բոլոր պահեստները։

— Տանել Արտագերս, դէպի Արտագերս,— կրկնում էր նա միշտ լարուած ու յուզուած ձայնով։

Ոչ միայն Փառանձեմին, ամէնքին նոյնպէս Արտագերսը թւում էր փրկարար մի վայր։ Չէ՞ որ այդ բերդը մեծ էր եւ ամուր, ու միշտ էլ եղել է անառիկ … Եւ այդ օրերին մայրաքաղաքի գրեթէ բոլոր փողոցներում ամէնից աւելի լսւում էր երկու բառ.

— Դէպի Արտագերս … դէպի Արտագերս …

Ու մի քանի օր շարունակ սայլեր, ձիեր, ուղտեր ու ջորիներ անվերջ շարքերով բեռներ էին կրում դէպի Արշակունիք, այնտեղից՝ Արտագերս եւ Կապոյտ բերդերը։

Ու ամբողջ ճանապարհը՝ մայրաքաղաքից մինչեւ Արտագերս, Արաքսի երկարութեամբ, բռնուած էր այդ սայլերով ու անասուններով եւ այն յատուկ մարդկանցով, որ հսկում էին այդ մթերքների եւ թանկարժէք իրերի փոխադրութեան վրայ։ Իսկ Արտագերսում բերդապետը այդ ամէնը ստանում ու տեղաւորում էր յատուկ պահոցներում, որոնց տեղը միայն ինքը գիտէր եւ իր բերդականները։

Այս փոխադրումները տեւեցին մօտ երկու շաբաթ, եւ երկու շաբաթ շարունակ Փառանձեմը հետեւում էր ամէնին, հետաքրքրուելով, թէ ինչ է արուած եւ ինչ է մնում։ Պատահում էր՝ կանչում էր ուէէ պալատականի (ամէնից շատ Զենոն Գնունուն) եւ ուղարկում ստուգելու, թէ կատարուա՞ծ է այս–այն կամ՝ ուղարկում էր բերդը, տեսնելու, թէ ի՞նչ պակասներ ունի այն, որպէս զի զգուշացնեն բերդապետին՝ բերդը անմիջապէս կարգի բերելու …

Ոչ միայն տեղափոխութիւնը, այլեւ պալատում ծագող, ստացուող բազում խնդիրներ զբաղեցնում էին Փառանձեմին, եւ այս բոլորի համար ամէնքը դիմում էին նրան եւ նա պարտաւոր էր ըղձում պատասխանել, խորհուրդներ տալ կամ հրամաններ, ու միաժամանակ զարմանում էր, թէ ինչպէս է կարողանում այդ …

Ամբողջ ցերեկը նա կարգադրութիւններ էր անում, գնում այս – այն կողմ, իսկ գիշերը քաշւում էր իր ննջարանը։ Այստեղ երկար ու մենակ խորհելուց յետոյ՝ նա մէկէն ծունկի էր գալիս եւ օրօրում ձեռը ճակատին։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Կայծակ Բոյաջեանէ, Մխիթար Հարիւր Ն. Ֆ.։ Պ. Գ. Ամպարեանցէ, Պրիւսէլ տասը Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

(Եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ)

Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. Գրիգոր Նշխարաց Եկեղեցւոյս հիմնարկութեան 30րդ տարեդարձին առթիւ պիտի քարոզէ եւ պատարագէ Տ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՎՐԴ. ԳԱՊԱՐԱՃԵԱՆ։

Ապա պիտի կատարուի հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներ Պալաքեան Ս. Հօր, Գարեգին Շահլամեանի եւ որդւոց, Աղաճան Դարբինեանի, Ոսկան Անտուրեանի եւ Սահակ Մեսրոպի սրահի բարերար հանգ. Օննիկ Դաւիթեանի եւ եկեղեցւոյ եւ Սահակ Մեսրոպ սրահի հիմնադիրներուն, նուիրատուներուն եւ աշխատողներուն ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ։

Կը հրաւիրուի Թաղիս եւ Մարսիլիոյ Հայութիւնը՝ ներկայ ըլլալ սոյն յիշատակի արարողութեանց։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին եւ Օր. Պօյաճեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Զավուշեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին յիսուն, Պ. Վարդանեան Մոնմորանսիի ծերանոցին քսան, Տիկին Կիւրեղեան Եազկիւլ Մոնմորանսիի ծերանոցին 40, Պ. Դուրեան Պարոյր հարիւր, Տիկին Շիրինեան Պայծառ, իր քրոջ՝ Ռեբեկա Քըմզեանի եւ Նշան Գալուստեանի յիշատակին հարիւր, Պ. Գաբրիէլեան հինգ, Պ. Տիգրան Ղոնեանց տասը, Տէր եւ Տիկ. Բիւզանդ Պասմաճեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին, Ողբ. Վարսենիկ Թէրզեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Վեհանուշ Ֆրատեան եւ զաւակները, Մոնմորանսիի ծերանոցին յիսուն, Տիկին Վառվառէ Ղազէրեան, ողբացեալ Տիկին Մ. Գարակէօզեանի եւ ողբ. Թագւոր Ահարոնեանի մահուան առթիւ տասը, Տէր եւ Տիկին Մաթոսեան յիսուն, Այրի Տիկին Սերճանեան եւ զաւակները, ողբ. Պ. Բարսեղ Սերճանեանի մահուան առթիւ երեսուն, Այրի Տիկին Զապէլ Խըտըշեան եւ զաւակները, Մոնմորանսիի ծերանոցին, ողբ. Բարսեղ Սերճանեանի մահուան առթիւ 25, Իյնէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքներ՝ ողբ. Տիկին Ազատուհի Թորգոմեանի մահուան առթիւ յիսուն, Պ. Պօղոս Գէորգեան, ողբ. Պ. Անդրանիկ Զըրահեանի յիշատակին (մահացած Գալիֆորնիա) քսան, Պ. Յարութիւն Գալֆայեան, ողբ. Տիկին Մ. Գարակէօզեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Վարսենիկ Փափազեան, ողբ. Պ. Հրանդ Մինասեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տիկին Մարանկէօզեան երկու ծերանոցներուն երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սրէնճեան, ողբ. Պ. Լեւոն Մանիկեանի մահուան առթիւ, երկու ծերանոցներուն քառասուն Ն. Ֆ.։

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Լեւոնեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Լեւոնեան եւ պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

յանկարծական եւ դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 4ին, Կիրակի օր Լարիպուազիէրի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 9 Յունիսին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Պանթէօ՝ Սիմըթիէր Փարիզէնի մէջ։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն։

Պատարագիչ՝ Նշան վ. Գարաճէհէեան։
Քարոզիչ՝ Ներսէս Ծ.Վ. Սեթեան։
Նիւթ՝ «Լուսաւորչի հաւատքը»։
Կարճ ալիք՝ 31.10, 25.55 եւ 19.84։
Միջին ալիք՝ 196 մ.։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը։

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

(Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ Թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ։

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը անխտիր։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւֆի անտառին մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 15 JUIN 1961
37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9128 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4929

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հայկական շրջանակները, Փարիզէն մինչեւ Վալանս, յուզուած են Քլամարի Յունիս 4ի կիրակի օրուան ցաւալի պատահարին պատճառաւ։

Օրերէ ի վեր հեռաձայնը կը բանի, հարցնելու համար մեզի թէ ի՞նչ կը մտածեն «ազգին մեծերը» այս առթիւ։

Երկու զոհերէն Սերոբ Մանուկեանի տունը քարուքանդ էր եղած Յունիս 1ի աղջտին առեն։ Քէհեայեանի երկու դեռատի աղջիկները՝ Ժաքլին եւ Լօժէնի, 19 եւ 13 տարեկան, առաջին պայթումէն անմիջապէս ետք օգնութեան փութացած էին իրենց ազգական Մանուկեաններնց։ Երկրորդ պայթում մը փլցուցած էր դիմացի տունը, որուն փլատակներուն տակ իրենց հոգին աւանդած էին երկու անբախտ Հայուհիները, զոհ իրենց անձնուիրութեան։

Միհրան Քէհեայեան տասնեւհինգ տարի զինուորական ծառայութիւն կատարած է ֆրանսական դրօշի տակ եւ դարձած հիւրընկալ երկրին քաղաքացի։

Վերջին աշխարհամարտին Ազատ Ֆրանսայի առաջին զօրաբաժնին մէջ արձանագրուելով, մասնակցած է Լիբիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի կռիւներուն։ Վերջին անգամ զրկուած է Մատակասքար իբրեւ զինուոր։ Հուսկ ուրեմն եկած հաստատուած է Քլամար, ընտանեօք։

Կը տեղեկանանք որ զոհերուն կողմէ բողոքի նամակներ ուղղուած են զանազան պաշտօնական անձնաւորութեանց, մինչեւ իսկ Հանրապետութեան Նախագահին։

Ալֆորվիլի ընկերվարական քաղաքապետ Պլէօզ իր կողմէ դէպքը մատնանշած է պատկան իշխանութեանց, արդարութիւն պահանջելով։

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցներն ալ, մեծապէս յուզուած, շարժման մէջ դրած են իրենց զանազան կազմակերպութիւնները, ամէնէն առաջ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը։

Ահա՛ լաւագոյն առիթ մը Փարիզի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան համար, պաշտպանելու հայ զինուոր մը, որ անձնուիրաբար տարիներով ծառայած է Ֆրանսայի եւ այսօր կ'ողբայ իր երկու հոգեհատորներու եղերական կորուստը։

Այս Միութիւնը լայն յարաբերութիւններ ունի պետական, մասնաւորաբար զինուորական շրջանակներու հետ եւ կրնայ օգտակար դեր մը խաղալ այս պարագային։ Անհրաժեշտ է ճանչցնել Հայութիւնը, որպէսզի «աղտոտ ազգ» մակդիրը չնետուի մեր հայրենակիցներու երեսին։

Վստահ ենք, որ բարձր շրջանակները կը գնահատեն Հայերը, իբրեւ պարկեշտ եւ աշխատունակ ժողովուրդ մը, որ ո՛չ մէկ նեղութիւն կը պատճառէ իշխանութեանց։

Ջերմօրէն կը հաւատանք նաեւ ֆրանս. արդարութեան։

Աւելի քան երեսուն տարի առաջ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը մեծապէս վրդովուեցաւ, երբ Միքայէլ Ալմազեան անուն Շուշեցի հայ դերձակ մը անիրաւ կերպով ձերբակալուեցաւ եւ ամբողջ ութ ամիս Փարիզի բանտին մէջ կոպտօրէն խոշտանգուեցաւ։

1929 Օգոստոս 25ին Փարիզի իր յարկաբաժնին մէջ խորհրդաւոր պայմաններու տակ սպաննուած էր Տիկին Պլան, հաշուակալ Ռիկօտէնի մայրը։ Երկու շաբաթ վերջ, Սեպտեմբեր 9ին կ'անհետանար նաեւ Ռիկօտէն, որուն մարմինը Սեպտեմբեր 13ին կը գտնուէր Լիլի կայանը, զամբիւղի մը մէջ, կտոր կտոր եղած։

Ոստիկանութիւնը չյաջողելով գտնել զոյգ ոճիրներու հեղինակները, ձերբակալած էր անմեղ Հայ մը, որ Ռիկօտէնի բարեկամն էր եղած։

Երիտասարդ փաստաբան Շարլ Լէկրանի կորովի պաշտպանողականին շնորհիւ ոչ միայն ազատ արձակուեցաւ Ալմազեան, այլեւ պաշտօնանկ եղաւ դատական ոստիկանութեան պետը Պընուա, որ չարաչար ծեծել տուած էր խեղճ Հայը՝ բռնի սուտ խոստովանութիւններ կորզելու համար անկէ։ Պատժուեցան նաեւ ծեծող ոստիկանները։

Ֆրանսական արդարադատութիւնը յաղթած էր։

Ալմազեանի նախընթացը՝ օրինակ մեզի, անգամ մը եւս ողջունելու համար արդարութեան յաղթանակը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՆ

—o—

ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի տեղի ունեցաւ Էվիանի բանակցութեանց տասներեքերորդ նիստը։ Ամէն ոք կը սպասէր, որ զգայացունց լուր մը պիտի հաղորդուի այս նիստին վերջաւորութեան։ Յոռետեսներ կը կարծէին, թէ բանակցութիւնները բոլորովին պիտի խզուէին։ Ֆրանսական պատուիրակութեան պետը, Ժոքս, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց սակայն, թէ բանակցութիւնները ոչ թէ բոլորովին խզուած են, այլ՝ յետաձգուած գոնէ տասը – տասնըհինգ օրուան համար։

Ժոքս շատ հանդարտ շեշտով կը խօսէր. «Երեք շաբաթէ ի վեր մեր աշխատանքները յառաջ կը տանինք Էվիանի մէջ։... Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատին եւ մեր միջեւ դժուարութիւններ եւ մեզ բաժնող հարցեր կան։ Ասոնցմէ առաջինը՝ ոչ-մահմետական փոքրամասնութեանց տրուելիք ապահովութիւններն են։ Մեր դիրքը շատ որոշ է. Ալժերիոյ մէջ տեւական ոչինչ կրնայ ըլլալ, եթէ Ալժերիոյ բնակչութիւնը կազմող մարդոց միջեւ փոխադարձ վստահութեան յարաբերութիւններ գոյութիւն չունենան։ Բաւական չէ ըսել՝ «մեր վրայ վստահութիւն ունեցէք» կամ «այս հարցին մասին ետքը կը մտածենք»։ Պէտք է վստահութիւն ներշնչել ժողովուրդին։ Երբ ապահովութիւններ կը պահանջենք, ժողովի սեղանին դիմացի կողմէն մեզի կը պատասխանուի, թէ այլաժամ կայսերապաշտութեան մը ապացոյցը կու տանք։

«Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ մեր միջեւ դժուարութիւն յարուցանող երկրորդ հարցը՝ Սահարան է։ Սահարայի վրայ հողային պահանջներ կը ներկայացնեն. մինչդեռ Ալժերիոյ եւ Սահարայի միջեւ գոյութիւն ունեցող միակ կապը այն է, որ երկուքն ալ ֆրանսական գերիշխանութեան տակ կը գտնուէին։ Այս հաշուով, աշխարհի մէջ բազմաթիւ ուրիշ երկիրներ ալ կրնան հողային պահանջներ առեղծել իրենց դրացիներուն հանդէպ, պարզ այն պատճառաբանութեամբ, թէ նախկին գաղութներ եղած են։ Ապագաղութականացման հարցին մէջ Ֆրանսա բաւական դրական գործունէութիւն ցոյց տուաւ, մանաւանդ Ափրիկէի մէջ։ Մեր կողմէ յստակ կերպով սահմանուած սկզբունքն այն է, որ ապագաղութականացումը պէտք է իրագործուի ի շահ խնդրոյ առարկայ ժողովուրդներուն։ Քանի մը տարիէ ի վեր Սահարան հարստութեանց աղբիւր մը դարձած է։ Շահագործումը այնպիսի ձեւով կազմակերպեցինք, որ սահմանակից երկիրները մասնակից ըլլան արձանագրուած շահերուն։ Առաջին օգտուողը Ալժերիան եղաւ արդէն։ Համագործակցութեան այս սկզբունքին հաւատարիմ կը մնանք։

«Դժուարութեան երրորդ կէտը՝ հետեւեալն է։ Ոչ մէկ մամուլի ասուլիս, ոչ մէկ ձայնասփռուած լուր կրնայ ծածկել, թէ Ֆրանսա դադրեցուց զինուորական յարձակողական գործողութիւնները։ Այս մարզին մէջ բարեկամեցողութեան եւ նոյնիսկ կամքի փաստը տուաւ։ Պէտք է ըսել, սակայն, թէ շատ լուրջի չառնուեցանք։ Այս ձեռնարկին հանդէպ թեթեւ վերաբերմունք ցոյց տուին եւ այնպիսի բառերով, զոր կը նախընտրեմ անձնապէս չգործածել. այս վերաբերմունքը ցոյց տրուեցաւ մինչդեռ մարդկային կեանքեր խնայելու, ազատութիւններ վերահաստատելու եւ իւրաքանչիւրը բնականոն կեանքի մը վերադարձնելու հարց կար։ Ահաբեկումներու եւ դաւանակալութիւններու թիւը ոչ միայն չնուազեցաւ, այլ ընդհակառակն բազմացաւ։ Այս վերջին շրջանին, «դիմացի կողմէն», խաղաղութեան նպատակներէ աւելի պատերազմական ծրագիրներու մասին կը խօսուէր։

«Հաւատարիմ կը մնանք ինքնորոշման գաղափարին. Ֆրանսան է, որ բանակցութեանց դուռը բացող քաղաքականութիւնը առաջարկեց։ Հաւատարիմ կը մնայ ատոր եւ չի շեղիր իր նպատակէն։ Չի շեղիր նաեւ ժողովրդավարութեան տարրական այն սկզբունքէն, որ իշխանութիւնը կը ծնի ժողովուրդին քուէներէն։ Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ նաեւ այն սկզբունքին, որ Ալժերիան պիտի կառուցուի Ալժերացիներով, բոլոր Ալժերացիներով։...

«Արդ, մեր վերջին ժողովները որեւէ նորութիւն չբերին եւ որոշ տեղքայլ արձանագրեցին։ Անվերջ իրար բախելու եւ ապարդիւն հանդիպումներու վտանգը մեծ է։

«Յարմար դատեցինք մտածելու որոշ ժամանակ մը տալ, որպէսզի այժմ մեր գտնուած անելէն կարենանք դուրս գալ։ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պատրաստ է ամէն կարգի շփումները վերսկսելու։ Կը յուսանք, որ մտածման այս միջոցը թոյլ պիտի տայ, որ դժուարութիւնները յաղթահարենք։ Մեր կամքը, առաջին օրուան նման, անխախտ կը մնայ—վերջ տալ տառապանքներուն և վերահաստատել խաղաղութիւնը»։

Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահին այս յայտարարութենէն ետք, ներկայ լրագրողները կարգ մը հարցումներ տուին։ Հարցման մը, թէ ո՞ր մէկ պատուիրակութեան առաջարկով յետաձգուեցան բանակցութիւնները, եւ ե՞րբ պիտի վերսկսին, Ժոքս պատասխանեց՝ «Ֆրանս. պատուիրակութիւնն է, որ առաջարկեց մտածման այս ժամանակը։ Վերսկսելու որեւէ թուական չճշդուեցաւ, սակայն տասը – տասնըհինգ օրուան միջոց մը առաջարկուեցաւ։ Ժընեւի եւ Էվիանի մէջ երկու պատուիրակութիւններուն գրասենեակներն ալ բաց պիտի մնան, որպէսզի կապերը չկտրուին»։

Ուրիշ մը հարց տուաւ, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ի՞նչ ձեւով առաւ խորհրդակցութեանց յետաձգման լուրը։ Ժոքս պատասխանեց՝ «Նիստին բացման հարց տրուի ալժերական պատուիրակութեան, թէ ըսելիք նոր բան մը ունի՞։ Ժխտական պատասխանին վրայ՝ ձեզի բացատրածներս յայտնեցի իրենց»։

× Ալժերացի պատուիրակները դժգոհ են այս յետաձգումէն։ «Ֆրանսայի կողմէ որոշուած միակողմանի յետաձգում մըն է,» կ'ըսեն. տասը – տասնըհինգ օրուան ժամանակամիջոցն ալ երկար կը գտնեն։ Կ'ուզեն որ ամէնէն ուշը մէկ շաբաթէն վերսկսին խօսակցութիւնները։

× Ալժերական պատուիրակութեան նախագահը, Պելքասեմ Քրիմ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս մասին։

Ֆրանսական մամուլը զանազան ձեւերով կը մեկնաբանէ այս ընդհատումը։ Իւմանիթէն անշուշտ ամբողջ մեղքը Ֆրանսական կառավարութեան վզին կը փաթթէ «տը Կոլ ընդհատել կու տայ Էվիանի խօսակցութիւնները» խորագրին տակ գրելով թէ Ֆրանսա ուզած էր միշտ տէր մնալ իր գաղթատիրական առաւելութեանց եւ այդ պատճառով է, որ խօսակցութիւնները չեն յառաջացած։ Օռոռի համար յանցաւորը Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատն է եւ Ռոպեր Պոնի կը գրէ, թէ նոյնիսկ եթէ ժողովը վերսկսի, ձախողութիւն մըն է։ Ի՞նչ է Ֆրանսայի ուզածը. — Զինադուլ, երաշխիքներ Ալժերիոյ համայնքներուն համար եւ Սահարան դուրս ձգել ինքնորոշումէն։ Ֆիկառօ նոյնպէս Սերժ Պրոմպերժէի ստորագրութեան տակ ցոյց կու տայ թէ որքան բարեկամեցողութիւն արտայայտած է Ֆրանսա եւ ինչ դիրք բռնած է Ալժ. Ազատ Ճակատը։ Օտար թերթերը ցարդ կարծիք չեն յայտնած, յիշենք միայն որ Նիւ Եորք Թայմզի աշխատակիցը որ ծանօթ է իբրեւ լաւատեղեակ Ալժ. Ազատ. Ճակատի լուրերուն, կը գրէ թէ ընդհատում չէ, այլ՝ վերջնական խզում։

Ալժերիոյ մէջ բանակը պատրաստ է դէմ դնելու համար որեւէ միջադէպի։ Վախ կայ որ մահմետականները ցոյցեր ընեն մինչ Եւրոպացիներուն սիրտը հանգստացած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՆԻՍԹԷՐԻ մէջ ծայր տուած հողագործներու դժգոհութեան շարժումը հետզհետէ կը տարածուի մօտիկ շրջաններուն մէջ եւս։ Լորիանի եւ Մորպիհանի մէջ գիւղացիները ծառերու կոճղերով եւ թրաքթէօրներով գոցած են երկաթուղիծերն ու ճամբաները։ Քէմփէրէն Փարիզ եկող կառախումբերը մեծ յապաղումներ արձանագրեցին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթ մը, «Նիւ արք Իվնինկ Նիւզ» կը գրէ թէ նախագահ Քենըտի աշնան դարձեալ Եւրոպա պիտի գայ՝ տը Կոլի եւ Մաքմիլընի հետ «վերին ժողով» մը գումարելու համար։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Ուլպրիխթ, յայտարարած է «Պերլինի հարցին կարգադրութեան համար Ատընաուըրի կառավարութեան հետ բանակցութեանց սկսելու պատրաստ ենք»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը գրեթէ որոշած է միանալ «Վեցերու Եւրոպային», սակայն նախքան վերջնական որոշում մը տալը կ'ուզէ հարցնել Բրիտանական Հասարակապետութեան անդամ երկիրներուն կարծիքը, որ այս հարցին մասին այնքան ալ դրական չէ։

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը, Սուքարնօ, Մոսկուայէն ետք Փեքին մեկնեցաւ, ուր արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մին Լեհաստանի հաշուին լրտեսութիւն կը կատարէր։ Ձերբակալուած է։

ՇԱԼ ԵՒ ԶԵԼԼԷՐ, որոնք զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին կողմէ տասնըհինգական տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էին, Օպի նահանգին մէջ Քլէրվոյի բանտը պիտի փոխադրուին։ Քրէական յանցաւորներէն անջատ պիտի պահուին եւ աւելի մեղմ վերաբերմունքի պիտի արժանանան։

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ պաշտպան փաստաբանը մէկ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է, որովհետեւ «դատական գործի պատրուակով քաղաքական քարոզչութիւն կատարել փորձած է»։

ԱՆՈՒՐԱԽ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

—o—

Ուսումնական տարին վերջանալու վրայ է եւ բնական է, որ մարդու մտածումները երթան կրթական ուղիներով։ Մտածելիք շատ բաներ կան։

Նախ՝ մեր կրթական – դպրոցական գործի ընդհանուր վիճակը — մխիթարական լինելուց շա՛տ հեռու է։ Խօսքս ազգային կրթութեան մասին է, բնականաբար։

Գոյութիւն չունին ազգային – կրթական ընդհանուր ծրագիր, ընդհանուր քաղաքականութիւն, ընդհանուր ղեկավարութիւն։ Համազգային մտահոգութեան եւ գործակցութեան առարկայ չէ ազգային – կրթական գործը։ Ազգը ունի իր դպրոցները եւ իր կրթական ծրագիրը։ Բարեգործականը ունի իր դպրոցները եւ իր կրթական ծրագիրը։ Դաշնակցութիւնը իր համակիր կազմակերպութիւններով ունի իր դպրոցները, իր կրթական ծրագիրը։ Ամէն մէկը նոր սերունդ է կրթում ու դաստիարակում ըստ պատկերի իւրում։ Լա՞ւ է այս, օգտակա՞ր է, մանկավարժակա՞ն է, համապատասխա՞ն է Հայութեան կենսական պահանջներին։

Որքան էլ պառակտուած լինենք, բաժան – բաժան, հակամարտ քաղաքական հարցերում, վերջ ի վերջոյ պէտք է գիտակցենք, եթէ չենք ուզում ի սպառ անհետանալ իբրեւ ազգութիւն, պէտք է գանք այն եզրակացութեան, որ կրթական – դպրոցական մարզում ուժերի միացումն ու գործակցութիւնը անհրաժեշտ պայմանն են մեր գոյութեան։ Բաժան – բաժան՝ արագ քայլերով կ'երթանք դէպի կորուստ. միացած մենք կարող ենք երկար ապրել իբրեւ ուրոյն ժողովուրդ նոյնիսկ Սփիւռքի անհրապոյր պայմաններում։

Երբ ճեւտէթ փաշայի հորդաները պաշարեցին Վանը եւ մահուան ուրուականը երեւաց քաղաքի գլխին, Վանի պառակտուած Հայութիւնը տեսաւ մահուան սպառնալիքները, զգաց, որ առանձին – առանձին թշնամու սուրի կեր պիտի դառնան, միացած կարող են փրկուել։ Եւ միացան։ Եւ փրկուեցին։

Այսօր ճեւտէթ փաշայից հարիւրապատիկ հզօր ուժեր պաշարել են Հայութիւնը Սփիւռքում, աւելի ահաւոր, որոնց դիմադրելը անհամեմատ աւելի դժուար է։ Կամ մահ, կամ ազատութիւն — հրեղէն տառերով գրուած է Սփիւռքի Հայութեան առջեւ։ Մահ՝ բաժան – բաժան։ Ազատութիւն՝ միացած, ազգային ընդհանուր ուժերի համադրութեամբ։

Կրթական – դպրոցական գործը այն գետին է, որի վրայ միայն, ամէնից առաջ, հնարաւոր է ազգային համերաշխութիւնն ու գործակցութիւնը։

Մեծ չափով ազգային անհամերաշխութեան հետեւանք են այն բացասական երեւոյթները, որոնցից տառապում է մեր կրթական – դպրոցական գործը։

Դպրոցական շէնքերը՝ օրինակ։ Ազգային դպրոցների մեծ մասը, շէնքի եւ սարքաւորման տեսակէտից, նախապատմական շրջանում է գտնւում։ Ազգը, ասում են, դրամ չունի արդիական շէնքերով օժտելու մեր դպրոցները։ Լիբանանում ու Սուրիայում, օրինակ, 25 – 30 տարի այդ պատճառաբանութիւնը հասկանալի եւ յարգելի էր, բայց այսօր անել, թէ «ազգը դրամ չունի դպրոցի համար», առնուազն ամօթ է։ Ազգը դրամ ունի, բայց կազմակերպուած չէ, ընդհանուր վստահութիւն վայելող ղեկավարութիւն չունի։

Նոյն երեւոյթի տարբեր փոփոխակը — ուսուցչութեան հարցը։ Ամէն տարի աւելի եւ աւելի սուր կերպով զգացւում է գիտակից եւ անձնուէր ուսուցիչների պակասը ազգային դպրոցներում։ Եղածներն էլ փախչում են դպրոցներից, նորերը դժկամակութեամբ են մտնում ուսուցչական ասպարէզ։

Օրինակ առնենք Լիբանանը։ Ամսական 100 – 150 ոսկիով ապաստւհի գտնելը դժուար է Պէյրութում։ Ազգային դպրոցներում երկրորդական վարժարան աւարտած ուսուցչուհուն, լաւագոյն դէպքում, վճարում են 150 ոսկի, սովորաբար աւելի քիչ։ Ամսական 150 ոսկիով ընտանիք պահել հնարաւոր չէ Պէյրութում։ Ի՞նչ – պէս էք ուզում, որ երկրորդական վարժարան աւարտած մէկը երթայ վարժուհի դառնայ, երբ անգլին մասնաւոր վաճառատան մէջ, իբրեւ պաշտօնեայ, կարող է ստանալ երկու հարիւր, երեք հարիւր եւ աւելի ոսկի ամսական։ Զարմանալի՞ է, որ մեր ազգային դպրոցների կրթական մակարդակը չի բարձրանում։

Հայ մարդը դրամ չի խնայում բժիշկ պատրաստելու, ճարտարապետ, գեղագործ ու ճարտարապետ պատրաստելու, իր ինքնաշարժի համար վարիչ պատրաստելու, բայց իր զաւակների համար ուսուցիչ պատրաստելու մասին նեղութիւն չի քաշում։ Միջին Արեւելքի երկրներում ապրում են շուրջ չորս հարիւր հազար Հայեր, թերեւս եւ աւելի։ Ուրեմն, ամենահամեստ հաշուով, 75 – 80.000 դպրոցականներ կան համապատասխան թուով դպրոցներում, եւ գոյութիւն չունի մէկ հատիկ վարժապետանոց, ուսուցիչներ պատրաստող հիմնարկութիւն։

Ըմբռնում ենք, անշուշտ, գործի դժուարութիւնը՝ վարժապետանո՞ց — լաւ, բայց երբ մէջ տեղը մէկ ազգ չկայ, ո՞վ պիտի լինի վարժապետանոցի տէրը, երբ մէջտեղը մէկ ծրագիր չկայ, ի՞նչ ծրագրով պիտի ղեկավարուի վարժապետանոցը, որպէսզի բոլորին բաւարարութիւն տայ, երբ ուսուցչի ռոճիկը հազիւ մի կտոր չոր հաց կարող է ապահովել, ո՞րտեղից գտնել խենթեր, որոնք անօթի մնալու հեռանկարով երթան ուսուցչութեան պատրաստուելու։

Ե՛ւ դպրոցավարութիւն, ե՛ւ կրթական ծրագիր, ե՛ւ դպրոցական շէնք, ե՛ւ սարքաւորում, ե՛ւ ուսուցիչ ու վարժապետանոց — սրանք բոլորը միեւնոյն երեւոյթի տարբեր կողմերն են, մէկը միւսից բխող, մէկը միւսի հետ կապուած։

Եւ դեռ կարելի է աւելցնել շատ բաներ, ինչպէս, օրինակ, թաղական – հոգաբարձական խնդիրը։ Մենք մեր խանութի կամ արհեստանոցի պաշտօնեայ վարձելիս ամէնից առաջ հետաքրքրւում ենք՝ թէ իր գործի հմտութիւն ունի՞ թէ՞ ոչ։ Հայ դպրոցի հոգաբարձու ընտրելիս բնա՛ւ չեն հետաքրքրւում նրա մասնագիտական կարողութեամբ։ Բաւական է, որ ազատ մարդ լինի։ Եւ հետեւա՞նքը — ի՛նչ ողբերգութիւններ ուսուցիչ – հոգաբարձու կամ ուսուցիչ – թաղական փոխյարաբերութիւնների մէջ։

Բարեխիղճ, արժանապատուութեան զգացումի տէր մարդ դժուարութեամբ է համակերպւում մեր ազգային դպրոցներում տիրող պայմաններին։ Ինչքա՛ն «նախկին ուսուցիչներ» գիտեմ, որոնք այժմ կա՛մ պաշտօնեայ են այս ու այն վաճառականի մօտ, կամ սէնտուիչի ու նպարեղէնի խանութ ունեն կամ, մինչեւ անգամ, սպասեակ են պանդոկում կամ ճաշարանում։

— Միտքս հանգիստ, ընտանիքիս գլխի վերեւ առաստաղ կայ, զաւակներիս փորը կուշտ է եւ լաւ հագնուած են այլեւս ձեռք չեմ մեկներ թաղականի մը քանի մը ղրուշ խնդրելու, ասում էր անցեալ օր ժպտերես մի կարսեցի, որ 12 տարի ուսուցիչ էր եղել հայկական դպրոցներում։

Ուսումնական տարին վերջանալու վրայ է։ Անուրախ մտածումներ պաշարում են հայ մարդու միտքը։

«Համազգային»ի Ն. Փալանճեան ճեմարանը այս տարի տալու է մօտ 25 շրջանաւարտներ, 18 – 20 տարեկան տղաներ եւ աղջիկներ։ Ով դրամ ունի, փոքր մասը, կ'երթայ բարձրագոյն դպրոց։ Մեծ մասը պիտի մտնի գործի ասպարէզ։

Բնական է եւ նրանց կոչումին ու ցանկութեան համապատասխան, որ իրենց ուժերն ու երիտասարդական եռանդը արամադրէին հայ ժողովրդին, որի օժանդակութեամբ ու զուրգուրանքով ապրում է ճեմարանը, բայց ո՞ւր, ի՞նչպէս կարո՛ղ ես խղճմտանքով ասել.

— Տղայ մերժէ 3 – 400 լիր. ոսկինոց մասնաւոր պաշտօնի առաջարկը եւ գնա՛ վարժապետ եղիր ազգային դպրոցում, ամսական 150 – 200 ոսկիով, երբ մի ձեռք հագուստը արժէ 150 ոսկի։ Գաղափար, անձնուիրութիւն, այո՛, հասկանալի է, բայց հիւլէական ներկայ դարում միայն գաղափարը փոր չի կշտացնում։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մատենադարանի գործունէութիւնը կը բաժնուի երեք ճիւղերու։ Առաջին բաժինը ձեռագիրներու պահպանման ճիւղն է օժտուած աշխատանոցներով եւ արդիական քիմիական գործողութիւններու եղանակներով։ Այս ճիւղին կը պատկանի նաեւ ընդօրինակողներու եւ մանրանկարիչներու բաժինը, որ կ'ընդօրինակէ թանկարժէք ձեռագիրները։ Ուրիշ բաժին մը պարտականութիւն ստանձնած է, մօտաւորապէս 15 տարուան ընթացքին, պատրաստելու բոլոր ձեռագիրներուն ցուցակները եւ հրատարակելու մը չակուած գրացուցակները։ Երրորդ ճիւղը կը համախմբէ տարբեր բնագաւառներու գիտական հետազօտողները, պատմաբանները, լեզուաբանները, փիլիսոփաները եւայլն, որոնք կ'աշխատին հայ հին հեղինակներու քննական հրատարակութիւններու պատրաստութեան, օգտագործելով իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող ձեռագիրներուն ճոխ հաւաքածոն։

Բայց անդրադառնանք Մատենադարանի ցուցահանդէսի սրահներուն մէջ իմ տեսած ձեռագիրներուն, որոնք կը ներկայացնեն Ե. դարէն մինչեւ ԺԸ. դարու հայ հեղինակներու գործերը։ Բայց, ի հարկէ Ե. դարու առաջին ձեռագիրները չեն պահուած։ Այսպէս, Ե. դարու պատմագիր Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութենէն» ունինք միայն Ժ. դարուն ընդօրինակուած պատճէն մը։ Ե. դարէն ունինք մագաղաթի պատառիկ մը, երեւան հանուած Մատենադարանի գիտական աշխատակից Սուրէն Գոլանճեանի կողմէ, որ ցարդ հետազօտած է գոյութիւն ունեցող չորս հազար պատառիկներէն երկու հազարը։ Այս ձեռագիրներուն մէջ կը գտնենք ներկայացուած բոլոր տիպի տառերը, որոնք զարգացան դարերու ընթացքին։ Կարեւոր են 75 հայ պատմիչներու աշխատութիւններուն ձեռագիրները, որոնցմէ Մատենադարանին մէջ գոյութիւն ունին 1300 հատ։ Ասոնք յատկապէս Ե. – Է դարերու պատմիչներ են, ինչպէս Մովսէս Խորենացի, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Կորիւն, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ եւ ուրիշներ յետագայ դարերէն։ Նշելի են նոյնպէս կրօնական պաշտամունքի վերաբերեալ հազարաւոր ձեռագիրներ, որոնք զարդարուած են շատ գեղեցիկ մանրանկարներով, գործերը աւատապետական Հայաստանի հռչակաւոր նկարիչներու, ինչպէս են՝ Սարգիս Պիծակ, Թորոս Ռոսլին, Թորոս Տարօնցի, Ծերուն, Մարգար, Վարդան, Գրիգոր Տաթեւացի եւ ուրիշներ, զորս չեմ կրնար յիշել եւ որոնց մանրանկարները հիացումով դիտեցի ցուցահանդէսի սրահի ցուցափեղկերուն մէջ (Մատենադարանին մէջ ընդամէնը պահուած են մօտաւորապէս վեց հազար մանրանկարային ձեռագիրներ)։

Անտես չեմ կրնար առնել հայ փիլիսոփաներու գործերը կամ անոնց կատարած թարգմանութիւնները յոյն փիլիսոփանե-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերուն տուած տեղեկութեանց համաձայն, Ինէօնիւի կուսակցութիւնը, Հալք, կը մտնէ մասնաւոր ճգտում մը՝ մօտենալու համար Հայոց։ Նոյնիսկ Հալք կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Էօզտէն, պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ իրենց ծրագրին մաս պիտի կազմէ «Հայ համայնքին վարչական մարմիններու ընտրութիւնները կատարել տալ համաձայն համայնքին սովորութիւններուն եւ աւանդութիւններուն»։

Վերջերս տեղի ունեցած են խորհրդակցութիւններ Հայոց եւ Հալքի ղեկավարներուն միջեւ։ Աւելցնենք նաեւ որ Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Սահմանադիր ժողովի անդամ, յարած է Հալք կուսակցութեան։

Առանց կարծիք յայտնելու, իբրեւ պարզ տեղեկատուութիւն, կուտանք ինչ որ կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերը։

«Մարմարա» կը գրէ (6 Յունիս).—

Երկար ատենէ ի վեր Հալք կուսակցութեան զանազան շրջանակներու մէջ մասնաւոր շարժում մը եւ տեւական աշխատութիւններ աչքի կը զարնէին, շփումներ հաստատելու համար ժողովրդային զանազան զանգուածներու հետ։

Այդ շարժումը շատ աւելի զօրացաւ վերջին շրջաններուն՝ երբ պետութեան կողմէ արտօնուեցան կուսակցական աշխատութիւնները։

Զանազան աղբիւրներէ կը տեղեկանայինք թէ կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին մէջ զանազան խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենային կուսակցութեան եւ փոքրամասնութիւններու զանազան համայնքներու պատկանող անձնաւորութիւններու միջեւ։ Քննելու համար համայնքներու բաղձանքները եւ հոգերը։

Այդ գործունէութեանց կարգին հայ համայնքի պատկանող դէմքեր առաջին իսկ օրէն իբրեւ համայնքային գլխաւոր մտահոգութիւն ներկայացուցեր էին մեր ընտրական հարցերը եւ Հալքեան վարիչները առաջին իսկ վայրկեանէն մեծ հասկացողութեամբ դիմաւորեր էին համայնքի մը այդ տարրական իրաւունքները եւ խոստացեր էին այդ բաղձանքը հաղորդել կեդրոն եւ հասնիլ որոշ եզրակացութեան մը։

Այդ աշխատութիւնները վերջնական փուլի մէջ մտած ըլլալով Հալք կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին մէջ կազմակերպուած մամլոյ հաւաքոյթի մը ընթացքին կուսակցութեան ներկայացուցիչ Էքրեմ Էօզտէն պաշտօնապէս յայտարարեց թէ իրենց կուսակցութիւնը յետ քննութեան իրաւացի գտած էր հայ համայնքին իր սեփական հաստատութիւնները եւ կալուածները մատակարարելու եւ անոնց մատակարարները հակակշռելու բաղձանքը եւ նոյնիսկ որոշած էին իրենց ընտրական ծրագրին մէջ մասնաւոր տեղ մը յատկացնել համայնքներու իրաւունքներուն եւ հայ համայնքի ընտրական հարցին։

Այս հաւաքոյթին ներկայ էին կուսակցութեան վարչական Մարմինէն Պ. Էքրեմ Էօզտէն եւ Հայրետտին Էօզքուլ, Ներկայացուցչական ժողովի անդամ Օր. Հերմինէ Գալուստեան զանազան հայ կուսակցականներ (թրքական կուսակցութեանց անդամ) եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

Այս առթիւ Հալք կուսակցութեան յանձնուեցաւ հայ համայնքի բաղձանքը ներկայացնող գիր մը, որ նախապէս յանձնուած գրութիւններուն մէկ ամփոփումը կարելի էր նկատել։

Կարդացուեցաւ այդ գրութիւնը որ կը գրէր հետեւեալ խորագիրը.—

Թրքահայ համայնքի պատկանող եկեղեցիներու եւ կալուածներու մատակարարման եղանակը։

Պարունակութիւնը.—

Թրքահայ համայնքի կրօնական գործերը կը մատակարարուին Պատրիարքարանի հսկողութեան ներքեւ կրօնական մարմիններու կողմէ։ Բայց, նկատելով որ Եկեղեցիներու եւ անոնց կապուած հասարակաբարեխիրական եւ մշակութային հաստատութիւններու նիւթական, տնտեսական եւ այլ ոչ կրօնական հարցերով կարելի չէ որ զբաղին կրօնաւորներու դասակարգը, վաղուց ի վեր այս հաստատութիւնները եւ կալուածները կը մատակարարուին հետեւեալ կերպով.

1.— Այն կալուածները, վարժարանները եւ հաստատութիւնները, որոնք կապուած են որոշ թաղի մը եկեղեցիին, անոնք կը մատակարարուին այդ թաղի բնակիչներուն կողմէ չորս տարուան համար ընտրուած թաղ. Խորհուրդներու կողմէ։

2.— Այն հաստատութիւնները, որոնք որոշ թաղի մը չեն պատկանիր եւ համայնքային հասարակաց իրաւունքներուն մաս կը կազմեն, ինչպէս հիւանդանոց, որբանոց, դպրեվանք, անոնք ալ կը մատակարարուին ընդհանուր մատակարար մարմինի մը եւ համագործակցութեան մարմինի ժամանակ կողմէ։ Այդ մարմինը միեւնոյն ժամանակ կը կարգաւորէ Պատրիարքարանի տնտեսական եւ վարչական գործերը, կը հսկէ թաղերու կալուածները եւ անոնց միջեւ համագործակցութիւնը կ'ապահովէ։

(Շար. 1)

...րէն եալյն ։Առաջին հայ փիլիսոփան՝ ...եղնիկ Կողբացի Ե. դարէն է, կը հետեւին ...Զ. դարէն յայտնի Դաւիթ Անյաղթ, Անա- ...նիա Շիրակացի Է. դարէն, Ստեփանոս ...Սիւնեցի Ը. դարէն, Յովհաննէս Սարկա- ...ւագ՝ ԺԲ. դարէն, Վահրամ Րաբբունի՝ ...ԺԳ դարէն, Յովնան Որոտնեցի՝ ԺԴ. դա- ...րէն, եւ ուրիշներ ։ Հայերէն թարգմանու- ...թիւններուն մէջ կը գտնենք նաեւ յոյն ...փիլիսոփաներ՝ Արիստոտել, Պղատոն, ...Պորփիւրոս, Զենոն Ստոյիկ եւ ուրիշներ ։ ...Աստուածաբանական դարաշրջանի հայ գրա- ...կանութենէն կը գտնենք 337 բանաստեղծ- ...ներու եւ արձակագիրներու, ինչպէս նաեւ 185 անծանօթ հեղինակներու գործերը ։ ...Ճշգրիտ գիտութիւններու բնագաւառէն ...պէտք յիշենք գործերը ԺԲ դարու յայտնի ...բժիշկներ Մխիթար Հերացիի եւ ԺԵ. դա- ...րէն Ամիրդովլաթի, որոնք եղած են ի- ...րենց դարաշրջանի ամէնէն յայտնի բը- ...ժիշկները ։ Պէտք է նշել նաեւ որ Մատե- ...նադարանին մէջ կը գտնենք հայերէն աշ- ...խատութիւններ ուսողութեան, աստղա- ...բաշխութեան, տիեզերագիտութեան, բը- ...նագիտութեան եւ քիմիագործութեան բը- ...նագաւառներէն ։

Այս հեղինակներէն շատերը ուսումնա- ...սիրուած են Մատենադարանի աշխատա- ...կիցներուն կողմէ, վերլուծուած է անոնց ...գիտական, պատմական, փիլիսոփայա- ...կան աշխարհահայեացքը եւ անոնց երկե- ...րէն շատերը տպագրուած են քննադատա- ...կան հրատարակութիւններով ։ Այստեղ ...կարելի չէ նշել բոլորը, թէպէտեւ անոնք ...շարուած են իմ գրադարանիս մէջ, եր- ...կեր, որոնք ինծի նուիրած են հեղինակ- ...ները, բայց կ'ուզեմ նշել միայն անուննե- ...րը քանի մը գիտնականներու, որոնք թէ- ...եւ երիտասարդ այսուհանդերձ հրատա- ...րակած են բազմաթիւ գործեր ։ Այսպէս՝ ...պէտք նշեմ Մատենադարանի տնօրէն Լե- ...ւոն Խաչիկեան, Ա. Մնացականեան, Ս. ...Գոլանճեան, Հ. Անասեան, Վ. Գրիգոր- ...եան, Վ. Առաքելեան, Գ. Աբգարեան, ...Ն. Սմբատեան, Մարգարիտ Դարբինեան, ...Վ. Ցակոբեան, որոնց բնագաւառը պատ- ...մութիւն է, ընկերային – տնտեսական ...պատմութիւնը, գեղարուեստի պատմու- ...թիւնը, մատենագրութիւնը ։ Պիտի նշեմ ...պրոֆեսոր Հ. Փափազեան, բանասէր- ...ներ Շուշանիկ Նազարեան, Լ. Գ. Խաչեր- ...եան (հայրենադարձ Կիպրոսէն), բիւզան- ...դագէտ Կարէն Եուզպաշեան, փիլիսոփա- ...յութեան մասնագէտներ, ինչպէս եւ գիտ- ...նական Վ. Կ. Ճալոյեան, Ս. Արեւշատ- ...եան, Ա. Աբրահամեան, Գ. Գոյեան, որ ...ծանօթ է հայ թատրոնի մասին գրած իր ...պատմութեամբ ։ Անոնք բոլորն ալ կը ...հրատարակեն ուսումնասիրութիւններ ...հին հեղինակներու կապակցութեամբ, ...կը թարգմանեն գանոնք ռուսերէնի եւ ...մէկը կուտան այնքան օգտակար աշխա- ...տութիւններ հայագիտութեան վերաբեր- ...եալ ։ Իրենց եռուն գործունէութիւնը ...հիացում կ'արթնցնէ մեր մէջ հայ գիտ- ...նականներու այս սերունդին հանդէպ ։

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Գրած էինք թէ՝ Ազգերու – Թատրոնի ներկայ թատերաշրջանի խաղացանկը կազմուած էր, գրեթէ մեծամասնու- թեամբ, զանազան ազգերու երգի ու պա- րի փոլքլորիք ներկայացումներէ, թը- ւելով միայն այն քանի մը հազուագիւտ թատերական ներկայացումները, որոնց նկարագրութիւնը ըրած էինք ։

Աւելցուցած էինք, սակայն, թէ իտա- լական թատրոնը իր վերջին խօսքը չէր ըսած տակաւին ։

Արդարեւ, ուրիշ տարիներ, ինչպէս նաեւ անցեալ տարի, Ազգերու Թատրոնի շրջանին, իտալական թատերախումբեր բերին իրենց թանկագին աջակցութիւնը ։

Ճինօ Ճերվիի, Լուչինօ Վիսքոնթիի և Էտուարտօ Ֆիլիփփոյի անցեալ եւ նա- խանցեալ տարիներու Ազգերու Թատրոնի թատերաշրջանին ներկայացուցած յաջող բեմադրութիւններէն ետք, այս տարի, դարձեալ իտալական թատերախումբ մը՝ առաջնորդութեամբ Սերճիօ տէ Լուլլոյի, ներկայիս Սառա – Պերնարի թատրոնին մէջ կը ցուցադրէ իտալական թատրոնի լաւագոյն նմոյշներէն երկուքը ։

Առոնցմէ առաջինն էր անցեալ շաբթու ներկայացուած իտալացի յայտնի հեղի- նակ Կոլտոնիի «դասական» մեծ գաւեշ- տը՝ «Լաւ տրամադրուած կիները» ։

Իտալացի երգիծաբան Կոլտոնի ծնած է է Վենետիկ 1707ին եւ մեռած Փարիզ՝ 1793ին ։ Նկարագրով եւ խառնուածքով չէն ու զուարթ այս հեղինակը, որ ամ- բողջ իր կեանքը անցուցած է ծիծաղի շո- ղեր բաշխելով չորս դին, ունեցած է բա- ւական արկածախնդրական եւ մռայլ կեանք մը ։

Երիտասարդ տարիքէն մեծ սէր ցոյց տուած է դէպի թատրոնը, սակայն, պահ մը չանսալով այդ սիրոյն, կը նուիրէ ինքզինքը իրաւաբանական ասպարէզին, ուր պահ մը կ'ունենայ մեծ յաջողութիւն ։

Սակայն, տարօրինակ դիպուածը կը խաղայ իր դերը ։ Կը հանդիպի դերասա- նախումբի մը, կը ծանօթանայ անոնց հետ, կը դառնայ մտերիմը խումբին ղե- կավար դերասան Մետեպաքի եւ հրա- պուրուելով անոնցմէ, կը լքէ իր փաս- տաբանական պաշտօնը եւ կը հետեւի այդ «թափառաշրջիկ»ներուն ...

Այնուհետեւ կը դծուի իր նոր կեան- քին ուղին ։ Կը սկսի գրել թատերախա- ղեր ։ 1748 – 1762 կը գրէ բազմաթիւ թա- տերակներ, մէկ եղանակի ընթացքին մինչեւ 16 հատ ։

Իր գործերով Կոլտոնի կը ջանայ հիմ- նել նոր դպրոց մը, իրապաշտ, նախապա- շարումներէ զերծ դպրոց մը, եւ սակայն իր դէմ կը ցցուին ընկալեալ թատրոնի պաշտպան երկու ոսոխներ՝ Փիեթրօ Քի- արի եւ Քարլօ Կոցցի, որոնք ուժեղ պայ- քար մը կը մղեն Կոլտոնիի դէմ եւ այս վերջինը, յոգնած եւ յուսահատած, կը լքէ իր երկիրը եւ կը հաստատուի Փա- րիզ ։

Իր գրական սկզբնական գործերը (ող- բերգութիւններ եւ կատակախաղեր) ե- ղած են միջակութիւններ ։Սակայն յետա- գային իր երկերը կը դառնան աւելի տո- կուն, աւելի լուրջ կառոյցով եւ հոգեբա- նական ու փիլիսոփայական խոհերով եւ վերլուծումներով շաղախուած ։ Մինչեւ այսօր իր թատերախաղերը կը ներկայաց- ուին բազմաթիւ ժողովուրդներու բեմե- րուն վրայ, ինչպէս անցեալ տարի, Ազ- գերու Թատրոնի խաղացանկին վրայ կար իր մէկը գործը՝ «Զմիւռնիայի յանձնա- կատարը», որ այնքան մեծ ընդունելու- թեան արժանացաւ ։ Իր նշանաւոր եր- կերն են՝ «Հովահարը» (1763), «Խոհեմ Մարդը», «Ջիաւորը եւ Տիկինը», «Պան- դոկապետուհին» եւայլն ։

Իսկ այս տարուան Ազգերու Թատրոնի խաղացանկին վրայ ներկայացուած «Լաւ տրամադրուած կիները»ին նիւթը կը կազ- մէ ԺԸ դարուն ապրած իտալացի քաղքե- նի կիներու շատախօսութիւններն ու բամբասանքները, զորս այս վերջինները Բարեկենդանի շրջանին կ'ընէին ։

Այս պարզ նիւթի կարկահին վրայ, Կոլտոնի հիւսած է բառքերու եւ նկարա- գիրներու խայտաբղէտ ձեռագործ մը, տալով իր թատերակին նաեւ վարպետ թատերագրէ մը սպասուած բեմական բո- լոր նրբութիւնները ։

Իտալացի դերասանները մեծ յաջողու- թեամբ ներկայացուցած են այս թատե- րակը ։ Բովանդակ մամուլին կողմէ մեծ գնահատանքի արժանացած է մասնաւո- րապէս Ռոմոլօ Վալլի, ծերուկ եւ խուլ Լուքայի դերին ստեղծագործութեամբ ։

×

Երկրորդ թատերախաղն է այս անգամ ժամանակակից իտալացի թատերագիր Ճիուզեփփէ Փաթրոնի Կրիֆիի «Սեւ Հո- գի»ն ։

Աւելորդ է ըսել որ այս գործը ոչինչով կրնայ հաւասարիլ «հին աղուէս»ին՝ Կոլ- տոնիի երկերուն, եւ սակայն, իտալա- կան թատրոնի ներկայացուցիչները այս երկու տարբեր ժամանակաշրջաններու հեղինակներուն միեւնոյն յայտագրին մէջ ցուցադրումով, ուզած են զուգահեռ մը ստեղծել իտալական հին եւ նոր թատե- րական գրականութեանց միջեւ ։

Կրիֆիի «Սեւ հոգի»ին նիւթն ալ պարզ է ու անսեթեւեթ ։ Անիկա պատմութիւնն է դէշ բարքերով վարակուած երիտա- սարդներու, որոնք յանկարծ կ'այլափոխ- ուին, կը մտնեն պարկեշտ ու առաքինի կեանքի մը մէջ՝ երբ մաքուր սիրով մը կ'ողողուի իրենց հոգին ։ Պատմութիւնն է նոյնպէս երիտասարդ ու անմեղ կնոջ մը, ինչպէս նաեւ պերճաղիճի մը՝ որ սակայն մեծ հոգի մը ունի ...

Երիտասարդ թատերագիրը այս նիւթը ընտրելով իբրեւ պատուանդան, բարձ- րացուցած է անոր վրայ իր շէնքը, հաս- տատելով որ մաքուր սէրը կրնայ սպե- ղանի ըլլալ մարդկային բոլոր տեսակի յոռի վէրքերուն համար ։

Իտալական թատրոնի այս երկու յաջող ներկայացումներէն ետք, հասարակու- թիւնը անհամբերութեամբ կը սպասէ դարձեալ իտալական յաջորդ ներկայաց- ման, որուն ընթացքին պիտի բեմադըր- ուի ԺԶ. դարուն իտալացի թատերագիր Իլ Ռուծանթէի Լա Մոսքեթա, զոր պի- տի պատրաստէ Թորինոյի թատերա- խումբը ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ— Յունիս 3ին, Շաբաթ իրիկուն, Ժան տ'Արք սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի անկախութեան 43րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը ի ներկայութեան հաւատաւոր հասարա- կութեան մը, բացումը կատարուեցաւ Հ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կողմէ եւ « Փամ փորտանով » ։

Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Ար- մենակ Գույումճեան, որ օրուան տօնին իմաստը բացատրելէ ետք, եզրակացուց, «Ազգերու պատմութեան մէջ կան թուա- կաններ, որոնք կը մնան առ յաւէտ ու կը փոխանցուին սերունդէ սերունդ ։ Ահա այդ թուականներէն մէկն է Մայիս 28ը, որ հայ ժողովուրդը կը տօնէ ամէն տարի ոգեկոչելով այն բոլոր, գրչի, մտքի եւ զէնքի հերոսները, որոնք իրենց արեան գնով, կերտեցին Ազատ, Անկախ Հայաստանը » ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս- նակցութիւնը բերին, Օր. Ալ. Ընտրիկ- եան եւ ընկեր Տ. Ազնաւուրեան (արտասա- նութիւն), իսկ Նոր Սերունդի «Վարդ- գէս» խումբին կողմէ Գ. Մ. Ալէմշահի « Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը, արժանանա- լով բուռն ծափահարութեան ։

Ընկեր Սարգիս Ընտրիկեան ուղերձով մը պանծացուց ազատութեան համար ին- կած հերոսներուն յիշատակը ։

Այնուհետեւ բեմ հրաւիրուեցաւ օր- ուան բանախօսը ընկ. Պ. Զպուքճեան, որ ըսաւ, «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն իր գա- ղափարական ուժին շնորհիւ, գիտցաւ ոչ միայն մտքերը լուսաւորել, այլ եւ շարժ- ման մէջ դնել բազուկները, հարուածին հարուածով պատասխանելու նպատա- կաւ ։ Ժողովուրդ մը որ ուխտած է ապ- րիլ ազատ եւ անկախ, ինչ որ ալ ըլլան ժամանակաւոր խոչընդոտները, ան կըր- կին անգամ ոտքի կը կանգնի ու կը տի- րանայ իր անկախութեան ։ Ոմանք կ'ու- զեն մոռացութեան տալ Մայիս 28ը ու փոխարինել զայն Նոյեմբեր 29ով, թը- ւական մը որ սուգի օրէ է Հայութեան համար ։ Վեց հարիւր տարուան մարտըն- չումներէ ետք դժուարութեամբ ձեռք բերուած անկախ եւ ազատ Հայաստանի թաղման թուականն է անիկա» ։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ գիշերին, խոր տպաւորութիւն թողելով ներկաներուն վրայ ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (222)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Որքան ծանր է մարդոց ուղարկել ...ահու դէմ ... Տէր ամենազօր, տուր ...ինձ ուժ եւ կարողութիւն մինչեւ Պապիս ...վերադարձը տոկալու ։ Այնուհետ, եր- ...կիրն ու գահը տիրոջը յանձնելով, ես ...կ'երթամ մեղքերս քաւելու ...

Երկար աղօթում ու աղերսում էր վե- ...հերուութեան, բայց այնտեղից պատաս- ...խան չստանալով՝ կրկնում էր

— Այո, ես կին եմ մեղաւոր ու ...տկար, սակայն մայր եմ՝ սիրով ...լցուած... եւ թող այս սէրը զօրավիգ ...լինի ինձ թշնամու դէմ ...

Նա աղօթում էր, որ Հայոց Աշխարհը ...զերծ մնայ աղէտից եւ վերահաս փոր- ...ձանքից եւ անվնաս. իսկ աղօթքից յե- ...տոյ երբեմն կանչում էր ծերունի հազա- ...րապետին եւ ասում ։

— Օգնիր ինձ, իշխան, երկիրը փրկե- լու ։ Եղիր ինձ հայր եւ տուր ինձ խոր- հուրդներ բարի, որ հետեւորդները չըն- զովեն ինձ, թէ ես, թագաւորի բանտար- կումից յետոյ, չարեցի, ոչինչ .... Ոչ, իշխան, ես կը ջանամ մինչեւ մահ, մին- չեւ նահատակութիւն եւ թող յուսահա- տութիւնը երբեք լքում չբերի հոգուս ...

Զէնքի, մթերքի եւ արքունի գանձերի փոխադրումից յետոյ՝ Արտագերս տեղա- փոխուեցին նաեւ պալատական, ազնուա- կան ու շինական շատ ընտանիքներ, ա- պա զօրքը, միայն քաղաքապահ հետեւա- կը, որ լրացնի բերդականների թիւը եւ օգնի նրանց վտանգի ժամին ։ Իսկ քա- ղաքապահ հեծելազօրքը գնաց դէպի սահմանը ։

Այս ամէնից յետոյ Փառանձեմն առաւ իր վերջին կարգադրութիւնը, որ Հայր- Մարդպետը մնայ՝ Վաղարշապատի եւ Դուինի պալատները պահելու, որպէս արքունի կալուածների եւ պալատների կառավարիչ ։ Բայց նրա հետ մնալ ցան- կացաւ եւ հազարապետ Դաւիթ Գնունին, ծերութիւնը պատճառ բերելով ։

Թագուհին որքան էլ չէր ուզում այդ, բայց ստիպուած եղաւ համաձայնել

— Ցաւամ, իշխան, թշնամին կը խը- նայի ծերութիւնդ ։ Պահիր արքայական տները մինչեւ ... (նա ուզում էր ասել « մինչեւ որդուս գալուստը», բայց զըս- պեց իրեն) ։ Թաքցրու ինչ հնարաւոր է եւ հետեւիր, որ այդ ներքինին չանի ան- վայել գործեր ...

Այստեղ թագուհին նորից լռեց եւ սե- ւեռուն, մտածկոտ նայեց ծեր հազարա- պետին ։

— Բայց իրօք ցանկանո՞ւմ ես մնալ, Տէր Գնունի ։

Եւ երբ ծերունին գլխով արաւ, թէ իր վճիռն անխախտ է, թէ երկիրը չի կարող թողնել անտէր, Փառանձեմը, մոռանա- լով թագուհու իր հանդամնաքը, փար- ուեց նրան ։

— Իշխան, դու եղել ես ինձ հայր... ինձ դժուարին է բաժանուել քեզնից ... Բայց կ'ուզէի, որ գնաս Դուին ։ Եթէ թշնամին գայ, մինչեւ այնտեղ հասնելը՝ կատաղութիւնը կ'իջնի եւ քեզ... չեն վնասի ։ Գուցէ եւ .... հրաշք պատահի՝ չգան ...

Այս կարճ խօսակցութեան միջոցին եր- կուսի աչքերն էլ լցուեցին արցունքով ։ Սակայն Փառանձեմը սթափուեց շուտով.

— Այժմ դէպի Արտագերս ...

Երբ նա հեծաւ իր սեւ նժոյգը եւ խը- թանեց՝ թիկնապահները հետեւեցին նը- րան ։ Դրանց մէջ էր եւ Եզնիկ իշխանը՝ թագաւորի սենեկապահը եւ Փառանձեմի համր սիրահարը ։

×

Այդ իսկ պահին, երբ մայրաքաղաքում տագնապալի իրարանցում էր, երբ մի կողմից բեռնաբարձ սայլերի շարան էր դուրս գալիս քաղաքից, միւս կողմից ըն- տանիքներ էին հեռանում դէպի Արագած, կամ ձի ու ջորի վարձած շտապում էին Կոտայք, Գառնի,— այդ ժամին քաղաքի մի այլ ծայրից Վաղարշապատ մտան ե- րեք ձիաւոր, երեքն էլ նիհար, արեւա- հար դէմքերով, յոգնած ու տխուր ։

Տէրերի նման յոգնած էին եւ ձիերը ։ Դրանից մէկի մէջքին նստած էին մի տղամարդ եւ մի փոքրիկ տղայ, որ հե- տաքրքիր, զարմացած աչքերով նայում էր շուրջը՝ տներին, մարդկանց ։ Երբ մի քիչ առաջ գնացին՝ տղան հարցրեց առ- ջեւը նստողին ․

— Պապօ, թագաւորն է՞տեղ է ապ- րում,— ասաց նա զարմացած ։

— Էստեղ, էստեղ ...

— Էս աղմուկի մէ՞ջ ։

— Չէ, իր միջնաբերդում ։ Էնտեղ աղ- մուկ չկայ ։

— Իսկ ինչո՞ւ բոլորը կը շտապեն,— շարունակեց տղան ։

Այդ շարժումը ոչ միայն տղային էր հետաքրքրում, այլեւ իրենց՝ ձիաւորնե- րին ։ Դրանք Թորգոմը եւ ընկերներն էին՝ Յովսէփն ու Վարդանը ։

Փոքր էլ առաջ գնալով՝ Թորգոմը կանգնեցրեց այծեր քշող մի ծերունու ․

— Պապօ, էս ի՞նչ է, մարդիկ ո՞ւր են շտապում այսպէս սայլերով, բեռներով ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Սահակ Գասպարեան , իրենց զաւկին Կիթուին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ կը նուիրեն քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօրտոյի դպրոցին :

×

Պ. Վարուժան Վառվառեան, Թոնո – նէն, 35 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ուսանողական Միութեան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առ – թիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դա – լարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանա – կան հայկական ձայնաւոր պատարագ , աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, աղգային եր– գերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանա – գրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին : Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշէն պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշ– խութիւն :

Դիմել վարժարան ,

Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռը– ուին Վատիկանի ռատիոկայանէն :

Պատարագիչ՝ Նշան վ. Գարաքէհէեան :

Քարոզիչ՝ Ներսէս Ծ.Վ. Սեթեան :

Նիւթ՝ «Լուսաւորչի հաւատքը» :

Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 եւ 19·84 :

Միջին ալիք՝ 196 մ. :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1961 – 1962 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (franc ճլասիք) :

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանու – թեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռա– ձայնով վարժարանի տեսչութեան :

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նա– եւ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանէն , ստացած է առանձին նա– մակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բա – ժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածու – ներու պաշտօնական գործողութեանց վե– րաբերեալ աշխատանքներուն :

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վար – չութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վե– րոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին , կը ծանուցանէ ներկայովս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պի– տի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմո – րանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատա – րել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հա– րաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդա– րանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատա – րելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծա – յեն :

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝
339, Avenue du Prado, Marseille
Հայոց Առաջնորդարան՝
26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները :

Յունիս 30էն պիտի դադրեցնենք Յա – ռաջի առաքումը այն բաժանորդներուն , որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31 :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բա – ժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թեր– թին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ու– նեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ ար – ձանագրեն իրենց զաւակները օդափո – խութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը , 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ըն – դունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14 : Արձանա– գրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանա – գրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղ – ջիկները 6–14 տարեկան :

Փափաքողները արձանագրութեան հա– մար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոն – վալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Ն. Ռ. Մ.եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ , Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մե – ծամասնութեան, միութեան կեդրոնատե– ղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1) Վարչութեան գործու– նէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն ի վեր :

2) Հաշուեքննիչներու զեկուցում :

3) Մեր զոհերու յիշատակին կառուց – ուելիք յուշարձանը , Փարիզի մէջ :

4) Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

5) Զանազան հարցեր :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամնե– րը, որոնք վճարած են իրենց անդամա – վճարը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (Կնիք)

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ - ԹԻՐՈԼ - ՎԻԷՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբա – նութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ :

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ և խումբը կ'առաջնորդէ Հ. Սամուէլ վ. Արամեան :

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13՝
10 bis, Rue Thouin - PARIS (5e)
Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17՝
E. DJEZIRIAN
27, Fbg. Montmartre, Paris (9e)
Tél. : PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մար – միններու եւ խումբերու ներկայացուցիչ– ները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան » խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ըն – կերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ըն – կերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե- րըն ու խումբերը :

ԱԿՆՈՒՆԻ , Ուրբաթ (Յունիս 16) ժա- մը 21ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին :

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կի- րակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին : (Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունե- նան իրենց սովորական հաւաքատեղինե- րը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ըն- կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Դիւանները պէտք է նախապէս ընկեր- ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրը եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը , Այս Կիրակի , ժամը 16ին, վարժարանին մէջ :

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿ – ԵԱՆԻ :

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալ – ներ :

Կը հրաւիրուի Իսիի գաղութը անխտիր :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱԶԳԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական չամփուրով խորոված :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ. : Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները : Դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77–73) :

Tombola

Մուտք 1 Ն. Ֆ. :

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն : Անցնիլ կամրջակ եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը : Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17 :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— ժամը 18·55էն իւրաքա նչիւր քսան վայրկեանը :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI
16 JUIN
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9129 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Յեղափոխութենէն տարի մը վերջ, բնականոն վիճակ չէ ստեղծուած տակաւին Թուրքիոյ մէջ։

Անպակաս են խլրտումները :

Համաձայնութիւն չկայ նոյնիսկ վարիչ մարմնի անդամներուն միջեւ :

Մաքրագործումներն ու հրաժարականները քրոնիկ հիւանդութիւն են դարձած արդէն :

Պարբերական ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան՝ զանազան պատրուակներով :

Մերթ կը ձերբակալուին Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմնակիցները — պոչ ժառանգութիւնը մը ձեւի խառնաշփոթ մըն էր, — կառավարութիւնը տապալելու ամբաստանութեամբ :

Ուրիշներ կը բանտարկուին կրօնական մոլեռանդութիւնը քաջալերելու մեղադրանքով :

Իսկ Յունիս 3ին Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած են 22 մտաւորականներ, — փաստաբան, բժիշկ, լիսէի ուսուցիչ, հարտարապետ եւ երկրաչափ, իբրեւ վարիչները համայնավարական գաղտնի ցանցի մը, որուն նպատակն է եղեր «կրօնասէր անձերու մօտ իբրեւ կրօնասէր, նախկին դեմոկրատներուն մօտ ալ իբրեւ պոչ երեւալով տարհամոզել զանոնք եւ խռովութեան մը ծնունդ տալ »։

Երկուքուկէս ամսուան խիստ հետապնդումէ մը վերջ երեւան հանուած է այս ստորերկրեայ կազմակերպութիւնը, որուն կարգ մը անդամներն ալ ձերբակալուած են Պրուսայի մէջ :

Դեմոկրատներու օրով, 1952ին համայնավար ուրիշ ցանց մը եւս գտնուած էր։ Վարիչներն էին երկու բժիշկներ եւ համալսարանի դասախօս մը :

Յեղափոխական կառավարութիւնը վճռած է «խստիւ հետապնդել եւ տեղւոյն վրայ ճզմել» համայնավարները, որոնք կը ջանան եղեր «անիշխանական գետին մը պատրաստել, խափանարարութիւններ ընել եւ յայտարարութիւններ հրատարակելով սպառնալ պետութեան մեծերուն ու ընդհանրական վարչութեան »։

Նախապէս ձերբակալուած էին նաեւ կարգ մը լրագրողներ, որոնց մէջ ամէնէն ծանօթն է սիւնակագիր Ազիզ Նէսին, որ ժողովրդական անուն մըն էր դարձած իր սրամիտ եւ կծու «տոմսեր»ով : Վերջերս իբրեւ պաշտպան ներկայացած էր նաեւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն :

Հալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Քասըմ Կիւլէքի պաշտպանեալն էր : Սակայն երբ ձերբակալուեցաւ, այս վերջինը յայտարարեց թէ Նէսիմ մէկ շաբաթէ ի վեր կուսակցութեան պաշտօնաթերթի խմբագրութենէն հանուած էր։

Ալրտումներ կը նշմարուին նաեւ գիւղացիներուն մօտ, որոնք Թուրքիոյ բնակչութեան ութսուն առ հարիւրը կը կազմեն եւ մեծ մասամբ կարդալ - գրել չեն գիտեր :

Մենտերէս անոնց համակրութիւն էր շահած, բարձրացնելով անոնց ապրուստի մակարդակը :

Յեղափոխական կառավարութիւնը անոր օրինակին հետեւելով, վերջերս բարձրացուց ցորենի գիները :

Երեք նոր կուսակցութիւններ կազմըւած են, — «Նոր Թուրքիա», գլխաւորութեամբ Պոլսոյ նախկին կուսակալ Փրոֆ. Ֆախրէտտին Կէօքայի, «Ատալէթ» եւ «Գիւղացի հանրապետական» :

Սակայն ամէնէն աւելի Հալք կուսակցութիւնն է, որ գործի վրայ է : Սահմանադիր ժողովը իր ձեռքն է արդէն (275 անդամի վրայ 225 Հալքական) :

Իսկ այժմ Հալքը հրապարակ իջած է իբրեւ ախոյեան փոքրամասնութեանց ի –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՊԷՏՔ Է ՆԱԽԱՁԵՌՆԱԿ ԸԼԼԱՅ

Կ'ԸՍԷ ՊԵԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄ

—o—

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Էվիանի խօսակցութեանց ընդհատումը · զանազան արձագանգներու տեղի կուտայ : Ֆրանսայի այս «միակողմանի որոշումը » պատճառ դարձաւ նաեւ որ ալժերական պատուիրակութեան պետը՝ Պելքասէմ Քրիմ յայտարարութիւն մը ընէ Ժընեւի մէջ, ընդհատումին ամբողջական պատասխանատուութիւնը ձգելով Ֆրանսայի վրայ։ Կը յիշուի թէ երեքշաբթի օրուան նիստին, Քրիմ երեք անգամ սեղանին զարկած էր իր բռունցքը եւ «լռէ» պոռացած երբ Ժոքս հանդէս փորձեր կ'ընէր նիստ մը նշանակելու համար Չորեքշաբթի օրուան համար։ Յստակ է որ Ալժերացիք չէին սպասեր Ֆրանսական այս «կարծրացումին», որովհետեւ առաջին անգամն է, որ Ֆրանսա ամէն բան չըներ վերսկսելու համար բանակցութիւնները :

Պելքասէմ Քրիմ, նախ պատմականը ըրաւ այն անցուդարձին, որ ծագած էր 1958 Սեպտեմբեր 16ի տը Կոլի յայտարարութենէն ետք, ապա սկսաւ քննադատել Ֆրանսական ծրագիրը , «Ի՞նչ անցաւ դարձաւ Էվիանի մէջ, ինչո՞ւ այս ընդհատումը կամայական ձեւով նշանակուած։ Պիտի ջանամ պատասխանել այս հարցումներուն առանց վնասելու բանակցութեան վերսկսումին եւ խաղաղութեան»։ Այս նախաբանէն ետք, Պելքասէմ Քրիմ յայտարարեց .— «Ֆրանսական պատուիրակութիւնը մեզի ծրագիր մը ներկայացուց, որուն անունն էր «ապագաղթականացման ծրագիր »։ Քանի մը խօսքով ըսեմ թէ ի՞նչ էր այդ ծրագիրը։ Ալժերիա մը, իր 4/5երորդով անդամատուած եւ որուն հարստութիւնները, գործնապէս եւ իրաւականօրէն Ալժերացիներուն պիտի չպատկանին : Ուր, Եւրոպացիները, իրենց առանձնաշնորհումներով դէմ պիտի դնեն Ալժերացիներուն : Յետոյ, Ալժերիան մասերու բաժնելու սպառնալիքը միշտ մեր գլխուն վերեւ էր : Շաբաթ օր, մեր պատուիրակութիւնը պարզ ծրագիր մը ներկայացուց Սահարայի համար, կը նախատեսենք, որ բոլորովին տրամադրելի ըլլայ իր հարստութիւններով, ոչ դրացի երկիրներուն, ոչ ալ այն երկիրներուն որ կ'ուզեն գործակցիլ շահերը պիտի անտեսուին : Ինչ կը վերաբերի Եւրոպացիներուն, ըսինք արդէն, որ ոչ կը մերժենք ոչ ալ կը պարտադրենք ալժերական քաղաքացիութիւնը »։ Պելքասէմ Քրիմ յայտնեց նաեւ թէ տարակարծութեանց հիմնական պատճառներէն է նաեւ ֆրանսական զինուորական կայաններու հարցը, որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Ալժերիոյ հողային ամբողջականութիւնը, եւ Պելքասէմ Քրիմ եզրակացուց .— «Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդհատում մը որոշեց, պայմաններու մէջ, որոնք ծանօթ են ձեզի : Այս ընդհատումին իրական բնոյթին եւ տեւողութեան վրայ ,

թոյլ տուէք, որ մասնաւորաբար վերապահ ըլլամ : Ի՞նչ պիտի պատահի հիմա։ Պատերազմը պիտի սաստկանա՞յ, երրորդ ուժի մը գործողութեան պիտի անցնինք։ Ֆրանսական կառավարութիւնը 15 օրուան ընդհատում մը ուզեց, հարկ է, որ այդ ժամանակամիջոցին կրկին արտայայտուի, գալով մեզի բանակցուած հաշտութեան մը կողմնակից ենք» : Պելքասէմ Քրիմ պատասխանեց նաեւ կարգ մը հարցումներու, զորս ներկայ լրագրողները ըրին, առոնց կարգին յիշենք ան որ կապ ունի խօսակցութեանց վերսկսելուն հետ։ Պելքասէմ Քրիմ պատասխանեց .— «Ալժ. Ազատ. Ժամանակաւոր պատուիրակութիւնը կը սպասէ Ֆրանսական նախաձեռնութեան մը, քանի որ ան էր ժողովը ընդհատողը »:

Նոյն ատեն, ալժերական հարցերու կոմիտէն հաւաքուած էր Էլիզէի մէջ, ուր Ժոքս երկար զեկուցում մը տուաւ Էվիանի անցած - դարձածին մասին։ Ասոր կը յաջորդէր Նախարարաց Խորհուրդ մը, Հինգշաբթի առաւօտ։ Կը կարծուի, թէ Ֆրանսա առժամեայ Ալժերիա մը ոտքի պիտի դնէ, իր հասկցած ձեւով :

Ալժերիոյ մէջ, կացութիւնը անստոյգ է։ Մահմետականները ցոյցեր ըրին Ալժէի Պելքուր հրապարակին վրայ։ Օռանի մէջ, մահմետական առեւտրականները գործադուլի դիմած են :

Յիշենք, որ Թունուզ - Մալի զեկոյցը, որ կ'ըսէր թէ Սահարան Ափրիկէի մէկ հարազատ մասնիկն է այն տպաւորութիւնը ձգած է ալժերական պատուիրակութեան վրայ, թէ Ֆրանսական քաղաքականութեան մէկ խաղն էր։ Նասր շատ գոհ է այս «ընդհատումէն» , ինք որ Պուրկիպայի մրցակիցը կը նկատուի, կը վախնար, որ Էվիանի մէջ համաձայնութիւն մը անկախ Ալժերիոյ մը ծնունդ տայ «արեւմտասէր» Թունուզեան պլոքին մէջ :

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գիւղացիական տագնապը սուր հանգամանք կը ստանայ, ի՞նչ է ասոնց ուզածը։ Դժգոհ են որ «միջնորդները» շատ են եւ ապրանքը արտադրիչէն մինչեւ գործածողը կ'անցնի շատ ձեռքերէ եւ կը հասնի գինի մը, որ շատ հեռու է առաջին գինէն։ Այլ խօսքով եկամուտի յաւելում կ'ուզեն :

Այս առթիւ կարելի է նաեւ նկատի առնել, որ Ազգ. Ժողովը «երկրագործական ուղղութեան» օրէնք մը քուէարկած է , վեց ամիս առաջ բայց կը սպասուի , որ գործադրուի ...:

Մինչ այդ, գիւղացիները, որ չեն կրնար գործադուլի դիմել, իրենց պահանջները արտայայտելու համար, բողոքի տարբեր ձեւեր գտած են։ Այսպէս Ֆինիսթիրի եւ Մորպիհանի նահանգներէն ետք, այժմ Քօթ տիւ Նորի շրջանի երկրագործներն են, որ խափանարարական միջոցներու դիմեցին։ Բազմաթիւ հեռաձայնի սիւներ սղոցուեցան եւ Փէնփոլի մէջ դժգոհ հողագործները գրաւեցին քաղաքին գլխաւոր անցքերը : Քինփեր - Փարիզ շոգեկարգի գիծին վրայ չորս պատուարներ կանգնեցուած էին, պատճառ դառնալով երթեւեկի անկանոնութեան :

Փարիզի մէջ վարչապետը տեսակցեցաւ հողագործներու ներկայացուցիչներուն հետ։ Այս վերջինները ներկայացուցին իրենց պահանջները, յատկապէս կաթնեղէնի եւ մսեղէնի վերաբերեալ :

Մէկ կողմէ զօրավիգ կանգնելու ու միւս կողմէ կառավարութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրելու համար, երէկ, Կէրէի մէջ Կեդրոնական Ֆրանսայի 14 նահանգներու երկրագործները որոշեցին իրենք ալ, գործնական միջոցներու դիմել :

բանակցութիւններուն (տեսնե՛լ Յառաջի Բ. էջի թերթօնը 15 Յունիսէն սկսեալ) :

Տարակոյս չկայ , որ կ'ուզէ գետին պատրաստել յառաջիկայ աշնան խորհրդարանական ընտրութեանց համար եւ մոռցնել տալ տխրահռչակ «վարլըք վէրկիսի»ն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

—o—

Մեր ընթերցողները կը տեսնուի որ շատ վրդովուած են Իսիի միջադէպին առթիւ (Պ. Քէհեայեանի պարագան) : Նամակ, հեռախօս, հեռագիր ,— բողոք։ Ինչպէս միշտ կը պատահի, ֆրանսական պետական դիւանները եւ պաշտօնական անձնաւորութիւնները ճանճրացնելու ստիճան։ Երբ ամէն Հայ, անհատաբար , ինքզինքին իրաւունք կուտայ «ազգը» ներկայացնելու , բողոքը կը կորսնցնէ իր լրջութիւնը։ Ռեպաթէի միջադէպին առթիւ եւս, երկու անճահ բառի համար , այսպէս պատահեցաւ եւ լաւ տպաւորութիւն չըրաւ :

Զգեցէք որ հանդամանք ունեցող կազմակերպութիւն մը, մէկը բաւական է արդէն, այս պարագային՝ Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը, գործէ լրջութեամբ , ներկայացուցչական ծանրութեամբ :

Ողբերգական ձեւ մի տաք եղածին, ժամն մի ծախէք Հայուն արժանապատուութիւնը , — ձեր գրպանը դրէք բողոքի ձեր նամակները, չձանձրացնելու համար պետական պաշտօնատուները :

Յառաջ պատմած էր միջադէպը՝ ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով ֆրանսական թերթին, միշտ հետեւելով ֆրանսական թերթին, առանց բառ մը աւելցնելու իր կողմէ : Այսքանը բաւական է՝ կը կարծենք ողբերգական կատակերգութեան չվերածելու համար խնդիրը : Շատեր հասկցան Յառաջի բռնած ընթացքը։

ԽՄԲ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան օրկանը՝ «Ալ Նիտաա» հինգ հարիւր Լ. ոսկի տուգանքի եւ տասը օրուան հրատարակութեան արգելքի դատապարտուեցաւ մամուլի ատեանին կողմէ, որովհետեւ վնասած էր «Լիբանանի ազգային միութեան շահերուն եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հետ Լիբանանի յարաբերութիւններուն »։ Արդարեւ, թերթը բուռն պայքար բացած էր Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան դէմ, Լիբանանցի համայնավար վարիչ՝ Ֆարաժալլա Հէլուի մահուան առթիւ , որ ըստ թերթին, տեղի ունեցած է Սուրիոյ բանտերուն մէջ, իբրեւ արդիւնք ծեծի եւ չարչարանքի :

ՄԱՐՈՔ արաբ հասարակաց պաշտպանութեան ուխտին անդամակցող եօթներորդ պետութիւնը դարձաւ, առջի օր : Միւս անդամներն են՝ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն, Սէուտական Արաբիա, Լիբանան, Յորդանան եւ Եմէն։ Ցարդ դուրս կը մնան Լիբիա , Սուտան եւ Թունուզ :

ՔՈՒՊԱՅԻ նահանգներէն մէկուն՝ Քամակուէյի եպիսկոպոսը եւ շրջանի գրեթէ բոլոր կղերականները արտաքսուեցան, տեղական իշխանութիւններու կարգադրութեամբ։ Առաջին անգամն է, որ Քուպացի կղերականներ կ'արտաքսուին : Նոյն ձեւի կարգադրութիւններ եղած են Հավանայի եւ կարգ մը այլ շրջաններու մէջ։ Հավանայի նուահանգիստին մէջ միջադէպեր ծագեցան քրիստոնեայ երիտասարդներու եւ համայնավարամիտներու միջեւ :

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները՝ Լորտ Հիում եւ Տին Ռըսք կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցան, Ուաշինկթընի մէջ։ Ապազինութեան հարցին առընչութեամբ Տին Ռըսք յայտարարեց Ծերակոյտին. «Զենք կրնար ընդունիլ այնպիսի առաջարկ մը, որ մեր ժողովուրդը գոհ պիտի դարձնէ կամ խաղի պիտի բերէ »:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

"ՄԱՔՍ-ՓԼԱՆՔ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ"Ը

ՊԵՐԼԻՆ.— Արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահ Հայնրիխ Լիւպքէ յատկապէս Պերլին եկած էր ներկայ ըլլալու համար գիտական մեծագոյն ընկերակցութեան նիստին, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 8ին, երաժշտական բարձրագոյն վարժարանի սրահին մէջ։ «Մաքս – Փլանք Ընկերակցութիւնը» շարունակութիւնն է «Քայզեր – Վիլհելմ Հաստատութեան», զոր Վիլհելմ Բ. կայսրը հիմնած էր 1911ին Պերլինի համալսարանին հարիւրամեակին առթիւ ճառ մը խօսելով։ Կայսրը, ինչպէս եւ այն ատենի ուսուցչապետները, ընդունած էին գիտական հետազօտութեան բացարձակ ազատութեան սկզբունքը եւ ընդգծած էին այս պարագան, որ Վիլհելմ Հումպոլտի առաջադրութիւնը եղած էր 1811ին համալսարանը հիմնած ժամանակ։ Այսինքն գիտութիւնը եւ հետախուզութիւնը բոլորովին ազատ եւ անկախ պէտք է ըլլային որ եւ է ազդեցութենէ կամ պարտաւորութենէ։ Ծանօթ է թէ գիտնականները գիտութեան համար եւ մարդուն կողմէ բնութիւնը նուաճելու մտքով կը տքնին անընդհատ, բայց գիւտերու օգտագործումը ճարտարարուեստին կողմէ բազմաթիւ կերպարանք կ'առնէ եւ ոչ – նըւազ չափով մարդուն վնասման իսկ կը ծառայէ, օրինակ՝ վառօդ, տինամիթ, մանրէներ եւ... ատոմ։

Քայզեր Վիլհելմ Կաճառի հիմնարկութենէն եօթը տարի ետք հրաժարեցաւ գահէն 1918ին, բայց հաստատութեան, գիտական աշխատանքները շարունակուեցան շնորհիւ մեծ ճարտարարուեստի օժանդակութեան եւ նոյն տարին Մաքս – Փլանք բնագէտը ստացաւ Նոպելեան մրցանակը իր մէկ կարեւոր գիւտին համար։ Այնչափ եղաւ վարկը այս հաստատութեան 1914 – 1933 թուականներուն եւ նոյնպէս Նոպելեան մրցանակին արժանացաւ 1921ին իր ծանօթ տեսութեան եւ անկէ յառաջ բերուած հետեւութիւններուն համար։ Վերջապէս Օթթօ Հան այս հաստատութեան մէջ կատարեց Ուրանիոմի մանրացման գիւտը (Ֆ. Շթրասմանի եւ Լիզը Մայթների հետ), որ հիւլէի ուժին օգտագործման սկըզբունքը կը կազմէ։

Քայզեր Վիլհելմ Կաճառին հետախուզական աշխատանքները եղած են մանաւանդ բնագիտական եւ քիմիական նիւթերու շուրջ համալսարանէն անջատ, բայց համալսարանականներու անխոնջ նուիրումով։ Գիւտերու արդիւնքը եղած է թէեւ ոչ – անմիջական, բայց հիմնաւոր եւ հոյակապ։

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք 1946ին հաստատութիւնը լուծուեցաւ եւ 1948ին նոյն ծրագրով եւ Մաքս Փլանքի անունով վերակազմուեցաւ կեդրոն ունենալով Կէօթինգըն քաղաքը, ուր կայ նաեւ համալսարան։ Մաքս Փլանք, որ 1930 – 1937 նախագահն էր Քայզեր Վիլհելմ Կաճառին, 1947ին մեռաւ 89ամեայ եւ ահա իր մահէն տարի մը ետք իր անունով կոչուեցաւ գիտական այս կաճառը, որուն նախագահն է Օթթօ Հան։ Ընկերակցութեան նիւթական միջոցները ներկայիս շատ աւելի լաւ են քան առաջ։ Ըստ տեղեկագրութեան, 1960ին 60 միլիոն մարք եղած է պիւտճէին գումարը։ Փրոֆէսօր Ատոլֆ Բուտընանտ, որ նոյնպէս Նոպելեան մրցանակի արժանացած գիտնական մըն է, յայտարարեց իր ճառին մէջ թէ հարկ է պահել համալսարանէն անջատ եւ անկախ գործելու աշխատանքի ուղղութիւնը եւ չխնայել արդիական հետազօտութեան համար անհրաժեշտ միջոցները, որոնք շատ դրամի կը կարօտին, այլեւ մանաւանդ պահպանել գիտական հետազօտութեան անկախութիւնն ու ազատութիւնը, առանց որ եւ է պայմանի՝ նիւթական յատկացումներու կամ օժանդակութիւններու պարագային։

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է անշուշտ հանրապետութեան նախագահ Լիւպքէի ճառին այն մասը, որով կ'ընդգծէր թէ 1911էն 1961ի յիսնամեակի բարեմաղթութիւններուն հետ՝ պէտք է յայտարարուի որ Մաքս Փլանք Ընկերակցութեան աշխատանքները «ամբողջ ազգը կը հետաքրքրեն»։ «Պիտի չպահանջեմ որ մեծ հրթիռներ չինէք, բայց մթնոլորտի յղումներու հետախուզութիւնը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ ամբողջ ճարտարարուեստին վրայ, եւ եթէ այս մարզին մէջ չհասնինք ցարդ կատարուած նուաճումներուն, այն ատեն ետ պիտի մնայ նաեւ մեր ճարտարարուեստական զարգացումը»։

Ակադեմական դասախօսութիւնը կատարեց քիմիական փորձերով Փրոֆ. Ռիխարթ Կուն, որ փոխ – նախագահն է ընկերակցութեան եւ տնօրէնը դեղագիտական բաժնին։

Նախագահ Լիւպքէ պահանջեց գերման գիտնականներէն կեդրոնացում այն հետազօտութեանց վրայ, որոնց յաջողութիւնը յոյս կը ներշնչէ եւ ըսաւ. «Պէտք է կեդրոնացնենք մեր ուշադրութիւնը այն մասնագիտական մարզերուն վրայ, որոնց մէջ յաջող արդիւնք ձեռք բերելու ի վիճակի ենք»։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

9.— Մեր տպագրական տառերից եօթը (ա, բ, խ, պ, ռ, տ, փ) երեք ստեղնանի են կամ երեք ստեղնի տեղ են գրաւում։ Այս տառերը միւս տառերի համեմատութեամբ գրեթէ 1ին մէկուկէս տեղ են գրաւում (33 : 47) եւ մեր այբուբենի մէջ 24 տոկոս գործածութիւն ունենալով՝ 10 տոկոս աւելորդ տեղ են բռնում, որ շատ է թանգացնում տպագրութիւնը։ Իմ նըկարում այս բոլոր տառերը դարձած են երկստեղնանի (ա, ռ, տ), կամ գրաւում են երկու ստեղնի տեղ (բ, խ, պ, փ), մասամբ գլխագրերի ձեւ տալով տառերին (ա, բ, ռ, տ), եւ մասամբ միջին ստեղները բարակացնելով կամ բացատները փոքրացնելով (խ, պ, փ)։ Սրանով մեր տառերն ազատւում են լայն, երեք ստեղնանի տառերից, եւ բոլոր տառերի միջին լայնութիւնը երկու ստեղնից պակաս է լինում։ Ստացւում է տասը տոկոս տեղի խնայութիւն։

10.— Նոյն նպատակով՝ փակագիր եւ նման մուծուած են իմ նկարի մէջ երեք նոր փակագիր, ու, եա, իւ հնչիւնների համար, այս զոյգ գրերի կցումից, այնպէս որ առաջին անգամ տեսնողն էլ կը հասկանայ թէ ի՛նչ տառեր են դրանք։ Սրանց մասին ընդարձակ գրել եմ դեռ 1923 թուին (Մարտակոչ, թիւ 252)։ Այս փակագրերի շնորհիւ մեր տպագրութեան մէջ խնայողութիւն կը լինի դարձեալ երեք տոկոսով, իսկ փակագիր եւ հետ միասին՝ 4,5 տոկոսով։

Դառնանք տնտեսականութեան։ Ես հաշուի չեմ առնում նորամոյծ փակագրերը, որոնք չեն կարող այբուբենի մէջ մտնել առանց հեղինակաւոր մարմնի որոշման։

Ճիշդ չափումը ցոյց է տալիս որ մեր այբուբենի 38 տառերը (առանց փակագիր եւ-ի), կողք կողքի շարուած գրութեամբ, գրաւում են տեղ միլիմետրով.

Սիսերոն թիւ 12	85 միլ.	76 մ.	90 տոկոս
Կորպուս թիւ 10	75 միլ.	64 մ.	85.5 »
Փըթի թիւ 8	64 միլ.	53 մ.	84 տոկոս
Նոպարել թիւ 6	—	45 միլ.	—

Այս տոկոսները գործնականի վերածելով՝ տեսնում ենք, որ շարուածքի մէջ տպագիր սիսերոնի հարիւր տառի գրաւած տեղում իմ նկարի սիսերոնով կը մտնէ աւելի քան 111 տառ, տպագրի կորպուսի հարիւր տառի տեղում՝ իմ նըկարի կորպուսով 117 տառ, իսկ տպագրի փըթի տառատեսակի հարիւր տեղում՝ իմ նկարածով 119 տառ։ Ուրեմն մէկ կողմ թողնելով քիչ գործածական սիսերոն եւ անգործածական (ներկայումս) նոպարելը՝ տեսնում ենք որ կորպուսով շարուածքի մէջ իմ նկարի տառերով 17 տոկոս խնայողութիւն է ստացւում, իսկ փըթի շարուածքով՝ 19 տոկոս։ Եթէ սրա վրայ աւելացնենք երեք տոկոս խնայողութիւնը, որ կը ստացուի դուրս ձգելով այժմեան ուղղագրութեան աւելորդ յ եւ վ գրերը, եւ 4,5 տոկոս խնայողութիւնը, որ կը ստացուի չորս փակագրի գործածութեամբ, ապա ընդհանուր խնայողութիւնը կը հասնի կորպուսի համար 24,5 տոկոսի, իսկ փըթի՝ 26,5 տոկոսի։ Սա նշանակում է որ մեր տպագրութիւնները թղթի, տպի եւ մրի արժողութեան կողմից աւելի քան 25 տոկոս կ'էժանանան, բացի այն որ տառերն աւելի երկար կը դիմանան եւ կարելի կը լինի աւելի բարակ թղթի վրայ տպել։

Բայց սա խնայողութեան մի կողմն է միայն։ Կայ եւ մի ուրիշ կողմ՝ ոչ նուազ կարեւոր։ Մեր այժմեան տպագրութիւնների մէջ փըթի տեսակի գործածութիւնը, իբրեւ շատ մանր եւ տեսողութեան լարում պահանջող այբուբեն, խիստ սահմանափակ է՝ գրքերում ծանօթութիւնների եւ լրագիրներում մանր լուրերի համար։ Գիրքեր եւ յօդուածներ չեն տպւում փըթիով։ Իմ նկարի մէջ տառերի իրանները մեծ են, բացատներն ու արանքները լայն, սրանք նոյնքան պայծառ են եւ հեշտ ընթերցանելի՝ որքան տպագրի երկու աստիճանով խոշոր տառերը, այսինքն կորպուսով կարելի է փոխարինել տպագրի սիսերոնը, փըթիով՝ տպագրի կորպուսը, նոփարէյլով տպագրի փըթին։ Սրանից բխում է այս գործնական կարեւոր հետեւանքը, որ իմ նկարի տառերով կարելի կը լինի — եւ պէտք էլ է — շարել ամբողջ գիրքեր եւ լրագրական յօդուածներ։ «Զարիա Վոստոկա» լրագրի մէջ տիրապետող այբուբենը փըթին է, կորպուսը պահուած է գրեթէ միայն առաջնորդողների համար։ Եթէ «Մարտակոչ» թերթը թեկուզ կէսն էլ փըթիով շարուի փոխանակ այժմեան կորպուսի՝ սա կը տայ այդ կէս թերթի համար ահագին խնայողութիւն, աւելի քան 41 տոկոս, որի վրայ աւելացնելով յ եւ վ տառերի դուրս ձգելուց եւ փակագրերի գործածութիւնից ազատուող խընայողութիւնները, կ'ունենանք մինչեւ [illegible] տոկոս խնայողութիւն։

Առաջին հայեացքից տարօրինակ է թըւում, որ իմ նկարի տառերն, ունենալով աւելի խոշոր իրան, աւելի լայն բացատ ու արանք, միեւնոյն ժամանակ որքան աւելի տարողութիւն ունին, խնայողական են ըստ երեւոյթին՝ պէտք է հակառակը լինէր։ Բայց այս առերեւոյթ հանելուկը շատ հեշտ է բացատրւում։ Իմ նկարի տառերի իրանները մեծացրած են ի հաշիւ ծայրերի, որոնք կարճացրած են, իսկ արանքներն ու բացատները լայնացրած են ի հաշիւ սեւ խազերի, որոնք բարակացրած են։ Այնպէս որ այս երկու հանգամանքը ոչ մի անմիջական ազդեցութիւն չունեն տառերի տարողութեան վրայ։ Խնայողութիւնը ձեռք է բերուած. Ա.— Տառերին ուղղահայեաց դիրք տալով (երեք տոկոս), Բ.— Երեք ստեղնանի տառերը երկստեղնանի ձեւի վերածելով (տասը տոկոս), եւ Գ.— Տառերի լայնքը, բարձրութեան համեմատութեամբ, աւելի սեղմ բռնելով (երկստեղնանի տառն իր բացատով ու արանքով ընդունուած է 1, իսկ բարձրութիւնը՝ 2)։ Այս համեմատութիւնն ի հարկէ կարելի է ըստ կամի զանազանել եւ ստանալ աւելի լայն եւ աւելի սեղմ այբուբեն։

Վերջացնելով յօդուածս, պէտք է նկատեմ որ ցինկատիպ նմոյշի մէջ մի քանի տառեր լաւ չեն դուրս եկել, օրինակ գ, դ, վ տառերի պոչերը պարզ չեն երեւում, (պէտք է լինէին լ տառի պոչի նման), կորպուսի ղ տառը կեղտոտ է դուրս եկել, է տառի հորիզոնական գիծն աղօտ է դուրս եկել (պէտք է լինէ ե տառի գծի նման), եւայլն։ Բացի սրանից, իմ գծագրի մէջ էլ, ցինկատիպով հանելուց յետոյ, նկատում եմ մի քանի պակասութիւններ, օրինակ՝ ռ տառի կտուցը պարզ չէ երեւում, ուստի ռ տառը կարող է շփոթուել ս տառի հետ, փ տառի երկու թեւը լաւ կը լինէր կլորացնել ինչպէս ունի գլխագիրը եւ Ռուսաց տառը, որոնք միեւնոյն ծագումն ունին յունարէնից։

Այս եւ նման այլ դիտողութիւններ, որ կարող են լինել բանասէրների կողմից, նկատի կ'առնուեն եւ կ'ուղղուեն այս տառերի վերջնական գործադրութեան եւ փորագրութեան ժամանակ, եթէ նրանց վիճակուի կեանքի մէջ մտնել։

Իմ գծագրած տառերն ազատ են [illegible]նիքական այն բոլոր պակասութիւններից, որ ունին այժմեան սովորական տպագրի տառերը, աւելի պարզ, որոշ են եւ հեշտ ընթերցանելի, աւելի մեղմ ու սահուն եւ աչք չեն ծակում, եւ տնտեսապէս՝ 25 – 40 տոկոս խնայողական են։ Այս եզրակացութիւնները բխում են ճիշդ չափերից ու թուերից, առարկայական տուեալներից, մնում է ենթակայական տպաւորութիւնը, — ճաշակի հարցը, որի մասին, ինչպէս առածն է ասում, չեն վիճում, բայց որ ամէնից շատ վէճ է բարձրացնում։

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Այդ աշխարհական մարմինը ներկայացուցչական ժողովի կողմէ կ'ընտրուի չորս տարուան համար։

3.— Ներկայացուցչական ժողովը կ'ընտրուի բոլոր համայնքին կողմէ, կըրօնաւոր եւ աշխարհականներուն մէջէն եւ վեց տարուան համար։ Գլխաւոր պարտականութիւններն են.

Ա) Ցկեանս պաշտօնավարելու համար ընտրել Թրքահայոց Կրօնապետը, որ Պատրիարքն է։ Կը հակակշռէ անոր գործունէութիւնը եւ անհրաժեշտ պարագային զայն հրաժարելու կը հրաւիրէ։

Բ) Կ'ընտրէ ընդհանուր մատակարար եւ համագործակցութեան մարմինը, կը հակակշռէ անոր գործունէութիւնը։ Անհրաժեշտ պարագային կը հրաժարեցնէ զայն եւ կ'ընտրէ նոր մարմին մը։

Ներկայացուցչական Մարմինը բնականոն պայմաններու մէջ տարին երկու նիստ կ'ունենայ։ Արտակարգ պարագաներուն, բացառիկ նիստեր ալ կրնայ ունենալ։

4— Այս երեք աստիճաններով վարչական մարմիններուն իւրաքանչիւրը միշտ Վաքըֆներու ընդհանուր հակակշռին ենթակայ կ'ըլլան։

Պատճառներ, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն նման կազմակերպութիւն մը.

Հինգ հարիւր տարիներէ ի վեր հայ ծընած Թուրք հայրենակիցներու Թուրքիոյ մէջ երեւան բերած հաստատութիւնները, ընդհանուր բարոյականի սատարող աղօթատեղիներ, մշակութային հաստատութիւններ եւ ընկերային օժանդակութեան աշխատող որբանոցներ, ճաշի կեդրոններ, դարմանատուներ, հիւանդանոցներ, անկելանոցներ եւ ծերանոցներու նման հաստատութիւններ են. այսինքն անոնք հիմնուած են համայնքին նախաձեռնութեամբ եւ օժանդակութիւններ են պետութեան նման ձեռնարկներուն։

Կարեւոր թիւ մը ունեցող եւ անոնց միացեալ պիւտճէն կարեւոր գումարներու հասնող այդ հաստատութիւններու տեւականացումը մօտէն կապուած է ժողովրդային մօտիկ հետաքրքրութեան եւ օժանդակութեան հետ, հետեւաբար անհրաժեշտ է որ կազմուի կայուն եւ ժողովրդավար այնպիսի վարչական դրութիւն մը որ վստահութիւն ներշնչէ նուիրատու անձնաւորութիւններուն։

Հայոց կրօնական ըմբռնումներուն համաձայն կարելի չէ որ կրօնաւորները զբաղին աշխարհիկ հարցերով։ Հետեւաբար համայնական հաստատութիւններու մատակարարութիւնը կարելի կ'ըլլայ միայն ժողովրդային քուէներով ժողովրդէն ընտրուած մարմիններու միջոցաւ։

Նկատելով որ ընդհանրապէս շատ հին են նման հաստատութիւններու հիմնարկութեան թուականները, անոնց հիմնարկութենէն ետք շատ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։ Զանազան միջոցներու թաղեցիներու քանակը փոփոխուած, կարգ մը եկեղեցիներ նիւթական դժուարութիւններու ենթարկուած եւ ուրիշ եկեղեցիներու հասոյթները բազմացած են։ Միւս կողմէ հիւանդանոց եւ որբանոցներու նման կան հաստատութիւններ, որոնք բովանդակ համայնքին կը պատկանին։ Նոյն վիճակը կը ներկայացնեն նաեւ կարգ մը նորահաստատ մարմիններ եւ ուրիշներ, որոնք ծրագրուած են։ Բոլոր պատճառները եւս ցոյց կու տան որ հայ համայնքին պատկանող կալուածներն ու հաստատութիւններ կը կարօտին լաւագոյն մատակարարութեան մը, որ տեղի չտայ անհամաձայնութիւններու, իրականացնէ ընկերային օժանդակութեան նպատակները եւ անոր համար անհրաժեշտութիւն մըն է ընդհանուր մատակարար եւ համագործակցութեան մարմնի մը գոյութիւնը։

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ամիսներէ ի վեր Անգլիայէն մեքենա– ներ եւ սարքեր կը հասնին Կիրովական, ուր, անգլիացի մասնագէտներու ցուց– ումներով գրեթէ աւարտած է արուես– տական մետաքսի գործարանին շինու– թիւնը ։

ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Արուեստանքի (Թէքնիք) տան մէջ, Երեւան, հետաքրքրութիւն պատճառող ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է, ուր, ի մէջ այլոց ցոյց կը տրուին քա– ռանիւէն, բնական կազէն, բամպակի եւ փայտի կտորներէն, ապակեթելէն ըս– տացուած գործուածքներ՝ արուեստական թաւիշ, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց առկունութեամբ եւ գեղեցկութեամբ ։

Ուրիշ բաժինի մը մէջ ցուցադրուած են արտադրութեան եղանակը բարելաւող եւ աշխատանքի ձեւերը մեքենայացնող 150 գիւտեր ։ Անոնց մէջ են ելեկտրական սարքեր, տարբեր չափի ելեկտրական շարժակներ, ինչպէս նաեւ հաստոցներ, եւայլն ։

« ՀԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ »

Խորագիրը կը պատկանի «Սով. Հա– յաստան»ի (Մայիս 30) եւ զետեղուած է Օրուան Հարցեր գլուխին տակ ։

Թերթին համաձայն «սահմանափակ քանակութեամբ եւ միայն ցած որակի» բանջարեղէն եւ պտուղ կարելի է գտնել այժմ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովա– կանի եւ այլ քաղաքներու խանութներուն եւ շուկաներուն մէջ ։

« Քաղաքի շուկաներուն մէջ ներկայիս բանջարեղէնի իսկական առատութիւն է ։ Իսկ ի՞նչ կայ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ այլ քաղաքներու պտուղ– բանջարեղէնի խանութներուն մէջ ։ Ըսել թէ ոչինչ, սխալ կ'ըլլար, որովհետեւ շատ բան կայ, ինչպէս օրինակ, դանա– գան պահածոներ, նոյնիսկ շաքար, աղ, ծխախոտ ։ Ի հարկէ, բանջարեղէն կ'ըլ– լայ, բայց շատ սահմանափակ քանակու– թեամբ եւ միայն ցած որակով ։ Միակ բանը, որ միշտ կարելի է գտնել Երեւա– նի « Պտուղբանջարառ »ի խանութնե– րուն մէջ, գետնախնձորն է ։ Բայց ի՞նչ տեսակ գետնախնձոր. համարեա ամբողջ– ջովին անպէտ դարձած, որ աչնան եւ ձմ– բան յաճախորդ չգտնելով, ներկայիս վաճառքի հանուած է կտրած գիներով» ։

Ապա թերթը կը գանգատի թէ «առա– ջին տարին չէ, որ գարնան եւ ամրան սկիզբը այսպիսի վիճակ կը ստեղծուի» ։ Անիկա հին հիւանդութիւն է, որ շարու– նակ կը կրկնուի, հակառակ ժողովուր– դին դժգոհութեան եւ բողոքներուն ։

Այս կացութեան գլխաւոր պատասխա– նատուն, ըստ «Ս Հայաստան»ի, Առեւ– տուրի Նախարարութիւնն է ։ Արդարեւ դէչ կազմակերպուած եւ անհոգութեան ենթարկուած է մատակարարութեան եւ պաշարանքները անցնելու գործը ։ «Ըն– թացիկ տարին արդէն անցած է հինգ ա– միս, կը գրէ թերթը, բայց Երեւանի « Պտուղբանջարառ»ը նոր ստացած է կանաչեղէն հայթայթելու ծրագիրները, նոր սկսած է պայմանագիրներու կնքու– մը » ։

Ուշ ստացուած «պլաններն » ալ ունին իրենց լուրջ թերութիւնները ։ «Նախա– տեսնուած է, որ Արտաշատի Կալինին սովխոզը «Երպտուղբանջարառին պէտք է հայթայթէ 39 թոն կանաչեղէն, մինչ– դեռ այդ տնտեսութիւնը այդ քանակու– թեամբ բանջարեղէն չի մշակեր» ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հունգարիոյ մարմնամարզի ախոյեան– ները Երեւանի մէջ բարեկամական հան– դիպում մը ունեցած են հայ մարզիկնե– րուն հետ ։

Այրերու ազատ վարժութիւններու մէջ ամէնէն բարձր կէտերը (9·65) վաստկած է նախկին ախոյեան Ա. Ազնաւուրեան ։ 0·20 միաւորով ետ մնացած է Ա. Ազար– եան ։ Այս երկու մարզիկները առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւեցին նաեւ զուգա– փայտի վարժութիւններուն մէջ ։ Պտու– տաձողի վրայ 9·5ական կէտերով առա– ջին երեք տեղերը բաժնեցին Վ. Յակոբ– եան, Լ. Զաքարեան եւ Հունգարիոյ ա– խոյեանը՝ Կ. Սարօ ։ Այս վարժութիւննե– րուն մէջ թեթեւ մը վիրաւորուեցաւ Ա. Ազարեան եւ բժիշկին խորհուրդով չշա– րունակեց մրցումները ։ Այլ մրցաձեւե– րուն մէջ նոյնպէս աչքի ինկան հայ մար– զիկները ։ Ընդհանուր հաշուարկումին մէջ առաջին երեք տեղերը գրաւեցին Ա. Ազ– նաւուրեան, Վ. Յակոբեան եւ Լ. Զա– քարեան ։

Իգական սեռի մրցումներուն ամէնէն բարձր արդիւնքին (38·30 կէտ) հասաւ Երեւանցի Վ. Ժավորոնկովա ։ Երկրորդ տեղը գրաւեց Հունգարիոյ ախոյենուհին՝ Ե. Խիգեկուտ ։

Ընդհանուր խմբական յաղթանակը շա– հեցան Հայաստանի մարզիկները՝ 465·4 կէտերով ։ Հունգարացիները արձանա– գրեցին 464·1 կէտ ։

Յաղթողներուն յանձնուեցան բաժակ– ներ ։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհրդային Միութեան Բ. դասի մըր– ցումներուն համար իրարու հետ մրցած են Երեւանի «Նայիրի »եւ Լենինականի « Պամիր» խումբերը ։ Հետաքրքրական մրցումը վերջացած է 5 – 3 արդիւնքով, ի նպաստ երեւանցիներուն ։

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿ

Երեւանի մէջ կայացած Ռումանիա – Հայաստան փինկ – փոնկի մրցաշարքին, 1–5ով յաղթանակը տարած են Ռումանա– ցիները ։ Այրերու անհատական մրցումը շահած է՝ Յարութիւն Յակոբեան ։

ՎՈԼԷՊՈԼ

Երեւանի պատանիներու եւ աղջիկնե– րու վոլէպոլի խումբերը յաջորդաբար երկու յաղթանակներ արձանագրած են առաջինը՝ Նախիջեւանի եւ երկրորդը՝ Երեւանի մէջ, Նախիջեւանի (Ազրբէջան– ցի) խումբերուն վրայ ։

ՇԱՐԺԱՆԻՒԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Այլապէս հետաքրքրական եղած է զա– նազան տարողութիւններով շարժանիւե– րու (մոթոսիքլէթ) մրցաշարքը, Երեւա– նի մէջ ։ Գրեթէ բոլոր առաջնութիւնները խլած են Հայաստանի շարժանիւի վար– պետները, ու այս ձեւով ապահոված են յաղթանակը Կարմիր բանակի ներկայա– ցուցիչներուն վրայ ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՆՈՐ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Ճատրակը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Հայաստանի մէջ եւ քիչ չեն միջազգային չափանիշով հայ ախոյեան– ները ։ Երեւանի այս տարուան ախոյեան հռչակուած է Է. Թադեւոսեան ։ Վերջին ճակատագրական հանդիպումը ունեցած է Կ. Քալանթարի հետ, ուր, վերստին ընտրած է իր սիրած տարբերակներէն մէկը՝ անգլիական սկզբնախաղը, որ քայլերու վերադասաւորումով վերած– ուած է հին – հնդկական պաշտպանու– թեան տարբերակի մը ։

Յաղթանակը ապահոված է 2,5 : 1,5 արդիւնքով ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ինքնաշարժի եռօրեայ մրցումներուն առաջնութիւնը շահեցաւ Լենինականի սակաշարժի (թաքսի) խումբը ։ Վար– որդները մեծ դժուարութեամբ եւ ժամը 40 – 50 քլմ. միջին արագութեամբ կտ– րած են 1800 քիլոմեթր տարածութիւնը, որ կ'անցնէր ձորերէ, կիրճերէ եւ ոլո– րապտոյտ վերելքներէ ։

× Կիրովականի մէջ տեղի ունեցած են ձայնասփիւռին կազմակերպած «Ազուէսի որս» կոչուած խաղերը, որուն առաջնու– թիւնը շահած է Երեւանի Ձայնասփիւռին սիրողներու խմբակը ։ Անհատական յաղ– թանակը տարած է Ա. Ղազարեան ։

× Մոթոռպոթի մրցավազքի ախոյեան դարձաւ Սեւանցի Ս. Մանուկեան՝ միա– ժամանակ սահմանելով Հայաստանի նոր մրցանիշը ։ Նոր մրցանիշեր սահմանեցին նաեւ Ն. Գուսեւ եւ Մ. Յովհաննիսեան, 1 եւ 10 քլմ. տարածութիւններուն մէջ ։ Երկու հազար մեթր թիավարութեան մէջ յաղթած է էջմիածնի խումբը ։

× Բժշկական համալսարանի հրաձիգ– ները յաղթեցին փոքր տրամաչափի հրա– ցանով եւ ատրճանակով կրակելու մըր– ցումներուն մէջ ։ Անհատական գիծով ա– ռաջնութիւնը շահեցան Անասնաբուժա– կան – անասնաբուծական համալսարանի երկու ուսանողներ՝ Ռ. Կոնդրայեւ եւ Կ. Յակոբեան ։

× Օդանաւորդութեան մրցումներուն մասնակցած են մօտ հարիւր հոգի ։ Մր– ցումները եղած են թռանի, փոքր օդա– նաւերու եւ անոնց կապուած թռչող «օ– դանաւերու» միջեւ ։ Առաջնութիւնը շա– հած է Երեւանի դպրոցականներու խում– բը ։ Զանազաններ մրցանակներ ստացած են իրենց պատրաստած եւ ցուցադրած «օդանաւերուն »համար ։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՊՈՌՏՕ. — Հայաստանի Հանրապետու– թեան 43րդ տարեդարձը տօնուեցաւ մեծ շուքով մեր գաղութին կողմէ ։ Բոլոր հայրենակարօտ հոգիները եկած է– ին անգամ մը եւս ապրելու յաղթանակի փառատօնը ։

Գեղեցիկ սրահ մը, քաղաքին կեդրոնը, այդ օրը ապրեցաւ հայկական շունչով ու խանդավառութեամբ ։

Հայրենիքի համար ինկած հերոսներու նկարներով եւ զոյգ եռագոյններով զար– դարուած բեմին վրայ է Նոր Սերունդը, եւ ահա կը հնչէ Մեր Հայրենիք իր ամ– բողջ յոյզերով ու յոյսերով— «Ամենայն տեղ մահը մի է» ։

Օրուան նախագահ ընկեր Ն. Թաշճեան քանի մը բառով կուտայ տօնին նշանա– կութիւնը, հրաւիրելով ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք ինկան հայրենիքի ազատագրութեան ճանապարհին ։ Յե– տոյ կը սկսի պատշաճ գեղարուեստական բաժինը՝ մեներգով մը ընկեր Պ. Քէն– տիրեանի կողմէ ։ Յաջորդաբար կ'երգեն եւ կ'արտասանեն Պ. Խանդաժեան, Օր. Ե. Քէնտիրեան, Ս. Տօնէրեան ։ Նոր Սե– րունդը կրկին բեմին վրայ է, կ'երգեն ազ– գային եւ ժողովրդական երգեր ։ Գեղար– ուեստական բաժինը աւարտած ըլլալով, ընկեր Նախագահին հրաւէրով բեմ կը բարձրանայ Փարիզէն հրաւիրուած ընկեր Ն. Հանտալեան, որու երեք քառորդ ժամ տեւող բանախօսութիւնը պատկերացուց մեր ժողովուրդին հոգեկան եւ բարոյա– կան վիճակը 1914էն սկսեալ, օրինակներ բերաւ մեր ազատագրական եւ յաղթական կռիւներէն մինչեւ 1918 Մայիս 28ը ։

— « Բնական պայմաններու տակ, մեր անկախութեան տօնը պէտք էր տօնէինք մեր հայրենիքի մէջ. բայց տարագրու– թեան մէջ ստիպուած ենք տօնել ամենու– րեք ուր հայկական բեկորներ ինկած են ։ Յաղթական կամարներ չունինք, չունինք յուշարձաններ կոթողելու համար անկա– խութեան օրը, բայց այդ բոլորը տեղի կ'ունենան մեր սրտերուն մէջ ։

Եղեռնայէն Վան ու Սասուն, Շապին Գարահիսարէն Մուսա Տաղ, ահա մեր յուշարձանները ։ Եւ այս բոլորին կոթո– ղը՝ Սարդարապատը ։ Բաշ – Ապարանը եւ Ղարաքիլիսան, ահա Մայիս 28 ։ Այսպէս մեր ժողովուրդը եկաւ անգամ մը եւս ցոյց տալու աշխարհին թէ իր հոգիին մէջ միշտ վառ է այն հուրը, զոր արծարծե– ցին Մամիկոնեաններն ու Հայոց արքա– ները իրենց յաղթական այրուձիով ։ Հա– յոց երկնակամարին վրայ երեւցան նոր դէմքեր, զօրավարներ, Նազարբէգեան, Դրօ, Արամ եւ հարիւրաւոր անձնազոհ Հայորդիներ ։ Այսպէս էր որ իրականա– ցաւ Հայոց անկախութիւնը ։ Մեր եր– կիրը այսօր ուրիշ վարչաձեւ ունի, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ մեղմէ իւրա– քանչիւրը իր կարելին չընէ օգտակար ըլ– լալու համար հայրենիքին» ։ Երկար ծա– փեր ընդմիջեցին ընկերոջ այս կուռ բա– նախօսութիւնը ։ Խմբերգ կրկին Նոր Սե– րունդի կողմէ, եւ մենք հեռացանք սը– րահէն հայրենիքի կարօտը մեր սրտերուն մէջ ։

ՀԱՅԿՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (223)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Ո՞ւր, — տարակոյսով կանգ առաւ ծերունին ։ — Միթէ՞ չգիտես … Գալիս է Պարսիկը ։

— Պարսի՞կը, — բացականչեցին երեք ընկերները միասին ։

— Իսկ ի՞նչ է անում Թագաւորը, — հարցրեց Թորգոմն առանձին ։

— Թագաւո՞րը, — զարմացաւ ծերու– նին իր հերթին ։ — Չէ՞ք լսել միթէ՞ որ պարսից Շապուհը հիւր կանչեց մի ամիս առաջ ու… բանտեց ։

Թորգոմն ու ընկերները լսել էին թա– գաւորի գնալը, բայց չէին իմացել, որ նա կալանուած է այնտեղ …

Ընկերները տխուր նայեցին իրար այնպէս անխօս ու տեւաբար, որ նշանա– կում էր, թէ ի՞նչ պէտք է անել հիմա, ո՞ւր պէտք է գնալ … Նրանց պարզապէս համակեց մի ծանր մտահոգութիւն ։

Սակայն որտեղից էին գալիս նրանք եւ ո՞ւր էին գնում ։

Դրա պատմութիւնը երկար չէ ։ Մենք տեսանք, որ գինադադարից յետոյ Թոր– գոմն ու ընկերները, նրանց հետ եւ Վար– դանի Յուսիկը, իւրայիններին քաղաքում չգտնելով, ձիեր հեծած գնում էին չէ– նից – չէն՝ իրենց ընտանիքները փնտռե– լու, կարծելով, որ նրանք քաղաքի միւս բնակիչների հետ ապաստանած կը լինեն մօտիկ գիւղերում ։ Ճիշդ է, այդ չէնե– րում նրանք տեսան շատ համաքաղաքա– ցիներ, բայց չգտան իրենց հարազատնե– րին ։ Հարցուփորձից շատ հակասական պատասխաններ էին ստանում մինչեւ այն օրը, երբ իմացան նախարարների կոտո– րածի լուրը ։

Դա նրանց սփոփեց մի առժամ, որ պատ– ժուել են աղէտի պատճառ նախարարնե– րը. բայց եւ այնպէս հարազատների կո– րստի վիշտը մնաց ։ Մտածեցին գնալ Կամսարականի կալուածները, ուր տար– ուած գերիները կարող էին արձակուած լինել տէրերի կոտորածից յետոյ բայց իմանալով, որ իրենց քաղաքացիներից ո– մանք գնացել են դէպի Սուրմարի, ընկեր– ները Բարդողեան լեռներն անցնելով ի– ջան Արաքսի ափը ։ Այստեղ էլ նրանց չգտնելով՝ ուղղուեցին Վաղարշապատ, լսելով, որ շատ արշակաւանցիներ ա– պաստանել են մայրաքաղաքում …

Եւ ահա եկել էին բայց քաղաքի իրա– րանցումը եւ խուճապը մեծ անակնկալ եղաւ. իսկ լածները յանկարծակիի բե– րին նրանց .— Թագաւորը բանտուած է Պարսկաստանում, պարսիկը գալիս է կոխ …

— Ահա նորից ինչ արին նախարարնե– րը, — ասաց Թորգոմն ընկերներին, չի– մանալով իսկապէս ինչ է անցել – դար– ձել ։ Այժմ նրա համար այն ամէնը, ինչ վատ էր, թւում էր նախարարների գործ ։

Մի փոքր էլ առաջ գնալով՝ ընկերները տեսան նոր սայլախմբեր, ուղտախմբեր ու ջորեխմբեր, որ պարաններով կապ– ուած իրեր ու մթերքներ էին տանում մայրաքաղաքից դուրս ։ Յետոյ պատահե– ցին նոր ընտանիքներ, որ կապոցներով դուրս էին գալիս տներից եւ շտապեցնում իրար ։

— Շուտ, շուտ, ամէնքը գնացին …

Իսկ մունետիկները դարձեալ, քաղաքի տարբեր մասերում, կանչում էին շարա– դուշակ .

— Գալիս է պարսիկը… Գալիս է պարսիկը … Թագուհու հրամանն է՝ ու– ղամարդ զէնք առնի, իսկ ապրանքը եւ ա– նասունը հեռացնի մայր քաղաքից …

Ընկերներին թւաց վտանգն աւելի մօտ, քան կարծում էին ։

— Ո՞վ հիմա մեզ կտայ զէնք, — ա– սաց Թորգոմը ։

— Իսկ մեր ընտանի՞ք ….

Ու բոլորին համակեց մի ծանր տարա– կոյս ։

Մայրաքաղաքի բնակիչները շարունա– կում էին հեռանալ հապճեպ, ու մի քանի օրից քաղաքը դատարկուեց գրեթէ. մը– նացին միայն ծերունիները, որ տեղնե– րից չշարժուեցին՝ ճանապարհների դժ– ուարութեան պատճառով եւ մնացին ծե– րութեան իրաւունքով, համոզուած, որ թշնամին ձեռք չի տայ իրենց ։ Իսկ երի– տասարդութիւնը, ծերերի կարծիքով, պէտք է հեռանար, որովհետեւ պատե– րազմը, ամէնից առաջ, երիտասարդների թշնամին է ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Խաչիկ Երեմեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Պաղտասար Տիրատուրեան (Մարսէյլ) տասը Ն. Ֆ., Սողոմոն Թէհլիրեան սըրահին, տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ տասը Ն. Ֆ. տեղւոյս Մատուռին: Միհրան Աբրահամեան, Ստեփան Ստեփանեան, Նշան Այտապիրեան եւ Մանուկ Մանուկեան քսանական Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորութեամբ եւ գաղութին բոլոր կազմակերպութեանց համաձայնութեամբ, հանգանակիչ մարմին մը կազմուած է Քլամարի եւ Իսիի աղէտեալներուն եղբայրական օգնութիւն մը ընելու համար:

Այս առթիւ, Մարմինը կոչ կ'ընէ Ալֆորվիլի գաղութին, որ անգամ մը եւս իր մասնակցութիւնը չզլանայ այս ազնիւ գործին:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռըւին Վատիկանի ռատիօկայանէն:

Պատարագիչ՝ Նշան Վ. Գարաքէհէեան:
Քարոզիչ՝ Ներսէս Ծ. Վ. Սեթեան:
Նիւթ՝ «Լուսաւորչի հաւատքը»:
Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 եւ 19·84:
Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները:

Յունիս 30էն պիտի դադրեցնենք Յառաջի առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ունեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ:

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդաւոր պարտէզին մէջ:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը մասնակցի ծանօթ երգչուհի ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ:

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված:

Մուտք 2·50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախմբերգի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Քատէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի Պէ էն Սէ Ի դրամատան տնօրէններէն՝

Պ. ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

(անդամ Ֆրանսայի պաշտպանութեան 3 տարբեր մարմիններու):

Նիւթ՝ «Ի՞նչպէս պաշտպանուիլ ատօմական վտանգէն»:

Կը խնդրուի երիտասարդութենէն ներկայ ըլլալ այս խիստ այժմէական բանախօսութեան՝ որ պիտի կատարուի ֆրանսերէն:

Իսկ յաջորդ Երկուշաբթին պիտի խօսի» ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյն, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան:

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Պօնըրթէրի մէջ, մուտքը՝ Տոէք·ժան Տամիտօ, Վիլէօրպան:

Գինեձօն եւ ընտանեկան խնջոյք:

Առաջինը նուիրուած Հայկազեան վարժարանի հիմնադիր եւ մանկավարժուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

որ 13 տարիներ անձնուիրաբար ծառայած է մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան, ինչպէս նաեւ Օր. ԸՆԾԱՅ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ բոլոր անոնց որոնք Լիոնի մէջ սկիզբէն ի վեր սատար հանդիսացան վարժարանին եւ այլ կրթական գործերու:

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Ժապաւէնի պար եւ դպրոցական երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ Հայկազեան վարժարանի աշակերտներու:

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակընկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը, Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանին մէջ:

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը:

ԱԿՆՈՒՆԻ, Ուրբաթ (Յունիս 16) ժամը 21ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին: (Շար.)

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերները տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական շամփուրով խորոված:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77–73):

Tombola

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·15, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 17 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9130 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Հայկական Փարիզի հանդիսութեանց մէջ աւանդական սկսած է դառնալ Աղքատախնամի դաշտահանդէսը, որ ամէն տարի այս եղանակին տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ, ի նպաստ իր ձեռնարկներուն :

Աղքատախնամը ամէնէն հինն է փարիզեան հայկական կազմակերպութիւններէն, հիմնուած ըլլալով 71 տարի առաջ, 1890ին :

Հին Փարիզը երբեք տեսակ հայ բնակիչներ ունէր : Առաջին կարգին վրայ կուգային հարուստ առեւտրականները, — գորգավաճառ, գոհարավաճառ, ոսկերիչ, հնութեանց վաճառական եւն. : Յետոյ՝ զանազան արհեստաւորներ : Երրորդ դասակարգը կը կազմէին ուսանողները, որոնք ժամանակաւոր կերպով կուգային այս լոյս քաղաքը, դպրոցն աւարտելէ վերջ երկիր վերադառնալու նպատակով : Ցաճախ պայմաններու բերումով, անոնցմէ ոմանք, մանաւանդ արուեստագէտները, — նկարիչ, դերասան —, մնայուն բնակութիւն կը հաստատէին հոս : Կային նաեւ «յաւիտենական ուսանողներ», որոնց վերջին չառափզները մեկնեցան Հայաստան կամ հրաժեշտ տուին կեանքին, տարիէն բերումով :

Սահմանափակ էր Աղքատախնամի գործունէութիւնը իր գոյութեան առաջին երեք տասնամեակներու ընթացքին :

Իզմիրի 1922 Սեպտեմբերի աղէտէն վերջ, երբ Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ ապաստանեցան Թուրքիոյ մէկ աղէտեալ հայրենակիցները, իբրեւ գաղթական, տուն – տեղ ու հարստութիւն լքած իրենց ծննդավայրին մէջ,— գործունէութեան նոր դաշտ մը բացուեցաւ Աղքատախնամին համար :

Ապրուստի միջոցներէ զուրկ եւ տեղական լեզուին անծանօթ բազմաթիւ Հայեր ժամուն զուտը ափ կ'առնէին՝ օգնութեան մը յոյսով : Այդ օրերուն Աղքատախնամը իր նիհար սնտուկէն փոքրիկ նպաստներ յատկացուց ամէնէն կարօտեալներուն :

Անկէ ի վեր շատ բան փոխուած է : Երէկի գաղթականները նոր տնտեսութիւն ստեղծեցին քառասուն տարիէ ի վեր :

Սակայն միշտ ալ անպակաս եղան բախտէն հալածական հայրենակիցներ, որոնց կարենալ օգնելու համար Աղքատախնամը, ինչպէս Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, Հայ Կարմիր Խաչը, Որբախնամը, Ռուսահայ Կանանց Միութիւնը եւ այլ բարեսիրական կազմակերպութիւններ ընդարձակեցին իրենց գործունէութեան դաշտը, բախտաւոր Հայերու աջակցութիւնը ապահովելով :

Ազատագրութենէն վերջ, Աղքատախնամը գեղեցիկ գաղափարը յղացաւ Հանգստեան Տուն մը հիմնելու մեր տարեց եւ անոք հայրենակիցներուն համար : Լաւ պայմաններով գնեց փարիզեան արուարձան Անտիյեի մէջ բարձրադիր եւ օդասուն շէնք մը, որուն նորոգութեան եւ կահաւորման համար Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթներէն քանի մը միլիոն հին ֆրանք յատկացուեցաւ : Կարեւոր գումարներ նուիրեցին նաեւ կարգ մը բարեկեցիկ Հայեր :

Անտիյեի Տան յաջող փորձը համբայ բացաւ ուրիշ երկու աւելի մեծ Հանգստեան Տուներու հաստատման, մէկը Մոնմորանսիի, միւսը Սէն Ռաֆայէլի մէջ, շնորհիւ Ժընեւի գաղթականական միջազգային հիմնարկութեան առատաձեռն յատկացումներուն :

Փարիզի բարեսիրական կազմակերպութիւնները Աղքատախնամին յանձնեցին այս երկու տուներու մատակարարութեան հոգն ալ, իրենց բարոյական հովանիին տակ :

Շուրջ երկու հարիւր տարեց Հայեր ու Հայուհիներ կը պատսպարուին Հանգստեան երեք տուներուն մէջ, նիւթական աջակցութեամբ ֆրանսական իշխանութեանց, վայելելով հանգստաւէտութեան արդիական բոլոր պայմանները :

Աւոր ապացոյցը պէտք տեսնեն բոլոր անոնք, որ հաճոյքը պիտի ունենան ներկայ ըլլալու վաղուան դաշտահանդէսին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՈՐՈՇԵՑ ՌԱԶՄԱԴԱԴԱՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՊԱԳԱՆ ԱՆՈՐՈՇ Է

Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը՝ Թեռնուար յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլ, կառավարութեան համաձայնութեամբ, որոշած է երկարաձգել ռազմադադարը եւ ընդլայնել Մայիս 20ին ձեռք առնուած միւս միջոցները, ինչպէս արգելափակուածներու արձակում, եւն. : Անշուշտ զօրքը իրաւունք ունի յարձակումներու դէմ պաշտպանուելու : Կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, Թեռնուար շեշտեց թէ նախատեսուած չէ որ տը Կոլ յայտարարութիւն մը ընէ Լոռէն ընելիք շրջապտոյտէն առաջ, թէեւ կրնայ նոր որոշում մը տալ այդ մասին : Հարց տըրուեցաւ թէ Ֆրանսա կրնա՞յ նոր նախաձեռնութիւն մը ստանձնել, Էվիանի խօսակցութիւնները վերսկսելու համար : Նախարարը ճշդեց թէ «պէտք է նոր դէպք մը պատահի, որ այդպիսի նախաձեռնութիւն մը ստանձնուի» :

Այս խօսքերէն կ'երեւի, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը Ֆրանսայէն բան մը կը սպասէ, իսկ Ֆրանսա նոյնը կը սպասէ Ալժ. Ազատ. Ճակատէն :

Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը շատ հանդարտ չէ : Ռազմադադարի երկարաձգումը, անորոշ թուականով (նախապէս մինչեւ Յունիս 20 էր) գոհունակութեամբ ընդունուած է մահմետական բնակչութեան կողմէ բայց ամէն ոք մտահոգ է մօտակայ ապագային համար : «Կազմակերպութիւն՝ գաղտնի – բանակ»ը նոր թռուցիկներ հանած է, ուր կը շեշտուի թէ «մինչեւ տասը օր հսկայ դէպքեր պիտի պատահին» : «Կ. Գ. Բ.»ը կը յանձնարարէ Ալժէցիներուն, որ կազմ ու պատրաստ սպասեն, իրենց բնակարանէն չհեռանան : Ալժէ ահազանգի գիշեր մը ապրեցաւ : Ընդհ. պատուիրակ Մորէն եւ Զօր. Այլրէ Փարիզ վերադարձան, ինչ որ կարծել կուտայ թէ իրենց քաղած տեղեկութիւնները լուրջ մտահոգութեան դուռ բացած են :

× Մահմետական նոր տարիին առթիւ, Խրուշչեւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Ֆերհաթ Աբբասի, ուր իր հիացումը կը յայտնէ «Ալժերացի քաջ ժողովուրդին տարած պայքարին համար» : Հեռագիրը ղրկուած էր Էվիանի ժողովին ընդհատումէն առաջ : Իսկ Իզվեստիան կը գրէ, «այն տպաւորութիւնը կը տիրէ որ տը Կոլ ուզեց Էվիանի ժողովով փաստել թէ «անկարելի է ըմբոստներուն հետ խօսակցութիւնը» : Ֆրանսական խաղը պատրաստուած եւ ուսումնասիրուած էր» :

Ընդհանրապէս, միջազգային մամուլը յոռետես է, Պելկրատի Պորպայէն համար «ծայրայեղներու եւ փաշիստներու դիրքը զօրացած է» : Լոնտոնի Թայմզը շատ թեթեւ յոյսեր ունի, իսկ Նիւ Եորք Թայմզը անհրաժեշտ չի նկատեր ընդհատման այս նախաձեռնութիւնը :

× «Վենսէնի կոմիտէն» (ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցներ, Պիտօ եւն.) զեկոյց մը հրատարակեց ուր կը շեշտէ Էվիանի բանակցութեան ձախողութիւնը : Ալժ. Ազատ. Ճակատը ալժերական Ալժերիա ալ չուզեր : Միայն ֆրանսական կառավարութիւնն է որ կը յամառի միջնեղ դնել անկախԱլժերիոյ մը ներքին եւ արտ. ինքնիշխանութիւնը «քաղաքականութիւն մը իր արդիւնքներէն կը դատուի : Անիկա դատուած է : Դատուած եւ դատապարտուած » :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ ՊԷՏՔ Է ԼՈՒԾՈՒԻ

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՍՊԱՌՆԱԿԱՆ ՇԵՇՏՈՎ

Մ. Նահանգներու նախագահէն ետք, Խորհրդ. Միութեան վարչապետն ալ իր կարգին «զեկուցում» տուաւ Վիէննայի հանդիպումին մասին, ու անգամ մը եւս, պարզեց Կրեմլինի տեսակէտները, ապազինման, Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն շուրջ : Խրուշչեւ առաջին անգամն էր որ կը խօսէր ձայն – պատկերասփիւռէն, ինչպէս սովորութիւն է Մ. Նահանգներուն մէջ եւ սովորութիւն դարձաւ Ֆրանսայի մէջ, տը Կոլի շնորհիւ :

Նախ յայտարարեց, թէ Վիէննայի հանդիպումը անհրաժեշտ էր : « Լաւ առիթ մըն էր անհատական հանդիպումի եւ միտքերու փոխանակութեան համար » :

Ապազինութեան մասին, Խրուշչեւ ըսաւ թէ «Արեւմուտք չուզեր իրականութիւն դարձնել զայն» բայց համաձայն է արեւմուտքի առաջարկած «հսկողութեան», եթէ անշուշտ Արեւմուտքը իր կարգին ընդունի խորհրդային ծրագիրը ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութեան համար :

Խրուշչեւ չմոռցաւ կրկնել արեւմուտքի համար «ծուղակ» մը նկատուած հսկողութեան իր պայմանները : Արդարեւ օրինակ բերելով Քոնկոյի պարագան եւ այս առթիւ յարձակելով Համըրշոլտի վրայ («այս պարոնը որ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները կը մեկնաբանէ գաղթատէրներուն ի նպաստ ») Խրուշչեւ վերստին շեշտեց անհրաժեշտութիւնը «Թրոյքայ»ի մը կազմութեան, այսինքն քարտուղարութիւն մը երեքներու ղեկավարութեամբ, որու մէջ ներկայացուած ըլլան ընկերվարական երկիրները, Արեւմուտքը եւ չէզոքները :

Անցնելէ առաջ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն, Խրուշչեւ պատեհ առիթը նկատեց քննադատելու Ֆրանսայի ճիգերը օժտուելու հիւլէական ուժով : Խրուշչեւ վախ յայտնեց որ ուրիշներ եւս հետեւին Ֆրանսայի օրինակին եւ այս ձեւով ընդարձակուի «հիւլէական ակումբը» : Խորհրդային վարչապետը յիշելէ ետք Իտալիոյ եւ Ճափոնի հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրները յայտարարեց «գիծ մը. պէտք է քաշել Գերմանիոյ մէջ», այսինքն միանգամ ընդ միշտ լուծել թնճուկը : Ի՞նչպէս :

Խրուշչեւի համար երկու ձեւ կայ միայն, «կամ այն է թէ կ'ընդունուի Գերմանիոյ այժմու սահմանները եւ հետեւաբար կը հրաժարին ուժով բարեփոխելու եւ կամ կ'ուզեն բարեփոխել եւ այդ ընելու միակ միջոցը՝ հիւլէական պատերազմն է» :

Անդրադարձաւ տը Կոլի եւ Ատընաուըրի այն յայտարարութիւններուն, ուր խօսք կ'ըլլայ հրաժարելու Գերմանիոյ սահմաններու բարեփոխութենէն : Ուրեմն ինչո՞ւ չընդունիլ այս սահմանները իբրեւ վերջնական : Հարցը այն է, ըստ Խրուշչեւի, որ կարգ մը մարդիկ կան Արեւմուտքի մէջ, որ չեն ուզեր հաշտուիլ իրերու գոյութեան հետ : «Ի՞նչ պարտաւորութիւններ կրնայ ունենալ Արեւմուտքը Արեւմտեան Պերլինի բնակչութեան նկատմամբ, Փոցտամի համաձայնութեան պայմաններէն զատ, զորս իրենք իսկ բռնաբարեցին զինելով Արեւմտեան Գերմանիան եւ Գերմանացիներուն վստահելով ղեկավար բազմաթիւ պաշտօններ Ատլանտեան Ուխտէն ներս » :

Պերլին մաս կը կազմէ Արեւելեան Գերմանիոյ, յայտարարեց Խրուշչեւ, եւ հաշտութեան դաշնագիրի ստորագրութենէն ետք պիտի դառնայ ազատ քաղաք մը ու վերջ պիտի գտնէ գրաւումը :

Յիշելէ ետք պատերազմի ընթացքին խորհրդային քաղաքացիներու կրած տանջանքները Խրուշչեւ սկսաւ սպառնական դառնալ.— «Զենք կրնար աւելի եւս յետաձգել հաշտութեան դաշնագիրին կնքումը» : Խրուշչեւի համար հաշտութեան դաշնագիրին ստորագրութիւնը չէ որ խնդրոյ առարկայ է, այլ՝ «պիտի ստորագրուի մէ՞կ թէ երկու Գերմանիաներու հետ : Պիտի ստորագրեն Գերմանիոյ դէմ պատերազմած բոլո՞ր թէ մէկ քանի պետութիւնները միայն » :

Այս բոլորէն վերջ խօսեցաւ խաղաղ համակեցութեան մասին : «Մեր կարծիքով ընկերվարութիւնը ամուր հաստատուած է աշխարհի մէջ եւ ոչ ոք ի վիճակի է փոխելու այս կացութիւնը : Այս պարագան նկատի պէտք է առնեն Արեւմուտքի պետութիւնները եւ առաջին հերթին՝ Մ. Նահանգները » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ յայտարարած է, թէ համայնավար վարչաձեւը արդիական ըլլալու առաւելութիւնը ունի արեւմտեան կարգ մը վարչաձեւերու վրայ : «Ժամանակը անցած է երբ արեւմուտքի առաւելութիւնը թոյլ կուտար իրեն, որ առանց վըտանգի դէմ դնէ ռուսական տարածութեան եւ յարձակումներուն : Վերջին տարիներու ընթացքին, տեսանք թէ համայնավարութիւնը հրաժարեցաւ իր կարգ մը սխալներէն : Եթէ ուզէ դիմանալ, պէտք է ուրիշներէ ալ հրաժարի, Խրուշչեւ մոլեռանդ մըն է եւ բոլոր մոլեռանդները ի վերջոյ կը սխալին, բայց աւելի իրատես եւ աւելի մարդկային կը թուի քան իր նախորդը թէեւ նոյնքան աշխարհակալ եւ պոլշեւիքէ » : Ֆրանքօ աւելցուցած է թէ համայնավարութիւնը վտանգ մը չէ Սպանիոյ համար : Ֆրանքօ ճշդեց նաեւ թէ Սպանիան Ատլանտեան Ուխտին պէտք չունի :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆ, Հինգշաբթի օր, անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսական Ակադեմիային : Հմուտ արեւելագէտ, մինչեւ 1959 քարտուղարն էր Արեւելեան Եկեղեցւոյ Ժողովին : Ծնած 1884ին, Նանսի, աշակերտ այդ քաղաքին դպրեվանքին, Էօժէն Թիսըրան կանուխէն սկսած է սորվիլ արեւելեան հին եւ նոր լեզուներ, մեծ դիւրութեամբ : Քաջ ծանօթ հրէերէնի, սիրիաքի, ասորերէնի, արաբերէնի, եթովպերէնի, ղպտերէնի, 25 տարեկանին, աւելի ուշ ճոխացուցած է իր զարգացումը հայերէն եւ ռուսերէն սորվելով : Այս լեզուները գիտնալը թոյլ տուած է, որ ուսումնասիրէ, իրենց բնագրին մէջ, հին ձեռագիրներ : Եկեղեցւոյ այս իշխանը կը գրաւէ Պրօյի Դուքսին աթոռը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին Պ. Ստեփան Շահպազ, գրող եւ փաստաբան (Եգիպտոսէն), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Ֆրանսայի մէջ կը մեկնի Լոնտոն : Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Ապատան), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Հիւս. Ամերիկա եւ Անգլիա՝ կը վերադառնան Պարսկաստան :

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

"ԳՈՒԳԱՐՔԻ ՎԱՆՔԵՐԸ"

—o—

Վիեննական բանասէր Տօքթ. Հ. Համազասպ Ոսկեան հրատարակած է սոյն վերնագրով գործ մը: Նախապէս հրատարակած էր Տարօն – Տուրուբերանի վանքերը, Արցախի վանքերը, Կիլիկիոյ վանքերը: *« Ազգային Մատենադարան»ի շարքին մէջ ունի նաեւ նախարարութեանց պատմութիւններ : Հայր Ոսկեան հաւատարիմ կը մնայ Վիեննական դըպրոցի աւանդութեան պրպտելով , խուզարկելով ամէն գրութիւն , յիշատակարան, ձեռագիր երեւան բերելու համար ազգային հնութեանց մասունքները, նախանձախնդիր ըլլալով ճշգրտութեան, անկողմնակալ՝ գնահատութեանց մէջ :*

Այս անգամ կ՚ուսումնասիրէ, որոշ ծրագրի մը համաձայն, հիւսիսային վանքերը, շէնքերը, վանահայրերու յաջորդութիւնները, հիմնարկութեան պարագաները, բարեպաշտներու արձանագրութիւնները: Վանքերու պատմութեան կ՚ընկերանայ ժամանակի պատմութիւնը, բարեպաշտներու եւ բարերարներու նըւիրատուութիւնները, ուսումնասէր եկեղեցականներու, վանականներու մշակութային անգնահատելի դերը՝ պատմական խառնուած շրջանի մը մէջ:

Ս. Անապատ վանքը երբեմն ունեցած է միաբանութիւն մը, որ կը պարապէր սաղմոսերգութեամբ : Լեռնականներ կ՚աւերեն վանքը, միաբաններ կը ցրուին Ս.Աստուածածնայ վանքը ամրագոյնպարիսպներով շրջապատուած, սքանչելի ճարտարապետութեամբ շէնք մըն է, կառուցանողներու արձանագրութիւնները կը մնան դեռ : Անդին կայ Կոթի Փորոյ վանք մը, Քոքայրի մենաստանը «ճարտարապետական տեսակէտից շատ նշանաւոր»:

Կարեւորագոյններն են հռչակաւոր երկու դրացի վանքերը՝ Սանահին *եւ Հաղ*բատ: *Երկուքն ալ անառիկ ամրոցներ են, առողջարար օդ եւ ականակիտ ջուր ունի միջավայրը: Նախադաւիթին մէջ կը հանգչին բարերար իշխաններ: Միակտուր սիւները զարդարուած են գեղեցիկ քանդակներով : Սանահին այսօր կիսաւեր է, հոյակապ յուշարձան ճարտարապետութեան :*

Երկու վանքերը հիմնուիլ կը սկսին Ռոմանոս կայսեր օրով (911 – 945), *երբ այս կայսեր հրամանով հայ վանականներ կը վտարուին Բիւզանդական հողերէ : Նախ շինուած է Սանահին* 951 – 957*ին, յետոյ Հաղբատ* 961 – 967*ին: Աշոտ Ողորմածի կողակիցը, Խոսրովանոյշ կանգնել տուած է երկու վանքերուն կարեւոր մասերը :*

Վկայութեամբ պատմագիրներու՝ երկու վանքերուն միաբաններն ալ « ապրած են բարի վարքով, մշակած են այգիներ, դաշտեր»: Տուած են քարոզիչներ, ուսումնական եկեղեցականներ : Վանահայրերը երբեմն պարզ վանական , երբեմն եպիսկոպոս եղած են :

Առաջնորդներ իրարու կը յաջորդեն արագօրէն քաղաքական դէպքերու հետեւանքով, բայց միանգամայն եկեղեցականներու փառասիրութեան, ընչաքաղցութեան պատճառով: Երկու վանքերը կը մրցին թեմական գործերու մէջ, հողային խնդիրներ կ՚ունենան :

Այս փայլուն անցեալի տէր վանքերը հետզհետէ կը դատարկուին, շէնքերը կը վնասուին խնամքի պակասութեան, անհոգութեան պատճառով: Ենթակայ կ՚ըլլան Թիֆլիզի առաջնորդութեան եւ կը կառավարուին փոխ վանահայրութեամբ:

Երկու վանքերն ալ հարուստ կալուածներ ունեցած են, Սանահին ունէր անտառներ, դաշտեր, արօտավայրեր , գիւղեր, ագարակներ: Երկու վանքերու հողային վէճերը տեւած են դարեր :

Երկու վանքերն ալ ունեցած են դպրոցներ մանրանկարչական եւ գրչական : Վանականներ ձեռագիրներ ընդօրինակած են, ունեցած են ձեռագիրներու մատենադարաններ, որոնք փճացած են: «Ինչ որ անվնաս է թողել վայրի ազգերի բռնակալութիւնը, ոչնչացրել է մեր անյատակ տգիտութիւնը »:

Գործը կը ներկայացնէ քսան վեց վանքեր, մանրամասն կերպով երկու հռչակաւորները: Առաջին վանահայրերէն մինչեւ վերջին առաջնորդը երկարապատում ցանկերով, թուականներու ճշդումներով, կը ներկայացնեն պատկերը վանքերու տեւողութեան, գործունէութեան: Ամէնն ալ բարերարներու շինութիւններ են: Վանականներն ալ երախտագիտութիւն յայտնելու համար վանքերու մէջ դամբարաններ յատկացուցած են, որպէսզի վանական լռութեան մէջ յաւերժապէս հանգստանան :

Յայտնի է որ գերյարգելի հեղինակը անխոնջ պրպտող մըն է, յիշած է իւրաքանչիւր վանքի մասին գրութիւններ , թուած է գործին աղբիւրները, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ ուսումնասիրողներու՝ տարբեր ուղղութեամբ վանքերու դերը ներկայացնելու համար: Մէկը պիտի ուսումնասիրէ մանրանկարչական դպրոցը, ուրիշ մը վանական դպրոցներու ուղղութիւնն ու դերը հայ մշակոյթի մէջ:

Սանահինի եւ Հաղբատի դպրոցներուն մէջ կ՚ուսանէին նաեւ արտաքին գիտութիւններ: Անուանի են Յովհաննէս գիտնական, Անանիա Սանահնեցի եւ Գրիգոր որդի Աբասի, որ գրած է «պատճառաց գիրքը» եզական գործ մը, որուն նման երկրորդ երկասիրութիւն մը չկայ :

ԺԵ. դարու մէջ երեւան կուգայ Յովհաննէս գրիչ եւ ծաղկող, որ « իր գրչի եւ վրձինի արտադրութիւններով զարկ տուած է մանրանկարչական արուեստին, զարդանկարները ցայտուն կերպով կը յայտնեն Սանահինի մանրանկարչական դպրոցի էութիւնը: Վանքին համբաւը տարածուած էր, հեռաւոր վայրերէ մարդիկ կուգային սորվելու գրչութեան արուեստը, կ՚ընդօրինակէին գիրքեր, կ՚ուսումնասիրէին մատենադարանին մէջ: Գրիգոր Մագիստրոս իր անունին յատկացուած սրահին մէջ կը դասաւանդէր վանականներուն, ժամանակի գիտունն էր, խորհմուտ լեզուներու եւ գիտութեանց: Աստուածաբանական , իմաստասիրական լուրջ պատրաստութեամբ պատկառելի դէմք մըն է Մագիստրոս , բացառիկ անձնաւորութիւն մը աշխարհականներու մէջ, վանականներու դասաւանդելու կարող :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն անգամ որ, նամակ մը պահարանի մը մէջ դնելով եւ վրան դրոշմաթուղթ փակցնելով, նամակատուփ կը ձգենք , վստահ ենք թէ, մեր նամակը ապահով պիտի հասնի հասցէին, աշխարհի որ կողմը , ինչ հեռաւորութեան վրայ ալ ղրկելու ըլլանք զայն :

Անշուշտ մեզմէ ոեւէ մէկը մտքէն չանցըներ թէ, մեր այսօրուան գործածած դրոշմաթուղթերը եւ թղթատարական կանոնաւոր սպասարկութիւնը ինչ փուլերէ անցած է, վաղնջական դարերէ ի վեր, իր այսօրուան կատարելութեան հասնելու համար :

Լուրերու եւ նամակներու առաքումներն ու փոխանակութիւնները, շատ հին դարերէն, առարկայ դարձած են մարդկային մտածումին, գոհացնելու համար ներկայացուած պահանջները :

ՀԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Հին ժամանակներուն մարդիկ կրակներու բոցերով, ջահերու եւ լաթերու ճօճումներով կատարած են լուրերու հաղորդումները շրջանէ շրջան, կեդրոնէ կեդրոն, պետական մարդոց եւ զինուորներու միջոցաւ : Մասնաւոր մարդիկ լեռնէ լեռ, բլուրէ բլուր, իրենց ձեռքերը ջահեր եւ լաթեր , իրերայաջորդ նշումներով եւ նշաններով կը հաղորդէին լուրերը, կայանէ կայան :

Գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, թշնամիին գալուստը կը յայտնէին թմբուկներ զարնելով, կրակի բոցեր արծարծելով եւ զօրաշարժի կը կանչէին ժողովուրդը :

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրհանդակային դրութիւնը կանոնաւորուած եւ ընդհանրացած վիճակ մը ստացած է Հայաստանի մէջ, Քրիստոսէ առաջ, Հայոց աշխարհահռչակ արքային Մեծն Տիգրանի օրերուն :

Մեծն Տիգրանը ոչ միայն հիմնադիրը եղած է Տիգրանակերտ մայրաքաղաքին, այլեւ ամէն կողմ պետութեան հաշւոյն քառուղիներ շինել տուած է եւ կառքերու երթեւեկութեան դրութիւն ստեղծած է անոնց վրայ, Արեւելքի աշխարհակալական իր իշխանութեան հիմերը, անսասան պահելու համար :

Արեւելքի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, այս կառքերը գործածուած են, երկրի եւ գաւառներու միջեւ հաղորդակցութեան եւ փոխանակութեան կապը պահելու համար: Բացի երկանիւ եւ քառանիւ կառքերէ, լեռնային շրջաններու վրայ կը գործէին ձիերու, ջորիներու եւ ուղտերու միջոցաւ երթեւեկող սուրհանդակները, որոնք պաշտօնաթուղթեր, նամակներ, ծրարներ , զօրքեր , պաշարներ, պաշտօնեաներ եւ ճամբորդներ փոխադրելու կը ծառայէին :

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԱՒՈՆՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

Պերլինի թանգարաններէն մէկուն մէջ ցուցադրութեան դրուած է, թրծուած աղիւսէ պնակիտներ եւ պապիրոսի տեսակ փաթոյթներ, վրան փորագրուած եւ գծագրուած տառերով : Եգիպտոսի փարաւոնները այս պնակիտներու եւ պապիրոսներու վրայ կը գրէին իրենց նամակները, հրամանները եւ յաղթութեան յիշատակութիւնները, զանոնք տարբեր երկիրներ ղրկելու եւ իրենց թանգարաններուն մէջ պահելու համար :

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարքօ Փօլօ , 1250*ին, Չինաստանի վրայ կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին , իր ուղեւորութեան ժամանակ տեսած եւ համրած է, երկրին մէկ ծայրէն միւսը տարածուող* 10,000 *սուրհանդակային կայաններ: Ամէն տասը քիլոմեթրի վրայ կայան մը կառուցած էին Չինացիք. , կանոնաւորելու համար լուրերու, ծրարներու, զօրքերու եւ պաշտօնեաներու փոխադրութիւններն ու փոխանակութիւնները :*

Մարքօ Փօլօ այցելած է նաեւ Մոնկոլիա , եւ հոն տեսած սուրհանդակի պաշտօն կատարող եւ հեծիոտն վազող վարժեալ մարդիկ ,որոնք իրենց ձեռքը նամակներ եւ ծրարներ կը վազվզէին այլ եւ այլ ուղղութեամբ, իրենց յանձնուած իրերը ապահով փոխադրելու համար որոշ տեղեր եւ շրջաններ :

Սուրհանդակի դրութիւնը զարկ ստացած է նաեւ, ճամբորդներու եւ վաճառականական ապրանքներու, տեղէ տեղ ապահով փոխադրութեան եւ նպաստած առեւտուրի զարգացման՝ այս երկիրներու մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆԸ

17*րդ դարուն, եւրոպական տէրութիւններ սկսած են մտածել նամակատուն մը ունենալու անհրաժեշտութեան վրայ :*

Առաջին նամակատունը հաստատուած է Լոնտոնի մէջ: Շատ չանցած Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնած են , երկու երկիրներու միջեւ կանոնաւորելու համար նամակներու եւ ծրարներու փոխանակութիւնը: Նամակատան հաստատումէն առաջ Ուիլեըմ անունով անգլիացի վաճառական մը, Լոնտոնի մէջ ծրարներ եւ ծանրութիւնները երկրի մէկ ծայրէն միւսը փոխադրելու համար, մեծ կառք մը բանալով, իր ստեղծած փոխադրութեան միջոցներով անցած է գործի: Շատ չանցած հարիւրաւոր պաշտօնեաներու եւ [illegible] պէտք ունեցած է այս մարդը եւ տասնեակ մը տարիներու ընթացքին դարձած է միլիոնատէր: Ան ծրարները կ՚առնէր եւ ապահով կը կշռէր, կ՚ապահովագրէր կը հասցնէր իրենց հասցէներուն : Կառավարութիւնը տեսնելով այս մեծ [illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

Ժողովրդավար սկզբունքներու համաձայն անհրաժեշտ է որ ժողովուրդին կողմէ ընտրուի եւ անոր պատասխանատու ըլլայ այդ մարմինը, որ պիտի ունենայ տնտեսական եւ վարչական ընդարձակ գործունէութիւն մը: Այս պատճառաւ է որ միշտ ընտրուած է ներկայացուցչական մարմին մը, որ երբեմն երբեմն հաւաքուելով կատարած է իր հակակշռող պարտականութիւնը :

Որեւէ առեւտրական հաստատութեան մը բնականոն գործունէութեան համար իսկ , անհրաժեշտ նկատուող նման մարմինները, համայնական հաստատութիւններու բարւոք մատակարարութեան տեսակէտով թէ ժողովուրդին վստահութիւն պիտի ներշնչեն, եւ թէ օտար երկիրներու մէջ, գտնուող մեր նախկին հայրենակիցներուն եւ բարեսիրական հաստատութիւններուն տըվիզ *եւ ոսկի ըլլալով կատարած օժանդակութեանց տեւականացման եւ աճման համար կարեւոր ազդակ մը պիտի ըլլան :*

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Վերը բացատրուած են հայ համայնքին վերաբերեալ հաստատութիւններու եւ կալուածներու մեր աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու համաձայն՝ բարւոք մատակարարութեան համար անհրաժեշտ պատճառները :

Հայ համայնքը առանց բացառութեան գոհունակութեամբ եւ երախտապարտութեամբ պիտի դիմաւորէ այն կանոնագիրը, որով պիտի ընդունուի եւ իրականանայ վաքըֆներու ընդհանուր տնօրէնութեան տեւական հակակշռին ներքեւ նման համայնական մարմիններու ազատ ընտրութիւնը :

Այս գրութեան ընթերցումէն ետք Պ. Էքրէմ Էօզտէն եւս ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը .—

Հալք կուսակցութիւնը, որ կ՚աշխատի երկրին մէջ իրականացնել իրաւական դրութիւնը , առանց կրօնի, ցեղի զանազանութիւններ նկատի ունենալու , իւրացուցած է մարդկային իրաւանց սկզբունքները եւ դեռ 1957ին ծանուցած էր առաջին նպատակներու յայտարարագիրը:

Հալք կուսակցութեան գլխաւոր նպատակն է հայրենիքի յառաջդիմութեան համար, հաւասար պայմաններու մէջ եղբայրական զգացումներով, ապահովել բոլոր հայրենակիցներուն ձեռք ձեռքի գործակցութիւնը :

Եղբայրական այդ մթնոլորտին մէջ , ինչպէս բոլոր հաւաքականութիւններու սեփական հարցերը, նոյնպէս ձեռք առած եւ քննած է հայ համայնքին վերաբերեալ բոլոր կալուածներու եւ հաստատութիւններու լաւ մատակարարման համար սովորութիւններու եւ աւանդութիւններու համաձայն կեդրոնական մատակարար եւ համագործակցութեան մարմնի մը կազմութեան հարցը :

Այս հարցը եւս իր տեղը ունի մեր երկրին ընկերային եւ կրթական խնդիրներուն մէջ եւ մենք կը խնդրենք որ բոլոր հայրենակիցները գիտնան որ այդ հարցը պիտի առնենք մեր յայտարարագրին մէջ :

Պ. Էքրէմ Էօզտէնի այս հաւաստիացումներէն ետքը, վերջ գտաւ հաւաքոյթը :

Իր կարգին , «*Ճիմհուրիյէթ*» կը գըրէ —

Հալք կուսակցութեան Պոլսոյ նահանգային մասնաճիւղը գործնապէս ձեռնարկած է շփումներու, որոնք առնչութիւն ունին ընտրութիւններու հետ :

Այս առթիւ, նահանգային վարչական խորհուրդի նախագահ Ալի Սոհթօրիք , Օրհան Պիրկիթ, Սալիհ Նուրի Թիւզել , Օրհան Էյուպօղլու եւ ընդհանուր քարտուղարի օգնական Քեմալ Սաթըր գաղտնի ժողով մը գումարած են քաղաքիս փոքրամասնութեանց նախագահներուն հետ :

Ժողովին մէջ փոքրամասնութիւններու հոգերը եւ բաղձանքները մօտէն ըմբռնած եւ անոնց հարկաւոր խոստումները կատարուած են ընդհանուր կեդրոնի հրահանգներուն համաձայն :

(3 եւ Շար.)

դուն արդիւնաւոր գործունէութիւնը նամակատուն մը բանալով, պետական մենաշնորհ դարձուցած է վաճառականին այս գործը 1670ին։ Կառավարութեան լայն միջոցառումներով, աւելի զարգացած եւ կանոնաւորուած է Թղթատարական սպասարկութիւնը Անգլիոյ մէջ, նորանոր ծովային եւ ցամաքային ճամբաներու գործունէութեամբ։

Շատ չանցած Անգլիոյ մէջ հաստատուած էին բազմաթիւ նամակատան մասնաճիւղեր։ Անգլիոյ կառավարութիւնը 1784ին մէկուկէս միլիոն սթերլին չահ ապահոված է պետութեան համար, այս նամակատուներու միջոցաւ։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՆԵՐ

Համաշխարհային փոքր տարողութեամբ առաջին համաժողովը, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ջանքերով եւ 15 եւրոպական երկիրներու մասնակցութեամբ՝ գումարուած է 1874ին, Փարիզի մէջ։

Քանի մը տարի վերջ, Թղթատարական երկրորդ համաժողովը գումարուած է Զուիցերիոյ մէջ 22 երկիրներու մասնակցութեամբ եւ մասնաւոր քարտուղարութեան մը միջոցաւ։

Այս խորհրդաժողովին մէջ, կարգադրուած է քարտուղարութեան կողմէ (որ միջազգային հանգամանք ունէր) կազմուած կանոնագրութիւն մը, որ ընդունուած է ժողովուրդներու կողմէ։

Այս կոնանագրի ուժով, Թղթատարական սպասարկութիւնները սկսած են զարգանալ ամէն կողմ, բոլոր երկիրներու մէջ։

Ամէն պետութիւն իր ձեռքէն եկածը կ'ընէր եւ իր պահանջած օգնութիւնը կը ստանար քարտուղարութենէն, իր երկրին մէջ հաղորդակցութեան միջոցները զարգացնելու եւ աւելի ապահով դարձնելու համար։ Ամէն երկիր կը ջանար ստացած նամակները արագօրէն բաժնել եւ անոնց պատասխանները ստանալով վերադարձնել, ղրկուած երկիրներուն։

Այսօրուան Թղթատարական Համաշխարհային միութիւնը 63 պետութիւններէ կը բաղկանայ, որոնց կը միանան, նորահաստատ պետութիւններն ալ։

1959ին, Թղթատարական Համաշխարհային միութիւնը, Պեռնի (Զուիցերիա) մէջ, Քարտուղարութեան կոչով, ունեցած է իր 14րդ Խորհրդակցական Համաժողովը, աւելի եւս կանոնաւորելու եւ զարգացնելու համար Թղթատարական սպասարկութիւնները, Արեւմտեան եւ Արեւելեան երկիրներու միջեւ։

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՊԷՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿ

Թղթատարական Համաշխարհային Միութեան, կանոնաւոր եւ համերաշխ գործունէութիւնն եւ արձանագրած հոյակապ յառաջդիմութիւնները, լաւագոյն ցոյց կուտան, աշխարհիս մեծ ու փոքր ազգերուն՝ թէ երբ մասնաւոր կանոնագրութեան մը միջոցաւ համաձայնութեան գալով, ապահով եւ վստահելի մթնոլորտ մը ստեղծեն միջազգային կեանքի մէջ, կրնան յաջողութեամբ գլուխ հանել, աշխարհի խաղաղութեան եւ մարդոց հաճութեան հայող, որեւէ ծրագիր, մասնաւոր եւ միջազգային քարտուղարութեան մը միջոցաւ, իրենց օրինակ առնելով՝ Թղթատարական Համաշխարհային Միութիւնը։

Ա. ԵՒ Պ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, մեծ շուքով տօնուած է Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձը։ Բանախօսելու հրաւիրուած էր Պէյրութէն ընկեր Արամ Սահակեան, որ կուռ ճառով մը խանդավառած է ներկայ հասարակութիւնը։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մեծ խանդավառութեամբ ոգեկոչուած է Մայիս 28ը։ Օրուան բանախօսները եղած են երկու երիտասարդներ Վարդան Գրիգորեան (Լիբանանէն) եւ Կարապետ Գալֆայեան (Յունաստանէն)։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ֆութպոլի ախոյեանութեան տիրացած է Հ. Մ. Մ.ը մէկի դէմ 2ով յաղթելով Հ. Մ. Ը. Մ.ին, տասնեակ հազարաւոր մարզասէրներու ներկայութեան։

ԾԻՒՆԻԻ մէջ (Լիբանան) Ս. Յարութիւն նորակառոյց եկեղեցւոյ օրհնութիւնն ու օծումը կատարած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Զարեհ Ա.։ Օրուան պատարագիչը եղած է Խորէն Արք. Բարոյեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանի պարտէզներուն մէջ, մեծ յաջողութիւն գտած է Համազգայինի տարեկան պարահանդէսը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, մեծ շուքով տօնուած է Մայիս 28ի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան։

ՏԻԹՐՕՅԹԻ (Ամերիկա) մէջ գումարուած է Քղիի հայրենակցական միութեան պատգամաւորական ժողովը, 23 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ։ Միութեան նպատակներուն նուիրուած է 1200 տոլար, ոգեւորիչ ճառ մը արտասանած է ընկեր Քամառ։

ՊՈՍԹԸՆԻ շրջանի Ուոթըրթաունի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Հայաստան քէմփի մէջ տօնուած է անկախութեան տարեդարձը։ Խօսած են Համաստեղ, Արթըր Կիրակոսեան, Ժ. Մխաքեան եւ երիտասարդ ընկերներէն՝ Զաւէն Գարբիէլեան։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ Երեքշաբթի իրիկուն, Մշակոյթի Տան, Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Օրուան դասախօսն էր հիւրաբար քաղաքս գտնուող, Աղեքսանդրաբնակ փաստաբան Ստեփան Շահպազ, նիւթ ունենալով՝ Ճշմարտութիւնը անհատական եւ ընկերային կեանքին մէջ։ Նախագահ Մ. Պարամեան դասախօսը ներկայացուց իր գրական գործերով։ Իբրեւ իրաւաբանական աշխատանք իր առաջին գործն եղած է, ըստ, «Եգիպտական Ազգութիւնը», հետզհետէ լոյս ընծայելով «Վարագոյրին ետեւը» (վէպ), «Մենք Հայերս» հոգեբանական վերլուծում մը, Հայ ժողովուրդին նկարագրին դրական եւ բացասական կողմերը, եւ իբրեւ գրական քննադատութիւն, ստուար եւ աշխատուած գործ մը, «Գրիգոր Զոհրապ»ը, վարպետ նորավիպագրին ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։

Դասախօսը մէկ ժամ տեւող կուռ եւ խնամուած զեկոյց – դասախօսութիւնով մը, ներկայ հետաքրքիր ունկնդիրներուն ներկայացուց ճշմարտութեան՝ անհատական եւ ընկերային կեանքի մէջ յայտնած զանազան երեւոյթները, բազմաթիւ պատմական եւ գրական օրինակներով, սկսելով մասնաւորաբար մեծ իմաստասէր Սոկրատի ճշմարտութեան համար մահուան դատապարտուելէն, մինչեւ առօրեայ կեանքի հետ կապ ունեցող այժմէական խնդիրները։ Շեշտեց մասնաւորաբար Վարդանանց պատերազմին հետ առնչութիւն ունեցող Վասակ Սիւնիի պարագան, որ մատենագրական միակողմանի տեղեկութիւններով, մինչեւ այսօր ալ սխալ ախտաճանաչումի մը զոհը ըլլալու կատուած է, առանց լուրջ եւ պատմական տուեալներու յենուելու եւ քննութեան ձեռնարկելու։ Մեր ունեցած տրամադրութեան համաձայն, ըստ, կ'ընդունինք որեւէ լուրի ճշմարտութիւնը կամ վաւերականութիւնը, որ յաճախ թիւրիմացութիւններու տեղի կուտայ։ Վերջին դարու պատմական անձնաւորութիւն մըն է օրինակ պատուելի Աւետիս Պէրպէրեանը, մեր երկու ծանօթ գրագէտները Գրիգոր Զոհրապ եւ Արփիար Արփիարեան, երկու տարբեր նկարագրով կը ներկայացնեն այս անձը։ Ո՞րն հաւատալ եւ վստահիլ։ Զոհրապ բարեհամբոյր եւ համեստ կը ներկայացնէ, մինչդեռ Արփիարեան՝ բոլորովին հակառակ նկարագրով։ Ո՞ւր է ճշմարտութիւնը եւ ի՞նչպէս երեւան հանել։

Ըլլայ անհատական թէ հանրային կեանքի մէջ, անհրաժեշտ է ճշմարտութիւնը գտնելու եւ երեւան հանելու կամքը ունենալ եւ այդ կերպով կանխել բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ եւ չարիքներ։ Անհատական պայքարները պէտք չէ ժողովուրդին փոխանցուին, վերածուելու համար աղէտներու։

Նկատի ունենալով Ստեփան Շահպազի՝ մեծ նահատակ Գրիգոր Զոհրապի անձին ու գրականութեան նուիրած ընդարձակ գրական քննադատութիւնը, Նախագահը խնդրեց դասախօսէն, որ այս առթիւ հակիրճ տեղեկութիւններ եւս տայ Զոհրապի գրականութեան եւ նկարագրին մասին։ Այս կերպով դասախօսութեան երկրորդ մասը նուիրուեցաւ փաստաբան եւ գրագէտ մեծ Հայուն, որուն մասին եւս ներկաները լսեցին լրացուցիչ եւ շահեկան տեղեկութիւններ։ Դասախօսը քաջալերական գտաւ որ օտարութեան մէջ ոչ միայն հայերէն լեզուով դասախօսութիւններ կը տրուին, այլեւ ունկնդիրներու բազմութիւն մը հայերէն կը լսէ, ինչ որ ոչ միայն քաջալերական է այլեւ յոյս կը ներշնչէ, որ տակաւին երկար տարիներ հայ ժողովուրդը իր գոյութիւնը պիտի կրնայ պահել օտարութեան մէջ։

Նախագահին հրաւէրով ներկաները յոտնկայս իրենց յարգանքը յայտնեցին գրագէտ մեծ Հայուն յիշատակին, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, օրուան դասախօսին եւս իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԳԵՐ

Հինէն ի վեր մեծ հռչակ վայելած են Հայաստանի գորգերը, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց գեղեցկութեամբ եւ գոյներու բազմազանութեամբ։ Միջազգային տօնավաճառներու եւ ցուցահանդէսներու մէջ արժանացած են գնահատանքի ու Պրիւքսէլի համաշխարհային ցուցահանդէսին՝ ստացան ոսկի մետալ։

Այս յաջողութիւններուն մէջ կարեւոր դեր ունի փորձառական աշխատանոցը, ուր կ'աշխատին նկարիչներ, որոնք հանգամանօրէն կ'ուսումնասիրեն հայկական գորգերու հին նմոյշները, հայկական մանրանկարչութիւնը եւ կը ներկայացնեն գորգերու նոր տեսակներ։ Աշխատանոցին մէջ միաժամանակ փորձի կ'ենթարկուին բազմատեսակ ներկերու նիւթեր՝ բարձրորակ, նոր գոյներ ստանալու համար։

Ընթացիկ տարուան ընթացքին գորգագործները իւրացուցին եւ արդէն իսկ սկսան արտադրել գորգերու ութ նոր տեսակներ՝ «Երեւան», «Շիրակ», «Լոռի», «Ապարան» եւայլն։ Բոլորն ալ աչքի կը զարնեն գոյներու ճոխութեամբ եւ զարդանկարներու ներդաշնակութեամբ։ Հայկական գորգերու բազմաթիւ նմոյշներ ղրկուած են Անգլիա, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ, Գերմանիա, Իտալիա, Հոլանտա, Պելժիա եւ այլ երկիրներ։

Յաջորդաբար պիտի բանուին գորգերու տասը նոր տեսակներ, որոնց թւին հայկական վիշապագորգերու երկու նոր տեսակներ։ Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այնպէս ալ այս հայկական գորգերը պիտի ցուցադրուին միջազգային բազմաթիւ տօնավաճառներու մէջ։

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Տեսնելով, որ ամէնքը հեռանում են քաղաքից՝ Թորգոմն ու ընկերները նոյնպէս ճանապարհ ընկան արդէն զօրքի հետ, որ գնում էր Թագուհու կառքի առջեւից ու ետեւից... Իսկ Թագուհու հետ գնում էին կանանց մի մեծ խումբ, որոնց մէջ էր հազարապետ Գնունու Նանա տիկինը եւ Վասակ սպարապետի Կատրանիդէ իշխանուհին, որ մտահոգ էր շարունակ որդու համար, թէ ինչպէս պիտի կատարի սպարապետի պաշտօնը հօրից յետոյ, ամօթով չմնայ, այն էլ այս վըտանգլից օրերին, եւ արդեօք միւս հրամանատարները կ'օգնե՞ն նրան, չե՞ն դաւաճանի նախանձից, որ այդքան երիտասարդ հասակում դարձել է սպարապետ։

Ինքը Մուշեղն այդ պահին հեռու էր մայրաքաղաքից. նա Թագուհու հրամանով ամրացնում էր սահմանները, եւ դրանից աւելի էր մեծանում մօր տագնապը.– Ախ, Մուշեղս կարողանայ առնել հօր վրէժը եւ անվնաս մնալ այս կռւում, — մտածում էր նա։ Միւս կանայք նոյնպէս տագնապած էին. նրանցից իւրաքանչիւրը նոյնպէս ունէր իր ծանր հոգսերն ու խոհերը, բայց ոչ մէկը չէր սում ոչինչ, չէր տրտնջում, լաւ իմանալով, որ բոլորը վիճակակից են եւ բոլորի ուղին մէկ է։

— Դէպի Արտագերս....

Արտագերս... Արտագերս... Բայց ի՞նչ էր ներկայացնում այս Արտագերսը։ Վաղուց ի վեր Հայոց Աշխարհում դա համարւում էր ամրակուռ եւ անմատչելի բերդ. եւ, իրօք, շատ անգամ մեծ վըտանգների ժամանակ նա կատարել էր փրկարար դեր թէ որպէս ամրոց, թէ որպէս թաքստոց, թէ Կամսարական իշխաններին պատկանելուց առաջ, թէ նրանց օրով։

Իսկ այժմ նա արքունի բերդ էր՝ նախարարների կտորածից յետոյ։ Արտագերսը գտնւում էր Երասխաձորում, Արաքսի ձախ ափին՝ մի սարալանջի լայն գոգաւորութեան վրայ, որն ամբողջ բռնուած էր շէնքերով, այսինքն եռաշարք ստամնաւոր պարիսպներով, որոնք բոլոր կողմերի վրայ ունէին աշտարականման կլոր բուրգեր։

Բերդի երեք կողմը բնական եւ արհեստական ուղղահայեաց լանջեր, ներքեւը Արաքսի խորաձորը, որի անդնդում ջրերը յաւիտենական կռւի մէջ էին քարէ պատնէշների դէմ, եւ որոտում էին անվերջ, թէ նեղւում են, խեղդւում, թէ կռիւը չի վերջացած։

Բերդից վար եւ նրա շուրջ բոլորը պղնձագոյն ժայռեր էին, ժայռաբեկորներ կամ սովորական քարեր, անգամ քարասարեր եւ նրանց վրայ ու նրանց միջեւ մացառներ ու փշոտ թփեր, եւ ամբողջ սարն ընդհանրապէս ծածկուած էր մացառուտներով ու թփուտներով, որոնց մօտենալ կարող էին միայն այծերը։

Իսկ բերդից վեր բարձրանում էր մի սար, որի գլխին տարին բոլոր ամպ էր նստում կամ մառախուղ։ Արտագերսը այս կողմից նոյնպէս անառիկ էր բերդից կարելի էր բարձրանալ այդ լեռը, բայց այնտեղից իջնել բերդը՝ հնարաւոր չէր, որովհետեւ բարձրացողը կարող էր գտնել մի արահետ, մի կածան, իսկ վերեւից՝. երբեք... Զինուորները գիտէին, որ այդ սարի այն կողմը Վանանդն է։

Բերդականները երբեմն բարձրանում էին այդ սարը եւ դիտում, թէ ինչ է երեւում հեռուներում։ Այնտեղից տեսնում էին Հայոց Աշխարհի բոլոր լեռները՝ ձիւնապատ գագաթներով։ Երեւում էին նաեւ այդ սարերի միջեւ ընկած ձորերը, ձորահովիտները... Բերդն ունէր երկու գետնուղի, մէկը քարէ աստիճաններով իջնում էր մինչեւ Արաքսը՝ գըլխաւորապէս ջրի համար. միւսը — երկարը — դուրս էր գալիս մի ծածկուած տեղ, ուր ոչ ոք չէր կարող տեսնել ոչ բերդը մտնող եւ ոչ այնտեղից ելնող սուրհանդակին։

Ինչպէս երեւում է, բերդը կառուցել էին շատ հեռատես եւ հմուտ մարդիկ. նա ունէր երեք գօտի, ինչ նրան տալիս էր երեքյարկանի վիթխարի շէնքի նմանութիւն։ Ամբողջ մեծ սարաբլուրը — ստորոտից մինչեւ վեր — ունէր երեք յարկ պարիսպներ, որոնք թւում էին գօտիներ, ըստ որում առաջին գօտին ունէր կրկնակի պարիսպ, միւսները՝ մեկական. եւ իւրաքանչիւր գօտում կային բընակարաններ։

Առաջին պարսպի ներսը զինուորների օթեւաններ էին պատերի եւ թէ աշտարակների մէջ. երկրորդ պարսպի ներսը եւ հէնց պարիսպների մէջ էլ բնակարաններ էին եւ այնքան շատ, որ տեղաւորւում էին մեծ թւով զօրք ու ժողովուրդ։ Այդտեղ կային եւ ամէն տեսակ պահեստներ ու գործի տներ, ինչպէս օրինակ զինագործարաններ, թոնրատներ եւ ալրատուն՝ բազմաթիւ երկանքներով, որպէսզի երկար պաշարումի օրերին մարդիկ ի վիճակի լինեն պատրաստել իրենց համար անհրաժեշտը եւ հոգան իրենց պէտքերը...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունիս 25ին, աւանդական Մատաղօրհնութիւն յաւարտ Ս. պատա-րագի: Բազմաձայն երգեցողութիւնները հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ, ղեկավա-րութեամբ Երաժտ. Պ. Ն. Սերգոյեանի:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո-վուրդը:

Distribution de Prix de fin d'année aux Elèves de Tebrotzassère

et

Grande Fête Champêtre

Au cours de la Fête Annuelle de l'Ecole Tebrotzassère, le Dimanche 25 Juin 1961 toute la jeunesse sera heureuse cette année de pouvoir danser avec les

DISQUES VOGUE

et d'applaudir enfin pour la première fois dans ce cadre la jeune révélation de la chanson 1961

ROSY ARMÈNE, accompagnée de son Ensemble

Rendez-vous au Raincy le Dimanche 25 Juin, à partir de 15 heures

Buffet **Piste de Danse**

Moyens de communications : Prendre l'autobus 146 *à l'Eglise de Pantin et descendre* au Raincy-Pavillon.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Քատէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի Պէ էն Սէ Ի դրամատան տնօրէններէն՝

Պ. ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

(անդամ Ֆրանսայի պաշտպանութեան 3 տարբեր մարմիններու):

Նիւթ՝ «Ի՞նչպէս պաշտպանուիլ աթօ-մական վտանգէն»:

Կը խնդրուի երիտասարդութենէն ներ-կայ ըլլալ այս խիստ այժմէական բանա-խօսութեան՝ որ պիտի կատարուի ֆրան-սերէն:

Իսկ յաջորդ Երկուշաբթին պիտի խօ-սի» ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւ-ճեան:

ՅՈՐԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի հիմ-նարկութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հայ Կրթ. Մարմնոյն, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան:

Այս Կիրկաի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ Պօնըրթէրի մէջ, մուտքը՝ Ռոէ-ժան Տամիոօ, վիլէօրպան:

Գինեձօն եւ ընտանեկան խնջոյք:

Առաջինը նուիրուած Հայկազեան վար-ժարանի հիմնադիր եւ մանկավարժուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

որ 13 տարիներ անձնուիրաբար ծառա-յած է մանուկներու հայեցի դաստիարա-կութեան, ինչպէս նաեւ Օր. ԸՆԾԱՅ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ բոլոր անոնց որոնք Լիոնի մէջ սկիզբէն ի վեր սատար հան-դիսացան վարժարանին եւ այլ կրթական գործերու:

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավա-րութեամբ Օր. Ընծայ Ստեփանեանի:

Ժապաւէնի պար եւ դպրոցական եր-գեր, արտասանութիւններ, մասնակցու-թեամբ Հայկազեան վարժարանի աշա-կերտներու:

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակըն-կալներ:

Մուտքը ազատ է:

imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արգութեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ըն-կերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ըն-կերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րըն ու խումբերը:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, Շաբաթ (Յունիս 17) ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ (խումբ Լափոմ), այս կի-րակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին: (Շար.)

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունե-նան իրենց սովորական հաւաքատեղինե-րը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկեր-ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վրաժարանի հանդէսը Այս Կիրակի, ժամը 16ին, վարժարանի մէջ:

Նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿ-ԵԱՆԻ:

Արտասանութիւն, երգ, մանկական թատերախաղեր եւ հաճելի անակնկալ-ներ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԱՐՏԵԶԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ – ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական համփուրով խորոված:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— 200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի կեդրոնատեղին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռ. ՓՌՕ. 77-73):

Tombola

Մուտք 1 Ն. Ֆ.:

ՏԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել կար տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջէն եւ թիւ վեց օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10·12, 10·35, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14·14, 15·15, 16·17, 16·16, 17·42, 18·17:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Ժամը 18·55էն իւրաքանչիւր քսան վայրկեանը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 18 JUIN 1961

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4932

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9131 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՕՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ արտասահմանի հայկական գաղութներուն մէջ, այն բոլոր տեղերը, ուր բուռ մը հայրենակարօտ Հայեր ծուարած են :

Օրուան բանախօսները անգամ մը եւս առիթ ունեցան բացատրելու «Մայիս 28»ի իմաստը :

Ինչ որ ալ ըսեն մետասաներորդ ժամու խմաստունները, այդ Թուականը ոսկի տառերով քանդակուած է Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ: Ո՛չ մէկ ուժ կրնայ նսեմացնել զայն :

Բոլոր անոնք, որ կիրքէ ու կոյր նախանձէ գրգռուած պայքար կը մղեն «Մայիս 28»ի դէմ, պարզապէս կ'անարգեն հայ ժողովուրդը, որուն ապրելու, տոկալու եւ յաւերժանալու անսասան կամքին հրաշապատում արդասիքն էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը 1918ի բախտորոշ օրերուն :

Այդ հրաշքն էր, որ նոր աւիշ ու արիւն ներարկեց, նոր կեանք պարգեւեց Հայութեան, երբ թշնամին անոր գերեզմանն էր փորած, զայն առ յաւէտ թաղելու սադայելական ծրագրով :

Ո՞վ կրնայ ուրանալ, որ եթէ այսօր «Հայաստան »անունով փոքրիկ հողամաս մը ունինք, ատիկա կը պարտինք հայ ժողովուրդի անհուն զոհողութեանց, տարիներով կովկասեան ճակատին վրայ թափուած արեան, մանաւանդ 1918 Մայիսի վերջին տասնօրեակի հերոսական ճակատամարտներուն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր կարգապահ մարտական ուժեղ կազմակերպութիւնն ու իր մտաւորական եւ զինուորական վարիչներու տարիներու փորձառութիւնն ու զոհողութեան ոգին ի սպաս դրաւ Հայութեան, ստանձնելով յանուն հայրենիքի ազատութեան անոր մղած դիւցազնական կռիւներուն ղեկավարութիւնը :

Առանց հայ ժողովուրդի բոլոր դասակներուն ինքնաբուխ զոհաբերութեան եւ հայրենասիրական նուիրումին, Դաշնակցութիւնը չէր կրնար տանիլ գերագոյն յաղթանակը, որ յանգեցաւ ազատ Հայաստանի կազմութեան :

Պատիւը կը պատկանի ամբողջ Հայութեան :

Անկախութեան տարեդարձին առթիւ վերանորոգեցինք մեր ուխտը՝ հաստատ մնալու «Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան»ի գաղափարականին վրայ :

Այս գաղափարականը վերացական երազ մը չէ, այլ դաւանանք մը, «հաւատամք» մը, որուն կառչած պէտք է մնանք ազգովին :

Ո՛չ մէկ իսկական հայրենասէր կրնայ հաշտուիլ այսօրուան իրականութեան հետ եւ ներկայ Հայաստանը ընդունիլ իբրեւ վերջնական հանգրուան մը, որմէ անդին ուրիշ ճամբայ չկայ այլեւս :

Համակերպի՞մ : Արդարանալի՛ անոնց համար, որ կ'ապրին երկրին մէջ, ենթակայ օտար, բռնակալ լուծի :

Բայց ինչպէս արդարացնել ընթացքը անոնց, որոնք ազատ երկիրներու տակ գլուխ կը ծռեն կատարուած իրողութեան առջեւ եւ օրն ի բուն փառք կու տան Մոսկուային, — երէկ Ստալինին, այսօր Խրուշչեւին, վաղն ալ անշուշտ՝ անոր յաջորդին :

Իսկ մենք կը պայքարինք թուլամորթ համակերպողներու, պարտուողականներու եւ նահանջապաշտներու քայքայիչ ժառայնութեան դէմ :

Մենք կը յայտարարե՛նք թէ չէ՛ լուծուած դեռ Հայկական Դատը, այսինքն չէ իրագործուած Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը :

Կ'ընդվզինք «կատարուած իրողութեան » դէմ եւ հաստատ կը մնանք մեր Հաւատամքին վրայ :

Չե՛նք կրնար հանդուրժել, որ ժողովուրդներու ազատագրութեան այս շրջանին, երբ ամէն գոյնի ցեղեր անկախութեան կը տիրանան, Հայերը դուրս մնան ազատ ազգերու ընտանիքէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՐԷՆ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ԷԼԻԶԷԻ ՄՕՏ

—o—

Կառավարութեան ընդհ. պատուիրակը, Ֆրանսացի եւ օտար 70 լրագրողներու առջեւ պարզեց Ալժերիոյ կացութիւնը: Կը խօսէր Ամառուան Պալատին մէջ, երբ ռումբի մը պայթիւնը «արձագանգ տուաւ» իր իսկ խօսքերով, ըրած յայտարարութիւններուն :

Ժան Մորէն յայտարարեց թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է երկարաձգել խաղաղութիւնը եւ տէր մնալով իր տուած խօսքին, արդէն իսկ արձակած է 5200 արգելափակուածներ, եւ բնականոն կեանքի պայմաններ ստեղծած է բազմաթիւ թաղամասերու մէջ: Այս առթիւ, յայտնեց թէ «խաղաղութեան երեք նոր թաղամասեր» որոշուած են: Այս տարի աւելի քան մէկ միլիար պիտի յատկացուի իւրաքանչիւր թաղամասի համար, տնտեսական կացութիւնը բարելաւելու համար: Ընդհ. Պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Մայիս 20էն ի վեր Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները պատճառ դարձած են. Ապահովութեան ուժերու մաս կազմող 121 հոգիներու եւ 183 քաղաքայիններու մահուան, 290 հոգիներ վիրաւորուած են Ապահովութեան Ուժերու մաս կազմող եւ 241 քաղաքայիններ: Այս կացութեան դիմաց, Ֆրանսա որոշած է երկարաձգել իր բռնած ազնիւ ընթացքը եւ երեք թաղամասեր ալ «խաղաղութեան գօտի» նշանակել, ասոնք են.— Ռելիզան (Օռանիա), Պորժ – Մենայէլ (Ալժերուա) եւ Լա Ֆայէթ (Կոնստանդինուա): Մորէնէն ետք, խօսք առած է միջզինային բարձր հրամանատար Զօր. Այրրէ, որ յայտնած է թէ ռազմադադարէն ի վեր ահաբեկչական արարքներու թիւը կէս առ կէս բարձրացած է, ապահովութեան ուժերու կորուստները նուազած են տասը առ հարիւր, իսկ Ալժ. Ազատ. Ճակատի կորուստները նուազած են 75 առ հարիւր: Այս առթիւ յիշենք թէ սպայ մը եւ վեց զինուորներ մորթուած են քանի մը օր առաջ, ֆրանսական զօրամասին պատկանող մահմետական զինուորներու մեղսակցութեամբ: Այս բոլորը անշուշտ ծանր մթնոլորտ մը ստեղծած են Ալժէի մէջ, ուր «Կ. Գ. Բ.»ը (Կազմակերպութիւն՝ Գաղտնի բանակ) կը շարունակէ թռուցիկներ ցրուել այն տպաւորութիւնը թողլով, որ «բան մը կը պատրաստուի»: Տիրող կարծիքն այն է, թէ Կ. Գ. Բ.ը գործի անցնելու համար Մայր Երկրէն հրահանգի կը սպասէ այս անգամ: Փարիզի մէջ, Ուրբաթ գիշեր ժամը 23ին, մէկ քիլօ կշռող փլասթիք ռումբ մը պայթեցաւ Ֆօպուր Սէնթ Օնօրէ, 52 թիւ հանրակառքին կայքին առաջ, Էլիզէի պալատէն 200 մեթր անդին: Հինգ հոգիներ վիրաւորուեցան, որոնց մէջ անգլիացի զբօսաշրջիկ մը, որ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Բազմաթիւ խանութներ վնասուած են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անել եւ դժուար կացութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը եւ հաւանաբար հարկադրուի ինքզինքը պօյքօթի ենթարկելու: Արդարեւ Գերագոյն Ատեանի որոշումով գործադրութեան պիտի դրուին երկու օրէնքներ, մէկը՝ Սմիթի օրինագիծը, որ վաւերացուած էր 1940ին, երկրորդը՝ Ներքին Ապահովութեան օրինագիծը՝ վաւերացուած 1950ին: Այս երկու օրինագիծերէն մէկը կը վերաբերի «կուսակցութեան պատկանելու» հարցին, միւսը՝ «անդամներու օրինական արձանագրութեան» : Ամերիկեան օրէնքով օրինազանց կը նկատուին բոլոր անոնք, որոնք գործօն եւ գիտակից անդամակցութիւն կը բերեն խմբակցութեան մը, որուն նպատակն է բռնի ուժով տապալել կառավարութիւնը :

Այդ օրինագիծերուն հիման վրայ Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը կը պարտաւորուի յայտարարութիւն մը լեցնել մատնանշելով թէ «օտար հրահանգի ենթակայ կազմակերպութիւն» մըն է, ու, նաեւ մանրամասն պէտք է թուէ շարքայիններուն եւ ղեկավարներուն անունները, անխտիր :

Այս յայտարարութիւնը պէտք է յանձնուի ամերիկեան կառավարութեան : Օրական հինգ միլիոն հին ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտի յապաղման պարագային: Իսկ չյայտարարուած իւրաքանչիւր անդամ՝ հինգ տարուան բանտարկութեան : Այս խստութեան մէկ ուրիշ անպատեհութիւնն ալ այն է, թէ « համայնավար» պիտակը պիտի փակցուի անդամներուն թղթակցութիւններուն վրայ :

Այս յայտարարութիւնը լեցնելու եւ ցանկերը ներկայացնելու պայմանաժամ նշանակուած է յառաջիկայ Օգոստ. 9:

Վերջապէս, համայնավար շարքայինները, իրաւունք պիտի չունենան անձագիր գործածելու եւ ոչ ալ ունենալու համար դիմում կատարելու : Ու պատժի պիտի ենթարկուին եթէ աշխատին պետական պաշտօնատուներու մէջ : Կըս Հոլ, 50 տարեկան, 150 քիլօ, 30 դատապարտութիւն, ամերիկեան համայնավար կուսակցութեան ղեկավարը, Տընիսի մահէն ի վեր (Փետրուար) յայտարարեց թէ պատրաստ է ասպարէզ կարդալու Իշխանութեանց :

Միւս կողմէ Հոլ կը վստահեցնէ թէ շարքայիններուն թիւը որ քանի մը տարի առաջ 80.000ի կը հասնէր, 10.000ը չանցնիր: Սակայն Էֆ Պի Այի (ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան) վարիչը՝ Էտկար Հուվըր անդամներուն թիւը կը սահմանէ «17.000էն 40.0000», որոնց վրայ կ'աւելցնէ աւելի քան հարիւր հազար «բոլորտիկեան»:

Քանի մը շաբաթ առաջ համայնավարները բարձրախօսներով բարձուած բեռնատար ինքնաշարժ մը ուղարկեցին Նիւ Եորքի թաղերէն մէկուն մէջ եւ խօսնակները բողոքեցին Ալապամայի մէջ կատարուած ցեղային բռնութիւններուն դէմ: Այս ձեւի «կրակոտ կոչ»երուն դէմ դնելու եւ առաջքն առնելու համար է, որ Գերագոյն Ատեանը եւ Արդարութեան նախարարը՝ Ռոպըրթ Քենըտի (նախագահ Քենըտիի եղբայրը) կուզեն ջնջել ոչնչացնել «ամէն ձեւի հրապարակային գործունէութիւնները» այս «Տրոյատայի ձիուն», ինչպէս կը կոչուի «Մ. Նահանգներու համայնավար կուսակցութիւնը » :

Ներկայիս Համայնավար կուսակցութիւնը դեռ ունի կենսական նուաղագոյնը» ապահովելու համար իր գոյութիւնը: Տժգոյն շաբաթաթերթ մը՝ «Աշխատաւորը» (հիմնուած 1924ին), հացէ մը հեռաձայնի գիրքին մէջ եւ գրասենեակ մը Մանհաթընի մէջ : Կղմինտրէ հին շէնք մըն է, որ անցեալին սեփականութիւնն էր ծանօթ սեղանաւորի մը՝ Աստոր: Պատերուն վրայ փակցուած են նկարներ՝ Մայիս մէկի տողանցքը Կարմիր հրապարակին վրայ, ալժերացի ըմբոստներուն նկարները, խոշոր պաստառ մը ուր Ֆիտէլ Քասթրօ Քուպացիները կը խանդավառէ ամբոխավառ ճառով մը եւ վերջապէս դասական նկարներ՝ Մարքս, Լենին, Ստալին, Խրուշչեւ ու ասոնց կողքին Ամերիկայի ազատարար Ճորճ. Ուաշինկթընի նկարը: Անդին անկիւն մը կընաք «Փեքինի պարբերաթերթը » կարդալ :

Համայնավար կուսակցութիւնը 1940ին վերջին անգամ ըլլալով ներկայացուց նախագահութեան թեկնածուն՝ Էրլ Պրաուտըր եւ իր վերջին ընդհանուր ժողովը գումարեց 1959ին, ուր մամուլը իրաւունք չունէր ներկայ ըլլալու :

Սակայն ներկայիս վտանգը աւելի մեծ է: Համայնավարները իրենց դէմ ունին անզիջող մէկը՝ Քենըտի, որ նոյնքան խիստ է իրենց հանդէպ, որքան խիստ է աշխատաւորական ընկերակցութիւնները շահագործող մարդոց, տուրքի յայտարարութիւնները կեղծողներուն եւ վերջապէս ցեղային խտրականութիւնը ջնջելու Ուաշինկթընի որոշումի դէմ եղողներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ, Սոքարնոյի ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին կրկնեց թէ Չինաստանի տեսակէտը օրուան հարցերուն նկատմամբ: Ա) Լաոս.— Ժընեւի հաւաքուած 14 պետութիւնները պէտք է յարգեն եւ ապահովեն Լաոսի անկախութիւնը եւ չէզոքութիւնը : Բ) Ալժերիա.— Ամբողջական անկախութիւն: Գ) Քոնկօ.— Դէմ է ամերիկեան զօրք ղրկելու Քոնկօ ՄԱԿի պիտակին տակ: Դ) Անկոլա.— Զօրավիգ կանգնել Անկոլայի ժողովուրդին, գաղթատիրութեան դէմ: Ե) Քուպա.— Յարգել Քուպայի ազգային անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

ԱՐԱԲ. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մամուլը հակահամայնավար քարոզչութեան Բ. հատոր մը հրապարակ հանած է: «Ահա համայնավարութիւնը» խորագիրը կրող գիրքը կը վերլուծէ համայնավար վարդապետութիւնները, «զորս Կրեմլինի մարդիկը կ'ուզեն մեր մէջ տարածել: Հատորը կը յիշատակէ նաեւ «համայնավարութեան խլած եւ այժմ մոռացութեան տրուած» զոհերուն ցանկը: Անցեալ շաբթու ընթացքին ալ, ժողովրդական գիներով ծախու հանուած էր «Ճշմարտութիւններ համայնավարութեան մասին »անուն գիրք մը :

ՊԱՅՈՆԻ մէջ (Հարաւ. Ֆրանսա) մէկը բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ նախատական խօսքեր արտասանած էր Հանրապետութեան Նախագահին դէմ, սրճարանի մը մէջ :

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ պարախումբի բեմապարի աստղերէն Ռ. Նուրիէվ Պուրժէի օդակայանին մէջ ֆրանսական ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը խնդրեց, յայտարարելով թէ «ազատութիւնը կ'ընտրէր »: Նուրիէվ, 23 տարեկան, նոր Նիժինսքի մը նկատուած էր ֆրանսացի քննադատներուն կողմէ, առջի օր Օփերայի մէջ տրուած ներկայացման առթիւ :

ՊՐԸԹԱՆԻԻ երկրագործները կը շարունակեն իրենց բողոքի ցոյցերը: Առջի օր Փոնթիվիի երկրագործներն են որ քաղաք խուժեցին եւ «գրաւեցին» քաղաքապետարանը, պահանջելով ձերբակալուածներու ազատ արձակումը: Բախումներու ընթացքին վիրաւորուեցան քանիէ աւելի անձեր, երկրագործ եւ ոստիկան :

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

«Իզվեստիա» թերթում գրոյց է բացուել Ռուսաց լեզուի մաքրութեան մասին: Հետաքրքրական է, որ այդ շատ ուսանելի գրոյցը սկսել է ոչ թէ ուեւէ նշանաւոր լեզուաբան, գրող, կամ մանկավարժ, այլ Մոսկուայի հիմնարկութիւններից մէկի մի ծառայող, որ հասարակ մարդու պարզախօսութեամբ իր խօսքն ասել է շատ որոշակի, առանց դէս ու դէն գցելու: «Ես գտնում եմ,— գրել է նա,— որ հասել է ժամանակը լրջօրէն խօսելու Ռուսաց մայրենի լեզուի մշակոյթի մասին: Չի կարելի հանգիստ մընալ, երբ մեր աչքի առաջ անգթօրէն փչացնում, վատնում են այդ անգնահատելի ազգային հարստութիւնը»:

Հետեւելով «Իզվեստիա»ում բացուած այդ գրոյցին, որին շատերի հետ միասին մասնակցում են Կ. Պաուստովսկու եւ Կ. Ջուկովսկու նման խօսքի ականաւոր վարպետներ, որոնք բոլորն էլ միաբերան պնդում են, թէ բանաւոր ու գրաւոր խօսքի մէջ Ռուսաց լեզուի աղճատումը, գռեհկացումն ու աղքատացումը մտահոգիչ չափերի են հասնում,— հետեւելով այդ գրոյցին եւ, բնականաբար, խորհելով նաեւ Հայոց լեզուի վիճակի մասին, չենք կարող բարձրաձայն չասել, որ յիշեալ այլասերիչ երեւոյթները, այլեւայլ պատճառներով, մեր լեզուի մէջ շատ աւելի զգալի են ու սպառնալից:

Եթէ բանը գայ հպարտանալուն, ի հարկէ, մենք էլ մեր հերթին, առանց ազգային սնապարծութեանը տուրք տալու, կարող ենք հպարտանալ մեր ժողովրդի պահած ու պահպանած չքեղ, հարուստ ու կենսունակ լեզուով, որ վսեմ կատարելութեան են հասցրել հայ գրական խօսքի վարպետները՝ Նալբանդեանից, Րաֆֆուց ու Մուրացանից սկսած մինչեւ Դէմիրճեան ու Բակունց, Թումանեանից սկսած մինչեւ Տէրեան ու Զարենց: Բայց եթէ մի կուշտ հպարտանալուց յետոյ դառնանք եւ մեր ռուս ընկերների պէս ինքներս մեզ հարց տանք, թէ ի՞նչպէս ենք պահպանում այդ լեզուն, ի՞նչ լեզուով ենք յաճախ խօսում ու գըրում, կը տեսնենք, որ հպարտանալու շատ բան չունենք:

Ժամանակն է մեզ մօտ էլ խօսելու լեզուական մշակոյթի պակասի, իսկական լեզուի կողքին ապրող եւ նրա գոյութեանը սպառնացող մակաբուծային լեզուների մասին: Ի՞նչ ասել կ'ուզէ, ներկայումս կարգին հայերէնով խօսողներն անհամեմատ շատ են, քան երբեւէ: Ներկայումս, հասկանալի պատճառներով, աւելի շատ մարդիկ են գրում ու խօսում վայելուչ գրական լեզուով, հանդէս են գալիս իսկական հայերէնի այնպիսի փայլուն դըրսեւորումներ, ինչպիսին է, օրինակ, Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ»ը: Սակայն, դրա հետ միասին, որքան տարածուած է նաեւ այն արգահատելի լեզուն, որ նոյն հեղինակը վարպետօրէն դրել է կիսագրագէտ Բալաբէկի բերանը: Այդ լեզուն մեր լսելիքը վիրաւորում է ամենուրեք՝ ճաշարաններում ու խորտկարաններում, նոյնիսկ տներում, ուր ամէն ինչ պէտք է մաքուր լինի: Այդ լեզուի հարբած բառերն ու դարձուածքները մեր իսկական լեզուն աղտոտում են ճիշդ այնպէս, ինչպէս արեւածաղկի կճեպը՝ մեր մայթերն ու մարզադաշտերը:

Կայ մի ուրիշ մակաբոյծ լեզու, որ աւելի հին պատմութիւն ունի: Նմանօրինակ մի լեզու եղել է նաեւ Ռուսաստանում: Այն ժամանակ, երբ ռուս ազնուական շրջաններում մայրենի լեզուով խօսելը ամօթալի բան էին համարում եւ մեծից մինչեւ փոքրը Ֆրանսերէն էին բարբառում, կառապանները, դռնապանները, էժանագին ճաշարանների լաքէները, իրենց տէրերին նմանուելու համար, խօսելիս մէջ էին գցում աղճատ ֆրանսերէն բառեր՝ ենթարկելով ռուսերէնի հոլովման ու խոնարհման կանոններին: Ստացւում էր խիստ զուարճալի մի բան: Այդ լեզուատեսակը, որ Ռուսաստանում շատ վաղուց է վերացել, մեզ մօտ յամառօրէն յարատեւում է: Մի խօսքով, այդ իսկ լեզուով ասած, էդ բեզաբրազնի պտիչկեն մեր ծառի վետկին սպակոյնի սիդիտ ա արել, թէեւ առաջին քարը նրա վրայ նետուել է դեռ եւս 120 տարի առաջ, եւ նետողն էլ եղել է Խաչատուր Աբովեանը:

Սակայն մակաբոյծ լեզուներից ամենատարածուածը բիւրոկրատական կամ, ռուսերէն բառով ասած, կանցելյարի լեզուն է, որ, Կ. Պաուստովսկու դիպուկ բնորոշմամբ, «թշնամի է կենդանի լեզուին, ինչպէս բիւրոկրատը թշնամի է ամէն մի կենդանի գործի»: Այդ լեզուն հանդէս է գալիս գիտականութեան ու ճշգրտութեան յաւակնութիւններով, անխնայ խեղդում ամէն մի կենդանի խօսք, ոչնչացնում լեզուի բայական ու հոլովական հարստութիւնները, ստեղծում ճոռոմ, անճոռնի, թղթատարական կնիքի պէս նոյնատիպ դարձուածքներ ու ձեւեր: Այդ լեզուով խօսողը կամ գրողը, փոխանակ ասելու «դաշտերը հերկելու եւ պարարտացնելու համար», անպայման կ'ասի՝ «դաշտերի հերկման ու պարարտացման համար» կամ՝ «յանուն դաշտերի հերկման ու պարարտացման»: Փոխանակ ասելու «նա մեր նախագահն է», անպայման կ'ասի՝ «նա մեր նախագահն է հանդիսանում»: Եթէ պէտք է ասել՝ «շէնքը դուռ ու տանիք չունի», նա անպայման կ'ասի՝ «շէնքից բացակայում է դուռը, ինչպէս եւ տանիքը»: Նրա գրչի տակ «բերել տալ» ոճը կը դառնայ «բերման ենթարկել», «մարդ լինելիս» ասելու փոխարէն նա կ'ասի՝ «մարդկանց առկայութեան դէպքում»:

Ահաւասիկ այդ լեզուով կազմուած մի լրիւ նախադասութիւն, որ քաղում ենք Երքաղսովետի գործկոմի որոշումների ժողովածուից. «Վաճառքի, սպանդի, ցեղային եւ տնտեսական օգտագործման, կամ մէկ տնտեսութիւնից միւսը տեղափոխելու նպատակով բոլոր տեսակի կենդանիների մուտքը Երեւան քաղաք թոյլատրել անասունների դուրս եկած վայրի հիւանդութիւններից ապահով լինելու առթիւ անասնաբուժական թիւ 1 ձեւի վկայականի եւ անասնաբուժական հսկողութեան տեղեկանքի առկայութեան դէպքում»:

Կարդում ես, եւ գլուխդ պտոյտ է գալիս, աչքերդ մթնում: Իսկ եթէ մարդ կարողանայ մի քիչ էլ կարդալ՝ այնտեղ կը գտնի նաեւ «ինքնագլուխ ցանցին միացող սպառողներ», «անջատուած աբոնենտներ», «բռնման ենթակայ շներ», «անասնագերեզմանոց» եւ ինչ որ ուզէք: Մի հասարակ միտք արտայայտելու համար ժողովածուի հեղինակները այսպիսի հայերէնով են խօսում Երեւանի բնակիչների հետ. «Սահմանել, որ շների պահելը (???) ընդհանուր օգտագործութեան տեղերում կարող է տեղի ունենալ միմիայն բնակւողների ընդհ. համաձայնութեամբ»:

Դժբախտաբար, այդ լեզուով գրւում են ոչ միայն որոշումներ, շրջաբերականներ, դատավճիռներ ու ցուցանակներ, այլեւ գիտաժողովրդական գրքեր, գիտական ձեռնարկներ, նոյնիսկ դասագրքեր: Ահա, օրինակ, մեր կոլտնտեսական անասնաբոյծների համար գրուած մի ծաւալուն ձեռնարկ, որ կոչւում է «Տաւարաբուծութիւն»: Դրա հեղինակը (Գ. Աֆինեան), ըստ երեւոյթին, կարծում է թէ անասունների մասին չի կարելի այնպէս գրել, որ մարդկանց համար էլ դուրեկան լինի, ուստի ամբողջ գիրքը լցրել է այսպիսի լեզուական բառակոյտերով. «Շուիցի ուղղութիւնը կաթնատու է, բաւականին լաւ զարգացած բանող յատկութիւններով: Նրա կոնստիտուցիան միջակ նրբութեան է, բաւականին չոր եւ ամուր»: Ե՛կ ու բան հասկացիր:

ՍՈՒՐԷՆ ՎԱՀՈՒՆԻ

(1 Շար.)

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

"ԳՈՒԳԱՐՔԻ ՎԱՆՔԵՐԸ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պարտուի ժողովին մասնակցած են աշխարհականներն ալ որոնք եկեղեցական անդամներու հաւասար, եթէ ոչ աւելի, հմտութիւն ունէին Սուրբ Գիրքին: Գագիկ երկրասէրդ թագաւորը Բիւզանդիոնի մէջ յաջողութեամբ կը պաշտպանէր Հայ Եկեղեցիի դաւանանքը, Բիւզանդական աստուածաբաններու առջեւ:

Հաղբատ ալ ունէր ճոխ մատենադարան, կեդրոնն էր գրչութեան, մանրանըկարչութեան: Երգիչներ, նկարիչներ, պետական գործիչներ, հռչակաւոր քարոզիչներ Սանահինի եւ Հաղբատի աշակերտներ են: Հաղբատի կարկառուն դէմքն է Յովհաննէս Սարկաւագ (1045–1129) հմուտ օտար լեզուներու, իմաստասիրութեան, չափագիտութեան, լուսաւոր դէմք մը սելճուքեան արշաւանքի շրջանին: Փորձառական մեթոտի կողմնակից՝ երկար տարիներ դասաւանդած է Հաղբատի մէջ յետոյ անցած է Անի:

Անհրաժեշտ էր Գուգարքի քարտէսը եւ աշխարհագրական միջավայրի մասին հակիրճ ծանօթութիւն մը: Քանի՞ մտաւորական ծանօթ է թէ ուր է նահանգը, որ պատմական է այլեւս:

Սահմանագլուխի նահանգ մըն էր Արցախի սահմանակից, Վրաստանի հարաւը, բաժնուած ինը գաւառներու: Տիգրան Մեծ բդեշխութիւն հաստատեց հոն, հիւսիսի սահմաններու պաշտպանութեան համար: Չորրորդ դարուն ապստամբութիւն հանեց Հայ Թագաւորին դէմ եւ պարտուեցաւ: Վրաստան գրաւեց եւ մնաց վեցերորդ դարու սկիզբը: Բագրատունիներու ատեն քաղաքական ինքնուրոյն կեանք ունեցաւ: Լէոյի համաձայն անունը ստացած է գուգարացի բնակիչներէն, որոնք առանձին ցեղ էին վրացերէնի մօտ լեզու մը խօսող: Նահանգին հարաւի մասերը յետոյ կը հայանան: Վրացիները այդ հողամասը կը կոչեն Սօմխեթի – Հայաստան: (Լէօ, Մեր Հայրենիքը):

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ, ամէն տեղ կարելի է վանքի մը հանդիպիլ: Կեսարիոյ բարեջան եւ կորովի Առաջնորդ Տրդատ Եպիսկ. Պալեան յօդուածաշարք մը ունի Բիւզանդիոնի մէջ (1902) Փոքր Ասիոյ վանքերու մասին: Սրբազանը կը նկարագրէ վանքերը, կը թուէ հարստութիւնները, կալուածները, կ'առաջարկէ օգտագործել վանք եւ կալուած: Քէչեան խմբագրականով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Առաջնորդներու մէջ ամէնէն վաստակաւորին, որ Ս. Կարապետի չոր հողերը մշակել տուաւ, հասութաբեր կալուածի վերածեց»: Սրուանձտեանց Վարդապետ հանդիպած էր ամայացած վանքերու, որոնց սենեակները սարդերու ոստայններ միայն կային եւ եկեղեցիներու մէջ կաչաղակներ կ'երգէին: Անցեալ դարերուն հաւատացեալ ժողովուրդը լիարուռն մասնակցած էր վանքերու շինութեան եւ իւրաքանչիւր տօնակատարութեան զլացած չէր իր նուէրները: «Վանական հողերու անտէր, անշունչ, անխնամ վիճակը զանոնք ենթակայ կ'ընէ կորստեան մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագայի մէջ»:

Կային աղքատ վանքեր, բայց կային նաեւ շատ հարուստ վանքեր, որոնք անհատներու սեփականութիւն դարձած էին: 1875ին, Քաղաքական ժողովի մէկ տեղեկագրին համաձայն 175 վանքեր կային: Ոմանք յիսուն արտավար հող ունէին, ուրիշներ հարիւր արտավար: Վանք կար որ 20 – 30 կտոր արտի տէր էր, ուրիշ մը աւելի, ոմանք մշակուած ուրիշներ անմշակ: Ոմանց հողային վիճակը ապահով էր, ուրիշներ երկար տարիներ հոգ չէին տարած հողերուն, անձգութիւններ պատահեր էին, գրաւուեր էին: «Այս օրինական ու վարչական անհոգութիւնները կրնան շատ սուղի նստիլ վանքերու կարեւոր սեփականութեանց համար: Բարեջան առաջնորդին յօդուածները կոչ են վանքերու ընդարձակ, բարեբեր հողերուն ներկան եւ ապագան ապահովելու համար»: (Բիւզանդիոն, 1902, Մարտ 7, Թ. 1647):

Քսան տարի առաջ, 1882ին, յօդուածագիր մը կ'առաջարկէր վանքերու մէջ հաստատել ժառանգաւորաց, երկրագործական դպրոց, որբանոց, անկելանոց, թանգարան: (Մասիս, Յունուար, 16, 17 եւ 20):

Հայրիկ Հայնէ Անվէրսի Մայր Տաճարին առջեւ կանգ առնելով կ'ըսէր. «Այդ դարերը հաւատք ունէին»: Վանքերն ալ հաւատքի կոթողներ էին, հաւատքով կառուցուած վառարաններ, որոնք լուսաւորած են շրջան մը, յետոյ շիջած են: Ապրող սերունդներուն կը մնար յարգել անցեալի յիշատակարանները, ապագային փոխանցել զանոնք անվթար, որպէս թանկագին ժառանգութիւն: Ժողովուրդին հաւատքէն, աճումէն, արժէքներու գնահատումէն կուգայ հաստատութեանց հիմնարկութիւնը, բարգաւաճումը, քայքայումէն՝ անոնց անկումը:

Հայ ժողովուրդը միշտ բարեպաշտ եղեր է, միշտ առատաձեռն եւ բարեգործ: Իր համայնական կազմութիւնը իրերօգնութեան ընկերութիւն մը դարձուցեր է կազմակերպութիւնը: Ասողիկ կը վկայէ «Հին Հայոց առաքինութիւններէն մէկն էր բարեգործութիւնը»: Մեհեաններ հսկայ հարստութիւններ ունէին (Ստրաբոն Գիրք, 8, գլ. 19) թագաւորներ քրմապետի պաշտօն ունէին: (Խորենացի, Բ. գլ. 14):

Տրդատ կը հրաւիրէր ժողովուրդը քուրմերուն ուխտի գալ եւ նուէրներ բերել: (Ագաթանգեղոս, 1822, եր. 7, 44, 46): Հայաստանի քուրմերը մեծատարած կալուածներ ունէին «քրմաց երկիր» անունով: Մուշի Ս. Կարապետ վանքին տեղ եղած կռատունը 12 գիւղ սեփականութիւն ունէր, որոնցմէ վեցը 12.300 բնակիչ ունէին եւ 9.300 զօրք կը պահէին: (Զենոբ Գլակ, 28):

Լուսաւորչի օրերէն սկսած նուէրները դարձան եկեղեցիներու եւ վանքերու: Մեծ գիւղերու մէջ 7րդ, փոքրերու մէջ չորրորդ հող պիտի տային եկեղեցականներուն եւ բերքերուն տասանորդը «պտուղ» անունին տակ: Անժառանգներու գոյքերը եկեղեցիներուն կը մնային, պատժուած անձերու կալուածները վանքերու սեփականութիւն կը դառնային:

Կը հարստանան վանքերը, կ'աւելնայ վանքերու թիւը, շատեր կ'ունենան բազմաթիւ միաբաններ: ԺԱ. դարուն միայն Վասպուրականի մէջ ինը հարիւր մենաստաններ կային, որոնցմէ 115ը «մենաստանք մեծամեծք»: Աներկբայ հինգ հարիւրէ աւելի վանքեր ունեցած ենք աշխարհի ամէն կողմը, որոնց անունները

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Ժամանակ» կը գրէ.—

Հալք կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, որուն հրաւիրուած էին միմիայն կուսակցութեան անդամ Հայեր եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները: Հաւաքոյթին կը նախագահէր Պոլսոյ կեդրոնին Ընդհ. քարտուղար Պ. Էքրէմ Էօզտէն, միասին ունենալով Պ. Գայրէտտին Էօզքուլը: Ներկայ էր նաեւ Սահմանադիր Ժողովի անդամ Օր. Հերմինէ Գալուստեան, որ ինչպէս յայտնի է յարած է Հալք կուսակցութեան:

Հաւաքոյթին նպատակը բացատրուելէ վերջ, բաղձանքներ եւ մաղթանքներ կատարուեցան: Այս առթիւ մամուլին յանձնուեցաւ նաեւ տեսակ մը բանաձեւի օրինակ, ուր Կեդր. Մատակարար Մարմնի մը անհրաժեշտութիւնը վեր կ'առնուի: Զրուեցաւ թէ ո՞վ պատրաստած է այս բանաձեւը որուն բովանդակութեան իրականացման ուժ տալ կը խոստանայ Հալք կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնը:

Ասկէ զատ, յանուն կուսակցութեան մամուլին յանձնուեցաւ նաեւ ուրիշ բանաձեւ մը առանց որեւէ պաշտօնական կամ կիսապաշտօն մակագրութեան, որ [illegible]

«Ճիմհուրիյէթ Հալք կուսակցութիւնը, որ կ'աշխատի մեր երկրին մէջ իրաւունքի տիրապետութիւնը ապահովել, առանց կրօնքի եւ ցեղի խտրութեան, իւրացուցած է Մարդու իրաւունքներու յայտարարութեան սկզբունքները եւ զայն արդէն իսկ 1957ին հրապարակած է իր առաջին նպատակներու յայտարարութեան մէջ:

«Ճիմհուրիյէթ Հալք կուսակցութեան առաջնակարգ նպատակն է մեր ազգի յառաջդիմութեան համար մեր բոլոր հայրենակիցներու հաւասար պայմաններով եւ եղբայրական զգացումներով ձեռք ձեռքի տուած աշխատիլը երաշխաւորել:

«Մեր կուսակցութիւնը, որ եղբայրական այս մթնոլորտին մէջ ձեռք առած է բոլոր հաւաքականութեանց մասնաւոր դատերը, ուսումնասիրած է կազմութիւնը կեդրոնական հոգատար (միութենէն) եւ համադրող մարմնի մը, Հայ ժողովուրդին պատկանող բոլոր վաքըֆներու լաւագոյնս կառավարելու համար, համաձայն աւանդութեանց եւ սովորութեանց:

Կը խնդրենք Հայ ժողովուրդի պատկանեալներուն հաղորդել, որ մեր երկրին ընկերային եւ մշակութային դաշտին մէջ տեղ գրաւած այս հարցն ալ պիտի լուծենք մեր յայտարարութեանց մէջ:

(4 եւ վերջ)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լիբանանէն հազիւ վերադարձած, Շարթ իր գործերը կը ցուցադրէ ներկայիս Միլանոյի Կալըրի Ֆրանչէզի մէջ (Վիա Մոնթէնափոլէոնէ): Ցուցահանդէսը բացուեցաւ Յունիս 16ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս 8: Իւղաներկներու կողքին, նկարիչը կը ցուցադրէ նաեւ 12 գծագրութիւններ:

ու անցեալը ծանօթ են, մեծ մասին չէն-քերն ու տաճարները դեռ կանգուն են: Սանահին եւ Հաղբատ հինգ հարիւրի մօտ միաբաններ ունէին: Տաթեւի վանքը վեց հարիւրէ աւելի միաբան ունեցած է հըրջան մը:

Վանքերը ունեցան փայլուն շրջաններ, երբ միաբանները կոչումին գիտակից, համեստքով վառուած, ընդունակ, ժըրաջան միաբաններ էին: Աղքատ վանքեր հարստացած են վանականներու ժրաջանութեամբ, հարստացած վանքեր աղքատացած եւ անշքացած են վանականներու անհոգութեամբ:

Կան վանքեր, որոնք օգնած են գիւղացիներուն, աղքատներուն խնամք տարած են, տուրքերը վճարած են, առաջնորդած են մշակութեան մէջ, գիւղերը բարգաւաճ վիճակ տացած են:

Արտաքին դէպքեր, Թագաւորութեան անկում, սով, երկրաշարժ, արշաւանքներ աղքատացուցին ժողովուրդը, նուիրատուութիւնը չքացաւ, վանքերն ալ աղքատացան, կորսուին իրենց փայլը, բարոյական ուժը, դարձան խաւար: Ժողովուրդին սպառումը, արտագաղթը, վանականներու ներքին անկարգապահութիւնը, փառասիրութիւնն ու ընչաքաղցութիւնը նուազեցուցին վանականներու թիւը, քայքայեցին ներքին կազմակերպութիւնը: Քաղաքական քայքայման շրջաններուն, երբ ընկերային հակակշիռ չկայ, ժողովուրդն ալ կորսուած է բարոյական նախանձախնդրութիւն ու ըմբռնումները, կը պատահի եկեղեցականներու բարոյական անկումը: Մեծոփեցի կը յիշէ «արբեցողութեամբ, անառակութեամբ եւ պիղծ վարքով շրջող» եկեղեցականները: Յովհաննէս Սարկաւագ, խիստ կարգապահութեան նախանձախնդիր, կը գանգատի ժամանակակից եկեղեցականներու անկարգապահութենէն: Անցած էր դարը, երբ վանքերը ժողովուրդին կը ներշնչէին կրօնի վեհութիւնը եւ սէրը եւ Կոստանեանի բացատրութեամբ «կը սպասաւորէին ժողովրդեան կրթութեանը»:

Եկեղեցականներու բարոյական եւ մտաւոր անկումին պատճառով ժողովուրդին մէկ մասը կորսնցուց հաւատքը եւ շատ գնաց մահմետականութեան՝ մոռնալով միանգամայն իր լեզուն: (Կ. Կոստանեան, Հայոց Վանքերը, 1886, Մոսկուա, էջ 67):

Էջմիածնի ճեմարանին հայագիտութեան ուսուցիչը վանքերու անշքութեան, վանականներու թիւին նուազութեան պատճառները կը թուէր, առանց դարմաններու առաջարկելու եւ դարմանելու կարելիութիւնը ցոյց տալու: Ներքին կուսակցական պայքարներ, օտարին տրուած կաշառքներ աթոռներ գրաւելու համար՝ սպառեցին եւ պարտքերով ծանրաբեռնեցին վանքերը: Անհաւատարիմ մարդիկ վատնեցին գոյքերը, խւրացուցին եկամուտները: Կաթողիկոսներն ալ անփոյթ գտնուեցան վանքերու հասոյթներուն բարւոք մատակարարութեան եւ վանականութեան ծաղկումին: Վարձատրուեցան ճարպիկները, ոչ թէ գիտութեան, վարկի տարիներու ծառայութեան համաձայն: Վանական կեանքը լքուեցաւ, վանքի շրջափակը նեղ եկաւ փառասէրներու համար, հետամուտ եղան թեմական պաշտօններու: Համեստ կրօնաւորի գործը, առաքինութեան օրինակ ըլլալը, քարոզել եւ ուսուցանելը շատ փոքր կ'երեւէր իրենց աչքին:

Եթէ կաթողիկոսները բարւոքել ուզէին վանական կենցաղը, կարգապահութիւն հաստատէին, վանքերը կը դատարկուէին: Ժողովուրդն է որ եկեղեցական եւ վանական պիտի տայ եւ նախանձախնդիր պիտի ըլլայ եկեղեցիի բարոյական մակարդակին: «Որքան լուսաւորուած է եւ ջերմեռանդ հասարակութիւնը եւ նախանձախնդիր է առաքինութեան, այնքան նըւազ է վատերու թիւը որքան տգէտ ու ապականուած է հասարակութիւնը, այնքան կ'աճին անոնք»: (Կոստանեան, էջ 88 – 97):

«Գուգարքի Վանքերը», ինչպէս նաեւ Կոստանեանի «Հայոց Վանքերը» եւ Հըրանդ Ասատուրի «Մեր Վանքերը» (Մասիս, 1892ի թիւեր 3960, 62, 66) իրար լրացնելով բաւարար գաղափար կուտան կրօնական այդ հաստատութեանց մասին, կրթական վառարաններ, եկեղեցականներու տորրանոցներ ժամանակին՝ հետզհետէ չքացած են: Երբեքն ալ կը մոռնան խտացնելու վանական կեանքի երեւոյթները: Դժնդակ պայմաններու տակ ժրաջան վանականներ ձէթի լոյսով ձեռագիրներ ընդօրինակած, գործեր արտագրած են, լաւագոյն պայմաններու տակ օգտակար ըլլալու տեղ, օգտագործած են ժողովուրդին բարեպաշտութիւնը:

Հայ ժողովուրդը դադրած էր արդէն եկեղեցականներ տալէ, միտքով բարձր, նկարագրով ազնիւ եւ նուիրուած, հայ վանքերն ալ առողջ դաստիարակութեամբ վանականներ պատրաստելու անկարող եղած են: Դարեր տեւած է այս, վկայ Դուրիժեցին, վկայ Նալբանտեան: Այնուհետեւ անկիւներէ ատաղձ կը փնտռուէր վանքերուն դռները բաց պահելու համար, ծխականութեան համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԿԱՐՕՏԻ ԿԱՆՉԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

—o—

Ա.

Խարալլը՛ւ, հաստատուն, անբեկանելի լարով մը սիրտս քեզի կապուած է: Չօ՛վ նետած ես հոգիիս մէջ: Ու ամէն անգամ երբ խըլրտիմ, այս օտար ափերուն վրայ, սիրտս կը դողայ ցրտահար կամ վիրաւոր թռչունի մը պէս փրփռալով:

Խարալլու, սիրուն ու չար ուլիկներուս ծնդավայրը, մեր երկնամերձ լեռներուն գոգը նստած: Շարունակ, ամէն րոպէ ձայնդ կը լսեմ հեռաւոր, կարօտակէզ, անոյշ ձայնդ, — քառասուն եւ հինգ անգամ, տորենիներս ու մասրենիներս, լուսուն տերեւիքս ու սերկեւիլիներս ծաղկեցան, նարնջագոյն հագուեցան:

«Քառասուն եւ հինգ անգամ, բարձրիկ ու ծանր հասկերով ցորեաններս ալիք ալիք յորձանք տուին՝ օտարները վայլեցին»:

«Ամէն տարի, պաչուկ ու դեղնաբաշ Աշունն եկաւ անցաւ, արքենի, բարձրուղէշ կաղնիներս օտարներուն կացիններովը արիւնլուայ տապալեցան»:

«Եկաւ ձմեռն ու էղուշ առաւ, օտար այծերուն կճղակներուն կոխան դառնալով»:

«Ու դուն տակաւին»...:

Այո, իմ սիրատենչ Խարալլու, դուն իմ սրտիս տեղանը, ես տակաւին քու անմար կարօտովդ կը դեգերիմ խելագարի մը հանգոյն, օտար ու փչալի այս ափերուն վրայ:

Ու նորէն, դարձեալ ձայնդ կը լսեմ: Ան կը շարունակուի անդրշիրիմեան ձայնի մը պէս.

— Քառասուն եւ հինգ անգամ, կենսաբեր, ծաղկաբոյր գարուններուս հետ, նաշխուն կուրծքերով կաքաւներս խըմբերգելով, չարան չարան, իրենց ձագուկներով՝ գաղաթներէս ձորակն իջան ջրուելու»...

«Ամէն առտու, ոսկեվարս արեգակն եկաւ խենթ լեռէն՝ Գոհանումէն մեկնեցաւ»...

×

Ով իմ Խարալլուս: Այս պահուս, ահա կ'երազեմ մեր Օդաները Ջրարբուտ վրայ:

Պերէն, ոչխարներուն կթուելէն ետքը կաթը տաքցաւ, եփուեցաւ խոշոր խալկիններով ու բաժնուեցաւ դոյլերու՝ սեւերի ու մածունի...:

Խնոցին՝ դէմ արշալոյսին:

Ու հիմակ, լիալուսին ու խաղաղ գիշեր...

Զօրակից մեղեդիին տակ անոյշ, անոյշ կը քնանան մեր յոգնաբեկ պիրուսրներն ու հովիւները, այծերն ու մաքիները, երինջները: Մինակ Զոմարս է արթուն, որպէս պահակ....

Առանց ցաւի, առանց վիշտի այս ինչ աղուոր ու զով գիշեր է:

Ասանկ գիշեր մըն ալ պիտի տեսնե՞մ, վայլե՞մ, աչուիս յաւիտենութեան դէմ փակելէ առաջ...:

Բ.

Խուբլը՛ւ, կարօտավառ կուրծքիս տակ, տաքուկ անկիւն մըն ալ քու Մայիսեան, արփադեղ պատկերդ ու յիշատակներդ եմ պահած:

Գարուն է, Մայիս: Բոլոր խուլթերդ ու ծործորներդ, խորունկ հովիտներդ ու ձորակներդ, արգեններդ ու ծմակներդ, բարձունքներդ, դար ու դարատափ, ամէն, ամէն դի կանանչութիւն, ծաղկունք՝ խնկաբոյր:

Մեր դալարագեղ Խուլթլուն:

Ապրիլդ ու Մայիսդ կը գինովցնեն մեզ՝ ուլարածներս: Ու մենք, մեր ուլիկներուն հետ, երգերով ու պարերով կուգանք, կանգ կ'առնենք կապտաւուն ու ծփծփուն լճակիդ ուսին՝ լայնատարած ուռենիներուն տակ զովարեր:

Օպոպը կը կանչէ.

— Օպոպ:

Մենք կը պատասխանենք.

— Կուկուկ...

Ցետոյ, ճնճղուկները խաղ կը կանչեն վերէն՝ ուռենիներուն վրայէն:

Մենք՝ պառկած կռնակի վրայ, կ'ունկնդրենք իրենց քաղցրիկ երգերը, որպէս սիրանուագ լեռնային:

Քիչ հեռուէն, թուփերուս մէջէն կաքաւները կը կադկրճին: Մեր շունչը բռնած ու տափած, կը սողանք, կը սուրանք իրենց սատանայ ու սիրուն, խատուտիկ ձագերը որսալու...:

Խոր խոր ձորակներուդ մէջ, ամէն դի կարմիր ալոճենիներն են ծաղկեր, արեւի գոյն առեր:

Հերկի լուծէն արձակուած եզները՝ քառասմբակ ու աւաններու խայթոցներէն խենթեցած՝ հօ՛յ, ահա կը նետուին խորունկ, երկնագոյն ու ծփուն ծովակիդ մէջ զովանալու:

Կը ճեղքեն՝ հիւսիսէն հարաւ, երկայնքին:

Իրենց ետեւներէն ջրանցքներ կը բացուին:

Ի՛նչ աղուոր, աղուոր կը լողկտան: Իրենց դունչը դէպի վեր՝ երկինք ցցած:

Կ'օրօրան, կը չորորան հանդարտիկ ծըփալով...:

Իրենց իրանները թեթեւօրէն մէկ աջ, մէկ ձախ թեքելով ու խորունկ, խորունկ շնչելով:

Օրհարսակ է:

Ամէն ոք զով սաուերներուն մէջ կը հանգչի:

Պահն է հանգստութեան, խաղաղութեան ու թարմանալու:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (225)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Երկրորդ եւ երրորդ գօտիներում նոյնպէս կային շատ բնակարաններ. երկրորդում ապրում էին քաղաքացի ընտանիքներ, իսկ երրորդում՝ ամենավերը՝ իշխանական զերդաստաններ եւ Փառանձեմ թագուհին... Խօսում էին, որ բերդը տեղաւորում էր տաս հազար զօրք եւ նոյնքան այլ կարգի մարդիկ:

Դրա համար թէ արքունիքը, թէ քաղաքացիները եւ թէ մօտիկ գիւղերի շինականները շտապում էին ապաստանել այնտեղ, ու երկրի բոլոր կողմերից, աւելի լսում էին.

— Դէպի Արտագերս... դէպի Արտագերս...

×

Հայոց լեռներում Օգոստոսին արդէն աշնան քամիներ են փչում: Այդ քամիներն աւելի սաստիկ են լինում Արտագերսում: Գալիս էին դրանք չգիտես հարեւան ձիւնակատար լեռների՞ց, թէ բարձրանում էին Արաքսի հոսանքից, որ սըրընթաց իջնում էր վերից եւ որոտում բերդից ներքեւ՝ անդնդախոր կիրճում:

Այդ քամիները դադարում էին միայն առաւօտեան, եւ այդ պահին Փառանձեմ թագուհին, ամբողջովին սեւեր հագած, առանց որեւէ զարդի, դուրս էր գալիս բերդի վերին գօտու իր օթեւանից եւ, ուղեկցութեամբ պալատական երկու տիկնոջ ու Եղնիկ իշխանի, անցնելով բերդի հրապարակը, բարձրանում էր նրա ձորահայեաց պարիսպը, որտեղից երեւում էր Արաքսի ամբողջ հովիտը մինչեւ Աւագն Մասիս: Գետը, դուրս գալով իր ժայռեղէն պտոյտից, օձագալար ոլորւում էր այդ հովտում, եւ նրա շուրջը տարածւում էին տակաւին կանաչ մարգագետիններ, չէկ շամբուտներ, լքուած ցէներ՝ իրենց դեղնող այգիներով եւ մի ամայութիւն, որ առաջացել էր Պարսիկների ներխուժման երկիւղից:

Նայում էր Փառանձեմը այդ ամէնին, նայում էր լուռ ու տխուր, ապա, գուսպ հառաչելով, կարգադրում էր կանչել բերդապետին:

Այսօր էլ նա, իր սովորական դիտումները կատարելով, ասաց.

— Կանչեցէք բերդապետին:

Փոքր անց եկաւ բերդապետը՝ միջին տարիքի, միջին հասակի մի մարդ, որի լեռնային օդից ու քամիներից կարծրացած թուխ դէմքի վրայ աչքերը ցոլում էին սրահայեաց նայուածքներով: Երեսին ունէր նաեւ մի նշան, որ հագարի մէջ զատում էր նրան. ինչ որ մարտի մէջ, տարիներ առաջ, նետը քերծել էր նրա աջ այտը եւ, ականջի բլթակը ճեղքելով բաժանել էր այն երկու մասի... եւ այս պարագան նրան տալիս էր խիզախ մարդու տեսք:

Բայց, չգիտես ինչո՞ւ, լեռնային այդ մարտիկը կրում էր երկար մազեր, որոնք գանգուրներով բոլորում էին նրա գլուխը սաղաւարտի տակից: Նա երկար մօյկերով էր եւ պիրկ գօտեպնդուած: Մօտեցաւ անբաժան սուրը կողքին եւ գլուխ իջեցրեց թագուհու առաջ:

— Ի՞նչ նոր, բերդապետ: Սուրհանդակները բերե՞լ են կարեւոր ինչ:

– Ուշագրաւ ոչինչ, թագուհի: Վերջին սուրհանդակը հաստատում է այն, որ պարսից գնդերը մօտեցել են մեր սահմանին եւ սպարապետին փոխարինող Զարեհ Ամատունին մարտեր է սկսել նրանց դէմ:

— Մեր զօհերը որքա՞ն են,— հետաքրքրուեց Փառանձեմը:

— Աննշան, թագուհի:

Բերդապահ Բաղասը, հեռուները դիտող մարդու սովորութեամբ, աչքերը կծկում էր այնքան, որ բիբերի միջից ասես կայծեր էին երեւում, բայց պատասխանելիս, ընդհակառակն, դրանք բանում էր լայնօրէն եւ այդ ժամանակ սեւ յօնքերը վեր էին գնում եւ ճակատը փայլում էր իմացականութեամբ:

Փառանձեմը նոր հարց չտուեց նա չէր կամենում աւելորդ հարցեր տալ, գիտէր, թէ որեւէ բան լսելու դէպքում՝ բերդապետը չէր թերանայ յայտնելու, քանի որ պատուիրել էր, թէ որքան էլ լուրը լինի ծանր, նոյնիսկ աղէտաբեր՝ յայտնի իրեն եւ բնաւ չթաքցնի:

— Հոգացի՞ր, բերդապետ, որ ջուրը միշտ անպակաս լինի:

— Ես յատուկ մարդեր ունեմ, թագուհի, որ զօր ու գիշեր հոգում են այդ մասին:

Այդ ճիշդ էր բերդի ստորերկրեայ այն ուղին, որ քարէ աստիճաններով իջնում էր գետը, ծառայում էր ջուր մատակարարելուն, ըստ որում ջուրը բարձրացնում էին տիկերով, շալակած: Կար եւ մի բարակ աղբիւր, որ գալիս էր սարից՝ կաւէ խողովակներով, գետնի տակով:

Հարցուփորձեց յետոյ բերդապահը ճըկուն գլուխ տուեց եւ հեռացաւ՝ կողքից կախած թուրը բռնած:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յունիս 25, Կիրակի առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՈՂԲ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ բարերար Ողբացեալ

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ համար :

Այս մեծ բարերարներուն յիշատակը յարգող հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին :

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամներն ու փափաքող ծնողքները :

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին : Ճաշագին 17 Ն. Ֆ. :

Ճաշէն պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ :

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զօխուրեանի ագարակը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 - 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 - 01,72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 20 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9132 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4933

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ամերիկացիները կը պատասխանեն ռուսական յուշագրին .— Ցոյցեր Պերլինի մէջ .— Յունիս 8ի կոչին 21րդ տարեդարձը .— Գիւղացիական տագնապը .

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.— Ամերիկեան կառավարութիւնը երկար եւ մանրամասն պատասխան մը տուաւ անցեալ շաբթուան ռուսական յուշագրին : Այս պատասխանին գլխաւոր կէտերն են . 1) Ռուսերը կ'ըսէին որ հիւլէական փորձերու դադարումը կապուած է ընդհանուր ապազինման հարցին հետ : Ամերիկացիները կ'առաջարկեն այս երկու խնդիրները իրարմէ անջատել, առարկելով, թէ ոչ մէկ ատեն դրական արդիւնքի մը կարելի է հասնիլ եթէ բոլոր հարցերը մէկ անգամէն լուծելու նստին : Կ'ուզեն նախ համաձայնութեան մը գալ հիւլէական փորձերու դադարման շուրջ , որ համեմատաբար աւելի դիւրին լուծուելիք խնդիր մըն է : Ապա միայն ձեռնարկել ընդհանուր ապազինման շատ աւելի բարդ խնդրին լուծման : 2) Ռուսերը առաջարկած էին, որ արեւելեան, արեւմտեան եւ չէզոք խմբակցութիւնները մէկական ներկայացուցիչ նշանակեն . այս երեք անձերը վերին հսկողութեան յանձնախումբ մը պիտի կազմէին, որ տարին առնուազն երեք առթիւ իրաւունք պիտի ունենար քննական պտոյտի ձեռնարկել Մ. Նահանգներու, Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ մէջ : Ամերիկացիները կ'առարկեն, թէ այս սիստեմը անբաւարար է . ո՞վ կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը գաղտնի փորձեր պիտի չընէ : Տարին հարիւրէ աւելի ցնցումներ տեղի կ'ունենան Խ. Միութեան մէջ , որոնցմէ միայն քանի մը հատը կարելի է երկրաշարժի վերագրել : Վերջին երեք տարիներու ընթացքին , Մ. Նահանգները հիւլէական որեւէ փորձ չըրին . ո՞վ կը վստահեցնէ , թէ Ռուսերն ալ նոյն բանը ըրին : 3) Ամերիկացիները կը պահանջեն Խրուշչեւէն, որ «լրջօրէն մտածէ» իրեն տրուած այս պատասխանին մասին . «Աշխարհը սկսած է անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալ, եւ միջազգային լարուածութիւնը օրէ օր աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ» : Եթէ հիւլէական փորձերու դադարման մասին համաձայնութիւնը ձգձգուի, ուրիշ երկիրներ ալ (իմա՛ Ֆրանսա եւ Չինաստան) կրնան հիւլէապէս զինուիլ, եւ այս պարագան աւելի եւս կը բարդացնէ հաւանական համաձայնութեան հարցը :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Գերմանական միութեան եւ Ազգային տօնի տարեդարձը Յունիս 17ին տօնուեցաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ : Ատենապետը ճառ մը խօսեցաւ երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ դիւանագիտական մարմնին եւ բազմաթիւ հրաւիրեալներու ներկայութեան : «Խ. Միութիւնը պէտք է դրական փաստ տայ, թէ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը կը յարգէ : Արեւելեան Գերմանիայէն դէպի Դաշնակցային Գերմանիա փախչող օրէ օր աւելի շատցող գաղթականներու թիւը կը փաստէ, թէ Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդին ցանկացած վարչաձեւը համայնավար վարչաձեւը չէ» :

Արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրենթանօ եւս նոյնիմաստ ճառ մը խօսեցաւ. «Գերմանիոյ բաժանումը արհեստական կերպով կը շարունակուի . ժողովուրդին կամքով չկատարուեցաւ եւ իր ձգտումներուն հակառակ է» : Նախարարը յայտարարեց , թէ որոշած են անվհատ պայքար մղել՝ բոլոր Գերմանացիներուն համար ինքնորոշման իրաւունքը ձեռք ձգելու համար :

Սակայն ամէնէն կարեւոր ցոյցը տեղի ունեցաւ Արեւմտեան Պերլինի մէջ : Հարիւր հազարէ աւելի բանուորներ կը պահանջէին Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Ուլպրիխթի հրաժարումը , Փանքովի համայնավար վարչաձեւին լուծումը եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ազատ ընտրութիւններու կազմակերպումը : Քաղաքապետ Վիլի Պրանթ ճառ մը խօսեցաւ ցուցարարներուն առջեւ. «Ռուսերը կը խօսին Պերլինի մէջ քաղաքական գրգռութեան մասին. սակայն Գերմանիոյ մէջ իրական գրգռութեան միակ պատճառը Ուլպրիխթի ներկայութիւնն է» : Արեւելեան Պերլինի բնակիչներէն շատեր ներկայ գտնուած էին այս ցոյցին, որուն վերջաւորութեան մէթրոյով վերադարձան իրենց տուները :

Ութ տարիէ ի վեր, Յունիս 17ը դարձած է գերմանական միաւորումը խորհրդանշող թուական : Խրուշչեւի վերջին յայտարարութիւնները եւ արեւմտեան Պերլինի գլխուն կախուած վտանգը նոր զարկ տուած էին այս տարուան ցոյցերուն :

ՖՐԱՆՍԱ

Յունիս 18ի կոչին տարեդարձը .— Կիրակի օր Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Յունիս 18ի պատմական կոչին 21րդ տարեդարձը : Յաղթութեան Կամարին տակ հանգչող Անծանօթ Զինուորին բոցը հրահրուեցաւ Նախկին Ռազմիկներու նախարար Թրիպուլէի կողմէ : Ապա, այդ բոցէն վառուած ջահը տարուեցաւ Մոն Վալէրիէն, ուր ժամը 19.30ին կը հասնէր նաեւ Յունիս 18ի կոչին հեղինակը՝ Զօր. տը Կոլ, որ Յաղթական Կամարէն բերուած ջահով կը հրահրէր յիշատակարանին մէջ վառող հուրը : Պաշտօնական արարողութիւններէն ետք , նախագահը թափանցեց ներկաներու խիտ շարքերէն ներս, ուր կը գտնէր պայքարի ու հերոսական օրերու իր զինակիցները :

× Ռէնի հրապարակը (Մոնփարնասի մօտ), այսուհետեւ պիտի կոչուի «Յունիս 18ի հրապարակ» : Անուանակոչութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի օր : Որոշուած է այս հրապարակին մէջտեղը բարձրացնել մառեշալ Լըքլէրի մէկ արձանը, ճիշդ այն վայրին վրայ, ուր Լըքլէր կ'ընդունէր զօրավար Ֆոն Շոլթիցի անձնատուութիւնը :

Գիւղացիական տագնապը կը ծաւալի :

Ֆինիսթէրի նահանգին մէջ ծայր տուած գիւղացիական դժգոհութեան շարժումը ոչ միայն չհանդարտեցաւ, այլ նաեւ հետզհետէ կը ծաւալի : Մորպիհանէն եւ Քոթ տիւ Նորէն ետք, Վանտէի մէջ ալ գիւղացիները սկսած են դժգոհութեան ցոյցեր կատարել, հեռագրական գիծերը կտրել , պաշտօնատուները գրաւելու փորձեր կատարել : —

Երկրագործութեան նախարարը, Ռոշըրօ, Փա տը Քալէի մէջ յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը լուրջ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ հողամշակութիւնը արդիականացնելու, արտադրութեանց գիները եւ սպառման շուկաները ապահովելու համար :

—o—

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐ - ՓԱՐԻԶ շոգեկառքը, ժամական 138 քլմ. արագութեամբ սուրացած պահուն, Վիթրի լը Ֆրանսուայի մօտերը գիծէն դուրս ելաւ : Ցարդ 23 հոգի մեռած եւ աւելի քան երկու հարիւր հոգի վիրաւորուած են . քառասունին վիճակը ծանր է : Արկածին պատճառները տակաւին չեն ճշդուած :

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակութեան պետը, Սթիվընսըն, որ Մ. Նահանգներու այսօրուան քաղաքական կարեւոր դէմքերէն մէկն է , որպէս Քենըտիի անձնական ներկայացուցիչը շրջապտոյտի մը ձեռնարկած էր Հարաւային Ամերիկայի մէջ : Տասնըեօթը օրուան ընթացքին այցելեց տասը երկիրներ : Շատեր կը կարծէին , թէ Սթիվընսըն ալ պիտի արժանանայ 1958ին փոխ – Նախագահ Նիքսընի վերապահուած փոթորկայոյզ ընդունելութեան : Ճիշդ է , թէ Սթիվընսընի պատճառաւ կարգ մը միջադէպեր տեղի ունեցան Պոլիվիոյ մէջ, սակայն ընդհանուր առմամբ կարելի է ըսել, թէ շրջապտոյտը անցաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ : Պատճառը այն է թերեւս, որ Սթիվընսըն խոհեմ եւ չափաւոր մարդու համբաւ կը վայելէ . այս համբաւը իրողութեան կը համապատասխանէ . եւ մամուլի իր ասուլիսներուն ընթացքին Քուպայի եւ Ֆիտէլ Քասթրոյի մասին գործածած իր պաղարիւն ոճը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգած է ունկնդիրներուն վրայ :

Սթիվընսընի առաքելութեան առաջին եւ պաշտօնական նպատակը համախոհներ գտնել էր Քենըտիի առաջարկած «միութիւն՝ յառաջդիմութեան համար» տընտեսական ծրագրին մասին : Այս ծրագիրը կը նախատեսէ հարաւ – ամերիկեան միացեալ շուկայի մը ստեղծումը : Կարելի է ենթադրել , թէ Սթիվընսըն համոզիչ խօսքեր գտած է, քանի որ նոյնիսկ Պրազիլի նախագահը՝ Քուատրոս, որ վերջերս ակներեւ սիրաբանութեան սկըսած էր Խ. Միութեան եւ չէզոքավար երկիրներու հետ, պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ գրեթէ առանց վերապահութեան կը բաժնէ Սթիվընսընի տեսակէտները :

Հարաւ Ամերիկեան գրեթէ բոլոր կառավարութիւններն ալ տնտեսական դժուարութիւններ ունին, որոնց լուծումը կապուած է արտաքին կանոնաւոր ու կազմակերպուած օժանդակութեան մը հետ : Սթիվընսըն , կը թուի թէ տարհամոզած է Քուպայի օրինակին հետեւելու փորձութեան ենթակայ «անառակ որդի»ութեան թեկնածուները , եւ ցոյց տուած, թէ Քենըտիի տնտեսական այս ծրագիրը բացառիկ պատեհութիւն մըն է իրենց անկայուն տնտեսութիւնը հաստատ հիմերու վրայ դնելու համար :

Սթիվընսընի առաքելութիւնը ուրիշ նպատակ մըն ալ ունէր . Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութեան յառաջիկայ ժողովին նախապատրաստական աշխատանքները կատարել : Այս ժողովը, որ արդէն երկու անգամ յետաձգուած էր , պիտի բացուի Յուլիս 15ին՝ Էսթէի մէջ (Ուրուկուէյ) :

Քենըտի կը ծրագրէ անձնապէս մասնակցիլ ամերիկեան այս վերին ժողովին : Անկասկած բաւական դժուարութեանց պիտի հանդիպի այնտեղ : Սակայն Սթիվընսընի վերապահուած ոչ շատ գէշ ընդունելութիւնը յոյս կը ներշնչէ , թէ ամէն ինչ կորսուած չէ եւ Մ. Նահանգները տակաւին կրնան կացութեան տէրը դառնալ՝ հակառակ Քուպայի վրայ կատարուած ձախող ցամաքահանման ունեցած անդրադարձումներուն :

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՇՏ Ի ՊԱՏՈՒԻ

—o—

Ժան – Տէր Մերկէրեան, Խորհրդահայ երիտասարդը որ Մարսէյլ ծնած է , առջի օր Մարկրիթ Լոն – Ժագ Թիպօ միջազգային մրցումին առաջին մեծ մրցանակին արժանացաւ : 33 հոգիի վրայ որոնք 11 ազգութիւններ կը ներկայացնէին, վերջին մրցումին մնացած էին միայն եօթը հոգի, որոնց 4ը խորհրդային : Ասոնց կարգին էր մեր հայրենակիցը : Նուագած էՊեթհովէնի Ջութակի քոնչերթօն եւ եթէ արժանացած է դատական կազմին բարձր գնահատութեան, չէ արժանացած, ինչ որ զարմանալի չէ ,Ֆիկառոյի ծանօթ քննադատ Քլարանտոնի գնահատանքին : Ուրիշ թերթեր լաւ կ'արտայայտուին, յիշելով նշանաւոր Օյսթրախի այս աշակերտին խաղին կատարեալ միասնականութիւնը եւ զուսպ ոճը (Ֆրանս – Սուար) :

×

Մոսկուայի մէջ, Տէր – Յովհաննէսեան Եւրոպայի մրցանիշը կոտրեց ութ մեթր 19 ցատկելով : Այս յաջողութիւնը արձանագրեց առաջին իսկ փորձին, բարելաւելով Եւրոպայի մրցանիշը զոր 8 մեթր 17ի հասցուցած էր նախորդ Կիրակի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը պատրաստակամութիւն յայտնած է ֆրանսեւալժերական ընդհատուած բանակցութիւնները վերսկսելու համար միջամտել՝ եթէ երկու կողմերէն մէկը կամ միւսը իրեն դիմէ :

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետն ու Արտաքին Նախարարը այսօր Ուաշինկթըն կը մեկնին՝ պաշտօնական այցելութեան համար : Թոքիոյի մէջ քսան հազար ցուցարարներ բողոքած են այս այցելութեան դէմ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ Պաշտպանութեան կոմիտէն որոշած է միացեալ հրամանատարութիւն մը ստեղծել արաբական եօթը երկիրներու համար, որոնք են՝ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն, Յորդանան, Իրաք, Սէուտական Արաբիա, Լիբանան, Եէմէն եւ Մարոք : Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու, ընդհանուր հրամանատարութիւնը պիտի վստահուի Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Արտաքին նախարարութիւնը հրատարակութեան յանձնեց Թեհրանի խորհրդաժողովին գաղտնի վաւերաթուղթերը : Ասոնցմէ կը յայտնուի , թէ Սթալին եւ Ռուզվէլթ համաձայն էին Ֆրանսան երկրորդական ու փոքր երկրի մը վերածելու, մինչ Չըրչիլ կը պաշտպանէր Ֆրանսան եւ համոզուած կը յայտնէր, թէ շուտով պիտի վերականգնի :

ՊՈՐՏՈՅԻ 40րդ տօնավաճառը բանալով, Ելմտական եւ տնտեսական հարցերու նախարարը՝ Պոմկարթնէր, յայտարարեց թէ Ֆրանսա պէտք է հետեւի ապակեդրոնացման քաղաքականութեան : Նախընտրելի է մէկական միլիոնոց տասը քաղաք ունենալ, քան թէ տասը միլիոնոց մէկ քաղաք միայն :

ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶ «Պերնար Լազար պարբերականին» ըրած մէկ յայտարարութեան մէջ կը դատապարտէ Եգիպտոսը իր բռնած ընթացքին համար Այխմանի դատավարութեան առթիւ : Ծանօթ է որ արտաքին փոխ – Նախարար Զուլֆիքար Սապրի յայտարարած է խորհրդարանին մէջ թէ Գերմանացիները երբեք Հրեայ չեն ջարդած, «վեց միլիոն Հրեաներու ջարդին պատմութիւնը առասպել է », ըսած է եգիպտացի նախարարը : Համայնավար պարագլուխը Կիրակի օր Իվրիի մէջ խօսելով համայնավար երիտասարդութեան ըսած է– «Կոլեան իշխանութիւնն է որ Էվիանի ընդհատումը ստեղծեց մերժելով ինքնորոշման պարկեշտ գործադրութիւնը » :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը, որ Եուկոսլաւիա կը գտնուի ,մառեշալ Թիթոյի հետ խորհրդակցութիւններ ունեցած է չէզոք երկիրներու «վերին ժողով»ին նախապատրաստական հարցերուն շուրջ :

"ԱՍԷ ԱՆԶԳԱՄՆ"...

Քահանայի եւ մոլլայի պատմութիւնը լսել էք, անշուշտ: Եթէ չէք լսել, պատմեմ:

Մի գիւղում մոլլա եւ քահանայ են լինում: Բարեկամներ. ապրում էին կողք-կողքի: Մոլլան աղօթում էր իր մզկիթում, քահանան աղօթում էր իր եկեղեցում: Ապրում էին հաշտ եւ սիրով: Երբեմն միայն վէճ էին ունենում աստուածաբանական բարձր նիւթերի մասին՝ նոյնպէս հաշտ եւ սիրով:

Մի օր վէճ ծագեց Աստուծոյ գոյութեան մասին:

Քահանան իր ամբողջ աստուածաբանական հմտութեամբ աշխատում էր համոզել մոլլային, որ իսկական աստուածապաշտները քրիստոնեաներն են: Մահմեդականները ի՞նչ են որ, մի մարգարէ ունեն, պրծաւ-գնաց: Քրիստոնեաները տասնեակներով մարգարէներ ունեն եւ իրենց ամենամեծ մարգարէն՝ Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդի էր, որին Հայրը երկիր ուղարկեց փրկելու համար մարդկանց մեղապարտ հոգիները: Աստուծոյ Որդին եկաւ աշխարհ, քարոզեց, հրաշքներ գործեց, չարչարուեց, խաչուեցաւ, մեռաւ եւ երրորդ օրը յարութիւն առնելով՝ երկինք համբարձաւ, Հօրը մօտ: Աստուած այս է, ի՞նչ է ձեր Մոհամէտը:

Մոլլան սրտնեղած՝ պնդեց.

— Ո՛չ, դուք անաստուած էք: Ձեր Աստուածաշունչի մէջ ասուած է, թէ Աստուած չկայ:

— Ո՞նց է, Աստուածաշունչի մէջ...

— Այո, Աստուածաշունչի մէջ սեւով սպիտակի վրայ գրուած է, թէ Աստուած չկայ:

— Անկարելի է: Ցոյց տուր, բարկացաւ տէրտէրը:

— Ահա՛, կարդա՛, ցոյց տուեց մոլլան. տե՛ս, ի՞նչ է գրուած. «Ոչ գոյ Աստուած»: Աստուածաշունչի մէջ ասուած է. «Աստուած չկայ»:

— Կարդա՛ ամբողջը, անօրէն, բարկացաւ տէրտէրը, նայէ՛ ինչ է գրուած:

— «Եւ ասէ անզգամն, զի ոչ գոյ Աստուած»...:

Վէճը խաղաղ վերջ ունեցաւ, քահանան ու մոլլան, երկու բարեկամներ, շարունակեցին հաշտ ու սիրով աղօթել, մէկը՝ իր եկեղեցում, միւսը՝ իր մզկիթում, մինչեւ որ... Մինչեւ որ եկաւ Ապրիլ 24ի սեւ օրը:

Այս պատմութիւնը ես յաճախ եմ յիշում, երբ կարդում եմ հայերէն թերթերը՝ դաշնակցական եւ հակառակորդ:

Ինչպէս քահանան ու մոլլան, մենք էլ ապրում էինք հաշտ եւ խաղաղ: Չեմ ասում՝ եւ սիրով, իրար լսում էինք, աշխատում էինք իրար համոզել, երբեմն նոյնիսկ համոզւում էլ էինք: Մեր գաղափարի փոխանակութիւնը յաճախ բուռն ձեւեր էր ստանում, բայց մահացու թշնամիներ չէինք իրար: Մեր յարաբերութիւնները մարդկային էին, կարողանում էինք իրար հանդուրժել, կողք կողքի նստել, միասին սուրճ խմել եւ բարձր նիւթերի մասին գաղափարի փոխանակութիւն ունենալ:

Եկաւ, սակայն, Ապրիլ 24ը — բոլշեւիզմը, իբրեւ Մեծ Եղեռն, եւ տէրտէրն ու մոլլան — հայ մարդիկ — այլեւս, հաշտ ու խաղաղ, իրարու մօտ չեն նստում, իրար հետ սուրճ չեն խմում, այլ պատրաստ են խմելու միմեանց արիւնը:

Իսկ մեր գաղափարական բանավէճը դարձել է մոլլայի եւ տէրտէրի աստուածաբանական վէճը.

— Դո՛ւք անաստուած էք:

— Ոչ, դո՛ւք անաստուած էք:

Եւ «ասէ անզգամն» մոռացւում է: Ընդհակառակն, «անզգամն»է ամէնից բարձր խօսում «զգամութեան» մասին:

Ձեռքիս տակ է Մ. Արզումանեանի «Բոլշեւիկների գործունէութիւնը եւ ռեւոլիւցիոն շարժումները Հայաստանում» հատորը, որ Հայպետհրատը հրատարակել է 1959ին: Ջնջած բաներ եղած ցոյց տալու եւ եղած բաներն չեղած ցոյց տալու ճիգ է հեղինակի կողմից, բայց նոյն իսկ բոլշեւիկը արդէն սկսել է հրաժարուել քահանայ — մոլլայական բանավէճի եղանակից եւ սկսել իր ասելը հիմնաւորել փաստերով ու թուերով: Երեւի, Երեւանում էլ այլեւս հաւատ չեն ընծայում «անզգամի» խօսքերին:

Մեզ մօտ, սակայն, Սփիւռքում, «մոլլա»ները շարունակում են հոլովել.

— Ոչ գոյ Աստուած— Աստուած չկայ:

Ցիշեցնե՞նք ամէն անգամ.

— Ասէ անզգամն:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Բայց մի կողմ դնենք «Տարաբերութիւն»ը եւ թերթենք «Լեզուի եւ ոճի հարցեր» խորագրով ժողովածուն, որ հրատարակել է Գիտութիւնների ակադեմիայի Լեզուի Կաճառը, այն հաստատութիւնը, որի պարտականութիւնն է պահպանել ու զարգացնել մեր լեզուն: Այդ գրքի առաջաբանում, որ գրուած է Կաճառի անունից, կարդում ենք, «Այդ նոյն նիւթերից պարզ կը դառնայ, թէ ինչպէս հայ լեզուաբանների սովետական սերունդը պատուաւոր կերպով զուգակցում է ստացած տրադիցիաներին սովետական նորոյթը եւ լայն ճակատով ուսումնասիրում Հայոց լեզուի, լեզուական ոճի եւ լեզուաբանութեան հարցերը»:

Ընդամէնը մի կարճ նախադասութիւն, բայց լեզուական անհեթեթութիւնների, բիւրոկրատական անմիտ ոճերի որպիսի առատութիւն: Դուրս է գալիս, որ աւանդութիւններն էլ կարող են ստացուած լինել, որ մեր լեզուաբանները այդ «ըստացած» աւանդութիւնները ոչ թէ օգտագործում, այլ զուգորդում են սովետական նորոյթին, որ այդ բանը անում են ոչ թէ պատուով, այլ պատուաւոր կերպով եւ, վերջապէս, ուսումնասիրում են... լայն ճակատով:

Նոյնանման լեզուով է գրուած առաջաբանին յաջորդող մեծածաւալ յօդուածը, որի վրայ մէկի փոխարէն տքնել է չորս լեզուաբան: Եւ ահա «Հայ լեզուաբանութիւնը Սովետական Հայաստանում քառասուն տարում» դանդալոշ վերնագրի տակ հանդիպում ենք լեզուական այսպիսի գոհարների. «Այդ մեթոդիկայում չնայած ներկայացուող մեթոդական խնդիրները ընդհանուր են, բայց առաջադրուող հարցերի լուծման նրանց մեթոդները տարբեր են»: Կամ՝ «Շարունակելով զարգացնել Հ. Աճառեանի սկզբունքը բարբառների դասակարգման հարցնում եւ յայտնաբերելով նորանոր բարբառներ, ակադեմական Ա. Ղարիբեանը բարբառային ասոցիացիաների (ճիւղերի) թիւը հասցրեց եօթի, մի բան, որ խօսում է բարբառների դասակարգման սկզբունքի գիտական ճշդութեան, բարբառների պատմ. տեղադրութեան եւ նրանց փոխյարաբերութիւնների ստոյգ որոշման մասին»: Եթէ այդ նախադասութիւնը խօսում է որեւէ բանի մասին, ապա այն է միայն, որ բիւրոկրատական անհոգի լեզուն ոսկերում թշնամի է նաեւ տրամաբանութեանը:

Այն էլ ասենք, որ առաջին անգամ ենք լսում, թէ սկզբունքն էլ կարելի է զարգացնել: Խօսելով ակադեմական Հ. Աճառեանի «Հայոց լեզուի պատմութիւն» երկհատորանոց աշխատութեան մասին, Լեզուի Կաճառի չորս աշխատակիցները միացեալ ջանքերով գրել են. «Այդ երկու հատորներով հանդուցեալ գիտնականը ուսումնասիրեց Հայոց լեզուի ծագումը...» եւ այլն: Այլ կերպ ասած, հանգուցեալ գիտնականը Հայոց լեզուի ծագումն ուսումնասիրել է... Իր իսկ գրած գրքի հատորներով: Դեռ լաւ է, որ այդ մարդիկ բազմավաստակ գիտնականին չեն ստիպել ուսումնասիրել «լայն ճակատով»:

Ինչպէս տեսանք, այդ կիսատպռատ, մի կերպ ըմբռնելի, իսկ երբեմն էլ անըմբռնելի, հաշուապահական խորդուբորդ քանակով պծուած չոր ու խամթառուած լեզուն ունի գործողութեան մեծ շառաւիղ, «Տարաբերութիւն»ից մինչեւ «Լեզուի եւ ոճի հարցեր»ը: Այդ լեզուի տարածման ձեւերը հայերէնի եւ ռուսերէնի մէջ նոյնն են, ուստի նորից կարող ենք խօսքը տալ Կ. Պաուստովսկուն, որն իրաւացիօրէն գրել է.— «Այդ լեզուի տարածման մէջ շատ մեծ եւ ողբալի դեր են կատարում թերթերը (մանաւանդ՝ շրջանային), ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի հաղորդումները: Այդ լեզուն խուժում է դպրոցական դասագրքերը, գիտական աշխատութիւնների, նոյնիսկ գրականութեան մէջ»: Կարող ենք աւելացնել, որ մեզ մօտ այդ լեզուն տարածուելու նաեւ յաւելեալ հնարաւորութիւններ, որոնց մէջփոքրդեր չի կատարում թէկուզ եւ այն, որ մենք բառացի թարգմանելով եւ աւելի աղճատելով մեր սեփական աղճատումների վրայ կիտում ենք նաեւ այն խեղանդամ արտայայտութիւններն ու դարձուածքները, որոնց դէմ բողոքում են մեր ռուս ընկերները:

Ռուս ժողովրդի զաւակները իրենց մայրենի լեզուն այլասերող երեւոյթների դէմ անողոք պայքար են մղում: Նրանք այդ բանն անում են հայրենասիրական սրտացաւութեամբ, իրերը կոչելով իրենց իսկական անուններով, առանց վախենալու, թէ մէջ կ՚ընկնի ուէլ ժամանակակից Ունտեր Պրիշիբեյեւ եւ ձայնը թափ տալով կ՚ասի. «Այդ ինչե՛ր էք անում, վայ թէ վատ բան դուրս գայ»: Իսկ ի՞նչ ենք անում մենք, որ պարտաւոր ենք աւելին անել:

Չի կարելի ասել, ի հարկ է, թէ ոչինչ չենք անում, բայց ո՛րքան աւելին կարող էինք անել, եթէ շարունակ ստիպուած չլինէինք գլխաւորը թողնելու եւ անընդհատ հերքելու լեզուի զարգացման ու մաքրութեան այս թիւր ու խուժանավար ըմբռնումները, որ մեր վզին փաթաթում են Հայոց լեզուի որոշ անկոչ փրկիչներ:

Այդ «լեզուաշինարարները» զարմանալի միամտութեամբ փորձում են լուծել այնպիսի հարցեր, որոնց պատասխանը վաղուց տուել է լեզուների զարգացման պատմութիւնը: Նրանցից ոմանք յոխորտում են բառական ու ոճական ամէն տեսակի փոխառութիւնների դէմ, կարծելով, թէ դրանք են լեզուի աղօտման պատճառը, եւ մոռանում են, որ օրինակ, ռուսերէնը ամենահարուստ ու ճկուն լեզուներից մէկն է դարձել շնորհիւ եւ այն բանի, որ այլ լեզուների բառամթերքից առատօրէն փոխ է առել այն ամէնը, ինչ անհրաժեշտ է եղել իրեն: Այդպէս է վարուել եւ Հայոց լեզուն: Դա լեզուների զարգացման հիմնական օրէնքներից մէկն է, որի դէմ կարող է ծառանալ միայն այն լեզուն, որ սեփական ուժով տապալուելու սիրոյն մատղիր է ինքնասպանութիւն գործել: Բայց եթէ հինգերորդ դարում «Աստուածաշնչի» խելամիտ թարգմանիչները դա հասկանում էին եւ գործ ածում ներկայումս Հայերէն թուացող, բայց իրականում ուրիշներից փոխ առնուած հազարաւոր այնպիսի բառեր, ինչպիսիք են, օրինակ, մեռոն, կաթողիկոս, գաւազան, կաթողիկէ, պատարագ, ապա այժմ, մենալուսաւոր դարի երկրորդ կէսում, հանդէս են եկել մարդիկ, որ լրջօրէն առաջարկում են մեր լեզուի մէջ արմատացած ռատիոն դարձնել ձայնասփիւռ, ատոմային ռումբը՝ հիւլէական ռումբ, տանկը՝ հրասայլ, կոլեգիան՝ մարմին, հետեւապէս կոլեգիալ աշխատանքը՝

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

« Պետութիւնը ամէն տարի տասնըմէկ հազար հոգիի կանխահաս մահուան պատճառ կ՚ըլլայ»:

Այս ամբաստանութիւնը ընողն է Ֆրանսայի Հանրային Առողջապահութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի անդամ Տոքթ. Թէյլ, որ յատկապէս բժիշկներու համար գրուած երկար յօդուածաշարքի մը մէջ, ծխախոտին եւ ծխելու կենսական խնդիրը կ՚ուսումնասիրէ ընկերային, տնտեսական եւ առողջապահական տեսակէտներէ:

Վերջին քանի մը տարիներուն ամէն ազգի գիտուններու կատարած սրպտումներուն, փորձերուն եւ վիճակագրութիւններուն վրայ հիմնուելով, Տոքթ. Թէյլ կը յայտարարէ, թէ «Ծխախոտը մարդասպան մըն է», որուն առնուազն վնասարար եւ յաճախ մահացու ազդեցութեան տարածման՝ պետութիւնը լիովին կ՚օժանդակէ իր գանձը լեցնելու համար:

Եւ յօդուածագիրը կ՚աւելցնէ. «Ֆրանսայի մէջ ծխախոտը տարեկան 11000 կանխահաս մահերու պատճառ կ՚ըլլայ. — «Ծխախոտը կը սպաննէ մանաւանդ սրտի եւ երակներու, ինչպէս նաեւ խըլեռդի կանխատրամադիր անձերը.— «Ծխախոտը աւելի մահացու է քան ալքոլը, թոխաքտը եւ ինքնաշարժը — ծըխախոտը տասնեակ հազարաւոր հիւանդներ, որոնցմէ շատեր ֆիզիքական, մտային եւ ընկերային խլեակներ են, բեռ կը դարձնէ հաւաքականութեան եւ Ընկերային Ապահովութեան վրայ.— «Ծխախոտը այս ձեւով տարեկան 67 միլիոն ֆըրանքի կորուստ մը կը պատճառէ երկրի տնտեսութեան:

« Տրամաբանակա՞ն է, իմաստո՞ւն է, որ պետութիւնը տարեկան 150 – 200 միլիոն ֆրանք ծախսէ հակապետական պայքարին համար եւ տասը միլիառ ֆըրանքի հրապարակութիւն (փիւպլիսիթէ) ընէ՝ ծախելու համար սպաննող ծխիկներ: Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի այս տխմար խաղը՝ պետութեան գանձը լեցնել ի վնաս Ֆրանսացիներու առողջութեան»:

Ծխախոտին պատմութիւնը խիստ շահեկան է, բայց նաեւ շատ երկար: Ըսենք միայն որ ծխախոտը նախապէս գլխաւորաբար Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն արտադրութիւնն էր: Բնիկները աստուածացուցած էին զայն եւ կը գործածէին թէ իբրեւ դեղ եւ թէ մանաւանդ իբրեւ թոյն: Անոր տերեւէն հանուած հիւթով նետերու ծայրը կ՚օծէին, հարուածը մահացու դարձնելու համար:

1518ին Քրիստափոր Քոլոմպոսի ընկերներէն կրօնաւոր մը, Ռոմանօ Փանէ, տունկը Սպանիա բերաւ, ուրկէ տարածուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ:

Սկզբնական շրջանին, կարգ մը երկիրներու մէջ, ծխողները հալածանքի եւ յաճախ ծանր պատիժներու ենթարկուեցան, մասնաւորաբար Ռուսիոյ մէջ, մեծ ընդունելութիւն գտաւ: 1810ին Նափոլէոն երեկոյթի մը մէջ հրաշալի ադամանդներով պճնուած կին մը նշմարելով, տեղեկացաւ թէ ծխախոտավաճառի մը կինն էր: Քանի մը շաբաթ ետք նախ տուրքի ենթարկեց եւ յետոյ մենաշնորհի վերածեց ծխախոտը, որ նախ իբրեւ քըթախոտ եւ ծամոն (չիք) գործածուելէ յետոյ գլանիկի, ծխամորճի, ծխիկի եւ այլ ձեւերու տակ դերի դարձուց այրերու մեծամասնութիւնը: Այդ օրուընէ սկսեալ ծխախոտի մենաշնորհը վարող պետական ընկերութիւնը (Նախապէս Ռէժի, այժմ՝ Սէ. Ի. Թէ. Ա.) խիստ հսկողութեան եւ հակակշռի կ՚ենթարկէ ծխախոտին մշակումն ու վաճառումը: Այնպէս որ ոչ ոք իրաւունք ունի նոյնիսկ տունկ մը բուսցնելու իր պարտէզին մէջ, իր անձնական գործածութեան համար, առանց պետական արտօնութեան:

Որքա՞ն է ծխողներուն համեմատութիւնը:

Ամերիկացի երկու գիտուններու՝ Համընտի եւ Հորնի մօտ կատարուած պըրպըտումներուն եւ վիճակագրութիւններուն համաձայն — հարիւր ութսուն հազար այրեր քննուած են — ամէն երկիրներու մէջ ժողովուրդին, յատկապէս այրերուն հարիւրին 75ը կը ծխէ, իսկ չծխողներուն կամ պատահական ծխողներուն համեմատութիւնը 20 – 25 առ հարիւր է:

Բժիշկներն ալ նուազ գերի չեն այս մոլութեան: Անգլիացի 24.000 բժիշկներու մասին Տոքթ. Տօլի քանի մը տարի առաջ կատարած վիճակագրութեան համաձայն հարիւրին 13ը բնաւ չի ծխեր, իսկ 87ը քիչ – շատ ծխող է: Այս 87 ծխողներէն մօտ 35ը օրական 1 – 14 կրամ, 32ը՝ 15էն 24 կրամ եւ քսանը՝ 25 կրամէն աւելի ծխախոտ կը սպառէ: Մէկ ծխիկը մօտ մէկ կրամ պարունակելով, դիւրին է իւրաքանչիւր խումբի ծխիկի օրական սպառումը հաշուել:

Որքա՞ն կը ծխուի.

Պաշտօնական տեղեկագրութեան մը համաձայն ֆրանսական «Ռէժի»ն 1958ին ծախած է հետեւեալ քանակութեամբ ծխախոտ:

— 190 միլիոն գլանիկ (սիկառ):

— 358 միլիոն պզտիկ գլանիկ (սիկարիլլօ):

— 46 միլիառ ծխիկ (սիկառէթ) կամ 2,3 միլիառ ծրար:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1 Շար.)

մարմնական աշխատանք, կուլտուրան փոխարինել մշակոյթ գրքային հին բառով եւ, հետեւապէս, անկուլտուրական ձարդուն անուանել անմշակութային մարդ: (Ցառաջ.— Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը, երբ մէկ կողմէ կը խօսի լեզուի մաքրութեան մասին, ու միւս կողմէ կը պաշտպանէ օտար բառերու անտեղի իբացումը: Ծայրայեղ չերեւալու նի՞գ):

Չի կարելի չզարմանալ, որ ազգային սահմանափակուածութեան հողում պարարտացած այդ մտայնութիւնը վերջերս հանդէս է եկել նաեւ մեր երիտասարդական «Աւանգարդ» թերթում, ուր Գրականութեան հիմնարկութեան մի թեկնածու կոչ է անում հայերէնի մաքրութեան համար հայացնել եւ թարգմանել նոյնիսկ անթարգմանելի՝ ազգային ճաշերի, ազգային հագուստների, կենցաղային խիստ առանձնայատուկ առարկաների անունները:

Այն ժամանակ, երբ ռուսերէնը բնաւ չի պղտորւում՝ փոխ առնելով եւ չթարգմանելով մեր «քիւֆթա»ն, «խաշ»ը, «բոզբաշ»ն ու «լաւաշ»ը; Ադրբէջանցիների «գուլաքարար»ը, «փլաւ»ն ու «փիթի»ն, վրացիների «չախոբելի»ն ու «պուրի»ն, երիտասարդ թեկնածուն առաջարկում է եւրոպական ժողովուրդների Բիֆստեքի, «շնիցել»ի կամ «անտրիկոտ»ի համար հայերէն բառեր չինել եւ, թերեւս, գրաբարի մէջ «բորշ» յայտնաբերել: Եւ ուրախացած գովում է «Արմենիա» ճաշարանի տնային լեզուաբաններին, որոնց հնարած անհասկանալի բառերի պատճառով այցելուները շատ յաճախ սոված են մնում, չստանալով իրենց ցանկացածը:

Պակաս հետաքրքրական չէ, թէ մեր թեկնածուն ինչ բառաձեւեր է առաջարկում այդ անթարգմանելի անունները հայացնելու համար: Բացել է նա վերջին տարիներս հրատարակուած «ռուս - հայերէն բառարան»ը եւ տեսել, որ եւրոպական սոսիսկա բառը ներկայացուած է սոսիսկի ձեւով, միայն թէ կողքին դրուած է մի նկարագրական բառաձեւ՝ «նրբերշիկ»:

Եւ ահա կառչելով այդ չինծու «նրբերշիկ»ից, որ ոչ մի Հայ չի գործածել եւ, երեւի, հնարողն էլ մոռացել է, նա զայրանում է խորտկարանների աշխատողների վրայ, որ չեն հասկացել, թէ այդ բառով ինքն ինչ է պահանջել նրանցից: Անցնելով ֆրանսիական ծագում ունեցող պոմադա բառին, նա այս անգամ ինքն է բառ չինում՝ շրթնանէրկ, չնայած, որ պոմատա կոչուող օծանելիքը գործ է ածւում ոչ միայն շրթունքների, այլեւ մորթի համար:

ՍՈՒՐԷՆ ՎԱՀՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այն օրէն ի վեր երբ Լը Փէքի ընծայարանը գնուեցաւ, լաւագոյն վայրը հանդիսացաւ Ս. Խաչ ընկերակցութեան համար դաշտահանդէս սարքելու: Սա երրորդ տարին է որ խուռն բազմութեամբ կը կատարուի այս ազգօգուտ ձեռնարկը: Վարչութիւնը ժողովրդապետին՝ Հ. Սամուէլ Արամեանի ղեկավարութեամբ, եւ այլ բարեացակամ անձերու օգնութեամբ յաջողութեամբ գլուխ հանեց այս գործը: Նիւթականէն աւելի իր բարոյական արժէքով, շատ մխիթարական արդիւնքով պսակուեցաւ իրենց ջանքը:

Առաւօտեան պատարագէն ետք զոր մատոյց Ամատունի Եպիսկ. ընծայարանի առժամեայ մատռան մէջ, որ շատ փոքր եկաւ ներկաներուն համար, մեր ժողովուրդը սկսաւ բոլորուիլ սեղաններու շուրջ: Ըստ սովորութեան ճաշի սեղանները զետեղուած էին պարտէզին ծառերուն տակ: Խմբովին երգուած՝ «Հայր Մեր»ով կը սկսէր ճաշի կարգ ու սարքը արեւոտ անկայուն օդով մը:

Փարիզէն եւ արուարձաններէն արտասովոր բազմութիւն մը եկած էր շրջապատելու համար մեր սիրուած Առաջնորդ Հայրը: Անուշիլի եռանդուն ժողովրդապետը, Հ. Աթանաս Քէսէճեան, մեծ ինքնաշարժով մը կանուխէն բերած էր իր ժողովրդեան մէկ մասը, իսկ ուրիշներ իրենց միջոցներով: Կէսօրէն ետք օդը աւելի նպաստաւոր դարձաւ. որով մինչեւ երեկոյ վայելեցին բացօթեայ հաւաքոյթի հաճոյքը, ճաշակելով ի մէջ այլոց Ս. Կարապետ աղբիւրին կենսատու ջուրը: Ժամ մը հաւաքուեցան թատերաբեմին առջեւ, ունկնդրելու աշակերտներուն երգախառն ներկայացումը, ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Քաջեանի, դպրոցիս ուսուցիչը: Յաջողապէս երգեցին փոքրիկն Միշէլ Արզարեան (Վիէննէն) եւ Հէքիմեան եղբայրները (Փարիզէն): Ներդաշնակ էին խմբական երգերը եւ քաղցրալուր հայերէն թոթովանքը սեւաչեայ Հայորդիներուն:

Քիչ յետոյ նորանոր հիւրեր կը հասնէին երեկոյեան խնճոյքին մասնակցելու համար: Մեծ ուրախութիւն պատճառեց ամէնուս Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի ժամանումը: Որով վարչականները նոր թափ առած մեծ եռանդով պատրաստեցին ընթրիքի սեղանները տան սրահներուն մէջ, աւելի կանոնաւոր քան կէսօրին: Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ Պ. Սիրունեան, Ամատունի Գերապայծառ, Մանուկեան Սրբազան, իրենց աւուր պատշաճի ճառերը արտասանեցին: Նամանաւանդ, Սերովբէ եպիսկոպոսը երբ ըսաւ.— «Եղբայր ենք մենք, երկու համայնքներս. աւելի շատ են այն տեսլականները որ մեզ ի մի կը զօդեն, քան այն որ մեզ կը ջոկէ: Այս վերջինը անցեալի մրրիկներու խուչընդոտ, մութ բիծեր, զորս ոտնակոխելու ենք, մեր հասարակաց իտէալին հասնելու համար: Եղբայր ենք մենք, որ մրրկաւ էինք բաժնուած.... ի՞նչ կայ սիրուն քան զանձկալի եղբայր անուն»:

Ապա փոքր աշակերտները որ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէին, ուզեցին պատասխանել ազգային մի քանի երգերով.— Իմ հեռաւոր հայրենիք (Գ. Մ. Ալէմշահ), Ջան իմ երկիր, դու խաս պալսնէ»ով: Հուսկ ուրեմն Եկմալեանի Հայր մերը կը փակէր այս դաշտահանդէսը:

ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր Մայրերու Օրուան առթիւ, Պար Էնթերնասիոնալի մէջ, հայկական ընտանեկան մթնոլորտի մէջ տօնելու իր «Օրը»:

Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը, որ գինեսեղաններու շուրջ բոլորուած խանդավառութեամբ տօնեց Մայրերու Օրը, ինչպէս նաեւ իրենց այնքան սիրելի կազմակերպութեան Օրը: Օրուան նախագահուհին՝ Տիկին Սուգիասեան իր բացման խօսքին մէջ ծանրացաւ Կապոյտ Խաչի ազգօգուտ գործունէութեան վրայ, յատկապէս գնահատելի Պուլվար Օտտոյի մէջ:

Ապա գործադրուեցաւ խնամուած յայտագիր մը: Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Հայ Արենոյշները, ղեկավարութեամբ Տիկին Մանոյշ Շահմիրեանի, հայկական պարերով եւ երգերով: Իրենց ստեղծած խանդավառութիւնը գնահատուեցաւ ծափերով:

Մեներգեց Տիկին Փ. Արմաղանեան եւ արտասանեց Նոր Սերնդական Օր. Ս. Թիւթէլեան:

Օրուան բանախօսն էր երիտասարդ մը՝ Յակոբ Արթինեան, որ պատկերալից կերպով ներկայացուց Մայրերու Օրուան իմաստը եւ ըրաւ պատմականը: «Ամէն մայր սիրելի է, բայց հայ մայրը պաշտելի է», ըսաւ երիտասարդ բանախօսը: Վերջապէս բաղդատական գիծով Մայրերու Օրը միացուց Կապոյտ Խաչի Օրուան, քանի որ «Կապոյտ Խաչը» մօր մը դերը կը կատարէ, սրբելով արցունքը որբին, հիւանդին եւ անկեալին: Խօսքը տրուեցաւ Ա. Արմաղանեանի, որ ներկայացուց Կ. Խաչի ազգաշէն նպատակը: Խրախճանքը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր, հայկական երգերու տաքուկ մթնոլորտին մէջ:

×

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Անցեալ Զորեքշաբթի Յունիս եօթնին, ցուրտ հողին յանձնեցինք մեր շատ սիրելի ընկերներէն ընկեր Խաչիկ Երեմեանը: Հանգուցեալը երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր սիրտի հիւանդութենէ: Բժիշկները խորհուրդ տըւած էին Վիէնի մօտ գտնուող Փռեվան-թռռխոմը փոխադրուելու: Երբեմն արձակուրդով կուգար, քանի մը օր ընտանիքին եւ զաւակներուն հետ անցընելու: Վերջերս չափազանց տկարացած ըլլալով կը փոխադրուի Լիոնի Կրանժ - Պլանշ հիւանդանոցը, ուր չորս օր ետք կ'աւանդէ իր վերջին շունչը, խոր սուգի մատնելով ընտանիքն ու Սէնթ Էթիէնի գաղութը: Հէք Խաչիկ, քանի մը տարիներ առաջ Ամերիկա գացած էր իր հարազատները տեսնելու, որոնցմէ բաժնուած էր առաջին համաշխարհային պատերազմի յաջորդող տարիներուն: Նախազգացո՞ւմ մը ունեցաւ արդեօք:

Ինչպէս շատ շատերուն պէս, ինքն ալ Թրքական եաթաղանին մազապուրծ, ընտանեօք եկած էր Ֆրանսա եւ քանի մը քաղաքներ շրջագայելէ ետք վերջնապէս հաստատուած էր Սէնթ Էթիէն: Բնաւորութեամբ շատ բարի եւ լռակեաց այս Հայորդին երբեմն 'գաղափարական վիճաբանութիւններու ընթացքին, յաճախ արդար պոռթկումներ կ'ունենար հեգնոտ ժպիտով: Հաւատոյ հանգանակն էր հայրենիքը, միայն հայրենիքը, որուն անունը յիշած ատեն երախայի մը հեկեկանքը ունէր միշտ:

Սիրելի Խաչիկ, այս տողերով ուզեցի 59 տարիներու տարապակոծ մարմինդ ընդգրկող թարմ հողակոյտիդ վրայ դնել փունջ մը ծաղիկ, ինչպէս կ'ըլլան Բալահովիտի բուրաստանին մէջ:

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԱՍՏՂԱԳԷՏՆԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ ԵՆ

Խորհրդային Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի Աստղագիտութեան խորհուրդին որոշումով՝ լաւ աստղագիտումներ եւ արուեստական արբանեակները դիտելու աշխատանքներուն մէջ գործօն մասնակցութիւն բերած ըլլալուն համար խումբ մը հայ աստղագէտներ պատուոյ գիրեր ստացած են: Ասոնք են՝ Երեւանի կայանի պետ Բ. Թումանեան, աւագ օգնական Մ. Յովհաննիսեան, Երեւանի համալսարանի աստղագիտական բաժնի ուսանողներ Մ. Գէորգեան, Ռ. Եփրեմեան, Հ. Զաւուշեան, Ա. Գէորգեան եւ Պ. Յարութիւնեան:

Բ. Թումանեան մասնակցեցաւ վերջերս գումարուած՝ Մոսկուայի արուեստական արբանեակները դիտելու սահմանուած կայաններու պետերու համամիութենական խորհրդակցութեան:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Բերդ գիւղի (Շամշադինի շրջան) մշակոյթի տան կից ստեղծուած է մշակոյթի համալսարան մը, գրականութեան, թատրոնի եւ կերպարուեստի ճիւղերով:

ՀԱՑՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Եօթներորդ օրն էր ինչ Թագուհին ապաստանել էր Արտագերս եւ ամէն օր, առաւօտից երեկոյ, լարուած հետեւում էր, թէ ինչ է կատարւում բերդից դուրս, մանաւանդ անհամբեր էր ռազմի լուրերի սահմանագլխից, ուր Հայ եւ պարսից զօրքերը սկսել էին ճակատել, առ այժմ թէպէտ ոչ մեծ չափով եւ ոչ մեծ տարածութեան վրայ, բայց տագնապալի նշաններով... Իւրաքանչիւր օր բերդապետի հաղորդումները լսելուց յետոյ Փառանձեմը տալիս էր նոր հրահանգներ՝ կարգի եւ զգուշութեան:

Նա իրեն երբեք այնքան պատասխանատու չէր զգացել երկրի եւ ժողովրդի առաջ, ինչպէս հիմա, այստեղ՝ բերդում, ուր, իր կարգադրութեամբ, հաւաքուել էին տասը հազարի չափ կին, մարդ, երեխայ եւ զօրք. ուր բոլորն ապրում էին նեղուած, աւելի ճիշդը՝ վտանգի երկիւղից տանում էին ամէն տեսակի զրկանքներ ...

Բացի զօրքից ու շինականներից, որ բռնում էին ամրոցի ստորին գօտին, բերդում ապաստանել էին շատ ազնուականներ՝ նախարարներ ու սեպուհներ իրենց ընտանիքներով: Այստեղ էին նշանաւոր Սահակ Սահառունի, Կարէն Պալունի, Խորէն Անձեւացի եւ Մեհենդակ իշխանները, օրիորդներ, տիկիններ, ինչպէս Կատրանիդէ իշխանուհին՝ իր Մուշեղի հարս Աշխէնի հետ, եւ շատ ուրիշներ: Ու ամէնքն այստեղ աւելի, քան մայրաքաղաքում, ցանկանում էին Փառանձեմին շրջապատել խնամքով, ցանկանում էին անգամ սպասարկել նրան՝ նրա վիշտը եւ հոգսերը մեղմելու, սակայն նա հրաժարւում էր ամէնից, բաւարարուելով մէկ - երկու նաժիշտով, որովհետեւ նա վշտահար համարում էր ոչ միայն իրեն, այլ ամէնքին, որոնց համար պարտաւոր էր հոգալ ինքը, քանզի ամէնքը ապաւինել էին իրեն ....

Այո, բոլորը վշտահար էին... Օրինակ, Կատրանիդէ տիկինը, որ նոյնպէս կորցրել էր սպարապետ ամուսնուն, ինչպէս եւ Փառանձեմը՝ իր Թագաւորին. բայց նրա վիշտը մեղմանում էր նրանով, որ Մուշեղը փոխարինում էր հօրը, ինչ մեծ պատիւ էր համարում որդու համար: Սակայն նրա սիրտը տագնապում էր, թէ ինչ է սպասում իր Մուշեղին ... Ու խօսքով, մտքով աղօթում էր շարունակ, որ տէրը փրկի Հայոց Աշխարհը, Հայոց բանակը եւ իր Մուշեղին՝ ամէն չարից ու փորձանքից ...

Եւ այդպէս վշտահար ու տագնապած էին ամէնքը՝ թէ կին, թէ մարդ, եւ ով կարող էր անվիշտ լինել այդ օրերին. միայն անգիտակից մանուկները:

Բերդում Փառանձեմը դարձած էր անճանաչելի. հագնում էր հասարակ՝ սեւ երկար մի պարեգօտ, ու ոչ մի զարդ՝ ոչ վզնոց, ոչ մանեակ, անգամ ոչ մատանի, ոչ ապարանջան, հանել էր անգամ ականջօղերը: Ու այդպէս սեւ երկար ըղձեստը հագին (որ պնդում էր գօտիով), ներկայ էր լինում բերդապետի եւ զորականների խորհրդաժողովներին, մազերը հաւաքած եւ գլխին պարզապէս մի քօղ գցած:

Նրան օրինակելով, զուգէ եւ իրենց վիճակը նկատ առնելով, միւս իշխանուհիները նոյնպէս հագնում էին հասարակ: Ուրիշների հագուստը սակայն աչքի չէր զարնում այնպէս, ինչպէս Թագուհունը: Երբ սա այդ հասարակ հանդերձանքներով դուրս էր գալիս բերդը շրջելու կամ, ըստ սովորութեան, բերդի պարիսպից հեռուները դիտելու, ճանաչողներն ասում էին.

— Թագուհին գեղեցիկ է տակաւին ...

Կեանքը Արտագերսում անցնում էր միօրինակ: Տեղափոխուելու եւ բերդում տեղաւորուելու օրից բոլորի սեւեռուն հոգսը դարձաւ թշնամին, որ մօտեցել էր Հայոց Աշխարհի սահմանին եւ արդէն ընդհարումներ էր ունենում Հայոց զօրքի հետ:

Լուրերն առ այժմ տխուր չէին, բայց եւ փայլուն չէին: Մուշեղ սպարապետը եւ նրա զօրականները կարողանում էին դիմադրաւել թշնամուն եւ թոյլ չտալ, որ նրանք մտնեն սահմանից ներս. Թէ ի՞նչ կը լինէր յետոյ՝ ոչ ոք չէր կարող գուշակել: Սակայն ամէնքն այնպէս էին կարծում, թէ դրութիւնն այդպէս չի մընայ. կռիւները կը բորբոքուեն, կը ծաւալուեն անշուշտ, եւ Պարսիկները կը ջանան առաջանալ ... Եղած մանր կռիւները բերդում գտնուող զօրականներն ու պալատականները բացատրում էին նրանով, թէ Շապուհը հաւանօրէն իր ամբողջ զօրութիւնը տակաւին չի բերել սահմանը, այլապէս մի քանի օրում կը խուժէր ներս ... Այդ կարծիքի էին նաեւ թէ բերդապետը, թէ Փառանձեմը եւ թէ նրան շրջապատողները:

— Ճշմարիտ է, մեր զօրքն ու զօրականները կռւում են անձնուէր, — ասում էին, — սակայն Շապուհը իր ահագին զօրքով կարո՞ղ է հանդուրժել այդ վիճակը:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Սիսակ եւ Լիւսի Տողրամաճեան հինգ հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, ի յիշատակ իրենց հահատակ ծնողքին Տողրամաճեան եւ Ժամկոչեան ընտանիքներուն։

ԿԱԹ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին։

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամներն ու փափաքող ծնողքները։

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին։

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (բուր քլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԿՈՉ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՓԱՐԻԶ. — Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Նորընտիր վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստահայերուն, որ իրենց բարոյական, նիւթական օժանդակութեամբ մասնակից դառնան իր վսեմ գործին յաջողութեան եւ յարատեւութեան։

Աշխատանքները արդիւնաբերելու համար Միութեանս նպատակն է համախմբել բոլոր Սեբաստացիները Միութեան մասնաճիւղերուն շուրջ։ Մեր հերոսը ոգեկոչելու եւ անմահացնելու համար, ոգեգրել չքաւոր ընտանիքներու ընդունակ զաւակները եւ ղնել բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Այս նպատակը յաջողցնելու համար, հսկայ զոհողութիւններու պէտք կայ։ Կը սպասենք ձեր բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան։

Թորգոմ սրբազան, երբ Սեբաստիոյ առաջնորդն էր, յետոյ Երուսաղէմի պատրիարք, Հայութեան երեք տիտանները կը ներկայացնէ այսպէս. — Մխիթար Աբբա Հայրը՝ Միտքը, Վարուժանը՝ Սիրտը, Հայդուկ Մուրատն ալ՝ Կամքը։

Հայրենակիցներ, մեր նախնիքներու ամէնէն նուիրական եւ ժողովրդական, հրբեշտակաղէմ ընտիր զաւակներուն հանդէպ երախտագէտ մնալով, հետեւինք յաջորդ սերունդին համար դաստիարակիչներ հասցնելու մեծ գործին։

1961 – 62 Տարեշրջանի վարչութեան կազմը. — Զարեհ Մինասեան Ա. ատենապետ, Նշան Դարբինեան Բ. ատենապետ, Նշան Հայթայեան Ա. ատենադպիր, Աւետիս Սրապեան Բ. ատենադպիր, Տիկին Զապել Փէշտըմալճեան գանձապահ, Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան փոխ գանձապահ, Յարութիւն Շիրվանեան եւ Լութֆիկ Գաշըքճմանեան խորհրդականներ։

Թղթակցութիւն, տարեթոշակ կամ նուիրատուութիւն ղրկել քարտուղարին ու գանձապահին։ Քարտուղարին հասցէն՝ 16 Րիւ տէ Ֆլէօր, Վիրոֆլէ (Սէն է Ուազ)։ Գանձապահին հասցէն՝ 165 Րիւ տը Ժավէլ, Փարիզ (15)։

Շատ կը խնդրուի Իսիի եւ շրջակայքի մեր հին ու նոր անդամներէն վճարել իրենց անդամատուրքերը հանգանակիչ Լութֆիկ Գաշըքճմանեանին։

Մեծ յոյս ունինք որ մեր հայրենակիցները նախկինէն աւելի եռանդուն պիտի շարունակեն կենսական գործ մը, — Որբ մը դաստիարակելով՝ անմահացնել ազգային սիրուած մեծ հերոսը։

Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Կեդր. Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Թուլուղէն Պ. Փափազեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով. —

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահանդէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ։

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Ն. Ռ. Մ.եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մեծամասնութեան, միութեան կեդրոնատեղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ։

ՕՐԱԿԱՐԳ. — 1) Վարչութեան գործունէութիւն նախորդ ընդհ. ժողովէն իվեր։

2) Հաշուեքննիչներու զեկուցում։

3) Մեր զոհերու յիշատակին կառուցուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ։

4) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

5) Զանազան հարցեր։

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն զործօն այն անդամները, որոնք վճարած են իրենց անդամավճարը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (կնիք)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել. —

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ճայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ։

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ։

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է, որ կը փակուի Յունիս 20ին։ Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.։

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն։

Դիմել վարժարան,
Tél. : OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը ընկերութիւն ընելու համար ծեր կնոջ մը։

Դիմել՝

Maison Alteun
200, Rue St-Denis, Paris 2e, GUT. 13-36

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան, Նիկոլ Դուման, Մուրատ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրը եւ Թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Distribution de Prix de fin d'année aux Elèves de Tebrotzassère et Grande Fête Champêtre

Au cours de la Fête Annuelle de l'Ecole Tebrotzassère, le Dimanche 25 Juin 1961 toute la jeunesse sera heureuse cette année de pouvoir danser avec les

DISQUES VOGUE

et d'applaudir enfin pour la première fois dans ce cadre la jeune révélation de la chanson 1961

ROSY ARMÈNE, accompagnée de son Ensemble

Rendez-vous au Raincy le Dimanche 25 Juin, à partir de 15 heures

Buffet **Piste de Danse**

Moyens de communications : Prendre l'autobus 146 à l'Eglise de Pantin et descendre au Raincy-Pavillon.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 21 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9133 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4934

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՍՈՎ

Վերահաս տօնքերուն հետ դպրոցներն ալ սկսան փակել իրենց դուռները :

Ուսումնական խորհուրդներն ու դպրոցի տեսուչները ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ծանր մտահոգութեանց ենթարկուած են՝ նոր տարեշրջանի ուսուցչական կազմին համար :

Այս առթիւ կ'արծարծուի յաւիտենական ցաւը,— ուսուցչի սով : Ու այս՝ ո՛չ միայն Սփիւռքի, այլ նաեւ Հայաստանի մէջ :

Անցեալ շաբաթ ցաւով կարդացինք ընկեր Ս. Վրացեանի «Անուրախ մտածումներ»ը՝ նուիրուած կրթական հարցերուն (Յառաջ, 15 Յունիս) :

Դպրոցական – կրթական մարզին մէջ ազգի բոլոր ուժերուն միացումն ու գործակցութիւնը մեր գոյութեան անհրաժեշտ պայման նկատելէ վերջ, ընկերը կը շեշտէ թէ՝ ոչ միայն տարուէ տարի կը պակսին «գիտակից եւ անձնուէր» ուսուցիչները ազգ. դպրոցներու մէջ , այլ եւ եղածներն ալ կը փախչին. իսկ նորերը կը դժկամակին ընդգրկելու ուսուցչական ասպարէզը :

Պատճա՞ռ : Որովհետեւ ուսուցիչները լաւ չեն վճարուիր : Օրինակ, Պէյրութի մէջ երկրորդական վարժարան աւարտած ուսուցչուհի մը ամսական 150 լիր. ոսկի (240 Ն. Ֆ.) միայն կը ստանայ , այսինքն հազիւ սպասուհիի մը չափ : Մինչ նոյն զարգացումն ունեցող աղջիկ մը եթէ առեւտրական դրասենեակի մը մէջ պաշտօնեայ դառնայ, կրնայ 200 – 300 ոսկի շահիլ :

Եւ յետոյ չկայ մէկ հատիկ վարժապետանոց, որ ուսուցիչ պատրաստէ Մերձաւոր Արեւելքի 400.000 Հայութեան 75-80.000 դպրոցականներուն համար :

Այս ցաւոտ հարցին կարելի չէ դարման տանիլ, ցորչափ ցրուած են ուժերը : Անհրաժեշտ է ունենալ համազգային մարմին մը, որ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնէ կարեւոր դրամագլուխ մը, զայն բաշխելու համար դպրոցներուն, անոնց կարեւորութեան եւ կարիքներու հետ համեմատական չափով :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, որ մեծ արժէք կ'ընծայէ հայկական կրթական ձեռնարկներուն, — ինչպէս կը տեղեկանանք իր պարբերական զեկոյցներէն — , ի վիճակի է տրամադրելու այդ կարեւոր դրամագլուխը :

Անոր վրայ կարելի է աւելցնել Բարեգործականի, Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ դպրոցական գործերով հետաքրքրուող զանազան կազմակերպութեանց յատկացնելիք գումարները :

Այս բոլորի գործակցութեամբ կազմըւելիք կեդրոնական մարմինը ամէն բանէ առաջ պէտք է բարելաւէ ուսուցիչներու վիճակը, մարդավայել ամսականներ յատկացնելով անոնց :

Երբ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ուսուցչութիւնը այնքան բաղձացուած ասպարէզ մըն է, ինչո՞ւ համար քսաներորդ դարուն հայ ուսուցիչը պիտի շարունակէ տակաւին ապրիլ մուրացկանի պէս : Ինչո՞ւ պիտի ստիպուի փախչիլ դպրոցէն՝ իր պատրաստութեան ոչ – համապատասխան ասպարէզի մը մէջ նետուելով, որպէսզի ընտանիք ապրեցնէ :

Ուրեմն ամէն բանէ առաջ կարեւոր է ապահովել նիւթականը :

Ու երբ այս պայմանը իրագործուի , այն ատեն կարելի է մտածել վարժապետանոց բանալու մասին, վստահ ըլլալով, որ մեծ թիւով աշակերտներ ու աշակերտուհիներ պիտի փութան արձանագրուիլ անոր դասընթացքներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ

Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Լիւպքէ և Տիկինը, որոնք Փարիզ հասան երէկ առաւօտ, երեք օրուան համար պաշտօնական հիւրերը պիտի ըլլան Ֆրանսայի :

Այս այցելութիւնը պատմական թուական մը կարելի է նկատել, քանի որ կը կնքէ Եւրոպայի երկու մեծ եւ դրացի ժողովուրդներու դարաւոր հակամարտութեան պաշտօնական վերջաւորութիւնը : Հակամարտութիւնը իրականին մէջ սկըսած էր վերջ գտնել տարիներ առաջ՝ նախ Շումանի ծրագրին գործադրութեամբ, ապա՝ Եւրոպական Հասարակաց Շուկայի կազմակերպումով եւ Ատլանտեան Կազմակերպութենէն ներս Գերմանիոյ մուտքով : Իրատես եւ քսաներորդ դարու պահանջներուն գոհացում տուող քաղաքականութեան բարերար հետեւանքով երէկուան ոխերիմ թշնամի երկու երկիրները այսօր դարձած են լաւագոյն բարեկամներ, միջազգային բեմերու վըրայ իրարու լաւագոյն պաշտպաններ : Յուզիչ է տեսնել Փարիզի գլխաւոր հրապարակներուն եւ պողոտաներուն վրայ՝ գերմանական ու ֆրանսական դրօշակները, որոնք կը ծածանին կողք – կողքի , որպէս խորհրդանիշը մեծ ապագայ խոստացող նոր բարեկամութեան մը :

Հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է, որ գերմանացի վեհապետ մը բարեկամական ու պաշտօնական այցելութեամբ կուգայ Փարիզ : Փրուսացի ու գերմանացի բազմաթիւ իշխաններ պատմութեան ընթացքին եկած են Փարիզ, սակայն ասոնք կը ներկայացնէին միայն իրենց թագաւորութիւնը կամ իշխանութիւնը : Նախագահ Լիւպքէի այցելութեան նախընթացը գտնելու համար պէտք է երթալ մինչեւ 1415 թուականը, երբ գերմանական Ս. Կայսրութեան թագաւորը՝ Սիկիզմոնտ, Ֆրանսայի Շարլ Զ. թագաւորին մօտ եկաւ՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ հաշտարարի դեր խաղալու համար :

Գերմանիոյ միաւորման թուականէն , ու ի մասնաւորի 19րդ դարու երկրորդ կէսէն ի վեր երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները այնպիսի թշնամական բնոյթ մը ստացած էին, որ այս ձեւի բարեկամական արտայայտութեանց տեղ չէին ձգեր :

Նախագահը որոշ համակրութիւն կը վայելէ Ֆրանսայի մէջ, նկատի առնելով որ ինք ալ զոհ մըն է հիթլերական վարչաձեւին եւ երկու անգամ բանտարկուած է Նացիներու կողմէ, բայց կարելի չէ սպասել, որ ամէն ֆրանսացի բացառիկ խանդավառութիւն մը ցոյց կուտայ :

Նախագահը եւ Տիկին Լիւպքէ Օռլիի օդակայանը ընդունուեցան երեքշաբթի առաւօտ նախագահ տը Կոլի եւ Տիկին տը Կոլի կողմէ գերմանական եւ ֆրանսական փառերգներով : Ապա տը Կոլ բարի գալուստ մաղթեց Դաշնակցային Գերմանիոյ Նախագահին շեշտելով .—

« Մեզի համար, դուք պատգամաբեր մըն էք : Կը գիտակցինք թէ որքա՜ն բացառիկ եղաւ եւ անհրաժեշտ դարձած էր մեր երկու երկիրներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեանց փոփոխութիւնը : Ժամանակը եկած է, ուր Ֆրանսա եւ Գերմանիա մեծ իրագործումներ պիտի ընեն միասին՝ մարդկութեան եւ աշխարհի բարօրութեան համար » :

Նախագահ Լիւպքէ, շեշտը դրաւ ֆրանսեւգերմանական գործակցութեան վերապահուած ապագային վրայ :

Օրէ Օրին

ԽԵԼՔ ՉԱՓԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ՊԷՏՔ Է

Յաւարտ երկրորդ աշխարհամարտին՝ երբ տուն կը վերադառնային զինուորները, երկու հայ զինուորներ, որոնք կամաւոր արձանագրուած էին ֆրանսական բանակին, Սթրազպուրկէն ուղղակի իջեր էին Մարսէյլ, վերադառնալու համար Պէյրութ : Եւ այցելութեան եկեր էին Ա. Ահարոնեանի, տարիներէ ի վեր անդամալոյծ, Պօմոնի բարձունքին վրայ :

Մեծ հիւանդին ննջասենեակին կից հիւրասրահին մէջ հաւաքուած էինք խումբ մը մտաւորականներ, իբրեւ հիւանդտես, երբ ներս մտան երկու հայ զինուորները :

Պատմեցին իրենց ոդիսականը, յետոյ ցաւ յայտնեցին որ կը մեկնին Ֆրանսայէն՝ առանց Փարիզը տեսնելու :

— Փարիզը տեսեր ենք՝ չենք տեսեր , կարեւոր չէ : Կ'ուզէինք սակայն տեսնել երկու Շ.երը եւ ապա մեկնիլ, աւելցուց զինուորներէն մին :

— Ազգակա՞ն էք, հարցուց ընկեր Խաչիկ Թէլեան՝ հեգնանքը միշտ անպակաս :

— Ո՛չ, բայց ...

— Երբեք տեսած չէ՞ք, շարունակեց հարցուփորձել ընկ. Թէլեան :

— Տեսած չենք, բայց տեսածի պէս՝ շատ լաւ կը ճանչնանք :

— Ըսել է՝ եթէ փողոցը տեսնէք մեծ կամ փոքր Շ. կը ճանչնաք :

— Անշո՛ւշտ, անշուշտ : Երկուքէն ալ շատ նկարներ ունիմ, ըսաւ զինուորը :

— Այս սեղանին շուրջ կա՞յ մէկը , որ քիչ թէ շատ նմանի փոքր Շ.ին :

Զինուորը , վստահ ըլլալու համար , շուրջը նայեցաւ անգամ մը :

— Ո՛չ, չկայ :

— Ճիշդ դիմացդ նստողը փոքր Շ. է :

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ըսաւ զինուորը յուզուած, չափազանց ուրախացած : Եւ ցատկեց ոտքի, ձեռքը երկարեց :

Ոտքի ելաւ նաեւ փոքր Շ. եւ ձեռքը երկարեց :

Զարմա՜նք :

Զինուորը մերժեց սեղմել իրեն երկարող ձեռքը : Զինուորը տխրեցաւ յանկարծ : Զինուորը նստաւ իր տեղը, գրեթէ փուլ եկաւ , յուսախաբ եւ դառնօրէն վշտահար :

— Մե՜ղք, կա՛րճ է եղեր հասակը : Իսկ ես կ'երեւակայէի՜ ... : Երանի՜ թէ տեսած չըլլայի, ըսաւ անմխիթար :

Լալն էր պակաս :

×

Ի՞նչ կը հետեւի այս պատմութենէն : Երբ հասակը կարճ մարդը այսքան հիասթափութիւն կը պատճառէ բարեմիտներուն, ի՛նչ մեծ ցաւ կը պատճառէ խելքը կարճ մարդոց ներկայութիւնը ազգային բեմերու վրայ :

Աստուծոյ սխալը հոն է՝ որ մարդոց հասակը չափելու համար *արշըն* կամ *մեթրօ* ստեղծեր է, բայց մոռցեր է խելք չափելու գործիք մըն ալ շինել , որպէսզի մտնէինք դպրոցներէն ներս, եկեղեցիներէն ներս, ազգային տուներէն ներս, չափող ի ձեռին :

Հիննոնի ձո՛րը՝ խելքը կարճ վարիչները :

ԱՐԱՉ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

*

Ալժերիոյ նախարարը, Ժօքս, եւ Զօր. Օլիէ, որոնք Ալժէ կը գտնուին, խորհրդակցական ժողովներ ունեցան Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական պետերուն հետ : Ապա ընդունեցան բազմաթիւ երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, տեղական խորհուրդներու նախագահներ եւ կրօնական յարանուանութեանց պետերը :

Ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն կատարուեցաւ այս տեսակցութեանց մասին, սակայն կարելի է ենթադրել թէ նոր Ալժերիոյ կառուցման հետ կապ ունին : Թէեւ Էվիանի բանակցութիւնները ժամանակաւոր կերպով ընդհատուած են, սակայն կառավարութիւնը կը շարունակէ Ալժերիոյ «ալժերականացման» իր քաղաքականութիւնը , մինչեւ այն պահը, որ արդիւնաւէտ բանակցութեանց նոր յոյս մը ծագի :

× Թունուզի մէջ ալ, «ԱՀԱԿ»ը անընդհատ նիստ կը գումարէ՝ լսելու համար Էվիանի ալժերական պատուիրակութեան պետին զեկոյցն ու հանելու համար իր եզրակացութիւնները :

× Թունուզեան «Աֆրիք – Աքսիոն» շաբաթաթերթին Փարիզի գրասենեակին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ Երկուշաբթի կէսօրին : Պայթումին հետեւանքով օդային կացի խողովակները բացուեցան եւ հրդեհ մը պատճառ դարձան : Գրասենեակին մէջ գտնուողներէն վեց հոգի վիրաւորուեցան, որոնցմէ երեքը՝ բաւական ծանր :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Նասրի՝ մահմետական նոր տարուան առթիւ : «Հաւատացած եմ, թէ Խ. Միութեան եւ ԱՄՀի միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնն ու արդիւնաւէտ գործակցութիւնը աւելի եւս պիտի սերտանան յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Թուրքերը ծափահարած է մեծ խանդավառութեամբ, Կիրակի օրուան մրցումին առթիւ : Աշխարհի բաժակին մրցումներու շարքին կը պատկանէր այս հանդիպումը որուն ընթացքին Խ. Միութիւնը յաղթեց Թուրքիոյ : Տեղական մամուլը դիտել կուտայ թէ Խրուշչեւի ներկայութիւնը այս մրցումին ֆութպոլի հանդէպ իր ունեցած սէրը չի պարզեր միայն այլեւ բարեկամական արտայայտութիւն մըն է Թուրքիոյ նկատմամբ որ քաղաքական նշանակութիւն կը ստանայ : Փարի – Փրէս դիտել կուտայ թէ այս անգամ Թուրք խաղացողները աւելի շնորհք ցոյց տուած են ինչ որ պարագան չէր Ֆրանսայի հետ կատարուած մրցումին երբ Թուրքերը վայրագօրէն ցոյցեր կատարեցին, չիչեր նետեցին եւ Ալժերիա , Ալժերիա պոռացին :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ մեկնող Ֆրանսացի զբօսաշրջիկները այսուհետեւ իրաւունք պիտի ունենան անձ գլուխ 2500 Ն. Ֆ.ի տարադրամ փոխադրել իրենց հետ :

ԱԼԺԷԻ զինուորական ըմբոստութեան մասնակցողներէն նախկին զօր. Նիքօ տասներկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրութիւնը, որ ցարդ անգլիական հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր, այսուհետեւ պիտի նկատուի անկախ եւ ինքնավար պետութիւն մը : Իրաւունք պիտի ունենայ Անգլիայէն զատ ուրիշ երկիրներու հետ ալ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պահել եւ ՄԱԿէն ներս ընդունուիլ :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որ « խորհուրդ կուտայ » Նացիներու ոճիրներուն մէջ նոյնիսկ հեռաւոր դերխաղացած դատաւորներուն՝ իրենց պաշտօններէն հրաժարիլ մինչեւ 1962 Յունիս 30 :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԲԱԼՈՒ ՀԱՒԱՒ ԳԻՒՂԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ"

Գրեց՝ ՏԻԳՐԱՆ Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 1960

—o—

Հեղինակներ կան, որոնք իրենց նիւթական կարողութեամբ եւ մտքի աշխատանքով վաստակ մը կը բերեն մեր մշակոյթի պատմութեան: Եւ ամէնէն աւելի իրենք են որ ներքին գոհունակութիւն կը զգան, վստահ ըլլալով որ հայ լրագրութիւնը եւ գրական քննադատութիւնը վերապահութեամբ պիտի դիմաւորեն իրենց աշխատանքը, ծանօթ ըլլալով, որ մեր իրականութեան մէջ, այդ վերապահութիւնը յաճախ կը չեշտուի աւելի՛ արժէքաւոր հեղինակութիւններու նկատմամբ նոյնիսկ :

Առանց ընդհատուելու Սփիւռքի զանազան կեդրոններէն իրարու ետեւէ կը ստանանք գիրքեր, որոնք իրենց այլազան բովանդակութեամբ, կենդանի եւ վաւերական ապացոյցը կը բերեն թէ հայ միտքը միշտ գործօն վիճակ մը ունի, ինչպէս հայ մամուլը :

Այդպիսի հատոր մըն է Տիգրան Ս. Փափազեանի «Բալու Հաւաւ գիւղի պատմութիւնը», անձերու եւ խմբանկարներու հազուագիւտ նկարներով եւ խնամուած տպագրութեամբ, ապացոյցը տալով, որ ռեւէ անհատ կարող է գնահատելի արդիւնքի մը հասնիլ, երբ հայրենիքի եւ ծննդավայրի նուիրականութիւն ու գուրգուրանքն ունի : Հեղինակին անձնական աշխատանքին կուգայ միանալ նաեւ հայրենակից Համբարձում Կարեանի նոյնքան գիտակից աշխատանքը՝ իբրեւ պատմութեան հեղինակը :

Քաղաքներու եւ նահանգներու նուիրուած ընդարձակ կամ համառօտ ձեռնարկներէն ետք, հանրային գործիչներով ու գրագէտներով նշանաւոր դարձած գիւղերու պատմութիւն ալ կուգայ ամբողջացնել առաջիններուն պակաս ձգած էջերը : Այդպիսի պատմութիւն մըն է Բալուի Հաւաւ գիւղին պատմութիւնը, իր բազմաթիւ մանրամասնութիւններով, զորս հաւաքած եւ գրքի մը մէջ դասաւորած է Տիգրան Ս. Փափազեան, արդար հպարտութեամբ, քանի որ մեր մշակոյթի պատմութեան ամբողջական չէնքին իր ալ վաստակն ու քրտինքը կը միացնէ :

Հեղինակը իր ընտանեկան պարագաներուն եւ տարիքաւոր հայրենակիցներու վկայութեան դիմած եւ բոլորէն ստացած մանրամասնութիւններով կազմած է իր պաշտելի ծննդավայրին պատմութիւնը, որ աւանդութեան համաձայն հիմնուած է երկու հազար տարիներ առաջ: Այդ թըւականէն ետք եւ մինչեւ նոր ժամանակները կրցած է ան դիմադրել բոլոր յարձակումներուն, չնորհիւ իր նախաձեռնութեան եւ Տէրսիմի եւ Գժըղանի պէս զօրաւոր պաշտպաններուն: Ծննդավայրի սէրը, որով կը պատմուին անոնք ընթերցողներն ալ կը վարակէ ու կը խանդավառէ: Եւ հետզհետէ չարժանկարի մը պէս՝ ընթերցողներուն կը ներկայանան երբեմնի դպրոցական կեանքը, եկեղեցական ազգային տօները, Ծնունդը, Մէլէտը, Բուն Բարեկենդանը, Զատիկը, Համբարձումը, Վարդավառը, Այգեկութքը եւ հարսանեկան սովորութիւններ, որոնք կը պատմուին ոգիով մը, որ յատուկ է այդ նուիրականութիւնները զգացող ենթակային, նոյնիսկ այն պարագային, երբ ընթերցողը չատ նմանութիւններ կը գտնէ ուրիչ գաւառներու սովորութիւններուն հետ բաղդատելով, ինչպէս նաեւ այն էջերուն մէջ, երբ կը խօսուի գիւղին բնական հարստութիւններուն, արհեստներուն եւ արհեստաւորներուն մասին, իրենց ամփոփ կենսագրականներով: Գրքին հետաքրքրական բաժիններէն մէկն ալ հեղինակին կամաւորական յուչերն են, երբ 1917ին իբրեւ կամաւոր Կիլիկիա կը մեկնի, ուր կը յիշուին Սերժան Վահան Արամեան, Մինաս Տօլպաշեան եւ Սարգիս Արամեան :

Բալու Հաւաւ հպարտ է, որ ծնունդ տուած է հանրային գործիչներու եւ գըրագէտներու: Կ՚արժէ յիշատակել քանի մը բացառիկ դէմքերն անոնցմէ :

Առաջինը անուանի Գրիգոր Օտեանն է օրէնսգէտ եւ քաղաքական մարդ, գրագէտ, սրտի տէր հայրենասէր, որուն գերեզմանը ուխտատեղի եղած էր 1890ի ատեններր Փարիզ : Մէկն էր ան մեր ազգային գործիչներէն, որոնց արդար վաստակին կը պարտինք Ազգ. Սահմանադրութեան խմբագրութիւնը, իբրեւ ժամանակի յառաջդիմական երեւոյթ, այսօր ալ պահելով մեր ներքին ինքնավարութիւնը: Երկրորդը Մելքոն Կիւրճեանն է, գրական ծածկանունով՝ Հրանդ: Ոչ միայն հայերէնագէտ եւ դաստիարակ ուսուցիչ, այլեւ զգայուն, իրապաշտ գրագէտ եւ հրապարակագիր: «Պանդուխտի նամակներ»ու չարքը, իրենց բովանդակութեամբ եւ ցնցող մանրամասնութեամբ, պատմական պիտի մնան: Երրորդը երգիծաբան գրագէտ, հրապարակագիր, Երուանդ Օտեան, միեւնոյն ատեն թատերագիր, թարգմանիչ եւ հեղինակ բազմաթիւ վիպակներու եւ վէպերու: Եւ վերջապէս՝ Լեւոն Բաշալեան, իրապաշտ գրագէտներու սերունդէն, որ թէեւ քիչ արտադրած է, բայց արուեստի չնորհն անպակաս եղած է իր ստորագրած էջերէն, նոյնը նաեւ հրապարակագրական սեռին մէջ:

Տիգրան Ս. Փափազեան գիտէ ընտրութիւն ընել իր ներկայացուցած դէմքերուն մէջէն, որոնցմէ ամէն մէկն իր վաստակն ունի զանազան մարզերուն մէջ, ինչպէս օրինակ Համբարձում Կարեանը, գիւղին պատմութիւնը գրող եւ հիմնադիրը Հաւաւի Ազգային Ընկերութեան, եւ որ ժամանակին իր համագիւղացիներուն ներչնչած է ինքնապաշտպանութեան գաղափարը: Հեղինակը իր ընտրած դէմքերէն ամէն մէկուն անձին կ՚ընկերացնէ ժողովրդական աւանդութիւն մը եւ այդ կերպով իր գիրքը կը դառնայ ընթերցանութեան հաճելի ձեռնարկ մը: Մասնաւորապէս ինծի սիրելի անուններ են, ինչպէս Նշան Տէստէկիւլ, Յակոբ Սիմոնեան, Մանուկ Պալօեան եւ Տիգրան Պաղտիկեան, բոլորն ալ կրթական մշակներ, որոնք թէ Խարբերդի եւ թէ Բալուի դպրոցական կեանքին բերած են իրենց աշխատանքը :

Տիգրանակերտի կուսակալութեան Բալու քաղաքին ենթակայ Հաւաւ գիւղն ալ այս հատորով պատմութեան կ՚անցնի, ինչպէս բազմաթիւ քաղաքներ եւ գիւղեր: Մեզի կը մնայ մատնանիչ ընել նաեւ հպարտութեան այն զգացումը, որով գրի առած է հեղինակը այս գիրքը, սիրով ու գուրգուրանքով, երախտագիտութեամբ եւ գոհարերութեան ոգիով :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բառական փոխառութիւնները յախուռն կերպով մերժող այդ «տեսութեանը» ուղեկցում է նոյնքան ծայրայեղ, բայց չատ աւելի վտանգաւոր մի մտայնութիւն, որ ընդհակառակն, մեր լեզուի համար մերժելի է համարում ազգային բառագիտութեան եւ բառաստեղծումների իրաւունքը եւ պահանջում օտար բառերով փոխարինել նոյնիսկ անյիշելի ժամանակներից եկած եւ աշխարհաբարում հայերէնի մէջ կենդանի դարձած բառերը: Մենք ժամանակին առիթ ենք ունեցել ցոյց տալու, թէ որքան նենգ է լեզուն օտար բառերի անհարկի գործածութեամբ խճողելու եւ կաթուածահար անելու այդ աչխարհաքաղաքացիական, հակալենինեան քարոզը, որ մի քանի տարի առաջ հանդէս էր եկել մեծարերան ճամարտակութեամբ : Այդ մտայնութիւնը առաւել վտանգաւոր է նրանով, որ հրապարակ է իջնում միջազգայնութեան փետուրներով զարդարուած եւ կարող է միամիտներին մոլորեցնել: Ուստի, զարմանալի չէ, որ, այնուամենայնիւ, միամիտներ գտնուել են, որոնցից ոմանք, կարծելով, թէ հայ գիւղացին կարող է մոռացած լինել գիւղ բառը, գիւղական բոլոր խանութների ճակատին հայերէն տառերով գրել ենտուել՝ «Սելմագ»: Ոմանք Երեւանի ծուռտիկ փողոցներից մէկը անուանել են Կրիվոյի փողոց (այն էլ ոչ թէ Կրիվայա): Ոմանք մեզ ընծայել են «Պրավդնիկ», «Պիչչեվիկ», «Բուլեվիկ», «Բուրեվեստնիկ», «Սմիչկա», «Մերելչչիկ» հայատառ յատուկ անունները: Ոմանք էլ «Հայ-ռուսերէն համառօտ բառարան»ից վտարել են հայերէն խիստ գործածական բառերից չատերը եւ մէջ բերել մեր լեզւում երբեւէ չգործածուած հազարաւոր օտար բառեր :

Միմեանց սնուցանող եւ փոխադարձաբար միմիանց ոչնչացնող այդ երկու ծայրայեղ մտայնութիւնները, փոխէփոխ հանդէս գալով, մինչեւ հիմա էլ կարողանում են մեր ուշադրութիւնը չեղել լեզուի աղճատման իսկական պատճառներից : Եւ մենք սկսել ենք յաճախ մոռանալ, որ լեզուի անաղարտութեանը սպառնում են ոչ թէ անհրաժեշտաբար փոխ առնուած բառերը, այլ լեզուական մշակոյթի ցածր մակարդակը, որի հետեւանքով աստիճանաբար խաթարւում է ազգային լեզուամտածողութիւնը, խախտւում են քերականութեան հիմքերը : Հէնց դա է պատճառը, որ, օրինակ, մեր յօդուածի սկզբում մէջ բերուած «բեզաբրազնի պուէչկային» վերաբերող նախադասութիւնը, որ կազմուած է գերազանցապէս ոչ հայերէն բառերից, բայց հայերէնի օրէնքներով, չատ աւելի հասկանալի է, քան Երքաղսովետի այն որոչումները, որ պարունակում են միայն հայերէն բառեր, բայց կազմուած են մեր լեզուամտածողութեան ոգուն հակառակ:

Իսկ որո՞նք են այն գործօնները, որոնց օգնութեամբ պէտք է պահպանուի ազգային լեզուամտածողութիւնը, քերականութիւնը, լեզուի հարստութիւնն ու գեղեցկութիւնը :

Ամէնից առաջ՝ դպրոցը : Դպրոցն է այն օջախը, ուր վաղ հասակից մարդ առնում է լեզուի ճաշակը, ուր երեխան սովորում է ճիշդ խօսել ու մտածել : Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, սակայն, որ մայրենի լեզուի ուսուցումը մեր դպրոցներում, մեղմ ասած, ցածր մակարդակի վրայ է եղել մի քանի սերունդների կեանքի ընթացքում : Հանդուրժելի է համարուել, որ երեխայից ճիշդ եւ մաքուր խօսել պահանջի, միայն Հայոց լեզուի դասատուն, իսկ, ասենք, Թուաբանութեան դասատուն ոչ միայն չուղղի աշակերտի լեզուական սխալները, այլեւ ինքն էլ մի կերպ, ձեռով – ոտով բացատրի Պիւթագորասի տեսութիւնը : Էլ չենք ասում, որ ոչ սակաւ դէպքերում մայրենի լեզուի դասաւանդումը վստահուել է այնպիսի մարդկանց, որոնք իրենք կարիք ունէին լեզու սովորելու : Երկար ժամանակ մենք չենք հոգացել, որ Հայոց լեզուի ուսուցումը չաւարտուի միայն դպրոցի սահմաններում, որ հասունութեան վկայական ստացած երիտասարդից անսխալ գրել եւ խօսել պահանջեն ու նրա հետ կարգին հայերէնով խօսեն նաեւ հիմնարկութիւնում եւ ամենուրեք : Քիչ ենք հոգացել դպրոցին տալ այնպիսի դասագրքեր, մանաւանդ մայրենի լեզուի, որ անթերի լինեն նախ եւ առաջ լեզուական պահանջների տեսակէտից : Յաճախ հանդուրժել ենք, որ այդ դասագրքերի հեղինակները ընտրելիս ու կազմելիս աւելի չատ գործեն դիմացկուն մկրատն ու սոսինձը, քան խորունկ խելքն ու ճաշակը :

Լեզուի մշակոյթը բարձրացնելու հզօր գործօններ են նաեւ մեծերի ու փոքրերի հետ չարունակ խօսող ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը, մանաւանդ թատրոնը, որ կենդանի խօսքի լաւագոյն դպրոցն է : Բայց, ցաւօք սրտի, մինչեւ այժմ էլ մեր բարձրախօսներից եւ բեմերից յաճախ հնչել է խաթարուած լեզուն, իսկ դերասաններից ոմանք անխնայ ջարդուխուրդ են անում հայերէնի չեչտադրութեան ու առոգանութեան կանոնները եւ կարծում, թէ որքան աւելի հայավարի խօսեն, այնքան աւելի կը նմանուեն Լեւիտանին կամ Կաչալովին :

Ոչ պակաս հզօր գործօն է գեղարուեստական գրականութիւնը, որ, ի հարկէ, գնալի գործ կատարել է մայրենի լեզուն զարգացնելու համար, սակայն երբեմն լեզուագիտական հարցերում գրականութեան մէջ էլ է այնպիսի թուլութիւններ, որ Գ. Սեւակը ստիպուած է լինում «Գրական թերթ»ում գրողներին բացատրել, թէ «որ»ը եւ «որպէսզի»ն տարբեր բաներ են :

Լեզուական մշակոյթը բարձրացնելու ասպարէզում մեծ անելիքներ ունեն թերթերը, որոնք ոչ միայն պէտք է իրենք անսխալ ու գեղեցիկ արտայայտուեն, այլեւ անողոք քննադատութեան ենթարկել ամէն մի լեզուական խոտորում, փակել այն վէպերի, թարգմանութիւնների ու գիտական կոչուող աշխատութիւնների ճանապարհը, որոնք հրապարակ են իջնում մեզ յայտնի «Տաւարարուծ

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

— 18 միլիոն քիլօ չոր ծխախոտ (սքաֆէրլաթի) :

— Մէկ միլիոն քիլոյէն աւելի ծամելու եւ քիթ քաչելու յատուկ ծխախոտ :

Ընդհանուր հասոյթը եղած է 205 միլիառ հին ֆրանք, որուն մօտ մէկ երրորդը պետութիւնը անուղղակի ծախսած է ծխելու հետեւանքով հիւանդացողները դարմանելու համար : Բժիշկին տեղեկագրութեան համաձայն, քանի կը բարձրանայ ժողովուրդին կեանքի բարելաւման մակարդակը, այնքան կ՚աւելնայ ծախուած ծխախոտին քանակը: Ուրեմն պետութիւնը կրնայ հրճուիլ, մանաւանդ հիմա որ կիներն ալ մրցումի ելած են այրերուն հետ ...

Ինչո՞ւ կը ծխեն եւ ծխելը ի՞նչպէս այս աստիճան տարածուած է :

Սկզբնական պատճառը երեւութապէս նմանողութեան, հետեւողութեան հակումըն է, որ քիչ չատ միշտ գոյութիւն ունի ամէն մարդու մէջ : Պատանիները, ինչպէս նաեւ չատ մը չափահասներ, մանաւանդ կիները, ծխել կը սկսին ոչ թէ պահանջի մը գոհացում տալու, այլ պարզապէս մեծերը օրինակելու, ուրիչներուն պէս ըլլալու համար: Պատանեկութեանս չրջանին, երբ տարեկից ընկերներու հետ եգիպտացորենի ծոպերը (փիւսկիւլ) թուղթի մը մէջ փաթթելով ծխելու, աւելի ճիշդ ծուխ հանելու փորձեր կ՚ընէինք, հաճոյքի համար չէր, քանի որ յաճախ սրտի խառնուք եւ ուրիչ անհանգստութիւններ կը զգայինք : Այլ՝ ուրիչները կապկելու, աւելի չափահաս երեւալու, մեր առնականութիւնը հաստատելու բնազդումն էր, որուն կ՚ընկերանար արգիլուած բան մը ընելու, տեսակ մը խաղ խաղալու հրճուալից զգացումը: Այժմ ծխախոտը ամէնուն մատչելի է եւ պետութիւնը, ընտանիքը, միջավայրը ամէն կերպով կը մղեն ծխելու եւ կ՚օժանդակեն ծխամոլութեան տարածումին :

Ծխամոլութիւնն է իսկական վտանգը, որմէ քիչեր միայն զերծ կը մնան, կամ յետագային կրնան անկէ խուսափիլ: Որովհետեւ, հակառակ ծխելու առաջին փորձերուն յաճախ պատճառած անախորժ անհանգստութիւններուն, վարժութիւնը ուչ կամ կանուխ գրեթէ անխուսափելի կերպով կը հաստատուի, քանի որ հարիւր հոգիի վրայ 87ը կը ծխէ : Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ծխախոտը կը պատկանի այն բոյսերուն, ինչպէս խաչխաչը, հնդկական կանեփը, մեքսիքական բէյոթլը, քոքայինը, եւայլն, որոնց արտադրած հիւթերը — աֆիոն, հաչիշ, մէսքալին, քոքային — մարդոց ինչպէս նաեւ կենդանիներուն (*) վրայ նախ գրգռիչ եւ յետոյ քիչ – չատ ընդարմացուցիչ եւ արբեցուցիչ ազդեցութիւն մը կը գործեն եւ ծնունդ կուտան էօփորիք զգայութեան մը:

Այս հիւթերը ջղային դրութեան բջիջներու մէջ կը հաստատուին, անոնց մաս կը կազմեն եւ հետզհետէ անխուսափելի պահանջ մը կը ստեղծեն, զոր ենթական ստիպուած է գոհացնել, գերի ըլլալով այդ պահանջին, որ կը յանգի թունամոլութեան (թօքսիքոմանի) : Ինչ որ, կարեւոր չափով մը կախում ունի ենթակային կազմէն, խառնուածքէն եւ հոգեբնախօսական ուրիչ տուեալներէ :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(2 Շար.)

(*) Առաջին պատերազմին անգլիական բանակին մէջ տեսայ ուղտեր որոնք ծխելու վարժուած էին, որովհետեւ ուղտապանները սովորութիւն ըրած էին, իբրեւ խաղ, անոնց քթին փչել իրենց ծխած պարզ կամ հաչիչաւոր ծխիկներու ծուխը: Այդ ուղտերը ճամբայ չէին ելլեր մինչեւ որ ծուխի իրենց բաժինը չըստանային :

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ՇՈՒՆԵՐԸ ԿԱՏՂԱԾ ԵՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք. կատաղութեան դէպքերը աննախընթաց չափով աւելցած են Պոլսոյ մէջ, ուր շուներն ու կատուները ազատօրէն կը շրջագային պողոտաներուն վրայ:

Վիճակագրութեանց համաձայն, օրական միջին հաշւով 50 կամ 60 հոգի կ'ենթարկուին կատղած շուներու յարձակման, ու կը ղրկուին հիւանդանոց՝ դարմանուելու համար: Այս դէպքերը հարիւր տոկոսով բազմացած են բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն:

ԿԱՏԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԲԵՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

Խօտէմիշէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Զայլը գիւղին մէջ հինգ Թուրք երիտասարդներ, գիշեր ատեն, կը յարձակին գիւղին 22 տարեկան ուսուցչուհիին տան վրայ, ու զայն կը բռնաբարեն ծնողքին աչքերուն առջեւ: Աղջկան մարմինը կապուտցած էր այլեւս, բռնաբարուած եւ խոշտանգուած:

Իզմիրէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Ինճիրալթըէն գիշերօք, ինքնաշարժով քաղաք կը վերադառնային երեք երիտասարդներ, երկու Թրքուհիներ եւ մէկ Ամերիկուհի: Վեց ոստիկան զինուորներ կը կտրեն ինքնաշարժին ճամբան՝ պահանջելով կիները, իսկ այրերէն՝ որոշ գումար մը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ այրերը ազատեցան տալով պահանջած դրամը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐ

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ ամերիկացի խափշիկ կիներու եւ Թրքուհիներու միջեւ կռիւ ծագեցաւ մանուկներու մասին վէճի մը հետեւանքով, Թուրք ուսուցչուհի մը վիրաւորուեցաւ դանակով ու փոխադրուեցաւ Ինճիրլիքի ամերիկեան հիւանդանոցը:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Տիյարպաքըրէն կը հեռագրեն թէ 105 Թուակիր օրէնքով՝ աքսորուած շէյխերու եւ աղաներու (Քիւրտերու մասին է խօսքը) ստացուածքները ի վաճառ հանուեցան, ճիշդ ինչպէս ժամանակին Հայոց կալուածները ծախուեցան իբրեւ «էմվալը մեթրուքէ»: Այսպէս, Վանի համբաւաւոր աղաներէն Քիմխաս Քարթալի կալուածները ծախուեցան մէկ միլիոն 680 հազար ոսկիի:

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՀԱԿԱԿՇՌԵԼ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ առողջապահութեան նախարարը կատարեց մանկաբարձութեան հիմնարկութեան բացումը՝ ի ներկայութեան Թուրք եւ օտար փրոֆէսօրներու: Այս հիմնարկութեան գործը պիտի ըլլայ հակակշռել ծնունդները՝ վիժումի տեղ գործածելով դեղահատ, որ պիտի առնուի բերնէն, ինչ որ չի վնասեր մօր առողջութեան: Այս նպատակով, գիւղերէն Անգարա պիտի փոխադրուին յղի կիները մասնաւոր թըռանով (հելիքոփթէր): Նոյն հիմնարկութիւնը պիտի ուսումնասիրէ նաեւ առողջ երախայ հասցնելու պայմանները:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ

Թուրքիոյ զանազան շրջաններէն կը հաղորդուի Պոլսոյ թերթերուն թէ համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած է ու ձերբակալութիւններ կատարուած են:

Էսկիշէհիրէն կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած են 12 հոգի, որոնք կը գործէին կառավարութեան դէմ: Ձերբակալուածները խոստովանած են թէ դեմոկրատ հարուստներէն ստացած էին 100 հազար ոսկի, ձեռնառումբ ու զէնք հայթայթելու համար: Ասոնք ամբողջ Թուրքիոյ մէջ Թուրք կիները պիտի մղէին անխօս ցոյցի մը եւ յեղափոխութիւն պիտի հանէին: Գլխաւորներն են Կիւնտիւզ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ «ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ» ԼԵՐԱՆ ԳԱԳԱԹԸ.— ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՄԱՏԱՂԻՆ.— ԱՆԴԱՍՏԱՆ ՔԵՐՔԻ ԱՌԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Եղիա Մարգարէի տօնախմբութեան առթիւ, եռանդուն հոգեւոր հովիւ Հայկազուն աւագ քհնյ. Կարապետեան Մայիս 27ի Շաբաթ օրը 30 ուղեկիցներու հետ ուխտագնացութիւն մը կատարեց Պինիան գիւղաքաղաքէն երեք ժամ դէպի Արեւելք, բարձր լերան մը գագաթը գտնուող Կիկի գիւղէն աւելի բարձր Զօրութիւն կոչուող լերան կատարին մօտ, Գուրպան Չէշմէի (Մատաղի աղբիւր) անուանուած վայրը, որ կեսարիայէն ինքնաշարժով երկուքուկէս ժամուան ճամբայ է:

Աւանդութեան համաձայն, այդ Զօրութիւն լերան գագաթին վրայ ժամանակին կը գտնուէր քարաշէն մատուռ մը, ուր Ս. Եղիայի տօնախմբութեան առթիւ ուխտաւորներ մատաղ կ'ընէին եւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուէր: Այս սովորութեան համաձայն, Կիկի գիւղի բարձունքը ապրող եւ երեսուն ընտանիքէ բաղկացող երկրագործ ժողովուրդը մատաղի զենումով ամէն տարի զոհ կը մատուցանէր Մատաղի Աղբիւրին քով, ամէն մէկ տուն իր կարողութեան չափով:

Տէր Հայրը եւ հետեւորդները Շաբաթ կէսօրին գիւղ հասնելով, սիրալիր կերպով դիմաւորուեցան եւ մասնաւորներու բնակարանները հիւրընկալուեցան: Յաջորդ առտու, Կիրակի, կանուխէն, գիւղին ամբողջ ժողովուրդը եւ հիւրերը բարձրացան հեռաւոր լեռը, մէկուկէս ժամէն: Թէեւ գիւղացիները շատ ստիպեցին ձի հեծնել՝ չյոգնելու համար, սակայն Հայկազուն քհնյ. մերժեց եւ նախընտրեց ուխտաւորներուն հետ միասին դանդաղ քայլերով հետիոտն բարձրանալ ուխտատեղին, ալ աւելի հրահրելու համար անոնց բարեպաշտական զգացումները: Հոն, Մատաղի Աղբիւրին մօտ, ուր պահ մը հանգստացան, պատրաստ կեցած էր ոչխարի հօտ մը, որ մէջէն ուխտաւորները զատեցին քսան մատաղցու ոչխարներ եւ այծեր եւ ժողովուրդին շրջանակին մէջ առին զանոնք: Կատարուեցաւ աղօրհնութիւն եւ մատաղցու կենդանիներու զենում, հոգեհանգստեան շարականներով, խորհրդաւոր մթնոլորտի մը մէջ:

Կէս օրէ ետք, ժամը երեքին, եփուած ու պատրաստ էին ձաւարով եղինձ (պուլղուրէ փիլաւ), եւ միսերը, զորս ճաշակեցին նաեւ 250է աւելի դրացի Թուրք հայրենակիցներ, որոնք եկած էին «ուխտերնիդ ընդունակ ըլլայ» ըսելու եւ երկու օր առաջուան պէս բարեբեր անձրեւներ հայցելու իրենց արտերուն բեղնաւորման եւ առատութեան համար:

Երեկոյեան ժամը եօթնին, դարձեալ հետիոտն խմբովին իջան գիւղ, ճամբուն վրայ գտնուող գերեզմանատան մէջ հանգչողներուն եւ հանգուցեալ Մարգար քհնյ. Յովհաննէսեանի հողակոյտերուն վրայ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուելէ ետք: Գիւղացիները խիստ գոհ մնացին այս այցելութենէն եւ Հայկազուն Հօր խոստացան Նախախնամութեան պարգեւուած հողային բերքերէն կալի ժամանակ բաժին հանել նաեւ Պոլսոյ Ս. Փ. Հայոց Հիւանդանոցին եւ խնդրեցին դարձեալ այցելել: Գիւղին հունձքը շատ լաւ է, բաղդատմամբ դրացիներու: Հայկազուն Հայրը իր բնակարանին մէջ հիւրընկալեց գիւղին մուխթար Կարապետ Գատէշեան, որ բարեսիրտ եւ ազգասէր անձնաւորութիւն մը ըլլալով, բոլորին յարգանքը եւ վստահութիւնը կը վայելէ:

×

ՏԻԱՐՊԱՔԸՐԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Պոլիս հասած է Տիարպաքըրի եկեղեցիին հովիւ Թորոս քհնյ. Զաքրճեան, որ կոչ մը ուղղած է հայ ժողովուրդին, կարելի եղած չափով դիմագրաւել եկեղեցւոյ կարիքները, որոնք անհրաժեշտ են արարողութեանց եւ ծիսակատարութեան համար: Սրբանօթներ, մոմակալներ ու մոմեղէններ, հողաթափ եւ ամէն տեսակ եկեղեցական իրեղէն կոչուած են կարեւոր բաց մը գոցել Տիարպաքըրի եկեղեցիին մէջ, ուր ամէն Կիրակի հարիւրաւոր հաւատացեալ Հայեր կը փութան հոգեւոր բաւարարութիւն ստանալու:

Ապահովաբար Պոլսոյ Հայութիւնը պիտի չթողու որ քահանան ձեռնունայն վերադառնայ գաւառ՝ ապացուցանելով միանգամայն թէ երբեք իր սրտէն չէ սրբած Անատոլուի իր եղբայրները:

թեան» լեզուով:

Ինչ խօսք, որ մայրենի լեզուի պահպանման ու զարգացման համար մղուելիք պայքարը պէտք է գլխաւորի Գիտութիւնների ակադեմիայի Լեզուի Կաճառը, իսկ այդ անելու համար նա ինքը պէտք է դառնայ հայերէնագիտութեան օջախ եւ աւելի շատ զբաղուի մեր կենդանի լեզուի գործնական ու տեսական հարցերով, քան բրածոյ բառարանների թիւն աւելացնելով:

Մայրենի լեզուի անաղարտութեան համար մղուելիք պայքարը պէտք է կրի համահասարակական բնոյթ: Մենք պէտք է կարողանանք հասնել այն բանին, որ լեզուի պահպանման հարցերով շահագրգռուած լինեն ոչ միայն լեզուաբաններն ու գրողները, այլեւ հասարակութեան ամէն մի անդամ: Լեզուական մշակոյթի հարցերը պէտք է յուզեն բոլորին, այդ հարցերին ուշադրութեամբ եւ պատասխանատուութեան զգացումով պէտք է վերաբերուին ոչ միայն Գրողների միութիւնում, այլեւ Առեւտրի նախարարութիւնում եւ «Խիմչիստկա», «Օրուվչէիկ» արտելներում:

Այդ տեսակէտից անչափ ուրախալի է, որ մեր հիմնարկութիւններում, ու դըպրոցներում, մեր ռուս բարեկամների նախաձեռնութեան օրինակով, արդէն սկըսել են կազմակերպել մայրենի լեզուն ուսումնասիրելու եւ պահպանելու խմբակներ: Դա մեծ գործի սկիզբն է:

Տարակոյս չի կարող ծագել, որ մեր ժողովուրդը, որ պահել – պահպանել է եւ փոթորկալի դարերի միջով մեր սերընդին հասցրել իր փառաւոր ու շողշողուն լեզուն եւ դրանով մասնակից դարձել տիեզերագնացութեան դարաշրջանի մշակոյթի ստեղծմանը, ուժ ու կարողութիւն կ'ունենայ պահպանելու եւ աւելի ճոխացնելու այդ անգնահատելի ազգային հարստութիւնը:

ՍՈՒՐԷՆ ՎԱՀՈՒՆԻ

«Ս. Հայաստան», Յունիս 3

Օղըշըք, որ ճարտարագէտ է եւ Համտի Օզքէր, որ Պետ. երկաթուղիներու պաշտօնեայ է:

Պրուսայէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. դատախազութեան յանձնուեցան 13 հոգի, որոնք համայնավարական քարոզութիւն կը կատարէին, բոլորն ալ Մերինոս գործարանին բանուորներն են:

Պալմումճի զին. պահականոցին մէջ հսկողութեան տակ առնուեցան հինգ նկարիչներ, որոնք սարքելով նկարչական ցուցահանդէս մը, «Ենի տալ Կրուպու» անունով, համայնավար քարոզչութիւն կը կատարէին:

«ԱՆՈՒՆԸ ՓՈԽՈՒԱԾ, ԲԱՅՑ ՈՉ ՄԱՐՄԻՆԸ»

Ուրֆայէն կը հաղորդեն թէ «Ենի Թիւրքիյէ» անունին տակ կազմուած կուսակցութիւնը կը բաղկանայ նախկին դեմոկրատներէ: Այս կուսակցութեան յարած է Աղիզ Խօզպայ, որ Ուրֆայի նախկին քաղաքապետն է: Հաւաքոյթի մը ընթացքին՝ Խօզպայ կը յայտարարէ «Մեր անունը փոխեցինք բայց ոչ մեր մարմինը,— պիտի լուծենք մեր վրէժը»: Եւ ահա ձերբակալուած:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (227)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ոչ միայն մեծամեծները, այլեւ բերդականները եւ բերդում ապաստանած բոլոր մարդիկ այնպէս էին կարծում, թէ քանի որ պարսից թագաւորը պատերազմ է սկսել՝ նա կանգ չի առնի սահմանի վըրայ եւ ներս կը խուժի որեւէ կողմից:

Նոյնն էին մտածում նաեւ Թորգոմն ու ընկերները, որ բերդում ապրում էին դարձեալ իրար կողքի, նրա առաջին գօտում:

Յիշելով Թորգոմին ու ընկերներին՝ պէտք է ասել եւ այն, թէ ինչ կատարուեց նրանց հետ:

Կեանքը, ինչպէս երեւում է, ամէն տեղ կեանք է եւ լի է անակնկալներով: Ընդհանուր այդ տխրութեան ու սուգի մէջ եղան եւ ուրախալի միջադէպեր, Թորգոմն ու ընկերները գտան իրենց ընտանիքները: Այո, բերդի տխուր պայմաններում նրանք արժանացան անսպասելի մեծ ուրախութեան: Բերդ հասնելու երկրորդ օրն իսկ նրանք հանդիպեցին շատ աւանցիների, որոնք Արտագերս էին եկել կամ փախած վայրերից, կամ ուղղակի գերութիւնից:

Առաջին մարդը, որին հանդիպեցին ընկերները՝ Դաւիթ դպիրն էր — նիհարացած, երկար վիզը բարակած, այծի մօրուքը աւելի ճերմակած: Երբ Թորգոմը մօտեցաւ նրան՝ ծերունին բացականչեց.

— Ա՛. դու եւս եկար: Ուրախ եմ, տըղաս:

— Բայց դու ի՞նչպէս այստեղ, տէր դպիր, — զարմացած հետաքրքրուեց Թորգոմը:

Դպիրը պատմեց, թէ ինչպէս իրեն, որպէս բանագնացի, չէին թողել վերադառնայ. ինչպէս էին տարել գերի Թիկնապահ Բենի հետ ... Պատմելով գլխով անցածը՝ նա շատ ցաւեց Վարազ իշխանի համար, ցաւեց այրուած քաղաքի համար, բայց եւ շատ ուրախ եղաւ, որ Կամսարականը եւ միւս նախարարները ստացել էին իրենց չարութեան պատիժը:

— Ես ամիս ու կէս այս բերդի բնակիչ եմ,— ասաց նա, բացատրելով թէ իրեն շատերի հետ բերին գերի, ամէնքին էլ փակեցին այս ամրոցում, օրական մի կտոր հաց տալով: — Ամէն վայրկեան մահու սպառնալեաց տակ էի եւ աղօթում էի յարաժամ, որ չարերը պատժուեն: Եւ գոհանամ, Աստուած լսեց աղօթքս. նզովից արմատները ստացան իրենց արժանին: Սուր վերջնոցը՝ սրով էլ ընկաւ:

— Քեզ հետ շատե՞րը կային, տէր դըպիր, — ընդհատեց նրան Թորգոմը:

— Շատերը: Ամրոցը լիքն էր գերիներով. կին, մարդ, մինչեւ իսկ երեխայ. եւ ամէնքը Արշակաւանից: Բայց բոլորը ազատուեցին անիծեալների սպանութիւնից յետոյ ...

— Իսկ ուրե՞ղ են հիմա դրանք՝ ազատուածները:— Թորգոմի սիրտը զարկում էր կրծքին:

— Ամէն տեղ, տղաս: Ոմանք գնացին, բայց վտանգը լսելով, նորից եկան ...

Թորգոմն էլ չհամբերեց. վազեց տեսնելու, թէ ովքե՞ր կան Արշակաւանի բընակիչներից: Գուցէ եւ իմանայ մի բան մօր, Մինայի, նրա հօր մասին, ընկերների ընտանիքների մասին ... բայց մինչ նա, այս – այն կողմ վազելով ծանօթներ կ'որոնէր, նրա ընկեր Վարդանը կանչեց. «Թորգոմ, Թորգոմ» ... Վարդանի ձայնն այնքան զուարթ էր, որ Թորգոմը դրանից նախազգաց մի ուրախութիւն:

Եւ իրօք, նախազգացումը նրան չէր խաբում: Հէնց այդտեղ՝ բերդի առաջին գօտում Վարդանն ու Յովսէփը գտել էին իրենց կանանց, որոնց մօտ նստած էր եւ Թորգոմի մայրը, եւ Մինան ... բայց սրա ծերունի հայրը ... չէր երեւում:

Դժուարին է նկարագրել այդօրինակ հանդիպումները, երբ դրկախառնումների հետ միաժամանակ արցունք ու ժպիտ խառնուում են իրար, երբ ամբողջական խօսքերին փոխարինում են միայն ձայնարկումներ եւ ուրախ հառաչներ ... Թորգոմի խեղճ մայրը չգիտէր ինչպէս արտայայտի իր ուրախութիւնը, որդու ձեռքերը բռնած՝ նա արտասւում էր եւ միեւնոյն ժամանակ ծիծաղում արցունքի միջից.

— Թորգոմս, Թորգոմս ... Կարծում էի էլ չեմ տեսնի ... Գոհանամ, գոհանամ ... Լաւ է, լաւ է նորից գտանք իրար,— ասում էր նա Մինային, Թորգոմին մատնացոյց անելով, ասում էր Թորգոմին՝ Մինային ցոյց տալով:— Մօտեցիր, մօտեցիր — ասում էր Մինային, որ ուրախութիւնից շիկնած՝ աչքերը ամօթխած յառել էր գետնին, անելիքը չիմանալով:

Բոլորը՝ Թորգոմի մայրը, ընկերներն ու նրանց կանայք սպասում էին, թէ միմեանց կորցրած նշանածներն ինչպէս պիտի հանդիպեն իրար:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները :

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յա-ռաջի առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31 :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բա-ժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թեր-թին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ու-նեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ գրական երեկոյթը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Աճէմեանի ճաշա-րանը : Ա) Հրաչ Տարոնեան կը կարդայ իր մէկ ձերգիծախաղը : Բ) Նոր վարչու-թեան կազմի վաւերացում :

Ա Ջ Դ

Հ · Բ · Ը · Միութեան տարեդարձի ճա-շասեղանին, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 11ին, խմբանկարները պատրաստ են եւ կը գտնուին Միութեան գրասենեակին մէջ, 11, Սքուար Ալպոնի, *Փարիզ* (16) : *Փափաքողները կրնան դիմել, ստանալու համար :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յունիս 25, Կիրակի առաւօտ, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *տեղի պիտի ունե-նայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ · Բ · Ը · Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բա-րերար՝*

ՈՂԲ · ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ բարերար Ողբացեալ

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ *համար :*

Այս մեծ բարերարներուն յիշատակը յարգող հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ · ԺՈՂՈՎԸ

Հ · Ն · Ռ · Մ ·եան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Յունիս 24ին, ժամը ճիշդ 17ին, առանց օրինաւոր մե-ծամասնութեան, միութեան կեդրոնատե-ղին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

ՕՐԱԿԱՐԳ ·— 1) *Վարչութեան գործու-նէութիւն նախորդ ընդհ · ժողովէն իվեր :*

2) *Հաշուեքննիչներու զեկուցում :*

3) *Մեր զոհերու յիշատակին կառուց-ուելիք յուշարձանը, Փարիզի մէջ :*

4) *Նոր վարչութեան ընտրութիւն :*

5) *Զանազան հարցեր :*

ԿԱՐԵՒՈՐ ·— *Քուէարկութեան կրնան մասնակցիլ միայն գործօն այն անդամնե-րը, որոնք վճարած են իրենց անդամա-վճարը :*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (Կնիք)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնա-մակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ :

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժա-մը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պար-տէզին մէջ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցի ծանօթ երգչուհի

ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անա-կընկալներ :

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված :

Մուտք 2·50 *Ն · Ֆ ·*

Հաղորդակց · միջոցներ ·— *Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն :*

ԿԱՊ · ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քըն-նութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին :

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխա-տանքը քաջալերելու համար, կը հրա-ւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգա-յին կազմակերպութիւններու ներկայա-ցուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամ-ներն ու փափաքող ծնողքները :

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխու-թիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին :

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ-ԹԻՐՈԼ-ՎԻԷՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբա-նութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ :

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ և խումբը կ'առաջնորդէ Հ · Սամուէլ Վ · Արամեան :

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13՝

10 bis, Rue Thouin - PARIS (5e)

Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17՝

E. DJEZIRIAN

27, Fbg. Montmartre, Paris (9e)

Tél. : PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՃԱՇ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման ա-ռ-թիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դա-լարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30*ին պիտի մատուցուի զոհաբանա-կան հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ :*

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային եր-գերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ :

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանա-գրութեամբ է : Ճաշագին 17 Ն · Ֆ · :

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշ-խութիւն :

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ · կարգ	3046 Ն · Ֆ ·
Գ · կարգ	2506 Ն · Ֆ ·

ԶԵՂՉ *խմբովին ճամբորդներուն :*

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ *իրաւունք, անձ գլուխ,* 150 *քիլօ՝ Բ · կարգի եւ* 100 *քիլօ՝ Գ · կարգի ճամբորդներուն :*

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը գրադի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— *Հ · Յ · Դ · Շրջ · կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րըն ու խումբերը :*

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ · Միսաքեան, *Նիկո* Դումանի, Մուրատ, *այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :*

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունե-նան իրենց սովորական հաւաքատեղինե-րը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Դիւանները պէտք է նախապէս ընկեր-ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ · կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԼԻՈՆ ·— *Հ · Յ · Դ · Վարանդեան կոմի-տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե-րը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին,* 101 *Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներք-նասրահը :*

ՓԱՐԻԶ ·— *Հ · Յ · Դ · Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշա-կոյթի տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :*

ՓԱՐԻԶ ·— *Հ · Յ · Դ · Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ ·— *Ֆ · Կ · Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղի ընդհ · ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Օրակարգ ·— Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստու-թիւն : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ան-դապահ ըլլալ :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մասնագէտ գործաւորուհիներ լէնժը-րիի *իբրեւ* սիւրժըրթէօզ : *Ներկայանալ—*

FRIDBERG

112, Rue Réaumur, Paris

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը ընկերութիւն ընելու համար ծեր կնոջ մը :

Դիմել՝

Maison Altoun

200, Rue St-Denis, Paris 2e, GUT. 13-36

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 22 JUIN 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9134 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4935

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՊԱ՞ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Միայն Մերձաւոր Արեւելքի, առաւել եւս Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ չէ, որ մտահոգիչ համեմատութիւններ առած է ուսուցչի սովը :

Նոյն ցաւէն կը տառապի նաեւ Հայաստան, ուր կը պակսին մանկավարժութեան հետեւած կարող ուսուցիչներ :

Այս մասին յատկանշական է գրութիւնը, զոր ստորագրած է «Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի կենտկոմի գիտութեան, կուլտուրայի եւ ուսումնական հաստատութիւնների բաժնի հրահանգիչ» Բ. Ալիխեան՝ Սով. Հայաստանի Յունիս 6ի թիւին մէջ։

Յիշելէ վերջ թէ «մեր ռեսպուբլիկայի դպրոցներում քիչ չեն իրենց աշխատանքը խորապէս սիրող, իրենց առարկան լաւ իմացող, մանկավարժական անբասիր աշխատանքի վաստակ ունեցող դասատուները», հրահանգիչը կ'աւելցնէ .

« Բայց ի հարկէ, գաղտնիք չէ, որ նրանց կողքին կան նաեւ համապատասխան կրթութիւն չունեցող ուսուցիչներ, որոնք վատ գիտեն մանկավարժութիւն եւ, նոյնիսկ առարկան »:

Պատկան հիմնարկութիւնները 1960–61 ուսումնական տարիէն սկսեալ «անցել են լայն պրոֆիլի մանկավարժական կադրերի պատրաստմանը », որպէսզի «հնարաւոր լինի յետագայում բոլոր դպրոցների 1-4րդ դասարանները կոմպլեկտաւորել բարձրագոյն կրթութեամբ ուսուցիչներով » :

Երկու տարուան ընթացքին մանկավարժական դասընթացքներու հետեւած են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու 589 շրջանաւարտներ : 3882 ուսուցիչներ «իրենց որակը բարձրացրել են». 1016 ուսուցիչներ աւարտած են Երեւանի «Հեռակայ մանկավարժական ինստիտուտը »:

Սակայն հակառակ այս բոլոր «միջոցառումներին, ռեսպուբլիկայի դպրոցներում զգացւում է ուսուցչական կադրերի պակաս »:

Հրահանգիչը դժգոհ է ձեռք բերուած արդիւնքէն : « Մի շարք դպրոցների բարձր դասարաններում մաթեմատիկական առարկաները դասաւանդում են ոչ մասնագէտ, համապատասխան կրթութիւն չունեցող մարդիկ : Շատ դպրոցներ ապահովուած չեն երգ - երաժշտութեան մասնագէտ կադրերով »: Ու կը յիշէ Ամասիայի, Ազիզբէկովի, Եղէգնաձորի, Թալինի, Ղուկասեանի եւ Հրազդանի շրջանները :

Ուսուցչի պակասը մասնաւորապէս շեշտուած է գիւղական դպրոցներուն մէջ : Բ. Ալիխեան ցաւով կ'արձանագրէ, որ անցեալ տարի կառավարութիւնը 740 շրջանաւարտներ նշանակած է իբրեւ ուսուցիչ գիւղական դպրոցներու : «Սակայն ոչ բոլորն են մեկնել աշխատանքի»: Մարդիկ չեն ուզեր պաշտօնավարել աղքատ գիւղերու մէջ :

Եւ այս խնկապէս հայրենասիրական ու զոհողութիւն պահանջող աշխատանքէն խուսափողները դժբախտաբար պաշտօնի կը կոչուին եղեր «մայրաքաղաքի մի շարք կազմակերպութիւնների » ու ձեռնարկութիւնների ղեկավարներուն կողմէ :

Ուսուցիչները կը խուսափին գիւղերը երթալէ, որովհետեւ «գիւղական դպրոցների որոշ ուսուցիչներ ապահովուած չեն բնակարաններով եւ կոմունալ այլ յարմարութիւններով »:

Հրահանգիչը կը գանգատի, որ «Ուսուցիչների կատարելագործման ինստիտուտը դեռեւս դանդաղ է վերակառուցում իր աշխատանքները: Ուսուցիչներին անբաւարար են ծանօթացնում գիտութեան, կուլտուրայի եւ տեխնիկայի նուաճումներին »:

Ու իբրեւ եզրակացութիւն կը պահանջէ, որ պատկան մարմինները ձեռք առնեն «անհրաժեշտ միջոցներ, որոնք հնարաւորութիւն տան բարելաւելու ուսուցիչների որակական կազմը, ինչպէս նաեւ նրանց աշխատանքային ու կենցաղային պայմանները » :

Մեկնութիւնները աւելորդ են :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺՈՔՍ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիոյ նախարարը, Ժոքս, կը շարունակէ խորհրդակցութիւններ ունենալ տեղւոյն վրայ : Ալժէի շրջանային խորհուրդին նիստը բանալով, բացատրեց թէ ի՞նչ է Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը՝ ալժերական զանազան հարցերուն վերաբերմամբ.— «Ալժերական հարց մը կայ, որ քաղաքական է, ըսաւ. բայց կան նաեւ ալժերական հարցեր, որոնք տնտեսական, վարչական եւ ընկերային բնոյթ կը կրեն: Այս հարցերը շօշափելի լուծումներ կը պահանջեն. եւ այս երկրին բոլոր բնակիչները պէտք է հետզհետէ աւելի լայն չափերով մասնակցին վարչական գործերուն » :

× Մինչ այդ, Հիւսիսային Կոնստադինի շրջանին մէջ, նախապէս տեղի ունեցած յոյզերուն հետեւանքով սպաննուած Ալժերացիներու թաղման առթիւ, երեք հարիւրի մօտ լեռնականներ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի դրդումով, փորձած են գրաւել Ճիճելլիէն դէպի հիւսիս գտնուող գիւղի մը (Սթրազպուր) զինուորական կայանը: Զինուորները դիմադրած են :

« Այն շրջաններուն մէջ, ուր Ալժ. Ազատ. Ճակատը տակաւին ուժեղ է, միակողմանի զինադադարի որոշումը որոշ անհաւասարակշռութիւն մը ստեղծած է ըմբոստներուն ի նպաստ », կ'ըսեն այդ շրջաններու պատասխանատու զինուորականները:

«ԱՀԱԿ»Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թունուզի մէջ ալ, երկու օրուան անընդհատ նիստէ ետք, «ԱՀԱԿ»ը յայտարարութիւն մը ըրաւ, որուն գլխաւոր մասը այն է, թէ «ԱՀԱԿ»ը «ցաւ կը յայտնէ ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ որոշուած բանակցութեանց ընդհատման համար: Կը մաղթէ, որ խօսակցութիւնները վերսկսին ֆրանս. պատուիրակութեան կողմէ նախատեսուած ընդհատման ժամանակամիջոցին աւարտումէն ետք » :

Ինչպէս կը տեսնուի, «ԱՀԱԿ»ը որեւէ պատասխանատուութիւն առնել չուզեր՝ ժամանակաւոր ընդհատումը տեւական խզումի չվերածելու համար :

ՆԻՔՈՅԻ ԵՒ ԿՈՒՐՈՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կարճ դադարէ մը ետք, Զինուորական Յատուկ Բարձր Ատեանը վերսկսաւ իր դատերը :

Առջի օր դատուեցաւ օդային բանակի ընդհանուր վարիչ – սպայ Ժան Նիքօ, որ դատէն առաջ իսկ շնորհազուրկ եղած էր: Ի՞նչ կ'ըսէր ամբաստանագիրը : Իր պաշտօնի բերումով թոյլ տուած է, որ Ապրիլ 20ին, Շալ Ալժէ երթայ անոր տրամադրութեան տակ դնելով օդանաւ մը: Ասկէ զատ, կը մեղադրուի, որ անհասկնալի յապաղում մը դրած է հաղորդելու համար կառավարութեան հրահանգները, ապրիլ 24ին :

Նիքօ կը բացատրէ թէ հոգեկան մեծ տագնապ մը ապրած է, այդ օրերուն, գիտէր թէ բան մը կը պատրաստուի բայց լուր չէ տուած որովհետեւ դաւաճան չէ, օգնած է Շալին որովհետեւ մեծ հաւատք ունի եւ նաեւ այն համոզումը, որ Շալ կրնար անխուսափելիին առաջքն առնել: Գալով կառավարական հրահանգներու փոխանցման յապաղման, Նիքօ կը պատասխանէ .— « Ի վերջոյ, տասնապետ մը չեմ այլ՝ բարձրաստիճան եւ պատասխանատու սպայ մը, որ տէրն է միջոցներու գործադրութեան որոշումներուն » :

Ընդհանուր դատախազը քսան տարի ոճրային բերդարգելութիւն կը պահանջէ, փաստաբանները ազատ արձակում մը կ'ուզեն, Ատեանը 12 տարի ոճրային բերդարգելութեան կը դատապարտէ: Վկայած է նաեւ Շալ, պատմելով Նիքոյի դերը: Նախագահը հարց կուտայ Նիքոյի .— «Սալանէն կը վախնայի՞ք » :

Նիքօ.— «Այո, եւ զօրավար Շալ արտայայտած էր այդ վախը »: Նախագահը կը հարցնէ Շալի — «Ճի՞շդ է» :

Շալ— Մօտաւորապէս, Պ. Նախագահ, չեմ կարծեր, որ Սալանի անունը տուած ըլլամ, բայց կը խորհէի թէ աւելի ի վիճակի եմ գործողութիւնը վարելու :

Նախագահ.— Աւելի լաւ կ'ըլլար, որ այդ գործողութիւնը տեղի չունենար :

Շալ.— Այդ ուրիշ հարց է, ամէն պարագայի մէջ, իմ կարծիքս չէ :

Յաջորդ օրը դատուեցաւ Մառի – Միշէլ Կուռօ, Կոնստանդինի շրջանին հրամանատարը, փայլուն զինուորական, 56 տարեկան, որ շատ տատամսումներ ունեցած է, ուշ որոշում տուած է, ետ առած է որոշումը եւ վերջապէս ճնշումի տակ, տեղի տուած է: Նախագահը խիստ է իրեն հանդէպ : Չի հասկնար թէ պետ մը, հրամանատար մը այդքան վարանումներ ունենայ եւ ինչ ընելը չգիտնայ: Ի վերջոյ ոչ Շալի շարժումին զոհացում տուած է, ոչ ալ կառավարութեան որուն կրկին յարած է ի վերջոյ :

Ընդհանուր դատախազը աւելի յանցաւոր կը նկատէ Կուռօն քան Շալը կամ Զելլերը. չի ճշդեր թէ ի՞նչ պատիժ կ'ուզէ, «5էն 20 տարի, որքան որ կ'ուզէք» :

Ատեանը եօթը տարի բերդարգելութեան կը դատապարտէ :

Միջադէպ մը պատահած էր նիստին ընթացքին. վկաներէն մէկը՝ գնդ. տը լա Շափէլ կը մերժէ երդումի արարողութիւնը որովհետեւ «զինուորական աւանդութեանց մէջ չէ վկայել բարձրաստիճան սպայի մը դէմ, ըսել կ'ուզեմ՝ մասին» :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊՔԷԻ ԱՅՑԸ

Հանր. Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ, երէկ գիշեր ճաշ մը տուած էին Էլիզէի մէջ՝ Դաշնակցային Գերմանիոյ Նախագահին ի պատիւ : Տը Կոլ խօսք առնելով յայտարարեց ի մասնաւորի՝ «Աստուած գիտէ, թէ դուք եւ մենք որքան սարսափելի կերպով պայքարեցանք իրարու դէմ: Սակայն Ֆրանսացիներն ու Գերմանացիները այսօր իրարու մերձեցնող փոխհասկացողութեան մէջ մեծ դեր ունի այն պարագան, որ նախապէս մղուած պատերազմները այլեւս ոչ մէկ ձեւով կը համապատասխանեն մեր ներկայ ձգտումներուն: Այս չի նշանակեր, թէ մեր երկու ժողովուրդները կ'ուզեն մոռնալ այդ պայքարներուն ընթացքին իրենց ռազմիկներուն ի յայտ բերած քաջութիւնն ու զոհողութիւնները : ... Բայց ահա, հրաշքի մը համազօր դէպքերու բերմամբ, անհրաժեշտ դարձած է, որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա իրարու հետ համաձայնին եւ միանան»: Զօր. տը Կոլ ապա ընդգծեց, թէ եւրոպական երկիրներու շահը կը պահանջէ միանալ իրարու :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա. անձամբ կը մասնակցի քրիստոնէական եկեղեցիներու համագումարին, « խաղաղութեան նուիրուած», որ բացուեցաւ Յունիս 13ին, Փրակա :

Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Սահակ Արք. Տէր-Յովհաննէսեան, Վահան վրդ. Տէրեան, Ռուբէն քհնյ. Մարտիրոսեան եւ Էջմիածին ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտեան :

Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ, Վեհափառը տեսակցութիւն մը շնորհեց ԹԱՍՍի թղթակցին եւ ի մէջ այլոց յայտարարեց.

— « Ներկայիս խաղաղութիւնը այնքան կենսական կարեւորութիւն ունի, որ բոլոր մարդիկը եւ երկրի վրայ գոյութիւն ունեցող բոլոր կազմակերպութիւնները, ներառեալ կրօնական կազմակերպութիւնները, պէտք է զբաղին զայն պահպանելու խնդրով : Ասիկա մասնաւորապէս կը վերաբերի քրիստոնէական եկեղեցիներուն, որովհետեւ նոյնինքն քրիստոնէութիւնը խաղաղութեան ու սիրոյ վարդապետութիւնն է » :

Կաթողիկոսը վստահութիւն յայտնեց, թէ Փրակայի քրիստոնէական ժողովը, որ « խաղաղութեան դատը պաշտպանելու նպատակաւ հրաւիրուած առաջին քրիստոնէական եկեղեցիներու ժողովն է պատմութեան մէջ», քրիստոնէական գաղափարներու արտայայտութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ՝ յանուն խաղաղութեան պաշտպանութեան եւ յանուն ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութեան ամրապնդման :

Խաղաղութեան կողմնակիցներու շարժման հաւատարիմ Հայերու դիրքին մասին խօսելով, Վազգէն Ա. ըսաւ, թէ Հայոց Եկեղեցին գործօն մասնակցութիւն մը կը բերէ այդ շարժման՝ անոր ստեղծման առաջին օրերէն ի վեր: Կը թելադրենք ամբողջ հայ կղերականութեան եւ բոլոր երկիրներու մէջ ապրող հաւատացեալ Հայերուն, որ բանիւ ու գործով խաղաղութեան ծառայեն : Մեր կարծիքով, պատերազմին ընդդիմանալ, Աստուծոյ կամքը կատարել կը նշանակէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ առեւտրական նաւերու պաշտօնէութիւնը քանի մը օրէ ի վեր գործադուլի մէջ է: Աւելի քան 82.000 ծովայիններ կը մասնակցին նաւատէրերու դէմ ծայր տուած այս բողոքին : Բեռնատար ու քարիւղատար մօտ հազար նաւեր անշարժութեան դատապարտուած են Խաղաղականի եւ Ատլանտեանի ամերիկեան նաւահանգիստներուն մէջ : Գործադուլը կրնայ տակաւին երկար տեւել :

ԹՐՔԱԿԱՆ բանակէն ներս կարեւոր պաշտօնազրկումներ կատարուած են : Բազմաթիւ զօրավարներ, ծովակալներ եւ բարձրաստիճան սպաներ հանգստեան կոչուած են: Ցամաքային բանակներու եւ ծովային ուժերու ընդհ. հրամանատարները փոխարինուած են :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ տեղացած հեղեղանման անձրեւներու հետեւանքով տասներկու հոգի մեռած, եւ հինգ հազար հոգի ալ անապաստան մնացած են :

ՔԼԱՄԱՐԻ ԵՒ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ շրջանը «աղէտեալ գօտի» յայտարարուած է : Յունիս մէկի աղէտէն վնասներ կրած գործատէրերը, առեւտրականներն ու հողագործները պիտի օգտուին բացառիկ փոխառութիւններէ : Լուրը հաղորդուած է «Պիւլըթէն Մունիսիփալի » Երեքշաբթի օրուան թիւին մէջ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՔԻՆ

Աւելի քան յիսուն տարի անցեր է այնօրէն ի վեր, առաջին աշխարհամարտէն առաջ, երբ արեւմտահայութիւնը խանդավառ օրեր կ'ապրէր և յուսալից հեռանկարներու առջեւ գտնուելով, կը սպասէր որ իր քաղաքական դատն ալ նպաստաւոր լուծումի մը յանգի :

Հայ կուսակցութիւններու մրցութեան օրեր էին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առարկայ էր ընդհանուր հետաքրքրութեան եւ համակրանքի, հակառակ իր դէմ շղթազերծուած անօգուտ եւ անզօր խաչակրութեան, քաղաքական այլ խմբակցութեանց կողմէ :

Նեղ շրջանակի մը մէջ, ուր կը գտնուէր նաեւ Հնչակեան անբասիր հին գործիչներէն նահատակ Ա. Աչըքպաշեան, խօսք դարձաւ Դաշնակցութեան հզօրութեան պատճառներու մասին:

Պատասխանելով այս ուղղութեամբ իրեն տրուած հարցումի մը, Աչըքպաշեան ըսաւ .

— «Դաշնակցութեան ուժը պէտք է փնտռել ամէն բանէ առաջ այն փաստին մէջ, որ այդ կուսակցութիւնը, իր ազդեցութեան տակ առնելով միջնակարգ վարժարաններու աշակերտութիւնն եւ համալսարանական ուսանողութիւնը, գիտցաւ իր շուրջը համախմբել նորահաս երիտասարդ մտաւորականութիւնը եւ այդ կերպով նորոգուիլ ու պահել իր կենսունակութիւնն ու հմայքը: Այդպէս եղաւ Կովկասի մէջ, այդպէս է նաեւ այսօր, Թուրքիոյ մէջ: Մենք չկրցինք այդ ուղղութեամբ իր ատենին աշխատիլ եւ նուաճումներ ընել, հակառակ որ մեր կուսակցութիւնը իբրեւ Մայր կուսակցութիւն, գոնէ տաճկահայութեան մէջ : անառարկելի համակրանք կը վայելէր »:

Այս խօսքերը ճշմարիտ էին երէկ եւ կը պահեն իրենց ուժը այսօրուան համար :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կենսունակ եղաւ եւ հզօր, առաւելապէս անոր համար, որ երիտասարդութեան ակը միշտ հոսեցաւ իր աւազանին մէջ, եւ մաքրեց ու թարմացուց զայն :

Երիտասարդութիւնը ունենալով իր հետ, Դաշնակցութիւնը ունեցաւ իր կողքին հայ ընտրեալ մտաւորականութեան ճնշիչ մեծամասնութիւնը, երեւոյթ մը՝ որ աննախընթաց է որեւէ քաղաքական կուսակցութեան համար, հայ՝ թէ օտար:

Այսօր պատկերը նոյնն է :

Հայ երիտասարդութիւն ու ազատատենչ մտաւորականութիւնը կրկին ներկայ է Հայ մարտկան մեծ կազմակերպութեան ներսն ու շուրջը, ամէն կերպով իր նպաստը բերելով անոր հզօրացման ու գաղափարներու յաղթանակին :

Հակառակ ամէն աննպաստ պայմաններու, հակառակ քաղաքական ծանր ձախորդութեանց զորս կրեց Դաշնակցութիւնը արտաքին մեծ ուժերու՝ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ թշնամանքին եւ աշխարհակալ ախորժակներուն հետեւանքով, այնու ամենայնիւ ան՝ կը շարունակէ պահել իր հմայքը եւ կը շարունակէ մնալ քաղաքական մեծագոյն ուժը հայ իրականութեան մէջ, որուն կապած է հայ բովանդակ ժողովուրդը իր դարաւոր յոյսերու իրականացումը:

Ոչ արտաքին թշնամիներու ճիգերը եւ ոչ ալ անոնց գործակից մեր ներքին թշնամիները իրենց սուտերով, զրպարտութիւններով ու խծբծանքներով ի վիճակի եղան հմայաթափ ընելու, Դաշնակցութիւնը յաչս հայ զանգուածներուն՝ որոնք վստահութեամբ, մտածողութեամբ ու նաեւ անսահման հաւատքով կապուած են անոր եւ կը շարունակեն այդպէս մնալ՝ ի մեծ յուսախաբութիւն իր հակառակորդներուն :

Կարդացէ՛ք Դաշնակցութեան օրգանները, հետեւեցէք սփիւռքահայ կեանքին, ու պիտի տեսնէք որ յաճախ պիտի հանդիպիք լուրերու, որոնք Իրանէն մինչեւ Սուրիա, Միացեալ Նահանգները եւ այլուր կը ծանուցանեն տասնեակներով երիտասարդներու մուտքը՝ մեր կուսակցութեան շարքերը :

Այս երեւոյթին պարզաբանումը, անգամ մը եւս պիտի գայ ցոյց տալու թէ անօգուտ են, մեր խայտաբղէտ հակառակորդներուն ճիգերը Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու կամ տկարացնելու մտօք:

Դաշնակցութեան գոյութիւնը կապուած է այնպիսի պատճառներու հետ՝ որոնք քանի կան ու կը մնան՝ պիտի մնայ եւ տեւէ այս մեծ կազմակերպութիւնը :

Անհրաժեշտ է որ այս բանը ըմբռնեն ամէն բանէ առաջ մեր ներքին հակառակորդները, որոնք կը շարունակեն չըմբռնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծութեան եւ ուժին գաղտնիքը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԹԵՀՐԱՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

ՌՈՒԶՎԵԼԹ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆ ՓՈՔՐ ԵՐԿՐԻ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷԻՆ ՎԵՐԱԾԵԼ ՖՐԱՆՍԱՆ

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հրապարակեց Թեհրանի ժողովին ցարդ գաղտնի մնացած փաստաթուղթերը եւ բնագիրները :

1943ի, Թեհրանի վեհաժողովը առաջինն էր այն երեք հանդիպումներուն, զորս Չըրչիլ (վերջը՝ Էթլի) Ռուզվելթ (վերջը՝ Թրումըն) եւ Սթալին պիտի ունենային պատերազմի ընթացքին եւ անոր վաղորդայնին (Թեհրան, Եալթա, Փոցտամ) :

Այս փաստաթուղթերը, որ 932 էջնոց հաստ հատոր մը կը կազմեն, կը վերաբերին գլխաւորաբար յետ-պատերազմեան Գերմանիոյ հանդէպ ըլլալիք վերաբերումին եւ Լեհաստանի յետագայ սահմաններու հարցին :

Շահեկան են սակայն այն մասերը, որ կը վերաբերին Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու վերաբերումին՝ հանդէպ Ֆրանսայի :

Նախագահ Ռուզվելթ թելադրած է, որ պատերազմէն ետք, քառասուն տարեկանը անցած եւ մանաւանդ Վիշիի կառավարութեան մասնակցած ոչ մէկ Ֆրանսացի իրաւունք ունենայ գործի գլուխ անցնելու կամ իր պաշտօնը կրկին ըստանձնելու : Միացեալ Նահանգներու նախագահին կարծիքով, «պարկեշտ աշխատանքի երկար տարիներ անհրաժեշտ էին, որպէսզի Ֆրանսացիք կրկին տէր դառնան իրենց քաղաքային պարտաւորութեանց »:

Սթալին, իր կողմէ, միայն արհամարհանք ունեցած է Ֆրանսայի հանդէպ, զոր կը մեղադրէր իբրեւ Գերմանիոյ գործակից : Յայտարարած է, թէ բովանդակ Ֆրանսան փտած է եւ պէտք է պատժուի, որովհետեւ օգնած է թշնամիին :

Գլուխ գլխի տեսակցութեան մը ընթացքին, Ռուզվելթ լսած էր Սթալինի թէ Չըրչիլ կը խորհի որ Ֆրանսան շուտով զօրաւոր ազգի իր դերը պիտի վերագտնէ, բայց թէ «ինք Ռուզվելթ չի բաժներ այդ կարծիքը»: Չըրչիլն է, որ ի վերջոյ Ֆրանսան պաշտպանած է շեշտելով թէ այդ երկիրը պարտուած էր եւ տաժանելի գրաւման մը ենթարկուած էր: Սթալին ժխտած էր այս հաստատումները: Ըստ իրեն, Ֆրանսան պարտուած չէր, այլ իր ղեկավարները յանձնուած էին եւ «ճակատը բացած» հիթլերական բանակներուն :

Արտաքին նախարարութեան փաստաթուղթը կ'աւելցնէ թէ, երբ Անգլիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ չի կրնար երեւակայել քաղաքակրթուած աշխարհ մը առանց կենդանի եւ բարգաւաճ Ֆրանսայի մը, Սթալին նախատական շեշտով մը պատասխանած է .— «Ֆրանսա սիրուն երկիր մըն է, բայց յետ-պատերազմեան աշխարհին մէջ չի կրնար կարեւոր դեր ունենալ »: Սթալին յայտարարած է նաեւ թէ Զօր. տը Կոլ խորհրդանշական եւ անիրական Ֆրանսա մը կը ներկայացնէ, բայց կը գործէ կարծելով թէ մեծ պետութեան մը գլուխն է:

Ամերիկա եւ Խորհրդ. Միութիւն համաձայն եղած են նաեւ Ֆրանսան Հնդկաչինէն քշելու : Ռուզվելթ այն կարծիքն ունէր թէ հարիւր տարուան ֆրանսական տիրապետութենէ մը ետք, Հնդկաչինի ժողովուրդը առաջուընէ աւելի դժբախտ էր: Կ'առաջարկէր, որ Հնդկաչին միջազգային հոգատարութեան տակ դրուի: Սթալին ալ աւելի հեռու գացած է եւ հաստատած թէ Ֆրանսա ոչ մէկ նկատումի արժանի էր Դաշնակիցներուն կողմէ եւ իրաւունք չունէր պահելու իր նախկին կայսրութիւնը: Պէտք է բոլոր գաղթավայրերը կորսնցնէր եւ արտօնութիւն չունենար ռազմական կայաններ ունենալու իր սահմաններէն դուրս : Մանաւանդ Սթալին եզրակացուցած էր թէ ֆրանսացի ժողովուրդը պէտք է կրէր իր ղեկավարներու արարքներուն պատասխանատուութիւնը, որովհետեւ ֆրանսացի մտաւորականներու 9/10 թունաւորուած էր նացիական գաղափարներով :

Միշտ այս փաստաթուղթերէն, կը յայտնուի թէ 1943 Դեկտեմբեր մէկին, տեսակցութեան մը ընթացքին, Չըրչիլ յիշեցուցած էր Սթալինի թէ ի վերջոյ Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա Լեհաստանի համար ճամբայ ելած էին: Սթալին պատասխանած է թէ Ռուսերը Լեհաստանի վերակազմութեան եւ տարածման կողմնակից են, ի վնաս Գերմանիոյ: Մոսկուա կ'ուզէր լեհ արեւմտեան սահմանը մինչեւ Օտէր տանիլ: Չըրչիլ յիշեցուցած է թէ արտայայտուած էր ի նպաստ այդ տեղափոխման :

Իրականին մէջ եւ Ռուզվելթ - Սթալին անձնական տեսակցութեան մը ընթացքին, գաղտնի բայց կիսապաշտօնական համաձայնութիւն մը ստորագրուած է, Խորհրդ. Միութեան տալով Լեհաստանի արեւելեան մասը եւ Լեհաստանի ձգելով արեւմտեան կողմը տարածուելով մինչեւ Օտէր: Ռուզվելթ, որ ինք խնդրած էր այս տեսակցութիւնը, յայտնած էր Սթալինի թէ չի փափաքիր հրապարակել այս համաձայնութիւնը, որպէսզի լեհ ծագում ունեցող եօթը միլիոն ամերիկացի հպատակներու զգացումները չվիրաւորէ, նկատի առնելով որ անոնց քուէները անհրաժեշտ են իրեն: Սթալին պատասխանած է թէ շատ լաւ կը հասկնայ ...:

Գերմանիոյ հանդէպ ապագայ վերաբերումին առթիւ, Սթալին կրկնած է իր տեսակէտը, որ էր ազդու միջոցներ ձեռք առնել՝ արգիլելու համար որ Գերմանիա նորէն պատերազմի առաջնորդէ աշխարհը 15 – 20 տարիէն: Աւելցուցած է թէ երկու պայմաններ պէտք է լեցուին — Ա.) Նուազագոյն 50·000 նոյնիսկ, հարիւր հազար գերմանացի սպաներ պէտք է փիզիքապէս ոչնչացուին: Բ) Յաղթական Դաշնակիցները պէտք է ռազմական կայաններ պահեն Եւրոպայի մէջ, ուրկէ կարելի ըլլայ արգելք հանդիսանալ Գերմանիոյ կողմէ առնուած որեւէ քայլի :

Ռուզվելթ կատակելով ըսած է թէ հազար սպաներով կը գոհանայ, բայց Չըրչիլ ընդդիմացած է այդ արարքին զոր կոչած է .— «Պաղարիւն սպանութիւն զինուորներու, որոնք պայքարած են իրենց հայրենիքին համար »:

Ըսած է թէ պատերազմի ոճրագործները եւ ջարդարարները պէտք է վճարեն իրենց ոճիրները, բայց ուժգնօրէն ընդդիմացած է քաղաքական մաքրագործումներու :

Յետագայ խօսակցութեանց ընթացքին, Ռուզվելթ առաջարկած է Գերմանիոյ բաժանումը հինգ մասերու: Փրուսիա — Սաքս եւ Լայփցիգ Հեսէ Տամշթատ [illegible]սըլ շրջան եւ Հանովր — Պավարիոյ հարաւի շրջանը, Պատ – Վիւրթեմպերկ, ինչպէս Քիէլի ջրանցքով, Համպուրկ, [illegible] նաեւ Ռուրը եւ Սարը հակակշիռի տակ [illegible] Չըրչիլ միջամտած է ըսելու համար [illegible] «Նախագահը ոսկի կը խօսի», բայց [illegible]լադրած որ Պավարիան, Պատընը, Վիւրթեմպերկը եւ Փալաթինան Դանուբեան Համադաշնակցութեան մը մաս կազմեն :

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Ծխախոտը իր արտադրած հիւթերով՝ նիքոթինով անշուշտ նուազ ազդեցիկ, թունաւորիչ եւ պահանջածին է, քան վերոյիշեալ բոյսերը: Որովհետեւ երբ քիչ կը ծխուի, մարմինը դիւրաւ կ'արտաքսէ նիքոթինը, որ ժամանակ չունենար ջղային բջիջներուն մէջ հաստատուելու եւ զանոնք թունաւորելու : Դժբախտաբար քիչեր կը գոհանան չափաւոր ծխելով, որովհետեւ ծխողները, ծխախոտին գործածութեամբ, խթանող կամ էօֆէօրիք ներգործութիւն մը կը զգան իրենց մտային գործունէութեան կամ հոգեշարժական վիճակին վրայ : Ծխելը՝ ներշնչում կամ մտային աշխատանքը դիւրացնելու խաբուսիկ զգայութիւնը կուտայ մտաւորականներուն : Քանի, քանի գրագէտներ, օրագրողներ, բանաստեղծներ եւ մտային այլ աշխատանք կատարողներ՝ ծուխի ամպերուն կը վերագրեն մոգական ազդեցութիւն մը, զոր կը փորձեն աւելցնել աւելի շատ ծխելով :

Իրականին մէջ այդ զգայութիւնը ոչ թէ ծխախոտի խթանողութեան, այլ պարզապէս պայմանական անդրադարձի մը (րէֆլէքս քոնտիսիոնէլ), այսինքն, վարժութեան մը արդիւնքն է: Ծխող կամ ծխելէ դադրած մտաւորականներու գրական արտադրութիւնը ծխողներու արտադրութիւնէն նուազ արդիւնաւոր եւ արժէքաւոր չէ :

Գալով հոգեկան եւ շարժական վիճակին վրայ ծխախոտին ներգործութեան, այսինքն, անոր հոգեբանական եւ մկանային ազդեցութեան, շատ շատեր ծխելով՝ տեքանքի քիչ – շատ ընդարմացուցիչ, հանդարտեցուցիչ զգայութեան մը տպաւորութիւնը կ'ունենան :

Այսպիսիները, զորս «ջղային» ընդհանուր բառով կ'որակենք, բազմատեսակ հոգեկան վիճակներ կը ներկայացնեն — անձկութիւն, յուզականութիւն, անկայունութիւն, ընկճողութիւն, ջղագրգռութիւն, եայլն — եւ որոնք իրենց խառնուածքին բերմամբ քիչ շատ հակամէտ են թունամոլութեան ենթարկուելու : Անոնք՝ ծխելու միջոց մը կը նկատեն իրենց առօրեայ ներքին եւ արտաքին մտահոգութիւններէն խուսափելու, իրենց անձկութիւնը, ընկճումը կամ ջղայնութիւնը փարատելու եւ հոգեկան խաղաղութիւն մը վայելելու կամ գէթ այդ զգայութիւնը ունենալու համար: Ինչ որ ստիպմանաբար կը մղէ զանոնք ծխախոտի սպառումը աւելցնելու եւ, ի վերջոյ, անոր պահանջքին ենթարկուելով առողջապէս տուժելու :

×

Ծխախոտին ազդեցիկ մասը, թունաւոր նիւթը՝ նիքոթինն է, որ 1809ին գտնուած է եւ այդպէս կոչուած է ծխախոտը Ֆրանսա ներմուծող դեսպան Նիքոթի անունով :

Արեւելեան ծխախոտը 1 – 1,50 առ հարիւր համեմատութեամբ նիքոթին կը պարունակէ, ալժերականը՝ 3 – 4 առ հարիւր եւ բուն ֆրանսականը՝ 8 – 10 առ հարիւր, բայց ծխախոտի տերեւներուն կրած զանազան խմորումներու, պատրաստութիւններու և խառնուրդներու ընթացքին, միջին համեմատութիւնը երկու առ հարիւրի կ'իջնէ :

Այս խառնուրդներն ու պատրաստութիւնները որոշ «համ» մը կուտան ծխախոտին, որ երկրէ երկիր կը տարբերի եւ ուղղակի կապ չունի նիքոթինի քանակութեան հետ :

Ֆրանսական համը ընդհանրապէս բարկ է, որովհետեւ ամէնէն շատ գործածուած ծխիկներուն (կոլուազ, ժիթան, եւայլն) պարունակութիւնը ֆրանսական «սեւ», մասամբ բոհրուած եւ շատ չորցած ծխախոտն է, քիչ մը արեւելեան եւ մատակասկարեան ծխախոտով խառնուած: Մօտ 1,7էն 1,8 առ հարիւր նիքոթին կը պարունակեն :

Ամերիկեան համ ունեցող ծխիկները (Քամէլ, Լըքի Սթրայք եւայլն եւ ֆրանսական՝ Պալթօ) խառնուրդին կէսէն աւելին ամերիկեան վիրճինիա եւ [illegible] մըն ալ Պէլէյի եւ արեւելեան ծխախոտներէն կազմուած է: Նիքոթինի համեմատութիւնը միշտ երկու առ հարիւրէն պակաս է: Բայց խառնուրդին քաղցր համ տալու համար զանազան հիւթեր կ'աւելցնեն, ինչպէս մեղր, շաքարօղի եւ թզկիի (էրապլը) շաքար: Նաեւ [illegible] մարին, որ գեղեցիկ գոյն մը [illegible]. Այս բնական պատրաստութիւններուն տեղ այժմ արուեստական քիմիական հիւթեր կը գործածուին, թերեւս այդ է պատճառը, որ բազմաթիւ ծխողներ ֆրանսականէն աւելի դրդռող կը նկատեն ամերիկեան ծխախոտը :

(3 Շար.) ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ .— Այս յօդուածաշարքին [illegible] մասին մէջ, Գ. սիւնակ, Ա. պարբերութիւնը կարդալ՝ «Սկզբնական շրջանին [illegible] կարգ մը երկիրներու մէջ, [illegible] հալածանքի եւ յաճախ պատիժներու ենթարկուեցան, մասնաւորաբար [illegible] մէջ, իսկ ուրիշ տեղեր, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, մեծ ընդունելութիւն գտան »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՌՈՒՄ ՈՒ ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻՆ

Առջի օր ներկայացուցած էինք Հայաստանի թղթատարութեան պատկերը (Յառաջ, Յունիս 9)։ «Սով. Հայաստան» ամսաթերթի վերջին թիւէն կը քաղենք յաւելեալ տեղեկութիւններ, ծրագիրներու մասին։

Այս տարի լրացած պիտի ըլլայ Երեւանի պատկերասփիւռի եւ ձայնասփիւռի նոր հաղորդիչը, որ պիտի բարելաւէ հաղորդումները։

Ցարդ, երկար ալիքի հաղորդումները կը տարածուէին կարճ ալիքի վրայ, ինչ որ ունկնդրութիւնը կը դժուարացնէր մինչեւ իսկ Հայաստանի հեռաւոր շրջաններուն մէջ։ Այդ բացը գոցելու մօտ արդէն շինուած է տասը անգամ աւելի հզօր նոր հաղորդիչ մը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ հաղորդումները լսելի դարձնելու Վրաստանի, Ատրպէյճանի եւ Հիւս. Կովկասի մէջ։

Միւս կողմէ ութ հազար գիծերով պիտի ընդլայնուի հեռաձայնի ցանցը։ Երկու հազար նոր գիծեր պիտի ստանան Երեւանցիները, երեք հազար՝ Կիրովականցիները, հազար՝ Սեւանցիները, երկու հազար ալ՝ այլ եւ այլ շրջանները։

Երեւանի հեռագրատունը պիտի օժտուի ինքնաշխատ սարքերով, որ հնարաւորութիւն պիտի տան հիմնարկութիւններուն ուղղակի կապ հաստատել իրենց փափաքած վայրերուն հետ։ Թղթատարի արդիական շէնքով պիտի օժտուի Կիրովական։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աբովեանի «Վէրք»ը վրացերէն.— Վրաստանի հրատարակչական տունը վերջերս լոյս ընծայեց Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպին վրացերէն թարգմանութիւնը, խմբագրուած Արչիլ Դաւթեանի եւ թարգմանուած՝ Արտեմ Թաւթեանի կողմէ։

Յառաջաբանին մէջ ներկայացուած են Խ. Աբովեանի կեանքն ու գործը։

Թարգմանութեան առթիւ գրուած է ի մէջ այլոց. «Եւ իսկապէս, մենք չգիտենք մէկ այլ երկ, որն այդպիսի ուժով, այդպէս խոր արտացոլէր մեր հարեւան հայ ժողովրդի տառապանքները։

«Աբովեան իր հայրենակիցների կրծքի տակ վառում է հայրենասիրութեան կրակը։ Սակայն նրա հայրենասիրութիւնը զատ է նեղ ազգայնամոլութիւնից, այլ ընդհակառակն, նա հանդէս է գալիս որպէս ժողովուրդների համերաշխութեան, բարեկամական համագործակցութեան ջատագով»։

«Կարճեւանի բարբառը». (Յովհաննէս Մուրատեան).— Վերջերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ Յ. Մուրատեանի «Կարճեւանի բարբառը» աշխատութիւնը։ Հեղինակը հանգամանօրէն ուսումնասիրած է Կարճեւանի բարբառին հնչիւնաբանութիւնը, ձեւաբանութիւնը եւ բառագիտութիւնը։ Ձետեղած է նաեւ բառարան մը եւ նմոյշներ բարբառէն։

«Դիւան հայ վիմագրութեան» Բ. հատոր, Սեդրակ Բարխուդարեան.— Աշխատութիւնը հրատարակուած է Գիտութիւններու ակադեմիայի Պատմութեան կաճառին կողմէ, որ որոշած է հաւաքել եւ հրատարակել հայ վիմագիր արձանագրութիւններու ամբողջական հաւաքածոն։ Շարքին երկրորդն է Բարխուդարեանի այս գործը, իսկ առաջին հատորը պիտի ըլլայ Յովսէփ Օրբէլեանի «Անիի եւ Շիրակի արձանագրութիւնները», որ մօտ օրէն կը յանձնուի տպագրութեան։

«Հայկական ճարտարապետութեան Սիւնիքի դպրոցը», Ստեփան Մնացականեան.— Աշխատութեան մէջ մանրամասն ներկայացուած է Սիւնեաց աշխարհի ճարտարապետական դպրոցին պատմութիւնը։ Հեղինակը Սիւնիքի դպրոցին լաւագոյն կոթողները կը համեմատէ այլ շրջաններու ծանօթ կոթողներուն հետ եւ հիմնուելով հարուստ փաստերու վրայ կուգայ հետեւեալ եզրակացութեան՝ Սիւնիքի դպրոցը մեծ ազդեցութիւն ձգած է հայկական ճարտարապետութեան վրայ։

«Յովհաննէս Թլկուրանցի», «Տաղեր», Էմանուէլ Պիվազեան.— Ակադեմական գործ մըն է, որ կը բովանդակէ միջնադարու ծանօթ տաղերգու Յովհաննէս Թլկուրանցիի գործերուն քննական բնագրութիւնը, կազմուած Պետական Մատենադարանի բազմաթիւ ձեռագիրներու հիման վրայ։ Աշխատութեան առաջին՝ «ուսումնասիրութեան» մասին մէջ քննութեան առնուած են ԺԵ. դարու ժամանակաշրջանը, ապա՝ գրականագիտական եւ բանասիրական վերլուծութեան կ՚ենթարկուին Թլկուրանցիին երկերը, կը պարզաբանուին տաղերգուին տեղն ու դերը միջնադարու հայ գրականութեան մէջ։ Վերջաբանին մէջ զետեղուած է «Ծանօթագրութիւններ եւ բանասիրական դիտողութիւններ» գլուխը, ուր տեղեկութիւններ կը տրուին եւ կը լուսաբանուին տաղերէն իւրաքանչիւրը։

Սվաճեանի «Հրատարակութիւնների ժողովածու».— Հայպետհրատը լոյս ընծայեց ԺԹ. դարու (1831 – 1874) ծանօթ հրապարակախօս, հասարակական գործիչ եւ երգիծաբան Յարութիւն Սվաճեանի «Հրատարակութիւնների ժողովածու»ն։ Կազմած, խմբագրած եւ յառաջաբանը գրած է գրագատ Սահակ Բաղեան։

Կոմիտաս Վրդ.ի երկերի ժողովածուն.— Ակադեմիայի Արուեստի կաճառը ձեռնարկած է հրատարակել Կոմիտաս Վարդապետի ամբողջական գործերուն բնաբանները (թեքսթ) 10 հատորով։

Առաջին հատորը արդէն լոյս տեսած է մեներգներու ճոխ բաժինով մը, բոլորն ալ կապուած գիւղական փոլքլորին։ Կարեւոր տեղ կը գրաւեն նաեւ քնարական երգերը եւ պարերգները։ Հաւաքածոն խմբագրած է երաժշտագէտ Ռ. Աթայեան։

«Հայ փիլիսոփայական մտքի յուշարձաններ».— Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փիլիսոփայական ճիւղի կարեւոր ձեռնարկներէն է այս։ Ծրագրած են պարբերաբար հրատարակել հայ փիլիսոփաներու գործերը «Հայ փիլիսոփայական մտքի յուշարձաններ» անունին տակ։

Վերջերս ակադեմիան հրատարակեց Դաւիթ Անյաղթի «Սահմանք իմաստասիրութեան» փիլիսոփայական աշխատութեան համահաւաք քննական բնագիրը, որ կազմած է Ս. Արեւշատեան՝ Մատենադարանի համապատասխան բազմաթիւ ձեռագիրներու հիման վրայ։

«Միջին հայերէն».— Ակադեմիայի լեզուական կաճառը հրատարակած է Սեբոր Ղազարեանի «Միջին հայերէն» աշխատութեան առաջին գիրքը։ Հետազօտութիւնը նուիրուած է միջին հայերէնի հնչիւնաբանութեան։ Յառաջաբանին մէջ շարադրուած են գրաբարի ընդհանուր առանձնայատկութիւնները։ Բուն մասին մէջ նկարագրուած են միջին հայերէնի կազմաւորման ընթացքը, միջնադարու հայ ոճին հիմնական առանձնայատկութիւնները եւ տրուած է միջին հայերէնի հնչիւնաբանութեան եւ տառադարձութեան բնութագիրը։ Օգտագործուած են տպագիր եւ ձեռագիր աշխատութիւններու լեզուական փաստերը։

«Միջնադարեան Հայաստանի քարաւանատներն ու կամուրջները», Վարազդատ Յարութիւնեան.— Այս աշխատութեան մէջ պատմա-հնագիտական եւ ճարտարապետական ուսումնասիրութեան կ՚ենթարկուին միջնադարու Հայաստանի քարւանսարաններն ու կամուրջները, որոնք մեծ ծառայել ստացան քաղաքներու եւ առեւտուրի զարգացումին հետեւանքով։

«Հայաստանի կենդանական աշխարհը».— Մեր բազմադարեան գրական հարուստ ժառանգութեան մէջ չկայ քիչ թէ շատ լուրջ եւ ամբողջական գործ մը, որ նուիրուած ըլլայ Հայաստանի կենդանական աշխարհին։ Այդ բարդ եւ դժուար աշխատանքին ձեռնամուխ եղած է Վախթանգ Անանեան՝ գրելով «Հայաստանի կենդանական աշխարհը»։ Ըստ հեղինակին յայտարարութեան աշխատութիւնը պիտի բաղկանայ մէկ քանի հատորներէ։ Առաջին հատորը յատկացուած է «կաթնասուններուն» եւ հեղինակը կը նկարագրէ Հայաստանի բնութեան մէջ բնակող վայրի կաթնասուն կենդանիներուն ծագումը, բարեշրջումը հազարամեակներու ընթացքին՝ մինչեւ մեր օրերը։

Վ. Անանեան վարպետ ոճով կը նկարագրէ կենդանիներուն կեանքը, սովորութիւնները, համեմուած իր անձնական տպաւորութիւններովը։

Գեղամ Սարեան «Երկերի ժողովածու» Ծնունդով արեւմտահայ ծանօթ բանաստեղծին գործերը կը պարունակէ։ Ժողովածուն կազմուած է երկու հատորներէ։

«Ժամանակակիցներ Ալ. Սպենդիարեանի մասին».— Հետաքրքրական հաւաքածոյ մըն է՝ նուիրուած մեծ երգահան Ալ. Սպենդիարեանին։ Հայ եւ ռուս երգահաններ, ինչպէս նաեւ Ա. Իսահակեան, Մ. Սարեան, Ալ. Թամանեան կը պատմեն յուշեր, տպաւորութիւններ եւ ապրումներ կապուած հայ երգահանի կեանքին եւ գործունէութեան հետ։

Յատկապէս հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին Ալ. Սպենդիարեանի աղջըկան՝ Մարինա Սպենդիարովայի եւ երգահանին մանկութեան ընկեր՝ Գ. Մելիքենցեւի գրած յուշերը։

«Վրաց գրականութեան ընտիր էջեր».— Ծաղկաքաղ մըն է, ուր ամփոփուած են թարգմանաբար վրացի գրագէտներու լաւագոյն ստեղծագործութիւնները՝ 5րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը։

Թարգմանութիւնները կատարուած են ծանօթ հայ գրագէտներու կողմէ, ինչպէս, օրինակ, Յ. Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Վ. Տէրեան, Ստ. Զօրեան, Գ. Մահարի, Ն. Զարեան, Գ. Սարեան, Յ. Շիրազ եւ ուրիշներ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

—o—

Կիրակի օրուան մրցանակաբաշխութենէն ետք, կազմակերպիչները մասնաւոր ջանք թափած են, որ Դպրոցասէրի ցերեկոյթը ունենայ արժանավայել գեղարուեստական յայտագիր մը։

1961ի երգի յայտնութիւնը եղող Ռօզի Արմէնի, որուն կ՚ընկերանայ իր նուագախումբը եւ Վոկ սալերու կողքին, կազմակերպիչները ուրախ են յայտարարելու թէ ապահոված են նաեւ տաւիղի միջազգային արուեստագիտուհի՝ Շուշան Միլտոնեանի սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Արտանուշցի ծնողքի, այս տաղանդաւոր զաւակը անծանօթ մը չէ Յառաջի ընթերցողներուն համար։ Ամէն անգամ ան արձագանգ հանդիսացած է Օր. Միլտոնեանի յաջողութեանց Վենետիկէն մինչեւ Թել-Աւիվ, ուր միջազգային մրցումին առաջին մրցանակը խլած էր 15 ազգերու մրցակիցներու մէջէն։

Հոլանտա մեկնելէ առաջ, Շուշան Միլտոնեան ընդունած է քանի մը կտորներով ներկայանալ Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդիսականներուն, յառաջիկայ Կիրակի, նուագելով այն տաւիղին վրայ զոր Իսրայէլի կառավարութիւնը իրեն նուիրած է ի գնահատութիւն։

(ՁԵԿՈՅՑ)

Սթալին դէմ եղած է նման ծրագրի մը, որ թոյլ պիտի տար Գերմանիոյ կրկին մեծ պետութիւն մը դառնալ։ Չըրչիլ պնդած էր, — «գլխաւոր հարցն էր Գերմանիան բաժնուած պահել առնուազն յիսուն տարի»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (228)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Ու կատարուեց տարօրինակ մի բան. Մինան, մի քանի քայլ առաջ գալով, չհամարձակուելով միւսների նման շուրթերը մօտեցնել Թորգոմի շուրթերին, ծունկի եկաւ եւ, բռնելով Թորգոմի ձեռքը, համբուրեց այն ու լաց եղաւ.— Պարոն մեռաւ.... մեռաւ... Իսկ Թորգոմը անխօս, կարծես նրան մխիթարելու համար, նոյնպէս կռացաւ եւ, Մինային գրկելով, բարձրացրեց,— Մենք նրան չենք մոռանայ, Մինա...

Բայց հանդիպման ուրախութիւնն այնքան մեծ էր, որ բոլորը մոռացել էին վըտանգը, իրենց վիճակը եւ այն թէ ուր են գտնւում, խօսում էին բարձր, ուրախութեան արցունքով, կցկտուր — նոյնիսկ տղամարդիկ։

— Էլ վերջ։ Հիմա որ Թորգոմին ու Մինային պսակենք պիտի,— ասաց Վարդանը երջանիկ մարդու ձայնով։— Պսակենք, որ ազատուենք աղէտներից ...

Մինչ Վարդանը խօսում էր, նրա Յուսիկը փարուել էր մօրը, եւ խօսք չէր գտնում կարծես ասելու, ուստի եւ շարունակ կրկնում էր.— «Մամօ, մամօ» ... Նրա կողքին ընկած էր եւ նրա բերած թուրը, որ ամբողջ ճանապարհին չէր թողել ձեռքից։ Իսկ մայրն անխօս համբուրում էր նրան եւ չոյում։

Մի քանի վայրկեանում ընդհանուր ըրոյցից պարզուեց, որ ամէնքը գերուել էին քաղաքից փախչելիս, ճանապարհին։ Եւ ծերունին մեռել էր բերդը հասած օրը։ Տանը էին անցրել գերութեան օրերը, իսկ նախարարների սպանութիւնից յետոյ եղել էր չուար վիճակ։ Հիմա ի՞նչ պիտի անեն՝ մնա՞ն, թէ թողնեն փախչեն ... Վերջապէս որոշում են՝ վերադառնալ քաղաք եւ քանդուած տներում սպասել ամուսիններին, իսկ պառաւն ու Մինան՝ իրենց Թորգոմին... Բայց կէս ճանապարհին լսելով, որ վտանգ կայ եւ, տեսնելով բոլորը գնում են Արտագերս, իրենք եւս վերադառնում են բերդ, մըտածելով, որ իրենց նախկին տանջարանը այժմ կարող է բերել փրկութիւն։

— Խաչէս — եզրակացրեց իր պատմութիւնը Թորգոմի մայրը։

Երբ հանդիպման առաջին ժամն անցաւ՝ Վարդանը նորից կրկնեց իր ցանկութիւնը՝ կէս կատակ, կէս լուրջ ձեւով.

— Դէ, եկէք Թորգոմին պսակենք, որ էլ փորձանք չպատահի։

Բայց նրա առաջարկը չընդունեցին.

— Լաւ, դեռ ժամանակ կայ։ Սպասենք, տեսնենք ...

Առաջին օրերը թէ բերդում հաւաքուած բոլոր մարդիկ ու կանայք եւ թէ Թորգոմն ու ընկերները մեծ հետաքրքրութեամբ էին դիտում Թագուհուն, պալատականներին ու իշխաններին. բայց մի քանի օրուայ մէջ նրանք դարձան սովորական, նրանք էլ մարդիկ էին իրենց նըման, նոյնպէս ուտում էին, քնում, խօսում եւ վախենում ...

Սակայն ինչ էլ անում — խօսում էին մարդիկ այդտեղ՝ մի վայրկեան չէին մոռանում պատերազմը եւ նրա վտանգը ահաւոր։ Շատերին երբեմն այնպէս էր թւում, մանաւանդ մռայլ օրերին եւ մութ գիշերներին, թէ թշնամին երեւի այսօր — վաղը կը պաշարի իրենց, կամ, յանկարծ, առաւօտը զարթնեն եւ թշնամուն տեսնեն պարիսպների տակ ...

Սուրհանդակների բերած ամենօրեայ լուրերը (թէ թշնամին տակաւին սահմանը չի անցել, թէ Մուշեղը վանում է նրանց) քիչ էին հանգստացնում։ Ընդհակառակն, ամէն օր սպասում էին չարագոյժ լուրերի, թէ Շապուհն ահա անցել է սահմանը, թէ Հայոց զօրքը նահանջում է արդէն կամ ընկել է գերի։ Քանի որ Վասակ սպարապետը չկար՝ ո՞վ պիտի բռնէր նրանց առաջը, ո՞վ կարող էր վանել կամ արգելել նրանց առաջացումը... Աւելի յոռետես էին իշխաններն ու նրանց կանայք։ Ի՞նչ կարող է անել անփորձ Մուշեղը պարսից ահեղ, անքանակ զօրքերի առջեւ, ուրիշ է, եթէ օգնութիւն խնդրեն բիւզանդական կայսրից։ Այո, միայն դրսի օգնութիւնը կարող է փրկել իրենց ...

Բայց այդ ամէնի փոխարէն շուտով եկաւ մի այնպիսի լուր, որ զարմանքի հետ միասին հպարտութիւն ներշնչեց ամէնքին, եւ տխուր ժայռեղէն սարալանջին բազմած հին ամրոցը դարձաւ ցնծութեան տուն։

Երկու – երեք սուրհանդակ, իրար յետեւից, բերին այդ միեւնոյն ուրախ լուրը, թէ Մուշեղը Հեր եւ Զարեւանդ գաւառների սահմաններում, թշնամուն ջարդ տալով, վանել է հեռու եւ ապա, առաջ գնալով, թիկնանց շարժումով գերի է վերցրել Շապուհի կանանոցը։

Շապուհի կանանոցը... Լուրն այնքան արտակարգ էր, որ սկզբում դժուարանում էին հաւատալ. սակայն երբ նոր եկող սուրհանդակները կրկնեցին նոյնը — ամէնքին համակեց մի մեծ ուրախութիւն։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Հ. Միքայէլեանէ (Քրէ տը Ռոմէն, Վալանս), Շ. Մխաքեան սրահին տասը Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գարդուհի Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ Թաղիս եւ շրջակայից բարեպաշտ հայ հասարակութեան թէ Սահակ Մեսրոպայ տօնի առթիւ՝ եկեղեցւոյս շինութեան 32րդ տարելիցին՝ Թաղիս եկեղեցւոյս մէջ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ հոգելոյս Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեանի, Տէր Շաւարշ եւ Տէր Սահակ հայրերու, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս շինութեան եւ պայծառութեան երկար տարիներ ծառայող Թաղեցիներու յիշատակին:

Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տէր Եղիշէ խաչկեր քահանայ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում յետ պատարագի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին:

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամները ու փափաքող ծնողքները:

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին:

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին:

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը:

Հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋ.Ի ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(Սէնթ-Մարկարիթ, Լա Փօմ, Վալպարել)

Յարգելի հայրենակիցներ,

Յայտնի է ձեզի թէ ներկայ Թաղականութիւնը ընտրուեցաւ 1957 Հոկտեմբերին, ժողովրդային օրինաւոր քուէարկութեամբ:

Նորընտիր Թաղականութիւնս պարտականութիւն ստանձնած էր մեր գաղութին մէջ համերաշխութիւն ստեղծել, վերարծարծել Ազգ. խնդրավառութիւնը եւ եկեղեցին օժտել մնայուն քահանայով:

Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին խնայած չենք այս ուղղութեամբ մեր ջանքերը, մասնաւորապէս քահանայի հարցին շուրջ կատարած ենք կարգ մը դիմումներ՝ ու ուրախ ենք յայտարարելու թէ վերջապէս ստացած ենք պատասխան մը:

Հետեւաբար այս կարեւոր հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք հասարակութիւնը անխտիր, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէն Լուի դպրոցի սրահին մէջ:

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը, Վալանսի մէջ, 23 Յուլիսին, անձրեւի պարագային Յուլիս 30ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Նոր Սերունդի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի, Լա Թապուրէթի սովորական դաշտին վրայ, մասնակցութեամբ շրջանիս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր կաղմերուն:

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին Նոր Սերունդի տղաքը եւ ներկայ հասարակութենէն կարող ուժեր:

Առատ կերուխում: Կը նախագահէ՝ ընկեր Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցի Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան եւ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. ԹՐԱԳՕՇԻ:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ութին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ: Արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, բարոյալից, հաճելի ու զուարթ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր քաջալերելու աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՃԱՇ
ԵՒ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,

Tél.: OBS. 18-28

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ գրական երեկոյթը այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին Աճէմեանի ճաշարանը: Ա) Հրաչ Տարօնեան կը կարդայ իր մէկ երգիծախաղը: Բ) Նոր վարչութեան կազմի վաւերացում:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները ու խումբերը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան, Նիկոլ Դուման, Մուրատ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Օրակարգ.- Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 14.30ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ: Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթերանոց մը: Յարմար պայմաններ:

Հեռաձայնել.— 495158 (Տէսին-Իզեռի Նահանգ):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 23 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9135 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4936

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Տարի մը եւս բոլորեց Ֆրանսայի Հայութեան միակ երկրորդական կրթական հաստատութիւնը, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը:

Նախախնամական դեր մը կը կատարեն Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւնները՝ նաեւ կրթական գետնի վրայ, աւելի քան մէկ դարէ ի վեր:

Ինչպէս երէկ, նոյնպէս այսօր անոնք դպրոցներ կը պահեն Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ: Ֆիլիպպէի վիեննական Մխիթարեանց վարժարանը փակուեցաւ՝ երբ համայնավարական լուծին ենթարկուեցաւ Պուլկարիա: Ներկայիս ծրագիրներ կը կազմեն նոր դպրոցներ բանալու համար Ամերիկայի եւ Իրանի մէջ:

Եւտոկիացի Սամուէլ Մուրատեանի կտակած 1.700.000 ֆրանքի (85.000 դահեկան ոսկեդրամ) դրամով 1834 Սեպտեմբեր 4ին Իտալիոյ Փատուա քաղաքին մէջ բացուած վարժարանը 1846ին փոխադրուեցաւ Փարիզ (12, Րիւ Մէօսիէօ):

Ամբողջ քառորդ դար Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ փայլուն շրջան մը բոլորեց Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, որ հայ ժողովուրդին տուաւ անուանի գրագէտներ, հանրային գործիչներ եւ պետական պաշտօնատարներ:

1870ի ֆրանքեւգերման պատերազմին դպրոցը փակուելով փոխադրուեցաւ Վենետիկ, ուր միացաւ Ռափայէլեան վարժարանին: Այս վերջինը այնուհետեւ կոչուեցաւ Մուրատ-Ռափայէլեան եւ կը տեւէ մինչեւ այսօր:

1922էն սկսեալ գաղթականական հոսանքը այս հիւրընկալ երկիրը նետեց վերապրող Հայութեան բեկորները, որոնց թիւը աւելցաւ օրէ օր:

Չկար հայկական դպրոց:

Մխիթարեան հայրերն է դարձեալ, որ օգնութեան հասան մեր գաղութին եւ նիւթական անհուն զոհողութեանց գնով, 1928ին Սէնի ափերուն վրայ, մարքիզուհի Փոմփատուրի պատմական դղեակին մէջ վերաբացին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, որ 1931 Մայիս 11ի հրամանագրով ճանչցուեցաւ ֆրանս. կառավարութենէն, իբրեւ «երկրորդական եւ բարձրագոյն ազատ ուսումնարան»:

Ժամանակին Լամարթին, Կիզօ եւ այլ նախարարներ ու պետական դէմքեր նախագահած էին մրցանակաբաշխութեան հանդէսներուն: Նոր շրջանին Ժորժ Լէյկ, Մոնէրվիլ, կարդինալ Ռանքալլի (այժմու պապը) եւ ուրիշ յայտնի անձնաւորութիւններ պատուած են տարեկան այդ հանդէսները եւ ճառ խօսած՝ պանծացնելով հայ մշակոյթը:

Սեւրի վարժարանին ուսման մակարդակը աստիճանաբար բարձրացաւ տարիներու ընթացքին:

Տեսչութիւն եւ ուսուցչական կազմ իրենց լաւագոյնը կ'ընեն բարձր պահելու համար դպրոցին պատիւը:

Շրջանաւարտներու բացառիկ յաջողութիւնը պսակաւորի քննութեանց մէջ ուշգրաւ երեւոյթ է դարձած արդէն տարիներէ ի վեր: Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը պատուաւոր տեղ մը կը գրաւէ այսօր ֆրանս. դպրոցներու շարքին:

Այս տարի եւս ՊԸՎԷի ու պաճալօրէային քննութեանց մասնակցած են շուրջ երկու տասնեակ աշակերտներ, որոնց կը մաղթենք կատարեալ յաջողութիւն:

Լոյսի այս վառարանը ափափարար ովասիս մըն է տարագիր Հայութեան ներկայ անստոյգ կեանքին մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

—o—

«ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՈՒՈՅՍ ՎԵՐՋ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՊԻՏԻ ՍՏՈՐԱԳՐԵՆՔ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ»

Մոսկուայի մէջ, տօնուեցաւ Խորհրդ. Միութեան պատերազմին մուտքին քսանամեակը: Այս նոր առիթը օգտագործելով, Խրուշչեւ անգամ մը եւս ծանրացաւ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն վրայ եւ ճչդեց թէ մինչեւ տարուոյս վերջ հաշտութեան դաշնագիր մը պիտի կնքէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, եթէ երբեք Արեւմուտք մերժէ ընդունիլ իր պայմանները:

Խրուշչեւ իր ճառի ընթացքին յետադարձ ակնարկ մը նետեց մինչեւ 1939, եւ շեշտեց թէ «Խ. Միութիւնը առաջին պետութիւնը եղած է որ մատնանշած է Հիթլերական վտանգը եւ ցոյց տուած է գործնական միջոցները տապալելու համար ֆաշիզմը»: Սակայն, ըստ Խրուշչեւի «քաղքենի» երկիրներու առաջնորդները «աշխարհի առաջին ընկերվարական երկրին դէմ իրենց ունեցած ատելութենէն կուրցած, մերժած են խորհրդային բոլոր առաջարկները եւ այդ ձեւով բրիտանական, ֆրանսական լեհ եւ այլ կառավարութիւնները, դաւաճանած են իրենց ժողովուրդներուն շահերուն»:

Խրուշչեւ անշուշտ չի մոռնար թէ նոյն օրերուն ստորագրուած է Մոսկուա-Պերլին ոչ-յարձակողական դաշինքը, այդ ալ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ «նենգ քաղաքականութեան պատճառով եղած է որպէսզի խորհրդային ժողովուրդը շնչելու ժամանակ ունենայ»:

Վերջապէս Խրուշչեւ անդրադարձած է ներկայ օրերուն: Ըստ իրեն, գերման ժողովուրդը դէմ չի կրնար ըլլալ հաշտութեան դաշնագիրի կնքումին, միայն «վրէժխնդրական» շրջանակներն են որ դէմ են, ու անոնք ալ պէտք է լաւ գիտնան, թէ հաւասարակշռութիւնը շրջուած է ի նպաստ Խ. Միութեան, որ ի վիճակի է գգաստութեան հրաւիրելու եւ ձախողութեան մատնելու Արեւմուտքի ուժերը:

Ճառի վերջաւորութեան քանի մը խօսք ալ ըսած է ապազինման մասին: Արեւմուտք յամառ կերպով կը ձախողեցնէ համաձայնութիւնը, զանազան պատրուակներով, մինչ իրենք տեւաբար պիտի աշխատին այդ ուղղութեամբ: Եթէ Մ. Նահանգները վերսկսին իրենց հիւլէական փորձերը, այդ պարագային իրենք եւս պիտի ձեռնարկեն փորձերու: Խրուշչեւ խօսքը ուղղած է նաեւ Ատընաուըրի.— «Մի փորձէք մեզի վախցնել, Պ. Ատընաուըր, որովհետեւ եթէ ձեր սպառնալիքները գործադրէք, ձեր անձնասպանութիւնն է»:

Խրուշչեւ ճշդած է նաեւ թէ չուզեր որ իր խօսքերը իբրեւ սպառնալիք նկատուին, այլ՝ պարզ կոչ մըն է իմաստութեան, հարկ է հասկնալ թէ Խորհ. Միութիւնը փոխուած է, թէ շատ բաներ փոխուած են:

× Խրուշչեւի ճառէն առաջ ուրիշներ ալ խօսած են, գլխաւորաբար կը յիշուի մառեշալ Զուիքովի եւ Մալինովսկի ճառերը: Առաջինը շեշտած է.— «Արեւմտեանները չեն որ գրաւեցին Պերլինը, ուստի, ժամանակն է որ հեռանան»: Մալինովսքի գովաբանեց Կարմիր բանակի ուժը:

Այս ճառերուն ձգած ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Խորհրդ. Միութիւնը կ'ուզէ կրկին արթնցնել պաղ պատերազմը եւ առիթ կը փնտռէ վերսկսելու համար հիւլէական իր փորձերը:

Օրէ Օրին

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐԸ

Աղուոր սովորութիւն մը ունին Պոլսոյ Հայոց վարժարաններուն շրջանաւարտները, — կազմած են «Նախկին Սանուց Միութիւններ», որոնք, զանազան ձեռնարկներու կարգին, կը հրատարակեն իրենց վաստակաւոր ուսուցիչներուն գործերը:

Պէյրութի Հայոց վարժարանները ալ ունի՞ն նման ձեռնարկ մը, չեմ գիտեր: Գիտեմ միայն թէ Համազգայինը, նոյն ձեռնարկը յիշեցնելու ձեւով, տուաւ քանի մը հատորներ: Բայց ես ամէն օր կը սպասեմ որ Սանուց Միութիւն մը, յանուն Համազգայինի, յանուն Ճեմարանի, յանուն Ընծայարանի, հրապարակ գայ՝ հատորով մը ներկայացնելու արժէքաւոր, վաստակաւոր ուսուցչի մը մէկ գործը: Կը մատնանշեմ իր իսկ անունով. — Խորէն Գաբիկեան:

Ո՞վ կայ որ չճանչնայ մտքի այս մշակը: Պոլսէն սկսելով մինչեւ Վենետիկ: Հալէպէն սկսելով մինչեւ Պէյրութ: Մինչեւ իսկ ... Ատիս-Ապէպա:

Ցորեն է ցանած այս մշակը, եւ ի՛նչ ցորեն: Ցորենի պէս ալ անհաշիւ:

Մեր մամուլը լեցուցած է մանանայի պէս համայնապաշխ իր յօդուածներով:

Պահ մը կանգ առէք այստեղ:

Հայ մամուլը, դժբախտաբար, ներկայիս վարակուած է հիւանդութեամբ մը, որ կը կոչուի օթոֆաժի,— ինքզինք կ'ուտէ, իր միսը կը ծամէ, իր արիւնը կը խմէ: Վասնզի սնունդ չի ստանար դուրսէն: Կատաղի կարդացող մը, Խորէն Գաբիկեան կը հետեւի եւրոպական քաղաքանտեսական ու պատմագիտական նորագոյն հրատարակութեանց, եւ հայ մամուլին խոհանոցը կը բերէ թարմ սնունդ:

Այդ յօդուածները, որ ժամանակ մը կը կրէին Հեթում ծածկանունը, այժմ միայն՝ հօրն ու մօրը տուած անունը, մանանայ են մեր թերթերուն համար:

Յօդուածագրին չափ վաստակաբեռն է ուսուցիչը,— հազարներով երիտասարդած են իր մետաղեայ ձայնը, չյոգնող շրթունքներէն թափած ոսկիին ձայնը:

Ընկեր Վրացեան կ'ողբայ որ չենք գիտեր գնահատել ուսուցիչը: Ընկեր Հրանտ Սամուէլ կը խօսի ուսուցչի սովին մասին:

Այս ցաւոտ հարցին պատճառները ծանօթ են բոլորին, — նիւթական գնահատութեան պակաս:

Վա՜յ անցանք նիւթական գնահատութենէն: Բարոյական գնահատութի՞ւն մըն ալ կատարելու չափ ազնիւ կարողութեան հասանք:

Իր աշակերտներուն առաջին գործը թող ըլլայ հատորով մը Հայութեան ներկայացնել եւ յաւերժութեան յանձնել վաստակաւորը՝ քանի դեռ վաստակաբեկ չէ:

Օտար մատենագրութենէն կատարուած քաղերէն, որոնք կը դիմանան, կազմել ժողովածու մը: Կամ հրատարակութեան տալ Ազգ. Սահմանադրութեան եւ Հայկական Դատին պատմութեան նուիրուած իր դասախօսութեանց շարքը, կենսագրականով ու լուսանկարներով:

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահը Զորեքշարթի ցերեկ ընդունուեցաւ Փարիզի Թաղապետութեան կողմէ, որուն նախագահը զինքը ընդունելով յայտնեց. — «Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի հանճարները, իրարու կը համապատասխանեն եւ իրար կը լրացնեն»: Նախագահ Լիւպքէ իր պատասխանին մէջ շեշտեց.— «Չկան դրացի ժողովուրդներ որոնք մէկը միւսին վրայ այնքան տեւական եւ խոր ազդեցութիւն ունեցած ըլլան որքան Գերմանացիները եւ Ֆրանսացիները»: Նոյն իրիկունը տէր եւ տիկին Լիւպքէ ճաշ մը տուած են տէր եւ տիկին տը Կոլի ի պատիւ, արտաքին նախարարութեան մէջ: Օփերայի մէկ կալայով կը վերջանար գերման հիւրերուն երկրորդ օրը: Տիկին Լիւպքէ, որ շատ զարգացած եւ պարզ կին մըն է, քաջ ծանօթ ֆրանսերէնի, մեծ տպաւորութիւն գործած է Ֆրանսացիներուն վրայ: Զորեքշաբթի առաւօտ նախագահ Լիւպքէ ծաղկեպսակ մը դրած էր Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ: Տը Կոլ Պատուոյ Լեգէոնի մեծ Խաչը տըւած է Գերմանիոյ նախագահին, իսկ այս վերջինը տը Կոլի յանձնեց Դաշնակցային Հանրապետութեան Արժանիքի Կարգի բարձր Խաչը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը ոչ մէկ նորութիւն բերաւ Էվիանի խօսակցութեանց մասին: Տեղեկատուութեանց նախարարը յայտարարած է.— «Ոչ մէկ յայտարարութիւն այդ մասին»:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 27ի դէմ 288 ձայնով վերցուց Ալժէի երեսփոխան Մարք Լօրիոլի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը:

ՎԱՅՐԱԶՈՒ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ, Ռոպէն, վեց տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ Զինուորական Ատեանին կողմէ: Յիշենք, որ Զօր. Քաթրու, որ բացակայ էր Կուրոյի դատավարութեան, կրկին բազմած էր իր տեղը: Կը ճշդուի թէ անհանգիստ չէ եղած, ինչպէս ըսուեցաւ, այլ չէր ուզած դատել զէնքի իր ընկերոջ Կուրոյի նման մեծ զինուորականին եղբօր զաւակը: Ռօպէն, որ ութ զաւկի տէր է, շեշտեց թէ պէտք է ընտրէր բանակին երկու սկզբունքներուն միջեւ.— Պատիւ եւ կարգապահութիւն: Պատմեց իր կեանքը Հնդկաչինէն Ալժերիա եւ եզրակացուց.— «Վաղը, գըրկուած քաղաքացիի իմ իրաւունքներէս, Ֆրանսայի սպայի իմ աստիճանէս ալ զրկուած, պիտի կրնամ, գլուխս բարձր զաւակներուս ներկայանալ»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ մահմետական յարձակումները իրարու կը յաջորդեն: Զինուորներու սպանութիւնը կը շարունակուի եւ զոհերու թիւը երբեք այդքան բարձր չէր եղած ցարդ: Զինադուլի տուած արդիւնքը շատ փայլուն չէ: Մայիսի ընթացքին հարիւրէն յիսուն պակսած է Ֆրանսացիներուն ձեռք անցուցած զէնքերու թիւը, մինչ ապահովութեան ուժերու կորուստները բազմացած են:

ՔՈՆԿՈՅԻ կառավարութիւնը ազատ արձակած է Չոմպէն, որ կը պտըտի Լէոփոլտվիլի փողոցներուն մէջ:

ՄՈՀԱՄԷՏ ՇԻՐԱՔՈՒԻ Փարիզի Մարոքեան դեսպան նշանակուեցաւ: 40 տարեկան, նոր դեսպանը ցարդ ամուրի է բայց կ'ըսուի թէ պիտի ամուսնանայ Մարոքուհի իշխանուհիի մը հետ:

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ցոյցեր ծագած են նաեւ Պարսկաստանի մէջ, ուր հինգ հազար գիւղացիներ ցոյց մը կատարած են: Միւս կողմէ, Ամինի, վարչապետը, ազդարարութիւն մը ըրած է ընդդիմադիր աջերուն թէ ձախերուն, յայտնելով թէ եթէ իր կառավարութիւնը իյնայ «մենատիրական եւ յեղափոխական դահլիճ մը կրնայ իշխանութեան գլուխ անցնիլ»:

ԼԱՈՍԻ երեք իշխանները կ'ուզեն այս կամ այն ձեւով համաձայնութեան մը յանգիլ, Ժընեւի մէջ:

«ՊԵԼԺԻԱՅԻ ՉԿԱՅ» միայն Ֆլաման-ներ եւ Վալոններ կան, յայտարարած է ընկերակցութեանց պարագլուխ Ռընար, որ գործադուլներու ժամանակ դաշնակցային ձեւ մը ստեղծելու գաղափարը մէջտեղ դրած էր:

''ՀԻՒՍԻՍԷՆ ՊԻՏԻ ԳԱՅ ԼՈՅՍԸ''

—o—

Վոլթեր, ֆրանսացի մեծանուն գրագէտը, որ մշակած է գրական բոլոր սեռերը եւ իր գրութիւններով, հեգնանքով Մեծ Յեղափոխութիւնը պատրաստողներէն մէկն է, ժողովուրդի վեհապետութեան նախանձախնդիր, փառաբանողն է «Հիւսիսի Շամիրամ» Կատարինէի, ռուս բռնակալուհիին, կայսրութեան մը միահեծան տիրուհիին։

Կատարինէ կը փափաքի արեւմտեան գրողներու միջոցով բռնակալութիւնն արդարացնել, ռուս ազդեցութիւնը տարածել։ Ֆրանսացի մատենագիրներ, շողոքորթելով կայսրուհիին, օգտուելով առատաձեռնութենէն, պիտի դառնան իր մունետիկները Արեւմուտքի մէջ։

Վոլթեր կը գրէ. «Հիւսիսէն կուգայ այսօր լոյսը։ Հիւսիսը օրրանն է ազդերուն, որոնք պիտի քանդեն մոլեռանդութիւնն ու աւելորդապաշտութիւնը։ Կեցցէ պաշտելի Կատարինէն»։ Վոլթերի ակընկալութիւնը կ'իրականանայ, պարգեւ եւ պատասխան իրարու կը յաջորդեն։ Դարձեալ կը կրկնէ. «Դուք ապահովաբար Հիւսիսի ամէնէն փայլուն աստղն էք։ Ամէնուն աչքերը դառնալու են Հիւսիսի Աստղին։ Դուք իրապէս Եւրոպայի բարերարուհին էք» (21 Յունիս 1766)։

Վոլթեր կ'արդարացնէ բռնակալութիւնը. «Ժողովուրդները միշտ տխմար պիտի ըլլան, ժողովուրդները եզներ են, որոնց համար պէտք է լուծ, մտրակ եւ չոր խոտ»։

Վոլթերի համար Ռուսիա երկրային դրախտավայրն է, ուր մարդիկ երջանիկ են, շնորհիւ Ցարուհիին։ «Գիտէք թէ ուր կը գտնուի երկրային դրախտը, եւ գիտեմ, հոն, ուր է Կատարինէն, երկրպագեցէք ինծի հետ իր ոտքերուն առջեւ» (17 Սեպտեմբեր 1771)։

Շողոքորթութիւնն այնքան առաջ կը տանէր որ Ֆրանսացիները կը ներկայացնէր «աճպարար, լրախաղաց ժողովուրդ, աշխարհի առաջին կապիկները»։

Կատարինէ պատերազմ կը հռչակէր Թուրքերու դէմ, Վոլթեր նախապէս կը գովէր Թուրք բանակին քաջութիւնը, Կատարինէ դիտողութիւն կ'ընէ, պարգեւը չուշանար, կը դառնայ Ցարուհին.

«Կը փափաքիմ որ պատերազմը շարունակէք մինչեւ որ բնաջնջուին Թուրքերը։ Սուլթան Մուսթաֆան «մահիկին խողն է»։ Կատարինէ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ։ Կը գովէ ցարուհին որ Լեհաստանը բաժնեց Փրուսիոյ հետ. «Դուք Լեհաստանի բարերարուհին էք»։

Ուրիշ մը՝ Տիտրօ, Վոլթերի հետ պիտի մրցի հացկատակութեան մէջ, պիտի այցելէ Կատարինէին եւ պիտի ստանայ իր բաժինը կայսրուհիին կողոպուտէն, արդիւնք բիւրաւոր ստրուկներու տառապագին աշխատանքին։

Վոլթէր կը նախանձի Տիտրոյէն։ Կատարինէ կը հաստատէ իր բարեկամութիւնը, իր յարգանքը «մեծահամբաւ հեղինակին, անմահ քերթողին։ Քերթողն ալ կը պատասխանէ. «Մինչեւ վերջին շունչս պիտի պաշտեմ ձեզ, ով սրբուհի, կ'աղօթեմ միայն Փեթերպուրկի Նոթր Տամին, որուն ոտքերը կը համբուրեմ ամէն երկիւղածութեամբ։ Մենք աշխարհիկ միսիոնարներս Ս. Կատարինէի պաշտամունքը կը քարոզենք, մենք իր քուրմերն ենք»։

Այս շողոքորթներուն շնորհիւ Կատարինէ կը շահի ժողովրդականութեան, իմաստութեան համբաւ, լուսամիտ կայսրուհի։ Դար մը վերջ Պիսմարք պիտի հաստատէ «ազգութիւններու հիմնադրամը» հետեւելով Կատարինէի օրինակին՝ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար։ Ուրիշներ ալ պիտի հետեւին նոյն օրինակին, գաղտնի վարկեր հաստատելով։ Կատարինէ գիտէր թէ ինչ կ'արժեն այս մեծ մարդիկը, յաճախ կը կրկնէր մտերիմ շրջանակի մէջ. «Ձեմ սիրեր այդ տաք գլուխները»։ Գիտէր թէ «Համայնագիտարան»ը հրատարակող Տիտրօ, Հելվիտիուս, տ'Ալամպեր, Վոլթեր նպատակ ունէին «ջնջել քրիստոնէութիւնը, կործանել գահերը»։

Կատարինէ կը շարունակէր Պետրոս Մեծի ներքին քաղաքականութիւնը։ Արգիլուած էր երկրէն դուրս ելլել։ Ռուսիայէն դուրս ելլելու արտօնութիւն ըստացող առեւտրականը երաշխաւորութիւն պիտի տար թէ պիտի վերադառնայ։ Առանց արտօնութեան մեկնողին գոյքերը կը գրաւուէին, ծնողքը տանջանքի կ'ենթարկուէր։

Ստրուկները վաճառելի ապրանքներ էին, բռնադատուած աշխատանքի դատապարտուած միշտ։ Աւատապետը կը վաճառէր ստրուկները, ինչպէս կենդանիները։ Մանկամարդ գիւղացուհիի մը գինը քսան ռուբլի էր, լաւ խոհարար մը վեց հարիւր ռուբլի, լաւ շուն մը երկու հազար ռուբլի։ Իշխանուհի մը երբ ձանձրանար, ձանձրոյթը փարատելու համար ստրուկները գանակոծել կուտար։ Փսանան օտարականը կը գրէր. «Ի զուր աշխատեցայ փախուստ տալու անգութ տանջանքներէ։ Գիւղերու մէջ գրեթէ ամէն վայրկեան կը լսուէր դժբախտներու աղաղակները, անմարդկային բռնակալութեան զոհերը։ Կը տանջէին կաշիէ պատրաստուած, պողպատի նման կարծր մտրակներով։ Հարուածը մորթին մէջ ակօս կը բանար, ոսկորը կը տեսնուէր։ Շատեր կը մահանային հարուածներու տակ»։

Տէրը անսահման իրաւունք ունէր ստրուկին վրայ, կրնար բաժնել այրը կնոջմէն, զաւակները ընտանիքէն։ Օրէնքը կ'արգիլէր անդամահատել, անօթի ձգել, բայց յանցաւորին պատիժ սահմանուած չէր, իրականութեան մէջ օրէնքը գործադրող չկար։

Կատարինէ աքսորել տուաւ Ռատիշեւ անուն ազնուական մը, որովհետեւ ստրկութեան դէմ արտայայտուած եւ վաճառումի դէմ բողոքած էր։ Զարգացուց ազնուականութեան առանձնաշնորհները, կազմակերպեց ընկերային դասակարգերը։ Իր թղթակցութիւնը կեղծ էր Ֆրանսացի մտաւորականներուն հետ։ Ֆրետերիք Բ. Փրուսիոյ թագաւորը կը հաստատէր թէ «Կատարինէ կ'ատէր Ֆրանսացիները, զզուանքով կը խօսէր թղթակիցներու մասին»։

Այսօր ալ գիտուններ, զանգուածներ կը կրկնեն Վոլթերի նման. «Լոյսը Հիւսիսէն պիտի գայ»։ Դրամատիրական դրութեան մէջ վայելած ազատութիւնը միջնադարեան խաւար մը կը նկատեն, որուն փարատումին համար հիւսիսային աստղին լուսաւորութեան կը սպասեն։ Հիւսիսը համակիրներ, խնկարկողներ ունի Արեւմուտքի մէջ, որոնք ապահովաբար նոր դարաշրջանի մը գալուստը կ'ողջունեն գիտակցաբար։

Ցարուհին փառաբանողներն ալ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայլեն Հիւսի[սի] մէջ։ Վոլթեր, Տիտրօ, Հելվետիուս բոլոր նիւթապաշտ գրողները, քրիստոնէութիւնը եւ գահերը տապալելու աշխատողները, բազմաթիւ ընթերցողներ ունին Վոլկայի ափերուն վրայ։ Վոլթ[եր] կը գրէր թէ Ցարը բուրվառին […] այլ ուղղութիւն տուաւ բուրվառը շ[…] ժողին։ Նիւթապաշտները կը գովէին Կատարինէն որ հետեւելով Պետրոս Մեծի կաշկանդեց եկեղեցիին գործունէութիւնը, պարտադրեց որ եկեղեցականութիւնը հլու պաշտօնէութիւն մը ըլլ[այ] պետութեան մէջ, խոստովանահայրերը պարտաւոր էին պետութեան հաղորդել պետութեան դէմ եղած խոստովանութիւնները, տէրերուն դէմ գանգատող ստրուկները։ Եկեղեցականութիւնը գաղտնի ոստիկանութիւն մը պիտի ըլլար […] լի թաքուն կազմակերպութեամբ։

Այսօր ալ բուրվառին չեն դպչիր, այլ ուղղութիւն կուտան։ Վոլթերներ կը գ[ովաբան]են վարիչները։ Իրենց երկրին մէջ պիտի պայքարին դրամատիրական բռ[…]նութեան դէմ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼ[ԵԱՆ]

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾԱՌԸ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՔԱՄԻՆ

—o—

ԽՄԲ.— Յունիս 4ին, Աթէնքի «Բենտրիքոն» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի անկախութեան հանդիսութիւնը, մեծ խանդավառութեամբ, ուր խօսելու հրաւիրուած էր Ընկեր Արամ Սահակեան (Պէյրութէն)։ Կուտանք իր գեղեցիկ ճառին ամէնէն բաբախուն հատուածները.—

«Մայիսեան հրաշքին նշանակութիւնը կ'ըմբռնենք անոնք, որոնց գլխուն վրայ նստած է եղեամը։ Մեր երիտասարդութիւնը, որ չապրեցաւ Ապրիլ. Եղեռնի օրերը, չի կրնար խորաչափել այդ հրաշքին տարողութիւնը։ Ո՞ր ժողովուրդն էր, որ իր համբանքին կիսովը ջարդուելէ ետք՝ պիտի յանդգնէր հասակ ցցել եւ չափուիլ անհամեմատօրէն հզօր իր թըշնամիին դէմ։ Հայ ժողովուրդին Մնացորդացը տուաւ իր յանդուգն որոշումը այն օրերուն, երբ քաոս եւ խուճապային կացութիւն կը տիրէր, Արարատեան աշխարհին մէջ։ Եւ անձեւ այդ քաոսէն ըստեղծեց հայրենիք եւ պետութիւն։ Անկազմակերպ եւ շուարած հայ բազմութիւնները, այդ օրերուն, կը փնտռէին մէկը, որ իր պողպատէ բազուկով կազմակերպէր մահու եւ կենաց պայքարը։ Գտաւ այդ մարդը, յանձին Արամ Մանուկեանի։ Անմահութենէն եկած եւ դէպի անմահութիւն գացած այդ մեծ մարդը։ Եւ ուզեց որ ան ըլլայ տիկտատորը իրեն՝ հայ ժողովուրդին։ Ուրիշ ժողովուրդներու մէջ տիկտատորները իրենք զիրենք կը պարտադրեն՝ աթոռի, իշխանութեան եւ փառքի տիրանալու համա[ր]։ Մեր մէջ պատահեցաւ ճիշդ հակառակը՝ ժողովուրդն էր որ պարտադրեց Արամին, որպէսզի իր տիկտատորը դառնայ։ Եւ այդ պողպատէ մարդն էր որ կազմակերպեց հայկական դիմադրութիւնը 1918 Մայիս ամսուն։

Աստուած 7 օրէն ստեղծեց աշխարհը։ Արամ մէկ ամսուան մէջ ստեղծեց հայկական բանակը, որ ծունկի բերաւ թըշնամին բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ։

Այսօր, 43 տարիներ անց, կան մարդիկ, որոնք կ'ըսեն մեզի.— «Դուք Հայաստանի թշնամիներ էք»։

Մարդիկ՝ որոնք կաթիլ մը արիւն [չեն] թափած Հայաստանի համար։ Մենք թըշնամի ենք ոչ թէ Հայաստանի, այլ անոր հայրենիքը իր թաթին տակ առած օտար բռնակալութեան։

Կ'ըսեն.— «Շնորհիւ այդ վարչաձեւին, կը բարգաւաճի, շնորհիւ այդ վարչաձեւին»։

Մեծագոյն անարգանքն է ասիկա մեր ժողովուրդին համար, որ ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղ եղած է շինարար։

«Կ'ըսեն.— «Շնորհիւ այդ վարչաձեւին հայ ժողովուրդը ջարդ չտեսաւ 43 տարուան ընթացքին»։

Կը մոռնան Սիպիրի հարիւր հազարաւոր աքսորեալները, կը մոռնան Հայաստանի մտաւորականութեան սրածումները, Չեկայի բանտերուն մէջ մահացածները։ Կը մոռնան մեր հարիւր հազարաւոր բազմութիւնները, ցրուած Ռուսիոյ ա[նա]պատներուն մէջ, ենթակայ ձերմա[կ] ջարդին։ Չեն ուզեր տեսնել ռուսացմ[…]

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

Իսկ անգլիական համով ծխիկները (Քրավէն, Փլէյըրս, Նէյվի քըթ եւայլն և ֆրանսական՝ Ուիք էնտ) գրեթէ միայն Վիրճինիոյ ծխախոտ կը պարունակեն, առանց քիմիական յաւելումներու։ Բայց գրեթէ միշտ երկու առ հարիւրէն աւելի նիքոթին կը պարունակեն։

Զուտ նիքոթինը սարսափելի թոյն մըն է, այնպէս ինչպէս սիանիւրը։ Ութ կաթիլ նիքոթին բաւական է ձի մը սպաննելու համար։ Եթէ երեք կաթիլ դրուի շունի մը վէրքին վրայ, կենդանին քանի մը վայրկեան ետք կը դեղեւի, կը հեւայ եւ կուրցած կը թուի։ Եթէ թոյնին քանակութիւնը քիչ մը աւելցուի ջղաձգումներ կ'ունենայ եւ կը մեռնի։ Յախճապակիէ ծխամորճի մը մէջ երկու կաթիլ դրուի կատուի մը լեզուին վրայ, կենդանին քանի մը վայրկեան յետոյ սարսափելի տանջանքներու մէջ կը մեռնի։ Կարմրամորթ Հնդիկները իրենց նետերու ծայրը ծխախոտի թանձրացեալ հիւթերով կ'օծէին որսալու կամ իրենց թշնամին ըսպաննելու համար։

Մարդուն համար թունաւորման չափը 15էն 30 սանթիկրամ է, այսինքն 15 – 30 ծխիկի պարունակած քանակութիւնը։ Այս սարսափելի թոյնը ամէնէն զօրաւոր միջատասպանը ըլլալով, Ֆրանսական ռէժին լիդրաներով կը ծախէ զուտ նիքոթինի թանձր լուծոյթներ, մասնաւորաբար հողագործներու։ Այդ պատճառով մահաբեր արկածներ պակաս չեն գայն գործածողներուն մէջ, երբ թունաւոր հեղուկէն կաթիլ մը կը դպի վէրքի մը։ Պէտք է յիշել նաեւ կանխամտածուած մարդասպանութիւնները եւ մահաբեր յիմար կատակները։ Մօտ երեք դար առաջ նման կատակի մը զոհ գնաց այն ատեն ծանօթ բանաստեղծ մը Սանթէօյ, որուն գինիին մէջ իր բարեկամները ծխախոտ դրած էին։

Բարեբախտաբար, երբ կը ծխենք, նիքոթինին մեծագոյն մասը ծուխին հետ օդին կը խառնուի եւ աննշան մաս մը միայն արիւնին մէջ կ'անցնի։ Ի՞նչ քանակութեամբ. դժուար է ճշդել։ Քանի մը մասնագէտներու քննութիւններու համաձայն օրական տասը ծխիկ սպառողին արեան մէջ 2,5 միլիկրամ նիքոթին կ'անցնի։ Այս քանակութիւնը անշուշտ ծխելու ձեւէն եւ ծուխը քիչ – շատ ներս քաշելու սովորութենէն կախում ունի։ Բայց արդէն վնասող քանակութիւն մըն է։

Նիքոթինը թոքերուն միջոցաւ է որ արիւնին մէջ կ'անցնի։ Ոչ միայն ծխողներուն, այլեւ չծխող բայց ծուխով ապականած մթնոլորտի մէջ շնչողներու արիւնը եւս նիքոթին կը պարունակէ։ Լեարդը, որ մարդկային մարմինը թոյներու դէմ պաշտպանող լաւագոյն գործարանն է, արեան մէջ անցած նիքոթինին մեծագոյն մասը, 90 առ հարիւրը, կը չէզոքացնէ եւ անվնաս կը դարձնէ։ Մնացեալ մասը երիկամունքներուն միջոցով մէզին մէջ կ'անցնի, որուն մէջ կարելի է չափել քանակութիւնը։ Թէ ծխողներուն եւ թէ երեք ժամ շարունակ ծխախառն օդի մէջ մնացող բայց չծխող անձերուն մէզը նոյն քանակութեամբ նիքոթին կը պարունակէ, մէկ լիթրին՝ մէկ միլիկրամ։

Նիքոթինին արեան խառնուած մասը ներքին գրեթէ բոլոր գործարաններուն վրայ կրնայ ազդել։ Անոր վնասաբար ազդեցութեան ենթակայ են գլխաւորաբար մարսողական եւ շնչառական գործարանները, ջղային դրութիւնը եւ մանաւանդ սիրտն ու երակները, որոնց վրայ կը ներգործէ գրգռելով բուսաջղային դրութիւնը (*), որ, մեր կամքէն անկախ կը վարէ ամէն ինչ, որ մեր կեանքը կը պայմանաւորէ։

Սրտին եւ երակներուն վրայ նիւքոթինին վնասաբար ներգործութիւնը ամէնէն բացայայտն է։ Երբ նիքոթինին չափը 8 – 10 ծխիկի կամ աւելիին համապատասխանէ, մարմնին ամէն կողմը տարածուած մազերակներու խիտ ցանցը, ինչպէս նաեւ սիրտը սնուցանող երակները (աթեր քառոնէս) պրկումներ կ'ունենան։ Այդ պրկումները, որոնք կը դժուարացնեն արիւնին շրջանառութիւնը, նախ անցողակի, յետոյ աստիճանաբար մշտական կը դառնան։ Արեան ճնշ[ումը] հետզհետէ կը բարձրանայ, ինչ որ ի վեր[ջոյ] սրտին վրայ կ'անդրադառնայ, [ա]րագ բաբախումներ կը պատճառէ, յոգնեցնէ եւ խաթարումներ յառաջ բերէ, որոնք տարիներ յետոյ կը յանգին սրտահեղձումի (անժին տը փուաթրին) կամ սրտախցումի (էնֆարքթիւս միոքարտ) որ օրուան հիւանդութիւնն է։

(*) Բուսաջղային կոչուած դրութիւնը կը բաղկանայ ուղեղի ներքեւի մասին ողնածուծէն եւ երկու գլխաւոր ջիղերէ — համակրական եւ թափառահայած — կոտնեայ գործունէութեամբ, որոնք իրենց անվերջ ճիւղաւորումներով եւ բազմաթիւ ներծոր գեղձերու եւ ջղակծիկներու օժանդակութեամբ մեր կամքէն անկախ կը վարեն մարդուն բոլոր գործարանները, հիւսկէնները, դրութիւնները, հետեւաբար անոր բնախօսական ամբողջ[…] գործունէութիւնը — մարսողութիւն, շնչառութիւն, արիւնաշրջութիւն, […] պաշտպանութիւն, սեռականութիւն, […] այլն, անոնք են որ կը վարեն նաեւ […] որ կը կոչենք մեր հոգին — յուզական, զգացական աշխարհը — եւ կը պայմանաւորեն մեր խառնուածքն ու տրամադրութիւնները, որոշ երանգ եւ շեշտ տալով մեր իմացական կարողութիւններուն։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵ[ԱՆ]

(4 Շար.)

քաղաքականութիւնը Հայաստանի մէջ ։ Վերջին մէկ - երկու տարուան ընթացքին, Երեւանի մէջ բացուած են քանի մը աւելի բարձր. ուսւական վարժարաններ ։ Չեն ուզեր տեսնել մեր ժողովուրդին մարտիրոսութիւնը իր հայրենիքին մէջ ։ Այդ ժողովուրդը կը զգայ ու կը մտածէ մեզի պէս ։ Լուռթեամբ եւ յամառօրէն կը հակազդէ ռուսացման փորձերուն ։ Անիկա մեծագոյն մխիթարութիւնն է մեզի համար եւ աւելի կ'ամրապնդէ մեր հաւատքը շարունակելու մեր պայքարը, ի խնդիր վերջնական ազատութեան ։ Այդ պայքարին մէջ, թերահաւատներ եւ տատամսողներ պիտի ըլլան լուսանցքին վրայ, բայց պայքարը պիտի չդադրի երբեք ։

Դաշնակցութիւնը հրահանգած է իր շարքայիններուն, ի պահանջել հարկին, ոտնատակ ընել կուսակցական շահերը, ի սէր ազգային ընդհանուր շահերու ։ Այս առթիւ, Դաշնակցութեան հայրենասիրութիւնը լիովին ըմբռնելու համար պէտք է յիշել այն երկու կիները, որոնք ներկայացան Սողոմոն Իմաստունին՝ փոքր տղու մը հետ ։ Կիներէն իւրաքանչիւրը կը պնդէր, թէ ինքն է փոքրիկին մայրը ։ Իմաստունը երկար մտածելէ ետք, հրամայեց դանակ մը բերել ու կիսել փոքրիկը՝ իւրաքանչիւրին իր բաժինը տալու համար ։ Ահա այդ պահուն հարազատ մայրը նետուեցաւ Սողոմոն Իմաստունի ոտքերուն, ըսելու համար թէ կը հրաժարի իր զաւկէն, միայն թէ ողջ մնայ իր սրտահատորը ։

Այդպէս է նաեւ Դաշնակցութիւնը ։ Այսօր անհարազատ իշխանութեան մը ձեռքն է մեր երկիրը, ու Դաշնակցութիւնը կը պայքարի այդ իշխանութեան դէմ, սակայն ոչ իր ժողովուրդին ։ Վերջին ընդհանուր Պատերազմը բազմաթիւ փաստեր տուաւ այդ ուղղութեամբ ։ Այդ ոգիով ալ պիտի շարունակենք պայքարը՝ մինչեւ որ պայմաններ ստեղծուին մեր անկախութեան ։

Հայ ժողովուրդը բազմաթիւ իշխանութիւններ տեսած է իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին ։ Կ'անցնին նաեւ այսօրուան բռնակալները ու կը դառնան տխուր յիշատակ մը միայն ։

Տարիներ առաջ, Հայաստանի ծանր մաքրագործումներու տարիներուն, երկու յայտնի գրագէտներ, որոնք այսօր չկան այլեւս, դաշտի մը մէջ կը հանդիպին ծերունիի մը, որու կը հարցնեն.

— Պապիկ, ի՞նչ է հայ ժողովուրդը ։

Ծերունին կը պատասխանէ. — «Զաւակներս, հայ ժողովուրդը ծառ է, որ կը շարժի՝ երբ քամին կը փչէ,— քամին կ'երթայ ինքը կայ» ։

Ինչպէս քամի՝ անցած են բոլոր անհարազատ իշխանութիւնները ։ Կ'անցնի այս ալ ու հայ ժողովուրդը տէր կը դառնայ իր ճակատագրին ։

Այս հաւատքով ալ կը տօնենք Մայիս 28ը, օր մը զայն ողջունելու համար բուն իսկ մեր հայրենիքին մէջ ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) . — Հայաստանի Անկախութեան 43րդ տարեդարձը մենք եւս տօնեցինք Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, աննախընթաց խանդավառութեամբ ։ Սրահը կը յորդէր հայրենասէր եւ ազատատենչ երկսեռ բազմութեամբ եւ երիտասարդութեամբ ։ Բեմը յարդարուած էր գեղեցկօրէն, դալար թաղարներով եւ թարմ գոյնզգոյն ծաղիկներով ։ Ճակատը իր պատուոյ տեղը գրաւած էր մեր պաշտելի եռագոյնը, գոյնզգոյն լոյսերու մէջ, բեմին երկու կողմերը ֆրանսական եւ ազգային եռագոյնները ։ Այս տարուան տօնակատարութիւնը բացառիկ հանդամանք կը ներկայացնէր ։

Թէեւ չունինք ամենայն Հայոց կառավարութիւն, բայց ունինք ազատատենչ եւ հաւատաւոր Հայութիւն մը ցրուած չորս հովերուն, որ կը տօնէ այս օրը ոչ թէ իբրեւ «նուէր» մը, այլ անկախութեան հիմերուն մէջ թափած իր արիւն-արցունքին իրաւունքով ։ Չկայ մարդ մը, որ չսիրէ իր մայրը, եւ փոխադարձաբար վստահ ենք թէ մայր երկրի մեր եղբայրներն ու քոյրերն ալ, մտամփոփ ու լուռ կը տօնեն մեզի հետ «Մայիս 28»ը, ինչպէս կը տօնէր տարաբախտ Քաջազնունին, ազատութեան կարօտը իրենց սրտին մէջ ։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Պ. Ս. Չէօրէքճեանի նուագով, հայկական եւ ֆրանսական փառերգով յոտնկայս ։ Գեղարուեստական բաժնին սկիզբը նուագելու հրաւիրուեցաւ փոքրիկն Ծօչկունեան (12 տարեկան) ձեռնադաշնակով, ընկերակցութեամբ Պ. Չէօրէքճեանի (ջութակ) ։ Ժողովուրդը գոհունակութեամբ եւ կրկնակի ծափերով քանիցս կրկնել տուաւ փոքրիկին նուագը ։ Մթնոլորտը ելեքտրականացած էր, ու մեծ խանդավառութեամբ շարունակուեցաւ ։ Արտասանեցին Օր. Սեդա Թիւթէլեան (Վիքթոր Հիւկոյէն եւ Դ. Վարուժանէն), ընկեր Գր. Քէնտիրեան իրեն յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց գեղեցիկ կտոր մը, Մեներգեց Պ. Զարեհ Գասեան ընկերակցութեամբ դաշնակի՝ Օր. Արմինէ Գալփաքեանի ։

Օրուան նախագահը, ընկեր Յ. Աղայեան կարդաց գրաւոր ճառ մը, ուր ըսելով. —

« Այսօր, այս տօնը կը տօնենք նաեւ Հայաստանի մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն հոգւոյն ։ Այսօր անոնք, թերեւս հանդիսութիւն չեն կրնար ընել, սակայն, վստահ ենք, որ անոնք կը տօնեն զայն՝ իրենց հոգիին մէջ, եւ իրենց հոգիին խորէն, ինչպէս աղօթք մը՝ ի խորոց սրտի ։ Վասնզի, տակաւին բանակ մը կայ հոն, Հայաստանի անկախութիւնը կերտող կորիճներէն, հոգ չէ թէ ալեհեր ։ Եւ ամբողջ Հայաստանին հողը կայ, ջուրը կայ, Մասիսը, կան՝ դաշտերը, եւ ծաղիկները, որոնք դարերու սպասումէն յետոյ, ականատես եղած են Մայիսի 28ին ։

Ոչ մէկ խտրականութիւն կայ՝ Հայաստան բնակող Հայութեան եւ մեր մէջ ։ Պարզ՝ իրար կը լրացնենք ։ Ինչպէս մեծ ազգի մը զաւակները, դաղութ - Հայաստանին մէկ մասնիկը եղող Պօմոն, կը ցնծայ այսօր, Հայաստանին ծաղկումին ի տես եւ տօն սարքած է անոր անկախութեան կենաց ։»

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը կատարեց զանազան խմբապարեր ։ «Զաւարեան» ենթակոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Յ. Նիկողոսեան ։ Կէս գիշերին սկսան եւրոպական պարերը ընկերակցութեամբ «Սէրժ Կարօ» նուագախումբին ։

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Հելսինգֆորսի մէջ, որ կը գտնուի Քոփենհակի հիւսիսը, 17 երկիրներու հրատարակչական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ հրապարակագիրներ մօտ հարիւր հոգի, ժողով գումարած էին Մայիս 30ին ։ Թերթ հրատարակողներու միջազգային կազմակերպութիւնը պարբերական այս ժողովներով կը ձգտի միջազգային մամուլի բարելաւութեան ։

Անուշադիր չեն կրնար անցնիլ Ամերիկայի մէջ թերթերու թիւին նուազումը եւ Անգլիոյ մէջ, վերջերս, երկու մեծ թերթերու դադարումը կամ ուրիշ թերթի մը հետ միացումը ։ Ասկէ զատ կայ մամուլի ազատութեան թնճուկը, որ այս կամ այն ձեւով կը ներկայանայ, որովհետեւ ազատութիւնը յարաբերական է, այլ մանաւանդ տեղի եւ ժամանակի հետ առնչութիւն ունի ։

Ֆրանսական Մամուլի նախագահը, Պայէ, յայտնեց այս ժողովին մէջ իր հաստատ համոզումը թէ օրաթերթը պիտի պահպանէ իր գոյութիւնը հակառակ ձայնասփիւռին եւ պատկերասփիւռին, որովհետեւ մարդիկ կ'ուզեն ոչ միայն արագ ակնարկով մը լուր առնել կամ տեսած ըլլալ, այլեւ լրիւ տեղեկութիւններ ունենալ եւ հանդարտօրէն խորհրդածել անցքերուն վրայ ։

Գերման հրատարակիչներուն ներկայացուցիչը Շթենցըլ ըսաւ թէ չի բաւեր սահմանադրութեան մը մէջ նախատեսուած մամուլի ազատութիւնը, այլեւ հարկ է ունենալ ներքին ազատութիւն, այսինքն անկախ ըլլալ որ եւ է պետական օժանդակութենէ եւ հաստատ մնալ տնտեսական հիման վրայ ։ Թէ հրատարակիչը եւ թէ խմբագրութիւնը կազմող հրապարակագիրներն ու լրագրողները բոլորովին ազատ եւ անկախ պէտք է ըլլան եւ պէտք է անխոցելի ըլլան նոյնիսկ հրաւէրներու եւ նուէրներու դէմ ։

Թուրք հրապարակագիր Ահմէտ Էմին Եալման, այժմ 73 տարեկան, որ մամուլի ազատութեան սկզբունքին համար առեւնին բանտարկութեան դատապարտուած էր, «ոսկի գրիչ» մը նուէր ստացած է միջազգային այս կազմակերպութենէն ։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Նկարիչին ծննդեան 80ամեակին առթիւ հանդիսաւոր երեկոյթ մը սարքուած է Երեւանի Օփերայի սրահին մէջ, Յունիս հինգին ։

Միաժամանակ բացուած է անուանի նկարիչին գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը, Երեւանի պատկերասրահին մէջ ։ Այս առթիւ դրուատալից տողեր նուիրած է քննադատ մը՝ Հ. Քինտերեան, Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ ։ — « Քեզի կը կանչէ, կը հմայէ արուեստին հոյակապ եւ բազմախորհուրդ աշխարհը՝ ծառով, ծաղիկով, լեռներով եւ արեւով, մարդկային պարզ եւ բարդ հոգիներով» ։

Առաջին դահլիճին մէջ ցուցադրուած են Սարեանի հին շրջանի գործերը, «Պոլիսի շուները»՝ ալարկոտ, խայտաբղէտ ։ Ուրիշ նկարի մը մէջ՝ գզուըռտող ։ «Պարսկուհիին դիմանկարը»՝ համեստ, «Ղալամով քալած» դէմք մը եւ անոր կողքին «Հրեայ կիներ Պարսկաստանի մէջ», չարքաշ, տառապալից կեանքի բովէն անցած, բայց տոկուն ։ Նոյն շրջանի գործերէն են եգիպտական բնանկարներն ու դիմանկարները ։ Ահա «Եգիպտոս» կըտաւը, այրած աւազաբլուրներ, յորդ արեւ, կիզիչ տօթ ու վարը կանաչութիւն մը, փոքրիկ, բայց այնքան հաստատ կանաչութիւն, որ կը հաւատաս թէ պիտի տոկայ, պիտի մեծնայ եւ շատնայ ։ «Գիշերային տեսարան - Եգիպտոս »ին մէջ կը պատկերացնէ հանգստութիւնըհոյակապ ձեւով մը ։ Հոն ամէն ինչ կը խոկայ սփինքսի մը պէս ։

Միւս դահլիճին մէջ զետեղուած են Թուրքմանական տեսարանները, նորէն արեւելեան, սակայն գոյներու ուրիշ աշխարհ մը՝ սիրով, ջերմութեամբ եւ սարեանական մեծ վարպետութեամբ ըստեղծուած ։

Հայաստանի բնութեան մեծ երգիչը կը կոչեն Մարտիրոս Սարեանը ։ Եւ ահա, ցուցահանդէսին մէջ փռուած Հայաստանը՝ իբրեւ արեւէն այրած լեռ ու ժայռ, ծաղկած ծիրանի, Հրազդանի ժայռերու քերծերուն թառած տուներ, կանաչ դաշտ, վառ կարմիր կակաչ ու անբիծ, սպիտակ Արարատ, նորէն և նորէն Արարատ, բարձր, վեհ՝ արուեստագէտին երազներուն, իր ժողովուրդին մասին ունեցած պատկերացումին նման ։

... Մարտիրոս Սարեան ստեղծած է նաեւ դիմանկարներ ։ Իւրաքանչիւր դիմանկար հոգեկան նոր աշխարհ մը կը բանայ ։ Հայրենի բնութեան մեծ երգիչը միաժամանակ մեծ հոգեբան է ։ Սարեանի ստեղծած դիմանկարներուն մէջ մենք շատ յաճախ կը տեսնենք ցարդ մեր չտեսածը, չնկատածը ։ Սարեան կը բանայ կերպարին ներաշխարհը, հոգին կը դնէ դէմքին, աչքերուն մէջ ...» ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (229)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Ապրի Մուշեղը.. ապրի, — բացականչում էին մարդիկ ինքնաբեր ։

Իսկ ծերունիներն ասում էին գոհունակ.

— Իր հօր զաւակն է ... Թող վրէժխնդիր լինի խարդախին. բազուկը դալար ։

— Շապուհն այժմ կը զղջայ արածը ։

— Նա չի տեսել երբեւի այդպիսի անպատուութիւն ...

Ցնծութիւնն ու օրհնանքը ընդհանուր էր ։

Շուտով սուրհանդակները բերին այդ յաղթութեան նոր մանրամասնութիւններ ։ Հաստատելով Մուշեղի կատարած քաջագործութիւնը՝ նրանք միաժամանակ պատմեցին, թէ Մուշեղն գերելով Շապուհի կանանոցը, նոյն օրն եւեթ արձակել է, ասելով, թէ «ինքը չի կռւում կանանց դէմ» ... Այս պարագան փոքր ինչ խախտեց ուրախութիւնը ։

Ինչ աւելորդ մեծահոգութիւն, անիմաստ զոռոզութիւն, — ասում էին մեծերից շատերը ։ Անգամ Մուշեղի մայրը՝ Կատրանիդէ տիկինը, իմանալով այդ, եւ ուրախացաւ եւ տխրեց ։ Ուրախացաւ, որ որդին յաղթանակ է տարել եւ վրէժխնդիր է լինում հօր համար. բայց տխրեց, որ որդու վեհանձնութիւնը առիթ պիտի տայ մարդկանց՝ վատաբանելու իր Մուշեղին, համարելով նրան գուցէ թուլասիրտ կամ յետին մտքերով առաջնորդուող, որ արձակել է թշնամուն ու գերի ինկած կանանց ... Եւ ո՞ւմ են պէտք պարսից արքայի կանայք, որ Մուշեղը գերի պահէր նրանց, կերակրէր եւ մարդիկ զբաղեցնէր նրանց խնամելու համար, — մտածում էր Մամիկոնեան իշխանուհին, ցանկանալով արդարացնել որդու վարմունքը ։

Բաւական է եւ այդ անպատուութիւնը, որ հասցրել է Շապուհին... Եւ չնայած Մուշեղն ասել էր, թէ ինք «չի կռւում կանանց դէմ, այլ Շապուհի», այնուամենայնիւ բերդում իրօք կային մարդիկ, — շատ ազնուականներ եւ անգամ շինականներ, որ դատապարտում էին Մուշեղի քայլը, եթէ ոչ հրապարակով, գոնէ մասնաւոր զրոյցի մէջ, իրենց մտքում ։

— Ինչո՞ւ է արձակել, երբ կարող էր գերի պահել եւ Շապուհին ստիպել հաշտութեան, — ասում էր Սահառունի Սահակ իշխանը ։

— Սակայն այդ վեհանձնութիւնը նոյնպէս կարող է մեղմել Շապուհի սիրտը, — առարկում էր Պալունի իշխանը, եւ նրան համամիտ էր Անձեւաց Խորէնը ։

— Ոչ, նա պէտք է պատանդ պահէր այդ կանանց, որպէսզի Շապուհը գազանային գործեր չկատարէր մեր երկրում, — շարունակում էր Սահառունին, եւ նրան համամիտ էր Մեհեղակ իշխանը ։

— Անխոհեմութիւն է ։

Կային մարդիկ էլ, որ պնդում էին, թէ Մուշեղը գաղանաբարոյ Շապուհին տուել է զօրավարի մարդկայնութեան, վեհանձնութեան բարձր օրինակ. եւ թող դաժան Շապուհն ամաչի ...

— Բայց տեսնուա՞ծ է, որ գազանն ամաչի, — դարձեալ առարկում էին միւսները, աւելորդ, նոյնիսկ վնասակար մեծահոգութիւն, անհեռատեսութիւն համարելով Մուշեղի վարմունքը ։

Ու մի քանի օր շարունակ բերդի բնակիչները այս այն տեղ խմբուած վիճում էին դրա մասին ։ Ու ամէնքն էլ յանգում էին այն մտքին, թէ թշնամուն պէտք չէ խնայել ....

Այդ կարծիքի էր եւ Փառանձեմ թագուհին. սակայն յաղթութիւնը այնքան մեծ էր թւում նրան, որ չէր կամենում առանձնապէս խորհել գերի ընկած եւ վերադարձրած կանանոցի մասին ։ Նա մտածում էր, որ Մուշեղը հաւանաբար ունեցել է դրա համար լուրջ նկատառումներ, այլապէս չէր գիջի ... Յաղթութեան լուրն առնելու առաջին իսկ օրը Փառանձեմը կարգադրեց՝ բերդը զարդարել դրօշներով եւ գինի բաժանել զօրքին, ապա կարգադրեց, որ բերդի եկեղեցում գոհաբանական մաղթանք կատարեն վարդապետներն ու քահանաները ։ Թագուհին այդ մեծ յաղթութեան մէջ առանձին նշանակութիւն չէր տալիս գերի կանանց ազատելուն ...

Բայց որքան էլ Փառանձեմը գոհ էր այդ յաղթութիւնից, այնուհանդերձ նրան զբաղեցնում էին կարեւոր մտքեր. ամէնից առաջ նա կարծում էր, որ երկրին տէր է հարկաւոր, իսկ Հայոց բանակին լուրջ օգնութիւն՝ որեւէ կողմից, որովհետեւ Հայոց զօրութիւնը նրան թըւում էր պակաս Շապուհին դիմադրաւելու համար ։ Ուստի եւ խորհում էր, որ լաւ կը լինէր, եթէ Պապը լինէր այստեղ, որպէս զահաժառանգ կամ որպէս թագաւոր ...

Այս մտքերը Փառանձեմին զբաղեցնում էին աղէտի առաջին օրերին, բայց դէպքերը, արագօրէն իրար յաջորդող դէպքերը հնարաւորութիւն չտուին աւելի երկար մտածելու, դրա առաւելութիւնները կշռադատելու ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՍԵԴԱ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
ԵՒ
BARON PATRICK TESTOT-FERRY
Ամուսնացած

Օրհնութեամբ Կաթ. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԵՒ
Կնքահայրութեամբ Պ. ԱՐԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ:

Փարիզ 1961, Յունիս 6

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Ֆրանսական Բանուորական Իրերօգնութեան Միութիւնը որուն Հայերը իրենց հանգանակած գումարը յանձնած էին Օրլէանսվիլի աղէտին ժամանակ, երկու հազար Ն. Ֆ. յատկացուցած է Հայերու կազմակերպած հանգանակութեան, օժանդակելու համար Իսլի եւ Քլամարի հայ աղէտեալներուն:

Անոնք, որ կ'ուզեն օգնել նոյն ուղղութեամբ կրնան իրենց դրամական առաքումները ղրկել հետեւեալ հասցէին:

ENTR'AIDE OUVRIERE FRANÇAISE
50, Rue de Rivoli
C. C. P. Paris 7081-60
Մանտային վրայ մատնանշել՝
SECTION ARMEN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Կը խօսի ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀՐԻ

Նիւթ.— «Քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան խզումը»:

Այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Միութեան սրահին մէջ:
11, Square Alboni, Paris (16e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գարգունհի Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ Թաղիս եւ շրջակայից բարեպաշտ Հայ հասարակութեան թէ Սահակ Մեսրոպայ տօնի առթիւ՝ եկեղեցւոյս շինութեան 32րդ տարելիցին՝ Թաղիս եկեղեցւոյս մէջ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ի յիշատակ հոգելոյս Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեանի, Տէր Շաւարշ եւ Տէր Սահակ հայրերու, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս շինութեան եւ պայծառութեան երկար տարիներ ծառայող Թաղեցիներու յիշատակին:

Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տէր Եղիշէ խաչակիր քահանայ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում յետ պատարագի:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունիս 25ին, աւանդական Մատաղօրհնութիւն յաւարտ Ս. պատարագի: Բազմաձայն երգեցողութիւնները հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Երաժշտ. Պ. Ն. Սերգոյեանի:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՄԱՅԻՍ 28
ԱՎԻՆԵՕՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ավինեոնի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Փոնթէի Քոնթը ծառախիտ անտառը, Հայերուն ծանօթ վայրը:

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ հայկական պարեր, յատկապէս հրաւիրուած Մարսէյլի Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Ճաշը կարելի է միասին բերել, առաւօտէն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Նոր Սերունդի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի, Լա Թապուրէթի սովորական դաշտին վրայ, մասնակցութեամբ շրջանիս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր կազմերուն:

Գեղարուեստական յայտագրին կը մասնակցին Նոր Սերունդի տղաքը եւ ներկայ հասարակութենէն կարող ուժեր:

Առատ կերուխում: Կը նախագահէ՝ ընկեր Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ռիւ տը Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ:

Պիտի դասախօսէ լուսարձակի օգնութեամբ ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան, Հայաստան եւ Երուսաղէմ կատարած իր վերջին ճամբորդութեանց առթիւ:

Ա. մաս.— «Հայաստան» այս Երկուշաբթի:

Բ. մաս.— «Երուսաղէմ» յաջորդ Երկուշաբթի:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, դռները պիտի գոցուին ժամը 20.50ին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի զոյգ դպրոցներու աշակերտութեան տարեվերջի քննութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յունիս 25, առաւօտ ժամը 9ին:

Աշակերտութեան մէկ տարուան աշխատանքը քաջալերելու համար, կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ, տեղւոյս ազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, դպրոցի օժանդակ անդամներն ու փափաքող ծնողքները:

Աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը պիտի կատարուի, Միութեան տարեկան դաշտահանդէսին ընթացքին՝ Յուլիս 2ին:

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 9ին:

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը:

Հայրենակիցները սիրով կը հրաւիրուին:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋ.Ի ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Սէնթ-Մարկարիթ, Լա Փօմ, Վալպարել)

Յարգելի հայրենակիցներ,

Յայտնի է ձեզի թէ ներկայ Թաղականութիւնը ընտրուեցաւ 1957 Հոկտեմբերին, ժողովրդային օրինաւոր քուէարկութեամբ:

Նորընտիր Թաղականութիւնս պարտականութիւն ստանձնած էր մեր գաղութին մէջ համերաշխութիւն ստեղծել, վերարծարծել Ազգ. խանդավառութիւնը եւ եկեղեցին օժտել մնայուն քահանայով:

Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին խնայած չենք այս ուղղութեամբ մեր ջանքերը, մասնաւորապէս քահանայի հարցին շուրջ կատարած ենք կարգ մը դիմումներ՝ ու ուրախ ենք յայտարարելու թէ վերջապէս ստացած ենք պատասխան մը:

Հետեւաբար այս կարեւոր հարցին շուրջ խորհրդակցելու համար՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրենք հասարակութիւնը անխտիր, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէն Լուի դպրոցի սրահին մէջ:

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՃԱՇ
ԵՒ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի դոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,
Tél.: OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը:

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի:

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները:

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14Պուլվ. տէ Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի, 11 էնփաս տէ Միւրիէ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél.: TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան, Նիկոլ Դուման, Մուրատ, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Օրակարգ.— Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցի Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան եւ ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Պ. ԹՐԱԳՕՇԻ:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ութին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Բոլոր աշակերտները բեմին վրայ: Արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, բարոյալից, հաճելի ու զուարթ տեսարաններ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ: Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր քաջալերելու աշակերտները:

Մուտքը ազատ է:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 24 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9136 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4937

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ

—o—

Բախտաւոր են Ֆրանսահայերը :

Երկինքէն ինկած մանանայի կը նման նին մեր զոյգ կրթական հիմնարկութիւնները, — Սեւրի վարժարանը՝ մանչերու, Ռէնսիի Դպրոցասիրացը՝ աղջիկներու համար :

Եթէ չունենայինք Վենետիկի Մխիթարեան զարաւոր միաբանութիւնն ու Պոլսոյ Դպրոցասիրաց ութսունամեայ ընկերութիւնը, մենք ալ զրկուած կ'ըլլայինք հայկական դպրոցներէ այսօր՝ ինչպէս Ամերիկայի շուրջ 350.000ի հասնող Հայութիւնը :

Դպրոցասիրաց վարժարանը կարճատեւ կեանք մը միայն ունեցաւ Մարսիլիոյ մէջ : Հուսկ ուրեմն վերջնապէս հաստատուեցաւ փարիզեան արուարձան Ռէնսիի մէջ : Մարսիլիացիք պէտք չէ ձեռքէ հանէին զայն : Անկէ ի վեր քանիցս ծրագիրներ կազմուեցան Մարսիլիոյ մէջ վարժարան բանալու համար, առանց դրական արդիւնքի մը հասնելու :

Դպրոցասէրը միակն է իր տեսակին մէջ : Ամբողջ Եւրոպայի եւ արեւմտեան կիսագունդին մէջ չունինք ուրիշ աղջկանց վարժարան : Այդ պատճառաւ ալ անիկա պէտք է բոլորիս գուրգուրանքը վայելէ : Այնտեղ է որ կը պատրաստուին ապագայ հայ մայրերը՝ հայեցի դաստիարակութեամբ եւ հայրենասիրական շունչով :

Վարժարանը ֆրանսական լիսէի աստիճան ունի, պետական ծրագրով եւ աշակերտուհիները կը ստանան պրըվէի եւ պաքալորէայի վկայական :

Մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած պաշտօնապէս դասարան հաստատել, որովհետեւ պրըվէէն վերջ դպրոցը շարունակելու փափաք ունեցող աշակերտուհիներ չկային բաւարար թիւով :

Անձնակազմ մարմինը որոշած է յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ լիսէի երկրորդ դասարան մը բանալ, որուն համար արդէն այժմէն վեց հոգի արձանագրուած են : Տարակոյս չկայ, որ ուրիշ հայ աղջիկներ ալ պիտի հետեւին անոնց օրինակին :

Դպրոցասէրը կը ներկայացնէ կարգ մը առաւելութիւններ ֆրանսական լիսէներու վրայ :

Նախ՝ աշակերտուհիները կը սորվին հայերէն լեզու եւ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ կրօնք :

Երկրորդ դասարանները խճողուած չեն եւ ուսուցիչները առանձին առանձին կը զբաղին աշակերտուհիներով եւ ուղղութիւն կուտան անոնց :

Երրորդ տարիքը նկատի չառնուիր : Անձնակազմութիւն եւ տեսչութիւն մօտէն կը հսկեն վարժարանի մաքրութեան, աշակերտուհիներու սնունդին եւ դաստիարակութեան : Կարող ուսուցիչներ կան բարեխղճութեան ճիւղի համար :

Այս տարի աշակերտուհիներու թիւը բարձրացած է 81ի :

Ներկայ շէնքը սկսած է նեղ գալ արդէն : Անհրաժեշտ է յաւելուածական նոր շէնք մը կառուցանել, որպէսզի կարելի ըլլայ դասարանները բաժնել ննջարաններէն : Ու նաեւ՝ հնարաւորութիւն ըլլայ աւելի մեծ թիւով աշակերտուհիներու ընդունելութեան :

Վերջերս ՍԷՐԹԻՖԻՔԱ տ'Էթիւտի քննութեանց ներկայացող փոքրիկ սանուհիները իր յաջողած են, ինչ որ գնահատելի է :

Վաղը՝ կիրակի՝ Սեւր ու Ռէնսի զաշտահանդէսով մը կը փակեն իրենց տարեշրջանը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

Մորլէ պաշարուած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողուր, Հինգշաբթի օր : Հոն, նոյն օրը պիտի դատուէին ընկերակցութեանց այն երկու պարագլուխները, որ անցեալ Յունիս ութին գլուխն անցած էին ըմբոստական շարժումի մը, խանգարած էին երթեւեկը եւ գրաւած ենթապետարանը :

Ատեանը ազատ արձակեց, երկու պատասխանատուները, հանդարտեցնելով մթնոլորտը եւ բնակչութիւնը : Կեանքը բնականոն կը դառնար քաղաքի մը մէջ, ուր նախորդ օրուընէ Ապահովութեան Հանրապետական գունդերու երեք հազար անդամներ կը հսկէին : Ոչ մէկ կառք կրնար Մորլէ երթալ, ամէն կողմ ոստիկանները պատրաստ էին, արտասովոր ուժերով, ի հարկին միջամտելու համար :

Այս բոլորէն ետք սակայն, գիւղացիական ցոյցերը կը շարունակուին եւ կը թուի թէ պիտի ծաւալին բովանդակ երկրին մէջ :

Ուրբաթ օր ցոյցերու կը սպասուէր Սոմի նահանգին մէջ :

Նոյն օրը, Հինգշաբթի, Ազգ. Ժողովը նիստ գումարած էր, բայց ժողովասրահին մէջ, դժգոհութեան, չրսելու համար ըմբոստութեան հով մը կը փչէր :

Երբ նիստը սկսաւ երեսփոխանները արդէն դառնութեամբ լեցուած էին : Առաջին բողոք բարձրացնող խմբակցութիւնը եղաւ Միութիւն Նոր Հանր. Համարը (Իւ. էն. էռ.) ինչ որ կրնայ որոշ զարմանք պատճառել : Հետեւեցան բոլորը բացի համայնավարներէն : Երեսփոխանները կը դժգոհէին որ կառավարութիւնը, շարաշար գործածելով իր իրաւասութիւնները, օրակարգի վրայ կը դնէ միշտ իր օրինագիծերը, այն խոր համոզումով, որ Ժողովը պիտի հետեւի :

Ասկէ վերջ կը պատահի միջադէպը : Եւմտական յանձնախումբը մերժած ըլլալով տեղական հանգամանք ունեցող որեւէ տուրք, վարչապետ Տըպրէ խստօրէն կը բողոքէ, չի կրնար ընդունիլ, որ հարկ տեսնուած բոլոր աշխատանքները կատարուին, Փարիզի մէջ, առանց Փարիզցիներու մասնակցութեան : Մտիկ ընող չկայ սակայն, քննադատութիւնները կը տեղան, նոյնիսկ Իւ. էն. էռի երեսփոխաններուն կողմէ եւ ի վերջոյ 208ի դէմ 243 ձայնով կառավարական առաջարկը կը մերժուի : Այդ պահուն Տըպրէ, սաստիկ բարկացած կը պոռայ «այս ձեւով ծրագիրը վերջնականապէս կը թաղէք» եւ չսպասելով իսկ որ խօսք ուզողները, խօսք առնեն, կը ձգէ կ'երթայ :

Այս միջադէպը ցոյց կուտայ թէ Ազգ. Ժողովին վերապահուած այս երկրորդական դերը չի կրնար շարունակուիլ առանց աղմուկ հանելու : Կառավարութիւնը բոլորովին մենաշնորհի վերածած է իր դերը, ինչպէս դիտել կուտայ նաեւ Մարսել Կայիյի, Ֆիկառոյի մէջ եւ որեւէ նախաձեռնութիւն կամ հակակշիռ չի ձգեր :

× Ֆրանսայի Ուսանողներու Ընդհ. Միութիւնը յայտարարեց թէ կը բաժնէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի կարծիքը եւ Սահարան՝ ալժերական կը նկատէ :

ՀԱՆԳԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ուրբաթ առաւօտ, Պոլսէն ստացանք հեռագիր մը, որ կը հաղորդէր Պոլսոյ Գարեգին պատրիարք Խաչատուրեանի վախճանումը :

Պատրիարքը վախճանած է, Հինգշաբթի օր, Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ, արարողութեանց նախագահելու ընթացքին — կը տօնուէր Ս. Թարգմանիչներուն՝ Սահակի եւ Մեսրոպի օրը :

Այս անակնկալ մահով, Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը թափուր կը մնայ աւելի քան երբեք փափուկ ժամանակ մը :

Վախճանեալ Պատրիարքը ծնած էր Տրապիզոն 1880ին, մկրտութեան անունով՝ Խաչիկ, իր ուսումը ստացած է Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը, ապա Արմաշի վանքը :

1901ին վարդապետ ձեռնադրուած է Դուրեան Եպիսկոպոսի ձեռամբ, յետոյ 1906ին, տեսչութեան պաշտօն վարած է Կիլիկիոյ դպրեվանքը (Սիս) :

1908ին Մարաշի առաջնորդական փոխանորդ էր ուրկէ կրկին կ'անցնէր Սիս, Կիլիկիոյ դպրեվանքը : 1909ին Արմաշի դպրեվանքին փոխ - տեսուչ եղած է, ապա առաջնորդական պաշտօններ վարած է Արաբկիր, Գոնիա, եւայլն- 1915ին աքսորուած է դէպի Մեսոպոտամիա, ուրկէ Երուսաղէմի վանքը անցած է 1917 Դեկտեմբերին : Թուրքերը զինքը Դամասկոս փոխադրած են, ուր մնացած է մինչեւ զինադադար :

Զինադադարէն ետք, եղած է Տրապիզոնի Առաջնորդ, 1922ին գացած է էջմիածին ուր եւ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է :

Առաջնորդական պաշտօններ վարած է Քալիֆորնիա, Մարսէյլ եւ Հարաւային Ամերիկա :

Պոլսոյ Պատրիարք ընտրուած էր 1951ին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇԼԻՆՔ ԼԱՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԵՔ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

—o—

Լաոսի երեք իշխանները՝ Սուվաննա Ֆումա (չէզոք քաղաքականութեան կողմնակից), Պուն Ում (ազգայնական) եւ Սու - Ֆանուվոնկ (Փաթեթ Լաօ - համայնավար) միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին Ցիւրիխի (Զուիցերիա) մէջ, յետ երկարատեւ խորհրդակցութեան : Թագաւորին կողմէ նշանակուած եւ ազգային միութիւնը ներկայացնող կառավարութեան մը կազմութեան շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են : Կառավարութիւնը ի գործ պէտք է դնէ խաղաղասէր եւ չէզոք քաղաքականութիւն մը :

« Երեք իշխանները — կ'ըսէ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը — խորհրդակցեցան Ազգային Միութիւնը ներկայացնող առժամեայ կառավարութեան քաղաքական ծրագրին եւ իր անմիջական առաքելութիւններուն շուրջ ու համաձայնեցան որ ·— Արտաքին քաղաքականութեան մէջ պէտք է հետեւի խաղաղասէր եւ չէզոքավար ուղղութեան, մաս պէտք չէ կազմէ ոչ մէկ ուխտի կամ զինուորական դաշնակցութեան ու պէտք է արգիլէ օտար զինուորական կայաններու հաստատումը Լաոսի մէջ : Միեւնոյն ատեն պէտք է հեռանան բոլոր օտար ուժերը եւ զինուորական խորհրդատուները : Լաոս պիտի ընդունի բոլոր երկիրներու օժանդակութիւնները, անխտիր :

Ներքին քաղաքականութեան մէջ պիտի վերահաստատուին քաղաքացիներու ազատութիւնը, 1954ին վաւերացուած ընտրական օրինագիծը եւ վերջապէս պէտք է յարգուին ժողովրդավարական ազատութիւնները :

Առժամեայ կառավարութեան նպատակներէն պիտի ըլլայ նաեւ պահպանել Ազգ. Միութիւնը, չէզոքութիւնը, անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

Երեք խմբակցութիւններուն ուժերը պէտք է միացուին կազմելու համար միակ ազգային բանակը :

Զեկոյցին մէջ մատնանշուած են նաեւ քաղաքական գերիներու ազատ արձակումը, զինադուլի յարգումը եւ այլ անմիջական նկատուող հարցերու կարգադրութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊՔԷ, Պոն վերադառնալէ առաջ, Հինգշաբթի օր այցելեց Ֆոնթէնպլոյի դղեակը, ապա Մալրօ ճաշ մը կուտար ի պատիւ Ֆրանսայի հիւրերուն, մինչ նուագախումբը Մոցարթով, Քուփըրէնով եւ Պախով կ'ընկերանար սեխին, եղինձին եւ գինիներուն : Նոյն օրը, Լիւպքէ կ'այցելէր Սաքլէի հիւլէական կեդրոնը, Իւնէսքօ եւ իրիկունը Քէ տ'Օրսէի մէջ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ ճաշ մը կուտար ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Լիւպքէի : Յիշենք որ նախորդ օրը, դաշնակցային հանրապետութեան նախագահը այցելած էր Կրինեոնի վարժարանը եւ ընդունուած տեսուչին՝ Պ. Տէր Խաչատուրեանի կողմէ, որ դպրոցին պատմականն ըրած էր Լիւպքէի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ կը տառապի անծանօթ ժահրէ մը եւ ջնջած է բոլոր ժամադրութիւնները :

« Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ իր դաշնակիցները՝ Ֆրանսա եւ Անգլիա Պերլին կը գտնուին, ոչ թէ ուրէ մէկու մը բարեացակամ թոյլտուութեամբը, այլ՝ իրենց լրիւ իրաւունքով », յայտարարեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Ապա, դիտել տուաւ, թէ 1946էն ի վեր Դաշնակիցները աշխատած են լուծել պատերազմին ստեղծած թնճուկները, բայց միշտ հանդիպած են խորհրդային ընդդիմութեան :

ՍՊԱՆԻՈՅ եւ Խ. Միութեան միջեւ առեւտրական կարեւոր համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ, որու հիման վրայ խորհրդային 40.000 թոն քարիւղ եւ սպանական 2200 թոն հիւսուածեղէն պիտի փոխանակուին երկու երկիրներուն միջեւ : Այս համաձայնութիւնը կնքուեցաւ պելժիական ընկերութեան մը միջնորդութեամբ քանի որ երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւն չունին :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Փարիզի ներկայացուցիչը՝ Զին Հիենք - Ֆէ «անխուսափելի» գտաւ համայնավար վարչակարգի տապալումը Չինաստանի մէջ եւ մայր հայրենիքի վերագրաւումը Քումինկթանկի (ազգ. Չինաստան) ուժերու կողմէ : Փարիզի Ամերիկեան ակումբին մէջ իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին դիտել տուաւ նաեւ, թէ «բազմաթիւ հակահամայնավար ուժեր կը պայքարին Չինաստանի մէջ » :

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ արարքները կը շարունակուին Ալժերիոյ մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հայ միտքը այս տարիներուս ամէնէն աւելի կը զբաղի դպրոցական հարցով : Ազգային միւս բոլոր կարեւոր խնդիրները պահ մը մոռցուած են, նոյն իսկ գրական կեանքի վերարծարծումը ուժեղ եւ բեղուն կեդրոն մը կազմելու համար. ամէնուն ուշադրութիւնը դպրոցական մարզին կը դառնայ : Դպրոցը իրաւամբ կը կազմէ մարդը, քաղաքացին, նոյն իսկ գիտնականը կամ գրագէտը՝ մարդուն մէջ. ամէն ինչ անկից կախում ունի եւ ինչ որ է դպրոցը նոյնն է ժողովուրդը : Անկից որեւէ երկրի մէջ նոր կեանք մը ծայր տուած ատեն բնական ոճով կը մտածուի այդ կեանքին հաստատութիւն տալ դպրոցով : Մեզի համար ալ նոր կեանք մը սկսած է տարբեր առջինէն իր միջավայրով, կենսունակութեամբ, արտայայտուելու եղանակով. այդ կեանքին ծնունդը ակամայ ծնունդ մըն է եւ այս պատճառաւ է մեր անընտելութիւնն եւ դժուարահաճութիւնը անոր պարագաներուն հետ. անկից վարժելու եւ հրահանգուելու պէտքը դպրոցի միջոցաւ :

Դպրոցը սակայն մեզ չի զբաղցներ այնքան ուսումնական տեսակէտով. այս մասամբ ամենադիւրին է գոհացում տալ մեր փափաքին : Այն երկիրներուն մէջ՝ ուր ցրուած է Հայութիւնը, տեղական բազմաթիւ ուսումնական հաստատութիւններ կան գիտական բարձր մակարդակով, ուր ուսման ծարաւի ամէն միտք կրնայ գտնել իր բաղձացածն ու սիրածը :

Այլ կը զբաղցնէ մեզ իր կրթական ուղղութեամբ : Դպրոցը միայն քաղաքացին եւ ուսումնական անձը չի պատրաստեր, այլեւ կը կազմէ մարդուն ցեղային նկարագիրը, հայրենիքի գաղափարը, անհատը՝ որ որոշ ազգի մը կը պատկանի իր հողով, իր զգացումներով, իր տեսութիւններով. այսպէս դպրոցը որքան ուսումնարան է նոյնքան եւ կրթարան ազգայնութեան. ուղին դէպի յառաջադիմութիւնն եւ զարգացումը, նոյնպէս անհրաժեշտ տարր մը ազգային պահպանումին. դպրոցը ժողովուրդն ըլլալէ զատ ինքնին ազգն է, հայրենիքն է : Անկից կը հետեւի թէ կարեւոր է որ ունենայ ազգային նկարագիր մը ոչ միայն ուսումնական ծրագրին, այլ եւ ներքին կազմին եւ կեանքին մէջ :

Հոս դիտումս չէ տեսութիւններ ընել՝ կը հասկցուի կրթական տեսակէտով, ազգի նշանակութեան, անոր գոյութեան իրաւունքին, ազգայնացման կարեւորութեան կամ ոչ կարեւորութեան վրայ այլ այլ զբաղիլ խրոխտութիւններով : Յայտնի է որ հիմակ ամէնէն աւելի պէտքը կը զգանք ազգայնանալու, պահելու մեր ցեղային կնիքը, կենդանացնելու եւ հրահրելու հայրենիքի գաղափարը մեր եւ մեր զաւակներուն մէջ, շարունակելու համար մեր գոյութիւնը, իբր ուրոյն ժողովուրդ : Արդ այս բոլոր ճիգերը ապարդիւն կը մնան առանց դպրոցական որոշ ուղղութեան : Լեզուն եւ գրականութիւնը այնքան չեն սատարեր ազգային պահպանումին, որքան դպրոցը, որ յաջորդութիւն պատրաստելու, մեր սերունդը մեր գաղափարով խմորելու ըսկըզբնական տարրն է. առանց դպրոցի՝ լեզուն եւ գրականութիւնն ալ կը կորսնցնեն իրենց ուժը : Հետեւաբար մեզի համար էական է տալ դպրոցներուն ազգային նկարագիր եւ ուղղութիւն :

Դպրոցին ընծայել ազգայնական նկարագիր նորութիւն չէ. կարելի է ըսել թէ բոլոր երկիրներու պետական դպրոցները ազգայնական են. մեր ազգային վարժարանները նոյնպէս, ուր մթնոլորտը հայ է եւ մասամբ կարեւորութիւն կը տրուի տոհմային գիտութեանց ուսուցման : Սակայն հիմա մեզի համար ասիկա բաւական չէ. անհրաժեշտ է աւելի զգալի ընել, ,գերազօր ու տիրող ազգային նկարագիրը եւ ընծայել անոր միաձոյլ դրոշմ մը մեր բոլոր վարժարաններուն համար, որով ասոնք հաւասարին իրարու եւ շըղթայուին՝ իբր հայ դպրոցներ, իբր միակ հաստատութեան զանազան ճիւղերը : Այսպէս անոնց մէջ դաստիարակուած սերունդը սնած եւ մեծցած կ'ըլլայ ազգային միեւնոյն գաղափարականով ու զգացումներով, ու քիչ շատ ամէնուն մէջ նոյն տեսութիւններն ու համոզումները բարգաւաճած կ'ըլլան հայրենիքի տեսակէտով :

Ապահովաբար ասոր մեծապէս կը նպաստէ հայկական գիտութեանց ուսումնական միակ ծրագրի մը մշակումը ազգային իշխանութեանց կողմանէ : Այդ ծրագրին մէջ մանրամասն պէտք է նշանակուած ըլլան եւ ցուցուած, նախնական՝ ինչպէս նաեւ միջնակարգ մեր դպրոցներուն մէջ ուսուցանելիք ազգային գիտութեանց նիւթը, աւանդուելու եղանակը, ժամաժամերը, ոգին եւ զգացումները զոր հարկ է արծարծել աշակերտներու սրտին մէջ : Նոյն ծրագիրը պէտք է որդեգրեն ազգին բոլոր կրթական հաստատութիւնները, դաստիարակելու համար նոր սերունդը՝ ազգային տեսակէտով, նոյն հոգիով եւ համոզումով : Այսպէս գոնէ ազգային գիտութեանց ուսուցման միաձեւութիւն մը կը ստեղծուի բոլոր մեր վարժարաններու մէջ՝ առանց սակայն ամբողջապէս ստրկանալու, որովհետեւ աւանդող անձերու իւրայատուկ մտայնութիւնն եւ ըմբռնումը, ինչպէս նաեւ միջավայրի տարբերութիւնը միշտ այլազանութիւն կը մտցնեն ամէնէն միաձեւ իրին մէջ ալ :

Եթէ իրագործուի ասիկա, գուցէ հայ դպրոցին հիմը դրուած ըլլայ :

Հ. Կ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

«Բազմավէպ», 1929

ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՍԱԼԱԶԱՐ

—o—

Սալազար շատ քննադատուած, բայց եւ, շատ գնահատուած մէկն է, քաղաքական ղեկավար մարդոց մէջ : 30 տարի է կը վարէ Փորթուկալի ճակատագիրը եւ եթէ Սանթա – Մառիայի եւ Անկոլայի դէպքերը չպատահէին, շատեր պիտի շարունակէին այն տպաւորութիւնն ունենալ, թէ Սալազար Փորթուկալի մենատէրն է եւ ոչ թէ միայն վարչապետը, որ ունի սակայն արտակարգ իրաւասութիւններ, Հանրապետութեան նախագահին՝ ծովակալ Թոմա, ձգելով խորհրդանշական դեր մը :

Փօլ Սերան, որ քաղաքական հարցերու լաւագոյն մասնագէտներէն մէկն է, գիրք մը հրատարակած է վերջերս «Սալազար եւ իր ժամանակը», ուր շահեկան խորհրդածութիւններ կ'ընէ Փորթուկալի վարչապետին մասին :

Իրաւաբանութեան այս դասախօսը շատ ծանօթ չէ ամբոխին : Երեւութապէս, չէ ուզած կառավարութեան գլուխ անցնիլ եւ ամէն ինչ կ'ընէ, որպէսզի հանրութեան չներկայանայ : Կ'ըսէ. «Կարելի չէ նոյն ատեն ամբոխը հմայել եւ զայն կառավարել» : Այդ իսկ պատճառով, երբ գիւղացիներ նուէրներ կուտային իրեն, որովհետեւ կամուրջ մը շինել տուած էր, շեշտով պատասխանած է. «Շնորհակալ ըլլալու պէտք չունիք : Ամէն ինչ կ'ընեմ, օգտակար ըլլալու համար, բայց ոչ մէկ բան՝ հաճելի ըլլալու համար» :

Փօլ Սերան, որ կը ներկայացնէ Սալազար՝ մարդը, տրամաբանութեան, դատողութեան եւ պայծառատեսութեան տէր մէկն է : Փարի – Փրէսի քննադատը Քլէպէր Հետէնս կը խորհի թէ նոյնիսկ, հակառակորդները պէտք է շահեկան գտնեն իր գրածները, որովհետեւ երբեք չնենթարկուիր, այլ կուզէ միայն լուսաբանել : «Սալազարական» չէ, քանի որ սալազարականութիւն չկայ : Զի կարծեր թէ Սալազար օրինակելի քաղաքական վարչաձեւ մը ստեղծած է, բայց կը գտնէ թէՍալազարի փորձը նոյնիսկ եթէ ձախողի՝ «արժանի է պարկեշտօրէն ուսումնասիրուելու» :

Կ'ուսումնասիրէ Սալազարի վարդապետութիւնը, երեւան կը հանէ ընդդիմադիր պատճառաբանութիւնները եւ յաճախ կը դրժէ զանոնք : Զեւով մը Սալազարի պաշտպանութիւնն է : Շահեկան դիտողութիւն մը կայ յառաջաբանին մէջ : Սերան կը նկատէ, որ Սալազար այսօր իր դէմ ունի ոչ միայն համայնավարները, այլեւ արեւմտեան բազմաթիւ ժողովրդավարներ : Այս վերջինները կը թելադրեն խօսիլ Խորհրդ. Միութեան, Չինաստանի եւ ամէն անոնց հետ, որոնք մարքսեան մենատիրութեան ձեւ մը ունին, յանուն խաղաղ համակեցութեան բարիքներու տարածման : Ընդհակառակն, շատ մեծ խստութիւն ցոյց կուտան մենատիրական այն վարչաձեւերուն հանդէպ, որոնք կը պայքարին համայ- նավարութեան դէմ : Եւ Փօլ Սերան հարց կուտայ. « Եթէ հարկ է լաւ յարաբերութիւններ մշակել համայնավար երկիրներու հետ, հակառակ անոր որ ժողովրդավար կեանքը բոլորովին գոյութիւն չունի այդ երկիրներուն մէջ, ապա ուրեմն ինչո՞ւ պէտք յարաբերութիւններ մշակել երկիրներու հետ, որոնք եթէ ժողովրդավար չեն՝ արեւմտասէր են» : Արդարեւ, իմաստուն չի թուիր մեղադրել պետութիւններ սա պարզ պատճառով, որ ձեզի բարեկամ են :

Խորհրդ. Միութիւնը եւ Չինաստանը վախ կը պատճառեն : Ընդհակառակն, Փորթուկալի անունը համաշխարհային ոչ մէկ վախ կ'արթնցնէ, եւ ծանօթ է, որ վատութիւնը քաղաքականութեան մեծ ուժերէն մէկն է :

Փօլ Սերանի համար, այս մանկական վրդովվարներու փտումին յանուն նշանաւոր «Պատմութեան իմաստին» : Անիկա կը նշանակէ՝ ուժգին մայել յանուն ենթադրական պատմութեան յեղաշրջման մը, զոր ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ է :

Փօլ Սերանի համար, այս մանկական մեքենայութիւնը. «մեր ժամանակի ամէնէն ծանրակշիռ մտաւորական խեղաթիւրումներէն մէկն է» :

« Սպանիոյ եւ Փորթուկալի քաղաքական դրութիւնները ժամանակավրէպ պիտի ըլլան, բայց ժամանակավրէպ պիտի ըլլան նաեւ համայնավար դրութիւնները» : Ոչ Արեւելքի, ոչ ալ Արեւմուտքի դրութիւնները համապատասխան են նոր սերունդներու բաղձանքներուն :

Սալազար վարչապետ է, նշանակուած Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ եւ պատասխանատու անոր առջեւ : Խորհրդարան կայ, բայց իր դերը, նոյնիսկ օրէնսդրական, շատ փոքր է եւ Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ զայն լուծել մէկ օրէն միւսը :

Արքայական եւ ժողովրդավար ընդդիմութիւնը գոյութիւն ունի իրապէս, բայց չի կրնար կուսակցութեան ձեւով կազմակերպուիլ եւ իր գործունէութեան կարելիութիւնները շատ միջակ են : Կրնայ սակայն ընտրողական ցանկեր ներկայացնել : Միութեանց եւ մամուլի ազատութիւն կը պահանջէ : Սալազար կը պատասխանէ թէ իր վարչաձեւը կատարեալ չէ, պէտք է, անշուշտ բարեփոխել, բայց աշխարհի այս կացութեան մէջ պէտք է խոհեմ ըլլալ :

Հարկ է ճշդել նաեւ թէ Փորթուկալ Սահմանադրութիւնը վաւերացուած է ժողովուրդին կողմէ, հանրաքուէով, Ֆրանսացիները պէտք չէ անգիտանան կ'աւելցնէ Փարի – Փրէսի քրոնիկագիրը :

Անթոնիօ տէ Օլիվէյրա Սալազար հաւատացեալ մըն է որ պահած է Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ բաժանումը, չափաւոր դայնական մըն է, որ միացած Եւրոպա մը կը մաղթէ, ուր, հակառակ ... բանի, ազգերու քաղաքական անկախութիւնը պահպանուած ըլլայ, թշնամի ... է ցեղային խտրականութեան, որ կը ...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

Անշուշտ բոլոր ծխողները սրտի հիւանդութիւն չեն ունենար. որովհետեւ կան բազմաթիւ անձեր որոնց սիրտը եւ երակները զգայուն չեն նիքոթինի թունաւոր ներգործութեան (*) : Միւս կողմէ չծխողներն ալ ենթակայ են սրտերակային վերոյիշեալ ծանր եւ յաճախ մահաւիթ հիւանդութիւններուն, բայց շատ աւելի նուազ համեմատութեամբ եւ այլ պատճառներու ազդեցութեան տակ :

Այսպէս բոլոր պրպտումները կը հաստատեն որ երակները եւ անոնց գործունէութիւնը վարող ջիղերը չեն սիրեր նիքոթինը եւ իրենց խորշումը կ'արտայայտեն պրկումներով, որոնք տարիներ վերջ, կը յանգին ծանր խաթարումներու ոչ միայն սիրտը, այլեւ մարմնին ուրիշ մասերը (ուղեղ, անդամներ) ոռոգող երակներուն մէջ :

Որքա՞ն է ծխողներուն եւ չծխողներուն մէջ սրտի եւ երակներու խաթարման հետեւանքով մահացութեան համեմատութիւնը :

Հէմընտ եւ Հորն 1958ի կատարած վերոյիշեալ պրպտումը, որու ընթացքին այդ երկու գիտունները քան ամիս շարունակ 50 – 69 տարեկան մօտ հարիւր ութսուն հազար այրերու ապրելակերպին եւ առողջական վիճակին հետեւեցան, երեւան բերած է, որ 50 – 55 տարեկանին սրտին երակներու հիւանդութեան հետեւանքով մեռնողներուն մէջ, չծխողներու բաղդատմամբ ծխողներուն թիւը երեք անգամ աւելի եղած է, եթէ օրական քանիէն քառասունէ աւելի ծխիկ սպառած են եւ երկու անգամ աւելի եթէ քանիէն պակաս ծխած են : Բայց 65 – 69 տարեկաններուն մէջ համեմատութիւնը գրեթէ նոյնը եղած է, որովհետեւ ծխախոտի ազդեցութեան չափազանց զգայուն ծխողները այդ շրջանէն առաջ մեռած էին : Կը հետեւի թէ 50 – 55 տարեկանին՝ գլխաւորաբար ծխողներն են որ զոհ կ'երթան երակներու հիւանդութեամբ կանխահաս մահուան :

Մարսողական գործարանը եւս ընդհանրապէս զգայուն է նիքոթինի ազդեցութեան : Ոմանք իրենց ախորժակը կը կորսնցնեն, ստամոքսի ծանրութիւն կ'ունենան. դժուար կը մարսեն, երբեմն ալ ստամոքսի կեղէ (ուլսէր) կը տառապին, որու գոյացման մէջ ենթակային ջղային հոգեկան դրութիւնը մեծ դեր կը կատարէ : Ուրիշներ պնդութիւն եւ աղիքային այլ խանգարումներ կ'ունենան, թէեւ ծխողներու կարծիքով առաւօտեան ծխիկը աղիքներու պարպումը կը դիւրացնէ. ինչ որ ճիշդ է, բայց ծխախոտը կը ներգործէ իբրեւ վարժութիւն դարձած ազդակ մը, ինչպէս առաւօտեան գաւաթ մը ջուրը կամ սուրճը : Ամէն պարագայի մէջ, բուսաջղային դրութիւնը թունաւորելով է որ ծխախոտը մարսողական խանգարումներ յառաջ կը բերէ : Երբ ենթակաները ժամանակին կը դադրեցնեն ծխելը, այդ խանգարումները կ'անհետանան, անշուշտ եթէ ուրիշ պատճառներ չկան :

Ծխախոտը խական թոյն մըն է մանաւանդ ընդհանուր ջղային դրութեան համար : Բազմաթիւ ծխողներ աւելի դիւրագրգիռ կը դառնան, ձեռքերու դողդոջում, մկանային ցնցումներ կամ կուրծքի ցաւեր կ'ունենան, մասնաւորաբար ձախ կողմը : Շատերու յիշողութիւնը, ուշադրութիւնը եւ տեսողութիւնը աստիճանաբար կը նուազին : Այս ախտաբանական փոփոխութիւնները այնքան յամրօրէն երեւան կուգան, որ ենթակաները ուրիշ պատճառներու կը վերագրեն զանոնք :

Շնչառական գործարանը եւս յաճախ ենթակայ է ծխախոտին խաթարող ազդեցութեան, որ այլազան է, արդիւնք անոր ծուխին, որ ածխաթթու, խայծղան (կուտրոն) եւ քիմիական այլ նիւթեր կը պարունակէ : Ածխաթթուն եւ մանաւանդ ածխային թթուիդը զօրաւոր թոյներ են, որոնք երբ մեծաքանակ կը շնչուին (օդային կաղ, դէշ վառող կրակարան, եւայլն), յաճախ կը մահացնեն (արկած ... ինքնասպանութիւն) :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(5 Նար.)

(*) Ֆրանսացի երեք բժիշկներու կը... մէ տարի մը առաջ եղած հաղորդագր... թեան համաձայն «ծխիկի փորձարկ... (թեսթ տը լա սիկառէթ) կարելի է ... տորոշել ծխախոտի թոյնին զգայուն ... եւ երակ ունեցող անձերը : 12 ժամ ... խելէ ետք, մասնաւոր գործիքով ... թակային բազկազարկը կ'արձանագ... երկու ծխիկ ծխելէ առաջ եւ վերջ ... Անոնք որ երակներու հիւանդութիւ... նին եւ ծխախոտէն չեն ազդուիր, ... բաբախումներու թերթեւ եւ ժամանա... ւոր արագացում մը եւ արեան շրջ... դիւրացնող երակային չափաւոր ընդ... նում մը կ'ունենան : Իսկ անոնք որ ... երակներու յայտնի կամ թաքուն հիւ... դութիւն մը կամ խաթարում մը կամ ... րակային գերճնշում կամ բորբոք... (արթէրիթ) ունին կամ այդ հիւանդ... թիւններու նախատրամադիր են, ... պիսիները սրտի բաբախումներու ... դանդաղում մը եւ արեան շրջանը ... ւարացնող երակային սեղմում կ'ունե... նան : Առանց սրտին եւ երակներուն ... մար ծխախոտը կատարեալ թոյն մըն ...

ԻՋՄԻԹՑԻՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անանիա վարդապետի ձեռագիրներուն «Յառաջ»ի մէջ հրատարակութեան առթիւ, Փրանսաբնակ իզմիրցի տիկին մը, որ չուզեր իր ինքնութիւնը յայտնել, յուզումով լեցուն նամակ մը ուղղած է ինծի :

Նամակագիր տիկինը շատ կը ցաւի որ ցարդ չգտնուեցաւ իզմիրցի մը, որ քանի մը տող գրէր Նիկոմիդիոյ այդ չէն, կեդրոնական քաղաքին պատմական կամ հայկական անցեալին մասին(*) : Մինչ իրարու ետեւէ հրապարակ ելան Պարտիզակի, Ատափազարի, Կէյվէի եւ այլ քաղաքներու պատմագիրքերը :

Յիշելով կարգ մը դէպքեր, Տիկինը կը պատմէ բաներ, որոնք թէեւ առասպելական կը թուին, բայց կ'արժէր որ պըրպտումով մը՝ ուսումնասիրութեան նիւթ դառնային անոնք :

Համաձայն տիկնոջ գրածին, Հոփսիմէ եւ Գայեանէ կոյսերուն դագաղները կը գտնուէին Թուրքի մը տան մէջ, գոյնզգոյն, մետաքսեայ ծածկոցներով ծածկուած : Ուխտատեղի մը վերջապէս, ուր հիւանդները կ'երթային բժշկութիւն հայցելու : Դագաղներուն վրայ կը դնէին իրենց մազերէն խուրձեր, կամ զգեստի մէկ կտոր :

Նման ուխտավայր մը եւս, — Խաչի պապա, ըստ տիկնոջ՝ Հայ մը եղած է : Եւ վերջապէս բլրաձեւ վայր մը՝ Բիւրլյօք յորջորջուած, որուն փլատակներէն յուրս կը հանէին հինաւուրց զանազան առարկաներ՝ ...

Վերապրող իզմիթցի հայրենակիցներու, մասնաւորաբար Սահեան Թիրաքեանին եւ Գ. Մոսկոֆեանին պիտի թելադրէի՝ որպէսզի հետաքրքրուէին պատմական այդ հնութիւններով եւ ամբողջացնելով իրենց ունեցած ծանօթութիւններուն հետ, ուսումնասիրութիւնով մը տային մամուլին :

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Հալէպէն մեզի դրկուած էր, ժամանակին, յայտարարութիւն մը, որով կը հաղորդուէր թէ դեղագործ Սելեանի նախաձեռնութեամբ կը սպատրաստուի ընդհանուր Բիւթանիոյ պատմութիւնը (Նիկոմիդիա՝ իր բոլոր գիւղերով) : Ի՞նչ է պատճառը որ այսքան կը կաղայ ձեռնարկը :

Կ'ը թէ հայաձեւով կատարուած ապագոյնթականացում մը, Ներկայիս, ոճիր մըն է Սեւերուն հանդէպ :

Այս ամբողջին վրայ, պէտք է նաեւ աւելցնել թէ Սալազար Փրանսայի բարեկամ մըն է եւ ֆրանսերէն լեզուն եւ գրականութիւնը շատ տարածուած են Փորթուկալի մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ԿԱՃԱՌԻՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒ - ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

Լեզուի կաճառը, որ մէկ ճիւղն է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային, յատուկ նիստով ներկայացուց իր գործունէութեան հաշուետուութիւնը : Ծրագիրները մեծ մասամբ իրագործուած են : Հրատարակուած են կարգ մը լեզուաբանական արժէքաւոր աշխատութիւններ, իսկ քանի մը հատն ալ պատրաստ են հրատարակութեան : Զգալի աշխատանք կատարուած է քարտագրութեան (փիշիէի կազմութիւն) ուղղութեամբ, որ մեծ կարեւորութիւն ունի լեզուաբանութեան եւ բառարանագիտութեան համար :

Ցատուկ ջանք թափուած է բարձրացնելու գիտահետազօտական աշխատանքներուն գիտական մակարդակը :

Այսուհանդերձ, ժողովականները վերապահութիւն յայտնած են Հայոց լեզուի պատմութեան եւ բարբառագիտութեան բաժիններու գործունէութեան շուրջ, ուր կը բացակայի ընկերական առողջ մթնոլորտը :

« Լեզուաբանները, կը գրէ «Երեւան» թերթի Յունիս 7ի թիւով Ս. Նազարեան, աւելի յաճախ զբաղած են ոչ գիտական հարցերով, սուղ ժամանակը վատնած են անձնական վէճեր լուծելով կամ ալ աւելի բարդացնելով » : Ասոր իբրեւ հետեւանք, ոչ մէկ գիտական նիւթ գումարուած է վերջին չորս տարիներու ընթացքին, իսկ շատ մը աշխատանքներ ալ վերջ ի վերջոյ ապարդիւն անցած են :

Անձնական վէճերը եւ հակակրութիւնները այն աստիճանի հասած են, որ ներկայիս կաճառի տնօրէն՝ «Արարատ Ղարիբեանի համակիր», «չէզոք», կամ «դէմ» ըսելով կը բնորոշուին Կաճառին անդամները : Յարաբերութիւնները յատկապէս լարուած են Համալսարանի լեզուաբաններուն եւ Լեզուի Կաճառի տնօրէնին ու այլ լեզուաբաններուն միջեւ :

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Յունիս 9ին Մոսկուայի մէջ մեռած է նկարիչ Միքայէլ Արուտչեան : Բնիկ Շուշեցի, ծնած էր 1897ին : 1916ին կ'աւարտէ Պաքուի միջնակարգ դպրոցը ու յաջորդաբար կ'ուսանի Մոսկուայի, Պերլինի համալսարաններու իրաւաբանական ճիւղերուն եւ Փարիզի գեղարուեստի հաստատութեան մէջ :

Նկարչութեան հետ զբաղած է նաեւ բեմայարդարութեամբ, Մոսկուայի, Երեւանի, Թիֆլիզի, Պաքուի եւ այլ քաղաքներու մէջ : Ունի ծաղրանկարներ եւ ձեւաւորած է գիրքեր, ինչպէս նաեւ՝ հայերէն ժապաւէններ :

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍԵՒՈՒՆՑ

Գրագէտին ծննդեան 50ամեակը տօնուած է Երեւանի մէջ Յունիս 2օթնին : Հանդիսութեան ներկայ եղած են գրագէտներ, արուեստագէտներ եւ ընտիր հասարակութիւն մը : Գ. Սեւունցի կեանքըն ու ստեղծագործութիւնը ներկայացուցած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու՝ Ա. Բաբայեան : Ամէնէն ետքը խօսք առած է յոբելեարը՝ Գ. Սեւունց եւ շնորհակալութիւն յայտնած :

Ա. ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

Մեծ երգահանը մեռած է Երեւանի մէջ, Յունիսին :

Ծնած էր Թիֆլիզ 1887ին : Երաժշտական ուսման հետեւած է ծննդավայրին եւ ապա՝ Փեթերպուրկի մէջ, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1914ին, հետեւած է նաեւ իրաւաբանութեան :

Յօրինած է երգեր, տաղեր, համանուագներ եւ օփերաներ, որոնցմէ ծանօթ են «Սեդա» եւ «Արեւի շողերի մէջ» օփերաները : Գրած է նաեւ «Անահիտ», « Հրոյ հարսնացուն» բեմապարերը :

Տարիներ շարունակ իբրեւ տնօրէն վարած է Երեւանի, Պաքուի երաժշտանոցները եւ դասաւանդած է Թիֆլիզի երաժշտանոցին մէջ : Երգահանին աշակերտած են ի մէջ այլոց Ա. Բաբաջանեան, Ա. Յարութիւնեան, Ա. Սաթեան եւ օտարազգի ծանօթ երգահաններ եւ երաժիշտներ :

Բեղուն աշխատանք կատարած է նաեւ հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնը հաւաքելու, գրի առնելու եւ մշակելու ասպարէզին մէջ : Ծանօթ էր նոյնպէս իր երաժշտական քննադատական յօդուածներով, դասախօսութիւններով եւ առհասարակ երաժշտական գործունէութեամբ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ճատրակի այս տարուան ախոյեանուհին է Գ. Լեապունովա, որ կ'աշխատի Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ : Մրցաշարքին մասնակցած են 14 հոգի :

ՈՒՋՈՒՆԼԱՐԸ Հայաստանի ամէնէն մեծ գիւղերէն մէկն է : Նկատի առնելով բնակչութեան պահանջը, բացուած են գիւղատնտեսութեան, մշակոյթի եւ կինոներու կրթարաններ :

ԹԻՖԼԻԶԻ Խօջիվանքի գերեզմանատունը, ուր թաղուած են անուանի հայ մտաւորականներ, հանրային պարտէզի վերածուած է : Այսուհանդերձ, Փրոֆ. Ռ. Ազարարեանի նախաձեռնով շինուած է գեղեցիկ պանթէոն մը, ուր եւ զետեղուած են Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Յ. Թումանեանի, Նար - Դոսի եւ ուրիշներու աճիւնները :

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ բացուեցան 21 հազար երախաներու եւ դըպրոցականներու համար, Յունիս 10ին :

ՀՐՃԻԳ ՄԱՆՐԷՆԵՐԸ

*

Անգամ մը նաւ մը կ'երթար Եգիպտոսէն Անգլիա : Նաւուն ամբարներուն մէջ լեցուած էին բամպակի հակեր : Բեռը պաշտպանուած էր խնամքով : Ցանկարծ սաստիկ խանձահոտ մը ելաւ եւ կրակի հսկայ բոցերը պատեցին նաւը :

Ի՞նչ էր արկածին պատճառը, թերեւս անզգուշութեամբ նետուած լուցկի մը : Բնաւ երբեք : Բամպակը վառեցաւ ինքնիրենը, եւ այս եղաւ փոքր կենդանի մարմիններու՝ մանրէներովը :

Ինքնավառումը կամ ինքնաջեռուցումը բնութեան մէջ բաւական տարածուած երեւոյթ մըն է, որ կը բացատրուի հետեւեալ ձեւով.— Նիւթին փոփոխութիւնները եւ փոխարկումները կենդանի մարմնին մէջ միշտ կապուած են ուժի արտաթորումին հետ : Եթէ ջերմութիւնը կ'արտաթորուի դէպի դուրս, ան կը հաւաքուի տարրալուծուող զանգուածի մէջ եւ յառաջ կը բերէ այնտեղ տաքութեան բարձրացում մինչեւ 60 - 70, իսկ երբեմն նաեւ մինչեւ ութսուն աստիճան :

Սակայն կարծես թէ անբարենպաստ այս երեւոյթը մարդիկ սորված են օգտագործել : Օրինակ՝ կաշեգործարաններուն մէջ ինքնաջեռացումի ձեւը կ'օգտագործուի կաշիները մաքրելու համար : Թարմ, չմշակուած կաշիները մաշկի եւ միսի մնացորդներուն հետ կը դրուին իրարու վրայ : Մանրէները կը սկսին եռանդով աշխատիլ եւ կաշիներուն ջերմութիւնը կը բարձրանայ : Ճարպը եւ ըսպիտակուցը կը քայքայուին շատ աւելի արագ քան մազերը : Այդ պատճառով բուրդը կը պահպանուի, իսկ ճարպի եւ սպիտակուցներու մնացորդները «կ'այրին » :

Ջերմութիւն արտադրելու նոյն ձեւը կ'օգտագործուի գոմաղբով ջերմոցներ տաքցնելու համար : Կենդանիներն ալ գիտեն այս բանը եւ «կ'օգտագործեն » : Աւստրալիոյ սեւ հաւերը՝ օրինակի համար, իրենց հաւկիթները կը թաղեն նեխուելու վրայ եղող տերեւներու եւ ճիւղերու կոյտին մէջ : Այնտեղ, շնորհիւ ինքնաջեռուցման եղանակին հաւկիթները կը մնան տաք եւ թռչունին կը մնայ միայն «հետեւիլ» որ գործը եփի :

Թուխսի պարտականութիւնը յաջող կերպով կը կատարեն մանրէները :

Օդափոխութեան 43 կայաններ, կամ «պիոներական ճամբարներ», ինչպէս կը կոչեն Հայաստանի մէջ, հաստատուած են, որոնցմէ Արթիկինը առաջին անգամ ըլլալով : Կայանները բաց պիտի մնան երեք ամիս :

ՄՈՒՐԱՑԱՆԻ «Ռուզան» թատերգութիւնը ներկայացուեցաւ Կիրովականի մէջ :

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Այժմ սակայն բերդի առանձնութեան մէջ երկար անքուն գիշերները նա յանգել էր այն մտքին, թէ զօրքին, ժողովրդին ոգի եւ վստահութիւն ներշնչելու համար, մանաւանդ օրինական իշխանութիւն ունենալու համար, անհրաժեշտ էր պապին բերել Բիւզանդիայից : Թող Շապուհը չկարծի, թէ Հայոց Աշխարհը մընացել է անտէր, եւ ցանկացածը կարող է անել՝ երկիրը նուաճել մի գրոհով, — մտածում էր Փառանձեմը :— Բանտելով Արշակ թագաւորին՝ Շապուհը կամեցել էր երկիրը թողնել անգլուխ, որպէս զի դիւրանայ նրա նուաճումը ... Իսկ եթէ գահաժառանգը լինի երկրում՝ պարսից արքան չի հանի իր նպատակին :

« Պապը, հարկաւ, սուրը ձեռքին չի ելնի կռուի, — խօսում էր ինքն իրեն հետ Փառանձեմը, — սակայն լոկ թագաժառանգ անունը — կ'ունենայ իր ազդեցութիւնը թէ երկրի ներսում եւ թէ դըրսում » :

Վերջապէս, Փառանձեմը խորհում էր, որ Պապի հետ կը գայ եւ իր հայրը՝ Անդոք իշխանը եւ իր փորձ խորհուրդներով կ'օգնի Պապին եւ կ'իմանայ ինչպէս վարուել Շապուհի հետ... Կը գայ եւ Բաբիկ եղբայրը, որ քաջածանօթ է ռազմի գործին ... Եւ նրանք կարող են իրենց հետ բերել Բիւզանդական զօրք եւ բիւզանդական հայ նախարարների ուժերը ... Այս ամէնի մասին Փառանձեմը խորհում էր մենակ, տակաւին ոչ մէկին չվստահելով իր մտքերը : Բայց երեք օր առաջ առաւ Մուշեղի յաղթութեան լուրը, նա ուրախութիւնից իր մտքերը յայտնեց հազարապետի եղբօրորդուն՝ Զենոն Գընունուն եւ հարցրեց նրա կարծիքը :

— Անշուշտ, թագուհի, — ասաց հանդարտ Զենոնը, — գահաժառանգի ներկայութիւնը ոգի կտայ զօրքին եւ թերեւս զսպի պարսից ախորժակը. նոքա կը տեսնեն, որ երկիրն անգլուխ չէ իրօք : Պէտք է, այո, բերել գահաժառանգին՝ Պապին, եւ որքան շուտ՝ այնքան լաւ : Նոյնպէս եւ բիւզանդական օգնութիւնը :

Նոյն խորհուրդը տուեցին թագուհուն նաեւ Սահառունի Սահակ, Պալունի Կարէն եւ Անձեւաց Խորէն ու Մեհենդակ իշխանները :

— Սակայն ո՞վ կարող է գնալ եւ բերել, թագուհի, — հարցրեց Զենոնը :

— Ես խորհել եմ այդ մասին,— յայտնեց Փառանձեմը՝ նկատելի ոգեւորութեամբ :— Լաւագոյն թեկնածուն Մուշեղն է անշուշտ :

Զենոնը զարմացաւ.— Մուշեղը՞ ...

— Այո, իշխան, ինչո՞ւ զարմացար : Ես պապին չեմ կարող վստահել ամէն մարդու : Միայն Մուշեղին. եւ վերջապէս Բիւզանդիոնում ճանաչում են նորան, որպէս Վասակ սպարապետի որդի :

— Բայց մեր սահմանների ապահովութիւնը, թագուհի : Ի՞նչպէս կը լինի :

— Նրան կը փոխարինի Մուշեղի օգնական Զարեհ Ամատունին : Մինչեւ Շապուհը կուշաբերուի վերջին պարտութիւնից եւ նոր զօրք կը բերի՝ Մուշեղը կը վերադառնայ Պապի հետ, բերելով նաեւ բիւզանդական օգնական գնդեր ...

— Թերեւս, — ասաց Զենոնը տարակոյսով :

Որդուն բերելը տիրական միտք էր դարձել Փառանձեմի մէջ, այնքան տիրական, որ ստիպեց նրան անմիջապէս Մուշեղին կանչել Արտագերս : Եւ երբ, մի քանի օր յետոյ, երիտասարդ սպարապետը ներկայացաւ՝ թագուհին, գրեթէ փարուեց նրան եւ անխօս համբուրեց հերոսի ճակատը :

— Ես գոհ եմ քեզնից, Մուշեղ սիրելի : Գոհ եմ քո յաղթանակից, քո հերոսական գործից : Շնորհակալութիւն քեզ զօրքի եւ ժողովրդի կողմից :

Մուշեղը խոնարհեց զուգ մազերով գլուխը :

— Այժմ նստիր, զաւակս : Ես կամենում եմ զրուցել քեզ հետ : Ասեմ աւելի պարզ, կամենում եմ անել քեզ յոյժ կարեւոր մի յանձնարարութիւն :

Մուշեղը նստեց զինուորական հագուստներով եւ երկար թուրը մի կողմ պահելով, կարծես այն կարող էր խանգարել խօսակցութեանը : Եւ Փառանձեմը յայտնեց նրան չարաթների իր մտածմունքը եւ վերջին օրերի իր վճիռը՝ թող Մուշեղը մի քանի հոգու գլուխ անցած գնա Բիւզանդիոն՝ Պապին բերելու, որպէսզի թէ Պարսիկները, թէ բոլոր ազգերը եւ ժողովուրդը Հայոց իմանան, որ գահը թափուր չէ ...

— Պապի ներկայութիւնը յոյժ կարեւոր է... Ես, Մուշեղ, ուրիշ մէկին չեմ կարող վստահել, թէ իմ որդուս - գահաժառանգին ապահով կը հասցնի ինձ եւ հռոմ զօրք կը բերի պարսից դէմ : Այդ կարող ես անել միայն դու, Մուշեղ, որպէս Վասակի որդի, որպէս սպարապետ :

Թագուհու առաջարկը հաճոյ եղաւ Մուշեղին, մանաւանդ նրա վստահութիւնը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ROBERT COLSON

Համդստեան կոչուած դնդապետ – ենթասպայ, պատուոյ լեգէոնի սպայ, զինուորական մետալ,

եւ

Օրիորդ ԷՄԷ ՇԱՄԼԵԱՆ

Ընկերային խնամատարուհի բանակային ուժերու եւ աղջիկ Տոքթ. Շամլեանի:

Կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, Յունիս 24, ժամը 11·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

27, Rue Mazagran, Marseille

13, Rue de la Tripolitaine, Crosne (S. et O.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունիս 25ին, աւանդական Մատաղօրհնութիւն յաւարտ Ս. պատարագի: Բազմաձայն երգեցողութիւնները հրաւիրեալ դպիրներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Երաժտ. Պ. Ն. Սերգոյեանի:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Օրակարգ.— Յուլիս 9ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՅԻՍ 28

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Ավինեոնի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Փոնթէի Քոնթը ծառախիտ անտառը, Հայերուն ծանօթ վայրը:

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ հայկական պարեր, յատկապէս հրաւիրուած Մարսէյլի Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Ճաշը կարելի է միասին բերել, առաւօտէն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ռիւ տը Թրէվիզի Ազգ. Տան մէջ:

Պիտի դասախօսէ լուսարձակի օգնութեամբ ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեան, Հայաստան եւ Երուսաղէմ կատարած իր վերջին ճամբորդութեանց առթիւ:

Ա. մաս.— «Հայաստան» այս Երկուշաբթի:

Բ. մաս.— «Երուսաղէմ» յաջորդ Երկուշաբթի:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, դռները պիտի գոցուին ժամը 20·50ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գարդուհի Սերճանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՃԱՇ

ԵՒ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ուսումնական տարւոյն փակման առթիւ, կիրակի Յունիս 25ին դպրոցի դալարազարդ պարտէզներուն մէջ, ժամը 10·30ին պիտի մատուցուի գոհաբանական հայկական ձայնաւոր պատարագ, աշակերտներու երգեցողութեամբ:

×

Բացօթեայ ճաշ, Ծնողաց Միութեան ջանքերով պատրաստուած, ազգային երգերու խանդավառ մթնոլորտին մէջ:

Մասնակցութիւնը կանխիկ արձանագրութեամբ է: Ճաշագին 17 Ն. Ֆ.:

Ճաշին պիտի յաջորդէ մրցանակաբաշխութիւն:

Դիմել վարժարան,

Tél. : OBS. 18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (ֆուր ֆլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, Շ. Միսաքեան, Նիկոլ Դուման, Մուրատ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Դիւանները պէտք է նախապէս ընկերներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Բրնուի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՅՈՒՆԻՍ — DIMANCHE 25 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9137 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4938

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Անցեալ տարի տօնեցին ծննդեան ութսունամեակն ու քահանայութեան վաթսունամեակը :

Յոբելեանը բախտաւոր չեղաւ, ինչպէս շատ ուրիշներու :

Եկեղեցական ասպարէզի համար բնածին կոչում ունէր :

Այդ էր պատճառը, որ իր ծննդավայր Տրապիզոնէն Վենետիկ ղրկուելէ վերջ, պատանի Խաչիկ երկար չմնաց Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին մէջ ու գնաց Արմաշ, 1896 Նոյեմբերին պատրաստուելու կուսակրօն քահանայութեան :

Դպրեվանքին մէջ լուրջ աշխատանքի լծուեցաւ : Դարձաւ ամէնէն սիրելի աշակերտը վանահայր եւ տեսուչ Եղիշէ Դուրեան սրբազանի, որուն խոր ազդեցութիւնը կրեց, ընդօրինակելով անոր ոճն ու ձեւերը եւ որուն հանդէպ մեծ պաշտամունք ունեցաւ մինչեւ իր մահը : «Շնորհալի» կ'անուանէր զայն :

Իր բազմաթիւ երկասիրութեանց վերջինը նուիրեց իր հոգեւոր ծնողին, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (1860-1960), տպուած Պոլիս, Եղիշէ Ս. Դուրեան Բ. Շնորհալի խորագրով :

Դպրեվանքի հինգերորդ դասարանին մէջ տասը ընկերներ էին, որոնք վարդապետ ձեռնադրուեցան Դուրեան Ս.է, 1901 Մայիս 20ին, Հոգեգալստեան տօնին :

Գարեգին Պատրիարք միակ վերապրողն էր տասնէն : Միւսները — Մեսրոպ Նարոյեան, Սահակ Օտապաշեան, Մերուժան Աշխարհունի, Երուանդ Փէրտահճեան, Արտաւազդ Գալէնտէրեան, Կորիւն Եսայեան, Ղ. Դուրեան, Գրիգորիս Պալաքեան եւ Եղիշէ Խաչերեան վախճանած էին շատոնց :

Հակառակ իր տկար կազմին, տոկաց մինչեւ խոր ծերութիւն : Ու այժմ աչքերը կը փակէ պատնէշի վրայ, յանկարծական մահով, եկեղեցիին մէջ, Սահակ-Մեսրոպի տօնախմբութեան ընթացքին :

Շատ երիտասարդ էր տակաւին, երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Սահակ Բ. զինքը հրաւիրեց Սիս, իբրեւ տեսուչ նորաբաց Կիլիկեան դպրեվանքին :

Կիլիկիոյ 1909ի ջարդէն վերջ փակուեցաւ այս վերջինը : Գարեգին վարդապետ յանուհետեւ քանի մը տարի վարեց Արմաշի դպրեվանքին տեսչութիւնը :

Մարաշի փոխ առաջնորդ էր եղած պահ մը՝ իր դասընկերոջ՝ Կորիւն վարդ. Եսայեանի կանխահաս մահէն վերջ (1907-1908) :

Արմաշի տեսչութենէն վերջ առաջնորդ եղաւ Արաբկիրի : 1913ի աշնան Զաւէն պատրիարքին հետ շրջեցաւ հայկական նահանգները եւ անոր հետ միասին դարձաւ Պոլիս : Իր ուղեւորութեան տպաւորութիւնները ամփոփեց Տարօնաշունչ անունով հատորի մը մէջ :

Գոնիայի առաջնորդ էր, երբ 1915ի ամառը իր ժողովուրդին հետ տարագրուեցաւ Մէմպիճ, ուսկից անցաւ Երուսաղէմ, ուր մնաց մինչեւ 1917 Դեկտեմբեր, երբ Ճէմալ փաշա Դամասկոս փոխադրեց Սահակ կաթողիկոսն ու իր Սինոդը — որուն անդամ էր ինք — անգլիական գրաւման նախօրեակին :

Զինադադարին Պոլիս վերադառնալով, առաջնորդ կարգուեցաւ Տրապիզոնի, ուսկից Էջմիածին երթալով Եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ :

Եպիսկոպոսանալէ վերջ ալ, շարունակեց ստորագրել «Գարեգին վարդապետ, Եպիսկոպոս Տրապիզոնի» : Իրեն համար բուն եկեղեցական կարգը վարդապետութիւնն էր, իսկ եպիսկոպոսութիւնը՝ աստիճան :

Դեռ կը խօսինք իր մասին :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ԿԸ ԽՕՍԻ ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԲԱՅՑ ՑՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Վարչապետ Տըպրէ ճայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ գիւղացիական տագնապին շուրջ, որուն ընթացքին ըսաւ նաեւ թէ ցոյցերը եւ բռնութիւնը ոչ մէկ բանի կը ծառայեն : Կասկածէ դուրս է սակայն որ ծառայեցին վարչապետին խօսք առնելուն, որովհետեւ դժուար է երեւակայել թէ Տըպրէ կեցած տեղը երկրագործութեան մասին խօսէր եթէ հազարաւոր գիւղացիներ շաբաթներէ ի վեր ցոյցեր չընէին, նահանգէ նահանգ : Վերջին օրը, հասած էին մինչեւ Տուրտան, Փարիզի դուռը, ուր 10.000 գիւղացիներ, 5000 կ'ըսեն կարգ մը թերթեր դադրեցուցած էին երթեւեկը եւ գրաւած գիւղը : Քիչ անդին Էթանփ բոլորովին անջատուած էր :

Վարչապետը ընդունեցաւ, իր ճառին մէջ, թէ երկրագործութեան վիճակը փայլուն չէ, խօսեցաւ գլխաւորաբար շուկաներու պակասին մասին եւ քննադատեց Հռոմի դաշինքը .— «Հասարակաց Շուկան մեծ յոյսերու ծնունդ տուած էր : Իրականին մէջ, Հռոմի դաշինքին ստորագրութեան ատեն, կամովին պատրանքներով օրօրեցին գիւղացիական աշխարհը : Վստահեցուցին անոր, որ Հասարակաց Շուկան նախանձնաշնորհեալ դարաշրջան մը պիտի ըլլայ Ֆրանսացի երկրագործներուն համար, որոնք պաշտպանուած պիտի ըլլային օտար երկրագործներու առջեւ : Դժբախտաբար, դաշինքը աւելի գեղեցիկ խօսքերով լեցուած էր քան շօշափելի իրականութիւններով : Մեր դիրքը յստակ է .— Եւրոպական Հասարակաց Շուկան պէտք է նաեւ գործադրուի երկրագործութեան համար, թէ ոչ, ոչ Հասարակաց Շուկայ կ'ըլլայ, ոչ ալ Եւրոպա » :

Ապա, վարչապետը թիւեր տուաւ : Ազգը 52 միլիառ ծախսած է, 1959ին, կանոնաւորելու համար գլխաւորաբար արմտիքին, շաքարին, միսին եւ կաթին սակերը, 1960ին, այդ գումարը 91 միլիառի բարձրացաւ, այս տարի՝ 170էն երկու հարիւր միլիառ, որուն քառասունը արմտիքի համար եւ հարիւրէն աւելին՝ միսի եւ կաթի : Այլ խօսքով, ամէն Ֆրանսացի չորսէն հինգ հազար Ֆր. կը վճարէ, մարդ գլուխ, օժանդակելու համար երկրագործական գիներու պահպանման : Այս թիւը իսկ, շեշտեց Տըպրէ, ցոյց կուտայ թէ հարցը որքան կարեւոր է :

Վարչապետը իր ճառին վերջաւորութեան մէջ ըսաւ .— «Այս երկար աշխատանքին, այս մշտական ճիգին չեն օգներ, ոչ բռնութիւնը, ոչ միջադէպերը որոնք կը խանգարեն հանրային կարգը : Յստակ կ'ըսեմ՝ ճամբաներու վրայ կամ հանրային շէնքերու առջեւ եղած ցոյցերը չեն կրնար փոփոխութեան ենթարկել կառավարութեան կամքը : Անոնք փառասէրներու խաղերուն կրնան ծառայել, բայց կը բաժնեն եւ շուտով պիտի անհանդստացնեն հանրային կարծիքը : Վերանորոգման ճիգը պիտի ուշացնեն : Անոնք որ բռնութեան կը դիմեն թող յիշեն, որ յաճախ բռնութիւնը իրենց դէմ կը դառնայ : ... Այո, Ֆրանսայի մէջ երկրագործական ծանր հարց մը կայ : Ազգային ճիգ մը պէտք է զայն լուծելու համար » :

ԱԶԱՏ. ԱԼԺ. ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

«ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ՝ ԳԱՂՏՆԻ - ԲԱՆԱԿԸ» ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ՑՐՈՒԵԼ

Ալժ. Ազատ. Ճակատի դաւադրական յարձակումները օրէ օր կը սաստկանան Ալժերիոյ զանազան քաղաքներու մէջ, գլխաւորաբար՝ Օռան եւ Կոնստանդին : Ֆելլականները առջի օր սպաննած էին երկու Ֆրանսացի սպաներ, որոնք չէին ուզած կրակ բանալ իրենց վրայ :

Ուրիշ Ֆելլականներ յարձակած են Ֆիլիփվիլէն Կոնստանդին գացող կառախումբին վրայ եւ տեղն ու տեղը սպաննած են երկու ուղեւորներ զորս արդէն վիրաւորած էին : Զոհերու ընդհանուր թիւն է՝ ինը մեռեալ, ինը վիրաւոր :

Շահեկան է յիշել, որ առջի օր «ԱՀԱԿ»ը զեկոյց մը հրատարակած էր ուր կը բողոքէր յայտնելով թէ Ֆրանսա «չի յարգեր զինադուլը» : Ուրիշ զեկոյցով մը գոհունակութիւն կը յայտնէր, որ իրենց «ռազմիկները աւելի շատ հարուածներ կը բերեն Ֆրանսացիներուն » :

Միւս կողմէ «Կ. Գ. Բ.»ը (Կազմակերպութիւն՝ Գաղտնի Բանակ) նոր թռուցիկով մը կոչ կ'ընէ Ալժերիոյ բնակչութեան, որպէսզի այս ամառ հրաժարի Մայր Հայրենիք արձակուրդի երթալէ եւ կազմ ու պատրաստ սպասէ : «18էն 45 տարեկան բոլոր այրերը պէտք է իրենք զիրենք զօրակոչի ենթարկուած նկատեն» կ'ըսէ թռուցիկը :

Մահմետական ցոյցերու կը սպասուէր նաեւ շաբաթ երբ մահմետականները «աշուրա»ն կը տօնեն : Աշուրան մահմետական նոր տարուան (Հիճրէթ) առաջին տօնն է եւ աւանդութիւնը կ'ուզէ, որ այդ օրը (գլխաւորաբար աղքատներու տօնն է) ամէն մահմետական իր ունեցածին մէկ տասներորդը բաժնէ :

× Քառըֆուր, Թան Մոտեռն եւ Ռիվարոլ շաբաթաթերթերը գրաւուեցան Ալժէի մէջ, Ընդհանուր Պատուիրակութեան հրահանգով :

× Ժան - Փիէր Ժիրօտու, տնօրէնը Եւրոպական Քաղաքականութեան Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնին, որուն պարբերականը արգիլուեցաւ, շրջաբերականով մը կը բողոքէ եւ կը յայտնէ թէ մտադիր է շարունակելու անոր հրատարակութիւնը «անձնական նամակի ձեւին տակ » : Շրջաբերականին մէջ խստօրէն կը յարձակի Հանրապետութեան Նախագահին վրայ զոր «Նախկին զօրավար տը Կոլ» կ'անուանէ :

× Ալժէի մէջ նոր թռուցիկ մը կը շրջի, որ կը յայտնէ գաղտնի խմբակցութեան մը կազմութիւնը «Հանրապետութեան պաշտպանութեան » համար :

Թռուցիկին, ցարդ անծանօթ հեղինակները կը յայտարարեն թէ կազմած են գաղտնի խմբակցութիւն մը որ «վճռած է չծռիլ ֆաշիստներուն առջեւ » : Թռուցիկը կը վերջանայ «կեցցէ Հանրապետութիւնը, կեցցէ տը Կոլ» խօսքերով :

× Տեմոքրասի 61ի մէջ, ընկերվարական պարագլուխը Կի Մոլէ կը գրէ թէ բանակցութիւնը պէտք է վերսկսի : « Կը մերժեմ ընդունիլ որ անելը ամբողջական ըլլայ : Ամէն ոք գիտէ թէ զինուորական լուծում չկայ Ալժերիոյ ողբերգութեան համար եւ պատերազմը առանց ելքի է» :

× Ընդհ. պատուիրակը Մորէն, յայտարարութիւն մը ըրաւ Սեթիֆի մէջ, ուր շեշտեց «եթէ այն մարդիկը որ իրենք զիրենք պատասխանատու անձ կը նկատեն, ի վիճակի չեն մահափորձերը դադրեցնելու թող ըսեն աշխարհի երեսին թէ կամ անկարող են դադրեցնել տալ, կամ պատասխանատու անձեր չեն :

ՕՐՕՐՈՑԻ ՄՕՏ

Դու՝ լոյսերու մէջ քնած մանուկ ,
Դու՝ սենեակ մտած արեւի շող ,
Դու՝ դեռ աչքերից չընկած արցունք ,
Դու՝ ամպի ծոցում թաքնուած ցող ,
Դու՝ ձիւնէ՛, դու՝ ձի՛ւն, դու՝
ձնծաղի՛կ ,
Դու՝ երկիր չիջած երկնային հուր ,
Դու՝ լուսէ՛, դու՝ լո՛յս, դու՝
լուսաստղիկ ,
Դու՝ այդպէս մաքո՛ւր, մաքո՛ւր,
մաքո՛ւր :

Լցուել է աշխարհ, երկիր ու ծով
Քո այդ ամոքիչ մաքրութիւնով ...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ սահմանադրութեան հանրաքուէն պիտի բացուի Յուլիս 9ին եւ արդէն Անգարայէն գաւառները մեկնած են, քարոզչութեան նպատակով, 120 խորհրդականներ : Անգրագէտ գիւղացիներուն մօտ տարաձայնուած է, թէ «պարոն հանրաքուէն, օտար մասնագէտ մըն է » որ Թուրքիա եկած է և եթէ ի նպաստ. իրեն քուէարկուի, «մզկիթները պիտի փակուին եւ ցորենին գինը պիտի իջնէ...» : Այս «խաբեպատիր քարոզչութեան » — ինչպէս կ'ըսէ զօրավար Կիւրսէլ — դէմ պայքարելու համար զինուորական խմբակին կողմէ գործի կանչուած է գնդապետ Միւզաֆեր Եռրտաքիւլերի : Հակազդող պայքարի պիտի ձեռնարկէ : Ծանօթ է որ գիւղացիները Մենտերէսի կողմնակից մնացած են : Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն, կը հաղորդուի որ Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէի բանբերը՝ Ալի Արմական յայտարարած է թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Եասը Ատայի դատավարութենէն ետք :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ, որ միեւնոյն ատեն վարչապետական աթոռին ընկերվարական թեկնածուն է, մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտնեց թէ Խ. Միութիւնը եզերական տագնապ մը պիտի չստեղծէ Պերլինի համար, այլ՝ պիտի աշխատի քայլ առ քայլ եւ ի վնաս Արեւմուտքի փոխել Պերլինի գոյավիճակը : «Խրուշչեւի համար, հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել Փանքովի հետ կը նշանակէ դաշնագիր ստորագրել ինքզինքին հետ, այսինքն Խորհ. Միութիւնը ինքզինքին հետ ամուսնացած պիտի ըլլայ » :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը կ'ընդունի օտարներու հեղինակի իրաւունքը :

ԻՍՐԱՅԷԼ բողոք մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին Սուրիոյ դէմ, սահմանական միջադէպերու առթիւ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախկին թագուհին՝ Մարի, մեռած է, Լոնտոնի մէջ, 61 տարեկանին : Այրին էր 1934ին, Մարսէյլ սպաննուած Աղեքսանտր թագաւորին :

ԱՇԽԱՐՀԻ մեծագոյն ադամանդներէն մէկը գնորդ չգտաւ առջի օր, Լոնտոնի մէջ : Ամերիկացի մը մասնակցեցաւ մինչեւ 177 միլիոն, Ֆրանսացի մը՝ 204 : Տպաւորիչ լռութեան մը մէջ, աճուրդը վարողը յայտարարեց թէ ադամանդը ետ կ'առնուի որովհետեւ չէ հասած ծախողին նշանակած սակին :

ԳԱՀԻՐԷԻ կառավարութիւնը ազգայնացուց բամպակի արտածումի առեւտուրը եւ դադրեցնել տուաւ Աղեքսանդրիոյ բամպակի սակարանին գործառնութիւնները : Քուէարկուած օրէնքը կը նախատեսէ, որ «բամպակի եգիպտական կոմիտէն» (պետական կազմակերպութիւն) միայն պիտի կարենայ երկրին արտադրած բամպակը գնել եւ ծախել » :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Այնքան աղքատ չէ մեր լեզուն՝ բժշկական բառերու տեսակէտով: Հարկ է մաքել մեր հին մատենագրութիւնը, յետոյ ճշդել տարազները՝ համաձայն բժշկական արդի տեսութեանց, որոնք կը յեղաշրջուին շարունակ :

Հելլէն բժիշկները hիսթէրի կը կոչէին հիւանդութիւն մը, որ իր ծագումը կ'առնէ, կ'ըսէին, արգանդէն՝ ինչպէս կը հաստատէ բառին ստուգաբանութիւնը : Այն օրէն ի վեր, երբ հաստատուեցաւ թէ այրերն ալ hիսթէրիք կ'ըլլան, բառը կորսնցուց իր արժէքը, ու նախընտրութիւն տրուեցաւ փիթիաթիսմ բառին: Եւրոպական բժշկական գրականութեան մէջ՝ բառը կորսնցուցած է իր սկզբնական իմաստը, այնպէս որ անպատեհութիւն մը չունի գործածութիւնը, մինչդեռ ծիծաղելի է հայերէն համապատասխան բառին գործածութիւնը, մանաւանդ այրերու համար, — արգանդախեղդութիւն :

Հին մատենագրութենէն քաղը բաւական չէ անշուշտ, պէտք է կերտել եւ նոր բառեր՝ տեսաբանական ճշգրտութեամբ: Բայց ատիկա կը պահանջէ լաւ ուսումնասիրել հայ լեզուն, ու մանաւանդ լաւ հետեւիլ բժշկագիտական տեսութեանց :

Մեր մէջ չեն պակսած փորձերը :

Ամիրտովլաթի, Ռեսաէնի, Տոքթ. Լ. Տիգրանեանցի բժշկարաններէն եւ բազում այլոց ախտաբանական բառերու(*) ժողովարաններէն ետք՝ անմիջապէս պէտք է յիշել Փրոֆ. Վ. Արծրունիի գործը, զոր խստիւ քննադատած եմ, այստեղ, տարիներ առաջ՝ «գիրք մը զոր պէտք է այրել» խորագրին տակ : Բարեբախտաբար, Հայաստանի առողջապահական նախարարութեան օժանդակութեամբ՝ Տոքթ. Ա. Բեկզատեան լոյս ընծայեց նոր տպագրութիւն մը, սրբագրուած եւ ճոխացած (1956): Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիային օժանդակութեամբ լոյս տեսած է նաեւ այլ հատոր մը, որու պատրաստութեան համար աշխատած են Փրոֆ. Մ. Աբեղեան, Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան եւ Տոքթ. Ա. Տէր-Պօղոսեան (1951):

Առաջին բառարանը պիտի կոչեմ Կապոյտ բառարան՝ այս յօդուածաշարքին մէջ, երկրորդը՝ Սպիտակ բառարան : Լեզուի ինստիտուտին հրատարակած բառարանը, չորս հատոր, ռուսերէնէ հայերէն, պիտի յիշատակեմ Քառբառարան անունով :

Այս աշխատանքներէն առաջ, 1936ին լոյս տեսած է գրքոյկ մը, որ նոր կ'անցնի ձեռքս: Խորագիրը՝ Նեվրաբանական տերմիններ, հեղինակը՝ դոցենտ Գ. Գրօ (գրուած է Գրո):

Արտասահման անծանօթ է այս անուան : Փրոֆ. Մանասէ Սեւակի վերջին հրատարակութեան մէջ (Առաջնորդութիւն մը ի Հայաստան, էջ 97), կը գտնեմ այս անունը, որ գրուած է ... Կրօ: Նկարն ալ կայ, — բարձրահասակ, գլխարկը մինչեւ գլուխը :

Տոքթ. Գրօ մաս կը կազմէ Հայաստանի արդի գիտնականներուն չքախումբին (**) :

Իր գործը, 1936էն ասդին, վերհրատարակուա՞ծ է արդեօք, — չեմ գիտեր : Այն յոյսով թէ այս քննադատականը եւս կը բախտաւորուի՝ երկրորդ տպագրութեան մը գրգիռը տալով, կը ներկայացնեմ կարգ մը դիտողութիւններ, իր սրբագրութեան փորձին համար :

Այդ դիտողութիւնները կը բաժնեմ երեք կարգի ·

Ա. — Սխալ է բառերու այբուբենական դասաւորումը կատարել ըստ ռուսերէն եւ լատիներէն տառերու խառն միջամտութեան: Ռուսերէնը առանձին, լատիներէնը առանձին, — այսպէս կ'ընեն Արեւմուտքի մէջ :

Բ. — Աւելորդ է բժշկական բառ մը գրել ռուսական եւ լատինական տառերով, ու դէմը, նոյն բառը, հայերէն տառերով: Օրինակ՝ ռուսական տառերով գրուած է կատոդ, ու դիմացը՝ հայերէն ... կատոդ: Կամ ռուսական տառերով գրուած՝ վագոտոնիա, դիմացը՝ հայերէն վագոտոնիա: Կամ ռուսական տառերով գրուած՝ սինուզիտ, դիմացը՝ հայերէն սինուզիտ: Կամ ռուսական տառերով գրուած՝ աթենիկ, դիմացը՝ հայերէն աթենիկ: Եւ այսպէս՝ չար ի չար :

Այս բառարանով ի՞նչ կը սորվի բժիշկը, — հայերէ՞ն, ռուսերէ՞ն, լատիներէ՞ն: Եթէ այս ձեւով է որ բառարան կը շինուի, ինծի շատ է մէկ շաբաթը՝ բառարան մը շինելու համար ո՛րեւէ լեզուով, — բժշկակա՞ն կ'ուզէք, փիլիսոփայակա՞ն կ'ուզէք: Բայց ծիծաղելի՛ է նման աշխատանք մը:

Վերջապէս, աւելորդ է նաեւ ռուսական տառերով գրուած բառին դիմաց դնել նախ նոյն բառը հայկական տառերով՝ իբրեւ ... հայերէն բառ, յետոյ իբրեւ հոմանիշ տալ հայերէն համապատասխանը, ինչ որ շատ կը խճողէ բառարանը : Օրինակ՝ ռուսական տառերով գրուած է նեկրոզ, դիմացը հայերէն տառերով գրուած է նոյն բառը, յետոյ համապատասխան հայերէնը՝ մեռուկ : Կամ ռուսական տառերով գրուած է նիստագմ, դիմացը հայերէն տառերով՝ նոյն բառը, յետոյ համապատասխան հայերէնը՝ ակնախաղ: Ասիկա թելադրա՞նք մըն է արդեօք նախընտրութիւնը օտար բառին տալու: Այն ատեն ի՞նչ հարկ հայերէն բառարանի :

Գ. — Այժմ կարեւորագոյն գլուխը մեր այս աշխատութեան, — Հայ լեզուի եւ բժշկական տեսաբանութեան վերաբերեալ·

1. — Ամպլիոփի. — Գրուած է ռուսերէն : Համապատասխան տրուած՝ «անտեսութիւն, անտեսողութիւն »: Այս երկու բառերն ալ համապատասխան չեն : Հայերէնն է բլշակնութիւն :

2. — Զօօփսի. — Գրուած է լատիներէն եւ ռուսերէն: Համապատասխան տրուած՝ «կենդանավախութիւն, կենդանափախութիւն, կենդանիներից խուսափելը»: Ո՛չ, այս բացատրութեանց կը համապատասխանէ զօօֆոպի, մինչդեռ քննութեան առարկայ բառը կը նշանակէ տեսողական բանդագուշանքի վիճակ մը, բառացի թարգմանութեամբ՝ կենդանատեսութիւն, որու ենթական, ընդհանրապէս ալքոլամոլ մը կամ թունամոլ մը, սոսկալի կենդանիներ տեսնելու պատրանքին մէջ կ'ապրի :

3. — Տէֆիւպիթիւս. — Կը թարգմանէ պառկելախոց: Սպիտակ բառարանը՝ պառկելահարուկ, (ռուսերէնը՝ պրոլեժէն, զոր սխալ գրած է Սպիտակ բառարանը) : Դաղբաշեան՝ « երկար պառկելուց առաջացած վէրք »: Կապոյտ բառարանը կուտայ երկու հայերէն բառերն ալ: Քառբառարանը երկուքին վրայ կ'աւելցնէ երրորդ մը, պառկելավէրք :

Ֆրանսերէնի մէջ « տէքիւպիթիւս» պառկելու ձեւ մը ցոյց կուտայ, եւ բառը ուրիշ իմաստ չունի: Բայց պէտք է խոստովանիլ, որ Շարքօ ընդհանրացուց « տէքիւպիթիւս » բառով հասկնալ նաեւ այն վէրքերը, որոնք կը բացուին կռնակին վրայ, հիւսուածաբանական որոշ ենթակայութեամբ մը:

4. — « Նապաստակի շրթունք » , բառացի թարգմանութիւն է ֆրանսերէնէ : Համարժէք տրուած է «շրթնատ» բառը, որ ճիշդ չէ: Քառբառարանը կուտայ «պըռատ շրթունք», Աւելի ճիշդ, աւելի յըստակ է ըսել շրթնահերձ :

5. — « Նապաստակի աչք » , բառացի թարգմանութիւն է լատիներէնէ: Տոքթ. Գրօ շինած է նաեւ նապաստականութիւն : Դիւրին չէ արտասանել, իսկ բացատրութիւնը կը մնայ թիւր ·— « Կոպերի միացումը համարեա թէ անկարելի է դառնում »: Պէտք է բացատրել այսպէս· «Կոպերու անբնական չափով կարճութեան պատճառաւ, ախտաբանական վիճակ մը՝ որ մասնաւորաբար կը տեսնուի վերի կոպերուն վրայ, ենթական չի կրնար փակել աչքին գունդերը ուզած ժամանակ, կամ քնացած ժամանակ »:

Յաջորդով աւելի կարեւոր եւ աւելի հետաքրքրական ուղղումներ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ունինք բազմաթիւ հրատարակութիւններ, մասնաւորաբար առողջապահութեան ժողովրդական դասագիրքեր, ինչպէս եւ գաւառային բարբառներու հաւաքումներ, որոնք կուտան բժշկական բառերու առատ պաշար մը, բայց մեծ մասը վերաքննութեան կարօտ (Երեմեան, Տաղաւարեան, Ճերրահեան, Քալանթարեան, Փաշայեան, եւայլն):

(**) Միշտ փափաքած եմ Հայաստանի արդի գիտնականները ներկայացնել Յառաջի մէջ՝ իրենց կենսագրութեամբ եւ նկարներով, — Հայաստանի եւ արտասահմանի միջեւ մշակութային կապը ... է միայն, ափսո՛ս: Ատոր համար փափաքս կը մնայ փափաք: Մանաւանդ ... առաջինն եղաւ որ ցանկ մը տուաւ գիտնականներու, կենսագրական ... տեղեկութիւններով: Այդ ցանկին ... չկայ բժիշկը, որ կը ստորագրէ Գրօ : ... թուի թէ Տոքթ. Գրօ հեղինակն է ... «Ներվային հիւանդութիւններ» խորագրեալ ստուար դասագիրքի մը :

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

"ՏԱՄԱ"ՅԻ ԽԱՂԸ

Le Jeu de Dames (*)

Յառաջապահ արուեստներու քննադատ Միշէլ Բուտոն, որուն «Արդի նկարչութիւն » եւ «Արդի ճարտարապետութեան գիրքը» գործերը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ են, հեղինակն է նաեւ քանի մը «տարաշխարհիկ» վէպերու:

« Տամայի խաղը» վէպը, , ինչպէս իր նախորդ գործը «Ամերիկացիներ» անունով, փորձ մըն է նկարչական նոր թէքնիքները գրականութեան մէջ կիրարկելու: Շահեկան է այս փորձը, որուն նման բազմաթիւ կիրարկումներ արդէն իսկ կատարուած են բանաստեղծութեան մէջ:

Քանի որ մտածումները եւ պատկերները առանց որոշ կարգի կուգան ու կ'անցնին մեր մտքին մէջ, ծնունդ տալով յաճախ անկապակից զգայութեանց եւ քանի որ իրապաշտութիւնը ի պատուի է արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ, արձակագիրը կրնայ հետեւիլ այս մտային գործունէութեան եւ արձանագրել՝ առանց փորձելու արուեստական կարգաւորում մը, ինչպէս սովորութիւն է ընել գրականութեան մէջ :

Անտարակոյս արդիւնքն է կարեւորը :

Միշէլ Բուտոնի այս վէպը անդամալոյծ մարդու մը կեանքին մէկ պատառն է, որ կ'անցնի սենեակի մը չորս պատերուն մէջ իբրեւ հորիզոն ունենալով բակ մը եւ դրացիի մը սենեակը, որուն բարակ պատէն իրեն կը հասնին խօսակցութիւններ :

Սեռային ցանկութեան մտասեւեռումը առանցքն է պատմութեան: Հրէշային երազներ, խենէշ փորձեր աղջնակի մը վրայ եւ անզուսպ մտածումներ, որոնք կը տողանցեն անդամալոյծին մտքին մէջ, հրահրուած՝ դրացիներուն խօսակցութիւններէ :

Արդիւնքը զարմանալի նկար մըն է, հիւանդագին իրապաշտութեամբ մը գծուած : Իրապաշտութիւն մը, որ կ'արհամարհէ արուեստագիտական ամէն թէքնիք եւ միայն մարդկային ըլլալու կը ձգտի :

Միշէլ Բուտոնի գրական տաղանդը ...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Որովհետեւ թոքերէն արիւնին մէջ անցնելով, կարմիր գնդիկներուն կը փակին եւ կ'արգիլեն թթուածինով անոնց վերանորոգումը, այսինքն սեւ արիւնին՝ կենսատու կարմիր արիւնի վերածումը : Ծխողները կամ ծխախառն մթնոլորտի մէջ ապրողները անշուշտ չնչին քանակութեամբ ածխաթթու կը շնչեն : Բայց այդ ամենօրեայ չնչին քանակութիւնը, եթէ տարիներ շարունակ կը շնչուի, կ'ապականէ արիւնը, որ անբաւական կը դառնայ թթուածինով ամբողջովին վերանորոգուելու, ինչ որ յոգնածութեան, գլխու ցաւի եւ թունածին այլ խանգարումներու պատճառ կ'ըլլայ : Այս երեւոյթները յաճախ կանհետանան երբ ենթական ծխելը կը դադրեցնէ կամ ծխապերծ մթնոլորտի մէջ կ'աշխատի :

Ածխաթթուի թունաւոր ազդեցութենէն զատ, ծուխին պարունակած քիմիական եւ այլ նիւթերը թոքերը եւ անոնց ցնցուղները կը գրգռեն եւ ի վերջոյ բորբոքում յառաջ կը բերեն : Ցնցուղներուն յամրընթաց բորբոքումին մասնաւորապէս ենթակայ են անոնք որոնք սովորաբար շատ կը ծխեն եւ ծուխը լիաթոք կը շնչեն: Բորբոքումը եւ իբրեւ հակազդեցութիւն գոյացած խուխը ատրիճանաբար կը խցեն ցնցուղներու մանրիկ ճիւղերը : Քրոնիկ ցնցաղատապ (պրոնշիթ) կը հաստատուի, թոքերու բլթիկները հետզհետէ իրենց առաձգականութիւնը կը կորսնցնեն, կը կարծրանան, ենթակային շնչառութիւնը կը դժուարացնեն, որովհետեւ չեն կրնար օդը ամբողջովին պարպել եւ ի վերջոյ թոքային փքուռոյց (անֆիզէմ փիւլմօնէր) կը գոյանայ: Ի՛նչ խղճալի երեւոյթ մը կը ներկայացնեն անոնք որոնք օրն ի բուն կը հազան, կուրծքի մշտական խռխռումներով առատ խուխ կը թքնեն, լաւ չեն կրնար շնչել, կը հեւան եւ կը կապուտնան երբ պզտիկ ճիգ մը կ'ընեն: Տարիներ վերջ սիրտը կը յոգնի եւ օր մըն ալ տեղի կուտայ :

Անշուշտ թոքային այս բարդութիւններու ատրիճանը կախում ունի ծխելու ձեւէն եւ չափէն, ինչպէս նաեւ որոշ ընդունողութենէ մը (բէաէփթիվիթէ): Հետեւաբար բազմաթիւ ծխողներ կրնան թոքային խանգարումներ չունենալ : Միւս կողմէ չծխողները եւս, այլ պատճառներու ազդեցութեան տակ կրնան յամրընթաց ցնցղատապ, ցնցուղներու կարծրացում եւ թոքային փքուռոյց ունենալ : Բայց բոլոր վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ «ծխողներու թիւը չծխողներու թիւէն առնուազն կրկնապատիկն է» կ'ըսէ Ֆինլանտացի Տոքթ. Ժարվինըն :

Դժբախտաբար, ինչպէս ուրիշ գործարաններուն, նոյնպէս թոքերուն վրայ եւս ծխախոտին ներգործութիւնը այնքան դանդաղ է, որ ժողովուրդը կապ չի տեսներ ծխախոտին եւ թոքային բարդութիւններուն միջեւ եւ չատեր ցոյց կուտան այս ու այն որոնք շատ կը ծխեն բայց թոքերէ չեն տառապիր: Այդ սերտ կապը յայտնի կը դառնայ երբ ենթակաները ծխելը կը դադրեցնեն: Թոքերու բորբոքումը արագօրէն կը նուազի եւ ինքնին կամ դեղերու օգնութեամբ կը բուժուի, եթէ թոքերը արդէն կարծրացած չեն : Անկարելի է արդէն թոքային այլեւայլ բորբոքումներ դարմանել, եթէ ենթակաները չուզեն ծխելը դադրեցնել :

Թոքային այս առաւել կամ նուազ բուժելի բորբոքումներէն զատ, ծխախոտը պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունի թոքերու, աւելի ճիշդ ցնցուղներու խլիրդին (քանսեր) գոյացման մէջ: Բոլոր վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ թոքային խլիրդի պարագաները ամէն տասը տարի կը կրկնապատկուին եւ թէ այս յաւելումին գլխաւոր պատճառը ծխախոտն է: Անշուշտ այլազան ծուխերով օդին ապականումը, նաեւ ծխոտ մթնոլորտի մէջ աշխատութիւն պարտադրող կարգ մը արհեստներ կ'եռապատկեն թոքային խլիրդի վտանգը, չծխողները եւս ենթարկելով անոր: Իսկ ծխելը քանիէն քառասուն անգամ կ'աւելցնէ այդ վտանգը, քանի որ գիւղերու կամ մաքուր մթնոլորտի մէջ ապրող եւ ծխողները ... գրեթէ քաղաքներու մէջ ապրողներու չափ թոքային խլիրդէ կը մեռնին :

Տոքթ. Տոլի կատարած վիճակագրութեան համաձայն 35 տարեկանէն վեր 24000 անգլիացի բժիշկներէն 36ը թոքային խլիրդէ մեռած են բոլորն ալ ծխող եւ մեծամասնութիւնը 25 ծխիկէն աւելի սպառող :

Ամերիկեան վիճակագրութիւնը երեւան կը բերէ որ քսան ամիս շարունակ բժշկական հսկողութեան ենթարկուած 50-69 տարեկան մօտ 180·000 այրերէն 3... թոքային խլիրդէ մեռած են, որոնց ... ը միայն չծխող :

Ֆրանսական վիճակագրութիւնը եւս նոյն համեմատութեան կը յանգի : Ծխողները տասն անգամ աւելի ենթակայ են թոքային խլիրդի քան չծխողները ... համեմատութիւնը արագօրէն կ'աճի ծխիկներու քանակութեան հետ, համեմատ ... քանիէն քառասուն անգամի երբ ծխիկներ օրական քսանէն աւելի ծխիկ կը սպառեն: Ծուխը չկլլողները նուազ ենթակայ են քան կլլողները: Նաեւ ծխամորճ ծխողները, որոնք ծուխը ներս չեն քաշեր, կամ շատ քիչ :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(6 Տար.)

նուրանալի է անշուշտ, բայց այս վէպը, իր նկարչական բնոյթով՝ յուզելէ աւելի կը զարմացնէ ընթերցողը :
Իբրեւ նոր թէքնիքներու կիրարկում, ափազանց շահեկան փորձ մըն է :

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ ԱՂԱՒՆԻՆ

La Colombe de Luxembourg (**)

Բոպէր Պուրժէ — Բայըրոն «Ռովիւ տէ Տէօ — Մոնտ»ի գրական վարիչն է, որուն «Լ'Օմ տիւ Պրէզիլ» վէպը արժանացած է «Ֆէնէյ»ի մրցանակին : Իբրեւ թատերական քննադատ եւ հեղինակ քանի մը վէպերու՝ Պուրժէ — Բայըրոն ծանօթ համբաւ մըն է :

«Լիւքսանպուրկի Աղաւնի»ն իր վերջին վէպն է, որ Ֆրանսայի գրաւման շրջանի ընթացքին ապրած քսանամեայ աղջկան մը պատմութիւնն է :

Երկրորդ Աշխարհամարտը ընդարձակ գրականութեան մը նիւթ դարձած է : Ֆրանսայի գրաւման շրջանին կազմակերպուած գաղտնի դիմադրական եւ ազատագրական շարժումները հայրենասիրութեան գաղափարականը օրուան մտահոգութիւն դարձուցած էին անշուշտ :

Բոժէ — Բայըրոն աղջկան մը սիրային արկածները յաջողած է ճարտարօրէն կապել պատմական դէպքերուն եւ ստեղծել վէպ մը, որ թէ գրական եւ թէ պատմական նշանակութիւն կը ստանայ :

Օտար ընթերցողին համար վէպին կարգ մը մանրամասնութիւնները նուազ շահեկան պիտի թուին, բայց պատմուած շրջանը ապրող Ֆրանսացիներուն համար իւրաքանչիւր դրուագ իր հոգեբանական տարողութեամբ կարեւոր մասնիկ մըն է իրենց երկրին ընդհանուր պատկերին, նկարուած ճգնաժամային պահու մը, երբ առհասարակ մարդիկ ստիպուած են իրենց էութեան ամէնէն գաղտնի ծալքերը յայտնել :

«Լիւքսանպուրկի Աղաւնի»ն հակառակ իր պատմական խորքին սիրային վէպ մըն է, աղջկան մը կողմէ ապրուած եւ գրուած :

Վէպին գրական արժէքը շատ աւելի պիտի չեշտուէր եթէ հեղինակը փոխանակ պատերազմի դրուագներուն, աղջըկան հոգեբանական աշխարհին վրայ ծանրանար : Այդ կերպով գործը ապագային ալ կրնար պահել իր շահեկանութիւնը : Անհամար դէպքերու շարայարութիւնը կը ծառայէ Ֆրանսացւոց այդ շրջանի կացութիւնը ներկայացնելու, մինչ ընթերցողը պատմող աղջկան սիրային ապրումները կարդալու հրաւիրուած է առաջին գլուխէն իսկ : Տկարութիւնը այն է որ աղջկան սէրերը հետեւանք չեն պատերազմի դրուագներուն : Ատոր համար ալ պատերազմի դրուագներու նուիրուած բազմաթիւ էջերը յաճախ անհրաժեշտ չեն թուիր : Հերոսուհին սէրը կը փորձէ զանազան ձեւերով իր դէմ ելլող բազմաթիւ երիտասարդներու հետ եւ ի վերջոյ կը մնայ մէկու մը, կարծելով որ գտած է իրական սէրը : Այս վերջին դրուագը գոնէ պէտք է աւելի խորացուած վերլուծումներով տրուած ըլլար :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

(*) *Michel Ragon : Ed. Albin Michel*, 1961.

(**) *R. Bourget : Ed. Albin Michel*, 1961.

ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌ Բ. ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ԵՒ «ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ ԿԱՆ ...»

Պատկերասփիւռի արագ տարածման հետեւանքով Ատընաուըրի կառավարութիւնը աւելի լաւ մշակուած յայտագրով կեդրոնական կազմակերպութիւն մը ունեցեց ստեղծել պետական ուղղութեամբ՝ իբր լրացում ցարդ ամէն շրջանի մէջ անջատ կատարուող յայտագիրներուն : Սակայն դաշնակցային Հանրապետութեան մասնակից 11 գերմանական երկիրները, ըստ սահմանադրութեան, իրենց իրաւասութեան մէջ կը համարին ժողովուրդին դաստիարակութեան եւ տեղեկատուութեան միջոցները պահել եւ զարգացնել : Կեդրոնական կառավարութեան ընելիք այդ ձեռնարկը ոտնձգութիւն մըն էր կեդրոնական կառավարութեան եւ մասնակից երկիրներուն իրաւասութեանց մէջ : Երկիրներու նախարարապետները դէմ արտայայտուեցան կառավարութեան կողմէ «Հեռատեսք — Գերմանիա» անունով ծրագրուած պատկերասփիւռին, որուն համար հիմնադրական ձեռնարկներ կատարեց Ատընաուըր եւ դատական արձանագրութեամբ «անանուն ընկերութիւն» մը կազմեց «Հեռատեսք — Գերմանիա» անունով 25 Յուլիս 1960ին : Բայց «երկիրներուն» մեծամասնութիւնը այս արարքը հակասահմանադրական համարելով դիմեց սահմանադրական դատարանին, որ Քառլսռուհէ կը գտնուի եւ դատարանը 28 Փետրուար 1961ի որոշումով ստիպեց Ատընաուըրը ետ կենալ իր ձեռնարկէն : Ասիկա գերման վարչապետին համար մեծ հարուած մըն էր, բայց սահմանադրութիւնը պէտք էր յարգել :

Այսուհանդերձ Բ. յայտագիր մը կազմելու անհրաժեշտութիւնը ընդունեցին «երկիրներու» ներկայացուցիչները եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ դաշնակցեցան բազմակողմանի ներկայացուցչական մարմնի մը հսկողութեան տակ, պետական ազդեցութենէ ազատ, նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու համար : Զանազան հաստատութիւններէ 66 հոգի ձայն պիտի ունենան վերին հսկողութեան իրաւունք ունեցող ժողովին մէջ : Ատընաուըրի ծրագիրը 120 միլիոն մարքի նախապատրաստական ծախք արժած է : Այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին օգտագործելու համար գէթ մէկ մասը այդ ժապաւէններուն եւ սուղ վըճարուած դերակատարներուն : Սակայն Բ. յայտագիրը Յունիս ամսուն սկսան երկիրները դրկել, առ այժմ իրենց պատրաստակամութիւնը ցոյց տալու եւ ժողովուրդին պահանջը գոհացնելու մտքով, եւ 1962 Յուլիսին միայն կարելի պիտի ըլլայ կեդրոնական Բ. յայտագիրը իրականացնել ամբողջ 11 գերման երկիրներուն մէջ :

Ատընաուըրի այս «պարտութիւնը» կը յիշեցնէ մանրավէպ մը.— Ֆրիտրիխ Բ., Փրուսիոյ թագաւորը, որ կոչուած է նաեւ «Ֆրիտրիխ Մեծ», Փոցտամի պալատը շինել տուած էր բլուրի մը վրայ «սան սուսի» կոչելով զայն, որպէսզի ոչ ոք խանգարէ իր հանգիստը, բայց մօտիկ հողաշերտին վրայ հողմաղացք մը անտանելի աղմուկ կը հանէր : Ֆրիտրիխ հրամայեց ջաղացքը փլցնել, բայց ջաղացպանը պատասխանեց թէ պիտի ընդդիմանայ, որովհետեւ «Պերլինի մէջ դատաւորներ կան ...» :

Այդ հին դատարանի շէնքը, ուր իբր թէ բողոք բարձրացուցած պիտի ըլլայ ջաղացպանը, այժմ տխուր, այլ ամուր եւ տեսարժան աւերակ մըն է, բայց սահմանադրական դատարանը Քառլսռուհէի մէջ կոչուած է պահպանելու ռամկավարական սկզբունքները, որոնց վրայ հիմնուած է գերման դաշն. հանրապետութիւնը եւ Գերմանիա միջոցներ ունի ներքին ժողովրդական ազատութեանց գործադրութիւնը ապահովելու :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

«ԲԱՆԲԵՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ»

Երեւանի Մատենադարանը, որ կապուած է հին ձեռագիրներու գիտահետազօտական հիմնարկութեան, պարբերաբար կը հրատարակէ հարուստ բովանդակութեամբ հաւաքածոներ՝ «Բանբեր Մատենադարանի» ընդհանուր խորագիրին տակ, որուն հինգերորդ թիւը լոյս տեսաւ վերջերս :

Այլեւ այլ գլուխներուն մէջ՝ «յօդուածներ», «հաղորդումներ», «բնագիրներ», «թարգմանութիւններ» եւ «Մատենագիտութիւն, քննադատութիւն, լրատու» զետեղուած են հայագիտութեան տարբեր բնագաւառներուն վերաբերեալ բազմաթիւ արժէքաւոր նիւթեր :

Հինգերորդ թիւը կը բացուի ճարտարապետ Մ. Գրիգորեանի «Մատենադարանի շէնքի կառուցման մասին» յօդուածով, ուր հեղինակը ընթերցողին կը ծանօթացնէ վերջերս կառուցուած այդ շէնքին նախագիծը, ինչպէս նաեւ գեղարուեստական ձեւաւորումին հետ աղերս ունեցող կարգ մը մասնագիտական խնդիրներու պատմութիւնը :

Հայերէն ձեռագիրներու դատարկ էջերուն վրայ նօթագրուած նուիրաբերական արձանագրութիւններուն, պայմանագրութիւններուն, համաձայնագիրներուն, կալուածագիրներուն եւ այլ տեսակ փաստաթուղթերու ուսումնասիրութեան նուիրուած է Լ. Խաչիկեանի «Տնտեսական գործարքների մասին գրառումները հայերէն ձեռագրերի մէջ եւ նրանց աղբիւրագիտական նշանակութիւնը» վերնագրով յօդուածը :

Հետաքրքրական է նաեւ Ն. Թահմիզեանի «Մի էջ հայկական վաղ միջնադարեան երաժշտական տեսութիւնից» յօդուածը, ուր հեղինակը, ուսումնասիրելէ ետք միջնադարեան պահպանուած կարգ մը գրաւոր աղբիւրները, կ'եզրակացնէ թէ 5 — 8րդ դարերուն գոյութիւն ունեցած է հայկական երաժշտական իւրայատուկ դրութիւն մը՝ բաղկացած մեթր — կշռոյթ եւ «հարմոնիա» մասերէ :

Առաջին բաժնին մէջ զետեղուած են նաեւ Ա. Մարտիրոսեանի «Խրատք եւ իմաստութիւն Խիկարայ» գրոյցի հայերէն թարգմանութեան հարցի շուրջը, Գ. Գրիգորեանի «Փիլոն Ալեքսանդրացու աշխատութիւնների հայ մեկնութիւնները», Ռ. Աթայեանի «Գրիգոր Գապասակալեանը եւ խազաբանութիւնը» եւ կարգ մը ուրիշ յօդուածներ :

Հետաքրքրական եւ կարեւոր նիւթերով հարուստ են հաւաքածոյին միւս բաժինները եւս : Ս. Քոլանջեանի «Նորայայտ պատառիկներ Կիւրեղ Երուսաղեմացու Թ. դարի մի գրչագրից», Պ. Մուրատեանի «Մի էջ հայ — վրացական բառարանագրութիւնից», ինչպէս նաեւ Տ. Իզմայլովայի «1053 թուականին ընդօրինակուած հայկական ձեռագրի գեղարուեստական զարդարանքը» հետազօտական աշխատանքները՝ բազմաթիւ այլ յօդուածներու հետ տեղ գտած են «Հաղորդումներ» գլուխին մէջ :

Ս. Արեւշատեանի «Երկու հին փիլիսոփայական բնագիր՝ «Ճարտասան յաղագս բնութեան» եւ «Սահմանք փիլիսոփայականք», Հ. Բարթիկեանի «Եւստաթիոս Բոյիլասի կտակը (1059), որպէս Հայաստանի եւ Վրաստանի պատմութեան կարեւոր սկզբնաղբիւր», Հ. Փափազեանի «Վաղարշապատ գիւղի 1725 եւ 1728 թթ. թուրքական հարկացուցակները», Օ. Եգանեանի «Նահապետ Քուչակի հայատառ թուրքերէն տաղերը» եւ Ռ. Տիտանեանի «Նորայայտ մի փաստաթուղթ 1795 թ. Թբիլիսիի աղէտի մասին» նիւթերը կը ներկայացնեն «Բնագրեր, Թարգմանութիւններ» գլուխին բովանդակութիւնը :

Մատենադարանի հայերէն (նաեւ հայատառ այլալեզու) ձեռագիրները վերջին չորս տարիներուն հարստացած են 290 ձեռագիրներով : Ասոնց համառօտ նկարագրութիւնը, որ կատարած են՝ Օ. Եգանեան եւ Ս. Արեւշատեան «Մատենադարանի հայերէն ձեռագրերի աճը 1956—1959 թուականներին», վերնագիրին տակ զետեղուած է հաւաքածոյին վերջին՝ «Մատենագիտութիւն, քննադատութիւն, լուրեր» բաժնին մէջ : Ասոնցմէ զատ այս գլուխին մէջ կը գտնուին նաեւ Շ. Շահնազարեանի «Մատենագիտական նորոյթներ», Ե. Տէր — Մինասեանի «Վերջին անգամ Ն. Ակինեանն ու Եղիշէի «Վարդանանց պատմութիւնը»», ինչպէս նաեւ Ս. Քոլանջեանի «Հին ձեռագրական բեկորներ Սանահինի եւ Հաղբատի քարայրներում» յօդուածները եւն. :

Հ. ՁՈՂԱԽԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (231)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Սակայն նա եւս մտածեց՝ ինչպէս թողնել Հայոց սահմանների պաշտպանութիւնը եւ մեկնել ... Բայց թագուհու միտքը, թէ պէտք է նաեւ օգնութիւն խնդրել բիւզանդական իշխանութիւնից եւ բերել Բիւզանդիայի սահմաններում ապրող հայ նախարարների ուժերը — դա Մուշեղին թուաց խելացի. նա ինքն եւս պատերազմի առաջին օրից խորհել էր Բիւզանդիայից օգնութիւն խնդրելու եւ գահաժառանգին երկիր բերելու մասին, ուստի եւ յանձն առաւ. նա որոշեց՝ գնալ շուտով եւ արագօրէն գլուխ բերել թէ մէկը, թէ միւսը ...

Այդ ամէնը համարելով յոյժ կարեւոր եւ անյետաձգելի՝ Մուշեղը հետեւեալ օրը իսկ ճանապարհ ընկաւ թիկնապահների մի փոքրիկ խմբով, որոշելով՝ ծովով գնալ ցամաքով վերադառնալ :

— Մեր փրկութիւնը, Մուշեղ բերելու ես դու, — շեշտեց Փառանձեմը հրաժեշտին :

— Եւ չուշացնես, որդիս, այդ փրկութիւնը, — ասաց Կատրանիդէ իշխանուհին գրեթէ աղերսաձայն :

Եւ դա բերդի ողջ բնակչութեան ցանկութիւնն էր :

Մուշեղի դեսպանութեան մէջն էր եւ Զենոն Գնունին : Թագուհին նրան ուղարկում էր Մուշեղին օգնելու, եթէ հարկ լինէր : Բայց Զենոն այնպիսի տեսք ունէր, կարծես աքսոր էր գնում ...

Այս ամէնի հետ պէտք է յիշել եւ այն դէպքը, որ նորութիւն եղաւ բերդում բնակուողների համար եւ այնքան հետաքրքրեց ամէնքին :

Մի օր երբ թագուհին, բերդապետի հետ անցնում էր պարսպի մօտով, լսեց նուագի ձայն, որ գալիս էր բերդի առաջին մասից : Լսեց եւ կանգ առաւ : Բերդում նուա՞գ ...

— Ի՞նչ է նշանակում այս, բերդապետ, — հարցրեց նա զարմացած :

— Այստեղ մի երիտասարդ է պսակւում, թագուհի :

— Պսակւո՞ւմ ...

— Այո :

— Դա արդեօք բարի նշան չէ՞, բերդապետ :

— Անտարակոյս, թագուհի :

Բերդապետն ուզեց մխիթարել Փառանձեմին :

Դա իրօք հարսանիք էր : Քանի օր էր բերդի ընդհանուր ուրախութեանն անմասն չէին Թորգոմն ու ընկերները. նրանք էլ ցնծում էին յաղթանակի համար, գուշակում, որ պատերազմը շուտով կը վերջանայ ... եւ այնքան բարձրացաւ ընկերների ու նրանց ընտանիքների տրամադրութիւնը, որ Վարդանը նորից կրկնեց իր հին ցանկութիւնը .

— Դէ Թորգոմին ամուսնացնենք, որ էլ աղէտ չպատահի ...

Լինում են պահեր, երբ խօսքը, հասարակ խօսքը ունենում է մեծ հմայք — ուժ : Այդպէս եղաւ եւ այս անգամ : Յաղթանակի ուրախութիւնն այնպէս էր տոգորել ամէնքին, որ բոլորը համամիտ եղան, եւ Թորգոմին պսակեցին :

Բայց դա սովորական պսակ չէր, այլ արտակարգ մի ծէս, որ մնացել էր գուցէ հեթանոսական ժամանակներից՝ կրակապաշտութիւնի՞ց, թէ արեւապաշտութիւնից .... Երբ քահանային յայտնեցին, թէ կամենում են պսակել մի զոյգ— ինքը կը յօժարի՞ կատարել այդ ծէսը, նա՝ վաղարշապատցի երէցը — համաձայնեց եւ առաջարկեց, որ տղային ու հարսին բերեն բերդի եկեղեցին :

— Ոչ, տէր հայր, — ասաց Վարդանը, — ոչ եկեղեցի ...

Քահանան զարմացաւ .

— Հապա ի՞նչպէս :

— Մենք կ'ուզենք պսակել նրանց ակութի վրայ :

— Եւ ինչո՞ւ, — հետաքրքրուեց քահանան :

— Որպէսզի պսակը լինի ամուր նախնեաց ձեւով, որպէսզի նորապսակները բընաւ աղէտներ չտեսնեն եւ վտանգի չհանդիպեն ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը իր խորին երախտիքն ու շնորհակալութիւն – ները կը յայտնէ Մօնթէ – Քարլօբնակ Պ. Ճիլէրճեանի, որ առաջին անգամ մը շինութեան յանձնախումբը քաջալերած էր տասը հազար Ն. Ֆ.ի կարեւոր նուի – րատուութեամբ, այս անգամ ալ կը նը – ւիրէ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան 5000 Ն. Ֆ.։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւ – նը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւ – եալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Ֆիլա – տէլֆիայէն Պ. Պասմաճեանէ հինգ տո – լար, Պ. Արսէն Թէրզեանէ տասը Ն. Ֆ.։ Պ. Եղնիկեանէ հինգ Ն. Ֆ.։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւ – նը շնորհակալութեամբ ստացած է հե – տեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան. — Տէր եւ Տիկին Մ. Ագասըլեան իրենց Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խտրընէլեան իրենց Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ քսան Ն. Ֆ., Պ. Արտաշէս Դանիէլեան քսան, Այրի Տիկին Բ. Մակարեան հանգ. Ալպէռ Տէր – Սարգիսեանի մահուան քառասուն – քին առթիւ երեսուն, Տիկին Սուլթան Սէֆէրեանէ տասը, Պ. Գրիգոր Նուրիկ – եանէ 25 Ն. Ֆ.։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշնե – րու եւ Գայլիկներու ։

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ ։ (Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ) ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։

Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեան – քէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալչուճեանի՝ «Բնաւերները » եւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Ե. Օտեանի՝ «Զարշըլը Արթին աղա » ։

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտա – կան մարզանք , իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր ։ 30 հոգինոց պարախումբով ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար – ժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շա – բաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ ։

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծա – պատիւ Մուրացկանները» ։ Հանդէսը պի – տի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նը – ւագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները ։

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յա – ռաջի առաքումը այն բաժանորդներուն , որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31 ։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բա – ժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թեր– թին կանոնաւոր հրատարակութիւնը ։

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ու– նեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին ։

×

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտահան – դէսը Կիրակի, Յուլիս 2, ամբողջ օրը Թրուա Լիւքի անտառին մէջ։

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւ– ղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ պատւոյ նախագահու– թեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶի, հայե– ցի դաստիարակութեան ամավերջի հան– դէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սը – րահին մէջ։

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական նե – կայացում մը, երկու արար, աշակերտ – ներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն ։

Մուտքը ազատ է ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին ։

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը ։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը ։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունե– նան իրենց սովորական հաւաքատեղինե– րը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ըն– կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Դիւանները պէտք է նախապէս ընկեր– ներու տեղեկացնեն ժողովի վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Մշա– կոյթի տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 27 JUIN 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9138 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4939

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐՉԻ ԵՒ ՄՏՔԻ ՄԱՐԴԸ

Մէկէ աւելի պարտականութիւններ կը ծանրանան մեր կուսակրօն հոգեւորականներուն վրայ :

Վարդապետն ու եպիսկոպոսը քահանայի յատուկ բոլոր պաշտօնները կատարելէ զատ կոչուած են նաեւ դառնալու քարոզիչ, առաջնորդ, եւ երբեմն ալ ուսուցիչ :

Բացի մտաւորական զարգացումէ, անոնք պէտք է ունենան նաեւ վարչական կարողութիւն :

Գարեգին պատրիարք իր խառնուածքով եւ մտաւորական պատրաստութեամբ աւելի շատ գրչի ու գրքի մարդ էր, քան վարչագէտ :

Լաւ քարոզիչ էր եւ լաւ ուսուցիչ : Ու նաեւ գրելու շնորհք ունէր իւրայատուկ ոճով : Կը սիրէր հակադրութիւնները, պաճուճուած գեղեցիկ բառերով :

Իր բուն տեղը դպրեվանքն էր :

Քսաներեք տարեկան էր դեռ, երկու տարուան վարդապետ, երբ Դուրեան Ս. 1903ին իրեն յանձնեց Արմաշի Դպրեվանքին մէկ դասարանը :

Իբրեւ լաւ ուսուցիչ իր համբաւը հասած էր մինչեւ Կիլիկիա : 1906 Յունուար 1ին ոտք կը դնէր Սիսի հնամենի վանքէն ներս, իբրեւ տեսուչ դպրանոցին :

Պոլսոյ պատրիարքական աթոռին վրայ բազմելով, իր առաջին գործն եղաւ բանալ դպրեվանք մը Սկիւտարի բարձունքին վրայ, Ս. Խաչ եկեղեցիին կից, իր ծննդավայր վաղեմի բնակարանին մօտիկ :

Իր երկարամեայ հանրային գործունէութեան լաւագոյն ձեռնարկը կը նկատէր այս հիմնարկութիւնը, որ շուտով պիտի տայ իր ընթացաւարտները : Անատոլուի խորերէն հաւաքուած 50 – 60 Թրքախօս պատանիներ տարիներէ ի վեր կ'ուսանին իր դպրեվանքին մէջ, դառնալու համար ուսուցիչ, քահանայ կամ վարդապետ :

Բացի կրթական ասպարէզէն, մասնաւոր սէր ունէր գրականութեան հանդէպ : Կանոնաւորաբար կ'աշխատակցէր Ազատամարտ շաբաթաթերթին, որուն մէջ հրատարակած է երկար յօդուածաշարք մը եկեղեցական բարեկարգութեան մասին : Կը մասնակցէր նաեւ Ազատամարտ օրաթերթի բացառիկ թիւերուն :

1910ին Պոլսոյ մէջ սկսաւ հրատարակել Տաճար կրօնաթերթը, իբրեւ ամսագիր : Քալիֆոռնիոյ առաջնորդութեան օրերուն լոյս ընծայեց Փարոս Հայաստանեայց, իսկ Հարաւային Ամերիկայի մէջ՝ Հայ կեդրոնը : Իսկ պատրիարք ընտրուելէ վերջ՝ Շողակաթը, Պոլսոյ մէջ :

Վերջին ծայր ընթերցասէր ու յամառ աշխատող, չէր կրնար պարապ նստիլ : Շարունակ ծրագիրներ կ'որոճար, գրական, պատմական կամ թարգմանական գործ մը արտադրելու համար :

Թարգմանած է Նարեկը, երկար նախաբանով մը, հրատարակուած Պոլիս, 1926ին : Պուէնոս Այրէսի մէջ 1948ին լոյս ընծայեց Նարեկը տաղաչափեալ աշխարհաբարով, գրաբար բնագրին հետ դէմ դիմաց : Մեծադիր ու պատկերազարդ պատկառելի հատոր մը, միակը իր տեսակին մէջ :

Դարձեալ Պ. Այրէսի մէջ 1951ին լոյս ընծայեց Եզնիկ Կողբացին, գրաբար եւ աշխարհաբար, ինչպէս նաեւ Նոր Կտակարանը, աշխարհաբար ու պատկերազարդ :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ պատմութեան նուիրուած են Աշխարհին լոյսն ի Հայսի երկու հատորները (Փարիզ, 1936 եւ Պ. Այրէս, 1939) : Շողաթաթումները (Պոլիս, 1925) կրօնաբարոյական եւ ընկերային նիւթերու շուրջ գեղեցիկ էջեր կը պարունակեն, « սրտի խորերէն մարդկութեան հետ խօսք » :

Երիտասարդութեան օրերուն գրած է նաեւ թատերական կտորներ, դպրոցականներու համար : Ասոնցմէ տպուած է «ազատորդի, ստրկորդի, հայորդի »ութամախօսութիւնը » անտիպ կը մնան « Գրերու գիւտը », «Մատաղ»ը, Շիլլէրի «Վիլհելմ Թէլ»ի թարգմանութիւնը, եւն :

Հարաւային Ֆրանսայի առաջնորդութեան օրերուն հրատարակեց Արեւագալ եւ Մայր Լուսոյ գրքոյկները :

Մեր եկեղեցականներուն մէջ բացառիկ դէմքերէն մէկն եղաւ Գարեգին պատրիարք, իբրեւ գրչի եւ մտքի մարդ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

—o—

ՑՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻՆ ՆԱՀԱՆԳԷ ՆԱՀԱՆԳ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վարչապետ Տըպրէի ճառը . ոչ մէկ ձեւով հանդարտեցուցած է Ֆրանսայի գիւղացիները, որոնց ցոյցերը կը տարածուին նահանգէ նահանգ եւ Երկուշաբթի օր հասան Բոն գետին շրջանը ուր հազարաւոր գիւղացիներ տարին իրենց դեղձերը գետը նետելու, մինչ Փարիզ անոնք քիլօն 200էն 400 ֆրանք կը ծախուին : Թուլուզի մեծաքանակի շուկային վրայ նոյն դեղձերը 25 ֆրանք քիլօն կ'արժեն :

Շաբաթ օր Ֆրանսայի հարաւ – արեւմուտքն էր, որ ցոյցերու դաշտ դարձած էր, գլխաւորաբար՝ Թուլուզ, Մոնթօպան եւ Փօ : Այս վերջին քաղաքին Քազինոյին մէջ ճառ մը կը տրուէր ի պատիւ ճարտարարուեստի նախարար՝ Ժանընէի, որ վերադարձի ճամբուն վրայ դժուարութեամբ կրցաւ օձիքը ազատել, ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ : Ուրիշ տեղ մը գիւղացիները Տըպրէի պատկերը շինած էին զոր այրած են, մեծ հաճոյքով : Պրըթանեի երկրագործները հարց կուտան նաեւ թէ արդեօ՞ք պէտք է իրենք ալ « բաժնուին Հասարակապետութենէն որպէսզի Ֆրանսայի օժանդակութիւնը ստանան» : (Կ'ակնարկուի Քոթ տ'Իվուարի, որ բաժնուելով հասարակապետութենէն նիւթական օժանդակութիւն կը ստանայ Ֆրանսական կառավարութենէն) :

× Ծերակոյտի նախագահը Կասթոն Մոներվիլ ճառ մը արտասանեց առջի օր, որուն մէջ շեշտեց .— «Ժողովները (խմա ծերակոյտ եւ ազգ. ժողով), ժողովուրդին հանրաքուէէն ծնած, անգիտանալով, վախ կայ որ անոնց տեղը գրաւեն առանց իրաւասութեան եւ անոնց պատասխանատուութեան միջնորդներ » :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քսան ահաբեկչական արարքներ տեղի ունեցան, Կիրակի օր, մանաւանդ Օռանի մէջ : 11 Մեռեալներ կան, մօտ 20 վիրաւորներ որոնց մէկ մասը՝ ծանր :

Ալժէի մէջ «Կ.Գ.Բ.»ի (Օ–Ա–էՍ) կողքին ծնած է ուրիշ կազմակերպութիւն մը եւս՝ Կ. Ե. Ա. (Օ. Ա. էՖ.) որ կը նշանակէ .— Կազմակերպութիւն՝ Եղբայրական Ալժերիա :

Յարդ ոչ մէկ նորութիւն կայ, որ պատճառ ըլլայ Էվիանի բանակցութեանց վերսկսումին : Կը սպասուի որ Կոլի լորենեան ճամբորդութեան եւ արտասանելիք առաջին ճառին :

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆՔ

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

—o—

Ղազախստանի խորհրդայնացման 40–ամեակի առթիւ Ալմա Աթայի մէջ (մայրաքաղաքը), Խրուշչեւ անգամ մը եւս գովաբանեց խորհրդային վարչաձեւը եւ անոր արձանագրած յաջողութիւնները եւ գեղեցիկ հեռանկարներ խոստացաւ Խորհրդային Միութեան :

Խորհրդային վարչապետը առանց վարանելու շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը աշխարհի երկրորդ մեծ պետութիւնն է ու մինչեւ 1970 պիտի հասնի Մ. Նահանգներուն :

« Մեր երկիրը, որ 44 տարիներու կեանք մը ունի միայն, մեր երկիրը, որ շատ ետ կը մնար Արեւմուտքէն, ներկայիս աշխարհի երկրորդ տեղը կը գրաւէ : Անգլիան, ծովերու տէրն ու տիրականը, Անգլիան, որ տէրն էր Ասիոյ եւ Ափրիկէի, մեր ետին ձգեցինք : Ընկերներ, կը մնայ միայն Ամերիկան, ան ալ, կը նմանի հիւծած վազողի մը : Առաջնութեան մրցանակը ունէր, բայց ուրիշներ ծնան, մարզուեցան եւ ներկայիս կը մասնակցին մրցումին : Մ. Նահանգները ներկայիս կ'ապրին իրենց անցեալի վարկին վրայ : Բայց առաջնութեան գիծը պիտի կտրէ երիտասարդ մարզիկ մը : Արդէն, ամերիկացի մասնագէտները ըսած են նախագահ Քենըտիի, որ Խ. Միութիւնը 1970ին պիտի հասնի Միացեալ Նահանգներուն : Ուրեմն՝ ժամադրութիւն տուած ենք այդ թուականին համար » :

Նախապէս արտասանած, ուրիշ ճառի մը մէջ, անդրադառնալով Կեդր. Կոմիտէի վերջին աշխատանքներուն, ուր վաւերացուեցաւ կուսակցութեան նոր ծրագիրը եւ օրինագիծը, Նիքիթա Խրուշչեւ դիտել տուած էր, թէ ի մօտոյ անոնք պիտի հրապարակուին եւ «աշխարհ պիտի համոզուի, թէ զէնքով չէ որ կը ըսպառնանք համայնավարութեան հակառակորդներուն : Տնտեսական զէնքը մեր ձեռքը եղած ամէնէն զօրաւոր զէնքն է : Անշուշտ, այդ մրցակցութիւնը եւ Խ.Միութեան ձեռք ձգած յաջողութիւնները « իրական սպառնալիք մըն են յետադիմական մենաշնորհեալներուն համար » որոնք կ'ուզեն տեւաբար իրենց մականին տակ պահել ժողովուրդները :

Նոր ծրագիրը, որուն մասին այնքան խանդավառութեամբ խօսեցաւ Խրուշչեւ, Ալմա Աթայի մէջ, պիտի հրապարակուի Յուլիս 30ին, գործադրութեան պիտի դրուի հոկտեմբեր ամսուն տեղի ունենալիք Խորհրդաժողովին, պիտի փոխարինէ նախկին ծրագիրը, որ վաւերացուած եւ գործադրութեան դրուած էր խորհրդային իշխանութեան առաջին տարիներուն, 1917ի յեղափոխութենէն ետք :

Առաջին ծրագիրը՝ մշակուած Լենինի կողմէ, կը ճշդէր յեղափոխութեան անմիջական եւ առաջին նպատակը՝ «ընկերվարութիւն կառուցանել» : Նոր ծրագրին նպատակն է, ընկերվարութենէն — որ « իրագործուած է» անցնիլ եւ «համայնավարութիւն կառուցանել » :

Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ «կը հրաւիրեմ ձեզի աշխատելու, աշխատելու, աշխատելու : Աշխատանքն է միայն մեր ընկերութեան եւ իւրաքանչիւրին հարստութիւնը : Անոնք որ կը փորձեն օգտուիլ եւ շահագործել ժողովուրդին աշխատանքը, անոնք պէտք է պարտադիր աշխատանքի տարուին : Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ այս խօսքերը ծափահարուեցան մեծ ոգեւորութեամբ :

Կը յիշուի նաեւ թէ Խրուշչեւ այնքան կրքոտ ձեւով խօսած է որ իր ունկնդիրները, յաճախ, ըսածները չեն հասկցած :

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՏԸՊԼԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

Տըպլինէն (Իրլանտա) կը հաղորդեն թէ Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովի նախագահը՝ Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս Աղաճանեան, չքախմբով Հռոմէն Տըպլին հասած է նախագահելու համար Իրլանտայի « Սուրբ – Պատրիկ » շաբաթուան տօնակատարութեանց իբրեւ Պապին փոխանձն նուիրակը : Ընկերացող ութ կարդինալներ եւ բազմաթիւ եպիսկոպոսներ մասնաւոր փայլ մը կուտան այս հանդիսութեանց :

Սուրբ Պատրիկ Իրլանտայի առաքեալն է, որ վախճանած է Արմաղ (Իրլանտա) 461ին, ներկայիս կը տօնուի Ս. Պատրիկի մահուան 1500ամեակը :

Ամէն օր դասախօսութիւններ եւ մասնաւոր հանդիսութիւններ կ'ոգեկոչեն այս տարեդարձը : Իւրաքանչիւրը կը վայելէ կարդինալի մը նախագահութիւնը : Կիրակի օր, հանդիսութիւնները պիտի փակուին պատարագով մը զոր պիտի մատուցանէ պապին փոխանձն – նուիրակը՝ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարք Կարդինալ Աղաճանեան :

Հազարաւոր ուխտաւորներ եկած են, Իրլանտայի ամէն կողմերէն մասնակցելու համար այս բացառիկ տօնակատարութեանց :Ցիշատակելի արարողութեան մը ընթացքին, Ծիրանաւոր – Պատրիարքը օծած է Տըպլինի նաւահանգիստին այն տեղը ուր պիտի կանգնի Նօթր Տամ տը Լա Մեռի մէկ հսկայ արձանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ պալատին բանբերը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Ֆապիոլա թագուհին զաւակ չի սպասեր : Ինչպէս կ'երեւի թագուհիին վերջին անհանգստութիւնները լուրջ էին եւ անոնց հետեւանքը եղաւ Պալին հաղորդած լուրին ցաւալի հերքումը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը հեծանիւով սկսաւ Կիրակի օր Ռուան – Վերսայլ առաջին հանգրուանով, որ երկու մասէ կը բաղկանար : Առաջին օրէն «դեղին շապիկը» հագաւ Ժագ Անքթիլ :

«ՓԱՐԻԶԻ մեծ մրցանակը» շահեցաւ Պալթօ, Լոնշանի մէջ, Կիրակի օր :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը Զօր. Քասըմ Քուվէյթը կ'ուզէ, առարկելով որ այդ շրջանը Իրաքի հողային ամբողջութեան մաս կը կազմէ : Այս յայտարարութիւնը կը յաջորդէ Անգլիոյ որոշումին որ անկախութիւն կուտար այս հողամասին որ բրիտանական հովանաւորութիւն կը վայելէր 1899էն ի վեր : Քուվէյթ աշխարհի 4րդ արտադրիչն է քարիւղի (84·000 միլիոն թոն տարեկան) : Քասըմի այս պահանջը կ'երկրորդէ անշուշտ Խորհրդ. Միութիւնը :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, ամերիկեան հեռատեսիլին համար տուած ասուլիսի մը մէջ, վերստին ճշդեց իր երկրին դիրքը, Խ. Միութեան պահանջներուն նկատմամբ : « Քաղաքականապէս անկարելի է բանակցիլ» յայտարարեց Ատընաուըր, անդրադառնալով ծերակուտական Մենսֆիլտի այդ իմաստով ըրած մէկ առաջարկին : « Բանակցելիք բան չկայ այդ հարցին շուրջ » :

ԶՈՄՊԷ երկու ամսուան բանտարկութենէ ետք էլիզապէթվիլ հասաւ եւ դիմաւորուեցաւ ժողովրդական խանդավառութեամբ : Երկու օր տօն հռչակուեցաւ Քաթանկայի մէջ :

ԱՆԿՈԼԱՅԻ նոր կառավարիչը՝ զօրավար Տեսլանտես Լաւանտայի մէջ յայտարարեց .— « Վստահ եմ, թէ միասին վերջ պիտի դնենք այս օտար պատերազմին » :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ

(ՀԻԹԼԷՐ, ԿԷՕՊԷԼՍ, ՄԱՅՏԱ, ԵՒԱ ՊՐԱՈՒՆ...)

—o—

Կէօպէլսի կինը, Մայտա, իր հարազատ վեց զաւակները սպաննելէ ետք, ինքն ալ իր կարգին անձնասպան կ'ըլլայ ամուսնոյն, Հիթլէրի եւ Եւայի հետ:

Գերմանացիները, 1944ի գարնան՝ բոլոր ճակատներու վրայ պարտուելէ ետք, կը նահանջեն իրենց գլուխը կորսնցուցած եւ սահմաններէն ներս կը քաշուին: Ռուսերը, սրընթաց արագութեամբ Պերլինի դուռները հասած, քաղաքը օդէն թէ ցամաքէն կը ռմբակոծեն: Թնդանօթը կը գոռայ: Պերլինը բոցերու մէջ է: Քանի մը ռումբեր կ'իյնան քարոզչութեան նախարար Կէօպէլսի բնակարանին շրջակայքը, քանդելով բազմաթիւ տուներ:

Կէօպէլս պահ մը կ'ընդհատէ իր աշխատանքները, բայց, հակառակ շարունակական ռմբակոծութեանց, կէս օրուան ճաշէն ետք՝ անվրդով կը շարունակէ իր հանապազօրեայ հանդիստը: Ապա պաղարիւնութեամբ կը լծուի իր աշխատանքներուն: Կը խորհրդակցի գործակիցներուն հետ, կը սրբագրէ ու կը պատրաստէ ձայնասփիւռէն արտասանելիք ճառը: Պարբերութեան մը մէջ, վերլուծելով օրուան դէպքերը, կ'եզրակացնէ.— Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր, կը համապատասխանէ գերման ժողովուրդի բաղձանքներուն: Գերմանացիները չուզեցին ստրկայութեամբ ապրիլ՝ իբրեւ ստրուկ արարածներ, այլ նախընտրեցին իրենց ազգային հպարտութիւնը բարձր պահել, պայքարիլ ու պատիւով մեռնիլ:

Թնդանօթները անդադար կրակ կը փսխէին: Այդ տունին մէջ մնալը այլեւս անհնարին էր: Կէօպէլս, իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ, 22 Ապրիլին, ստիպուեցաւ փոխադրուիլ Հիթլէրի ստորերկրեայ ապաստանարանը: Ուխտած էր իր վերջին օրերը ապրիլ Հիթլէրի հետ, ի հարկին միասին մեռնիլ: Կէօպէլսի կինը, Մայտան ալ, երդում ըրած էր իր զաւակները սպաննելէ ետք՝ անձնասպան ըլլալ ինքն ալ ամուսնոյն եւ Հիթլէրի հետ միասին: Հիթլէր թախանձագին խնդրեց, աղաչեց, նոյնիսկ պնդեց ու բողոքեց եւ համոզել ուզեց որ ետ կենայ իր որոշումէն, բայց անօգուտ, անդրդուելի մնաց:

Տարիներ առաջ Հիթլէր շինել տուած էր ստորերկրեայ, երկյարկանի, բազմաթիւ սենեակներով, խիստ հաստատուն պատսպարան մը՝ հետեւեալ բաժանմունքներով.— Առաջին յարկ՝ տասներկու սենեակներ, որոնք կը բացուէին ճաշարահի մը վրայ, երկրորդ յարկ՝ 18 սենեակներ, որոնք նմանապէս կը բացուէին ընդարձակ ժողովասրահի մը վրայ, ի հարկին իր արբանեակներուն հետ հոն ապաստանելու համար:

Կառավարութիւնը փոխադրուած էր անտեղ: Հիթլէր, Կէօպէլս, Պորման եւ ընկերները անընդհատ գիշեր ցերեկ ժողովներ կը գումարէին, հրահանգներ կու տային դուրսը գտնուող նախարարներուն եւ բանակի ղեկավարներուն: Հիթլէր, ամէն օր՝ կէսօրներէ ետք, աշխատանքը կը սկսէր ու կը շարունակէր մինչեւ յաջորդ առաւօտը: Որոշած էին ամէն գնով Պերլինը պաշտպանել: Մինչ այդ՝ Հիթլէր, 22 Ապրիլի գիշերը Քայթէլը փութացուց 12րդ բանակի ընդհ. հրամանատար Վէնքի մօտ, հրահանգելով որ ազատէն Պերլինը:

Կէօպէլսի աշխատանքները բաւական թեթեւցած էին: Փոքր կազմով, կարճահասակ, նիհարակազմ, կոկիկ հագուած, եռանդոտ, աշխոյժ ու զուարթ: Ամէնուն հետ բարեացակամ այս մոլեռանդ մարդը հանդարտ քայլերով կը ճեմէր ապաստանարանին երկայնքն ի վեր: Օրուան տագնապէն բնաւ չէր ազդուած, իբարանցումի չէր մատնուած, ապաստանարանի ապականուած ու վատառողջ մթնոլորտին մէջ՝ իր փոքրիկներուն տրամադրութիւնը բարձր պահելու համար խաղեր կը սարքէր ու կը զուարճացնէր զանոնք:

Ապրիլ 23ին կացութիւնը բոլորովին ողբերգական դարձաւ: Կէօրինկ, գտնուելով քաղաքին հարաւակողմը, Հիթլէրի հեռագրած էր թէ «որոշած է կառավարութեան ղեկը ձեռք առնել»: Հիւսիսէն՝ Հիմլէր իր հաւատարմութեան մէջ սկըսած էր երկմտիլ, տեսակցութիւն մը ունեցած էր Կոմս Պէրնատոթի հետ եւ խնդրած էր որ, շուէտական կառավարութիւնը միջնորդէ արեւմտեան պետութիւններուն մօտ, ու բանակցութիւններ վարէ իր շրջանին պատկանած գերմանական ուժերուն անձնատուութեան համար: Հիթլէր, զրգռուած, Կէօպէլսի եւ Պորմանի հետ խորհրդակցելէ ետք, հրամայած էր Էս Էսներուն որ, ձերբակալեն հայրենադաւ Կէօրինկը:

Ռիպընթրոփ, վերջին հանդիպում մը ունենալէ ետք Հիթլէրի հետ, անհետացած էր: 25 – 26 Ապրիլին՝ շատ վտանգաւոր պայմաններու տակ Նացի կիներուն մէջ ամէնէն յանդուգնը եւ խիզախը, օդանաւորդուհի Հաննա Րայչ ցածէն թռչելով Պերլին հասաւ: Միասին կը բերէր Ֆոն Կրայմը, զոր Հիթլէր հրաւիրած էր Կորինկը փոխարինելու համար իբրեւ օդային ուժերու ընդհ. հրամանատար: Քանի մը օր ետք, ուրիշ յանդուգն օդանաւորդ մը, ամէն վտանգ աչք առնելով, կը հասնի, պատսպարանէն կ'առնէ կը տանի Ֆոն Կրայմը եւ խիզախ օդանաւորդուհին, Հաննա Րայչը:

Ապրիլ 27ին, Հիթլէր ձերբակալել տըւաւ Հիմլէրի ներկայացուցիչը, Հէրման, որ կը պատրաստուէր փախուստ տալ: Հարցաքննութեան ընթացքին խոստովանեցաւ թէ Հիմլէրի եւ Կոմս Պերնատոթի բանակցութիւններէն տեղեակ էր, բայց ժամանակին չէր տեղեկացուցած ուր որ անկ էր: Անմիջապէս պատսպարանի կից պարտէզը տարին, տեղն ու տեղը գնդակահարեցին զայն:

Խորհրդ. զինուորները հասած էին ապաստանարանի դուռները: Հիթլէր, Կէօպէլս եւ կինը, Մայտա, որոշած էին անձնասպան ըլլալ: Կէօպէլսի կինը հետեւեալ նամակը գրած էր իր գերի ինկած տղուն.—

«Իմ սիրելի տղաս, հինգ օրէ ի վեր է որ բոլորս, հայրիկդ, փոքրիկ եղբայրդ եւ հինգ քոյրերդ, կը գտնուինք Առաջնորդին ներքնայարկ ապաստանարանը: Կուզեմ որ իմանաս թէ հօրդ կամքին հակառակ՝ որոշեցի զաւակներուս հետ միանալ իրեն: Անցեալ Կիրակի հայրդ եւ առաջնորդը կրկին անգամ ուզեցին տարհամոզել զիս որ զաւակներուս հետ դուրս գամ պատսպարանէն: Մերժեցի: Միեւնոյն արիւնն է որ կը հոսի մեր երակներուն մէջ,— յաղթել, պատիւով ապրիլ, կամ մեռնիլ: Երէկ երեկոյ Առաջնորդը կուսակցութեան չքանշանը զետեղեց լամբակիս վրայ: Այդ խորհրդաւոր պահուն ծայր աստիճան երջանիկ եւ հպարտ էի: Աստուած ինծի ուժ և կարողութիւն տայ որ կարենամ իմ պարտականութիւնս կատարել ազգիս, հայրենիքիս եւ երկրիս հանդէպ: Իմ սիրելի զաւակս, մայրդ կ'ապրի Գերմանիոյ համար»:

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Յունիս 15ին, «Ամերիկայի Ձայնի» (Ուաշինկթընի ձայնասփիւռի կայանէն) Հայկական Բաժինը իր հաղորդումներուն ընթացքին տուաւ տեսակցութիւն մը, որ տեղի ունեցած էր ձայնասփիւռի Հայկական Բաժնի վարիչներէն՝ Պ. Ստեփան Ցովհաննէսեանի եւ Պ. Աբրահամ Պոտուրկիլի միջեւ: Պոտուրկիլ, երկու տարի առաջ պաշտօնի կոչուած է Ուաշինկթընի մէջ իբրեւ ամերիկեան խորհրդարանի մատենադարանին Թրքական եւ Հայկական բաժիններու վարիչ:

Ձայնասփռուած տեսակցութեան նիւթըն էր Հայերէն հրատարակութեանց ցուցահանդէսը, որ կազմակերպուած եւ սարքաւորուած է Պ. Աբրահամ Պոտուրկիլի կողմէ, Խորհրդարանին վիթխարի մատենադարանին մէջ, որ աւելի քան երեսուն միլիոն հատոր գիրք կը պարունակէ, աշխարհի բոլոր լեզուներով հրատարակուած: Պ. Պոտուրկիլ որ համեմատաբար կարճ միջոցի մը մէջ պատրաստուած էր այս ցուցահանդէսը, բացատրութիւններ տուաւ ձայնասփիւռին առջեւ, ցուցահանդէսի սարքաւորումին եւ այլ մանրամասնութեանց մասին:

Ամերիկեան խորհրդարանը առաջին անգամ է որ նմանօրինակ դիւրութիւն կ'ընծայէ, տրամադրելով հինգ հսկա ցուցափեղկեր, ցուցադրելու համար իր հայկական հաւաքածոյէն ընտիր նմոյշներ, որոնք լոյս կը սփռեն հայ ժողովուրդի պատմութեան, հաւատքին, գրականութեան, արուեստին եւ ընդհանուր մշակոյթին վրայ:

Ցուցահանդէսը, որ բացուեցաւ Յունիս 2ին, պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս վերջ. Հրատարակութիւնները հետեւեալ կերպով դասաւորուած են.

Առաջին ցուցափեղկին մէջ կ'երեւին՝

1.— Հայկական մանրանկարներու եւ ձեռագիրներու չքեղ եւ գողտրիկ նմոյշներ Հայպետհրատի կողմէ 1952ին հրատարակուած ստուար հատորի մը ամբողջութեամբ գունաւոր:

2.— Դարձեալ հայկական ձեռագիրներու (5րդ – 16րդ դար) եւ տպագրութեան պատմութեան վերաբերեալ խիստ արժէքաւոր աշխատանք մը, հեղինակ՝ Գարեգին Լեւոնեան: Այս հատորին մէջ տրուած բացատրութիւնը կ'ըսէ.— Առաջին հայ ձեռագիրը, Աստուածաշունչ մը, գրուած՝ 887 թուին եւ որ կը յիշուի իբրեւ Լազարեան ճեմարանի կտակով, գրուած Սահակ-Վանանդեցիի կողմէ: Իսկ առաջին հայ տպագրութիւնը կը կոչուի «Պարզատումար» որ լոյս տեսաւ 1512ին ի Վենետիկ:

3.— «Գեղունիի» բացառիկը հրատարակուած 1943ին «Բազմավէպ»ի հարիւրամեակին առթիւ եւ անմիջապէս քովը «Բազմավէպի» առաջին հատորը, տարի թիւ մէկ, Յունուար, 1843: Հաւաքածոյին մէջ ունինք 1843 - 19.. թիւերը եւ այլ շրջաններ:

4.— Դարձեալ Վենետիկի Մխիթարեաններու կողմէ 1902ին հրատարակուած խիստ հետաքրքրական գործ մը, որ նկարագրէ Մլքէ Թագուհւոյ Աւետարանը, որ ձեռագրուած էր 902ին ձեռամբ Վարագայ վանքէն վանականի մը հրամանաւ Գագիկ Ա.ի կնոջ Մլքէ թագուհիին: Այս ձեռագիր Աւետարանը այժմ կը գտնուի Ս. Ղազարու վանքը 1830էն ի վեր:

5.— Ահաւասիկ փոքրիկ հատոր մը Ս. Ներսէս Շնորհալիի «Հաւատով խոստովանիմ» աղօթքը, միասին թարգմանութեամբը ճիշդ 36 տարբեր լեզուներու մէջ այլոց եբրայերէն, եթովպերէն, չինարէն, հնդկերէն, արաբերէն, պարսկերէն, թուրքերէն, յունարէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւայլն:

ԵՐԿՐՈՐԴ ցուցափեղկը կը պարփակէ սա հատորները.—

1.— Գարեգին Պատրիարքի պատրաստած Նարեկի աշխարհաբար թարգմանութիւնը:

2.— 1853ին Իզմիր տպագրուած Աստուածաշունչ մը, ինչպէս նաեւ Գեղամեան Մարգար Զաքարիա Խոճենցին ...

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

—o—

Հետաքրքրական տուեալ մը եւ այն պարագան որ թոքերու խլիրդը աւելի յաճախադէպ է Անգլիոյ քան Միացեալ Նահանգներու մէջ: Պատճառը կը վերագրուի կճատին (մէկօ) երկարութեան, որ միջին հաշուով երկու սանթիմ է եղեր Անգլիոյ մէջ եւ երեք սանթիմ ամերիկայի մէջ: Այնպէս որ օրական միեւնոյն քանակութեամբ ծխիկ սպառող Ամերիկացին նուազ կը ծխէ, քանի որ ծխիկին մօտ կէսը կը նետէ, քան անգլիացին որ աւելի շատ կը շնչէ խլրդածին նիւթերը, որոնք աստիճանաբար կը կուտակուին ծխիկին չծխուած ծայրին մէջ:

Ահաւասիկ ուրիշ տուեալ մը եւս որ կը փաստէ ծխախոտին գործօն դերը թոքային խլիրդի յաւելման մէջ: Ֆրանսայի մէջ, 1950ի բաղդատմամբ, այրերու թոքային խլիրդի պարագաներու թիւը, կրկնապատկուած է 1958ին (2654 եւ 5297): Գրեթէ նմանապէս բերանի խլիրդի պարագաները (1255 եւ 2133): Կիներու մէջ այդ յաւելումը քսան առ հարիւր եղած է: Իսկ մարմնի ուրիշ մասերու խլիրդը՝ տասը առ հարիւր աւելցած է: Այդ ժամանակաշրջանին (1950 – 1958) վաճառուած ծխախոտի քանակութիւնը գրեթէ նոյն համեմատութեամբ բարձրացած է: Խլիրդը տարուէ տարի շունի մը պէս ծխախոտին հետեւած եւ անոր թոքային խաթարումներուն մէջ բոյն դըրած է:

Հակառակ ծխախոտի գործածութիւնը պաշտպանողներու շահախնդիր առարկութիւններուն, անոր խլրդածին դերը բացայայտ է: Իրականին մէջ ծխախոտը ինքնին ծնունդ չի տար խլիրդի, այլ իր ծուխին պարունակած այլազան քիմիական տարրերով — որոնց մէջ ամէնէն վըտանգաւորը պէնզոփիրէն կը կոչուի — մշտական գրգռումի կ'ենթարկէ թոքերը եւ ժառանգապէս կամ այլ պայմաններու (ժահր) բերումով նախատրամադիր մարմիններու մէջ, կը նպաստաւորէ անոր ծլումն ու աճումը:

×

Համառօտենք:

Այժմ փաստացի կերպով հաստատուած է որ, — ծխախոտը թունաւոր է բոլորին համար իր պարունակած նիքօթինով, խայծղաններով եւ ուրիշ քիմիական տարրերով.

— Բոլոր ծխողները քիչ թէ շատ ենթակայ են անհանգստութիւններու կամ տկարութիւններու (կոկորդի եւ ձայնալարերու բորբոքում, քրոնիկ ցնցղատապ, թոքային փքուռոյց, ձեռքերու դողդողում, մարսողական խաթարումներ, հոգեկան խանգարումներ, տեսողութեան եւ յիշողութեան նուազում, եւայլն), արդիւնք նիքօթինի եւ այլազան խայծղաններու թունաւոր, կիզիչ եւ գրգռիչ կարողութիւններու:

— Շատեր կրնան զերծ մնալ ծխախոտին վնասարար ազդեցութենէն, իսկ ուրիշներ ալ կրնան երկար ատեն չզգալ իրենց մարմնին մէջ յառաջացած խաթարումները, որոնք սակայն յամրօրէն հող կը պատրաստեն ապագայ ծանր հիւանդութիւններու:

— Ասոնցմէ ամէնէն վտանգաւոր եւ մահացուներն են սրտերակային հիւանդութիւնները եւ թոքային խլիրդը, որոնց յաճախ կանխահասօրէն զոհ կ'երթան մասնաւորաբար անոնք որ շատ կը ծխեն, լիաթոք կը շնչեն ծուխը եւ որոնց կազմը այդ հիւանդութիւններուն նախատրամադիր է:

— Վերջապէս ծխախոտը զգալի համեմատութեամբ կեանքին տեւողութիւնը կը կարճեցնէ, մօտ երկու տարի՝ օրական կէս ծրար եւ հինգ-վեց տարի՝ օրական մէկ ծրար եւ աւելի ծխողներու մէջ:

Անշուշտ իւրաքանչիւր ոք կրնայ իր շրջանակին մէջ ցոյց տալ բազմաթիւ երկարակեաց անձեր, որոնք տարիներէ ի վեր ծխելով հանդերձ, որեւէ անհանգստութիւն չեն զգացած: Բայց կարելի է նաեւ ցոյց տալ բազմաթիւ մարդիկ որոնք ինքնաշարժի ծանր արկածներէ ողջ առողջ ազատած են. ինչ որ չի նշանակեր թէ կառքի արկածները անվնաս են, որ ամէն տարի, ամէն երկրի մէջ հազարաւորներ կը մեռնին եւ տասնեակ հազարաւորներ հաշմանդամ կը դառնան. Ծխախոտն ալ նոյնը կ'ընէ, բայց իր դանդաղ ներգործութեան պատճառով, ժողովուրդը ուղղակի կապ չի տեսներ անոր եւ իր ... միջեւ: Երկար տարիներու կատարուած պրպտումներուն, փորձերուն եւ վիճակագրութիւններուն շնորհիւ հաստատուեցաւ այս անժխտելի կապը.

Շատ շատեր ալ պիտի ըսեն, որ ... տեն որ հիւանդութիւնը իրենց ... գարկած, թէ ծխախոտին հետեւանքները ... ծանր հիւանդութիւններու զոհերը ... դատարար մեծ թիւ մը չեն կազմեր ... չարժեր այդ «արկածներուն» ... ծխելու հաճոյքէն զրկուիլ:

Կարելի չէ ժխտել թէ ծխելը ... հաճոյք մըն է, պայմանով որ ... սահմանին մէջ մնայ, ինչպէս ամէն ... որ մեզի հաճելի է, օրինակ ուտելը, խմելը: Աղն ու ջուրն իսկ, որոնք ... այն հաճելի են, այլեւ կենսական ... ւորութիւն ունին մեր մարմնին համար ... որոշ սահմանէ մը անդին ... նոյնիսկ վտանգաւոր կրնան դառնալ:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵ...

(7 Տար.)

քուրքերէնի թարգմանուած և 1819ին Փեթերբուրգ հրատարակուած նոր կտակարան մը :

3·— 1702ին Ամսթերտամ տպագրուած շարականներու գիրք մը : Հայկ· հաւա - քածոյին ամենահին տպագրութիւնը կազմող այս հատորը հրատարակուած է Վանանդեցի կոչուած տպագրատան կողմէ :

4·— Երջանկայիշատակ Գարեգին Ա· կաթողիկոսի չորս հատորով Հայկ· ձե - ռագիրներու (5 – 18 դար) արձանագրութիւնները :

5·— Վեհափառ Վազգէն Ա·ի կենսագրականը :

6·— Բաբգէն Ա· Կաթողիկոսի գրի առած Մեծն Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներու պատմութիւնը (1441 – 1939) :

7·— Վերապատուելի Ատանալեանի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պատմութիւնը :

8·— Մաղաքիա Արք· Օրմանեանի « Հայ Եկեղեցին » :

9·— 1844ին Կալկաթա հրատարակուած գրաբար Նոր Կտակարան մը :

ԵՐՐՈՐԴ ցուցարեղկ ·—

1·— 1784ին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբաններու հրատարակած Հայր Միքայէլ Վրդ· Չամչեանցի երեք հատորով « Հայոց Պատմութիւնը » :

2·— Ալ· Խատիսեանի «Հայաստանի հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը » (1918 – 1920) :

3·— Սով· Հայաստանի 40ամեակին առթիւ (1920 – 1960) լոյս տեսած ալպոմ մը, որ գրկուած է Էջմիածնէն :

4·— 1905ին Վենետիկի մէջ տպուած «Հայ կայսերք Բիւզանդիոնի գահուն վըրայ » :

5·— Վերջին ընդհ· պատերազմին Ամերիկեան բանակին 18·500 Հայ Ամերիկացի հերոսներու ոդիսականին պատկերազարդ պատմականը :

6·— Հրաչեայ Աճառեանի տասը հատորով հոյակապ «Հայ լեզուի լիակատար քերականութիւնը » :

7·— 1827ին Մոսկուա տպուած Միքայէլ վրդ·Սալանդեանի գրաբար «Հայերէնի քերականութիւնը » :

8·— Ստ· Մալխասեանի չորս հատորով հայերէնի «Բացատրական բառարանը » :

9·— 1883ին Վենետիկ լոյս տեսած Հայկական Պիպլիոկրաֆիա (1565–1883) :

10·— 1949ին Երեւան տպուած Յովհ· Պետրոսեանի Սովետահայ Պիպլիօկըրաֆիան :

ՉՈՐՐՈՐԴ ցուցափեղկ ·—

Հոս կան ականաւոր հայ գրչի վարպետներէն մի քանիին գործերէն նմոյշներ :

1·— Րաֆֆիի «Սամուէլը» , տպ· Վիեննա 1898 : Կան նաեւ Երեւանի եւ Պոսթընի հրատարակութիւնները, հեղինակին նկարով :

2·— Խաչատուր Աբովեանի ութ հատորով երկերէն մին, իր ձեռագրով էջ մը բացուած, 1948, տպ· Երեւան :

3·— Աւետիք Իսահակեանի ամբողջական գործերէն մին, իր մէկ նկարով , Աբու Լալա Մահարիի էջով :

4·— Աւետիս Ահարոնեանի տասը հատորով Երկերու ժողովածուէն մին , իր մէկ նկարով եւ նախկին հանր· նախագահութեան մասին նօթով :

5·— Միքայէլ Նալբանդեանի ընտիր երկերէն մի հատոր՝ «Ազատութիւն» ոտանաւորի էջով :

6·— Յովհաննէս Թումանեանի գործերէն մի հատոր , նկար մը եւ «Անուշ» օփերան :

7·— Երիմեան Հայրիկի ամբողջական գործերէն մին , իր մէկ նկարով :

8·— Շիրվանզադէի մէկ հատորը , — իր երկերը հաւաքուած են վեց եւ տասը հատորնոց երկու ժողովածուի մէջ :

9·—Ա· Զօպանեանի « Հայ էջեր»ը , որ կը պարունակէ անտիպ եւ անծանօթ բանաստեղծութիւններ (14 – 18 դարերու) հաւաքուած Էջմիածնայ, Վենետիկի եւ Փարիզի ձեռագրատուներէն , ինչպէս նաեւ Հայ Եկեղեցւոյ հին եւ թանկագին տարկաններու պատկերներ :

10·— Պետրոս Դուրեանի բանաստեղծութիւնները, — բացուած է «Տըրտունջք»ի էջը :

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ցուցափեղկ ·—

Այս վերջին ցուցափեղկը կը պարունակէ վաթսունի չափ հայերէն օրաթերթեր, այբուբենի կարգաւ, եւ պարբերաթերթեր : Կան նաեւ Ա· Կարինեանի «Հայ Պարբերաթերթերու պատմութիւնը » , ուր կ'երեւի հայ առաջին պարբերաթերթին առաջին թիւին առաջին էջին մի պատկերը, Ազդարար անունով, տպ·1794 Մատրաս :

Հայկ· ցուցահանդէսը խիստ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է բոլոր այցելուներուն մօտ : Մանաւանդ Հայ գիրերը , տպագրութիւնը , ձեռագիրները եւ աշխարհի չորս կողմը լոյս տեսնող թերթերը ուշադրութիւն կը գրաւեն : Ամերիկեան Խորհրդարանի մատենադարանին պէս աշխարհահռչակ հաստատութեան մը մէջ բացուած է փոքրիկ պատուհան մը, որուն մէջէն ներկայիս կարելի է հիանալ Հայուն եւ իր թողօններուն վրայ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ հայագիտական ուսումնաթերթ , հրատարակութիւն Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան , թիւ 1–4, Յունուար – Ապրիլ 1961 :

ՍԻՈՆ : ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական, պաշտօնական հրատարակութիւն Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան, թիւ 5, Մայիս 1961 :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ , ամսաթերթ , թիւ 6–7 Յունիս – Յուլիս 1961, Ս· Ղազար , Վենետիկ :

ԱԼԻՔ , ամսագիր , Ա· տարի , թիւ 4, Ապրիլ 1961, Թեհրան :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ , (Յառաջ) ·— Քանի մը պարիներէ ի վեր կամքէ անկախ պատճառներով դադրած էին Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ Հիգշարթի օրուան հայերէնի դասընթացքները : Անցեալ Դեկտեմբերին վերստին բացուեցաւ դպրոցը, քսան աշակերտներով եւ Համազասպ Նաճարեանի ուսուցչութեամբ :

Անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 10ին, տեղի ունեցաւ ամավերջի հանդէսը Պառ Վիտալիքի սրահին մէջ :Հանդէսին նախագահեց հիւրաբար քաղաքս գտնուող Վարուժան վրդ · Գասպարաճեան :

Գեղարուեստական կոկիկ բաժնին իբենց մասնակցութիւնը բերին դպրոցին աշակերտ – աշակերտուհիները երգով , արտասանութեամբ , հայկական պարով եւ զաւեշտով մը : Ներկաներուն փափաքին վրայ մէկ քանի երգեր երգեց դպրոցս դասու ժրաջան անդամուհիներէն Օր· Վարդենի Կէջիճեան :

Հանդիսութեան ընթացքին հաւաքուեցաւ 18·000 հին ֆրանքի կոկիկ գումար մը : Հովեշնորհ վարդապետին փակման խօսքերով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը :

ԹԱՂԵՑԻ

×

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— Վասպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· Վարչութիւնը, Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տարեդարձը արժանաւորապէս տօնելէ ետք , յիշատակի ու կոչումի Օր մը եւս որոշած էր :

Վարչութիւնը խորհեցաւ «անդարձ մեկնած » տարաբախտ հայրենակիցներու խնկելի յիշատակը ոգեկոչել հոգեհանգստեան արարողութեամբ մը :

Այսպէս, Յունիս 18ին, կիրակի առաւօտ , Ս · Սահակմեսրոպ, Մայր եկեղեցին մէջ պատարագ մատուցուեցաւ ննջեցեալներու հոգւոյն խուռներամ երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան : Անոնք եկած էին երկիւղածութեամբ անգամ մը եւս հաղորդուելու իրենց սրտահատորներու սաւառնող հոգիներուն հետ :

Պատարագը մատոյց Խորէն վարդ· քահանան, որ եւ քարոզեց : Իսկ Դպրաց դասը , Արմենիա երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ· Սարգսեանի հոգեւոր երգերով մասնաւոր վեհութիւն մը տուին ոգեկոչումին : Արենոյշներ ու դայլեկներ, գլխաւորութեամբ Տիկ· Շահմիրեանի, պատուի կեցան ծիսական արարողութեան ընթացքին :

Յաւարտ պատարագի, վարչութեան կողմէ կարդացուեցաւ յուզիչ ձօն մը, տարաբախտ հայրենակիցներու յիշատակին, անոնց որ աշխատանքի բաժին ունեցած են Միութեան մէջ :

Բոլոր հայրենակիցներու սրտերուն խօսող այս յուզիչ ձեռնարկը արձագանգ գտած էր ամէն կողմ : Հեռաւոր տեղերէ, Փարիզէն, Տէսինէն, Վիէնէն եւ Կրընոպլէն ստացուած էին յարգանքի ու համակրանքի յուզիչ նամակներ ու հեռագիրներ : Ընդունուեցան նաեւ նուիրատուութիւններ, փոխան ծաղկեպսակի , զանազան նպատակներու համար :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Réfugiés persécutés en raison de leur nationalité sous le régime National Socialiste

—o—

Un accord a été conclu le 5 Octobre 1960 entre le Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés et le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne en faveur des réfugiés persécutés sous le régime national-socialiste au mépris des droits de l'homme.

Seuls les réfugiés qui étaient réfugiés au 1er Octobre 1953 et qui ont subi des dommages permanents, corporels ou de santé, en raison de *leur nationalité*, peuvent prétendre à l'Article 1 de cet accord.

L'Office d'Administration Fédérale de Cologne (Rudolph Platz Hochhaus) est chargé de l'examen des demandes.

Par ailleurs, en application de l'Article 2 de l'accord, le Gouvernement Fédéral allemand a mis à la disposition du Haut-Commissaire pour les Réfugiés la somme de 45 millions de D. M. destinés à des mesures d'assistance aux réfugiés victimes de persécutions en raison de leur nationalité et qui étaient réfugiés au *1er Octobre* 1953.

Le délai du dépôt des demandes est,

— Le 31 Décembre 1961, pour les demandes au Fonds d'Indemnisation du HCNUR ;

— Le 31 Décembre 1962, pour les demandes d'Indemnisation en vertu des Articles 167 et 168 de la loi allemande d'indemnisation (B. E. G.).

Les réfugiés qui éprouveraient des difficultés lors de la constitution de leur dossier, peuvent s'adresser aux Agences bénévoles qui sont à même de leur fournir les formulaires et de les conseiller en liaison avec la Délégation du Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés en France.

En aucun cas, les réfugiés ne doivent payer la moindre somme pour l'obtention des dits formulaires qui peuvent être demandés gratuitement soit aux Agences bénévoles, soit à la Délégation du Haut-Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés, 36, Rue Lapérouse à Paris 16e.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (232)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Քահանան, որ տարեց մէկն էր՝ ճերմակ մօրուքով , կատարեց նրանց կամքը· նորապսակներին կանգնեցրեց տաքթոնրի շուրջը, եւ, արծաթ խաչը բարձր բռնած, կատարեց պսակի կարգը : Թոնրատանը հաւաքուածները՝ հարազատները, բարեկամները եւ անծանօթները , յիշելով իրենց վիճակը, լալիս էին ուրախութիւնից, իսկ Վարդանը կատակում էր հարբածի պէս :

Շուտ արա , հայր , որ էլ աղէտ չտեսնենք ... Եթէ սրանք շուտ պսակուէին՝ այս փորձանքները չէին լինի ....

Երբ քահանան աւարտեց՝ խորհրդաւոր արարողութիւնը՝ ընկերները, իրենց ընտանիքներով շնորհաւորեցին նորապսակներին, իսկ Թորգոմի մայրը համբուրեց նրանց եւ խաչակնքեց :

— Ամէնից առաջ՝ տէրը պահի Աշխարհը Հայոց ու ձեզ, զաւակներս ... — ու լաց եղաւ խեղճ պառաւը, որ իր աչքով տեսաւ, վերջապէս, որդու վաղուց փայփայած պսակը :

Շուտով յայտնուեցին եւ նուագածուներ, որ Մուշեղի յաղթութեան ուրախութիւնը միացրին նորապսակների հարսանիքին :

Պսակի լուրը զարմանքի հետ միասին ուրախացրեց բերդում ապաստանածներին· ամէնքը ներքուստ զգացին, որ եթէ մարդիկ պսակւում են եւ ուրախանում՝ ուրեմն վտանգը մեծ չէ ...

Իսկ երբ Փառանձեմ թագուհին իմացաւ այդ՝ դա համարեց լաւ նշան եւ ուրախացաւ· ուրեմն՝ ժողովուրդն ընկճուած չէ· նա հաւատում է յաղթութեան ....

×

Մուշեղին Բիւզանդիա ճանապարհելուց յետոյ՝ Փառանձեմը յատուկ հրամանով Մեհենդակ իշխանին եւ Խորէն Անձեւացուն ուղարկեց պարսից սահմանը՝ Զարեհ Ամատունուն յայտնելու, որ նա նըշանակուած է սպարապետ մինչեւ Մուշեղի վերադարձը եւ որ իրենք նրան օգնելու են, որպէս խորհրդատուներ : Իսկ ինքը Փառանձեմը բերդակալին կարգադրեց, որ ջանայ շրջապատից նոր պաշարներ բերել բերդը· կարգադրեց նաեւ, որ զօրքից բացի , միւսները — բերդ եկած աղամարդիկ՝ իրենց ընտանիքներով, — եթէ ցանկանում են ու հնարաւորութիւն ունեն եւ քանի թշնամին չի խուժել երկիրը՝ կարող են գնալ համեմատաբար ապահով վայրեր՝ Վանանդ , Տաշիրք եւ Տայք :

Փառանձեմն ինքը որոշել էր մնալ բերդում՝ զօրքի հետ, նրան ոգեւորելու եւ երկրի կենտրոնում լինելու համար : Անելով իր կարգադրութիւնը՝ նա մտահոգուած էր երկու հարցով · նախ, որ բերդականները եւ նոր եկած զօրքը ազատ լինեն կռուելիս · այսինքն՝ բնակչութեան ահը, երկիւղը , մի խօսքով՝ տըխուր տրամադրութիւնը չազդէ մարտիկների վրայ· երկրորդ , մտածելով, թէ պաշարումը (եթէ լինի եւ երկարի) բերդում կարող է առաջացնել պարէնի նեղութիւն , ուստի եւ ցանկալի էր թեթեւացնել բերդը :

Բայց միեւնոյն ժամանակ չէր կամենում խիստ լինել եւ հարկադրել մարդկանց հեռանալու : Այդ իսկ պատճառով նա կարգադրութեանը աւելացնում էր, թէ ամէն ոք ազատ է մնալու եւ գնալու ընտրութիւն կատարելու ... Ու եղան ընտանիք, շատերը՝ հարիւրաւորներ , որոնք լեռնադաւառներում ապրելու ազատութիւնը գերադասեցին բերդի վտանգներից եւ հեռացան հետզհետէ , քանի դեռ պարսիկը չէր մտել երկիր, քանի դեռ ձմեռը չէր եկել եւ ճանապարհներն ազատ էին :

Սակայն եղան եւ այնպիսիները, որ չուզեցին թագուհուն թողնել մենակ , ու մնացին : Դրանք մի խումբ պալատականներ էին իրենց ընտանիքներով եւ նախարարներ, որոնց մէջ էին Սահառունի Սահակ մեծ իշխանը, Պալունի Կարենը , եւ Հաւնունի Մանասպը : Սրանք անյարմար էին համարում հեռանալ, գուցէ եւ մտածում էին, թէ բերդն անառիկ էր եւ աւելի ապահով, քան որեւէ լեռնադաւառ, ուր թշնամին չէր գնում սովորաբար, բայց այս անգամ կարող էր հասնել : Հետեւաբար՝ մնալով կարելի էր փրկուել ...

Մնացողների մէջ էին նաեւ հազարապետի ընտանիքը՝ Նանա իշխանուհու գլխաւորութեամբ , Վասակ սպարապետի Կատրանիդէ տիկինը՝ հարսի եւ թոռների հետ, Գնթունի Ադամը իր ընտանիքով եւ այլ ազնուական ծերուկներ, տիկիններ ու օրիորդներ, որ ապրում էին բերդի վերին գօտում, այնտեղ, ուր ապաստանել էր թագուհին : Մնացողների մեծագոյն մասը շինականներ էին, որ յոյս չունէին, թէ հեռուներում ապահով ապաստան գտնեն, կամ՝ այնպիսիները, որ չէին կամենում հեռանալ իրենց նուիրական բնակավայրերից , որոնք գտնւում էին բերդին մօտ շէներում· եւ այս շինականները բերդի ներսում մայրաքաղաքից եկած արհեստաւորների հետ , ջանադիր կատարում էին այն բոլոր աշխատանքները, ինչ հրամայում էր բերդապետը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար·)

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Օր· ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
եւ
Պ· ՍԻՄՈՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Սէն Շամոն *Ռոան*

18 Յունիս, 1961

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԴԱԴԱՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ *միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:*

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն· Ֆ· եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է·
Ֆրանսա·— *Ամսական* 7 Ն· Ֆ·
Արտասահման 10 Ն· Ֆ·:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը, այս Կիրակի օր, Կապիյեոնի սրահարանին բակը, Չրանցքին եզերքը, ծառերու շուքին տակ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք տեղ:

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մէջ, յիշատակելի օր մը անցընելու հայրենի աւանդութիւններով եւ բարքերով խօսուն եւ յիշատակներով լեցուն:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով,
Մուտքը ազատ է:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Արենոյշներու եւ Գայլիկներու:

Յուլիս ութին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, «Ժիմնազ»ի շքեղ սրահին մէջ:
(Րիւ տիւ Թէաթրը – Ֆրանսէ):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Պիտի բեմադրուի՝ ընտանեկան կեանքէ առնուած բարոյալից թատերգութիւն մը Ալշունճեանի՝ «Բնաւերները» *եւ ծիծաղաշարժ գաւեշտ մը Ե· Օտեանի՝* «Զարշըլը Արթին աղա»:

Գայլիկները պիտի կատարեն շուէտական մարզանք, իսկ Արենոյշները պիտի պարեն հայկական պարեր: 30 հոգինոց պարախումբով:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ - ԹԻՐՈԼ - ՎԻԷՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ:

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ և խումբը կ'առաջնորդէ Հ· Սամուէլ Վ· Արամեան:

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13'

10 bis, Rue Thouin - PARIS (5e)
Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17'

E. DJEZIRIAN
27, Fbg. Montmartre, Paris (9e)
Tél. : PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Փակեցէք ձեր առկախ հաշիւները:

Յունիս 30ին պիտի դադրեցնենք Յառաջի *առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք ցարդ չեն փակած իրենց հաշիւը մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31:*

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն, որոնց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումները կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

×

Ծանուցումներու առկախ հաշիւներ ունեցողներէն եւս կը խնդրենք, որ մինչեւ Յունիս 30 կարգադրեն բոլոր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի մէջ, Յուլիս 23ին:

×

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկատի *զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:*

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մրցանակաբաշխութիւնը:

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հայկական ջերմ եւ մտերմիկ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզքօզի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօթեայ օր մը անցընելու:

Օթոխարի ժամերը·— *ժամը* 8·45*ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին* Րիւ տը լա փլէնէն, 9·15 Փլաս Վերտէօն, 9·30*ին* Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի *անկիւնը:*

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ· կարգ	3046 Ն· Ֆ·
Գ· կարգ	2506 Ն· Ֆ·

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 *քիլօ՝ Բ· կարգի եւ* 100 *քիլօ՝ Գ· կարգի ճամբորդներուն:*

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ· ՊԼԷՕԶԻ, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ· Կ· Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով·—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէնթ Անթուանի Հայկ· դպրոցին նուիրեցին՝ Ա· Արապեան 25 Ն· Ֆ·, Տէր Ներսէս քհնյ· Կատարեան երեսուն, Պ· Պ· Մ· Տէլիդադարեան, Ե· Պապոյեան, Արենոյշներ, եւ Պ· Թամիզեան քսանական Ն· Ֆ·, Մ· Քէյիշեան, Ն· Մսրլեան, Կ· Խաչունեան եւ Թամիզեան տասնական Ն· Ֆ·, Միհրան Քէյշեան 5 Ն· Ֆ·:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, *որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պրըվէի եւ պագալօրէայի:

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան·—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէհեայեան եւ զաւակները, Մուշմուլեան եւ Ճապուրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բովանդակ Հայութեան անխտիր որ անձամբ, գրաւոր և մամուլով իր վշտակցութիւնը յայտնեց իրենց զաւակներուն եւ քոյրերուն՝

ԺԱԳԼԻՆԻ եւ ԷՕԺԷՆԻԻ

եղերական մահերուն առթիւ, խիթ ագէտին ժամանակ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél.; ARC 26-61 — Métros : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : CRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլիք *պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE-BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS, RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 28 JUIN 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9139 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4940

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Քառասուն տարիէ ի վեր Ֆրանսահայ գաղութի զանազան բարեսիրական, եկեղեցական, հայրենակցական, հայրենասիրական եւ կրթական – մշակութային կազմակերպութիւնները իրենց ծրագրին մէջ կարեւոր տեղ մը յատկացուցած են «ազգապահպանման»:

Ու երբ «ազգապահպանում» կ'ըսուի, ամէնէն առաջ կը մտածուի մայրենի լեզուի մասին:

Բոլորն ալ կը գիտակցին, որ կարելի չէ ազգ պահպանել, երբ այս հիւրընկալ հողին վրայ ծնող եւ հասակ նետող սերունդները չսորվին հայերէն ոսկեղենիկ լեզուն:

Եւ սակայն ի՞նչ են ըրած անոնք չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր այս ուղղութեամբ:

Երբ մեր շուրջը կը նայինք, կը տեսնենք, որ ա՛յդքան երկար տարիներու մեր ճիգերուն արդիւնքն է եղած «Հայերէնի Դասընթացք»ներու հաստատումը կարգ մը հայաշատ վայրերու մէջ, Փարիզ ու գաւառ:

Ու «Հայերէնի Դասընթացք»ները կանոնաւոր դպրոցներ չեն: Շաբաթը մէկ օր —Հինգշաբթի— եւ այդ օրուան մէջ ալ քանի մը ժամ հայերէն, Հայոց պատմութիւն կամ կրօնք աւանդելով չէ, որ մայրենի լեզուն պիտի սորվեցնենք մեր զաւակներուն ու թոռներուն:

Մեր բոլոր կազմակերպութիւնները ցարդ չեն կրցած քայլ մը աւելի առաջ երթալ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը հայերէնի դասընթացքներ կը պահէ Փարիզ քաղաքին եւ Իսիի մէջ (Խրիմեան դպրոց), ինչպէս նաեւ Կրընոպլը, Մարսէյլ, Պօմոն, Պորտօ եւ Տէսին: Որքան գիտենք, միայն Տէսինի մէջ է, որ ամէնօրեայ են հայերէնի դասերը, ֆրանսական դպրոցներու փակումէն վերջ, ժամը 5-7:

Կրընոպլի մէջ ունի զոյգ դպրոց, տասնեակ տարիներէ ի վեր յանձնուած Սիսլեան ամոլի անձնուէր խնամքին:

Փարիզի եկեղեցին կը պահէ կարգ մը դպրոցներ քաղաքին եւ արուարձաններու մէջ: Ու տարին մէկ անգամ, Հոկտեմբերի Ս. Թարգմանչաց տօնին հանդէսով մը հանրութեան կը ներկայացնէ իր աշակերտներն ու աշակերտուհիները:

Փարիզ ու Լիոն կը պահեն «Հայկազեան վարժարան»ներ: Հայ հռոմէական եւ հայ աւետարանական համայնքներն ալ զանազան քաղաքներու մէջ ունին հայերէնի դասընթացքներ: Կան նաեւ ուրիշ «դպրոց» պահող կազմակերպութիւններ: Պակաս չեն նոյնպէս ծնողքներ, որոնք մասնաւոր ուսուցիչներու միջոցաւ կը ջանան հայերէն սորվեցնել իրենց զաւակներուն:

Բոլոր ասոնք կիսամիջոցներ են անշուշտ: Կը գոհանանք եղածով: Ու կը մխիթարուինք, աւելի ճիշդը կը սիրենք մեզ չքմեղացնել, ապաւինելով տեղական օրէնքներու սխալ մեկնաբանութեանց: Չենք ուզեր համադրել ցիրուցան ուժերը եւ միահամուռ ճիգերով լաւագոյն արդիւնքի հասնիլ:

Չենք ուզեր օրինակ առնել ռուս տարագիրներէն, որոնք մեր պայմաններուն տակ կը գտնուէին, բայց միջոցը գտած են «ազգային» դպրոցներ բանալու եւ հայրենասիրական շունչով դաստիարակելու իրենց նորահաս սերունդը:

Ֆրանս. օրէնքները արգելք չեն հայկական դպրոցներ բանալու: Անհրաժեշտ է միայն լրացնել կարգ մը պայմաններ, համաձայն պետական կրթական ծրագիրներու: Փաստ՝ Սեւրի եւ Րէնսիի վարժարաններու գոյութիւնը:

Անհրաժեշտ է մտածել Մանկապարտէզ եւ Նախակրթարան բանալու մասին, ինչպէս չեշտած ենք քանիցս:

Հայաշատ կեդրոններու մէջ կարելի է իրագործել նման ծրագիր: Կարեւորը նիւթականն է:

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան անսպառ աղբիւրները աւելի լաւ նպատակներու կարելի չէ յատկացնել:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՎԵՐՍԿՍԻԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐՏԷՕՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Տիրող տպաւորութիւնն այն է թէ օդին մէջ, բան մը կայ եւ էվիանի ժողովը կրնայ վերսկսիլ Երկուշաբթի: Տարակոյս չկայ նաեւ թէ ֆրանքօ-ալժերական խօսակցութիւնները պիտի պահեն էվիանի անունը, ուր որ ալ գումարուին անոնք: Հաւանական կը նկատուի նաեւ, որ այս ուղղութեամբ խօսի Տըպրէ, Չորեքշաբթի օր, երբ Ալժերիոյ վրայ յայտարարութիւն մը ընէ Ազգ. Ժողովին առջեւ: Ճշդուած է սակայն թէ այս յայտարարութեան ոչ մէկ վիճաբանութիւն կրնայ հետեւիլ (Սան տեսպա):

Երկուշաբթի օր, ալժերական հարցերու կոմիտէն անակնկալ ժողով մը գումարած էր, որուն ներկայ ըլլալու համար Փարիզ եկած էին նաեւ Զօր. Օլիէ, Ալժերիոյ ընդհ. պատուիրակ Մորէն եւ զօրավարներ Այրրէ եւ Տոտըլիէ: Ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուած է այս մասին, կը նկատուի միայն, որ տնտեսական եւ ընկերային հարցերու ոչ մէկ մասնագէտ կար եւ ասկէ կարելի է եզրակացնել թէ ժողովը միայն զինուորական եւ քաղաքական բնոյթ ունեցած է:

Շահեկան է գիտնալ անշուշտ թէ ի՞նչ պատահած է իբրեւ «նոր երեւոյթ» թոյլ տալու համար որ բանակցութիւնները վերսկսին: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն ընդհատումը միայն արտաքին երեւոյթ մը եղած է եւ իրականին մէջ գաղտնի խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են երկու կողմերու միջեւ: Եթէ այս խօսակցութեանց իբրեւ արդիւնք, բանակցութիւնները կը վերսկսին, անտարակոյս կողմերէն մէկը «տեսակէտի» փոփոխութիւն մը բերած է: Կ'ըսուի նաեւ թէ նոր զիջում ընողը Ֆրանսան է, որ պիտի ընդունի աւելի լայն վիճաբանութիւն մը Սահարայի մասին: Միւս կողմէ կը կարծուի թէ «ԱՀԱԿ»ը տրամադիր է «հաշտարար ճիգեր» ընելու Ալժերիոյ համայնքներու համակեցութեան նկատմամբ: Այս ուղղութեամբ արտայայտուած է Պուլհարուֆ, Հռոմի մէջ, ժընեւ գացած ճամբուն վրայ:

Այս լուրերու կողքին, պէտք է ըսել նաեւ թէ ուրիշ աղբիւրներու համաձայն ոչ մէկ նորութիւն կայ կողմերու դիրքերուն մէջ եւ խօսակցութիւնները պիտի վերսկսին պարզապէս «բարեկամ ազգերու» ճնշումին տակ համայնավարներու հացին իւղ չքսելու մտադրութեամբ:

Ամէն պարագայի մէջ, Զօր. տը Կոլ, որ քանի մը օրուան շրջապտոյտ մը կ'ընէ ժան տ'Արքի երկիրը իր ճառերուն միջոցով պիտի արտայայտէ Ֆրանսայի տրամադրութիւնները:

× Գիւղացիական շարժումը կը ծաւալի օրէ օր եւ թիւ 7 Ազգ. Ճամբան կտրուած է զանազան կէտերու վրայ: 14 նահանգներ ցոյցերու դաշտ դարձած էին Երկուշաբթի, հինգ նոր նահանգներու մէջ, գիւղացիները սկսան իրենց ցոյցերը Երեքշաբթի:

Համայնավարները, որոնք այս շարժումին սկիզբը կրաւորական դիրք բռնած էին, ներկայիս զօրավիգ կը կանգնին գիւղացիներուն բայց այս վերջինները շատ խիստ քննութեան ենթարկելով կը մերժեն համայնավարներ առնել իրենց ցոյցերուն մէջ, քաղաքական բնոյթ չտալու համար շարժումին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՇՈՅԻ (երկրորդական ուսմանց վկայական) քննութեանց խայտառակութիւնը ժամէ ժամ աւելի մեծ համեմատութիւն կը ստանայ: Արդարեւ երկուշաբթի օր երեւան ելաւ որ քանի մը տեսակ սխալներու զոհ գացած են թեկնածու ուսանողները: Ընդհանրապէս նիւթերու տրուած թուանշաններու գումարումը սխալ է, կան աշակերտներ որոնց ստացած թուղթին վրայ նիշ կայ մարզանքի, երբ թեկնածուն յատուկ արտօնութեամբ չէ անցուցած մարզանքի քննութիւնը, ուրիշի մը 84 տրուած է իբրեւ թիւ երբ նիւթին բարձրագոյն նիշը՝ վաթսուն է: Այս կարգի եւ այլ սխալներու հետեւանքով, քանի մը հազար ուսանողներ բողոքի գացին Րիւ Վօքըլէն, ինչ որ ստիպեց կրթական նախարարութիւնը որ քննութիւն բանայ: Մինչ այդ բերանացիի ռըփեշաժ մը պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի այն թեկնածուներուն համար որ մերժուած էին սխալներու արդիւնքով: Ակամայ սխալներու վերագրելէ զատ, կայ նաեւ, ոչ շատ գեղեցիկ, ուրիշ մեկնութիւն մը: Այս տարի պաշտօնի Սեպտեմբերի քննութիւնը ջնջուած ըլլալով, ուսուցիչները «սապոթէ» ըրած են Յունիսի քննութիւնը, որովհետեւ այս նոր կարգադրութիւնը պատճառ եղած էր, որ ուսուցիչները ամառը աշակերտներ չունենան, մասնաւոր դասերու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վարիչները յայտարարեցին թէ «պիտի ընեն ամէն ինչ» որպէսզի տարեվերջէն առաջ կնքուի հաշտութեան դաշնագիրը: Այս յանձնառութիւնը ստանձնած են Խրուշչեւ եւ Պրեժնեւ, Վալթըր Ուլպրիխթին եւ Կրոթիվոլի ուղղուած յուշագիրի մը մէջ: Խորհրդային վարիչները կը չեշտեն իբրեւ եզրակացութիւն.— «Խ. Միութիւնը ունի բաւականաչափ ուժ դէմ դնելու համար բոլոր նախայարձակներուն, որոնք վնասել կ'ուզեն ընկերվարական երկիրներու նըւաճումներուն»:

ՔԱՍԸՄԻ Քուվէյթի մասին ըրած յայտարարութիւնէն անմիջապէս ետք, Իրան, Եգիպտոս եւ Սէուտական Արաբիա շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկեցին Քուվէյթի կառավարութեան, անկախութեան առթիւ: Քուվէյթ որոշած է պաշտպանել իր անկախութիւնը եւ հողային իրաւունքը: Կը յայտնուի թէ Քասըմ այս ձեւով կ'ուզէ նոր զիջումներ ձեռք ձգել Այ – Փի – Սիի վրայ (Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփընի): Քասըմ յայտարարած էր նաեւ թէ Պաղտատի կառավարիչը հրովարտակ մը պիտի հրատարակէ Քուվէյթի կառավարիչ նշանակելով Ալ Սալիմ Ալ Սապան: Քասըմ կը փորձէ քարիւղի «կայսրութիւն» մը ստեղծել:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ մէջ առջի օր, սահմանի մէջ խեղդուեցաւ ըմբոստական շարժում մը, կազմակերպուած քանի մը ըսպաներու կողմէ: 13.000 բնակիչ ունեցող Պարչելոնա նաւահանգիստին պահակազօրքն էր, որ քանի մը ժամուան դիմադրութենէ ետք անձնատուր եղած է: Կռիւներու ընթացքին սպաննուած են 40 հոգի եւ կան վիրաւորեալներ: Չորրորդ ըմբոստութիւնն է, որ տեղի կ'ունենայ այս տարուան ընթացքին:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Այսօր տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին յուղարկաւորութիւնը:

Մահուան լուրը հաղորդուած է Էջմիածին, Անթիլիաս եւ Երուսաղէմ: Յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար հրաւէր ուղղուած է Տիրան Արք. Ներսոյեանի (Նիւ Եորք), Մամբրէ Արք. Սիրունեանի (Գահիրէ), Սերոբէ եպիս. Մանուկեանի (Փարիզ), Պսակ Եպիս. Թումայեանի (Լոնտոն):

Պատրիարքարանի մայր դուռը փակուած է սեւ վարագոյրներով: Մեծ դահլիճին մէջ, Շնորհք եպ., որ այդ միջոցին կը գտնուէր Պոլիս, վեղար ի գլուխ, առանց պանակէի եւ եպիսկոպոսական մատանիի, կ'ընդունի օտար եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն եւ այցելուներու ցաւակցութիւնը, մինչ տխրադին կը ղօղանջեն Մայր Եկեղեցիին զանգակները ընդհատաբար: Մայր Եկեղեցիին մէջ, կեդրոնը՝ մահարձմի վրայ, կը հանգչի Պատրիարքին մարմինը, եպիսկոպոսական զգեստաւորումով, խոյր ի գլուխ, լանջախաչ ու պանակէ, Աւետարան ու պատրիարքական աւան ի ձեռին:

Տարիներէ ի վեր պատահած չէր որ բարձրաստիճան եկեղեցական մը հոգին աւանդէ կրօնական պաշտամունքի պահուն, եկեղեցւոյ մէջ, բնական մահով:

Մայր եկեղեցւոյ պատրիարքական այրիացեալ գահը ծածկուած է սեւ շղարշով, մինչ քովէն կը բարձրանայ ծուխը խնկամաններու մէջէն: Սգաւոր է նաեւ Ս. Խորանը, որ կը ներկայանայ իր պարզագոյն յարդարանքով, մէկ քանի մոմեր միայն:

Ցանուն Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին, ընդհանուր քարտուղարը ղրկած է ցաւակցական երկու հեռագիր, մէկը հայ ժողովուրդին, միւսը պատրիարքին պարագաներուն: Հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնած են Կիւլպէնկեան հաստատութեան ներկայացուցիչները, Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Գէորգ Եսայեան եւ Տոքթ. Փերտիկաօ (Լիզպոնա), Պոլսոյ փաստաբանական կաճառին նախագահը՝ Պենտերլի:

Անձամբ ցաւակցութիւն յայտնած են Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքին փոխանորդը, պապական նուիրակին ներկայացուցիչը, Հրէից խախամապետին փոխանորդը, Հալք կուսակցութեան Պոլսոյ կեդրոնին ներկայացուցիչները, Պէյրութիքայ (?) եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը եւ ազգային մարմիններու պատուիրակութիւններ: Նախկին կուսակալ Փրոֆ. Կէօքայ այցելելէ ետք պատրիարքարան, ուղեց մտնել եկեղեցի՝ խոնարհելու համար իր վաղեմի բարեկամին դագաղին առջեւ:

Նախ քան յուղարկաւորութիւնը, կազմուեցան երկու յանձնախումբեր, — Կեդր. Մարմին մը որուն յանձնուած է յուղարկաւորութեան մանրամասնութեանց տնօրինումը, եւ ենթայանձնախումբ մը որ պիտի զբաղի պրպտումներ կատարելով պատրիարքին կտակին շուրջ, (առաջին քննութիւնը կատարուած է եւ կտակ չէ գտնուած աշխատասենեակին մէջ, որ անմիջապէս կնքուած է):

Թուրք թերթերը երկար յօդուածներ նուիրած են Պատրիարքին մահուան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութեան նախագահը Ալպեր Պայէ մեռաւ առջի օր, 81 տարեկանին: Տեղեկատուութեան նախարար Թեռնուար գացած է խոնարհելու դագաղին առջեւ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՀԱՄԱԲԱՐԲԱՌ ՔԱՐՏԱՐԱՆ

Հայագիտութեան համար շատ կարեւոր է բառերու կազմութեան պատմութեան եւ իմաստի զանազանութիւններուն ուսումնասիրութիւնը : Դժբախտաբար ցարդ հրատարակուած շատ մը բացատրական բառարաններ եւ ուսումնասիրութիւններ չեն կրցած — եւ չէին ալ կրնար — լուծել այդ հարցը, քանի որ հայագիտութեան մէջ գոյութիւն չունէր հայերէն լեզուի համաբարբառ քարտարան մը (փիշիէ) : Այս բացը գոցելու կարեւոր եւ այժմէական աշխատանքին լծուած է տարիներէ ի վեր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուի Կաճառը :

Վերջին չորս տարիներուն համաբարբառի սկզբունքով քարտագրուած են գրական հարիւրէ աւելի երկեր, 32.000 էջէ աւելի, որուն մօտ 5.500ը՝ չափածոյ : Քարտագրուած են Յ. Թումանեանի, Րաֆֆիի, Նար-Դոսի, Մուրացանի, Աւ. Իսահակեանի, Վ. Տէրեանի, Պ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Գ. Զօհրապի եւ այլոց երկերուն լիակատար եւ ընտիր հատորները, Հայաստանի գրագէտներէն՝ Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ը, Ս. Զօրեանի «Պապ թագաւոր»ը, Հրաչեայ Քոչարի «Մեծ տան զաւակներ»ը, Ն. Զարեանի «Հացաւան»ը, Գ. Սեւունցի «Թեհրան»ը, Ք. Թափալցեանի «Ոսկէ հովիտ»ը, բանաստեղծներէն՝ Եղ. Չարենցի, Գ. Սարեանի «Ընտիր երկեր»ը եւայլն :

Այս տարի Կաճառը ձեռնարկեց գրաբարի եւ միջին հայերէնի համաբարբառ քարտարաններ կազմելու գործին : Այդ նպատակով քարտագրուեցան Ե. դարու մատենագիրները՝ Ագաթանգեղոս, Եղնիկ Կողբացի, Կորիւն, Փաւստոս Բիւզանդ, Եղիշէ, Մ. Խորենացի եւ Ղազար Փարպեցի : Այժմ Լեզուի կաճառին մէջ կայ մօտ տասը միլիոն քարտ, իսկ յառաջիկայ տարիներուն այդ թիւը կը հասնի շուրջ երեսուն միլիոնի :

Համաբարբառ քարտարանի կարեւորութեան մասին պատկերացում ունենալու համար նշենք հետեւեալը : Այսօր, երբ կազմուած է Րաֆֆիի տասը հատորնոց երկերուն համաբարբառը, կարելի է պարզել, թէ Րաֆֆին, օրինակ, «Սամուէլ» պատմական վէպին մէջ, կամ «Կայծեր»ին եւ առհասարակ իր բոլոր գործերուն մէջ քանի՞ հազար բառ եւ այդ բառերէն ամէն մէկը քանի՞ անգամ, ի՞նչ իմաստներով եւ նրբերանգներով է օգտագործած, ի՞նչ դեր խաղացած են անոնք գրական արեւելահայերէնի զարգացումին մէջ եւայլն :

Ինչպէս կը տեսնուի՝ շատ կարեւոր դեր պիտի ունենայ համաբարբառ քարտարանը բացատրական բառարաններ կազմելու գործին մէջ : Մինչեւ այսօր լոյս տեսած հայերէն բոլոր բացատրական բառարաններն ալ, մէջն ըլլալով նաեւ Ստ. Մալխասեանի քառահատոր բառարանը, բնագիրի համաձայն օրինակներ չունին, այլ՝ բառերու բացատրութիւնները տրուած են ըստ հեղինակի ըմբռնումին : Մինչդեռ, համաբարբառ քարտարանի հիման վրայ կազմուող՝ Լեզուի Կաճառին հայերէն բացատրական բառարանը նորութիւն մը պիտի ըլլայ հայ բառարանագրութեան մէջ : Հոն բառերուն ճնշող մեծամասնութիւնը ունի բնագիրի համաձայն օրինակներ, որոնք միաժամանակ կը ճշդեն բառին բացատրութիւնը, անոր տարբեր կիրարկումները ու իմաստի նրբերանգները : Համաբարբառ քարտարանին շնորհիւ է միայն, որ կարելի դարձած է արձանագրել հայերէնի բառապաշարին վերջին քսան տարիներու կրած փոփոխութիւնները : Այս տարի հրատարակուելիք առաջին հատորը (Ա. Ե. տառերը) կը պարունակէ 40 տոկոսով աւելի բառ, քան Մալխասեանի բառարանին առաջին հատորը :

Համաբարբառ քարտարանի հիման վրայ, Լեզուի Կաճառը արդէն նախապատրաստական աշխատանքներ կը տանի Համայնագիտարան մը կազմելու ուղղութեամբ : Յառաջիկայ 7 – 10 տարուան ընթացքին թերեւս լոյս տեսնէ մեր բառարանագիտութեան գլուխ-գործոցը՝ քսան հատորնոց Համայնագիտարանին առաջին հատորը :

Լեզուի գիտութիւնը հարստացաւ նոր երեւոյթով մը՝ մեքենական թարգմանութեամբ : Անվիճելի է համաբարբառ քարտարանին նպաստը նաեւ այս ուղղութեամբ : Արդարեւ, կարելի պիտի ըլլայ ճշգրիտ կերպով պարզել խօսքի մասերուն եւ բառերու գործածութեան քանակը հայերէնի մէջ եւ լուծելու այլեւայլ հարցեր :

Հայ գրականութեան համաբարբառին զուգընթաց եւ ընտրովի, պիտի կազմուի մեր մամուլին քարտագրութիւնը : Պիտի քննուին խորհրդահայ թերթերէն մէկ քանին միայն — «Ս. Հայաստան», «Երեւան», «Ավանգարդ», «Գրական թերթ», «Ս. Գրականութիւն», «Ս. Արուեստ», եւայլն — գտնելու եւ ճշդելու համար հայերէնի բառային կազմին մէջ տեղի ունեցող ամենավերջին նորամուծութիւնները եւ նորակազմութիւնները :

Գրականութեան համաբարբառին ամբողջացումէն ետք պիտի կազմուի հայ հրապարակախօսութեան, պատմագրութեան եւ գիտութեան բոլոր բնագաւառներուն վերաբերեալ ինքնուրոյն եւ թարգմանական գործերուն ընտրովի համաբարբառը, որպէսզի կարելի ըլլայ հաւաքել մասնագիտական բառերը եւ պարզել անոնց դերը մեր լեզուական բառապաշարին հարստացման գործին մէջ :

Լեզուի Կաճառին քարտարանը արդէն մեծ հետաքրքրութիւն առեղծած է Հայաստանի եւ Խ. Միութեան լեզուաբաններուն մօտ, որոնցմէ շատեր Հայաստան եկած են տեսնելու եւ նոյն օրինակով իրենք ալ քարտարաններ պատրաստելու համար :

Ս. ԱՆԹՈՍԵԱՆ

(ԽՄԲ.— Իբրեւ տպագրուած նման աշխատանք՝ ունինք Աստուածաշունչի Համաբարբառը, հրատարակուած՝ Երուսաղէմ : Որքան տեղեկացած ենք, Հ. Արիս Վարդանեան պատրաստած է ամբողջ ոսկեդարու համաբարբառը, քարտարանի ձեւով, որ կը պահուի Վիէննայի Մխիթարեան վանքին մէջ, ձեռագիր) :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ
(ՀԻԹԼԷՐ, ԿԷՕՊԷԼՍ, ՄԱՅՏԱ, ԵՒԱ ՊՐԱՈՒՆ...)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կիրակի, 29 Ապրիլ : Հիթլէրի եւ Եւա Պրաունի ամուսնութիւնը որոշ փոփոխութիւն եւ շարժում ստեղծեց ապաստանարանէն ներս : Կէօպէլս եւ Պորման իբրեւ վկաներ ստորագրեցին ամուսնութեան տոմարին մէջ : Հիթլէր շամփանիա կը մատուցանէր : Այս ուրախ առթիւ, լաւ տրամադրութեան տակ, պահ մը մոռցան իրենց հնհնուքներն ու հոգերը, պարեցին եւ երգեցին : Հիթլէր յիշեց այն երջանիկ եւ երանելի օրերը, երբ Կէօպէլսի եւ Մայտայի ամուսնութեան կնքահայր եղած էր : Մինչ ապաստարանին բնակիչները խրախճանքի մէջ էին այսպէս, Պերլինը բոցերու մէջ կը վառէր : Հիթլէր առտուան մօտ քաշուած էր իր սենեակը հանգստանալու համար :

Հիթլէր իր կտակին մէջ ըսած էր .— Եթէ Պերլինի պաշտպանութիւնը ձախողի, անձնասպան պիտի ըլլամ : Մեռնելէս ետք՝ դիակիս վրայ քարիւղ լեցուցէք, այրեցէք եւ փոշիացուցէք զիս » : Ուրիշ պարբերութեան մը մէջ կ՚աւելցնէր .— «Կէօպէլսը ինծի յաջորդ կը նշանակեմ» :

Կէօպէլս մերժեց ապաստանարանէն դուրս գալ : Յայտարարեց .— Որոշած եմ առաջնորդին հետ հոս մնալ եւ անձնասպան ըլլալ : Կեանքիս վերջին օրերուն չեմ կրնար գրեհկանալ եւ փողոցային ստահակներու պէս դաւաճանել իմ պաշտած գաղափարներուս եւ սկզբունքներուս, չեմ կրնար ոտնակոխ ընել անձիս հանդէպ ունեցած յարգանքս եւ քաղաքական պատիւս : Իմ այս ընթացքը պէտք է օրինակ հանդիսանայ գերման ազգին եւ պետական անձերուն » :

Հիթլէր իմացած էր Մուսոլինիի եւ համանուհիին սպանութեան լուրը : Միլանոյի ժողովուրդին վայրագ վարմունքը՝ անոնց դիակներուն հանդէպ : Հիթլէր ըսած էր .— Պիտի աշխատիմ ամէն գնով կաշիս սուղ ծախել : Ողջ եւ առողջ չիյնալ թշնամիներուն ձեռքը : Երբեք թոյլ պիտի չտամ որ դիակս անպատուեն եւ արատաւորեն, ինչպէս ըրին Մուսոլինիին :

Կէօպէլս ըսաւ ժողովուրդին .— «Եթէ Սթալին եւ Չըրչիլ գերի իյնային մեր ձեռքը, առաջնորդը որոշած էր դղեակ մը տրամադրել անոնց՝ հոն ապրելու համար : Մենք «վայրենիներս» ուրիշներէն գերադաս չըլլալով հանդերձ, աւելի առատաձեռն ու մարդկային ենք » :

Թշնամիին պաշարման շղթան երթալով կը սեղմուէր : Հիթլէր հրամայեց պատուպարանը պարպել եւ բոլորին «մնաք բարով» ըսաւ եւ բարձրացաւ իր առանձնասենեակը : Ժամը 15.30ին բերանին մէջ գնդակ մը արձակելով անձնասպան եղաւ : Կինը, Եւա, ժամ մը առաջ արդէն ինքզինքը թունաւորած էր : Կէօպէլս, Պորման, քանի մը էս էսներու հետ, Հիթլէրի եւ Եւայի մարմինները պարտէզը տարին, դիակներուն վրայ քարիւղ լեցնելէ ետք վառեցին : Մինչ բոցերը կը բարձրանային, Կէօպէլս եւ ընկերները իրենց վերջին յարգանքի տուրքը կը մատուցանէին ձեռքերը վեր բարձրացուցած :

Ապրիլ 30ին, գիշերը գումարուած ժողովին մէջ՝ Կէօպէլս եւ Պորման յայտարարեցին .— Ստիպուած ենք յարաբերութեան մէջ մտնել մառեշալ Ժուքովի հետ՝ զինադադար մը կնքելու համար : Եթէ զինադուլի առաջարկը ընդունուէր, ծովակալ Տէօնից առաքելութեան մը գլուխը անցած բանակցութիւնները պիտի վարէր :

Ռուսերը մերժեցին զինադադարի առաջարկը եւ պահանջեցին անմիջական անձնատուր ըլլալ : Մինչ ապաստանարանի ժողովուրդը փախուստի կը դիմէր Գերմանիոյ նոր վարչապետը Կէօպէլս անապարանոջ ծովակալ Տէօնիցի հետեւեալ խիստ գաղտնի հեռագիրը կը յղէր — «Առաջնորդը մեռաւ երէկ ժամը 15.30ին, իր կտակով ձեզ նշանակած է Գերմանիոյ Հանրապ. Նախագահ : Քարոզչութեան նախարարը Կէօպէլս, նշանակուած է վարչապետ : Նախարար Պորմանը՝ կուսակցութեան նախարար, [illegible] Նախարար Պորմանը այսօր ձեզի պիտի ներկայանայ եւ տեղեկութիւններ [illegible] երկրի կացութեան մասին » :

Հիթլէրի անձնասպանութենէն քանի մը ժամ ետքը, գիշերը, Կէօպէլսի կինը իր անմեղ պզտիկներուն ընթրիքին հետ թու-

ԾԽԱԽՈՏԸ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Ծխելու հաճոյքը վայելելու եւ ծխախոտին հետեւանքներէն խուսափելու համար անհրաժեշտ է չափաւոր — օրական 5 – 7 ծխիկ — եւ մանաւանդ խաղաղօրէն ծխել, ինչպէս կը ծխեն կլկլակը Արեւելքի մէջ եւ ծխամորճը Արեւմուտքի մէջ : Երբ ծխամորճը դանդաղ կը ծխուի, լեարդը ժամանակ կ՚ունենայ արիւնին մէջ թափանցող նիքոթինը հետզհետէ չէզոքացնելու եւ արգիլելու անոր արեան զօտիներուն եւ ջղային բջիջներուն մէջ կուտակումը : Միւս կողմէ նախընտրելի է ծուխը ներս չքաշել կամ քիչ ծծել առանց թոքերուն մէջ երկար պահելու : Թունաւորումը կը սկսի երբ արագ ծխելով եւ ծուխը լիաթոք ծծելով մեծաքանակ նիքոթին եւ քիմիական գրգռիչ նիւթեր թոքերուն եւ մարմնին մէջ կը կուտակուին : Այս տեսակէտէն ծխամորճը եւ գլանիկը նուազ վնասակար կը թուին քան ծխիկը, որովհետեւ զանոնք գործածողները դրեթէ չեն կրնար արագ եւ շատ ծխել եւ ծուխը ներս քաշել : Ամէն պարագայի մէջ ճաշերէն վերջ խաղաղ պայմաններու մէջ ծխիկը անվնաս հաճոյք մըն է :

Բայց քանի՞ հոգի կրնան չափաւոր ծխել եւ օրական 5 – 6 ծխիկով գոհանալ :

Դժբախտաբար շատ քիչերը, որովհետեւ բաղդատաբար քիչ է այն անձերուն թիւը որոնք իրենց խառնուածքին եւ ապրելակերպին բերումով կրնան հանդարտօրէն ծխելու խաղաղ հաճոյքը վայելել : Կեանքի ներկայ պայմաններուն մէջ մեծամասնութիւնը, ջղագրգռութեան կամ ընկճումի ազդեցութեան տակ, կը մղուի ծխիկներու քանակը աւելցնելու, ջղագրգռութիւնը կամ ջղաձգումը ամոքելու համար : Եւ հաճոյքը անխուսափելի կերպով կը յանգի թունաւոր մոլութեան : Այն աստիճան որ շատեր օրական միայն մէկ լուցկի կը գործածեն առաւօտեան առաջին ծխիկը վառելու համար, որ այլեւս չի մարիր մինչեւ իրիկուն : Ծխելու ձեւն ու արագութիւնը յատկանշական տուեալներ են բնորոշելու համար ծխողներուն նկարագիրը :

Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ կարելի է ընել ծխելու վնասարար ազդեցութիւնը գէթ մասամբ խուսափելու համար :

Ծխավաճառ ընկերութիւնները եւ ծխողները այդ նպատակով զանազան հնարքներու կը դիմեն :

Կարգ մը երկիրներու մէջ նիքոթինէ մասամբ զուրկ (տէնիքոթինիզէ) ծխիկներ կը պատրաստեն, ինչպէս ֆրանսական կանաչ կոլուազները, որոնք նուազ թունաւոր են, բայց խլրդանպաստ խայծղաններէ զերծ չեն եւ շատ մը ծխողներ անհամ կը գտնեն զանոնք :

Զտանով (Ֆիլթրը) ծխիկները քիչ տարբերութիւն ունին անզտան ծխիկներէն : Ծխափողի մը մէջ կտոր մը բամպակը նոյնքան եւ աւելի ազդեցիկ է նիքոթինի եւ խայծղաններու մէկ փոքր մասին մուտքը արգիլելու համար, մանաւանդ եթէ ծխափողը երկայն է : Որովհետեւ ծուխը քիչ մը աւելի պաղած կը հասնի բերան, իր քիմիական տարրերէն մաս մը ճամբան թողնելով :

Մասնաւոր զտաններ ալ կը ծախուին ուղղակի ծխափողին մէջ դնելու համար : Բայց պէտք է յաճախ 2 – 3 ծխիկէ յետոյ, փոխել զանոնք : Անցեալ տարի ֆրանսացի բժիշկ մը ֆրանսական ակադեմիային ներկայացուց աւելի ազդեցիկ զտան մը որ փիւր փիւրօլ կոչուած դեղի մը մէջ թաթխուած բամպակի կտոր մըն է եւ որ նիքոթինի եւ խայծղանի 50 առ հարիւրը կը զտէ :

Վերջերս ծակոտակ (Փորէօ) թուղթով փաթթուած ծխիկներ հրապարակ հանուեցան, ինչպէս ֆրանսական մարքենի ծխիկները : Օդը թուղթին անտեսանելի ծակտիկներէն ներս թափանցելով ծխախոտին մէջ թեթեւ հոսանք մը յառաջ կը բերէ եւ ծուխը կը զովացնէ ու կ՚արգիլէ խլրդածին նիւթերու կազմութիւնը, օրինակ, պէնզէփիրինը, որ 600 – 700 աստիճան ջերմութեան մէջ միայն կը գոյանայ : Միւս կողմէ, շրջող օդը աւելի թեթեւ եւ նուազ վտանգաւոր կը դարձնէ ծուխը : Նոյն նպատակով կարելի է ասեղով փոքրիկ ծակ մը բանալ ծխիկին բերանի ծայրէն երկու սմ. հեռուն, օդի թեթեւ հոսանք մը ստեղծելու համար :

Ջղային եւ շատ ծխողներու կարելի է յանձնարարել նաեւ քիչ ծխելու հետեւեալ միջոցը : Ծխիկները կիսել եւ ծխափողով ծխել, ինչ որ օրական քանակութիւնը կիսով չափ կը պակսեցնէ եւ ընդհանրապէս գոհացում կուտայ շուտ-շուտ ծխելու, յաճախակի փուք (պուֆէ) քաշելու բնազդական ջղային պահանջին :

Ծխախոտին թունաւոր ազդեցութիւնը մեղմելու նպատակով փորձուած այս ամէն միջոցներն ու հնարքները ընդհանրապէս խաբուսիկ են : Լաւագոյնն է չծխել :

Նախ ծխել չսկսիլ : Զանազան ընկերակցութիւններ այդ ուղղութեամբ կը մղեն ծխախոտին դէմ պայքարը, մասնաւորաբար պատանիներու մէջ :

Իսկ եթէ ծխելը սովորութիւն դարձած է, պէտք է դադրեցնել զայն : Դժբախտաբար ծխախոտէն խորշեցնելու դեղ չկայ եւ այդ նպատակով յանձնարարուած դեղերն ու միջոցները անօգուտ են առանց կամքի օժանդակութեան : Պէտք է կամք ունենալ ծխելու սովորութիւնը դադրեցնելու համար : Սկսնակները կրնան ըն[illegible] քիչ ծխողները աւելի դիւրաւ կրնան ընել այդ ճիգը, օգտուելով նպաստաւոր պարագաներէ, օրինակ անցողակի հիւանդութեան մը պարտադրած ժամանակաւոր դադարէն : Բայց մոլիներուն համար [illegible] բուռն կամքին հետ անհրաժեշտ է նաեւ շրջապատէն բարոյական ներօժ աջակցութիւնը, ազատելու համար ծխախոտի գերիվարութենէն :

Եւ կ՚արժէ կանուխէն ընել այդ ճիգը առանց սպասելու որ ծանր եւ յաճախ անդարմանելի հիւանդութիւն մը իր [illegible] ռապանքներուն հետ պարտադրէ ծխելը արգիլել : Մանաւանդ որ ծխելը դադրեցնելով ենթական ոչ միայն կը կանխէ [illegible] պագայ բարդութիւններ, այլեւ առողջ[illegible] րէն կը զգայ կարգ մը առողջական խանգարումներու փարատումը եւ նոր կենսունակութեան մը վերադարձը :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(8 եւ վերջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Ուաշինկթընի մէջ սկսան հրատարակութեան յանձնել այն վաւերաթուղթերը, որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ դիրքին՝ երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին : Քաղուածք մը տուինք անցեալ շաբաթ : Նոր հրատարակուած վաւերաթուղթերուն ընթերցումէն կը յայտնուի որ Թուրքիոյ Հանր. նախագահ Ինէօնիւ Գահիրէի խորհրդաժողովին երթալու վարանած է : Նախագահ Ռուզվէլթի ղրկուած տեղեկագրի մը համաձայն, Ինէօնիւ Չըրչիլի եւ Ռուզվէլթի հաղորդած է թէ միայն ազատ տեսակցութիւններ կատարուած պարագային պիտի մասնակցի հաւաքոյթին : Եթէ «տրուած որոշումներուն վերահասու դառնալու» համար միայն կը հրաւիրուի, Գահիրէ պիտի չերթայ :

Խորհրդաժողովին ներկայ Պօհլէն իր պատրաստած տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ Ինէօնիւ ըսած է Ռուզվէլթին եւ Չըրչիլի թէ Թուրքիոյ մտադրութեանց մասին որեւէ կասկած պիտի չընդունի, «Թուրքիա կոյրկուրոյն պատերազմի պիտի չմտնէ» : Չըրչիլ եւ Ռուզվէլթ ալ Ինէօնիւի պատասխանած են թէ «երբեք այսպիսի մտադրութիւն չունին» :

Այն առենուան ընդհ. սպայակոյտի նախագահներուն վկայութեամբ՝ Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութեան մասին Սթալին Չըրչիլի եւ Ռուզվէլթի հետեւեալը ըսած է .— « Կը բաղձանք որ Թուրքիա մեր կողքին պատերազմի մտնէ, բայց երբեք կարելի չէ բռնի պատերազմի քաշկռտել Թուրքիան » :

Խորհրդաժողովին ներկայ Ծով. Լիհի հետեւեալը կ՚ըսէ .—

« Շատ հետաքրքրական էր դիտել երեկոյեան ճաշին ընթացքին Չըրչիլի ըրածները ապահովելու համար որ Ինէօնիւ պատերազմի մտնէ : Չըրչիլ աղաչեց, ըսպառնաց տարհամոզել ջանաց, բայց Ինէօնիւ անդրդուելի մնաց » :

Լիհի կ՚աւելցնէ իր նոթերուն մէջ. —

« Նախագահ Ռուզվէլթ 4 Դեկտեմբեր 1943ին Թուրքիոյ Հանր. նախագահին ի պատիւ հացկերոյթ մը սարքեց : Ճաշէն ետք Չըրչիլ իսկոյն Ինէօնիւի առաջարկեց իր երկրին ճակատագիրը դաշնակիցներուն միացնել : Ամէնէն աւելի խօսողը, անհամբերութիւն ցոյց տուողը Չըրչիլն էր : Ինէօնիւ միայն ունկնդրեց : Նախագահ Ռուզվէլթ բաւական ետք անգլիացի պաշտօնակցին յայտնեց որ եթէ ինք Թուրք ըլլար, չէզոքութիւնը մէկ կողմ թողլով պատերազմի մտնելէ առաջ՝ Անգլիացիներուն խոստացածներէն աւելի զօրաւոր երաշխաւորութիւններ պիտի ուզէր :

Յաջորդ օրուան պաշտօն. հաւաքոյթին՝ Ինէօնիւ մանրամասնօրէն պարզեց թէ ինչու չուզեր իսկոյն շարժման անցնիլ : Ինէօնիւին լսելէ ետք Ռուզվէլթ ըսաւ. «Կ՚երեւի Թուրքերը չեն ուզեր պատերազմի բռնուիլ այն պահուն՝ երբ դեռ իրենց տաբատը չեն հագած » :

Անգլիոյ արտաքին նախարար Իտըն եւ միւս մասնագէտները պարզեցին մանրամասնութիւնները անգլիական այն ծրագրին՝ որ կը նախատեսէր երկու հազար դաշնակից զինուոր Թուրքիա մտցնել Իսթանպուլի, Անգարայի եւ Զօնկուլտաքի պաշտպանութեան համար տասնեւեօթը բոցարձակ օդատորմիղ ղրկելէ առաջ՝ անթելի կայաններուն եւ հակօդային մարտկոցներուն դիրքերը լեցնելու մտօք : Այդ տորմիղը հասնելէ ետք՝ Թուրքիա մեքենականօրէն պատերազմ պիտի յայտարարէր : Բայց Ինէօնիւ առարկեց որ եթէ Թուրքիա դաշնակիցներուն կողքին դիրք գրաւէ, Գերմանները ասիկա պատրուակելով իսկոյն յարձակման պիտի անցնին : Ինէօնիւ աւելցուց որ Թուրքիա շատ անպաշտպան է Գերմանացիներու յարձակման առջեւ :

Թեհրանի մէջ, Ինէօնիւի հետ հանդիպում ունենալէ առաջ, Ռուզվէլթ ըսած էր խորհրդականներուն .— « Խիղճս չարտօներ Թուրքերուն պարտադրել որ պատերազմի մտնեն» : Այն առենուան Ամերիկեան ցամաքային ուժերու սպայակոյտի նախագահ Զօր. Մարշալ ալ դիտել տուած էր թէ Ռուսերը կ՚ուզեն որ ի գին ամէն բանի Թուրքերը պատերազմի մտնեն եւ ըսած էր .— « Ռուսերը անպայման թաքուն նպատակ մը ունին եւ մենք պէտք է երեւան հանենք զայն » :

Իր կարգին, Սթալին, նախ քան Գահիրէի խորհրդաժողովը, Թեհրանի մէջ Ռուզվէլթի եւ Չըրչիլի յայտնած է թէ պիտի չկարենան տարհամոզել Թուրքերը :

Ըստ արձանագրութեանց Սթալին ըսած է. «Միւս բոլոր չէզոքներուն նման՝ Թուրքիա յիմար կը նկատէ պատերազմի բռնուողները : Դաշնակիցները Թուրքերուն պէտք է ապացուցանեն որ փոխանակ շահող կողմին յարելու՝ պատերազմէ դուրս մնալը յիմարութիւն պիտի ըլլայ » : Չըրչիլ այս խօսքին վրայ « Թուրքերը յիմար են ըսած է : Սթալին ալ պատասխանած է. «Կան կարգ մը ազգեր, որոնք կը նախընտրեն յիմար երեւալ » :

Սթալինի զոհացում չեն տուած այն միջոցները, զորս անգլիացի եւ ամերիկացի ղեկավարները առաջարկած են պատերազմէն ետք Գերմանիան հակակշռելու համար : Ռուս մենատէրը պահանջած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի Գերմանիա վերստին չըմբոստանայ եւ աշխարհը նոր պատերազմի մը չառաջնորդէ : Եւ առաջարկած է նուազագոյն յիսուն հազար, եւ եթէ հնարաւոր է հարիւր հազար գերման սպայ «մարմնապէս մաքրագործել » :

Բայց Չըրչիլ առարկած է եւ յայտնած թէ պիտի չյօժարի որ իրենց երկրին համար մարտնչող զինուորները մահապատիժի ենթարկուին այս կերպով :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆ .— Կատարեցինք Հայկազեան մանկապարտէզի 25ամեակի տօնակատարութիւնը : Կրթական մարմինը օրեր առաջ պէտք եղած պատրաստութիւնը տեսած էր կարելի եղածին չափ արժանավայել կերպով, տօնելու համար զայն : Մասնաւոր հրաւիրագիրներ ղրկուած էին բոլոր այն անձերուն, որոնք ժամանակի ընթացքին այս կամ այն ձեւով օգտակար հանդիսացած էին նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութեան : Պատուոյ սեղանին շուրջ տեղ գրաւած էին Տիկին Մարի Շահեան, պատուէլի Վէքիլեան, Հայր Մոմճեան, Վռամշապուհ քահանայ, Ազգային Միութեան անդամները եւ մասնաւոր հրաւիրեալներ : Ժամը 4·30–ին, հանդէսին պաշտօնական մասին բացումը կատարուեցաւ «Հայաստան երկիր դրախտավայր» երգով (երգապնակ), յետոյ Պ. Պալեօզեան, նախագահ կրթական մարմնոյն, օրուան պատշաճ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց, թելադրելով թեւ ու թիկունք կանգնիլ գաղութին կրթական մարմնոյն, որպէսզի իր առաքելութեան մէջ յաջողութիւն ունենայ : Յետոյ կարգով բեմ հրաւիրեց Հայկազեան վարժարանի աշակերտները, որոնք օրուան յարմար արտասանութիւններրին ծափեր խլելով : Բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Շահինեան, որ շատ խնամուած գրութիւն մը կարդաց, եւ վերջացուց այսպէս .— « Ձեզմէ շատերէն լսած եմ թէ այս տիկինը ինչու ամբողջ 13 երկար տարիներ ձրի ծառայեց : Այդ հարցումին պատասխանը կուտամ այսօր, այս հանդիսաւոր պահուն .— Երբ 1915ին, Ապրիլեան օր մը, խաւարեցաւ մեր արեւը, եւ աքսորուեցանք զանգուածային կերպով, աչքերովս տեսայ մանկապարտէզի տարիք ունեցող Հայու զաւակներ, կմախք դարձած մարմինները ցնցոտիներով ծածկած, որոնք կը թափառէին ամայի վայրերու մէջ : Ահա այդ տառապեալ տղոց յիշատակին համար կանգնեցաւ այս դպրոցը եւ կոչուեցաւ Հայկազեան : Այսօր հոգիս կը հրճուի եւ կատարուած բարբարոսութեան դէմ տարուած յաղթանակ մը կը նկատեմ դպրոցը,— ասիկա դրամով չառնուիր » :

Տիկնոջ խօսքերը մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ : Կրթական Մարմինը գեղեցիկ ոսկիէ գրիչ մը նուիրեց տիկնոջ :

Տպարանատէր Պ. Հ. Թադէոսեան Կրթական Մարմնոյ տրամադրութեան տակ դրած էր, բոլորովին ձրի, մասնաւոր թուղթի վրայ պատրաստուած Ա. Բ. Գ. Սահակ Մեսրոպի նկարներով, որոնք վաճառուեցան ի նպաստ կրթական ֆոնտին :

Օրուան հրաւիրեալներէն Պ. Մուրատեան կարդաց կրթական խնդրին շուրջ յարմար ուղերձ մը : Պ. Արշաւիր Հարէլեան գեղեցիկ նամակով մը իր ուրախութիւնը կը յայտնէր :

Կարճ դադարէ մը ետք, Ֆրանսահայ երիտասարդներու կողմէ կատարուեցան երկու գեղեցիկ պարեր հայկական տարազներով, «Յոլակ ջան» եւ ուրիշ մը : Երեկոյեան ուշ ատեն վերջ գտաւ հանդէս – զինեձօնը :

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Կրթական Մարմնին եղան հետեւեալ նուէրները .— Կարմիր Խաչի կողմէ երեք հազար ֆրանք, Պ. Յակոբ Եղուպեանի կողմէ հինգ հազար ֆր. :

բեցուցիչ դեղ մը խառնելով կերցուց, քնանալու միջոցին ալ մէկ մէկ դգալ թոյն տալով անկողին դրաւ : Փոքրիկներուն մահը ստուգելէ ետք՝ ինքն ալ թոյն առնելով անձնասպան եղաւ : Իսկ Կէօպէլս՝ թոյն առած ըլլալով հանդերձ, ատրճանակի մէկ հարուածով վերջ տուաւ իր կեանքին : Ասոնց ալ դիակները քարիւղով օծելէ ետք այրեցին : Գիշերուան ժամը տասնըմէկին՝ բնակիչները, ապաստանարանը կրակի տալէ ետք, Պերլինի փլատակներու մէջէն գաղտագողի փախան : Ոմանք ձերբակալուեցան, ոմանք սպաննուեցան, ոմանք ալ ազատեցան :

Մայիս Մէկին, առաւօտուն, ռուսական զինուորները խիստ զգուշաւոր կերպով ապաստանարանէն ներս խուժեցին : Զէնքերը իրենց ձեռքին մէջ, աչքերը չորս բացած, որոգայթի մը մէջ չիյնալու համար, սկսան խուզարկել սենեակները : Չորս կողմը այրուած առարկաներ : Աստիճաններն ի վար հասան պարտէզը, ուր մոխիրներուն տակ՝ անթեղուած կրակի կայծեր կը նշմարուէին տակաւին : Յանկարծ իրենց ոտքերուն առջեւ նկատեցին կծկուած մատներով բռունցք մը, իրենց ուղղուած ածխացած սեւ ձեռք մը, խորտակուած գլուխ մը, կէսով ածխացած բերանը բաց դէմք մը :

Ռուս զինուորները հաստատեցին որ Կէօպէլսի եւ Մայտայի ածխացած դիակին մնացուկներն էին :

Մարդը, որ պայքարեցաւ իշխելու համար միտքերուն վրայ եւ յաջողեցաւ միլիոնաւոր մարդկային ուղեղներ գերել, թաղուած էր Պերլինի աւերակներուն տակ : Ոչ մէկ արձանագրութիւն եւ ոչ մէկ հաստատող նշան թէ որ կողմ թաղուած է մարմինը : Թերեւս թիլ մէկ հարուած քշած ու տարած, ձգած է ուրիշ դիակներու հետ անծանօթ եւ անանուն փոսի մը մէջ :

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (233)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Բերդում մնաց նաեւ Նորապսակ Թորգոմը՝ Վարդանի եւ Յովսէփի հետ : Նրանք ապրում էին բերդի առաջին գօտում. այսինքն՝ առաջին պարսպի ներսը՝ մի – մի փոքրիկ խցում :

Հարեւան խցերում նոյնպէս ապրում էին նրանց նման շինականներ, քաղաքացիներ, արհեստաւորներ : Նոյնպիսի մարդիկ էին ապրում եւ երկրորդ գօտում. ու այդ բոլորը առաւօտից երեկոյ աշխատում էին պարիսպների վրայ կարգի էին բերում պատերի քանդուած տեղերը, բուրգերը, ատամները. ոմանք նորոգում էին բերդի արհեստանոցները, յատկապէս դարբնոցները՝ զէնք պատրաստելու եւ վնասուածները նորոգելու : Ոմանք կարգի էին բերում երկանքները եւ թոնրատները, որ պարբերաբար ու անխափան հաց թխեն զօրքի ու բնակչութեան համար : Հարիւրաւոր անասուններ էին բերում մորթում բերդից դուրս եւ նրանց միսը կրում աղ դնում բերդի մառաններում. մօտիկ անտառներից փայտ էին կտրում եւ ջորիներին ու ձիերին բարձած բերում ... Շատ աղ էին կրում նաեւ մօտիկ Կողբա հանքերից : Քանի թշնամին երկիր չէր մտել՝ ջանում էին որքան կարելի է բերել շատ անհրաժեշտ բաներ, իբրեւ պաշար, առնուազն մի քանի ամսուայ համար :

Ականջը ճեղքուած բերդապետը ամբողջ օրը՝ սաղաւարտը գլխին կարգադրութիւններ էր անում, հետեւում կատարուող աշխատանքներին, մասնաւորապէս ուշադիր էր պարիսպների նորոգմանը եւ այն բանին, որ դրսից քար կրեն պարիսպների գլուխը, աշտարակները, բուրգերը եւ կիտուկներ անեն այնտեղ : Այս աշխատանքները դիտելուց յետոյ՝ բերդապետը օրը մէկ – երկու անգամ բարձրանում էր բերդի վերին գօտին՝ Թագուհուն զեկուցելու օրուայ անցած-դարձածը կամ իմանալու նրա ցանկութիւնները :

Ասենք, Փառանձեմն ինքը օր ու մէջ կամ օրը մի անգամ իջնում էր կատարուող աշխատանքները տեսնելու՝ բերդապետի կամ նրա մի օգնականի ուղեկցութեամբ : Թագուհուն հետեւում էր եւ Եղնիկ իշխանը՝ միշտ կողքից կախած թուրը բռնած այնպէս, որն ասես վտանգի դէպքում պիտի մերկացնէր իսկոյն : Թագուհուն մենակ չթողնելու համար երբեմն նրան ուղեկցում էին մէկ – երկու իշխանուհի :

Դիտելով աշխատանքները՝ Փառանձեմը անում էր հարցումներ, դիտողութիւններ կամ խրախուսանքի խօսք էր ասում միշտ մտահոգ, միշտ մի ծանր թախիծ դէմքին :

Մի անգամ էլ Փառանձեմը, վարի պարսպի աշխատանքները դիտելիս, նկատեց Թուրը ձեռին մի պատանի : Թագուհին կանգ առաւ եւ նայեց ուշադիր :

— Ո՞վ է այս պատանեակը, — հարցրեց նա հետը քայլող բերդապետին :

Եւ որովհետեւ ոչ բերդապետը, ոչ էլ ուղեկիցները չգիտէին՝ պատասխանել չկարողացան, ուստի մի երկու քայլ առաջ եկաւ Վարդանը :

— Իմ որդին է, Թագուհի ,— ասաց նա շառագունելով, որ համարձակւում է խօսել Հայոց տիկնոջ հետ : Վարդանը նրան տեսել էր միշտ հեռուից եւ այժմ շփոթուած էր. Նայում էր սեւազգեստ բարեկազմ Թագուհուն եւ չգիտէր, թէ ինչ պէտք է ասել :

Իսկ Փառանձեմը, նրա Յուսիկին տեսնելով, յիշեց Պապին, որին գրեթէ այդ հասակում ճամբել էր Բիւզանդիոն եւ վաղուց չէր տեսել, ուստի կարօտ ու մայրական գորով զգաց :

— Իսկ դու որտեղացի՞ ես ,— շարունակեց հետաքրքրուել Փառանձեմը, նայելով Վարդանի մազմազոտ դէմքին ու քրտնած բազուկներին :

— Ես եւ իմ ընկերները Արշակաւանից ենք, Թագուհի ,— եւ Վարդանը ցոյց տուեց բախտակից ընկերներին՝ Յովսէփին ու Թորգոմին, որ նոյնպէս աշխատում էին այդտեղ եւ այժմ հետաքրքիր նայում էին Թագուհուն :

— Ուրեմն Արշակաւանից փրկուածներ կա՞ն ...

— Հրամայել ես, Թագուհի, — պատասխանեց Վարդանը : — Մենք կռուելով դուրս եկանք , — նա նորից մատնացոյց արաւ ընկերներին :

— Իսկ ձեր ընտանիքնե՞րը :

— Տարուեցին գերի ...

— Գերի՞ նզովք նախարարներին ... Գերի ...

— Բայց յետոյ այստեղ գտանք իրար, Թագուհի ...

— Իսկ երիտասարդը պսակուեց այստեղ, — խօսեց բերդապահը իր հերթին մատնացոյց անելով Թորգոմին, որի պսակին ներկայ էր եղել պատահաբար : Թուաց, թէ նա այդ ասաց Թագուհուն հաճոյք պատճառելու համար, իմանալով, որ այդ փաստը կ՚ուրախացնի Թագուհուն :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— *Ամսական* 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը, այս Կիրակի օր, Կապիյենոնի սրահարանին բակը, Ջրանցքին եզերքը, ծառերու շուքին տակ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք տեղ:

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մէջ, յիշատակելի օր մը անցընելու հայրենի աւանդութիւններով եւ բարքերով խօսուն եւ յիշատակներով լեցուն:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով,

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: *Հանդէսը պիտի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:*

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ ԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընօպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկատի *զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:*

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մըրցանակաբաշխութիւնը:

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խընամուած բաժին: Հայկական ջերմ եւ մըտերմիկ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընօպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզքօզի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու:

Օթոքարի ժամերը.— *Ժամը* 8.45*ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին* Րիւ տը լա փլէնէն, 9.15 Փլաս Վերտէօն, 9.30*ին* Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի *անկիւնը:*

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուղարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.

Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ *խմբովին ճամբորդողներուն:*

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 *քիլօ՝ Բ. կարգի եւ* 100 *քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:*

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն: Հաւաքուիլ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ա) Երիտասարդ սալոնիէ *մը մաղ կտրող եւ ածիլող:*

Բ) Կին վարսայարդար մը, Լաւ քու տը փենէը *ընող:*

Դիմել՝

AREVIAN
COIFFURE DAMES - MESSIEURS
13, Rue J. Poulmarchi LES LILAS Tél. VIL. 36-47

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ 40 Րիւ տը լա Մառ: *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Շաբաթ օր՝ 24 Յունիս, Թէնօն հիւանդանոցին մէջ, կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք՝ մացահած է ընիկ Պոլսեցի եւ երեմնի գրաշար

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
(80 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Հինգշաբթի (29 Յունիս), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 16ին:

Կը խնդրուի ծանօթներէն եւ բարեկամներէն ներկայ գտնուիլ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(*Գաւիթին մէջ*)
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9'
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
29 JUIN
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9140 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4941

ՑՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ուսումնական տարին փակուած է նաեւ Հայաստանի մէջ :

Քառասնամեակի առթիւ հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, ներկայիս մեր «Ռեսպուբլիկա»յին մէջ կան 1209 դպրոց, 319.094 աշակերտ եւ 20941 ուսուցիչ : Տարեկան պիւտճէն 1960ին եղած է 921,4 միլիոն րուբլի : Պետական համալսարան աւարտած են՝ քառասուն տարուան մէջ՝ տասնեւմէկ հազար մասնագէտներ — զանազան ճիւղերու : Գիշերօթիկ դպրոցներու թիւն է 13, եօթնամեակի վերջաւորութեան այս թիւը պիտի հասնի 69ի : (Սովետ. Հայաստան, 31 Մայիս 1961) :

Դպրոցական տարեփակի առթիւ «Հաշւի պէտք է առն մանկավարժական կոլեկտիվները, աշակերտները, դպրոցների պարտիական, կոմերիտական ու պիոներական կազմակերպութիւնները, ծնողական կոմիտէները », կը գրէ Հայաստանի կեդրոնի պաշտօնաթերթը (Ս. Հ., 28 Մայիս) :

Այս նախադասութենէն կը տեսնուի թէ ի՛նչ պէտք է հասկնալ «դպրոց» ըսելով :

Հայաստանի մէջ «դպրոց»ներու գլխաւոր պարտականութիւնն է «աճող սերնդի գիտելիքների մակարդակը բարձրացնել եւ կոմունիստական դաստիարակութեան գործը ամուր հիմքերի վրայ դնել » (անդ) :

«Սով. Հայաստան» գոհ չէ սակայն քննութեանց արդիւնքէն :

« Նախորդ տարիների փորձը ցոյց է տալիս, որ,— կը գրէ Մայիս 28ի նոյն թիւին մէջ,— քննութիւնների ժամանակ աշակերտներին գնահատելիս որոշ ուսուցիչներ բոյլ են տալիս լիբերալիզմ, արհեստականօրէն բարձրացնում են գնահատականները : Աչքկապութեան դէպքեր են պատահել ինչպէս Երեւանի, Կիրովականի, Էջմիածնի, Կամոյի, այնպէս էլ ուրիշ մի շարք շրջանների առանձին դպրոցներում : Դպրոցների քննական յանձնաժողովների բարեխղճութեան հետեւանքով գրաւորների ժամանակ աշակերտներ օգտւում են ծածկագրերից, արտագրում գրքերից : Շարադրութիւնները ստուգելիս ոչ բոլոր սխալներն են հաշուի առնւում, կոպիտ կերպով խախտւում են գնահատման նորմաները :

Այս «աչքկապութեանց» արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ «գերազանց գնահատականով աւարտող աշակերտները յետագային բուհերու մուտքի քննութեանց մէջ կը ձախողին :

Պաշտօնաթերթը կը պահանջէ «ուժեղացնել պայքար կազմակերպել դպրոցում աչքակապութեան երեւոյթների դէմ » :

Ցեսոյ խորհուրդ կուտայ միջնակարգ դպրոցներու աւարտականներուն հրաժարել հանրօգուտ աշխատանք որոշ ժամանակ եւ նոր մտնել բնատիտուտ : Ով որ ուզեր ցանկանում են շարունակել իրենց ուսումը, աշխատելու հետ կարող են բարձրագոյն կրթութիւն ձեռք բերել հեռակայ եւ երեկոյեան բուհերում » :

Ուրիշ ցաւ մըն է դպրոցական շէնքերու անբաւարարութիւնը :

«Մեզ մօտ եղած դպրոցական շէնքերի զգալի մասը կառուցուել է հին նախագծերով՝ տարրական եւ եօթնամեայ դպրոցների համար. դրանք այժմ վերածուել են ութնամեայ եւ միջնակարգ դպրոցների. ստացել արտադրական թեքում, հետեւապէս հին շէնքերը չեն կարող բաւարարել դպրոցի առջեւ դրուած նոր պահանջները : (Սով. Հայաստան, 15 Յունիս) :

Մասնաւորապէս Երեւանի եւ Լենինականի դպրոցները «ծանրաբեռնուած են, պարապմունքները տեղի են ունենում բազմահերթ » :

Իբրեւ դարման այս «վատ դրութեան», թերթը կը պահանջէ, որ պետութեան կողմէ «պլանով նախատեսուած դպրոցական շէնքերը ժամանակին կառուցուին եւ շահագործման յանձնուին, մի բան, որ, ցաւօք, չի իրականացւում մեր ռեսպուբլիկայում » (անդ) :

Ամառուան եղանակը շատ նպաստաւոր է շինարարութեան համար : Ժամանակը կարճ է : Մինչեւ նոր ուսումնական տարուան սկիզբը «պարտիական եւ սովետական օրգանները, շինարարական կազմակերպութիւնները ամէն ջանք պէտք է գործադրեն, որպէսզի դպրոցաշինարարութեան պլանները անպայման կատարուին», կեզրակացնէ Սով. Հայաստան, որուն խմբագրականին խորագիրն է « Դպրոցաշինարարութիւնը առաջնահերթ գործ է» :

Ահա՛ թէ ինչ վիճակ կը ներկայացնեն Հայաստանի դպրոցները ուսումնական տարեշրջանի վերջաւորութեան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդը, տը Կոլ եւ Տըպրէ կը զբաղէին Ալժերիայով : Առաջինին հաւաքոյթէն անմիջապէս ետք, նախագահ տը Կոլ Վերտէօն մեկնեցաւ, ուր կը խօսէր իր քսան ճառերէն առաջինը : Տըպրէ յայտարարութիւն մը կը կարդար Ազգ. Ժողովի առջեւ, որ աւելի քան երբեք դժգոհ է իր խաղացած երկրորդական դերէն :

Երեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովը իր օրակարգին վրայ ունէր օրինագիծի մը վիճաբանութիւնը, զոր մերժեց 190ի դէմ 251 ձայնով քուէարկելով «նախնական հարցումը» : Հարցը կը վերաբերէր Մահմետականներու ասպիճանի բարձրացումին, զինուորական ասպարէզին մէջ : Երեսփոխաններուն մեծ մասը ծիծաղելի կը գտնէր նման օրակարգ մը ունենալ երբ երկիրը այսքան վճռական օրեր եւ ժամեր կ'ապրի եւ զիւղացիներէն դժգոհութիւնը հասած է պաշըլիէներուն : Ժան Փօլ Տավիտ բառերը չծամեց եւ բուռն չեշտով ըսաւ .— « Չի վայելեր որ երբ Ֆրանսայի գիւղացիներուն ամբողջութիւնը կ'ըմբոստանայ, երբ պաշըլիէները իրենք իրենց հարց կուտան թէ գումարումները կրկի՞ն պիտի ըլլան, երբ կ'ապրինք սահմանադրական ապօրինի վարչաձեւի մը մէջ, չի վայելեր որ հոս մենք զբաղինք մահմետական սպաներու աստիճանի բարձրացումով : Հաւանաբար այս ալ միջոց մըն է, քիչ մը աւելի, եթէ կարելի է, նսեմացնելու Խորհրդարանին վարկը : Կ'ապրինք վարչակարգի մը մէջ ուր մէկ կողմը՝ փողոցն է, միւսը՝ Գործադիրը » :

Այս վերջին բառերը մանաւանդ մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն գլխաւորաբար աջերուն մօտ : Եւ Ժան-Փօլ Տավիտ կը շարունակէ .— «Եթէ հարցը վերաբերէր, հրամանատար Թեպիպի նման սպաներու բարձրացման, ամէն մարդ համաձայն կ'ըլլար : Բայց նկատի առնելով, որ կառավարութիւնը Ալժ. Ազատ. Ճակատի վերապահած է իր տեղեկութիւնները, չենք գիտեր թէ այդ սպաները վաղը չի՞ նացի, ռուս, ալժերացի կամ ֆրանսացի պիտի ըլլան, ձուլուած կամ միացած» :

Նոյն օրը, քիչ ետք Էլիզէի պարտէզներուն մէջ, նախագահ տը Կոլ բացօթեայ ընդունելութիւն մը կուտար խորհրդարանականներուն : Այս կատըն - փարթիին ընթացքին տը Կոլ սիրով պատասխանեց հիւրերուն հարցումներուն եւ ականջէ - ականջ կը շրջէին Նախագահին յայտարարութիւնները : Այսպէս կը յայտնուէր թէ երբ տը Կոլին հարց տրուած է .— «Էվիանը պիտի վերսկսի՞» , պատասխանած է .— «Բան մը պիտի վերսկսինք : Թելերը պիտի կրկին կապենք : Տեսնենք ի՞նչ կ'ըլլայ, խնդիրը պէտք է մինչեւ տարւոյն վերջ կարգադրուի, Եւրոպայի հարցերը այդպէս կը պահանջեն » :

Տը Կոլ ըսած է նաեւ թէ Ալժերիոյ բաժանում մը կը նախատեսէ իբրեւ հաւանական ելք «ամէն պարագայի մէջ, Օրանը կը պահենք, Մերս - էլ - Քեպիրին պատճառով » :

« Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ալժերիոյ վիճակը երբ Ֆրանսա քաշուի » հարցուցած է մահմետական երեսփոխան մը, մտահոգ : Տը Կոլ պատասխանած է «ինչ որ էր 1830ին» (ֆրանսական գրաւումէն առաջ) :

Տը Կոլ յայտնած է նաեւ թէ հրահանգ տուած է որ Ալժերիայէն ետ բերուի զօրաբաժին մը, աւելցնելով թէ ուրիշներ պիտի հետեւին : Յայտնի չէ թէ Ալժերիոյ պատերազմը կը վերջանայ թէ Եւրոպա պատերազմի կը պատրաստուի :

Հարցուցած են նաեւ «հաւանական է՞ տը Կոլ - Ֆերհաթ Ապպաս գլուխ գլխի հանդիպում մը » : «Դժուար է ցորչափ սպանութիւնները կը շարունակուին» , ըսած է տը Կոլ, որ ի վերջոյ խօսելով 16րդ յօդուածի տեւողութեան մասին ըսած է «այն օրը երբ ալժերական հարցը կարգադրուի, այն օրը երբ ոճիրի վախ չըլլայ, 16րդ յօդուածին պէտք չըլլար, այլեւս » : Ըստ ոմանց աւելցուցած է նաեւ «տը Կոլին ալ պէտք չըլլար » :

Օրէ Օրին

ԱԼՊԻՈՆԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԷՆ

•

Ծիծեռնակը բոյն էր շինած :

Ալպիոն, որ թարգմանի՝ լեռնաշխարհ, թառ էր տուած, բոյն էր դարձած ծիծառներուն համար, որոնք կուգան տարբեր լեռնաշխարհէ մը :

Հայկական գարունն է որ կ'աւետեն անոնք, — հայ մտքին պատուաստումը, ուռճացումը, ծաղկումը :

Երիտասարդութի՛ւն մը, որ կը կազմէ հայ գաղութին ողնասիւնը,— եկած են Իրանէն, Իրաքէն , Կիպրոսէն, մինչեւ իսկ Սուտանէն : Այսպէս կազմուած է Հայաստան մը, որ կը միացնէ բարբառները, ինչպէս սիրտերը :

Հաճելի էր տեսնել թէ ի՛նչքան սրտեռանդ կը վիճին լեզուական հարցերու մասին, պատմական շրջաններու մասին, գիտական տեսութեանց մասին : Յիշեցի Ե. դարու երիտասարդութիւնը, ուսանելու համար յարեւմուտս՝ Հայաստանէն հեռացած : Յիշեցի Դորպատի երիտասարդութիւնը, հայրենասիրութեան առաջին երգիչները : Յիշեցի Փարիզի ուսանողները, ազգային – պետական իրենց թթխմորով : Յիշեցի «ձայնը որ հնչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն» : Ու տեսայ ահա Լոնտոնի երիտասարդութիւնը :

Այս տղաքը վաղը պիտի փայլեն մեր պատմութեան դարպասներուն մէջ : Կ'ուզէի որ յիշատակէք այս տղոց անունները, բայց վաղը պիտի իմանաք այդ անունները, որովհետեւ մեծ խոստումներ կը բերեն անոնք :

Թէ կը սորվին, թէ կը գործեն :

Ազգային հուրը կը ճարճատի անոնց հոգւոյն մէջ : Մայիս 28 կը տօնեն՝ հոգի տալով գաղութին, կենդանութիւն տալով անգլիաբնակ ազգակիցներու, պատիւ շնորհելով խալխի եւ մանիֆաթուրայի անուններու մէջ շփոթուած Հայերու :

Կը տօնեն հայկական պետականութեան վկայութիւնը, — ըսելու համար թէ Հայաստան մը ստեղծուեցաւ արցունքով, արիւնով, զէնքով : Եթէ կան մարդիկ, որ կ'ուրանան այդ Հայաստանին կազմութեան պատմութիւնը, ահա այս երիտասարդները կուգան հաստատել ինչ որ վերջերս կ'ըսէր ինծի, Փարիզի մէջ, պատուական Հայ մը, — Արմենակ Համբարձումեան .

— Այսօրուան Հայաստանի մէջ, ամէն մէկ քար որ վերցնես՝ տակը Դաշնակցականի արիւն կը տեսնես :

Այդ արիւնով է որ թրծուած է Հայաստան աշխարհը : Եթէ կ'անի եւ կ'ուռճանայ, — ի՛նչ մեծ ուրախութիւն եւ հպարտութիւն մեզի համար, — պատճառ մը չէ որ մոռցուի թէ ի՛նչպէս ստեղծուեցաւ այդ Հայաստանը :

— Հիմա թողէք որ «միւսները » մեծցնեն զայն :

Թող մեծցնեն, — համբոյրնե՛ր անոնց որ կը մեծցնեն :

... Բայց մի մոռնաք որ Հայաստան մը մեծցնել կը նշանակէ պատրաստել երիտասարդ մտաւորականներ եւրոպական արժէքով :

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ կը շարունակեն իրենց ցոյցերը : Կեդրոնական եւ կեդրոն-արեւմտեան շրջաններու կեանքը խանգարուած էր Երեքշաբթի օր, Չորեքշաբթի հիւսիսը կը վերսկսէր իր կարգին :

Տեղ - տեղ բախումներ տեղի ունեցած են : Ժողովուրդը եւ ճամբորդող զբօսաշրջիկները դժգոհ են տիրող կացութենէն :

«ՔՈՒՎԷՅԹ պիտի ըլլանք շարաթ» յանկերգը կը լսուի Պաղտատի ձայնասփիւռէն : Քուվէյթ սակայն իր կողքին ունենալով Սէուտական - Արաբիա, Յորդանան եւ ի հարկին Նասր, որոշած է ինքզինքը պաշտպանել :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարական տագնապը կը շարունակուի : Զօրավար Ալանքիւս հրաժարեցաւ Պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնէն : Զինքը պիտի փոխարինէ Զօր. Ֆահրի Էօզտիլէք, որ իր կարգին հրաժարեցաւ փոխ - վարչապետի պաշտօնէն : Այս պաշտօնը կը ստանձնէ Պետական նախարարը՝ Զօր. Սիտքի Ուլայ :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ համաձայնութիւն գոյացած է Քոնկոյի Կեդրոնի կառավարութեան եւ Քաթանկայի Նախագահին միջեւ վերջ տալու համար երկրի բաժանումին : Այդ համաձայնութեան հիման վրայ Քաթանկա պիտի դադրի անջատ պետութիւն ըլլալէ եւ մաս պիտի կազմէ Քոնկոյի պետութեան : Միւս կողմէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Խորհրդարանի բացումին համար :

«ԻԶՎԵՍՏԻԱՅԻ» խմբագրապետը՝ Ա. Ճուպէյ, որ միեւնոյն ատեն փեսան է Խըրուշչեւի, Մ. Նահանգներու մէջ յայտարարեց .— Եթէ «Նիւ Եորք Թայմզ» 15 օր մեզի յանձնէք, աշխարհի ամէնէն լաւ թերթը կը դարձնենք : Խրուշչեւի փեսան ընդունուած է նախագահ Քենըտիի կողմէ : Խօսած է նաեւ հեռատեսիլէն մամուլի... ազատութեան մասին :

"ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

—o—

Հայաստանի ծաղկուն մայրաքաղաքը՝ Երեւան երեք հազար տարուան պատմութիւն ունի։ Հնագիտական պեղումներու շնորհիւ պարզուեցաւ, որ ուրարտական եւ նախ – ուրարտական շրջանին արդէն Երեւանի ներկայ շրջագիծին մէջ եղած են բերդեր եւ ամրութիւններ ու վայրը դարձած էր Արարատեան դաշտի ամէնէն անմատչելի ռազմական կեդրոնը, յենարանը շրջակայքի գերիշխան ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն ։

Այսքան հին անցեալ ունեցող քաղաքի մը պատմութիւնը անշուշտ, անխուսափելի կերպով կ՚ունենայ իր մութ, չլուսաբանուած շրջանները, յատկապէս հին շրջանին մէջ։ Բարեբախտաբար տարբեր է Երեւանի վերջին շրջաններու պատմութեան պարագան։ Հմուտ պատմաբանի գրչին տակ երեւան կուգան ոչ միայն նիւթական մշակոյթի անխօս վկաները, այլեւ իրենց տեսակով եւ որակով շատ աւելի հարուստ եւ բովանդակալից գրաւոր յիշատակարանները, որոնց բարեխիղճ ուսումնասիրութեան շնորհիւ ստեղծանաբար կը փարատի այդ հնամենի քաղաքին վրայ իջած դարաւոր մշուշը ։

Երեւանի պատմութեան դէպքերով հարուստ եւ բովանդակալից ժամանակաշրջանի մը կը վերաբերի Դոցենտ Թ. Յակոբեանի « Երեւանի պատմութիւնը » (1801 – 1879), որ փաստօրէն մեր մայրաքաղաքի պատմութեան առաջին լուրջ, բազմակողմանի եւ խոր ուսումնասիրութիւնն է ։

Հեղինակը տարիներ շարունակ պրպտելով բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, յիշատակարաններ, հաւաքած է հարուստ նիւթեր, որոնց մէկ զգալի մասը առաջին անգամն է որ կը հրատարակուի։ Նիւթերուն առատութիւնը հնարաւորութիւն տուած է հեղինակին յետին մանրամասնութեամբ ներկայացնելու Երեւանի պատմութեան 1801 – 1879 ժամանակաշրջանը, որ ինչպէս գիտենք կը վերաբերի պարսկական տիրապետութեան վերջին շրջանին եւ ռուսական տիրապետութեան առաջին յիսուն տարիներուն ։

Գիրքին մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն Երեւանի խանութիւնը, հայկական մարզը, Երեւանի գաւառն ու նահանգը վարչականօրէն կառավարելու կարեւոր հարցերը ։

Լուսաբանուած են Երեւանի ներքին կեանքը պարսկական եւ ռուսական տիրապետութեան շրջանին։ Հանգամանօրէն ներկայացուած են քաղաքին գրաւուած շրջանին մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները ու նկարագրուած են այդ ատենուան ճարտարապետական յուշարձանները՝ բերդերը, խանին պալատը, եկեղեցիները, մզկիթները, կամուրջները եւայլն ։ Բնութագրուած են Երեւանի տուներուն եւ այլ շինութիւններուն ճարտարապետական ձեւերը, թաղերը ու թաղամասերը ըստ իրենց գրաւած դիրքին եւ տարածութեան։ Փաստերով ցոյց տրուած է, թէ պարսկական տիրապետութենէն վերջն է միայն որ որոշ չափով յատակագիծեր կազմուած, փողոցներ բացուած եւ առեւտուրի կեդրոններ շինուած են։ Այդ շրջանին ներգաղթողներու պատճառով քաղաքը կը մեծնայ եւ Նորքը կը միանայ քաղաքին։ Իսկապէս Արեւելեան քաղաք մը եղած է Երեւան այդ շրջանին, իր առողջապահական անմաքրութեամբ, խմելու ջուրին պակասով, յաճախակի կրկնուող համաճարակներով եւ տարափոխիկ հիւանդութիւններով ։

Տնտեսական կեանքը ներկայացնելու համար հեղինակը օգտագործած է իր ձեռքին տակ գտնուող փաստերը։ Կը խօսի քաղաքին տնտեսութեան մասին՝ արհեստներ, արդիւնաբերութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն։ Վարչական կեդրոն մը ըլլալէ զատ (սկիզբը պարսկական, յետոյ՝ ռուսական), տնտեսական կարեւոր կեդրոն մըն էր նաեւ։ Հոն կը կեդրոնանային շրջաններէն եկած ապրանքները եւ հում նիւթերը, որոնք տեղական պահանջներուն համաձայն, կը մշակուէին արհեստաւորներուն կողմէ։ Արհեստները մեքենայացուած չէին ու արհեստաւորներն ալ ծայր աստիճան աղքատ էին ։

Երեւանի մասին պատկերը կ՚ամբողջանայ այն գլուխներով, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ քաղաքին առեւտուրը, ներքին եւ արտաքին փոխանակութեանց ձեւերը եւ աստիճանները։ Իր աշխարհագրական դիրքին շնորհիւ, Երեւան առեւտուրի հանգոյց մը դարձած էր Պարսկաստանի, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ ճամբաներուն վրայ ու այս ձեւով մեծ հասոյթներ ձեռք ձգած է։ Մեծ շահեր ապահոված են նաեւ տեղական իշխանութիւնները, ըլլայ պարսկական, ըլլայ ռուսական ։

Աւելի յստակ գաղափար կարելի է կազմել կարդալով Երեւանի մէջ գործածուած դրամներուն, կշիռքներուն եւ չափերուն նուիրուած գլուխները ։

Միջնադարեան բոլոր քաղաքներուն նման, Երեւանի տնտեսական կեանքին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէր գիւղատնտեսութիւնը իր մէկ քանի ճիւղերով՝ այգեգործութիւն, բանջարաբուծութիւն, անասնապահութիւն, շերամապահութիւն եւ մեղուաբուծութիւն։ Երեւանի կլիման շատ յարմար էր գիւղատնտեսութեան համար, ուր տիրած է հողատիրութեան եւ անոր հետ աղերս ունեցող այն բոլոր ձեւերը, որոնք յատուկ էին պարսկական կամ ռուսական տիրապետութեան ժամանակ։ Այս առիթով կը ներկայացնէ արհեստական ոռոգութեան դրութիւնը եւ բազմաթիւ վիճակագրական տուեալներով կը պարզէ գիւղատնտեսութեան ընդհանուր պատկերը ։

Լայն գիծերով ներկայացուած են ժողովուրդին կենցաղը, ազգային եւ դասակարգային բաժանումները։ Միեւնոյն ատեն կուտայ հարկատու խաւերուն եւ անոնցմէ գանձուող ուղղակի եւ անուղղակի հարկերուն, պարհակներուն եւ այլ պարտաւորութիւններուն պատկերը, ինչպէս նաեւ դասակարգային անհաւասարութիւնները ։

Հետաքրքրական են Երեւանի դպրոցներուն եւ կրթական հարցին նուիրուած բաժինները, երաժիշտներու, նկարիչներու, դերասաններու եւ թատերական խումբերու մասին տրուած տեղեկութիւնները ։

Երկրորդ բաժինը կը խօսի ռուսական արշաւանքներու մասին (19րդ դարու առաջին երեք տասնամեակներուն)։ Կուտայ կռիւներուն մանրամասնութիւնները եւ Հայերուն ցոյց տուած կարեւոր օժանդակութեան նպաստը, Երեւանի գրաւումին մէջ ։

Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւններու գրաւումը բախտորոշ եղաւ շրջանի Հայութեան համար, ստեղծուեցան յարաբերաբար աւելի խաղաղ պայմաններ ։

Ս. ՄԵԼԻՔ–ԲԱԽՇԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՋՄՇԿԵԱՆ

Ա.

Գէորգ Ջմշկեանի անունը ամուր կերպով կապուած է Արեւելահայ Թատրոնի ծագման եւ զարգացման գործին հետ ։

Թիֆլիզ ծնած եւ իր ուսման լայն պաշարը, իր թատերական նախաքայլերը այդ քաղաքին մէջ առած Գէորգ Ջմշկեանը անջնջելի յիշատակ մը եւ մեծ անուն մը ձգած է Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան տարեգրութեանց մէջ ։

Կովկասահայ Թատրոնի ծագման շրջանին Գէորգ Ջմշկեան եւ իր նոյնքան արժէքաւոր ընկերները ամէն ջանք թափած են Թիֆլիզի մէջ հայ Թատրոնը հասցնելու համար նախանձելի բարձրութեան մը ։

Այդ գործը իր սկզբնական շրջանին արեւի մը նման փայլած է, ատեն մը այդ արեւուն տաքուկ ճառագայթները իրենց բարերար ներգործութիւնը կատարած են արեւելահայ հասուածի մշակոյթին վըրայ, եւ սակայն, ինչպէս յաճախ պատահած է հայ Թատերական իրականութեան մէջ, եկած է պահ մը ուր գործը սկսած է կաղալ ։

Թատերական կեանքը Թիֆլիզի մէջ նոր հունի մը մէջ մտցնելու, այդ կեանքին նոր շունչ եւ նոր եռանդ բաշխելու համար, 1879ին, նոյն քաղաքի մտաւորական հեղինակաւոր անձերու նախաձեռնութեամբ կը կազմուի «Թատերական Կոմիտէ » մը, որուն մաս կը կազմէ Գէորգ Ջմշկեան եւ իր այդ մասնակցութիւնը կը դառնայ արդիւնաւէտ ։

Արդարեւ, եթէ այսօր հայ ժողովուրդը արդար հպարտութեամբ մը կ՚արտասանէ երկու խնկելի անուններ՝ Պետրոս Ադամեան եւ Սիրանոյշ, հարկ է որ մենք տեղեակ ըլլանք այն իրադարձութիւններուն, որոնց շնորհիւ այս երկու պաշտելի անունները կոթողուած են հայ Թատերական պանթէոնի պատուոյ տախտակին վրայ ։

Այդ Կոմիտէին անդամակցելէ ետք, Գէորգ Ջմշկեան իր ընկերներուն կարեւոր առաջարկ մը կը ներկայացնէ, եւ Թիֆլիզի Թատերական գործը հրահրելու համար կը թելադրէ անոնց նոր ուժերով պատուաստել քաղաքին հայ Թատերական կազմը ։

Կոմիտէն, անսալով Գէորգ Ջմշկեանի առաջարկին, կ՚որոշէ Պոլսէն արեւմտահայ Թատրոնի ուժեր ներմուծել Կովկաս։ Այդ գործը գլուխ հանելու համար կ՚ընտրուի Գէորգ Ջմշկեանը, որ իսկոյն Պոլիս մեկնելով, տեղւոյն վրայ կը սկսի իր հետազօտութիւնները ։

Ջմշկեանի սրատես աչքը եւ նուրբ ճաշակը առանց վարանելու կը կատարեն իրենց ընտրութիւնը։ Երեք անուններ կը գրաւեն իր ուշադրութիւնը.— Պետրոս Ադամեան եւ Աստղիկ ու Սիրանոյշ քոյրերը ։

Իր բանակցութիւնները յաջող կերպով վերջացնելէ ետք, Գէորգ Ջմշկեան իր թանկագին «բեռ»ով կը վերադառնայ Թիֆլիզ ։

Այստեղ պահ մը խօսքը տանք խորհրդահայ գրող Ռուբէն Զարեանի, որ իր « Սիրանոյշ» հատորին մէջ կը գրէ արդ առթիւ .—

« ... Թիֆլիզը երկար ժամանակ կազմակերպուած հայկական ներկայացումներ չէր տեսել։ Թատերական գործի նկատմամբ հետաքրքրութիւնը պահպանուել էր, բայց ասպարէզի վրայ դերասաններ չկային ։Սեդրակ Մանդինեանը թողել էր Թատրոնը՝ անցել մանկավարժութեան ասպարէզ, Արտաշէս Սուքիասեանը տեղափոխուել էր Բաքու, Միրզաս Ամերիկեանն ու Գէորգ Մերադեանը վախճանուել էին։ Բեթեւան Արամեանը նոյնպէս ։ Հին եւ անուանի դերասաններից հրապարակի վրայ էին մնացել Ջմշկեան ամուսինները։ Ասպարէզ էին իջել նոր ուժեր՝ Ամիրան Մանդինեան, Գէորգ Տէր Դաւթեան, թէեւ շնորհալի, երկրորդը նոյնիսկ տաղանդաւոր, բայց դեռ երիտասարդ էին, անփորձ ։ Ջմշկեանները, իրենց շուրջը համախմբելով Թատերասէրներին, մէկ – մէկ ներկայացումներ էին տալիս ։ Երբեմն էլ, Ջմշկեաններից անկախ, Թատերասէրներն էին հանդէս գալիս։ ... Այս բոլորը, շուտ, հետաքրքիր էր, բայց երբեք չէր կարող փոխել եղած բացը, բաւարարել Թատերական հասարակայնութեան ունեցած մշտական Թատրոնի, պարբերական ներկայացումների պահանջը։ Թիֆլիզում բաւականաչափ ուժեղ էին 60ական թըւականներից եկող բեմական տրադիցիաները, պրոֆեսիոնալ Թատրոնի հըմայքը, որպէսզի պահանջկոտ հանդի...

ՊԱՐՈՆ ՄԻՒՆՇԱՈՒԶԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— Քարլ Ֆրետերիք տը Միւնհաուզըն (Պարոն) գերմանացի սպայ մըն է, ծնած Հանովրի մէջ (1720 – 1797)։ Նշանաւոր է եղած իրեն վերագրուած պոռոտախօսութիւններով, որոնք վիպային են դարձած «Պարոն տը Միւնհաուզընի արկածները » հրատարակութենէն ետք։ Թարգմանաբար կուտանք անոնցմէ մէկը.—

Քանի որ դեռ բաւական ժամանակ ունինք շիշ մը գինի եւս պարպելու, պարոններ, կ՚ուզեմ ձեզի պատմել ուրիշ արտակարգ արկածախնդրութիւն մը եւս ։

Այն մեծ իշխանը, որուն ներկայացուեցայ ես Ֆրանսայի, Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ դեսպաններուն կողմէ, շատ կարեւոր եւ վերին աստիճանի գաղտնի առաքելութեամբ մը գիս ղրկեց Գահիրէ ։

Մեծ շուքով, եւ բազմաթիւ հետեւորդներով, ցամաքային ճամբով մեկնեցայ ։ Ճամբու ընթացքին, սակայն, առիթը ունեցայ օգտակար տարրերով բազմացնել հետեւորդներուս թիւը ։

Որովհետեւ, երբ հազիւ քանի մը փարսախ հեռու կը գտնուէի Կոստանդնուպոլիսէն, նշմարեցի ազազուն ու նիհար մարդ մը, որ դաշտերուն ընդմէջէն կը վազէր արտակարգ արագութեամբ մը, հակառակ անոր որ իր իւրաքանչիւր սրունքին վրայ կը կրէր յիսուն քիլօ կշռող կապարի ծանրութիւն մը ։

Զարմացած, կեցնել տուի մարդը եւ հարցուցի.

— Հէ՛, բարեկամ, ո՞ւր կը վազէք, եւ ինչո՞ւ համար այդ ծանր կապարներով խոչընդոտ մը յառաջացուցած էք ձեր վազքին ։

— Հազիւ ժամ մը առաջ մեկնեցայ Վիէննայէն, պատասխանեց մարդը։ Կ՚երթամ Կոստանդնուպոլիս, ուր կը յուսամ գործ մը գտնել։ Իմ սրունքներուս անցուցած այս կապարներով ուզեցի դանդաղեցնել անոնց արագաշարժութիւնը, որովհետեւ՝ «չափաւորութիւնը կը յառաջացնէ տեւողութիւն», ինչպէս կ՚ըսէր իմ հանգուցեալ ուսուցիչս ...

Այս մարդը իմ գործիս կուգար ։ Հարցուցի իրեն թէ կ՚ուզէ՞ր իմ ծառայութեանս մէջ մտնել, ինչ որ անմիջապէս ընդունեցաւ ։ Այնուհետեւ, խմբովին ճամբայ ինկանք վերստին եւ անցանք բազմաթիւ երկիրներէ թէ քաղաքներէ ։

Քիչ մը անդին, այն ճամբուն եզերքին, ուրկէ կ՚անցնէինք, նշմարեցի մարդ մը, պառկած խոտերուն վրայ, լուռ ու անշարժ, այնպէս՝ ինչպէս կարծես կը քընանար։ Անիկա իր ականջը փակցուցած էր գետնին եւ կը թուէր թաղուած ըլլալ խոր ուշադրութեան մը մէջ ։

— Էհ, բարեկամ, ի՞նչ բան մտիկ կ՚ընես այդպէս, աղաղակեցի ես զարմացած ։

— Կը զուարճանամ մտիկ ընելով խոտին հասակ նետելը, պատասխանեց ան։

— Եւ կրնա՞ս իմանալ խոտին աճումը։

— Օհ, հասարակ գործ մը ...

— Այդ պարագային, բարեկամ, մտիր իմ ծառայութեանս մէջ, վասնզի լաւ լըսող ականջները կրնան շատ բաներու օգտակար դառնալ ։

Տարօրինակ մարդը իսկոյն ոտքի ելաւ ու հետեւեցաւ ինծի։

Ոչ շատ հեռու, բլուրի մը բարձունքին վրայ կանգնած էր որսորդ մը, որ հրացանին փողը երկինք ուղղած, կը կրակէր օդին մէջ, ուր նոյնիսկ փոքրիկ ճնճղուկի մը ներկայութիւնն իսկ չէր նշմարուէր ։

— Լաւ որսորդութիւն, ըսի։ Որո՞ւ վրայ կը կրակէք ...

— Այս նորաձեւ հրացանին առաջին փորձն է որ կը կատարեմ, պատասխանեց մարդը։ Սակայն, հոն, հեռուն, Սթրազպուրկի տաճարին գմբէթին ագռաւ մըն էր թառած, որ միեւնոյն ժամանակ սպաննեցի ։

Իսկոյն անփոխարինելի որսորդին վիզը ցատկեցի ։ Կրնաք երեւակայել որ ո՜րքան խնայեցի զայն իմ ծառայութեանս առնելու համար ։

Աւելի ու աւելի հեռուները գացինք։ Վերջապէս անցանք Լիբանանի լեռը։ Հոն, ընդարձակ մայրիի անտառի մը առջեւ, գտանք մարդ մը, որ իր ամբողջ ուժով զբաղած էր քաշելու բովանդակ անտառը շրջապատող երկաթէ հաստ թել մը ...

— Էհ, բարեկամ, ըսի ի՞նչ կը քաշես այսպէս ։

— Շինութեանց համար տապալելու համար փայտ եկայ։ Մայրիները տապալելու համար գործիքս տունը մոռցած ըլլալով, իմ գօտիս ձեւովս կ՚ուզեմ տապալել բոլոր մայրիները ... պատասխանեց մարդը։

Այս ըսելով, մարդը, մէկ գրոհով տապալեց բովանդակ անտառին բարձրաբերձ ծառերը, ինչպէս ազազուն վարդի թերթեր։ Եթէ նոյնիսկ ինծմէ պահանջէր նախարարի մը կամ դեսպանի մը ռոճիկը, որոշեցի այս լայնալանջ ու յաղթանդամ մարդը ձեռքէ չհանել ...

Այն պահուն ուր կանգնէինք Եգիպտոսի սահմանը, այնպիսի ահաւոր փոթորիկ մը բարձրացաւ, որ կարծեցի թէ իմ բոլոր հետեւորդներովս, կառքերովս եւ բեռներովս պիտի բարձրանայի երկինքին մէջ ։

(1 Շար.)

...տեսը գոհանար Թատերասէրներու ուժերով տրուող ներկայացումներով » :

Այս վկայութիւնը փաստացի կերպով ցոյց կուտայ թէ Գ. Զմշկեան մեծապէս օգտակար հանդիսացած է Պետրոս Ադամեանի եւ Սիրանոյշի Կովկաս մուտքի խնդրին առնչութեամբ եւ պատճառ դարձած է որ այդ երկու հանճարեղ արուեստագէտները առիթը ունենան արեւելահայ ժողովուրդի ծոցին մէջ ծլարձակելու իրենց ընդոծին տաղանդին ցոլքերը :

Այս արդիւնաւէտ գործէն ետք, սակայն, Գէորգ Զմշկեանի առջեւ կը բացուին դժուարութեանց նոր խութեր :

Թիֆլիսի դերասանական միջավայրը կը սկսի խորթ աչքով նայիլ եկուորներուն վրայ, որոնք տեսնելով իրենց արուեստակիցներուն անբաղդատելի վերաբերմունքը իրենց հանդէպ, չեն կրնար թափանցել այդ դիրքի գաղտնիքին :

Խորքին մէջ, այս չկամ վերաբերմունքը վերագրել միայն արհեստակցական նկատումներու, մասամբ միայն ճիշդ պիտի ըլլար : Թիֆլիզահայ դերասաններու մեծ մասը հակառակ էր նորեկ դերասաններու ներկայութեան, վասնզի անոնք կը գտնէին որ միանգամայն ի զուր էր Պոլսէն նոր ուժեր հրաւիրել եւ կը խորհէին թէ նոր կազմակերպութեամբ մը իրենց սեփական ուժերը բաւական պիտի ըլլային գործին լաւագոյն հիմերու վրայ դրուելուն : Դերասանները լարուած էին Ադամեանի դէմ, իսկ դերասանուհիները խէթ աչքով մը կը նայէին Աստղիկի եւ Սիրանոյշի վրայ : Այս վերջիններուն գլուխը անցած էր նոյնինքն Սաթենիկ Զմշկեանը, Գէորգ Զմշկեանի կինը, որ այդ շրջանի Թիֆլիզի թատերական կազմակերպութեան մէջ կը նկատուէր հեղինակութիւն մը :

Մամուլը նոյնպէս բացասական դիրք կը բռնէ պոլսահայ արուեստագէտներուն հանդէպ եւ այս շարժումը կը գլխաւորէ «Մշակ»ի համբաւաւոր խմբագիր՝ Գրիգոր Արծրունին : Այս թերթը իր առարկութիւնները հիմնաւորելու համար առաջ կը քշէ շարք մը սկզբունքներ՝ կապուած արեւմտահայերու եւ արեւելահայերու հոգեբանութեան, լեզուի, ձգտումներու եւ ըմբռնումին : Արծրունիի կարծիքով երկու հատուածներու միջեւ գոյութիւն ունեցող այս հակասութիւնները այնքան բազմազան են ու խոր, որ անհնար էր ընդհանրութեան եւ միասնականութեան նոյնիսկ գոյզն եզր մը գտնել :

Մամուլին եւ դերասաններու այս դժգոհութիւններուն դէմ միայնակ էր մնացած (չնչին բացառութեամբ մը) Գէորգ Զմշկեան : Անիկա Ադամեանն ու Սիրանոյշը կը մխիթարէր շարունակ, կը յորդորէր ականջ չկախել այս անտեղի բարբանջանքներուն եւ տխուր ներկան մէկդի նետելով նայիլ չեշտակի փայլուն ապագային որ պիտի չուշանար :

Իր ընտանիքէն ներս եւս Գէորգ Զմշկեան ստիպուած էր պայքար մղել ի նպաստ իր Պոլսահայ արուեստակիցներուն, տրուած ըլլալով որ իր կողակիցը՝ Սաթենիկ Զմշկեան անդրդուելի կը մնար իր հակառակութեան մէջ :

Զմշկեանի ջանքերը ի դերեւ չեն ելլեր : Ադամեանի, Աստղիկի եւ Սիրանոյշի մասնակցութեամբ առաջին ներկայացումը տեղի կ'ունենայ 1880 Սեպտեմբեր 3–ին, « Սէր առանց համարման» խաղով : Յաջողութիւնը կ'ըլլայ աներեւակայելի :

Եւ այդ օրէն սկսեալ Աստղիկ ու Սիրանոյշ, մանաւանդ Պետրոս Ադամեան կը դառնան ամբողջ Թիֆլիզահայութեան սիրելիները, եւ այդ օրէն իսկ կը հիմնեն իրենց ապաղայ փառքին կոթողը, հայ բեմը օժտելով հանճարեղ դէմքերով :

Հայ բեմը, ուրեմն, իր երկու հանճարեղ զաւակներուն՝ Ադամեանի եւ Սիրանոյշի ծնունդը կը պարտի իր միւս արժանաւոր զաւակին՝ Գէորգ Զմշկեանի :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐԸ

—o—

Շնորհք Եպիսկ. կը պատմէ թէ հինգշաբթի (22 Յունիս) առաւօտ ժամը 8ին պատրիարքին հետ կը մեկնին դէպի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցի՝ Աքսարայի ճամբով :

— Բնաւ չէի գիտեր այս ճամբան, կ'ըսէ Պատրիարքը : Լաւ ճամբայ է, ամէն անգամ այս ճամբէն երթանք գանք :

Ո՞վ կրնար մտածել թէ առաջին եւ վերջին անգամը պիտի ըլլար այդ երթալը՝ այդ ճամբով :

Իր կարգին, Տոքթ. Վարդ Շիկահեր, որ առաջին բժիշկն էր պատրիարքին մօտ փութացող, այսպէս կը պատմէ վերջին վայրկեանները .—

— 22 Յունիս, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9.20ին խռովայոյզ հեռաձայն մը՝ հեռախօսը պարտականութեան կը կոչէ զիս .

— Հասէք, Տոքթէօր, պատրիարքը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ, Երրորդութեան եկեղեցի ...

Չեմ սպասեր այդ խօսքերու աւարտին : Եկեղեցւոյ աւանդատան մէջ, պահարանը եւ դուրսը, տենդոտ եռուզեռ : Տաճարին մէջ կը շարունակուին արարողութիւնները : Սրբազանը ուժասպառ ինկած է բազկաթոռին մէջ :

— Հասաւ բժիշկը, կ'ըսէ տխրական ձայն մը :

— Շուտ եկուր, տոքթէօր, ալ չեմ ազատիր այս անգամ, կուրծքս կը սեղմուի, այս ի՛նչ ցաւեր են ...

Քրտինքով ողողուած է, թաց է մինչեւ փիլոնը : Դէմքը տժգոյն՝ մահու չափ :

— Սրբազան, բան չկայ, հիմակ պիտի անցնին ցաւերդ : Ստամոքսի կալերն են որ կը ճնշեն սրտին վրայ :

— Սիրտս ի՞նչպէս է :

— Սրտիդ հետ կապ չունին այս ցաւերը, հոգ մի ըներ :

— Ընելիքներ ունիմ, կտակներ ունիմ : Փրկեցէք զիս, ա՜խ, այս ցաւերը : Անոնք կազ են, գիտեմ, բայց տկար է սիրտս եւ չի կրնար դիմանալ :

Կը ջանայ խօսիլ մեծ ճիգերով : Նեբարկումներ : Պ. Թադէոս Գամէր կը միջամտէ . — Երակային ճնշումը ինկած է մինչեւ եօթը, շատ դանդաղ են սրտին զարկերը, պիտի կորսնցնենք մեր սիրելի սրբազանը : Սփոփարար ամէն ձեռնարկ կատարած ըլլալու համար փրոֆէսէօր մը կանչենք :

Պատրիարքին շուրջը կը գտնուին Շնորհք Եպիսկ., Սահակ վարդապետ : Ազօթքները կը շարունակուին եկեղեցիին մէջ :

Պատրիարքը յանկարծ բարուրքումի նշաններ ցոյց կուտայ : Կը շտկուի բազկաթոռին մէջ : Գոյնը կը բարելաւուի :

— Տոքթէօր, հո՞ս ես, մի հեռանար, քիչ մը մեղմացան ցաւերս : Եթէ ազատիմ այս «կազերէն» եւ սրտի ճնշումէ, ընելիք կարգադրութիւններ ունիմ դեռ :

Երակային ճնշումը բարձրացած է 13, սրտին զարկերը՝ 56ի : Ցաւերը մեղմացած են : Դէմքերը կը ժպտին : Պատրիարքը կը սկսի կատակել : Հակառակ տրուած արգելքին, կը խօսի շուրջիններուն հետ :

— Գամէր, կարծես գամեր մխուած են կուրծքիս մէջ : Ա՜խ, այս ցաւերը, ինչո՞ւ չեն անցնիր բոլորովին :

Կը դառնայ Շնորհք եպիսկոպոսին .

— Սրբազան եղբայր, Թարգմանչաց տօնին օրը ըլլալու չէր այս բանը : Կը տեսնե՞ս, ո՛րքան հիւանդ եմ, իսկ դուն վաղը հարկադրուած ես մեկնելու : Շատ անհրաժեշտ էր քու այստեղ մնալդ, է՛հ, յայտնի չըլլար, ի՛նչ կ'ըլլամ՝ յայտնի չըլլար :

Կը փնտռէ Պ. Կ. Աբրահամեանը որ ներկայ է սակայն :

— Պ. Աբրահամեան, անգամ մըն ալ գնա կուսակալին հաղորդէ վիճակս, խնդրէ իմ անունովս՝ միջոց մը եւս այստեղ մնալը արտօնելու համար :

Յետոյ կը հրահանգէ :

— Անխափան շարունակեցէք արարողութիւնները եւ ուշադրութեամբ երգեցէք օրուան յատուկ շարականները, բացէք դուռները, որ ես ալ ունկնդրեմ ...

Պ. Միքէ Քէրէսթէճեան կը մարձէ ձախ ձեռքը :

— Անունդ ի՞նչ է, տղաս, դուն ալ կը յոգնիս, ողջամբ մնաս :

— Միքէ Քէրէսթէճեան :

— Մականունիդ մէջ եանը աղէկ է, միւս մասը չե՞ս կրնար փոխել :

Ներս կը մտնէ Տոքթ. Վարուժան Բագին, պատրիարքին մտերիմ :

— Բագին, ո՞ւր ես, դուն ալ Վարդին պէս չխարես զիս «կազ » է ըսելով : Ասիկա նորէն սրտի տագնապ է :

Խորհրդակցութիւն : Յետոյ հրաւէր Փրոֆ. Րէշատ Կարանի, որ կը հասնի շուտով :

— Կը տեսնէք, կ'ըսէ պատրիարքը փրոֆէսէօրին, ինկպէս շատ հիւանդ եմ : Կը խնդրեմ որ դուք ալ վկայէք եւ բարեխօսէք կառավարութեան մօտ որ արտօնութիւն շնորհէ Շնորհք Եպիսկոպոսին՝ այստեղ մնալու համար : Ստիպուած է վաղը մեկնիլ :

Կը մեկնի փրոֆէսէօրը : Կը հասնի Տոքթ. Շահէն Շահնուր, որ ելեկտրոքարտիոկրամով կը հաստատէ «միոքարտի տարածուն էնֆարքթիւս» :

Դեղերու ազդեցութեան տակ՝ մեղմացած էին ցաւերը : Տեղւոյն վրայ յարդարուած էր անկողին մը, ուր կը հանգչէր պատրիարքը : Ժամը 12.45, բազկերակը ուժգին, երակային ճնշումը 13 :

Հանդարտ կ'երեւէր այլեւս : Այդ ժամուն կը հասնէին Ազգ. Հիւանդանոցին բժիշկները :

Ժամը 13.15 : Պատրիարքը պահ մը բացաւ աչքերը եւ նայուածքը պատին սեւեռած, ըսաւ . — Օրացոյցէն փրցուցէք թերթերը ...

Պատին վրայ օրացոյց չկար : Այս բառերը եղան իր վերջին խօսքերը :

Սկսած էր մահաքունը : Ժամը 13.45ին կ'աւանդէր հոգին :

— ԻՍԻԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ, Կիրակի, Յունիս 18ին, վարժարանին մէջ, նախագահութեամբ, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի :

Հոգաբարձութեան կողմէ դպրոցին ջերմ պաշտպան եւ անխոնջ աշխատող Պ. Նշան Դարբինեան իր բացման խօսքով հանդիսականներէն խնդրեց վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն պահել Իսիի եւ Քլամարի ազէտեալներու յիշատակին համար : Ջոհերուն մէջ կը գտնուէր նաեւ աշակերտուհի մը, որ անցեալին մէջ յաճախած է Խրիմեան վարժարանը :

Յայտագիրը սկսաւ Հայաստանեան գեղեցիկ երգով մը : Յաջորդաբար եղան յաջող արտասանութիւններ, երգեր մանկական թրամախօսութիւններ, «Պուպրիկը», «Ամէն բան չուտող տղան», « Փախստականը», բոլորն ալ խնամուած մաքուր առոգանութեամբ :

Դադարին, հոգաբարձութեան կողմէ երախաներուն եւ ծնողքներուն բաժնուեցաւ «սանտուիչ» եւ պտուղ : Ապա խօսք առաւ դպրոցին ուսուցիչը Պ. Ս. Քալջեան : Ծնողքներուն յայտնեց —աշակերտութեան հոգեկան ուրախութիւնը, Սրբազան հօր ներկայութեամբ, ինչ որ քաջալերական եւ նշանակալից իմաստ մը ունի մեր նորահաս սերունդին համար :

Այս հակիրճ խօսքերէն ետք, զուարթ մթնոլորտի մը մէջ ուսուցչին հրաւէրով խօսք տուաւ Եպիսկոպոսին, որ յորդորեց ծնողքները, որ իրենց զաւակներուն մայրենի ուսուցման հոգ տանին եւ փոքրիկները ուղարկեն, հայ վարժարաններ : «Մեր պատմութեան ընթացքին՝ մենք անցանք բազմատեսակ փոթորիկներէ, սակայն հայ ժողովուրդը առանց յուսահատելու, զուրգուրալով պահեց իր մայրենի լեզուն : Տէր Զօրի անապատներուն մէջ հայ մայրերը Այս Բէն Գիմ կը սորվեցնէին գրելով աւազներու վրայ : Եթէ ծնողքները թերանան իրենց պարտականութեան մէջ եւ չզբաղին իրենց զաւակներուն մայրենի լեզուին ուսուցումով, դաւաճանած պիտի ըլլան մեր նախնիքներուն եւ նահատակներուն » :

Յետոյ կատարուեցաւ հանգանակութիւն մը եւ սրտաբուխ նուէրներով գոյացաւ 430 Ն. Ֆ. :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (234)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ
ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Պակասողը դո՞ւ ես, — եւ Թագուհին ուշադիր նայեց Թորգոմին : — Ի՞նչը տեսնեց ,որ պսակուես բերդում եւ ... Թոնրի վրայ, — հետաքրքրուեց Փառանձեմը :

Թորգոմը շառագունեց եւ գլուխն իջեցրեց. Նա չիմացաւ ինչ պատասխանել եւ միայն ասաց .

— Մենք կորցրել էինք իրար, Թագուհի : Այստեղ գտանք : Եւ վախեցանք նորից կորցնենք ...

Փառանձեմի դէմքին ժպիտ պէս մի բան երեւաց եւ նա, չգիտես ինչ մտածելով, կրծքից մի ոսկէ քորոց հանելով՝ մեկնեց Թորգոմին .

— Քո հարսին, տղաս... գովում եմ..

Փառանձեմը թւում էր խանդաղատած. Նա արցունքները թաքցնելու համար քաշւեց առաջ : Բերդապետը եւ միւս ուղեկիցները յարգալիր հետեւեցին նրան : Իսկ Թորգոմն ու ընկերները, եւ մանաւանդ պատանի Յուսիկը երկար նայեցին Թագուհու ետեւից, ապա, իրար գալով, զննեցին նուէրը, յիշելով Թագուհու խօսքերը .

— Ասաց « Նզովք նախարարներին »...

Այո, նզովք, նզովք ... Նրանք աւերեցին մեր տները, — խօսեց սակաւախօս Յովսէփը , որ ծանր էր ապրում իր տան աւերումը :

— Եւ ստացան իրենց արժանի պատիժը ,— սիրտը հովացրեց Վարդանը :

Խօսեցին ընկերները, յիշելով իրենց փախուստը, իրենց կրած զրկանքները եւ բոլորը միասին հառաչեցին :

— Այո, Նզովք Նախարարներին ...

— Հիմա էլ հայ նախարարները միացել են Շապուհին՝ գալիս են Թագուհու վրայ :

— Նզովք նախարարներին... Նզովք Շապուհին ...

Նրանք հառաչեցին ու լռեցին , եւ փոքր անց, Վարդանը խզեց լռութիւնը :

— Ինչ ճակատագիր . երեք տարի առաջ փախանք այստեղից, նորից ահա ընկանք այստեղ : Ճշմարիտ է, Կամսարական իշխանները չկան, բայց հիմա էլ պարսիկն է սպառնում մեզ :

Իրօք, վերջին օրերը գալիս էին սպառնալից լուրեր, թէ Պարսիկները, վերջին պարտութիւնից յետոյ, ամսի չափ պատրաստուելով եւ նոր ուժեր հաւաքելով կրկին շարժւում են դէպի Հայոց սահմանը :

Զարեհ Ամատունին ամէն օր սուրհանդակներ էր ուղարկում՝ յայտնելով Պարսիկների առաջացումը, միաժամանակ եւ այն, թէ ինչ պատրաստութիւն է տեսնում ինքը՝ դրա առաջն առնելու :

Մուշեղ սպարապետի Բիւզանդիա գնալուց ամիս ու կէս յետոյ էր : Առնելով այդ լուրերը՝ թշնամուն սպասում էին Հեր եւ Զարեւանդ գաւառների կողմից . սպասում էին, թէ Թաւրիզում կուտակուող նրանց բանակը կը յարձակուի նախ այդ գաւառների վրայ եւ ապա կը խուժի Հայոց աշխարհը... Բայց անսպասելի աղէտ... Լուր եկաւ հարաւից, թէ Շապուհը, մեծ ուժերի գլուխ անցած, Տիգրիսի հոսանքով բարձրանալով, հասել է արդէն Տարօն : Խօսում էին, որ Նրա հետ է եւ Մերուժան Արծրունին :

Ասում էին, որ նա է առաջնորդում Պարսից արքային ու Նրա զօրքը . աւելացնում էին նաեւ, թէ Մերուժանը ցանկութիւն ունի դառնալ Թագաւոր Հայոց եւ վերականգնել տուժած նախարարների իրաւունքները :

— Նզովք Մերուժանին, նզովք, — բացականչեց Փառանձեմը, լսելով Նրա անունը : — Դարձեալ այդ չարահոգին... Սակայն զինուենք կամքով եւ կորովով :

Բերդապետ, ամրացրու բոլոր մուտքերն ու պարիսպները եւ գետնուղիով մարդեր ուղարկիր մեզ աւելի ստոյգ լուրեր բերելու : Աղօթենք, որ մինչեւ նրա հասնելը իմ սպարապետն ու Պապը կգան մեզ օգնութեան :

Անենք այնպէս, բերդապետ, որ թշնամին, եթէ անգամ պաշարի բերդը՝ վերցնել չկարողանայ ... Մինչեւ կգան Պապըն ու Մուշեղը բիւզանդական զօրքով :

Այդ բանում համոզուած էին ոչ միայն բերդապետն ու Թագուհին, այլեւ ամէնքը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Տոքթ. Վահէ Անդրանիկեան եւ ընտանիքը, Աբրահամ ընտանիքը (Փոր օ Փրէս, Հայիթի), Ակոբոֆ ընտանիքները, ինչպէս նաեւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ, ազգականին եւ բարեկամուհին՝

Օր. ՏԻՐՈՒՀԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 25ին, Սէն Լուի հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, (Յունիս 30) ժամը 14·30–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը, այս Կիրակի օր, Կապիյեռնի սրաճարանին քովը, Ջրանցքին եզերքը, ծառերու շուքին տակ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Անձրեւի պարագային պատսպարուելիք տեղ:

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մէջ, յիշատակելի օր մը անցընելու հայրենի աւանդութիւններով եւ բարքերով խօսուն եւ յիշատակներով լեցուն:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով,

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ–Մեսրոպ սրահին մէջ:

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: Հանդէսը պիտի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէանվիլլէի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 14ին, ժամադրավայր՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին միմիայն Օգոստ. ամսուան համար:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան Ուրբաթ (30 Յունիս) եւ Երկուշաբթի (Յուլիս 3), ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ա) Երիտասարդ սալոնիէ մը մազ կտրող եւ ածիլող:

Բ) Կին վարսայարդար մը, Լաւ fու տը փնենը ընող:

Դիմել՝

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկատի զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մըրցանակաբաշխութիւնը:

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հայկական ջերմ եւ մըտերմիկ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզիլի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու:

Օթոքարի ժամերը.— ժամը 8·45ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին Րիւ տը լա փլէնէն, 9·15 Փլաս Վերտէօն, 9·30ին Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի անկիւնը:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, Փարիզ, Պ. Գէորգ Պաքրճեանէ հազար Ն. Ֆ., Յիշեալը ուրիշ անգամներ եւս լիառատ իր մասնակցութիւնը բերած է նոյն նպատակին: Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Դաւիթեան իրենց զաւկին ժաքի ողջ եւ առողջ վինուորութենէ վերադարձին առթիւ եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրեն հարիւր Ն. Ֆ.: Հարիւր Ն. Ֆ. եւս Լիոնի նորակազմ Մըշակութային Միութեան:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի հայերէնի դասընթացքի նորավարժ աշակերտներու տարեվերջի քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, Յունիս 29ին, Հինգշաբթի ժամը 3ին:

Փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ տեսնելու համար փոքրիկներու աշխատութեան արդիւնքը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն: Հաւաքուիլ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ պատւոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961–1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927–01,72

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չաւուշ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պելվիլ Ռոստոմ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21–ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ 40 Րիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղնայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Րընաժի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (3 Յուլիս), Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 8·30–ին: Ներկաներուն թիւը բաւարար պիտի նկատուի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Օր. Ա. Ընտրիկեանի եւ Պ. Թորոսեանի նշանտուքի առթիւ.—

Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. «Վարդգէս» Նոր Սերունդ խումբ 50 Ն. Ֆ., Խումբ մը Ռոանի երիտասարդներու կողմէ 50, Ընտրիկեան Սարգիս եւ Թորոսեան Մեսրոպ 50ական Ն. Ֆ., Ոսպիկեան Գրիգոր, Յովհաննէսեան Խորէն, Տէրմեքսեանեան Կարապետ, Վարդանեան Աբրահամ, Ղարիպեան Մարի, Փալամեան Թրուանտասնական Ն. Ֆ., Գույումճեան Արմենակ, Յովակիմեան Մանուէլ, Մարտիրոս (Օհանեան խումբէն), Քեզպեան Սարգիս, Ճապուրեան Աստուր, Վահանեան Ալեքսան, Ճապուրեան Մինաս, Ազնաւուրեան Տիգրան, Մուսեքեան Պարսամքսանական Ն. Ֆ.:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, այս Կիրակի, անցեալ տարուան վայրը, Ֆավանժի Շըմէն տը լա Ֆօրէ:

Գեղարուեստական բաժին:

Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու Հայութիւնը:

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ — VENDREDI 30 JUIN 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9141 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4942

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն անօրինակ զարգացումը առաջնակարգ արժէք մը տուաւ քարիւղին, որ ժամանակին կը գործածուէր միայն լոյսի համար, երբ ելեկտրականութիւնը այսքան չէր տարածուած :

Տնտեսականէն քաղաքականի անցնելով, սեւ հեղուկը քսաներորդ դարուն դարձաւ միջազգային դիւանագիտութեան ամէնէն հրատապ խնդիրը :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, յաղթական դաշնակիցները ամէն բանէ առաջ կը մտածէին տէր դառնալ քարիւղի հարուստ հանքերուն :

Պատերազմը կը շահէր ան, որ վառելանիւթի անսպառ աղբիւր ունէր իր օդանաւերուն, հրասայլերուն եւ ամէն կարգի ինքնաշարժներուն համար :

Օսմանեան կայսրութեան անծայրածիր հողամասերը, մանաւանդ անապատային շրջանները իրենց ընդերքին մէջ կը ծածկէին անհաշուելի հարստութիւններ, Ալեքսանտրէթ – Մուսուլ գիծէն դէպ ի հարաւ, մինչեւ Պարսից ծոցն ու արաբական թերակղզին :

Մուսթաֆա Քեմալի շարժման օրերուն ոչ ոք գաղափար ունէր այս մասին : Միայն Մուսուլի շրջանը ծանօթ էր այն ատեն : Սան Րէմոյի եւ Լօզանի մէջ դաշնակիցները հաշտարար ոգի ցոյց տուին Թուրքիոյ հանդէպ ու յաջողեցան Մուսուլը առնել անոր ձեռքէն : Քարիւղի հողերն ալ բաժնեցին իրարու միջեւ, զոհելով Հայկական Դատը :

Քեմալի «Ազգային Ուխտ»ը միանգամ ընդ միշտ հրաժարելով արաբախօս երկիրներէն, որոնք դարերով օսմանեան կայսրութեան մաս էին կազմած, կորսնցուց անհատնում հարստութեան անսահման տարածութիւնները, որոնք այսօր Միջին Արեւելքի նորաշատ պետութեանց հասոյթի գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն :

«Միաձոյլ Թուրքիա» եւ «Միացեալ Թուրանիա» կազմելու իրենց մոլուցքին մէջ, ազգայնական Թուրքերը աչքերնին յառած էին դէպի հիւսիս – արեւելք : Ու քառասուն տարիէ ի վեր իրենց կարողութենէն վեր ծախքերու ենթարկուած են՝ պահպանելու համար դէպի «Թուրան» տանող սահմանները :

Իսկ հայկական նահանգները կը մնան ամայի ու անմշակ :

Քարիւղը օրակարգի հարց դարձաւ կրկին այս օրերս, զբաղեցնելով միջազգային դիւանագիտութիւնը :

Հանգուցեալ Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդներուն միջեւ նոր վէճ մըն է ծագած :

1958 Յուլիս 14ի Իրաքեան յեղափոխութեան երրորդ տարեդարձի նախօրեակին զօրավար Ապտէլ Քասըմ կրկին իր վրայ խօսեցնել կուտայ, Քուվէյթի առթիւ :

Պարսից ծոցի այս փոքրիկ իշխանապետութիւնը, որուն տարածութիւն է 20 հազար քառ. քիլոմեթր եւ ունի 150·000 բնակիչ, 1899ին մտած էր անգլիական հովանաւորութեան տակ :

Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ, 1909ին, Թուրք կառավարութիւնը վերջնապէս հրաժարած էր իր գերիշխանութենէն եւ ճանչցած Անգլիոյ իրաւունքները :

Յունիս 19ին բրիտանական կառավարութիւնը անկախութիւն շնորհեց Քուվէյթի, անոր իշխանին՝ Էմիր Սըր Ապտալլահ Սալիմ աս – Սապպահի հետ կընքուած դաշնագրով մը :

Հինգ օր վերջ, Յունիս 24ին, Զօր. Քասըմ Պաղտատի մէջ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր թէ «Քուվէյթ իրաքեան հող է եւ յաւիտեան մաս պիտի կազմէ Իրաքի» : Ու կ'աւելցնէր թէ շուտով պիտի գրաւէ զայն :

Պաղտատի փողոցներուն մէջ ազգայնական երիտասարդները՝ ձայնակցելով իրաքեան ձայնասփիւռին՝ «Շաբաթ օր Քուվէյթ պիտի ըլլանք» կ'երգեն :

Այս փոքրիկ հողամասը քարիւղի ամէնէն հարուստ հանքերը կը պարունակէ : Տարեկան արտադրութիւնն է 90 միլիոն թոն : Մինչ Իրաք կ'արտադրէ 45 միլիոն թոն միայն :

Քուվէյթի կցումով, Իրաք պիտի եռապատկէ իր հասոյթի աղբիւրները :

Զօր. Քասըմի այս յանդուգն ձեռնարկին կը հակառակին ո՛չ միայն Քուվէյթի եւ Անգլիոյ կառավարութիւնները, այլ նաեւ Սէուտի Արաբիա, Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը (Եգիպտոս եւ Սուրիա), Յորդանան եւ Արաբական Լիկայի ուրիշ անդամները :

Դիւրամարս պատառ մը չէ Քուվէյթ : Քասըմի ծրագիրը դժուար թէ իրականանայ :

Քարիւղը միջազգային ապրանք է :

Աշխարհի մեծերը հազիւ կրցեր են համաձայնեցնել իրենց փոխադարձ շահերը Միջին Արեւելքի մէջ :

Իրաքի պահանջը կոչուած է խախտելու ստեղծուած հաւասարակշռութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՎԵՐՏԷՕՆԻ ՄԷՋ

ՏԸՊՐԷ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Նախագահ տը Կոլ լորէնեան իր շրջապտոյտը սկսաւ, ուխտագնացութիւնով մը Տուօմոնի ոսկրարանին առջեւ : Վերտէօն, կը նշանակէ 400·000 մեռեալ, կը նշանակէ Ֆրանսայի պատմութեան ամէնէն փայլուն էջերէն մէկը, կը նշանակէ նաեւ մառեշալ Փէթէն, ինչպէս պետութեան ղեկավարն ալ պիտի յիշէր քիչ յետոյ չեշտելով.— «Ձեր քաղաքը, Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն միջեւ եւ նաեւ արտասահմանի, պատիւ մը կը կրէ, մասնաւոր բնոյթ մը ունի, հոս գրուած է Ֆրանսայի պատմութիւնը : Կ'ուզեմ ըսել, որ ձեզի խօսողը ոչ մէկ բան կ'անգիտանայ եւ ոչինչ կը մոռնայ այն ծառայութիւններէն, որ եղան, հոս, Հայրենիքին համար բոլոր անոնց կողմէ որ կըռուեցան, մէջն ըլլալով իրենց պետը», (ժողովուրդը կը ծափահարէ) եւ տը Կոլ կը շարունակէ.— «Յետագային, դէպքերը կրնան եղած ըլլալ ինչ որ եղան բայց մեր պատմութեան մէկ ուրիշ էջն է : Այն որ հոս գրուած է ոչ մէկ արատ ունի : Յետոյ տարիները անցան ...» :

Նախագահ տը Կոլ խօսեցաւ անշուշտ երկրագործութեան, Ալժերիոյ եւ միջազգային կացութեան մասին :

Երկրագործութեան մասին, շեշտեց թէ բարեփոխումը կը կատարուի եւ ցոյցերը ոչ մէկ բանի կը ծառայեն : Ալժերիոյ մասին, պէտք է ըսել, որ նախագահը չկրկնեց այն խօսքերը զորս արտասանած էր նախորդ օրը քանի մը հոգիներու բայց անդրադարձաւ բաժանումի մը կարելիութեան : «Ֆրանսան կ'ուզէ, ըսաւ տը Կոլ, որ Ալժերիան իր ձեռքն առնէ իր ճակատագիրը : Ոչ մէկ արգելք կը դնենք, որ Ալժերիան անկախ եւ ինքնիշխան պետութիւն մը ըլլայ, եթէ կ'ուզէ եւ գիտենք որ կ'ուզէ : Բայց կը խորհինք թէ իմաստութիւնը կը հրամայէ, որ այդ պետութիւնը Ֆրանսայի օժանդակութիւնը ստանայ, այլ խօսքով՝ ընկերութիւն կազմէ Ֆրանսայի հետ եւ երկու համայնքները գործակցին Ալժերիոյ ծառայութեան համար» :

Վերջապէս անդրադառնալով միջազգային կացութեան, տը Կոլ շեշտեց թէ վըտանգաւոր ժամանակ մը կ'ապրինք «մեր առջեւը՝ դէպի արեւելք պլոք մը կայ եւ ցարդ չենք գիտեր թէ խաղաղութիւն կ'ուզէ թէ պատերա՞զմ» :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Տըպրէի կացութիւնը նախանձելի ոչ մէկ բան ունէր երբ իր յայտարարութիւնը կարդաց երեսփոխաններուն առջեւ : «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար» կուսակցութեան անդամներն անգամ իր դէմն էն եւ կը խոստովանին թէ Տըպրէ «անժողովրդականութիւն կը վայելէ» : Հինգշաբթի օր կացութիւնը շատ աւելի կը ծանրանար, որովհետեւ Ազգ. Ժողովը կ'որոշէր «վիճիլ» Ալժերիոյ մասին եւ արձանագրուած խօսողներն էին, Պիտօ, Լը Փէն եւն. : Նախորդ օրը, հազիւ կը լուէին Տըպրէի խօսքերը, մանաւանդ յայտարարութեան վերջաւորութեան : Ի՞նչ ըսաւ վարչապետը : Կրկնեց ցարդ եղածները : Ֆրանսան նոր Ալժերիա մը կ'ուզէ մէջտեղ բերել, Սահարայի մասին կարելի չէ միայն Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ խօսիլ եւ վերջացուց իր յայտարարութիւնը ըսելով «ինքնորոշման յապաղումը մեր յանցանքը չէ, անջատման կամ բաժանումի վտանգը մեր յանցանքը չէ» :

Եթէ բոլոր անոնք որոնք կը խօսին Ալժերիոյ մասին նոյն մտահոգութիւնը ունենային անոր ապագային մասին որքան իրենք ունին, այն ատեն հարցը կարգադրուած կ'ըլլար աշխարհի բարիքին համար :

Երբ Տըպրէ անդրադարձաւ Ալժերիոյ հաւանական բաժանումի մը, աղմուկը բարձրացաւ եւ ոմանք պոռացին.— «Հրէշային է» : Նորէն աղմուկ կը բարձրանայ երբ վարչապետը կը խօսի բանակին մասին եւ կարգ մը «պետերու որոնք արժանի չեն այդ անունին» :

× Նախապէս Նախարարաց Խորհուրդը որոշած էր հետզհետէ ետ կանչել Ալժերիոյ զօրաբաժինները : Տեղեկատուութեան Նախարարը բացատրելով այս որոշումը ըսաւ թէ ան ցոյց կուտայ Ալժերիոյ զինուորական կացութեան բարելաւումը եւ միւս կողմէ թոյլ կուտայ, որ Ֆրանսա իր մասնակցութիւնը բերէ Ատլանտեան Ուժին :

ՊԵՐԼԻՆ

Պերլինի շուրջ երկու ճակատներն ալ հաստատ կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ : Արդարեւ Խրուշչեւ եւ Քենըտի առանձին ճառերով շեշտեցին այս պարագան : Խորհրդային վարչապետը առջի օր, մէկ շաբթուան մէջ երրորդ անգամն ըլլալով յայտարարեց, թէ «պիտի ստորագրուի Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիրը : Անշուշտ, այդ դաշնագիրին կնքումը սպառնալիք մը չէ, այսուհանդերձ, կրնանք ուժին դէմ ուժով պատասխանել» : Կարգ մը դէտերու կարծիքով, խորհրդային վարչապետը համեմատաբար աւելի մեղմ լեզու մը կը գործածէ ներկայիս :

Միւս կողմէ շեշտած է, թէ նոր պլոքիւս մը տեղի պիտի չունենայ, թէեւ Պերլին տանող օդային եւ ցամաքային ճամբաները պիտի ենթարկուին Փանքովի կառավարութեան հսկողութեան :

Արդէն այս իմաստով օրինագիծ մը հըրապարակուեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ Պաշտօնաթերթին մէջ : Օգոստոս 1էն ըսկըսեալ Արեւելեան Գերմանիա մտնող ելնող բոլոր օդանաւերը պէտք է հաղոր-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ՑՐԴ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի օր, Զինուորական Բարձր Ատեանը, որ մասնաւորաբար ստեղծուած է Ալժէի ըմբոստական շարժումին պատասխանատուները դատելու համար, եօթը տարի ոճրային բերդարգելութեան դատապարտեց Կնդ. Շալ տը լա Շափէլը, որ քանի մը օր առաջ մերժած էր երդում ընել եւ վկայել բարձրաստիճան սպայի մը մասին, նման վկայութիւն մը անհամապատասխան գտնելով զինուորական աւանդութեանց :

Ինչպէս նախորդները, Շափել պատմեց զինուորականի իր ապրած տագնապը «զաւակ եւ թոռ զինուորականի, ծնած 1914ին, մօրս ծունկերուն վրայ սորվեցայ պատուոյ եւ Հայրենիքի զգացումները. «Հոս կը սկսի ազատութեան երկիրը» կը գրէինք 1944ին Ալզասի մէջ, հիթլերական բռնակալութեան դէմ, եւ երբ ֆրանսական Ալժերիա կը գրէինք ալժերական բռնակալութեան դէմ, բառերը նոյն իմաստն ունէին : 1958ի օրերուն իմաստն էր : Ալժերացիները ազատ քաղաքացիներու վերածել, այս էր բանակին առաքելութիւնը, այն ատեն իսկ ճշդըւած : Երկու տարի, ի գին ծանր զոհողութեանց, ահաբեկութիւնը ճզմուեցաւ : Խաղաղութեան սեմին հասած էինք : Ո՞ւր ենք հիմա : Յաւ մը, բանակին օտար, քանի մը ամսուան մէջ մեռցուց այդքան զոհողութեանց պտուղը եւ չփոթութիւն ըստեղծեց մտքերու մէջ» : Ամբաստանեալը կը շարունակէ պատմել ապրիլեան օրերը : Կ'ըսէ թէ հնազանդած է իր գերադասներուն, մեծ ղեկավար մը կը նկատէր Շալը, ի վիճակի բանակին միասնականութիւնը ստեղծելու.— «Ինծի համար, կասկած չկայ, պատուոյ ճամբուն հետեւեցայ : Այդ ճամբան այսօր բանտերէն կ'անցնի» :

Այս նախագահութեան ի պատասխան, նախագահ Փաթէն հետեւեալ ճշդումը ըրաւ.— «Ինչ կը վերաբերի պատիւին եւ հայրենիքին, այն մեծ Ֆրանսացին որ կը ղեկավարէ Ֆրանսան դաս չունի առնելիք» :

Ի վերջոյ վկաներուն կը յաջորդեն դատախազը եւ պաշտպան փաստաբանը : Նախագահը կը հարցնէ ամբաստանեալին. — «Հասկցա՞ք ի՛նչ սխալի մէջ առաջնորդած են ձեզի, արկածախնդիրներ» : Շափէլ վայրկեան մը կը մտածէ եւ կը պատասխանէ. — «Քաղաքականութիւն մը իր արդիւնքէն կը դատուի : Պատիւը իր արդիւնքէն չի դատուիր» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ զինուորական Ատեանին առջեւ սկսաւ վեց Եգիպտացիներու դատավարութիւնը : Ասոնք, որոնց հինգը ծագումով Հայ են, ամբաստանուած են՝ իրրեւ լրտեսներ ի նպաստ Իսրայէլի :

ՔՈՒՊԱ ճանչցաւ «ԱՀԱԿ»ը : 20րդ պետութիւնն է որ Տէ Եուռէ կը ճանչնայ Ալժերիոյ ըմբոստութեան պարագլուխներու «կառավարութիւնը» :

ՄԱՔ – ՄԻԼԸՆ յայտարարեց Լոնտոնի երեսփոխանական ժողովին առջեւ թէ առեւմուտքը տէր կը մնայ իր պարտաւորութեանց բայց պատրաստ է բանակցելու, եթէ Խորհ. Միութիւնը տրամադիր ըլլայ, նկատի առնելու այդ պարագան :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ երկիրներու միջեւ ճամբորդելու մեծ դիւրութիւններ կը տըրուին : Անցագիրը (փասփոր) անհրաժեշտ չէ հետեւեալ երկիրներու միջեւ.— Աւստրիա, Պելժիա, Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա, Յունաստան, Իտալիա, Լիւքսանպուրգ, Հոլանտա, Թուրքիա : Ազգային ինքնութեան թուղթը (Քարթ տ'Իտանթիթէ Նասիոնալ) բաւական է :

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԷՄ

Ֆրանսացի հրապարակագիր Ռէյմոն Արոն «Ֆիկառօ»ի մէջ հրատարակած է յօդուածաշարք մը հիւլէական պատերազմի շուրջ: Մտածողներ կան թէ հիւլէական անակնկալ յարձակում մը կարելի է, հակայարձակում մը կրնայ ծանր հարուածներ տալ յարձակողին բայց չի կրնար վճռական ըլլալ: Առաջին յարձակողը հակառակորդին վրայ պիտի ունենայ աչհարկու առաւելութիւն մը:

Հիւլէական ռումբ մը Փարիզի հրապարակներէն մէկուն մէջ ձգուած կրնայ մարդկային աւելի կորուստ պատճառել քան 1914էն 1918ի պատերազմը: Այս իսկ պատճառով շատեր անկարելի կը գտնեն պատերազմը եւ աւելի լաւատես են քան մտավախ յառաջիկայ ընդհարումէ մը:

Զօր. տը Կօլ չի բաժներ լաւատեսներու գաղափարը: Զինուորական Դպրոցի մէջ խօսած ճառով կը յայտարարէր թէ «պատերազմը, մարդկութեան օրէնքը, կարելի կը մնայ հակառակ տրամադրելի զէնքերու անսահման ուժին»: Զօրավարին գաղափարը կը բաժնեն ամերիկեան ռազմագէտները, սկեպտիկ են լաւատեսներու վստահութեան հանդէպ:

Լաւատեսները կը պատճառաբանեն, ոչ մէկ պետութիւն պատերազմի պիտի ձեռնարկէ կամովին՝ յարձակելով ուրիշ երկրի մը վրայ, եթէ այս վերջինը հիւլէական ուժեր ունենալով կրնայ փոխադարձել յարձակումը: Խելքը գլուխը պետական ոչ մէկ անձ պիտի ձեռնարկէ յարձակումի մը, վստահ ըլլալով որ հակառակորդը կրնայ հիւլէական ռումբեր թափել իր երկրին քաղաքներուն վրայ:

Ստոյգ է որ մեծերը կը սարսափին հիւլէական պատերազմէ մը, բայց ամերիկեան զինուորականութիւնը չի մասնակցիր այս լաւատեսութեան: Ընդհանուր տեսութեան համաձայն յարձակողը վստահ ըլլալու է որ հակառակորդը փոխադրելու կարողութիւնը չունի: Եթէ քանդէ ռազմական օդանաւերու կայանները, հրթիռները, յաղթութիւնը ապահոված պիտի ըլլայ, նոյն իսկ եթէ նաւատորմիղը անվնաս մնայ: Լաւատեսութեան համաձայն ընդհանուր ուժերու քանդումը մէկ անգամէն անկարելի է, ուստի փոխադարձութեան մը մտավախութիւնը կը մնայ: Բայց առաջին եւ անակնկալ յարձակողը առաւելութիւններ պիտի ունենայ հակառակորդին վրայ, որուն ինքնապաշտպանութեան կարողութիւնը նուազած պիտի ըլլայ:

Այս մտածումով ամերիկացի ռազմագէտները պատրաստեցին յարձակման զէնքեր, խարիսխները ցրուեցին, բազմապատկեցին, զօրացուցին, հիւլէական ընդծովեաներ, հրթիռներով զինուած, գործողութեան դրուեցան:

Հիւլէական յարձակում մը վախ չպատճառեց հիւսիսային Քորէացիներուն եւ Զինացիներուն, թէեւ գիտէին թէ Ամերիկա հիւլէական ռումբի մենաշնորհն ունի: Զինացիները կարեւորութիւն չտուին ամերիկեան սպառնալիքին՝ երբ ամերիկեան նաւատորմը Հնդկաչին կը հասնէր: Այսօր՝ երբ ուրիշներ ալ հիւլէական զէնքեր ունին, հիւլէական սպառնալիքը մըտավախութիւն չի պատճառեր: Մինչեւ ո՞ր աստիճան կարելի է օգտագործել հիւլէական սպառնալիքը, ահարկու պատերազմի մը սպառնալիքը, երբ ոչ մէկը կ'ուզէ շղթայազերծել յարձակում մը:

Ամերիկա կրնար քանդել Խորհ. Միութեան կեդրոնները՝ երբ մինակը հիւլէական զէնքեր ունէր, բայց զգուշացաւ, որովհետեւ բարոյապէս եւ քաղաքական տեսակէտով անկարելի էր, թէեւ կարելի նիւթականօրէն: Միաց. Նահանգները հաւանաբար աւելի հիւլէական ռումբեր ունէին 1954ին Հնդկաչինի կռիւին, 1956ին Սուէզի եւ Հունգարիոյ դէպքերուն եւ 1958ին Իրաքի եւ Լիբանանի տագնապներուն ատեն, բայց Խորհրդ. Միութիւնն ալ բաւական ռումբեր պէտք է ունենար քանդելու կարող արեւմտեան Եւրոպան, որ պատանդ կը մնար Խորհրդ. Միութեան:

Խորհ. Միութիւնը 1957էն սկսած նըւաղ ռազմական օդանաւեր կ'արտադրէ, աւելի միջցամաքային հրթիռներ պատրաստելու համար: Ցայտնի չէ թէ որքան հրթիռներ ունի: Անգլիոյ, Իտալիոյ, Թուրքիոյ մէջ հաստատուած միջին տարողութեամբ ամերիկեան հրթիռները, ընկերացած ռմբակոծողներու կրնան ահռելի քանդումներ կատարել, բայց Մ. Նահանգները ազատ չեն կրնար մնալ վըտանգներէ:

Հիւլէական զէնքերու սեփականութիւնն ունեցողները չեն ուզեր որ ուրիշ պետութիւններ ալ ունենան եւ կ'ուզեն պահել իրենց մենաշնորհեալ դիրքը: Ուրիշներն ալ կը ջանան նոյն միջոցներն ունենալ, որպէսզի կախում չունենան հզօրներէն: Հակառակ դաշնակիցներու ընդդիմութեան՝ Ֆրանսա պատրաստեց հիւլէական ռումբը: Մեծերու եւ փոքրերու միջեւ գտնուած կշիռը կախում ունի զէնքերէն եւ ռազմավարութենէն: Ծանր ճարտարարուեստէ զուրկ երկիրներ չեն կրնար դիմադրել ճարտարարուեստական երկիրներու մեքենականացած բանակներուն: Գրաւող բանակին վիճակն ալ քննադատական կ'ըլլայ գնդացիրով զինուած ըմբոստներու կողմէ:

Ատլանտեան զինակցութիւնը կազմըւած ատեն Մ. Նահանգները հիւլէական միակ պետութիւնն էին, Խորհ. Միութիւնը սովորական զէնքերու տիրապետութիւնն ունէր միայն: Միութեան ցամաքային գերակշռութիւնը կը մնայ այսօր ալ, մինչդեռ Միաց. Նահանգներու հիւլէական գերակշռութիւնը վերջ գըտած է: Ամերիկայի հիւլէական մթերքը աւելի է ապահովաբար, ամէն կողմ զինուորական խարիսխներ ունի, բայց Խ. Միութիւնն ալ միջցամաքային հրթիռներ ունի: Արեւմտեան զօրաբաժիններու թիւը քսանհինգ է, անկարող է դիմադրելու խորհրդային շատ աւելի թիւով զօրաբաժիններուն: Արեւմուտքը կրնայ պաշտպանուիլ միայն հիւլէական զէնքերու դիմելով: Մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնի սպառազինումը: Լաւատեսներ կը մտածեն թէ սպառազինման ծաւալումը նպաստաւոր է խաղաղութեան, սակայն կը մոռնան որ սխալ հաշիւ մը կրնայ հիմնապէս փոխել կացութիւնը:

Ամերիկեան հիւլէական երկու ռումբերը նոր դարագլուխ մը բացին զինուորական պատմութեան մէջ: Տասը տարիէ ի վեր զէնքերը կը կատարելագործուին, դրութիւն մը փորձի չդրուած թանգարան կը դրուի իբրեւ հնութիւն երբ անոնց պատրաստութեան համար միլիոններ ծախսուած են: Կը մնայ նուազեցնել արտադրութիւնը, սպառազինման յառաջդիմութիւնը կ'աւելցնէ պատերազմի վտանգը, մարդկութիւնը կ'առաջնորդէ անխուսափելի աղէտի մը, ընդհանուր քայքայումի մը, ինչպէս դժոխային մեքենայ մը զոր կարելի չէ կեցնել: «Մ. Նահանգներ եւ Խորհրդ. Միութիւն տարբեր նպատակներ ունին, բայց երկուքն ալ շահ ունին հիւլէական պատերազմէն զգուշանալու: Այդ գիտակցութիւնը կ'առաջնորդէ մրցակիցները զինակցելու պատերազմին դէմ»:

Յօդուածագիրը բաղձանք մը կը յայտնէ որ շատ հեռու է իրականանալէ: Նախագահը մայրաքաղաք վերադարձին յայտարարեց. «Սպասելու չենք որ ուժերու համաշխարհային հաւասարակշռութիւնը փոխուի մէկ անգամէն: Կը գտնուինք երկար, դժուարին, բարդ պայքարի մը դիմաց, անհրաժեշտ է համբերող եւ յարատեւող ըլլալ, դիտել ոչ միայն անմիջական կացութիւնը, այլ նաեւ հեռաւոր ապագան»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՃՄՇԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գէորգ Ճմշկեան շատ կանուխէն նետուած է բեմ: Իր գործունէութիւնը կը սկսի 1863ին, երբ ինքն իսկ, Փրանսացի Լարոշի թարգմանութենէն հայերէնի կը վերածէ Շէյքսպիրի «Տիմոն Աթենացի»ն եւ կը բեմադրէ զայն մեծ յաջողութեամբ:

Շարունակելով իր աշխատանքները Շէյքսպիրի ողբերգութիւններով, Գէորգ Ճմշկեան կը թարգմանէ «Վենետիկի Վաճառականը»ի առաջին գործողութիւնը, կը բեմադրէ զայն, իսկ աւելի ուշ ծանօթանալով Շէյքսպիրի միւս գործերուն, հետզհետէ կը խաղայ զանազան դերեր, ինչպէս՝ Գլոստեր («Լիր Արքայ»), Բրաբանցիօ («Օթէլլօ»), Կլոտիուս («Համլէթ») եւ աւելի ուշ կը մեկնաբանէ Օթէլլոյի դերը:

1870 թուականին հրապարակ կու գայ մեծ թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանցի համբաւաւոր «Պէպօ»ն: Տարի մը ետք, 1870ին, Թիֆլիզի մէջ կը կայանայ այդ նոր գործին առաջին ներկայացումը, եւ հայ բեմերու վրայ Թիֆլիզի վեհանձն, ազնիւ ու առաքինի ձկնորս Պէպոյի տիպարին առաջին ստեղծագործողը կը հանդիսանայ Գէորգ Ճմշկեանը, եւ իր այդ դերը մինչեւ այսօր հայ թատրոնի պատմութեան մէջ կը մնայ անգերազանցելի:

Մեծ է եղած եւ բազմազան Գէորգ Ճմշկեանի խաղացանկը: Այս բազմատաղանդ դերասանը իր թատերական գործունէութեան ընթացքին կատարած է հակոտնեայ նկարագիրներու դերեր, բոլորն ալ արտակարգ գեղարուեստական ճարտարութեամբ մը: Իր կարեւոր դերերն են.— Լըգիւրք եւ Տիպոքս (կրկնակի դերեր՝ «Լիոնի Սուրհանդակը»), Հենրիկոս («Հենրիկոս Ը.»), Հայր Լըգիւրք («Լիոնի Սուրհանդակը»), Հայր («Լիսի Տիտիէ»), եւ ինչպէս ըսինք Սունդուկեանցի Պէպօն, որուն մէջ անմահ դերասանը ցարդ չէ գտած իր մրցակիցը:

Իր երկարատեւ թատերական գործունէութեան ընթացքին Գէորգ Ճմշկեան ապրած է դառնութեան պահեր, ենթարկուելով մերթ իր խաղընկերներուն եւ մերթ ալ հասարակութեան անարդար եւ ապերախտ վերաբերմունքին:

Իր ջանքերով Կովկաս բերուած Պետրոս Ադամեանի երեւումէն ետք, հասարակութեան մէջ ծայր կուտայ շարժում մը, որուն նպատակն էր դափնեպսակներու արժանացնել Պետրոս Ադամեանը եւ իր փառքի գագաթէն մէկ օրէն միւսը թաւալգլոր տապալել մինչ այդ բարձունքներու վրայ թառած Գէորգ Ճմշկեանը: Պնդողներ կան թէ Պետրոս Ադամեան, իր աւագ ընկերոջ հանդէպ երախտիքի եւ յարգանքի ամէն զգացում մէկ կողմ թողած, Ճմշկեանի դէմ յառաջ եկած ժողովրդական այդ անարդար շարժումին անուղղակի կերպով մասնակցութիւն է բերած: Մաս մը ժողովուրդին հաւատարիմ ու հիացող է մնացած Ճմշկեանին:

Ամիրան Մանդինեան, Գէորգ Ճմշկեանի եւ Պետրոս Ադամեանի ժամանակակից բեմական գործիչ, այս տխուր դէպքին մասին, հետեւեալ տողերը արձանագրած է իր յուշերուն մէջ.—

«... Վարագոյրը բարձրանում է, ներկայացումը («Հենրիկոս Ը.») սկսւում է: Հէնց որ Հենրիկոս (Ճմշկեան) եւ էդգէվուդ (Ադամեան) միասին են բեմի վրայ, ժողովուրդը սկսում է ծափահարել: Ադամեանը ստանում է դափնեպսակ ժապաւէններով զարդարուած: Գէորգը հասկանում է բանի զօրութիւնը, չփաթ...

ՊԱՌՈՆ ՄԻԻՆՀԱՈՒԶԸՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Մեր յառաջացած ճամբուն աջ կողմը բարձրացած էին եօթը հողմաղացներ, որոնք կը դառնային այնքան արագութեամբ, ինչ արագութեամբ որ կրնան դառնալ աճապարանքի գործ ունեցողմանողներու ճախարակները: Քիչ մը անդին, կեցած էր մարդ մը, նոյնքան ուժեղ ու յաղթանդամ, որքան Կարկանթուան: Իր մատովը խցած էր քիթին ձախ ծակը: Այս մարդը, երբ տեսաւ որ մենք յուսահատօրէն կը մաքառէինք փոթորիկին դէմ, դարձաւ դէպի մեր կողմը եւ հանելով իր գլխարկը, յարգանօք խոնարհեցաւ: Նոյն պահուն փոթորիկը խաղաղեցաւ եւ հողմաղացները դադրեցուցին իրենց խելայնոր վազքը ...

Այս անբնական երեւոյթէն զարմացած, հարցուցի.

— Ի՞նչ է այս ... ո՞վ ես դուն ... սատանա՞ն ունիս փորիդ մէջ, թէ նոյնինքն սատանան ես ...

— Ներեցէք, վսեմափայլ տէր, պատասխանեց ան, ստիպուած եմ փչել այսպէս ատեն ատեն, աշխատցնելու համար իմ տիրոջս հողմաղացները: Եւ, ինչպէս որ տեսաք, ստիպուեցայ քթիս մէկ ծակը խցել մատովս, որպէսզի բոլորովին չխորտակեմ հողմաղացները ...

«Ստացուած վկայ, մտածեցի ես իւրովի, ահաւասիկ սքանչելի էակ մը: Այս մարդը հրաշալի պիտի կրնայ ծառայել ինծի, երբ ես տուն հասնիմ եւ երբ ինծի պակսի պէտք եղած շունչը, կարենալ ամբողջովին պատմելու համար ծովու եւ ցամաքի ճամբորդութիւններուս ընթացքին ինծի պատահած զմայլելի պատահարները ...»:

Իսկոյն համաձայնեցանք, եւ մարդը լքելով իր հողմաղացները, մտաւ իմ ծառայութեանս մէջ:

Շուտով հասանք Գահիրէ, ուր, համաձայն իմ փափաքներուս, գլուխ հանեցի առաքելութիւնս:

Գործս աւարտելէ ետք, որոշեցի ազատ արձակել իմ հետեւորդներուս դիւանագիտական կազմը, որ այլեւս ինծի համար անօգուտ էր դարձած, եւ վերադառնալ իբրեւ պարզ մահկանացու:

Արդ, քանի որ օդը գեղեցիկ էր, քմահաճոյքը ունեցայ նաւակ մը վարձել եւ ջուրի ճամբով երթալ Աղեքսանդրիա:

Այս ճամբորդութիւնը չափազանց հաճելի ու բախտաւոր եղաւ, մինչեւ մեր մեկնումին երրորդ օրը:

Անկասկած, պարոններ, դուք իմացած ըլլալու էք Նեղոսի յաճախակի յորդումներուն մասին:

Երրորդ օրը, ինչպէս ըսի, ջուրը սկըսաւ արտակարգօրէն բարձրանալ: Յաջորդ օրը, գետին երկու ափերը, բաւական ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, ողողուած էին ջուրով:

Հինգերորդ օրը, արեւուն մայր մտնելէն ետք, մեր նաւը սկսաւ յառաջանալ տարօրինակ վայրէ մը, որ նախ կարծեցի թէ եղեգնուտ մըն էր կամ ջրային բոյսերով շրջապատուած վայր մը: Սակայն, յաջորդ օրը, երբ արեւը բարձրացաւ, տեսայ որ շրջապատուած եմ բոլոր կողմերէն նշենիներով, որոնք ծանրաբեռնուած էին հասած եւ ուտուելու պատրաստ պտուղներով:

Ժամը ութէն իննի պահուն, յանկարծ հովի հոսանքներ բարձրացան, որոնք անմիջապէս ընկղմեցին մեր նաւը եւ մենք ջրամոյն եղանք ...

Բարեբախտաբար, ծառերուն հաստատուն ճիւղերուն կառչելով կարողացանք ազատիլ խեղդամահ ըլլալէ: Երեք օր ու երեք գիշեր մնացինք այդ վիճակին մէջ, սնանելով միայն ու միայն մեր քաղած նուշերով: Ջուրը չէր պակսէր մեր ծարաւը յագեցնելու համար:

Երեք օր ետք, ջուրը սկսաւ նուազիլ նոյն արագութեամբ, ինչ արագութեամբ որ բարձրացած էր, եւ մենք վերջապէս կրցանք մեր ոտքը դնել հաստատ հողի վրայ:

Գտանք մեր կորսուած նաւակը: Արեւուն ճառագայթներուն տակ մեր հագուստները չորցնելէ ետք, մեր կորսնցուցած ճամբան վերագտնել աշխատեցանք եօթը օր ընթանալէ ետք, հասանք գետին բնականոն հունը, ուր կը հոսէր ան իր սովորական ընթացքով:

Վերջապէս հասանք Աղեքսանդրիա, ուրկէ շոգենաւ մտանք դէպի Կոստանդնուպոլիս երթալու համար:

Այնտեղ ընդունուեցայ մեծ շուքով եւ արտակարգ պատիւներով Սուլթանի կողմէ, որ միեւնոյն ժամանակ զիս պարգեւատրեց մեծ նուէրներով:

Նորին Վեհափառութեան սիրելին էի դարձած: Չէր կրնար վայրկեան մը իսկ բաժնուիլ ինձմէ եւ ամէն օր զիս կը հրաւիրէր պալատ ցերեկուան ու գիշերուան ճաշերը միասին ընելու համար:

Պարտիմ ձեզի ըսելու, պարոններ, թէ Թուրքիոյ Սուլթանը, աշխարհի բոլոր վեհապետներէն միակն է որ կը սիրէ լաւ ուտելը: Գալով խմիչքին, ատիկա բոլորովին այլ հարց է, որովհետեւ գիտէք որ Մուհամմէտի օրէնքը Մուսլիմաններուն խստիւ կ'արգիլէ գինիի գործածութիւնը:

Թուրքիոյ մէջ, հասարակաց տեղերուն վրայ, հրապարակաւ, պէտք է հրաժարիլ գաւաթ մը իսկ գինի կոնծելէ:

(2 Շար.)

ռում է, հալւե է արտասանում իր խօսքեր ...

« ... Ամբողջ առաջին գործողութիւնը համարեա տանջանք էր ինձ համար : Ածողովրդի մի մասը ծափահարում էր Ադամեանին, իսկ միւս մասը՝ Զմշկեանին եւ կատաղի կռիւը հետզհետէ սաստկանում էր : Վախենում էի, որ Գէորգը ըն– միջ բան չասէ հասարակութեան : Նոյնը շարունակւում է երկրորդ եւ երրորդ գործողութիւնների ժամանակ, իսկ չորրորդում Ադամեանը դարձեալ դափնէ պսակ ստացաւ ժապաւէններով զարդարած եւ ահագին վերնագիր՝ ոսկեզօծ տառերով տպած : Երեկոյթը միանգամայն պատկանում էր Ադամեանին, իսկ Գէորգին համարեա թէ բարոյապէս սպաննեցին : Ներկայացման վերջը, Գէորգի վերջին խօսքերը այս էին. «Արժէ՞ այսպիսի հասարակութեան ծառայել. ընծայ են ուզում տալ Ադամեանին, թող տան այնպէս որ ինձ չվիրաւորեն : Ի՞նչ է իմ յանցանքը, ի՞նչ եմ արել ես դրանց որ այսպէս անվայել եւ կոպիտ են վարւում հետըս» : («Յուշարար», Թիֆլիզ 1908, Երեքշաբթի 26 Փետրուար) :

Աբրահամ Մանդինեան որ իր բեմական գործունէութեան ամբողջ ընթացքին եղած է Գէորգ Զմշկեանի անբաժան ընկերը, ընդունելով հանդերձ Պետրոս Ադամեանի հանճարին փայլը, չի վարանիր հետեւեալ տողերը նոյնպէս զետեղել իր յուշերուն մէջ, հայ բեմի մեծահանճար դերասանին մահէն ետք .—

« Հանգիստ ոսկերացդ, անմոռանալի եղբայր Պետրոս. Թող քոյ աճիւնը եւ անմահ հոգին չվրդովուին, որ տեղ – տեղ, յիշատակարանիս արձանագրութեան մէջ քո մարդկային սխալանքները եւ պակասութիւնները ես արձանագրել եմ, դաւաճանելով լատինական ասացուածքին թէ՝ «Մեռածների մասին կամ լաւ, կամ՝ ոչինչ», բայց դու մեռած չես, որովհետեւ այստեղ անունդ է անմահ, իսկ այդտեղ հոգիդ, եւ քանի որ Հայ ազգը գոյութիւն ունի, Ադամեանը չի մոռցուի ...» :

Եւ ապա, Աբրահամ Մանդինեան, կարծես խղճահարութիւն զգալով որ ինք ալ եղած է պահեր ուր Ադամեանի խաղը գերազանց համարած է քան Գէորգ Զմշկեանի մեկնաբանութիւնը, մանաւանդ Լըլիր – Տիւպոաք դերի առընչութեամբ, խօսքը ուղղելով Զմշկեանին, իր յուշերու վերոգրեալ բաժնին մէջ սապէս կը շարունակէ .—

« ... Այժմ դիմում եմ քեզ, ալեզարդ ծերունի, վեթերան եւ հիմնաքար հայ բեմի, Գէորգ ջան, մի վշտանար եթէ ես յափշտակուելով Ադամեանի Լըլիւր – Տիւպոաքով, քո խաղը մոռացութեան եմ տալիս : Պատմութիւնը եւ ճշմարտութիւնը իրարից հեռու չեն, ապահով եւ համոզուած եղիր որ Հայ Թատրոնի պատմութեան մէջ Ադամեանն էլ, դու էլ, ձեզ վայել արժանաւոր տեղ կը բռնէք եւ երկուսիդ անունները սերտ կապուած կը լինեն հայ Թատրոնի սկզբնաւորութեան եւ անցեալի հետ : Դու էլ, ես էլ, շատ լաւ գիտենք որ պատմութիւնը՝ եղելութիւն է, եւ եղելութիւնը՝ ճշմարտութիւն ...» («Յուշարար», Թիֆլիզ 1908) :

Հակառակ այս անարդար վարմունքին, հակառակ ժողովրդական ապերախտ անտարբերութեան և մանաւանդ իր խաղընկերներուն կողմէ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած միակողմանի վարմունքին, Գէորգ Զմշկեան մինչեւ վերջը մնացած է Հայ Թատրոնի ահեղ ճակատամարտներու դաշտին վրայ :

Արեւելահայ Թատրոնի այս արժանաւոր հիմնաքարը մինչեւ խոր ծերութիւն, երիտասարդական կորովով ու խանդավառութեամբ ծառայած է մայրենի բեմին, անոր խորանին ողջակիզելով ոչ միայն իր բարձր գեղարուեստագէտի հոգին, այլ եւ իր կեանքը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԻԶՄԻԹԻ ՇՈՒՐՋ

Սփիւռքահայ Թերթերը, Պոլսոյ հայերէն Թերթերուն հետեւելով, Իզմիտը բոլորովին լքած՝ որդեգրած են Իզմիթը, Ո՞րն է ճիշդը, Իզմի՞թ թէ Իզմիտ : Անմիջապէս ըսեմ թէ երկուքն ալ ճիշդ են, առաջինը իբրեւ, այսպէս կոչուած, վարչական անունը, իսկ երկրորդը՝ պատմական բուն անունը :

Ահաւասիկ իր պատմութիւնը :

Նախկին արաբատառ Թուրքերէնին մէջ Տ եւ Թ գիրերը իրարու շատ կը նմանին, սա տարբերութեամբ որ Տ անկիւնաւոր է եւ Թ անկիւնին տեղը կլոր է : Այնպէս որ անփոյթ գրողի մը գրչին տակ Տին անկիւնը կլորնալով Թ կը կարդացուէր : Այս պատճառաւ Պոլսոյ Կեդրոնական նամակատունէն Իզմիտի պատկանող նամակները Իզմիր կը ճամբուէին, եւ ասխկա տաղտուկ կը պատճառէր Թղթատարական վարչութեան : Այս անպատեհութեան առաջքը առնելու համար՝ Թղթատարական նախարար Ոսկան Մարտիկեանի օրով Թուրքիոյ ներքին գործոց նախարարութիւնը հրամանագիր մը հանեց եւ այդ հրամանագրին տրամադրութեամբ Իզմիտը կ'ըլլար Իզմիթ : Եւ որովհետեւ Տ եւ Թ գիրերը իրարմէ շատ հեռու են ձեւի տեսակէտով, այլեւս շփոթութիւն չէր կրնար պատահիլ :

Սակայն այսօր Թուրքերէնը լատիներէն տառերով կը գրուի : Տրամաբանօրէն այդ հրամանագիրը պէտք է դադրէր ի զօրու ըլլալէ եւ Իզմիթ պէտք է ստանար իր բուն անունը :

Մենք գաղութներու մէջ կրնանք գործածել թէ մին թէ միւսը, ինչպէս որ կը գրենք Պոլիս կամ Սթամպուլ :

× Պ. Ա. Հարէլեան կը գրէ թէ Իզմիտցի տիկին մը նամակ մը ստացեր է որ ցաւ կը յայտնէ թէ Պարտիզակի եւ Ատափազարի պատմութիւնները գրուած են եւ Իզմիտինը չէ գրուած :

Անհնարին բան է Իզմիտի պատմութիւնը գրելը : Մեծ եղեռնի շրջանին Իզմիտի Հայութիւնը բնաջնջուեցաւ, շատ քիչ վերապրողներ եղան, այն ալ երիտասարդ : Բան մը չէին գիտեր իրենց ծննդավայրին անցեալին մասին : Իզմիտցին գաղթող չէր, որպէսզի արտասահմանի մէջ, Ամերիկա կամ այլուր, տարեց Իզմիտցիներ գտնուէին եւ անոնց յուշերը հաւաքելով կարելի ըլլար բան մը մէջտեղ հանել : Իզմիտի պատմութիւնը գրելու կարող անձը առաջնորդ Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսն էր : Ափսոս որ իր շուրջը գտնուողները չեն Թելադրած որ կատարէր այդ գործը : Այսօր Թանկագին յիշատակարան մը կ'ունենայինք մեր ձեռքին տակ : Իսկ երկրորդ անձնաւորութիւնը, որ կարող էր այս գործը ի գլուխ հանել, հանգուցեալ Զարեհ Գավէզեանն էր, Պ. Բարգէն Գավէզի հայրը : Իզմիտի առաջնորդարանին մէջ պզտիկ գրադարան մը կար, Զարեհ Գավէզեան, իբրեւ մտաւորական Թաղական եւ հոգաբարձու, այդ գիրքերը Թղթատած եւ ձեռագիրները կարդացած ըլլալու է : Իր մահովը իր գիտցածն ալ միասին տարաւ :

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը յայտնէ թէ ժամանակին Հալէպէն ստացած էր յայտարարութիւն մը, որ քանի մը մտաւորականներ նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին Բիւթանիոյ գաւառի, պատմութիւնը գրելու : Այդ յայտարարութիւնը ես ալ ստացայ, կ'ուզէին մօտաւորապէս երեսուն գիւղերու եւ քաղաքներու պատմութիւնը գրել եւ այդ յայտարարութեամբ կը խնդրէին որ իրենց նիւթեր ուղղարկուէին : Կը Թուի թէ իրենց խնդրանքը ապարդիւն մնաց, իրենք ալ հրաժարեցան այդ ձեռնարկէն :

Այսօր Իզմիտի պատմութիւնը գրելը անկարելի է :

× Յիշեալ Իզմիտցի տիկինը քանի մը տեղեկութիւններ տուեր է Պ. Հարէլեանին : Իբրեւ թէ Հռիփսիմէ եւ Գայեանէ կոյսերուն դագաղները Իզմիտ Թուրքի մը տան մէջ կը գտնուէին եղեր : Հաւանաբար « Մերյեմ Աննէ Թիւրպէսի»ին մասին է խօսքը : Երբ Իզմիտի «Իտատտիէ» դպրոցը կը յաճախէի, կ'անցնէի այդ Թիւրպէին առջեւէն, որուն պատուհաններուն երկաթէ ձողերուն վրայ անհամար քուրջի կտորներ կապուած էին : Թուրքերը, երբ ուխտ մը ունենան կատարելիք, Թիւրպէներուն վրայ քուրջի կտորներ կը կապեն (ԽՄԲ.— Այդ սովորութիւնը յատուկ է Փոքր Ասիոյ բոլոր ժողովուրդներուն) :

Այդ Թիւրպէն Թուրքերու կողմէ Մարիամ Աստուածածինի նուիրուած ուխտատեղի մըն էր : Ծանօթ է որ Թուրքերը կը ճանչնան Մարիամ Աստուածածինը իբրեւ Սրբուհի : Հիւանդ Թրքուհիներ Արմաշ ուխտի կ'երթային Զարխափան Ս. Աստուածածինէն բժշկութիւն հայցելու համար եւ միասին կը տանէին մատաղցու ոչխար :

× Երկրորդ տեղեկութիւնը՝ «Ղազի Պապայի» մասին է, որ տպագրական վրիպակով «Խաչի Պապա» եղած էր : Իբր թէ ատիկա հայ եղած ըլլայ : Ղազի Պապա Թուրք ազգային հերոս մըն է, որ պատերազմներու մէջ առասպելական քաջագործութիւններ ըրած, Իզմիտի մէջ մեռած եւ այնտեղ Թրքական գերեզմանատան մէջ Թաղուած է : Թուրքերը զայն սրբացուցած եւ գերեզմանին վրայ Թիւրպէ մը կանգնած էին : Այդ Թիւրպէին վրայ եւս անհամար քուրջի կտորներ կապուած էին :

Գալով երրորդ տեղեկութեան՝ «Երկու Բիւրոց»ի մասին էր : Տիկինը աղաւաղելով՝ Բիւրնոց անուաներ է :

Ատիկա Հռոմէական աւերակ եկեղեցի մըն է, որ կը գտնուէր ազգապատկան ընդարձակ Թթաստանին մէջ : Ըստ յունական աւանդութեան՝ այդ եկեղեցին այնքան մեծ է եղեր, որ «երկու բիւր» մարդ կը պարունակէ եղեր, այդ պատճառաւ «Երկու Բիւրոց» անունը տուած էին, ուրեմն կը տեսնէք թէ այս երեք տեղեկութիւններն ալ հայ իրականութեան հետ կապ մը չունին :

Պարտիզակցիները կ'ըսեն թէ «Իզմիտէն մարդ չէ ելած» : Անիրաւ են : Հայերէն մասնաւոր տպագրական տառերուն հնարիչը Իզմիտցի մըն է, Ճանիկ Արամեան, որ աւելի հարիւր տարի առաջ Փարիզի մէջ դերձակութիւն ընելով հանդերձ Ֆրանսացի գծագրիչի մը հետ տպագրական տառերու բարեփոխման ձեռնարկեր է, վերադառնալով Պոլիս՝ հոն տպարան մը հիմներ է եւ հարիւր տարիէ ի վեր Արամեան տառերն են որ կը գործածուին :

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԱՇ ԹԱՂԱՄԱՍԸ.— «Ս. Հայաստան»ի Մայիս 11ի Թիւին մէջ կը կարդանք.— « Մօտ 15 տարուան պատմութիւն ունի Նորքի Մարաշ կոչուող Թաղամասը, բայց այդ տարիներու ընթացքին համարեա ոչինչ չէ կատարուած Թաղամասի բարեկարգութեան ուղղութեամբ : Զուգահեռ ձգուած փողոցներէն ոչ մէկուն մէջ կարելի է ինքնաշարժի երթեւեկութիւնը կազմակերպել : Տեղի բնակիչները կը գերադասեն ոտքով իջնել Նորքէն, քան քիլոմեթր կտրել օթօպիւսի կայանը հասնելու համար :

« Անուշադրութեան է մատնուած նաեւ խմելու եւ ոռոգման ջրի մատակարարման գործը : Չնայած երեք ջրհան կայ, բայց մեր այգիները դեռ ջրի երես չեն տեսած : Բնակիչները ստիպուած խմելու ջրով կը յագեցնեն այգիներու ծարաւը, որուն հետեւանքով գարնան եւ ամառուան տաք օրերուն խիստ կը պակսի խմելու ջուրը : Որոշ Թաղամասերու մէջ ջրի ծորակներ չկան» :

Նամակագիրը կը պահանջէ ուշադրութիւն դարձնել «աչքից հեռու ընկած Մարաշ Թաղամասի բարեկարգմանը » :

Եւ ըսել թէ Մարաշ Կիլիկիոյ այն ջրառատ քաղաքն էր, ուր ամէն տուն իր սեփական աղբիւրն ունէր : Ջուրը կը վազէր գիշեր ցերեկ, անդադար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Կիրակի ժամը 18ին, Սեդրակ Նալբանդեան ՖՐԱՆՍ Գ. (նախկին՝ Ազգային) ձայնասփիւռի կայանէն կը նուագէ Արամ Խաչատուրեանի դաշնակի քոնչերթոն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ ((235)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

— Մինչեւ նոքա հասնէին բերդին՝ Պապըն ու Մուշեղը կը գան հռոմ բանակներով, — կրկնում էին Թագուհու խօսքերը բերդի բնակիչներից շատերը :

Թէպէտեւ բերդն ամրացրել էին, ինչպէս պէտք էր, բայց բերդապետ Բաղարը կրկին ու կրկին շրջում դիտում էր պարիսպներն ու բուրգերը, երկաթէ դռներն ու փակերը ու հրամայում՝ լինել արթուն եւ զգոյշ :

Անցնելով մի պահակախմբից միւսը՝ նա կարգադրում էր.— Եթէ նկատէք բերդին մօտեցող մի կասկածելի՝ նետահարէք անյապաղ : Զգուշացէք լրտեսներից... Կուտակեցէք նոր քարեր... Պահպանենք բերդը եւ մեր դրօշը աչքի լոյսի պէս ...

Թորգոմը, որ ընկերների հետ մասնակցում էր այդ աշխատանքներին, բերդապետի խօսքերի վրայ զարմացած նայեց նրան : Դրօշը... Թորգոմը հասկանում էր, որ քարերը նրա համար են, որ պարսատիկով ու ձեռքով նետեն Թշնամու վրայ. հասկանում էր, որ պէտք էր պաշտպանել բերդը, բայց դրօ՞շը... Դա Թշնամու ինչի՞ն է պէտք :

Եւ ահա մի անգամ էլ, երբ Թորգոմը նորից լսեց բերդապետի այս կարգադրութիւնը, հարցրեց կողքի զինուորին .

— Բերդը հասկանալի է, իսկ դրօշն ինչո՞ւ է ասում :

— Դրօշը բերդից կարեւոր է, — բացատրեց նրան բերդական զինուորներից մէկը՝ զարմացած, որ դիմացինները չգիտեն այդ հասարակ բանը : — Եթէ երկիրը կորցնի իր դրօշը՝ մեծ անպատուութիւն է. եթէ Թշնամին առնի դրօշը՝ երկիրը կորաւ :

— Էդպէս,— ասաց Թորգոմը մտածումների մէջ :

— Չնայած պարիսպների վրայ եւ բուրգերի գլխին կիտել էին շատ բռնաքարեր, բայց նորից կրում էին եւ կոյտեր կազմում : Քարերը կրում էին թէ զինուորները եւ թէ շինականները : Այդ աշխատանքներին մասնակցում էին նաեւ շինական կանայք. նրանք պարապ չէին մնում առհասարակ. երկանքով ցորեն էին աղում, հաց էին Թխում, կերակուր էին եփում զօրքի համար ...

Աշխատում էին մարդիկ եւ դարձեալ սպասում նոր լուրերի :

Եւ մի օր էլ ահա սուրհանդակները լուր բերին, թէ Պարսիկները Բասենից շարժւում են Արշակունիք, նպատակ ունենալով վերցնել բերդը, քանի դեռ ձմեռ չի եկել : Այդ մտադրութիւնն իրագործելու համար Շապուհն իր բանակը բերում էր բերդի դէմ, տակաւին երկիրը չգրաւած :

Սովորաբար արքունի սուրհանդակները միշտ բերում էին ստուգուած լուրեր, սակայն այս վերջին լուրին ամէնքը չհաւատացին. ո՞վ կարող էր իմանալ Շապուհի մտադրութիւնը. միթէ՞ նա յայտնի կը դարձնէր իր գաղտնի խորհուրդը :

Բայց դա ճշմարիտ էր. լուրը գալուց մի շաբաթ անց՝ պարսից զօրքերը երեւացին նախ Կամրջաձորում, ապա բերդի տակ... Բերդականներն ու բերդի բնակիչները այնքան էին լսել նրանց մասին, որ արդէն ընտելացել էին այդ վախին — վերեւից դիտում էին Թշնամու շարժումը, թէ ո՞ւր է գնալու եւ ի՞նչ է անելու. յարձակուելո՞ւ են անմիջապէս, թէ բանակցութիւն են սկսելու :

Բայց այդ շարժումը տեւեց մէկ – երկու օր. նրանք եկան ու կուտակուեցին կամուրջի մօտ, ապա, անցնելով, տարածուեցին սարի ստորոտում ու լանջերում : Մեծ մասը սակայն մնաց Արաքսի այն կողմը :

— Պատրաստւում են յարձակման, — ասում էին ոմանք :

— Կարծեօք : Բայց յուսանք, որ բերդի ամրութիւնը չի թողնի ներս խուժելու :

— Տէ՛ր Աստուած,— խաչակնքում էին միւսները :

Եւ չնայած այն հաստատ երկիւղին, թէ կը յարձակուեն անպայման, Պարսիկները սակայն երեք կողմից շրջապատեցին բերդը ու մնացին անշարժ :

Տպաւորութիւնն այն էր, թէ հանգստանում են հաւանաբար, որ յարձակումն սկսեն Թարմացած ուժերով՝ բերդը մէկէն գրոհելու եւ վերցնելու համար :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ղեն իրենց ուղեղիծը, ապահովութեան մարմիններուն: 50 մարք ալ պէտք է վճարեն բոլոր «օտար օդանաւերը», որոնք օժտուած են ձայնասփիւռով:

Մ. Նահանգներու նախագահը, իր կարդին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին — առաջինը Մայիս 5էն ի վեր: Կը թուի թէ բարելաւուած է նախագահին առողջութիւնը — յայտարարեց. «Ազատութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ եւ Պերլինի մէջ. եթէ խանգարուի այդ խաղաղութիւնը, պատասխանատուն խորհրդային Միութիւնը եղած պիտի ըլլայ»: Մ. Նահանգները միշտ նկատի պիտի առնեն այն բոլոր առաջարկները, որոնք կ'երաշխաւորեն Պերլինցիներու ազատ կեանքը: Այս ուղղութեամբ եղած խօսակցութիւնները միշտ ալ օգտակար են, եթէ անշուշտ, Խ. Միութիւն ընդունի ինքնորոշման իրաւունքը Պերլինի եւ Եւրոպայի մէջ, բան մը զոր կ'ընդունի աշխարհի այլ շրջաններուն համար:

Քենըտի պարզելէ ետք Գերմանիոյ հարցին կապակցութեամբ Մոսկուայի հետապնդած նպատակը՝ Գերմանիան բաժնուած պահել եւ վերջ դնել Պերլինցիներու ազատութեան, աւելցուց. — «Պարոն Խրուշչեւ շատ մեծ սխալ մը ըրած պիտի ըլլար կասկածելով Արեւմուտքի վճռականութեան վրայ, Պերլինի իրենց իրաւունքները պաշտպանելու համար»:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶի, հայեցի դաստիարակութեան ամավերջի հանդէսը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Սալ Վոլթէր, Թաղապետական սրահին մէջ:

Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր, թատերական ներկայացում մը, երկու արար, աշակերտներու կողմէ եւ մրցանակաբաշխութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Յուլիս 9ին, Լա Ֆէվ, Պառ Շարլ, առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Պուլվար Օտտօ). — Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Պօղոսեան, Տէր և Տիկ. Յար. Տէրոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք մասնակից եղան իրենց վշտին օր. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով:

×

Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ, ողբացեալ Արշակ Պօղոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին ազգականներ և ծանօթներյար–

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր – բարերար՝

ԱՄՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ իր ծնողքին եւ իր գերդաստանէն ննջեցեալներու յիշատակին: Պրիւսէլէն հրաւիրուած են իր այրին՝ Տիկին Խօրասանճեան եւ քեռորդին Պ. Ա. Կիւրճեան: Մեծանուն բարերարին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

× Ողբացեալ Տիկին Մարիամ Պայթանեանի մահուան առթիւ վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի Պ. Միսաք Ափրիկեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ.:

× Երեւանէն Վաղարշակ Յովհաննեան կը փնտռէ իր հօրաքեռորդին Աւետիսը: Դիմել եկեղեցի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս –Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թուրքիոյ Հայոց բազմավաստակ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը արագ ապաքինում կը մաղթէ իր ժրաջան անդամներէն Գաղիկ Շալճեանի, որ ծանր գործողութեան ենթարկուեցաւ վերջերս:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԻ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՐԹՕ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 21 Մայիս 1961 Մարսէյլ

×

Օր. ԷՄԷ ՇԱՄԼԵԱՆ

Lieutenant-Colonel

Robert COLSON

Ամուսնացած են Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 24ին:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի տարեկան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Նիզէի ճամբուն վրայ, Շաթօ տը Պօ Րըկատի զովասուն ծառաստանին պաղ ջուրին մօտ:

Դաշտահանդէսի ընթացքին պիտի կատարուի, դպրոցի աշակերտութեան մըրցանակաբաշխութիւնը:

Բարձրախօս եւ գեղարուեստական խընամուած բաժին: Հայկական ջերմ եւ մըտերմիկ մթնոլորտ:

Ձուկ պլիֆէ եւ զովացուցիչ ըմպելիներ:

Սիրով կը հրաւիրուին Կրընոպլի, Լանսէի, Ռընաժի եւ Վիզիլի հայրենակիցները, հաճելի եւ զուարթ բացօդեայ օր մը անցընելու:

Օթոքարի ժամերը. — ժամը 8.45ին դպրոցին առջեւէն, ժամը 9ին Րիւ տը լա փլէնէն, 9.15 Փլաս Վերտէօն, 9.30ին Քուր Պերիա, Րիւ տ'Ալամպերի անկիւնը:

Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը կը յետաձգուի՝ Յուլիս 9ին:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Երկսեռ աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի՝ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»: Հանդէսը պիտի ունենայ՝ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, արտասանութիւն, երգ եւ նըւագ՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ա) Երիտասարդ սալոնիէ մը մազ կտրող եւ ածիլող:

Բ) Կին վարսայարդար մը, Լաւ քու տը փենեը ընող:

Դիմել՝

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէանվիլիէի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 14ին, ժամադրավայր՝ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին միմիայն Օգոստ. ամսուան համար:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան Ուրբաթ (30 Յունիս) եւ Երկուշաբթի (Յուլիս 3), ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը կը մեկնի Փարիզէն այս Կիրակի (Յուլիս 2) իրիկուն: Հաւաքուիլ ժամը 22ին, Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակ: Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար արձանագրուիլ ուզող ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Չորեքշաբթի օրերը ժամը 16էն 18 Մշակոյթին Տուն, 17 Րիւ Պլէօ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան:

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի:

Իսկ քաղաքը՝ դիմել 26 Ռիւ տէ Քոնվալեսան, Հինգշաբթի առաւօտները:

×

Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6 – 13 եւ աղջիկները 6 – 14 տարեկան փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 14 Պուլվ. տէ Միւրիէ, տիկ. Արմաղանեանի եւ Տիկին Նուրիցայ Բարսեղեանի, 11 էնփաս տէ Միւրիէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն նախկին Վիէննաբնակ, ընկեր Խաչիկ Երեմեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ Այրի Տիկին Փառանձեմ Երեմեանի, զաւակներուն եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գէորգ Չավուշ խումբը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պելվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը՝ 40 Րիւ տը լա Մառ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ. — Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղնայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, Րընաժի ընկերները այս Շաբաթ ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (3 Յուլիս), Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 8.30ին: Ներկաներուն թիւը բաւարար պիտի նկատուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յ. Նիկողոսեանէ եւ Պօմոնի եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութենէն տասնական Ն. Ֆ., ողբացեալ Խաչիկ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Հ. Պէրպէրեանի եւ իր պարագաներուն: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գ. Պաղտասարեանէ քսան Ն. Ֆ., իր Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ: Պ. Առ. Սէմէրճեանէ տասը Ն.Ֆ., դպրոցին Պ. Յ. Քէրէմեանի մահուան առթիւ: Եւ Տ. Տ. Շ. Շալլամեանէ եւ Մառի Պժճեանէ 10ական Ն. Ֆ. նոյնպէս դպրոցին:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան կողմէ, այս Կիրակի, անցեալ տարուան վայրը, Ֆավանիրի Շըմէն տը լա Ֆօրէ:

Գեղարուեստական բաժին:

Սիրով կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու Հայութիւնը: